

LXI sesja Sejmiku Województwa Podkarpackiego V kadencji odbędzie się w dniu **24 września 2018 roku (poniedziałek) o godz. 10⁰⁰** w sali audytorijnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego przy al. Łukasza Cieplińskiego 4 w Rzeszowie.

Porządek obrad przewiduje:

1. Otwarcie sesji.
2. Przyjęcie protokołów z LIX i LX sesji Sejmiku Województwa Podkarpackiego.
3. Podjęcie uchwały w sprawie udzielenia pomocy finansowej z budżetu Województwa Podkarpackiego dla Gminy Lutowiska.
4. Podjęcie uchwały w sprawie wyrażenia zgody na zbycie przez Województwo Podkarpackie akcji Rzeszowskiej Agencji Rozwoju Regionalnego Spółka Akcyjna na rzecz Agencji celem ich dobrowolnego umorzenia.
5. Podjęcie uchwały w sprawie zmian w budżecie Województwa Podkarpackiego na 2018 r.
6. Podjęcie uchwały w sprawie zmian w Wieloletniej Prognozie Finansowej Województwa Podkarpackiego na lata 2018 – 2042.
7. Podjęcie uchwały w sprawie nadania Panu Mateuszowi Szpytmie Odznaki Honorowej „Zasłużony dla Województwa Podkarpackiego”.
8. Podjęcie uchwały w sprawie nadania Pani Elżbiecie Rączy Odznaki Honorowej „Zasłużony dla Województwa Podkarpackiego”.
9. Podjęcie uchwały w sprawie nadania śp. Księdzu Prałatowi Stanisławowi Lei Odznaki Honorowej „Zasłużony dla Województwa Podkarpackiego”.
10. Podjęcie uchwały w sprawie zasad rozliczania tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć nauczycieli, dla których ustalony plan zajęć jest różny w poszczególnych okresach roku szkolnego, zasad udzielania i rozmiaru zniżek tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć nauczycieli zajmujących stanowiska kierownicze oraz tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć niektórych nauczycieli.
11. Podjęcie uchwały w sprawie wyrażenia woli przystąpienia do realizacji projektu partnerskiego przez Województwo Podkarpackie/Podkarpackie Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020,.
12. Podjęcie uchwały w sprawie wyrażenia woli przystąpienia do realizacji projektu partnerskiego przez Województwo Podkarpackie/Podkarpackie Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020.
13. Podjęcie uchwały w sprawie przyjęcia Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2018-2021.
14. Podjęcie uchwały w sprawie uchylecia Uchwały LIII/901/18 oraz Uchwały Nr LIII/900/18 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 28 maja 2018 r.
15. Podjęcie uchwały w sprawie zmiany Statutu Wojewódzkiego Ośrodka Ruchu Drogowego w Tarnobrzegu.
16. Podjęcie uchwały w sprawie zmiany Statutu Wojewódzkiego Ośrodka Ruchu Drogowego w Rzeszowie.
17. Podjęcie uchwały w sprawie zmiany Statutu Wojewódzkiego Ośrodka Ruchu Drogowego w Krośnie.
18. Podjęcie uchwały w sprawie zmiany Statutu Wojewódzkiego Ośrodka Ruchu Drogowego w Przemyślu.

19. Podjęcie uchwały w sprawie przekazania do dalszych uzgodnień projektu uchwały w sprawie zmiany uchwały Nr XLVIII/992/14 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 23 czerwca 2014r. w sprawie Jaśliskiego Parku Krajobrazowego.
20. Informacja o wynikach finansowych i działalności leczniczej za 2017 r. podmiotów leczniczych, dla których Samorząd Województwa Podkarpackiego jest organem tworzącym.
21. Informacja o wynikach finansowych podmiotów leczniczych nadzorowanych przez Samorząd Województwa Podkarpackiego w porównaniu czerwiec 2018 r. do czerwca 2017 r.
22. Informacja o przebiegu wykonania budżetu Województwa Podkarpackiego za I półrocze 2018 roku.
23. Informacja o kształtowaniu się wieloletniej prognozy finansowej Województwa Podkarpackiego.
24. Informacja o przebiegu wykonania za I półrocze 2018 roku planów finansowych instytucji kultury podległych Samorządowi Województwa.
25. Informacja o przebiegu wykonania planów finansowych wojewódzkich jednostek organizacyjnych będących osobami prawnymi za I półrocze 2018 roku.
26. Informacja z wykonania planów finansowych samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej za I półrocze 2018 roku.
27. Informacja dotycząca stanu wdrażania tzw. działań samorządowych realizowanych w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (Stan na koniec II kwartału 2018 r.).
28. Informacja dotycząca stanu wdrażania tzw. działań samorządowych realizowanych w ramach Programu „Rybacko i Morze” 2014-2020 (Stan na koniec II kwartału 2018 r.).
29. Informacja o stanie realizacji projektów przewidzianych do finansowania ze środków Banku Światowego w ramach Projektu ochrony przeciwpowodziowej w dorzeczu Odry i Wisły.
30. Informacja na temat przygotowania realizacji inwestycji przeciwpowodziowych po nowelizacji Prawa wodnego.
31. Informacja na temat stanu prac związanych z planowaną budową zbiornika retencyjnego „Kąty-Myscowa”.
32. Informacja o sytuacji na rynku pracy oraz działaniach na rzecz łagodzenia negatywnych skutków bezrobocia w celu zapobiegania patologiom społecznym.
33. Informacja z działalności Zarządu Województwa Podkarpackiego V kadencji w okresie od 1 sierpnia 2018 r. do 4 września 2018 r.
34. Informacja Zarządu Województwa Podkarpackiego o realizacji uchwał Sejmiku Województwa Podkarpackiego podjętych na LIX sesji w dniu 27 sierpnia 2018 r. i LX sesji w dniu 4 września 2018 r.
35. Interpelacje i zapytania radnych.
36. Wnioski i oświadczenia radnych.
37. Zamknięcie sesji.

Przewodniczący Sejmiku

Województwa Podkarpackiego

Jerzy Cypryś

UCHWAŁA NR...../18
SEJMIKU WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO

z dnia2018 r.

**w sprawie udzielenia pomocy finansowej z budżetu Województwa
Podkarpackiego dla Gminy Lutowiska.**

Na podstawie art. 8a i art. 18 pkt. 20 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2018 r., poz. 913 z późn. zm.) oraz art. 216 ust.2, pkt. 5 i art. 220 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2017 r., poz. 2077 z późn. zm.)

Sejmik Województwa Podkarpackiego
uchwala, co następuje:

§ 1

1. Udziela się z Budżetu Województwa Podkarpackiego w 2019 r. pomocy finansowej, w formie dotacji celowej, w kwocie 200.000,00 zł (słownie: dwieście tysięcy złotych) dla Gminy Lutowiska z przeznaczeniem na przebudowę istniejącego parkingu w Brzegach Górnych.
2. Szczegółowe zasady, udzielenia oraz sposób rozliczania pomocy finansowej określi umowa.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Podkarpackiego.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

UZASADNIENIE

do Uchwały Nr / /18
Sejmiku Województwa Podkarpackiego
w Rzeszowie

Pan Krzysztof Mróz, Wójt Gminy Lutowiska, pismem z dnia 3 sierpnia 2018 r., znak: GP.7013.19.2018 zwrócił się do Marszałka Województwa Podkarpackiego z prośbą o udzielenie pomocy finansowej w wysokości 200.000,00 zł, z przeznaczeniem na dofinansowanie przebudowy istniejącego parkingu w Brzegach Górnych.

Realizacja ww. zadania jest niezbędna ze względu na stan techniczny parkingu oraz poprawę komfortu obsługi podróżnych.

Biorąc powyższe wnioskuje o udzielenie pomocy finansowej dla Gminy Lutowiska na przebudowę przedmiotowego parkingu.

UCHWAŁA NR .../.../...
SEJMIKU WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO

z dnia września 2018 r.

w sprawie wyrażenia zgody na zbycie przez Województwo Podkarpackie akcji Rzeszowskiej Agencji Rozwoju Regionalnego Spółka Akcyjna na rzecz Agencji celem ich dobrowolnego umorzenia

Na podstawie art. 18 pkt. 19 lit. e ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 913 ze zm.)

Sejmik Województwa Podkarpackiego
uchwala, co następuje:

§ 1

Wyraża się zgodę na zbycie przez Województwo Podkarpackie 8496 akcji Rzeszowskiej Agencji Rozwoju Regionalnego Spółka Akcyjna na rzecz Rzeszowskiej Agencji Rozwoju Regionalnego Spółka Akcyjna o wartości nominalnej 1000, 00 zł (słownie: jeden tysiąc złotych) każda, bez wynagrodzenia, celem ich dobrowolnego umorzenia.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Podkarpackiego.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Uzasadnienie:

Dnia 29 maja 2018 r. Zarząd Rzeszowskiej Agencji Rozwoju Regionalnego Spółka Akcyjna zwrócił się do Zarządu Województwa Podkarpackiego z wnioskiem, uzupełnionym w piśmie z dnia 14 sierpnia 2018 r., o wyrażenie zgody na zbycie akcji Rzeszowskiej Agencji Rozwoju Regionalnego Spółka Akcyjna na rzecz Rzeszowskiej Agencji Rozwoju Regionalnego Spółka Akcyjna celem umorzenia dobrowolnego bez jakichkolwiek świadczeń na rzecz zbywającego akcjonariusza. Przedmiotowy wniosek dotyczy 8500 akcji.

Uzasadnieniem dla złożenia przedmiotowego wniosku jest konieczność obniżenia kapitału zakładowego RARR S.A., celem pokrycia straty bilansowej za lata obrotowe 2016 i 2017, w łączonej wysokości 4 936 214,34 zł, która w sposób zdecydowanie negatywny obciąża bilans Spółki i wpływa niekorzystnie na jej interes i interes akcjonariusza.

Liczba akcji proponowanych do umorzenia została powiązana przez Zarząd Spółki:

- z kosztami amortyzacji środków trwałych wytworzonych w związku z realizacją projektów dotyczących utworzenia Podkarpackiego Parku Naukowo-Technologicznego (AREOPOLIS PPN-T) w wysokości 4 174 756,39 zł wg stanu na 30 czerwca 2018 r.,
- z transferem pomocy na rzecz przedsiębiorców w ramach świadczonych usług przez PPN-T dla wyżej wskazanych projektów od dnia rozpoczęcia ich funkcjonowania do dnia 30 czerwca 2018 r. w wysokości 3 444 161,73 zł,
- z udzieleniem pomocy publicznej dla przedsiębiorców społecznych - w wysokości 878 318,05 zł.

W świetle złożonego wniosku zasadnym jest obniżenie kapitału zakładowego Spółki o kwotę 8 496 000, 00 zł tj. i umorzenie 8496 akcji. Przewiduje się umorzenie 878 akcji serii K, które będzie odzwierciedlać kwotę przekazanej dotacji dla przedsiębiorstw społecznych oraz umorzenie 7618 akcji serii J powiązane z kosztami amortyzacji i pomocą publiczną dla przedsiębiorców w ramach świadczonych usług przez PPN-T.

W myśl przepisu art. 359 ust. 1 Kodeksu spółek handlowych akcje mogą być umarzone za zgodą akcjonariusza (umorzenie dobrowolne). Natomiast zgodnie z art.

18 pkt. 19 lit. e ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa do kompetencji Sejmiku Województwa należy wyrażenie zgody na zbycie akcji.

W związku z powyższym powzięcie uchwały jest zasadne.

W załączeniu kserokopie wniosków Zarządu Spółki.

P. Lisiecki
P. Skalski

NH + Ud!

06.06.18

Załącznik do Uchwały Nr 63/2018
Zarządu RARR S.A. z dnia 29 maja 2018 r.

RARR
RZESZOWSKA AGENCJA
ROZWOJU REGIONALNEGO

RARR S.A.
ul. Szopena 51, 35-959 Rzeszów
skr. pocztowa 74
centrala (17) 85 20 600
(17) 86 76 200
sekretariat (17) 85 20 610
fax (17) 85 20 611
www.rarr.rzeszow.pl
e-mail: sekretariat@rarr.rzeszow.pl

KANON
DNR: 115
23/6
WPLYNEŁ

Rzeszów 29 maja 2018 r.
BIURO
Nadzoru Właścicielskiego i Analiz Ekonomicznych
WPLYNEŁO
07. CZE. 2018
Podpis: [signature] 428

Zarząd Województwa Podkarpackiego
Al. Łukasza Ciepłińskiego 4
35-010 Rzeszów

NIP 013-00-10-538
REGON 690260330
Kapitał zakładowy 34.277.000 PLN
Kapitał zakładowy pokryty w całości
Sąd Rejonowy w Rzeszowie KRS nr 0000008207

Wniosek o wyrażenie zgody na zbycie akcji Rzeszowskiej Agencji Rozwoju Regionalnego Spółka Akcyjna na rzecz Rzeszowskiej Agencji Rozwoju Regionalnego Spółka Akcyjna celem umorzenia dobrowolnego bez jakichkolwiek świadczeń na rzecz zbywającego akcjonariusza.

Zarząd Rzeszowskiej Agencji Rozwoju Regionalnego Spółka Akcyjna zwraca się z prośbą o wyrażenie zgody na zbycie 8 211 akcji na rzecz Rzeszowskiej Agencji Rozwoju Regionalnego Spółka Akcyjna celem ich umorzenia dobrowolnego bez jakichkolwiek świadczeń na rzecz zbywającego.

Powodem złożenia przedmiotowego wniosku jest konieczność obniżenia kapitału zakładowego RARR S.A. celem pokrycia straty bilansowej za lata obrotowe 2016 i 2017, w łącznej wysokości 4 936 214,34 zł, która w sposób zdecydowanie negatywny obciąża bilans spółki i wpływa niekorzystnie na interes Spółki i interes akcjonariusza.

Zdaniem Zarządu przeprowadzenie operacji na instrumentach kapitałowych stanowi jedyną, neutralną dla Spółki i akcjonariusza, pod względem finansowym operację pokrycia straty finansowej.

Ponadto za takim rozwiązaniem przemawiają dwie przesłanki:

1. dotychczas realizowany przez akcjonariusza sposób dokapitalizowania spółki,
2. powody powstania straty finansowej, które są konsekwencją realizacji podstawowego przedmiotu działalności.

Wyjaśniając powyższe stwierdzenia należy zauważyć, że na przestrzeni kilku lat podniesienie kapitału zakładowego spółki dokonywane było poprzez emisje kolejnych serii akcji i związane było z realizacją projektów dotyczących przede wszystkim utworzenia

Podkarpackiego Parku Naukowo-Technologicznego (PPNT) (poza podniesieniem kapitału w 2017 roku, które dotyczyło projektu wsparcia rozwoju ekonomii społecznej).

W sumie realizacja wszystkich trzech projektów dotyczących utworzenia PPNT zamknęła się kwotą 159 819 009,14 zł. Przyjmując wartość dofinansowania na poziomie około 85% (w rzeczywistości wartość ta była nieco wyższa) pozyskano na ten cel 135 846 157,77 zł dofinansowania. Skutkiem powstania PPNT było uzbrojenie ponad 160 ha terenów inwestycyjnych (w trzech strefach inwestycyjnych) w niezbędną infrastrukturę oraz powstanie trzech laboratoriów, preinkubatora technologicznego i kompleksu inkubatora technologicznego. W chwili obecnej na terenie powstałych stref inwestycyjnych funkcjonuje ponad 40 firm, w których zatrudnienie znalazło 2,5 tys. pracowników, a nakłady inwestycyjne przekroczyły kwotę 2,5 mld zł. Ponadto Województwo Podkarpackie jako właściciel terenów inwestycyjnych pozyskało na skutek ich sprzedaży kwotę ponad 46,5 mln zł.

Realizacja projektów finansowanych ze środków UE wiąże się jednak z obowiązkami. Podstawowym obowiązkiem, jest konieczność utrzymania ich trwałości, a mającym konsekwencje finansowe - transfer pomocy publicznej na rzecz przedsiębiorców. Dodatkowo dużym obciążeniem dla Spółki okazała się amortyzacja od środków trwałych sfinansowanych wkładem własnym, która ma bezpośredni wpływ na wynik finansowy i widoczna jest jako strata w sprawozdaniu finansowym. Wartość sumaryczna kosztów amortyzacji do końca 2018 roku wyniesie 4 762 023,72 zł. Natomiast wygenerowanie pomocy *de minimis* dla przedsiębiorców w ramach świadczonych usług przez PPNT jest warunkiem niezbędnym do uniknięcia obciążenia tzw. Kwotą zwrotu, wg, wzoru określonego w Rozporządzeniu Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 16 grudnia 2014 roku.


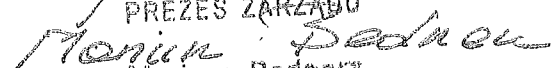
Dla wyżej wskazanych projektów od dnia rozpoczęcia ich funkcjonowania do 28 maja br. wygenerowano pomoc *de minimis* w kwocie 3 313 329, 35 zł.

W związku z koniecznością realizacji zapisów wskazanego Rozporządzenia RARR S.A. zmuszona jest do obniżania stawek oferowanych usług poniżej średnich cen rynkowych, a tym samym traci potencjalne zyski jakie mogłaby osiągnąć.

Podsumowując łączna kwota amortyzacji od środków trwałych sfinansowanych wkładem własnym do końca 2018 roku i kwota udzielonej pomocy *de minimis* dla zrealizowanych projektów wyniesie 8 075 263,07 zł.

W przypadku projektu wsparcia ekonomii społecznej na skutek opinii Prezesa UOKiK całość kapitału (1 800 000,00 zł) ma zostać przekazana na rzecz beneficjentów projektów, a więc przedsiębiorstw społecznych. Przekazanie dotacji podmiotom ekonomii społecznej będzie również widoczne jako strata w sprawozdaniu finansowym

Zdaniem Zarządu Rzeszowskiej Agencji Rozwoju Regionalnego S.A. wobec powyższych wyjaśnień zasadnym jest wyrażenie zgody na zbycie akcji serii K w liczbie 1 800 oraz serii J w liczbie 6 411 (w sumie 8 211) na rzecz Rzeszowskiej Agencji Rozwoju Regionalnego S.A. celem ich umorzenia dobrowolnego bez jakichkolwiek świadczeń na rzecz akcjonariusza, a w konsekwencji pokrycia straty finansowej poprzez obniżenie kapitału zakładowego.


PREZES ZARZĄDU

Mariusz Bednarz

Otrzymują:

1. Adresat.
2. Rada Nadzorcza RARR S.A.

Do wiadomości:

1. Biuro Nadzoru Właścicielskiego i Analiz Ekonomicznych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie.

RARR

RZESZOWSKA AGENCJA
ROZWOJU REGIONALNEGO

RARR S.A.
ul. Szopena 51, 35-959 Rzeszów
skr. pocztowa 74
centrala (17) 85 20 600
(17) 86 76 200
sekretariat (17) 85 20 610
fax (17) 85 20 611
www.rarr.rzeszow.pl
e-mail: sekretariat@rarr.rzeszow.pl

NIP 813-00-10-538
REGON 690260330
Kapitał zakładowy 34.277.000 PLN
Kapitał zakładowy pokryty w całości
Sąd Rejonowy w Rzeszowie KRS nr 0000008207

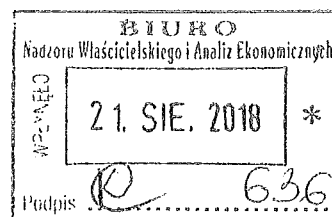
P. Skalski
RS

Rzeszów, dnia 14 sierpnia 2018 r.

Zarząd Województwa Podkarpackiego

Al. Łukasza Cieplińskiego 4

35-010 Rzeszów



Dot. wniosku o wyrażenie zgody na zbycie akcji Rzeszowskiej Agencji Rozwoju Regionalnego Spółka Akcyjna na rzecz Rzeszowskiej Agencji Rozwoju Regionalnego Spółka Akcyjna celem umorzenia dobrowolnego bez jakichkolwiek świadczeń na rzecz zbywającego akcjonariusza.

Nawiązując do naszego wniosku z dnia 29 maja 2018 r. przesyłam jego uzupełnienie, z prośbą o dalsze procedowanie. Głównym powodem uzupełnienia wniosku jest skorygowanie kwot na dzień 30 czerwca 2018 roku.

Zarząd Rzeszowskiej Agencji Rozwoju Regionalnego Spółka Akcyjna zwraca się z prośbą o wyrażenie zgody na zbycie 8 500 akcji na rzecz Rzeszowskiej Agencji Rozwoju Regionalnego Spółka Akcyjna celem ich umorzenia dobrowolnego bez jakichkolwiek świadczeń na rzecz zbywającego.

Uzasadnieniem dla złożenia przedmiotowego wniosku jest konieczność obniżenia kapitału zakładowego RARR S.A., celem pokrycia straty bilansowej za lata obrotowe 2016 i 2017, w łącznej wysokości 4 936 214,34 zł, która w sposób zdecydowanie negatywny obciąża bilans Spółki i wpływa niekorzystnie na jej interes i interes Akcjonariusza.

Zdaniem Zarządu RARR S.A. przeprowadzenie operacji na instrumentach kapitałowych stanowi jedyną, neutralną dla Spółki i Akcjonariusza, pod względem ekonomicznym operację pokrycia straty finansowej.

Za wyżej przedstawionym rozwiązaniem przemawiają ponadto następujące przesłanki:

- dotychczas realizowany przez Akcjonariusza sposób dokapitalizowania Spółki,
- powody powstania straty finansowej, które są konsekwencją realizacji podstawowego przedmiotu działalności.

Wyjaśniając powyższe stwierdzenia należy zauważyć, że na przestrzeni kilku lat podwyższenie kapitału zakładowego Spółki dokonywane było poprzez emisje kolejnych serii akcji i związane było z realizacją projektów dotyczących przede wszystkim utworzenia Podkarpackiego Parku Naukowo-Technologicznego AREOPOLIS (PPN-T) (poza podwyższeniem kapitału w 2017 roku, które dotyczyło projektu wsparcia rozwoju ekonomii społecznej).

W sumie realizacja wszystkich trzech projektów dotyczących utworzenia PPN-T zamknęła się kwotą 159 819 009,14 zł. Przyjmując wartość dofinansowania na poziomie około 85% (w rzeczywistości wartość ta była nieco wyższa) pozyskano na ten cel 135 846 157,77 zł dofinansowania. Skutkiem powstania PPN-T było uzbrojenie ponad 160 ha terenów inwestycyjnych (w trzech strefach inwestycyjnych) w niezbędną infrastrukturę oraz powstanie trzech laboratoriów, preinkubatora technologicznego i kompleksu inkubatora technologicznego. W chwili obecnej na terenie powstałych stref inwestycyjnych funkcjonuje ponad 45 firm, w których zatrudnienie znalazło ponad 2,5 tys. osób a nakłady inwestycyjne przekroczyły kwotę 2,5 mld zł. Ponadto Województwo Podkarpackie jako właściciel terenów inwestycyjnych pozyskało z ich sprzedaży kwotę ponad 46,5 mln zł.

Realizacja projektów finansowanych ze środków UE wiąże się jednak z obowiązkami. Podstawowym obowiązkiem, jest konieczność utrzymania ich trwałości, a mającym konsekwencje finansowe - transfer pomocy publicznej na rzecz przedsiębiorców. Zgodnie z korespondencją prowadzoną z Prezesem Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów na okoliczność podniesienia kapitału zakładowego RARR S.A. dla potrzeb realizacji projektów dotyczących rozbudowy i wyposażenia PPN-T – RARR S.A. zobowiązała się do transferu korzyści na rzecz przedsiębiorców poprzez:

- zastosowanie preferencyjnych stawek czynszu za korzystanie z infrastruktury PPN-T,
- zastosowanie preferencyjnych bądź zerowych stawek za usługi doradcze dla MŚP będących inwestorami lub lokatorami PPN-T,
- zastosowanie preferencyjnych bądź zerowych stawek opłat za szkolenia dla przedsiębiorstw będących inwestorami lub lokatorami PPN-T.

Ponadto w wyżej wskazanym piśmie datowanym na 3 lipca 2015 r. i podpisanym przez Pana Piotra Pełkę Dyrektora Departamentu Monitorowania Pomocy Publicznej w UOKiK została potwierdzona prawidłowość zaplanowanego transferu korzyści, które zapewniało iż całość korzyści będzie przekazana do ostatecznych beneficjentów czyli przedsiębiorców. Ponadto celem uniknięcia wystąpienia pomocy publicznej należało zagwarantować, że wynagrodzenie RARR S.A. będzie odpowiadać niezbędnemu minimum umożliwiającym prowadzenie działalności. Należy więc stwierdzić, że przyjęte na etapie przytoczonej wyżej korespondencji założenia realizacji projektu muszą powodować utratę kapitału Spółki.

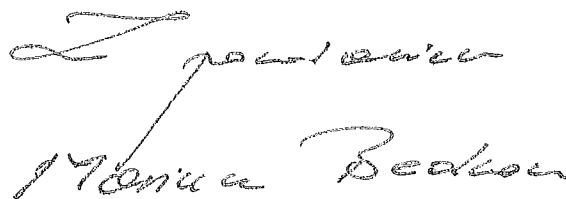
Dodatkowo dużym obciążeniem dla Spółki okazuje się amortyzacja od środków trwałych sfinansowanych wkładem własnym, która ma bezpośredni wpływ na wynik finansowy i widoczna jest jako strata w sprawozdaniu finansowym. Wartość sumaryczna kosztów amortyzacji do 30 czerwca 2018 roku wynosi **4 174 756,39 zł**. Natomiast transfer pomocy na rzecz przedsiębiorców w ramach świadczonych usług przez PPN-T dla wyżej wskazanych projektów od dnia rozpoczęcia ich funkcjonowania do 30 czerwca br. wyniósł **3 444 161,73 zł**.

Podsumowując łączna kwota amortyzacji od środków trwałych sfinansowanych wkładem własnym i kwota udzielonej pomocy *de minimis* dla zrealizowanych projektów wynosi **7 618 918,12 zł**.

W przypadku projektu wsparcia ekonomii społecznej, na skutek opinii Prezesa UOKiK całość kapitału (1 800 000,00 zł) ma zostać przekazana na rzecz beneficjentów projektów, a więc przedsiębiorstw społecznych. Przekazanie dotacji podmiotom ekonomii społecznej, a więc identyczny mechanizm zastosowany przez Prezesa UOKiK jak w przypadku dokapitalizowania projektów dotyczących

PPN-T, będzie również widoczne jako strata w sprawozdaniu finansowym. Na dzień 30 czerwca 2018 roku w ramach dotacji dla przedsiębiorstw społecznych udzielono pomocy publicznej na kwotę **878 318,05** zł.

Zdaniem Zarządu Rzeszowskiej Agencji Rozwoju Regionalnego S.A. wobec konieczności zastosowania się do decyzji UOKiK w związku z realizacją projektów dotyczących utworzenia i utrzymania PPN-T oraz projektu wsparcia ekonomii społecznej, a także generowanym rokrocznie dużym kosztem amortyzacji bez możliwości uzyskania przychodów na jej pokrycie, zasadnym jest wyrażenie zgody na zbycie akcji serii K w liczbie 1 800 oraz serii J w liczbie 6 700 (w sumie 8 500) na rzecz Rzeszowskiej Agencji Rozwoju Regionalnego S.A. celem ich umorzenia dobrowolnego bez jakichkolwiek świadczeń na rzecz Akcjonariusza, a w konsekwencji pokrycia straty finansowej poprzez obniżenie kapitału zakładowego.


Monika Bedon

Otrzymują:

1. Adresat.
2. Rada Nadzorcza Rzeszowskiej Agencji Rozwoju Regionalnego S.A.

Do wiadomości:

1. Biuro Nadzoru Właścicielskiego UMWP.

**UCHWAŁA NR / /18
SEJMIKU WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO
z dnia 2018 r.**

w sprawie zmian w budżecie Województwa Podkarpackiego na 2018 r.

Na podstawie art. 18 pkt 6 i art. 61 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz.U. z 2018 r. poz. 913), art. 211 i art. 212 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2077) oraz Uchwały Nr XLVII/789/17 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 28 grudnia 2017 r. w sprawie budżetu Województwa Podkarpackiego na 2018 r.

**Sejmik Województwa Podkarpackiego
uchwala, co następuje:**

§ 1

1. **Zmniejsza się plan dochodów** budżetu Województwa Podkarpackiego na 2018 r. o kwotę **9.462.313,-zł, w tym:**
 - 1) *dochodów bieżących o kwotę 116.389,-zł,*
 - 2) *dochodów majątkowych o kwotę 9.345.924,-zł.*
2. W ramach zmniejszenia, o którym mowa w ust. 1 zmniejsza się plan dochodów:
 - 1) w dziale 600 – Transport i łączność w rozdziale 60013 – Drogi publiczne wojewódzkie z tytułu dotacji celowych otrzymanych z tytułu pomocy finansowej udzielanej między jednostkami samorządu terytorialnego na dofinansowanie własnych zadań inwestycyjnych i zakupów inwestycyjnych o kwotę **1.397.578,-zł** (dochody majątkowe),
 - 2) w dziale 700 – Gospodarka mieszkaniowa w rozdziale 70005 – Gospodarka gruntami i nieruchomościami z tytułu sprzedaży mienia będącego w zasobie Województwa o kwotę **7.500.000,-zł** (dochody majątkowe),
 - 3) w dziale 758 – Różne rozliczenia o kwotę **564.735,-zł**, z tego:
 - a) w rozdziale 75863 – Regionalne Programy Operacyjne 2014-2020 finansowane z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego z tytułu środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej na realizację projektów własnych w ramach Regionalnego Programu

- Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 o kwotę **448.346,-zł** (dochody majątkowe),
- b) w rozdziale 75864 – Regionalne Programy Operacyjne 2014-2020 finansowane z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego o kwotę **116.389,-zł** (dochody bieżące), w tym z tytułu:
- ba) środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej na realizację projektów własnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 o kwotę 104.153,-zł,
- bb) dotacji celowej z budżetu państwa na współfinansowanie projektów własnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 o kwotę 12.236,-zł.

3. Zwiększa się plan dochodów budżetu Województwa Podkarpackiego na 2018 r. o kwotę **14.332.379,-zł**, w tym:

- 1) *dochodów bieżących o kwotę **13.376.429,-zł**,*
- 2) *dochodów majątkowych o kwotę **955.950,-zł**.*

4. W ramach zwiększenia, o którym mowa w ust. 3 zwiększa się plan dochodów:

- 1) w dziale 600 – Transport i łączność o kwotę **6.474.430,-zł**, z tego:
- a) w rozdziale 60001 – Krajowe pasażerskie przewozy kolejowe z tytułu kar za opóźnienie w dostawie pojazdów szynowych o kwotę **5.440.085,-zł** (dochody bieżące),
- b) w rozdziale 60013 – Drogi publiczne wojewódzkie o kwotę **1.034.345,-zł**, w tym z tytułu:
- ba) wpływu odszkodowań od ubezpieczyciela mienia PZDW za szkody powstałe w ciągu dróg wojewódzkich o kwotę 103.866,-zł (dochody bieżące),
- bb) dotacji celowych otrzymanych z tytułu pomocy finansowej udzielanej między jednostkami samorządu terytorialnego na dofinansowanie własnych zadań inwestycyjnych i zakupów inwestycyjnych o kwotę 930.479,-zł (dochody majątkowe),
- 2) w dziale 758 – Różne rozliczenia o kwotę **7.150.836,-zł**, z tego:
- a) w rozdziale 75833 - Część regionalna subwencji ogólnej dla województw z tytułu subwencji ogólnej z budżetu państwa o kwotę **6.141.551,-zł** (dochody bieżące),

- b) w rozdziale 75863 – Regionalne Programy Operacyjne 2014-2020 finansowane z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego z tytułu środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej na realizację projektów własnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 o kwotę **25.471,-zł** (dochody majątkowe),
- c) w rozdziale 75864 – Regionalne Programy Operacyjne 2014-2020 finansowane z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego o kwotę **983.814,-zł** (dochody bieżące), w tym z tytułu:
- ca) środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej na realizację projektów własnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 o kwotę 104.153,-zł,
- cb) dotacji celowej z budżetu państwa na współfinansowanie projektów własnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 o kwotę 879.661,-zł,
- 3) w dziale 801 – Oświata i wychowanie o kwotę **524.702,-zł**, z tego:
- a) w rozdziale 80146 – Doksztalcanie i doskonalenie nauczycieli na realizację projektu pn.: „Razem odkryjmy świat programowania - szkolenia dla nauczycieli i uczniów z podregionu krośnieńskiego” w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014-2020 o kwotę 466.882,-zł (dochody bieżące), w tym z tytułu:
- aa) środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej o kwotę 415.917,-zł,
- ab) dotacji celowej z budżetu państwa o kwotę 50.965,-zł,
- b) w rozdziale 80195 – Pozostała działalność z tytułu środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej na realizację projektu pn. „Europa w szkole szpitalnej” w ramach Programu Erasmus+ o kwotę 57.820,-zł (dochody bieżące),
- 4) w dziale 852 – Pomoc społeczna w rozdziale 85295 – Pozostała działalność na realizację projektu pn. „Liderzy kooperacji” w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020 o kwotę **182.411,-zł** (dochody bieżące), w tym z tytułu:
- a) środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej o kwotę 153.736,-zł,
- b) dotacji celowej z budżetu państwa o kwotę 28.675,-zł.

5. Zmiany planu dochodów w szczególności dział, rozdział, paragraf określa załącznik Nr 1 do niniejszej uchwały.

6. Zmniejsza się plan wydatków budżetu Województwa Podkarpackiego na 2018 r. o kwotę **5.906.763,-zł, z tego:**

- 1) *wydatków bieżących o kwotę **1.451.819,-zł**,*
- 2) *wydatków majątkowych o kwotę **4.454.944,-zł**.*

Z. W ramach zmniejszenia, o którym mowa w ust. 6 zmniejsza się plan wydatków, z tego:

1) w dziale 150 – Przetwórstwo przemysłowe w rozdziale 15011 - Rozwój przedsiębiorczości o kwotę **25.471,-zł**, w tym:

- | | |
|---|-------------------|
| a) wydatki bieżące | - |
| b) wydatki majątkowe | 25.471,-zł |
| w tym inwestycje i zakupy inwestycyjne | 25.471,-zł |
| z tego na programy finansowane z udziałem środków UE i źródeł zagranicznych | 25.471,-zł |

2) w dziale 600 – Transport i łączność w rozdziale 60013 – Drogi publiczne wojewódzkie o kwotę **2.654.430,-zł**, w tym:

- | | |
|---|----------------------|
| a) wydatki bieżące | - |
| b) wydatki majątkowe | 2.654.430,-zł |
| w tym inwestycje i zakupy inwestycyjne | 2.654.430,-zł |
| z tego na programy finansowane z udziałem środków UE i źródeł zagranicznych | 1.437.331,-zł |

3) w dziale 750 – Administracja publiczna o kwotę **1.667.000,-zł**, z tego:

a) w rozdziale 75017 – Samorządowe sejmiki województw o kwotę **140.000,-zł**, w tym:

- | | |
|---|--------------------|
| aa) wydatki bieżące | - |
| ab) wydatki majątkowe | 140.000,-zł |
| w tym inwestycje i zakupy inwestycyjne | 140.000,-zł |
| z tego na programy finansowane z udziałem środków UE i źródeł zagranicznych | - |

b) w rozdziale 75018 – Urzędy marszałkowskie o kwotę **1.527.000,-zł**, w tym:

- | | |
|---------------------|---|
| ba) wydatki bieżące | - |
|---------------------|---|

bb) wydatki majątkowe	1.527.000,-zł
w tym inwestycje i zakupy inwestycyjne	1.527.000,-zł
z tego na programy finansowane z udziałem środków UE i źródeł zagranicznych	-
4) w dziale 801 – Oświata i wychowanie o kwotę 1.235.969,-zł , z tego:	
a) w rozdziale 80147 – Biblioteki pedagogiczne o kwotę 9.213,-zł , w tym:	
aa) wydatki bieżące	9.213,-zł
w tym wydatki jednostek budżetowych	9.213,-zł
z tego na:	
- wynagrodzenia i składki od nich naliczane	-
- wydatki związane z realizacją ich statutowych zadań	9.213,-zł
ab) wydatki majątkowe	-
b) w rozdziale 80195 – Pozostała działalność o kwotę 1.226.756,-zł , w tym:	
ba) wydatki bieżące	1.194.828,-zł
w tym dotacje na zadania bieżące	1.194.828,-zł
bb) wydatki majątkowe	31.928,-zł
w tym inwestycje i zakupy inwestycyjne	31.928,-zł
z tego na programy finansowane z udziałem środków UE i źródeł zagranicznych	-
5) w dziale 852 – Pomoc społeczna w rozdziale 85295 – Pozostała działalność o kwotę 22.778,-zł , w tym:	
a) wydatki bieżące	22.778,-zł
w tym dotacje na zadania bieżące	22.778,-zł
b) wydatki majątkowe	-
6) w dziale 853 – Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej o kwotę 219.115,-zł , z tego:	
a) w rozdziale 85332 – Wojewódzkie urzędy pracy o kwotę 215.000,-zł , w tym:	
aa) wydatki bieżące	200.000,-zł
w tym wydatki jednostek budżetowych	200.000,-zł
z tego na:	
- wynagrodzenia i składki od nich naliczane	200.000,-zł
- wydatki związane z realizacją ich statutowych zadań	-
ab) wydatki majątkowe	15.000,-zł
w tym inwestycje i zakupy inwestycyjne	15.000,-zł

z tego na programy finansowane z udziałem środków UE i źródeł zagranicznych	-
b) w rozdziale 85395 – Pozostała działalność o kwotę 4.115,-zł , w tym:	
ba) wydatki bieżące	-
bb) wydatki majątkowe	4.115,-zł
w tym inwestycje i zakupy inwestycyjne	4.115,-zł
z tego na programy finansowane z udziałem środków UE i źródeł zagranicznych	-
7) w dziale 921 – Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego o kwotę 82.000,-zł , z tego:	
a) w rozdziale 92109 – Domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby o kwotę 57.000,-zł , w tym:	
aa) wydatki bieżące	-
ab) wydatki majątkowe	57.000,-zł
w tym inwestycje i zakupy inwestycyjne	57.000,-zł
z tego na programy finansowane z udziałem środków UE i źródeł zagranicznych	-
b) w rozdziale 92114 – Pozostałe instytucje kultury o kwotę 25.000,-zł , w tym:	
ba) wydatki bieżące	25.000,-zł
w tym dotacje na zadania bieżące	25.000,-zł
bb) wydatki majątkowe	-

8. Zwiększa się plan wydatków budżetu Województwa Podkarpackiego na 2018 r.
o kwotę **10.776.829,-zł**, z tego:

- 1) *wydatków bieżących o kwotę **4.889.357,-zł**,*
- 2) *wydatków majątkowych o kwotę **5.887.472,-zł**.*

9. W ramach zwiększenia, o którym mowa w ust. 8 zwiększa się plan wydatków,
z tego:

- 1) w dziale 150 – Przetwórstwo przemysłowe w rozdziale 15011 - Rozwój przedsiębiorczości o kwotę **213.813,-zł**, w tym:

a) wydatki bieżące	188.342,-zł
w tym dotacje na zadania bieżące	188.342,-zł
b) wydatki majątkowe	25.471,-zł
w tym inwestycje i zakupy inwestycyjne	25.471,-zł

z tego na programy finansowane z udziałem środków UE i źródeł zagranicznych	25.471,-zł
2) w dziale 600 – Transport i łączność o kwotę 5.810.958,-zł , z tego:	
a) w rozdziale 60013 – Drogi publiczne wojewódzkie o kwotę 5.410.958,-zł , w tym:	
ba) wydatki bieżące	-
bb) wydatki majątkowe	5.410.958,-zł
w tym inwestycje i zakupy inwestycyjne	5.410.958,-zł
z tego na programy finansowane z udziałem środków UE i źródeł zagranicznych	1.110.958,-zł
b) w rozdziale 60016 – Drogi publiczne gminne o kwotę 400.000,-zł , w tym:	
ba) wydatki bieżące	-
bb) wydatki majątkowe	400.000,-zł
w tym inwestycje i zakupy inwestycyjne	400.000,-zł
z tego na programy finansowane z udziałem środków UE i źródeł zagranicznych	-
3) w dziale 750 – Administracja publiczna o kwotę 1.667.000,-zł , z tego:	
a) w rozdziale 75017 – Samorządowe sejmiki województw o kwotę 140.000,-zł , w tym:	
aa) wydatki bieżące	140.000,-zł
w tym wydatki jednostek budżetowych	140.000,-zł
z tego na:	
- wynagrodzenia i składki od nich naliczane	-
- wydatki związane z realizacją ich statutowych zadań	140.000,-zł
ab) wydatki majątkowe	-
b) w rozdziale 75018 – Urzędy marszałkowskie o kwotę 1.527.000,-zł , w tym:	
ba) wydatki bieżące	1.527.000,-zł
w tym wydatki jednostek budżetowych	1.527.000,-zł
z tego na:	
- wynagrodzenia i składki od nich naliczane	-
- wydatki związane z realizacją ich statutowych zadań	1.527.000,-zł
bb) wydatki majątkowe	-
4) w dziale 801 – Oświata i wychowanie o kwotę 533.915,-zł , z tego:	

a) w rozdziale 80146 – Doksztalcanie i doskonalenie nauczycieli o kwotę 466.882,-zł , w tym:	
aa) wydatki bieżące	466.882,-zł
wydatki na programy finansowane z udziałem środków UE i źródeł zagranicznych	466.882,-zł
ab) wydatki majątkowe	-
b) w rozdziale 80147 - Biblioteki pedagogiczne o kwotę 9.213,-zł , w tym:	
ba) wydatki bieżące	9.213,-zł
w tym wydatki jednostek budżetowych	9.213,-zł
z tego na:	
- wynagrodzenia i składki od nich naliczane	-
- wydatki związane z realizacją ich statutowych zadań	9.213,-zł
bb) wydatki majątkowe	-
c) w rozdziale 80195 – Pozostała działalność o kwotę 1.156.122,-zł , w tym:	
ca) wydatki bieżące	1.150.217,-zł
w tym:	
caa) dotacje na zadania bieżące	1.092.397,-zł
cab) wydatki na programy finansowane z udziałem środków UE i źródeł zagranicznych	57.820,-zł
cb) wydatki majątkowe	5.905,-zł
w tym inwestycje i zakupy inwestycyjne	5.905,-zł
z tego na programy finansowane z udziałem środków UE i źródeł zagranicznych	-
5) w dziale 852 – Pomoc społeczna w rozdziale 85295 – Pozostała działalność o kwotę 1.016.841,-zł , w tym:	
a) wydatki bieżące	986.703,-zł
w tym:	
aa) dotacje na zadania bieżące	804.292,-zł
ab) wydatki na programy finansowane z udziałem środków UE i źródeł zagranicznych	182.411,-zł
b) wydatki majątkowe	30.138,-zł
w tym inwestycje i zakupy inwestycyjne	30.138,-zł
z tego na programy finansowane z udziałem środków UE i źródeł zagranicznych	-

- 6) w dziale 853 – Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej w rozdziale 85332 – Wojewódzkie urzędy pracy o kwotę **15.000,-zł**, w tym:
- | | |
|---|-------------------|
| a) wydatki bieżące | - |
| b) wydatki majątkowe | 15.000,-zł |
| w tym inwestycje i zakupy inwestycyjne | 15.000,-zł |
| z tego na programy finansowane z udziałem środków UE i źródeł zagranicznych | - |
- 7) w dziale 921 – Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego o kwotę **421.000,-zł**, z tego:
- a) w rozdziale 92108 – Filharmonie, orkiestry, chóry i kapele o kwotę **40.000,-zł**, w tym:
- | | |
|----------------------------------|-------------------|
| aa) wydatki bieżące | 40.000,-zł |
| w tym dotacje na zadania bieżące | 40.000,-zł |
| ab) wydatki majątkowe | - |
- b) w rozdziale 92109 – Domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby o kwotę **337.000,-zł**, w tym:
- | | |
|----------------------------------|--------------------|
| ba) wydatki bieżące | 337.000,-zł |
| w tym dotacje na zadania bieżące | 337.000,-zł |
| bb) wydatki majątkowe | - |
- c) w rozdziale 92114 – Pozostałe instytucje kultury o kwotę **44.000,-zł**, w tym:
- | | |
|----------------------------------|-------------------|
| ca) wydatki bieżące | 44.000,-zł |
| w tym dotacje na zadania bieżące | 44.000,-zł |
| cb) wydatki majątkowe | - |

10. Zmiany planu wydatków w szczególności dział, rozdział, paragraf określa załącznik Nr 2 do niniejszej uchwały.

§ 2

1. Dotacje określone w:

- 1) § 1 ust. 7 pkt 4 lit. b stanowią dotacje celowe dla jednostek spoza sektora finansów publicznych - beneficjentów realizujących projekty w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 w kwocie 1.194.828,-zł (współfinansowanie z budżetu państwa),

- 2) § 1 ust. 7 pkt 5 stanowią dotacje celowe dla jednostek sektora finansów publicznych - beneficjentów realizujących projekty w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 w kwocie 22.778,-zł (współfinansowanie z budżetu państwa dla j.s.t.),
- 3) § 1 ust. 7 pkt 7 lit. b stanowią dotację podmiotową dla jednostki sektora finansów publicznych - Arboretum i Zakładu Fizjografii w Bolestraszcach na remont instalacji centralnego ogrzewania i wymiana popękanych szyb w obiekcie Szklarni w kwocie 25.000,-zł,
- 4) § 1 ust. 9 pkt 1 stanowią dotacje celowe dla jednostek spoza sektora finansów publicznych - beneficjentów realizujących projekty w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 w kwocie 188.342,-zł (współfinansowanie z budżetu państwa),
- 5) § 1 ust. 9 pkt 4 lit. c stanowią dotacje celowe dla jednostek sektora finansów publicznych - beneficjentów realizujących projekty w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 w kwocie 1.092.397,-zł, w tym:
 - a) współfinansowanie z budżetu państwa w kwocie 89.705,-zł,
 - b) współfinansowanie z budżetu państwa dla j.s.t w kwocie 1.002.692,-zł,
- 2) § 1 ust. 9 pkt 5 stanowią dotacje celowe dla beneficjentów realizujących projekty w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 w kwocie 804.292,-zł – współfinansowanie z budżetu państwa, w tym dla:
 - a) jednostek sektora finansów publicznych w kwocie 24.941,-zł,
 - b) jednostek spoza sektora finansów publicznych w kwocie 779.351,-zł,
- 6) § 1 ust. 9 pkt 7 lit. a stanowią dotację celową dla jednostki sektora finansów publicznych - Filharmonii Podkarpackiej im. A. Malawskiego w Rzeszowie na realizację wskazanych zadań i programów - organizację cyklu koncertów pn. „Przestrzeń otwarta dla muzyki” w kwocie 40.000,-zł,
- 7) § 1 ust. 9 pkt 7 lit. b stanowią dotacje dla jednostki sektora finansów publicznych – Wojewódzkiego Domu Kultury w Rzeszowie w kwocie 337.000,-zł, w tym:
 - a) dotację podmiotową na dofinansowanie działalności bieżącej w zakresie realizowanych zadań statutowych w kwocie 287.000,-zł (w tym na realizację zadania pn. „Podkarpacki Dzwon Niepodległości” w kwocie 57.000,-zł),

- b) dotację celową na realizację wskazanych zadań i programów - współorganizację zadania „Festiwal Psalmów Dawidowych „Honorując Sprawiedliwych” w kwocie 50.000,-zł,
- 8) § 1 ust. 9 pkt 7 lit. c stanowią dotację podmiotową dla jednostki sektora finansów publicznych - Arboretum i Zakładu Fizjografii w Bolestraszczykach na remont alejek parkowych, parkingu i kładki na stawie w kwocie 44.000,-zł.

2. Wydatki bieżące na programy finansowane z udziałem środków UE i źródeł zagranicznych określone w:

- 1) § 1 ust. 9 pkt 4 lit. a stanowią wydatki Podkarpackiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie z przeznaczeniem na realizację projektu pn. „Razem odkryjmy świat programowania - szkolenia dla nauczycieli i uczniów z podregionu krośnieńskiego” w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014-2020 w kwocie 466.882,-zł (wydatki finansowane ze środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej – 415.917,-zł, dotacji celowej z budżetu państwa – 50.965,-zł),
- 2) § 1 ust. 9 pkt 4 lit. c stanowią wydatki Zespołu Szkół przy Klinicznym Szpitalu Wojewódzkim Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie z przeznaczeniem na realizację projektu pn. „Europa w szkole szpitalnej” w ramach Programu Erasmus+ w kwocie 57.820,-zł (wydatki finansowane ze środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej),
- 3) § 1 ust. 9 pkt 5 stanowią wydatki Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Rzeszowie z przeznaczeniem na realizację projektu pn. „Liderzy kooperacji” w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020 w kwocie 182.411-zł (wydatki finansowane ze środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej – 153.736,-zł, dotacji celowej z budżetu państwa – 28.675,-zł), w tym:
- a) dotacje dla jednostki sektora finansów publicznych – partnerów projektu w kwocie 170.399,-zł,
- b) pozostałe wydatki związane z realizacją projektu w kwocie 12.012,-zł.

3. Wydatki majątkowe na inwestycje i zakupy inwestycyjne określone w:

- 1) § 1 ust. 7 pkt 2 stanowią wydatki Podkarpackiego Zarządu Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie w kwocie 2.654.430,-zł, w tym:
- a) przeznaczone na realizację zadania pn.: „Poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego w ciągu drogi wojewódzkiej nr 886 Domaradz - Brzozów - Sanok

- w miejscowości Stara Wieś oraz w ciągu drogi wojewódzkiej nr 835 Lublin - Przeworsk - Grabownica Starzeńska w m. Grabownica Starzeńska" w kwocie 1.217.099,-zł (wydatki finansowane z pomocy finansowej od jst),
- b) wydatki majątkowe na inwestycje i zakupy inwestycyjne finansowane z udziałem środków UE i źródeł zagranicznych w kwocie 1.437.331,-zł zostały określone w ust. 4 pkt 2,
- 2) § 1 ust. 7 pkt 3 lit a stanowią wydatki Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie przeznaczone na zakup 28 sztuk laptopów wraz z oprogramowaniem dla radnych województwa w kwocie 140.000,-zł,
- 3) § 1 ust. 7 pkt 3 lit b stanowią wydatki Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie przeznaczone na zakupy inwestycyjne w kwocie 1.527.000,-zł, w tym:
- a) zakup sprzętu, oprogramowania i akcesoriów komputerowych – 940.000,-zł,
- b) zakup urządzeń drukujących, skanujących - 587.000,-zł,
- 4) § 1 ust. 7 pkt 4 lit b stanowią dotacje celowe dla jednostek sektora finansów publicznych – beneficjentów realizujących projekty w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 w kwocie 31.928,-zł (współfinansowanie z budżetu państwa dla j.s.t),
- 5) § 1 ust. 7 pkt 6 lit. a stanowią wydatki Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Rzeszowie przeznaczone na zakup zestawów jezdnych regałów archiwizacyjnych w kwocie 15.000,-zł,
- 6) § 1 ust. 7 pkt 6 lit. b stanowią dotacje celowe dla jednostek sektora finansów publicznych – beneficjentów realizujących projekty w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 w kwocie 4.115,-zł (współfinansowanie z budżetu państwa dla j.s.t),
- 7) § 1 ust. 7 pkt 7 lit. a dotację celową dla jednostki sektora finansów publicznych - Wojewódzkiego Domu Kultury w Rzeszowie przeznaczoną na realizację zadania pn. „Podkarpacki Dzwon Niepodległości” w kwocie 57.000,-zł,
- 8) § 1 ust. 9 pkt 2 lit. a stanowią wydatki Podkarpackiego Zarządu Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie w kwocie 5.410.958,-zł z przeznaczeniem na:
- a) realizację zadania pn.: „Regulacja stanów prawnych gruntów pod zadania inwestycyjne ma sieci dróg wojewódzkich zarządzanych przez PZDW” w kwocie 4.300.000,-zł,

- b) wydatki majątkowe na inwestycje i zakupy inwestycyjne finansowane z udziałem środków UE i źródeł zagranicznych w kwocie 1.110.958,-zł zostały określone w ust. 4 pkt 4,
- 9) § 1 ust. 9 pkt 2 lit. b stanowią dotacje celowe dla jednostek sektora finansów publicznych na pomoc finansową w kwocie 400.000,-zł, w tym dla:
 - a) Gminy Kolbuszowa z przeznaczeniem na budowę parkingu w miejscowości Widelka w kwocie 100.000,-zł,
 - b) Gminy Zagórz z przeznaczeniem na realizację zadania pn. „Budowa kładki pieszo-jezdnej na rzece Osława w miejscowości Morochów, Gmina Zagórz” w kwocie 300.000,-zł,
- 10) § 1 ust. 9 pkt 4 lit. c stanowią dotacje celowe dla beneficjentów realizujących projekty w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 w kwocie 5.905,-zł – współfinansowanie z budżetu państwa, w tym dla:
 - a) jednostek sektora finansów publicznych w kwocie 3.590,-zł,
 - b) jednostek spoza sektora finansów publicznych w kwocie 2.315,-zł,
- 11) § 1 ust. 9 pkt 5 stanowią dotacje celowe dla beneficjentów realizujących projekty w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 w kwocie 30.138,-zł, w tym dla:
 - a) jednostek sektora finansów publicznych w kwocie 20.395,-zł – współfinansowanie z budżetu państwa dla j.s.t,
 - b) jednostek spoza sektora finansów publicznych w kwocie 9.743,-zł – współfinansowanie z budżetu państwa,
- 12) § 1 ust. 9 pkt 6 stanowią wydatki Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Rzeszowie z przeznaczeniem na zakup maszyny szybkoobrotowej do podłóg w kwocie 15.000,-zł.

4. Wydatki majątkowe na inwestycje i zakupy inwestycyjne finansowane z udziałem środków UE i źródeł zagranicznych określone w:

- 1) § 1 ust. 7 pkt 1 stanowią wydatki Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie przeznaczone na realizację projektu pn. „Podkarpacka Platforma Wsparcia Biznesu” w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 w kwocie 25.471,-zł,

- 2) § 1 ust. 7 pkt 2 stanowią wydatki Podkarpackiego Zarządu Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie w kwocie 1.437.331,-zł przeznaczone na realizację zadań w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie, w tym:
- a) zadanie pn.: „Budowa DW nr 858 Zarzecze - granica województwa na odcinku Dąbrowica - Sieraków + budowa mostu na rzece Tanew i mostu na rzece Borowina" w kwocie 750.000,-zł (wydatki finansowane ze środków własnych Samorządu Województwa),
 - b) zadanie pn.: „Przebudowa / rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 861 Bojanów - Jeżowe - Kopki na odcinku od skrzyżowania drogi krajowej 19 w m. Jeżowe do węzła S-19 Podgórze" w kwocie 180.479,-zł (wydatki finansowane z pomocy finansowej od jst),
 - c) zadanie pn.: „Przebudowa/rozbudowa DW 895 na odcinku Solina - Myczków i DW 894 na odcinku Hoczew - Polańczyk" w kwocie 506.852,-zł (wydatki finansowane ze środków pochodzących z budżetu UE - 422.875,-zł, środków własnych Samorządu Województwa - 83.977,-zł),
- 3) § 1 ust. 9 pkt 1 stanowią dotację celową dla jednostki spoza sektora finansów publicznych – Partnera projektu na realizację projektu pn. „Podkarpacka Platforma Wsparcia Biznesu" w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 w kwocie 25.471,-zł,
- 4) § 1 ust. 9 pkt 2 lit. a stanowią wydatki Podkarpackiego Zarządu Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie z przeznaczeniem na realizację inwestycji drogowych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 w kwocie 1.110.958,-zł, w tym:
- a) zadania pn.: „Budowa DW nr 858 Zarzecze - granica województwa na odcinku Dąbrowica - Sieraków + budowa mostu na rzece Tanew i mostu na rzece Borowina" w kwocie 750.000,-zł (wydatki finansowane z pomocy finansowej od jst),
 - b) zadania pn.: „Przebudowa / rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 861 Bojanów - Jeżowe - Kopki na odcinku od skrzyżowania drogi krajowej 19 w m. Jeżowe do węzła S-19 Podgórze" w kwocie 360.958,-zł (wydatki finansowane ze środków własnych Samorządu Województwa – 180.479,-zł, z pomocy finansowej od jst – 180.479,-zł).

§ 3

Dokonuje się zmian w planie wydatków budżetu Województwa Podkarpackiego na 2018 r. ujętych w dziale 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego, w tym:

1. w rozdziale 92116 - Biblioteki w planie dotacji podmiotowej dla Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Rzeszowie. Zadanie pn. „Remont pomieszczeń Oddziału dla dzieci i Młodzieży przy ul. Słowackiego 11 w Rzeszowie” otrzymuje nazwę „Remont pomieszczeń Oddziału dla dzieci i Młodzieży przy ul. Słowackiego 11 w Rzeszowie oraz zakup sprzętu i wyposażenia”,
2. w rozdziale 92118 - Muzea w planie dotacji celowej dla Muzeum Podkarpackiego w Krośnie na realizację zadania pn. „Czas patriotów” w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa 2018 "organizację koncertu" zastępuje się "prezentacją umundurowania i akcesoriów Wojska Polskiego".

§ 4

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Podkarpackiego.

§ 5

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego.

UZASADNIENIE
do projektu Uchwały Sejmiku Województwa Podkarpackiego
w sprawie zmian w budżecie Województwa Podkarpackiego na 2018 r.

Projekt uchwały został opracowany na podstawie wniosków złożonych przez dyrektorów departamentów zaakceptowanych przez Członków Zarządu Województwa nadzorujących realizację zadań budżetowych oraz na podstawie decyzji Zarządu Województwa.

DOCHODY						
Dział	Rozdział	Zmniejszenia /kwota w zł/	Zwiększenia /kwota w zł/	Źródło	Jednostka realizująca	Uwagi/Uzasadnienie
600	60001		5 440 085	Dochody z tytułu kar za opóźnienie w dostawie pojazdów szynowych (§ 0950).		Środki wpłynęły w I półroczu 2018 r.
600	60013		750 000	Dochody z tytułu pomocy finansowej od Gminy i Miasta Ulanów na realizację zadania pn.: "Budowa Dw nr 858 Zarzecze - granica województwa na odcinku Dąbrownica - Sieraków + budowa mostu na rzece Tanew i mostu na rzece Borowina" w ramach RPO WP na lata 2014-2020.	Urząd Marszałkowski/ DT	Dotyczy przedsięwzięcia ujętego w wykazie przedsięwzięć do WPF. Wrzaz ze zwiększeniem planu wydatków na zadaniu w dziale 600 w rozdziale 60013.
		-1 217 099		Dochody z tytułu pomocy finansowej od Gminy Brzozów na realizację zadania pn.: "Poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego w ciągu drogi wojewódzkiej nr 886 Domaradz - Brzozów - Sanok w miejscowości Stara Wieś oraz w ciągu drogi wojewódzkiej nr 835 Lublin - Przeworsk - Grabownica Starzeńska w m. Grabownica Starzeńska".		Dotyczy przedsięwzięcia ujętego w wykazie przedsięwzięć do WPF. Wrzaz ze zmniejszeniem planu wydatków na zadaniu w dziale 600 w rozdziale 60013. Przesunięcie na 2019 r. zgodnie z Uchwałą Nr LVI/528/18 Rady Miejskiej w Brzozowie z dnia 30.08.2018 r.
		-180 479	180 479	Zmiana klasyfikacji dochodów z tytułu pomocy finansowej od Gminy Jeżowe przeznaczonych na realizację zadania pn.: "Przebudowa / rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 861 Bojanów - Jeżowe - Kopki na odcinku od skrzyżowania drogi krajowej 19 w m. Jeżowe do węzła S-19 Podgórze" w ramach RPO WP na lata 2014-2020 (przeniesienie z § 6309 na § 6300).		Wrzaz ze zmianami w planie wydatków na zadaniu w dziale 600 w rozdziale 60013.
				103 866	Dochody z tytułu wpływu odszkodowań od ubezpieczyciela mienia PZDW za szkody powstałe w ciągu dróg wojewódzkich (§ 0950) .	PZDW

DOCHODY						
Dział	Rozdział	Zmniejszenia /kwota w zł/	Zwiększenia /kwota w zł/	Źródło	Jednostka realizująca	Uwagi/Uzasadnienie
700	70005	-7 500 000		Dochody z tytułu sprzedaży mienia będącego w zasobie Województwa (§ 0770) .	Urząd Marszałkowski/ RG	Brak zainteresowania ze strony potencjalnych inwestorów nabyciem nieruchomości Województwa w przylotniskowej strefie rozwoju gospodarczego lotniska Rzeszów - Jasionka, w SSE Euro Park Mielec na terenie Parku Naukowo - Technologicznego.
758	75833		6 141 551	Dochody z tytułu subwencji ogólnej z budżetu państwa - część regionalna (§ 2920).	Urząd Marszałkowski /Dep. BF	
	75863	-422 875		Dochody z tytułu środków pochodzących z budżetu UE na realizację projektów realizowanych w ramach RPO WP na lata 2014-2020 (§ 6257).	Urząd Marszałkowski/ RP	Dotyczy przedsięwzięcia ujętego w wykazie przedsięwzięć do WPF. Wrzaz ze zmniejszeniem planu wydatków w dziale 600 w rozdziale 60013 - dotyczy zadania pn.: "Przebudowa/rozbudowa DW 895 na odcinku Solina - Myczków i DW 894 na odcinku Hoczew - Polańczyk".
		-25 471	25 471	Zmiana klasyfikacji dochodów z tytułu środków pochodzących z budżetu UE na realizację projektów własnych w ramach RPO WP na lata 2014-2020 poprzez: 1) zmniejszenie planu dochodów w § 6257, 2) zwiększenie planu dochodów w § 6207.		Dotyczy przedsięwzięcia ujętego w wykazie przedsięwzięć do WPF. Wrzaz ze zmianą planu wydatków w dziale 150 w rozdziale 15011 - dotyczy projektu pn. "Podkarpacka Platforma Wsparcia Biznesu".

DOCHODY						
Dział	Rozdział	Zmniejszenia /kwota w zł/	Zwiększenia /kwota w zł/	Źródło	Jednostka realizująca	Uwagi/Uzasadnienie
758	75864	-116 389	116 389	Zmiana klasyfikacji dochodów dotyczących realizacji projektów własnych w ramach RPO WP na lata 2014-2020 w tym z tytułu 1) środków pochodzących z budżetu UE kwoty 104.153,-zł (z § 2057 na § 2007), 2) dotacji celowej z budżetu państwa kwoty 12.236,-zł (z § 2059 na § 2009).	Urząd Marszałkowski/ RP	Dotyczy projektów PCEN -u: 1) "Czas na technologie informacyjno - komunikacyjne i eksperyment", 2) "Do wiedzy przez eksperyment oraz technologie informacyjno - komunikacyjne", 3) "Wykorzystanie technologii informacyjno - komunikacyjnych oraz eksperymentu w procesie nauczania oraz rozwijania kompetencji informatycznych i przyrodniczych".
			867 425	Dochody z tytułu dotacji celowej z budżetu państwa na współfinansowanie projektów własnych i realizowanych przez beneficjentów w ramach RPO WP na lata 2014-2020 (§ 2009).		Dotyczy przedsięwzięcia ujętego w wykazie przedsięwzięć do WPF. Wraz ze zmianą planu dotacji dla beneficjentów realizujących projekty w ramach RPO WP w działach 150, 801,852,853. Dostosowanie do limitu środków przyznanych przez MliR.
801	80146		466 882	Dochody na realizację projektu pn.: "Razem odkryjmy świat programowania - szkolenia dla nauczycieli i uczniów z podregionu krośnieńskiego" w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014-2020 w tym z tytułu: 1) środków pochodzących z budżetu UE - 415.917,-zł, 2) dotacji celowej z budżetu państwa - 50.965,-zł.	PCEN	Wraz z wprowadzeniem przedsięwzięcia do wykazu przedsięwzięć WPF. Wraz z ustaleniem planu wydatków na zadanie w dziale 801 w rozdziale 80146.
	80195		57 820	Dochody z tytułu środków pochodzących z budżetu UE na realizację projektu pn. "Europa w szkole szpitalnej" w ramach Programu Erasmus+ (§ 2051).	ZS Nr 2 w Rzeszowie	Wraz z wprowadzeniem przedsięwzięcia do wykazu przedsięwzięć WPF. Wraz z ustaleniem planu wydatków na zadanie w dziale 801 w rozdziale 80195.

DOCHODY						
Dział	Rozdział	Zmniejszenia /kwota w zł/	Zwiększenia /kwota w zł/	Źródło	Jednostka realizująca	Uwagi/Uzasadnienie
852	85295		182 411	Dochody na realizację projektu pn. "Liderzy kooperacji" w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020 z tytułu: 1) środków pochodzących z budżetu UE - 153.736,-zł, 2) dotacji celowej z budżetu państwa - 28.675,-zł.	ROPS	Dotyczy przedsięwzięcia ujętego w wykazie przedsięwzięć do WPF. Wraz ze zwiększeniem planu wydatków na zadanie w dziale 852 w rozdziale 85295.
Suma		-9 462 313	14 332 379			
Ogółem plan dochodów		4 870 066				

WYDATKI						
Dział	Rozdział	Zmniejszenia /kwota w zł/	Zwiększenia /kwota w zł/	Przeznaczenie	Jednostka realizująca	Uwagi/Uzasadnienie
150	15011	-25 471	25 471	Przeniesienia w planie wydatków przeznaczonych na realizację projektu pn. "Podkarpacka Platforma Wsparcia Biznesu" w ramach RPO WP na lata 2014-2020 z § 6067 na § 6207.	Urząd Marszałkowski/ RR	Dotyczy przedsięwzięcia ujętego w wykazie przedsięwzięć do WPF. Wrzaz ze zmianą planu dochodów w dziale 758 w rozdziale 75863. Zmiana związana ze zwiększeniem dotacji dla Partnera projektu - Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie.
150 801 852 853	15011 80195 85295 85395	-1 253 649	2 121 074	Zmiany w planie dotacji celowych dla beneficjentów realizujących projekty w ramach RPO WP na lata 2014-2020.	WUP	Dotyczy przedsięwzięcia ujętego w wykazie przedsięwzięć do WPF. Wrzaz ze zwiększeniem planu dochodów w dziale 758 w rozdziale 75864 o kwotę 867.425,-zł. Dostosowanie planu dotacji do limitu środków przyznanych przez MliR oraz do charakteru podmiotów otrzymujących środki.
600	60013	-750 000	750 000	Zmiany w planie wydatków przeznaczonych na zadanie pn.: "Budowa DW nr 858 Zarzecze - granica województwa na odcinku Dąbrowica - Sieraków + budowa mostu na rzece Tanew i mostu na rzece Borowina" w ramach RPO WP na lata 2014-2020 poprzez: 1) zmniejszenie wydatków finansowanych ze środków własnych, 2) ustalenie wydatków finansowanych z pomocy finansowej od jst.	PZDW	Związane z udzieleniem pomocy finansowej Województwu Podkarpackiemu przez Gminę i Miasto Ulanów - Uchwała Nr XXXVII/286/2018 Rady Miejskiej w Ulanowie z dnia 29.06.2018 r.
		-1 217 099		Zmniejszenie planu wydatków przeznaczonych na realizację zadania pn.: "Poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego w ciągu drogi wojewódzkiej nr 886 Domaradz - Brzozów - Sanok w miejscowości Stara Wieś oraz w ciągu drogi wojewódzkiej nr 835 Lublin - Przeworsk - Grabownica Starzeńska w m. Grabownica Starzeńska" (§ 6050 - wydatki finansowane z pomocy finansowej od jst).		Dotyczy przedsięwzięcia ujętego w wykazie przedsięwzięć do WPF. Przeniesienie wydatków na 2019 r. zgodnie z Uchwałą Rady Gminy Brzozów. Zagrożenie niewykonania zadania wynika z braku ofert w dwukrotnie ogłaszanym przetargu.
		-180 479	360 958	Zmiany w planie wydatków przeznaczonych na realizację zadania pn.: "Przebudowa / rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 861 Bojanów - Jeżowe - Kopki na odcinku od skrzyżowania drogi krajowej 19 w m. Jeżowe do węzła S-19 Podgórze" w ramach RPO WP na lata 2014-2020 poprzez: 1) zwiększenie planu wydatków finansowanych ze środków własnych - 180.479,-zł (§ 6059), 2) przeniesienia w planie wydatków finansowanych z pomocy finansowych od jst (z § 6059 na § 6050).		Dotyczy przedsięwzięcia ujętego w wykazie przedsięwzięć do WPF. Zmiany związane z koniecznością wykonania dodatkowych robót tj. wykonania dodatkowej powierzchni chodnika (ścieżki rowerowej) wraz z podbudową i robotami ziemnymi, dodatkowego rowu krytego, studni rewizyjnych oraz skropienia pobocza z destruktu na całej długości przebudowywanej drogi emulsją wraz z posypaniem grysem. Dodatkowe roboty finansowane z pomocy finansowej.

WYDATKI						
Dział	Rozdział	Zmniejszenia /kwota w zł/	Zwiększenia /kwota w zł/	Przeznaczenie	Jednostka realizująca	Uwagi/Uzasadnienie
600	60013		4 300 000	Zwiększenie planu wydatków z przeznaczeniem na realizację zadania pn.: "Regulacja stanów prawnych gruntów pod zadania inwestycyjne na sieci dróg wojewódzkich zarządzanych przez PZDW" (§ 6050 - 300.000,-zł, § 6060 - 4.000.000,-zł).	PZDW	Konieczność zabezpieczenia środków na wypłatę odszkodowań za grunty i składniki majątkowe nieruchomości nabytych na rzecz Województwa Podkarpackiego w związku z realizacją inwestycji pn. "Budowa obwodnicy m. Strzyżów w ciągu drogi wojewódzkiej nr 988". Wydatki niekwalifikowalne.
		-506 852		Zmniejszenie planu wydatków przeznaczonych na realizację zadania pn.: "Przebudowa/rozbudowa DW 895 na odcinku Solina - Myczków i DW 894 na odcinku Hoczew - Polańczyk" w ramach RPO WP na lata 2014-2020 (wydatki finansowane ze środków pochodzących z budżetu UE - 422.875,-zł, środków własnych Samorządu Województwa - 83.977,-zł).		Dotyczy przedsięwzięcia ujętego w wykazie przedsięwzięć do WPF. Wraz ze zmniejszeniem planu dochodów w dziale 758 w rozdziale 75863. Przeniesienie planu wydatków na 2020 r.
	60016		100 000	Ustalenie planu dotacji celowej na pomoc finansową dla Gminy Kolbuszowa z przeznaczeniem na budowę parkingu w miejscowości Widelka (§ 6300).	Urząd Marszałkowski / DT	Zgodnie z Uchwałą Nr LIX/922/18 Sejmiku Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 27.08.2018 r.
			300 000	Ustalenie planu dotacji celowej na pomoc finansową dla Gminy Zagórz z przeznaczeniem na realizację zadania pn. "Budowa kładki pieszo-jezdnej na rzece Oslawa w miejscowości Morochów, Gmina Zagórz" (§ 6300).		Zgodnie z Uchwałą Nr LIX/923/18 Sejmiku Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 27.08.2018 r.
750	75017	-140 000	140 000	Zmiana klasyfikacji wydatków przeznaczonych na zakup laptopów dla Radnych Województwa Podkarpackiego poprzez: 1) zmniejszenie planu wydatków majątkowych (§ 6060), 2) zwiększenie planu wydatków bieżących (§ 4210).	Urząd Marszałkowski / KS	Wynika ze zmiany przepisów wprowadzanych ustawą z dnia 27 października 2017 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne - nastąpiło podwyższenie limitu wartości środka trwałego z 3.500,-zł do 10.000,-zł.
	75018	-1 527 000	1 527 000	Zmiana klasyfikacji wydatków przeznaczonych na zakup urządzeń drukujących, skanujących, sprzętu, oprogramowania i akcesoriów komputerowych poprzez: 1) zmniejszenie planu wydatków majątkowych (§ 6060), 2) zwiększenie planu wydatków bieżących (§ 4210).	Urząd Marszałkowski / OR	
801	80146		466 882	Ustalenie planu wydatków bieżących z przeznaczeniem na zadanie pn.: "Razem odkryjmy świat programowania - szkolenia dla nauczycieli i uczniów z podregionu krośnieńskiego" w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014-2020 (wydatki finansowane ze środków pochodzących z budżetu UE - 415.917,-zł, dotacji celowej z budżetu państwa - 50.965,-zł).	PCEN	Wraz z wprowadzeniem przedsięwzięcia do wykazu przedsięwzięć WPF. Wraz ze zwiększeniem planu dochodów w dziale 801 w rozdziale 80146. Całkowita wartość projektu: 591.691,-zł, w tym środki z UE - 527.102,-zł, środki budżetu państwa - 64.589,-zł. Okres realizacji: 2018-2019.

WYDATKI						
Dział	Rozdział	Zmniejszenia /kwota w zł/	Zwiększenia /kwota w zł/	Przeznaczenie	Jednostka realizująca	Uwagi/Uzasadnienie
801	80147	-9 213	9 213	Przeniesienia w planie wydatków bieżących jednostki poprzez: 1) zmniejszenie planu wydatków przeznaczonych na malowanie dachu budynku biblioteki (§ 4340), 2) ustalenie planu wydatków z przeznaczeniem na pokrycie kosztów projektu budowlanego remontu muru oporowego, schodów i muru oporowego ogrodzenia zlokalizowanego na działce będącej w trwałym zarządzie jednostki (§ 4270).	PBW Przemysł	
	80195		57 820	Ustalenie planu wydatków na realizację projektu pn. "Europa w szkole szpitalnej" w ramach Programu Erasmus+ (§ 2051 - wydatki finansowane ze środków pochodzących z budżetu UE).	ZS Nr 2 w Rzeszowie	Wraz z wprowadzeniem przedsięwzięcia do wykazu przedsięwzięć WPF. Wraz ze zwiększeniem planu dochodów w dziale 801 w rozdziale 80195. Całkowita wartość projektu - 118.221,-zł. Zadanie finansowane ze środków UE. Okres realizacji: 2018 - 2019.
852	85295		182 411	Zwiększenie planu wydatków przeznaczonych na realizację projektu pn. "Liderzy kooperacji" w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020 (wydatki finansowane ze środków pochodzących z budżetu UE - 153.736,-zł, dotacji celowej z budżetu państwa - 28.675,-zł).	ROPS	Dotyczy przedsięwzięcia ujętego w wykazie przedsięwzięć do WPF. Przeniesienie wydatków z 2019 r. na 2018 r. Dotyczy m.in. środków dla partnerów projektu.
853	85332	-200 000		Zmniejszenie planu wydatków związanych z realizacją zadań statutowych jednostki.	WUP	Oszczędności wykazane przez jednostkę.
		-15 000	15 000	Zmiana przeznaczenia wydatków majątkowych jednostki poprzez: 1) zmniejszenie planu wydatków przeznaczonych na zakup zestawów jezdnych regałów archiwizacyjnych (§ 6060), 2) ustalenie planu wydatków z przeznaczeniem na zakup maszyny szybkoobrotowej do podłóg (§ 6060).		
921	92108		40 000	Zwiększenie planu dotacji celowej dla Filharmonii Podkarpackiej im. A. Malawskiego w Rzeszowie z przeznaczeniem na zadanie pn.: "Organizacja cyklu koncertów pn. <i>Przestrzeń otwarta dla muzyki</i> " (§ 2800).	Dep. DO/ instytucje kultury	

WYDATKI						
Dział	Rozdział	Zmniejszenia /kwota w zł/	Zwiększenia /kwota w zł/	Przeznaczenie	Jednostka realizująca	Uwagi/Uzasadnienie
921	92109	-57 000	57 000	Przeniesienia w planie dotacji dla Wojewódzkiego Domu Kultury w Rzeszowie przeznaczonej na zadanie pn. "Podkarpacki Dzwon Niepodległości" poprzez: 1) zmniejszenie planu dotacji celowej (§ 6220), 2) zwiększenie planu dotacji podmiotowej na dofinansowanie działalności bieżącej w zakresie realizowanych zadań statutowych (§ 2480).	Dep. DO/ instytucje kultury	Zmiany związane z rozszerzeniem zakresu o wykonanie materiałów promocyjnych (dzwonki).
			230 000	Zwiększenie planu dotacji podmiotowej dla Wojewódzkiego Domu Kultury w Rzeszowie z przeznaczeniem na dofinansowanie działalności bieżącej w zakresie realizowanych zadań statutowych (§ 2480), w tym na zadanie pn. "100/100 Galeria Niepodległości".		
			50 000	Zwiększenie planu dotacji celowej dla Wojewódzkiego Domu Kultury w Rzeszowie z przeznaczeniem na zadanie pn.: "Festiwal Psalmów Dawidowych "Honorując Sprawiedliwych" (§ 2800).		
	92114	-25 000	44 000	Zmiana przeznaczenia dotacji podmiotowej dla Arboretum i Zakładu Fizjografii w Bolestraszczykach na utrzymanie i remonty obiektów (§ 2480) poprzez: 1) zmniejszenie planu dotacji przeznaczonej na zadanie pn. "Remont instalacji centralnego ogrzewania i wymiana popękanych szyb w obiekcie Szklarni", 2) ustalenie planu dotacji z przeznaczeniem na zadanie pn.: "Remont alejek parkowych, parkingu i kładki na stawie".		
Suma		-5 906 763	10 776 829			
Ogółem plan wydatków		4 870 066				

Ponadto dokonuje się zmian w planie wydatków ujętych w budżecie Województwa Podkarpackiego na 2018 r. w dziale 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego, w tym:

- 1) w rozdziale 92116 - Biblioteki w planie dotacji podmiotowej dla Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Rzeszowie. Zadanie pn. "Remont pomieszczeń Oddziału dla dzieci i Młodzieży przy ul. Słowackiego 11 w Rzeszowie" otrzymuje nazwę "Remont pomieszczeń Oddziału dla dzieci i Młodzieży przy ul. Słowackiego 11 w Rzeszowie oraz zakup sprzętu i wyposażenia",
- 2) w rozdziale 92118 - Muzea w planie dotacji celowej dla Muzeum Podkarpackie w Krośnie na realizację zadania pn. "Czas patriotów" w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa 2018 "organizację koncertu" zastępuje się "prezentacją umundurowania i akcesoriów Wojska Polskiego".

Zmiana planu dochodów w szczególności dział, rozdział, paragraf

PLAN DOCHODÓW					
Dział	Rozdział	zmniejszenia		zwiększenia	
		§	kwota	§	kwota
600	60001		0	0950	5 440 085
	60013	6300	-1 217 099	0950	103 866
		6309	-180 479	6300	930 479
700	70005	0770	-7 500 000		0
758	75833		0	2920	6 141 551
	75863	6257	-448 346	6207	25 471
	75864	2057	-104 153	2007	104 153
		2059	-12 236	2009	879 661
801	80146		0	2057	415 917
			0	2059	50 965
	80195		0	2051	57 820
852	85295		0	2007	143 612
			0	2009	26 787
			0	2057	10 124
			0	2059	1 888
Razem			-9 462 313		14 332 379
w tym:					
<i>dochody bieżące</i>			<i>-116 389</i>		<i>13 376 429</i>
<i>dochody majątkowe</i>			<i>-9 345 924</i>		<i>955 950</i>

Sporządziła:
 Magdalena Jachymczyk
 Rzeszów, 11.09.2018 r.

Zmiana planu wydatków w szczególności dział, rozdział, paragraf

PLAN WYDATKÓW							
Dział	Rozdział	zmniejszenia		zwiększenia			
		§	kwota	§	kwota		
150	15011	6067	-25 471	2009	188 342		
			0	6207	25 471		
600	60013	6050	-1 226 451	6050	1 230 479		
		6057	-422 875	6059	180 479		
		6059	-1 005 104	6060	4 000 000		
	60016		0	6300	400 000		
750	75017	6060	-140 000	4210	140 000		
	75018	6060	-1 527 000	4210	1 527 000		
801	80146		0	4017	9 233		
			0	4019	1 131		
			0	4117	1 587		
			0	4119	195		
			0	4127	226		
			0	4129	28		
			0	4217	2 227		
			0	4219	273		
			0	4247	362 127		
			0	4249	44 373		
			0	4307	25 527		
			0	4309	3 128		
			0	4367	713		
			0	4369	87		
			0	4417	5 369		
			0	4419	658		
			0	4437	8 908		
			0	4439	1 092		
			80147	4340	-9 213	4270	9 213
			80195	2009	-1 194 828	2009	89 705
				6259	-31 928	2059	1 002 692
					0	4111	600
					0	4121	80
					0	4171	3 500
				0	4701	53 640	
			0	6209	5 905		
	852	85295	2059	-22 778	2009	804 292	
			0	2057	143 612		
			0	2059	26 787		
			0	4217	1 264		
			0	4219	236		
			0	4267	843		
			0	4269	157		
		0	4307	1 274			

PLAN WYDATKÓW					
Dział	Rozdział	zmniejszenia		zwiększenia	
		§	kwota	§	kwota
852	85295		0	4309	238
			0	4367	843
			0	4369	157
			0	4417	2 529
			0	4419	471
			0	4487	843
			0	4489	157
			0	4527	421
			0	4529	79
			0	4707	2 107
			0	4709	393
			0	6209	9 743
			0	6259	20 395
		853	85332	4010	-167 168
4110	-28 736				0
4120	-4 096				0
6060	-15 000				0
85395	6259		-4 115		0
921	92108		0	2800	40 000
	92109	6220	-57 000	2480	287 000
			0	2800	50 000
	92114	2480	-25 000	2480	44 000
Razem			-5 906 763		10 776 829
w tym:					
wydatki bieżące			-1 451 819		4 889 357
wydatki majątkowe			-4 454 944		5 887 472

Sporządziła:
Magdalena Jachymczyk
Rzeszów, 11.09.2018 r.

UCHWAŁA Nr .../.../18
SEJMIKU WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO
z dnia 2018 r.

w sprawie zmian w Wieloletniej Prognozie Finansowej Województwa
Podkarpackiego na lata 2018 - 2042.

Na podstawie art. 18 pkt 20 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2018 r. poz. 913 z późn. zm.), art. 228 i art. 231 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2077 z późn. zm.) oraz rozporządzenia Ministra Finansów w sprawie wieloletniej prognozy finansowej jednostki samorządu terytorialnego z dnia 10 stycznia 2013 r. (Dz. U. z 2015r. poz. 92).

Sejmik Województwa Podkarpackiego
uchwala, co następuje:

§ 1

W załączniku Nr 2 do uchwały XLVII/790/17 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 28 grudnia 2017 r. dodaje się przedsięwzięcia o których mowa w art. 226 ust. 4 pkt. 1 ustawy o finansach publicznych pn.

- 1) „Europa w szkole szpitalnej”,
- 2) „Razem odkryjmy świat programowania - szkolenia dla nauczycieli i uczniów z podregionu krośnieńskiego”.

§ 2

1. Zmienia się zakres wykonywania wieloletniego przedsięwzięcia pn. „Liderzy kooperacji”, o którym mowa w art. 226 ust. 4 pkt. 1 ustawy o finansach publicznych, określonego w załączniku Nr 2 do uchwały Nr XLVII/790/17 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 28 grudnia 2017r. Zmiana polega na przeniesieniu części zakresu planowanego do wykonania w roku 2019 na rok 2018.
2. Zmienia się limit wydatków bieżących związanych z realizacją przedsięwzięcia, o którym mowa w ust. 1 w latach 2018 – 2019 w następujący sposób:
 - 1) w roku 2018 zwiększa się limit wydatków o kwotę **182.411,-zł**,
 - 2) w roku 2019 zmniejsza się limit wydatków o kwotę **182.411,-zł**.
3. Zmniejsza się limit zobowiązań bieżących związanych z realizacją przedsięwzięcia, o którym mowa w ust. 1 o kwotę **182.411zł**.

§ 3

1. Zmienia się zakres wykonywania wieloletniego przedsięwzięcia pn. „Przebudowa/rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 861 Bojanów–Jeżowe–Kopki na odcinku od skrzyżowania drogi krajowej 19 w m. Jeżowe do węzła S-19 Podgórze”, o którym mowa w art. 226 ust. 4 pkt. 1 ustawy o finansach publicznych, określonego w załączniku Nr 2 do uchwały Nr XLVII/790/17 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 28 grudnia 2017r. Zmiana polega na zwiększeniu zakresu planowanego do wykonania w roku 2018 oraz zwiększeniu łącznych nakładów na przedsięwzięcie.
2. Zwiększa się łączne nakłady finansowe na przedsięwzięcie, o którym mowa ust. 1 o kwotę **180.479,-zł** (wydatki majątkowe).
3. Zwiększa się limit wydatków majątkowych związanych z realizacją przedsięwzięcia, o którym mowa w ust. 1 w roku 2018 o kwotę **180.479,-zł**.

§ 4

1. Zmienia się zakres wykonywania wieloletniego przedsięwzięcia pn. „Przebudowa/rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 875 Mielec-Kolbuszowa-Leżajsk od końca obwodnicy m. Werynia do początku obwodnicy m. Sokołów Małopolski” o którym mowa w art. 226 ust. 4 pkt. 1 ustawy o finansach publicznych, określonego w załączniku Nr 2 do uchwały Nr XLVII/790/17 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 28 grudnia 2017r. Zmiana polega na zwiększeniu zakresu planowanego do wykonania w 2018r. oraz zwiększeniu łącznych nakładów na przedsięwzięcie.
2. Zwiększa się łączne nakłady finansowe na przedsięwzięcie, o którym mowa ust. 1 o kwotę **70.000,-zł** (wydatki majątkowe).
3. Zwiększa się limit wydatków majątkowych związanych z realizacją przedsięwzięcia, o którym mowa w ust. 1 w roku 2018 o kwotę **70.000,-zł**.

§ 5

1. Zmienia się zakres wykonywania wieloletniego przedsięwzięcia pn. „Przebudowa /rozbudowa DW 895 na odcinku Solina - Myczków i DW 894 na odcinku Hoczew - Polańczyk” o którym mowa w art. 226 ust. 4 pkt. 1 ustawy o finansach publicznych, określonego w załączniku Nr 2 do uchwały Nr XLVII/790/17 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 28 grudnia 2017r. Zmiana polega na

zmianie zakresu planowanego do wykonania w latach 2018 - 2020 oraz zwiększeniu łącznych nakładów na przedsięwzięcie.

2. Zwiększa się łączne nakłady finansowe na przedsięwzięcie, o którym mowa ust. 1 o kwotę **20.271.045,-zł** (wydatki majątkowe).
3. Zmienia się limit wydatków majątkowych związanych z realizacją przedsięwzięcia, o którym mowa w ust. 1 w latach 2018 – 2020 w następujący sposób:
 - 1) w roku 2018 zmniejsza się limit wydatków o kwotę **506.852,-zł**,
 - 2) w roku 2019 zmniejsza się limit wydatków o kwotę **5.207.800,-zł**,
 - 3) w roku 2020 zwiększa się limit wydatków o kwotę **25.985.697,-zł**.
4. Zwiększa się limit zobowiązań majątkowych związanych z realizacją przedsięwzięcia, o którym mowa w ust. 1 o kwotę **20.777.897,-zł**.

§ 6

1. Zmienia się zakres wykonywania wieloletniego przedsięwzięcia pn. „Poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego w ciągu drogi wojewódzkiej nr 886 Domaradz - Brzozów - Sanok w miejscowości Stara Wieś oraz w ciągu drogi wojewódzkiej nr 835 Lublin - Przeworsk - Grabownica Starzeńska w m. Grabownica Starzeńska” stanowiącego program, projekt lub zadanie inne niż wskazane w art. 226 ust. 4 pkt 1 i 2 ustawy o finansach publicznych, określonego w załączniku Nr 2 do uchwały Nr XLVII/790/17 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 28 grudnia 2017r. Zmiana polega wydłużeniu okresu realizacji do 2019r. oraz przeniesieniu zakresu planowanego do wykonania w roku 2018 na rok 2019.
2. Zmienia się limit wydatków majątkowych związanych z realizacją przedsięwzięcia, o którym mowa w ust. 1 w latach 2018 i 2019 w następujący sposób:
 - 1) w roku 2018 zmniejsza się limit wydatków o kwotę **1.217.099,-zł**,
 - 2) w roku 2019 ustala się limit wydatków w kwocie **1.217.099,-zł**.
3. Ustala się limit zobowiązań majątkowych związanych z realizacją przedsięwzięcia, o którym mowa w ust. 1 w kwocie **1.217.099,-zł**.

§ 7

1. Zmienia się zakres wykonywania wieloletniego przedsięwzięcia pn. „Dotacja celowa na rzecz beneficjentów osi priorytetowych VII-IX RPO WP na lata 2014 - 2020 stanowiącego program, projekt lub zadanie inne niż wskazane w art. 226 ust. 4 pkt 1 i 2 ustawy o finansach publicznych, określonego w załączniku Nr 2 do uchwały Nr XLVII/790/17 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 28 grudnia 2017r. Zmiana polega na przeniesieniu części zakresu planowanego do wykonania w roku 2022 na rok 2018.
2. Zmienia się limit wydatków bieżących związanych z realizacją przedsięwzięcia, o którym mowa w ust. 1 w latach 2018 i 2022 w następujący sposób:
 - 1) w roku 2018 zwiększa się limit wydatków o kwotę **867.425,-zł**,
 - 2) w roku 2022 zmniejsza się limit wydatków o kwotę **867.425,-zł**.
3. Zmniejsza się limit zobowiązań bieżących związanych z realizacją przedsięwzięcia, o którym mowa w ust. 1 o kwotę **867.425,-zł**.

§ 8

1. Zwiększa się upoważnienie Zarządu Województwa Podkarpackiego do zaciągania zobowiązań związanych z realizacją przedsięwzięć, o których mowa w art. 226 ust. 4 pkt 1 ustawy o finansach publicznych, określonych w załączniku Nr 2 do uchwały Nr XLVII/790/17 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 28 grudnia 2017 r. o kwotę **20.780.696,-zł** w tym:
 - 1) obciążających budżet roku 2019 zmniejsza się o kwotę **5.205.001,-zł**,
 - 2) obciążających budżet roku 2020 zwiększa się o kwotę **25.985.697,-zł**.
2. Zwiększa się upoważnienie Zarządu Województwa Podkarpackiego do zaciągania zobowiązań związanych z realizacją programów, projektów lub zadań innych niż wskazane w art. 226 ust. 4 pkt 1 i 2 ustawy o finansach publicznych, określonych w załączniku Nr 2 do uchwały Nr XLVII/790/17 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 29 grudnia 2017 r. ogółem o kwotę **349.674,-zł**, w tym:
 - 1) obciążających budżet roku 2019 zwiększa się o kwotę **1.217.099,-zł**,
 - 2) obciążających budżet roku 2022 zmniejsza się o kwotę **867.425,-zł**.

§ 9

1. Zwiększa się upoważnienie Zarządu Województwa Podkarpackiego do przekazania uprawnień kierownikom jednostek organizacyjnych Województwa Podkarpackiego do zaciągania zobowiązań związanych z realizacją przedsięwzięć, o których mowa w art. 226 ust. 4 pkt 1 ustawy o finansach publicznych, określonych w załączniku Nr 2 do uchwały Nr XLVII/790/17 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 28 grudnia 2017 r. obciążających budżet ogółem o kwotę **20.780.696,-zł**, w tym:
 - 1) obciążających budżet roku 2019 zmniejsza się o kwotę **5.205.001,-zł**,
 - 2) obciążających budżet roku 2020 zwiększa się o kwotę **25.985.697,-zł**.
2. Zwiększa się upoważnienie Zarządu Województwa Podkarpackiego do przekazania uprawnień kierownikom jednostek organizacyjnych Województwa Podkarpackiego do zaciągania zobowiązań związanych z realizacją programów, projektów lub zadań innych niż wskazane w art. 226 ust. 4 pkt 1 i 2 ustawy o finansach publicznych, określonych w załączniku Nr 2 do uchwały Nr XLVII/790/17 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 28 grudnia 2017 r. obciążających budżet ogółem o **349.674,-zł**, w tym:
 - 1) obciążających budżet roku 2019 zwiększa się o kwotę **1.217.099,-zł**,
 - 2) obciążających budżet roku 2022 zmniejsza się o kwotę **867.425,-zł**.

§ 10

W uchwale Nr LIX/928/18 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 27 sierpnia 2018 r. w sprawie zmian w Wieloletniej Prognozie Finansowej Województwa Podkarpackiego na lata 2018 - 2042 w § 13 pkt 2 ust. 2 słowa: „w roku 2020” zastępuje się słowami „w roku 2019”.

§ 11

W związku ze zmianami zawartymi w § 1-7 oraz zmianami w budżecie w miesiącach sierpień - wrzesień 2018r. wynikającymi z uchwał: Zarządu Województwa Podkarpackiego oraz Sejmiku Województwa Podkarpackiego dokonuje się zmiany załączników Nr 1a i 2 do uchwały Nr XLVII/790/17 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 29 grudnia 2017 r. Załączniki Nr 1a i 2 otrzymują brzmienie jak załączniki Nr 1 i 2 do niniejszej uchwały.

§ 12

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Podkarpackiego.

§ 13

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Uzasadnienie
do projektu Uchwały Sejmiku Województwa Podkarpackiego w sprawie
zmian w Wieloletniej Prognozie Finansowej Województwa Podkarpackiego
na lata 2018 - 2042.

Projekt Uchwały Sejmiku opracowano na podstawie wniosków Dyrektorów:

- Departamentu Edukacji, Nauki i Sportu,
 - Departamentu Ochrony Zdrowia i Polityki Społecznej
 - Departamentu Dróg i Publicznego Transportu Zbiorowego,
 - Departamentu Zarządzania regionalnym Programem Operacyjnym,
- o dokonanie zmian w Wieloletniej Prognozie Finansowej.

Zmiany dotyczą:

1. ujęcia w wykazie nowych przedsięwzięć pn.:

1) „Europa w szkole szpitalnej” Zadanie realizowane przez Zespół Szkół przy Klinicznym Szpitalu Wojewódzkim Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie w latach 2018 – 2019.

Ogółem wartość przedsięwzięcia: 118.221,-zł w całości finansowanego ze środków UE.

2) „Razem odkryjemy świat programowania - szkolenia dla nauczycieli i uczniów z podregionu krośnieńskiego” realizowane przez PCEN w Rzeszowie w latach 2018 – 2019.

Ogółem wartość przedsięwzięcia: 591.691,-zł finansowanego ze środków: UE w kwocie 527.102,-zł i środków własnych w kwocie 64.589,-zł.

2. zmian wartości i zakresu realizacji przedsięwzięć wymienionych w tabelarycznym zestawieniu zmian stanowiącym załącznik Nr 1 do niniejszego uzasadnienia.

Zmiany obciążeń budżetu w latach 2019 – 2020 zostały zbilansowane poprzez zmianę wysokości wydatków przeznaczonych na realizację przyszłych inwestycji jednorocznych z tego:

- w roku 2019 zmniejszenie o kwotę 781.170,-zł tj. z kwoty 44.452.151,-zł na kwotę 45.233.321,-zł,

– w roku 2020 zwiększenie o kwotę 3.897.855,-zł z kwoty 40.611.059,-zł na kwotę 36.713.204,-zł

3. Zmian limitu zobowiązań dla poszczególnych przedsięwzięć, w tym:
 - 1) ustalenia limitów dla nowo wprowadzanych przedsięwzięć,
 - 2) zmian limitów zobowiązań dla przedsięwzięć już ujętych w WPF w związku ze zmianą limitów wydatków,
4. Zmian upoważnień dla Zarządu Województwa związanych z zaciąganiem zobowiązań na realizację ww. przedsięwzięć oraz przekazania tych upoważnień kierownikom jednostek realizujących przedsięwzięcia.
5. Aktualizacji załącznika Nr 1a do WPF na skutek zmian wykazu przedsięwzięć oraz zmian w budżecie dokonanych w okresie sierpień – wrzesień 2018 roku uchwałami Zarządu Województwa oraz Sejmiku Województwa Podkarpackiego.

Wraz ze zmianami opisanymi powyżej następuje zmiana relacji wskaźników zadłużenia o których mowa w art. 243 ustawy o finansach publicznych. Zmiany te przedstawiono w załączniku Nr 2 do uzasadnienia.

L.p.	Wyszczególnienie	Wykonanie 2015	Wykonanie 2016	Plan 3 kw. 2017	Wykonanie 2017	Prognoza 2018	Prognoza 2019	Prognoza 2020	Prognoza 2021	Prognoza 2022	Prognoza 2023	Prognoza 2024	Prognoza 2025	Prognoza 2026	Prognoza 2027	Prognoza 2028	Prognoza 2029	Prognoza 2030	Prognoza 2031	Prognoza 2032	Prognoza 2033	Prognoza 2034	Prognoza 2035	Prognoza 2036	Prognoza 2037	Prognoza 2038	Prognoza 2039	Prognoza 2040	Prognoza 2041	Prognoza 2042			
12	Finansowanie programów, projektów lub zadań realizowanych z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy																																
12.1	Dochoły bieżące na programy, projekty lub zadania finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy	0	0	0	0	140 469 245	107 461 328	63 904 308	40 536 779	34 169 132	27 634 563	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
12.1.1	- w tym środki określone w art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy	0	0	0	0	135 248 099	104 313 889	62 987 215	40 426 692	34 166 463	27 634 563	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
12.1.1.1	- w tym środki określone w art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy wynikające wyłącznie z zawartych umów na realizację programu, projektu lub zadania	0	0	0	0	124 068 664	51 652 451	12 292 276	10 450 243	7 717 100	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
12.2	Dochoły majątkowe na programy, projekty lub zadania finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy	0	0	0	0	567 340 622	225 841 681	255 275 215	3 929 813	50 000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
12.2.1	- w tym środki określone w art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy	0	0	0	0	522 925 587	210 465 728	198 737 500	3 929 813	50 000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
12.2.1.1	- w tym środki określone w art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy wynikające wyłącznie z zawartych umów na realizację programu, projektu lub zadania	0	0	0	0	444 568 451	91 074 032	108 000	56 000	50 000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
12.3	Wydatki bieżące na programy, projekty lub zadania finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy	0	0	0	0	150 272 025	117 411 724	72 739 296	46 784 752	40 265 190	33 972 323	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
12.3.1	- w tym finansowane środkami określonymi w art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy	0	0	0	0	137 164 915	105 506 121	62 235 929	40 121 670	34 173 847	27 595 039	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
12.3.2	Wydatki bieżące na realizację programu, projektu lub zadania wynikające wyłącznie z zawartych umów z podmiotem dysponującym środkami, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy	0	0	0	0	136 737 662	53 086 401	12 625 808	10 462 243	7 717 100	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
12.4	Wydatki majątkowe na programy, projekty lub zadania finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy	0	0	0	0	678 016 402	311 244 407	401 811 970	6 726 722	1 782 148	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
12.4.1	- w tym finansowane środkami określonymi w art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy	0	0	0	0	531 859 384	231 695 039	235 459 323	284 813	50 000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
12.4.2	Wydatki majątkowe na realizację programu, projektu lub zadania wynikające wyłącznie z zawartych umów z podmiotem dysponującym środkami, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy	0	0	0	0	547 074 786	104 244 527	108 000	56 000	50 000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
12.5	Wydatki na wkład krajowy w związku z umową na realizację programu, projektu lub zadania finansowanego z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy bez względu na stopień finansowania tymi środkami	0	0	0	0	159 264 128	91 454 971	176 856 014	13 104 991	7 823 491	6 377 284	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
12.5.1	w tym: w związku z już zawartą umową na realizację programu, projektu lub zadania	0	0	0	0	107 698 356	14 364 691	248 368	1 800	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
12.6	Wydatki na wkład krajowy w związku z zawartą po dniu 1 stycznia 2013 r. umową na realizację programu, projektu lub zadania finansowanego w co najmniej 60% środkami, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy	0	0	0	0	128 580 551	33 553 251	9 817 778	6 587 737	6 081 699	6 377 284	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
12.6.1	w tym: w związku z już zawartą umową na realizację programu, projektu lub zadania	0	0	0	0	110 343 250	14 899 087	248 368	1 800	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
12.7	Przychody z tytułu kredytów, pożyczek, emisji papierów wartościowych powstające w związku z umową na realizację programu, projektu lub zadania finansowanego z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy bez względu na stopień finansowania tymi środkami	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
12.7.1	w tym: w związku z już zawartą umową na realizację programu, projektu lub zadania	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
12.8	Przychody z tytułu kredytów, pożyczek, emisji papierów wartościowych powstające w związku z zawartą po dniu 1 stycznia 2013 r. umową na realizację programu, projektu lub zadania finansowanego w co najmniej 60% środkami, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy	0	0	9 363 270	0	49 945 610	21 333 743	23 907 885	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
12.8.1	w tym: w związku z już zawartą umową na realizację programu, projektu lub zadania	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
13	Kwoty dotyczące przejęcia i spłaty zobowiązań po samodzielnych publicznych zakładach opieki zdrowotnej oraz pokrycia ujemnego wyniku																																
13.1	Kwota zobowiązań wynikających z przejęcia przez jednostkę samorządu terytorialnego zobowiązań po likwidowanych i przekształconych samodzielnych zakładach opieki zdrowotnej	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
13.2	Dochoły budżetowe z tytułu dotacji celowej z budżetu państwa, o której mowa w art. 196 ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz.U. Nr 112, poz. 654, z późn. zm.)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
13.3	Wysokość zobowiązań podlegających umorzeniu, o którym mowa w art. 190 ustawy o działalności leczniczej	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
13.4	Wydatki na spłatę przejętych zobowiązań samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej przekształconego na zasadach określonych w przepisach o działalności leczniczej	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
13.5	Wydatki na spłatę przejętych zobowiązań samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej likwidowanego na zasadach określonych w przepisach o działalności leczniczej	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
13.6	Wydatki na spłatę zobowiązań samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej przejętych do końca 2011 r. na podstawie przepisów o zakładach opieki zdrowotnej	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
13.7	Wydatki bieżące na pokrycie ujemnego wyniku finansowego samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej	0	0	0	0	426832	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
14	Dane uzupełniające o długi i jego spłacie																																
14.1	Spłaty rat kapitałowych oraz wykup papierów wartościowych, o których mowa w pkt. 5.1., wynikające wyłącznie z tytułu zobowiązań i/lub zaciągniętych	0	0	0	0	33 560 000	33 560 000	21 560 000	33 560 000	21 560 000	32 560 000	32 560 000	20 560 000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
14.2	Kwota długu, którego planowana spłata dokona się z wydatków budżetu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
14.3	Wydatki zmniejszające dług, w tym:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
14.3.1	spłata zobowiązań wymagalnych z lat poprzednich, innych niż w pkt 14.3.3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
14.3.2	związane z umowami zaliczanymi do tytułów dłużnych wliczanych do państwowego długu publicznego	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
14.3.3	wypłaty z tytułu wymagalnych poręczeń i gwarancji	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
14.4	Wynik operacji niekasowych wpływających na kwotę długu (m.in. umorzenia, różnice kursowe)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	

Lp	Nazwa przedsięwzięcia	Cel przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna lub koordynująca	Okres realizacji		Łączne nakłady finansowe (ujęte w WPF)														Limit zobowiązań
				od	do		2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	
1	2	3	4	5		6	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
1	Wydatki na przedsięwzięcia - ogółem (1.1 + 1.2 + 1.3)					3 553 526 841	1 048 013 755	642 657 505	669 625 222	117 137 249	93 849 326	66 789 970	30 292 758	28 818 656	10 127 750	7 022 334	1 633 600	1 240 000	103 333	1 363 584 214
1.a	- wydatki bieżące					1 676 416 325	295 984 780	260 217 369	215 317 684	109 085 527	90 997 178	66 019 970	29 522 758	28 048 656	10 127 750	7 022 334	1 633 600	1 240 000	103 333	610 332 857
1.b	- wydatki majątkowe					1 877 110 516	752 028 975	382 440 136	454 307 538	8 051 722	2 852 148	770 000	770 000	770 000	0	0	0	0	0	753 251 357
1.1	Wydatki na programy, projekty lub zadania związane z programami realizowanymi z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (DZ. U. Nr 157, poz. 1240, z późn. zm.)					2 190 027 872	828 288 427	428 656 131	474 551 266	53 511 474	42 047 338	33 972 323	0	0	0	0	0	0	0	936 501 658
1.1.1	- wydatki bieżące					599 554 765	150 272 025	117 411 724	72 739 296	46 784 752	40 265 190	33 972 323	0	0	0	0	0	0	0	308 310 069
1.1.1.1	RPO WP na lata 2014-2020 Pomoc Techniczna	Zapewnienie prawidłowej obsługi wdrażania RPO WP	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2015	2023	323 217 590	50 093 323	48 791 606	48 506 606	28 411 268	25 262 194	31 576 572							182 399 795	
1.1.1.2	Pomoc Techniczna Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020	Realizacja projektów pomocy technicznej dla IP Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój	Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie	2015	2023	33 331 424	4 856 371	4 702 595	4 780 044	5 000 778	5 040 521	895 751							20 419 689	
1.1.1.3	Punkty Informacyjne Funduszy Europejskich	Realizacja zadania polegająca na prowadzeniu Głównego Punktu Informacyjnego przy Urzędzie Marszałkowskim Województwa Podkarpackiego oraz koordynacja, promocja, monitoring, kontrola oraz ocena działalności sieci Lokalnych Punktów Informacyjnych - Program Operacyjny Pomoc Techniczna	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2015	2020	10 372 070	2 167 419	2 100 000	1 500 000										3 600 000	
1.1.1.4	Projekt wsparcia jednostek samorządu terytorialnego w opracowaniu lub aktualizacji programów rewitalizacji	Realizacja zadania polegająca na wsparciu przez Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego we współpracy z Ministerstwem Infrastruktury i Rozwoju, jednostek samorządu terytorialnego w opracowaniu lub aktualizacji programów rewitalizacji - Program Operacyjny Pomoc Techniczna na lata 2014 -2020	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2015	2018	4 099 906	2 874 154												0	
1.1.1.5	Inteligentne specjalizacje - narzędzie wzrostu innowacyjności i konkurencyjności województwa podkarpackiego	Upowszechnianie i usprawnienie przedsiębiorczego procesu odkrywania (PPO)	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2016	2021	3 890 500	1 010 000	1 010 000	910 000	340 243									2 260 243	
1.1.1.6	Podkarpacki System Informacji Przestrzennej (PSIP)	Budowa systemu informacji przestrzennej w województwie podkarpackim	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2014	2023	106 719 050	51 167 501	38 263 500	700 000	700 000	700 000	700 000							41 063 500	
1.1.1.7	Zakup taboru kolejowego do wykonywania przewozów pasażerskich na terenie Województwa Podkarpackiego	Zakup taboru kolejowego do wykonywania przewozów pasażerskich na terenie Województwa Podkarpackiego	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2016	2018	97 170	0	0	0	0									0	
1.1.1.8	Promocja Gospodarcza Województwa Podkarpackiego	Promocja gospodarcza Województwa Podkarpackiego w ramach działania 1.3 RPO 2014-2020	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2016	2022	15 000 000	5 300 000	1 900 000	1 400 000	1 450 000	1 450 000								6 200 000	
1.1.1.9	Koordinacja sektora ekonomii społecznej w województwie podkarpackim	Zwiększenie roli sektora Ekonomii Społecznej w woj. podkarpackim poprzez wzmocnienie współpracy i kooperacji Przedsiębiorstw Ekonomii Społecznej, wzrostu widoczności PES jako dostawców produktów i usług, promocję sektora ES wśród mieszkańców woj. podkarpackiego	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie	2016	2018	1 440 000	14 954												0	

Lp	Nazwa przedsięwzięcia	Cel przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna lub koordynująca	Okres realizacji		Łączne nakłady finansowe (ujęte w WPF)	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	limit zobowiązań
				od	do															
1.1.1.10	Podkarpacki System e-Administracji Publicznej - 2 (PSeAP-2)	Usprawnienie realizacji zadań UMWP w Rzeszowie poprzez zwiększenie wykorzystania technologii informacyjno - komunikacyjnych	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2016	2023	3 890 000	0	690 000	800 000	800 000	800 000	800 000								3 890 000
1.1.1.11	Podkarpackie e-biblioteki pedagogiczne	Celem głównym projektu jest uatrakcyjnienie usług udostępnionych przez Pedagogiczne Biblioteki Wojewódzkie, dostosowanie ich do obecnych standardów i rozwoju technologii oraz podniesienie stopnia dojrzałości e-usług dostępnych dla czytelników zapisanych w sieci Podkarpackich Bibliotek Pedagogicznych	Pedagogiczna Biblioteka Województwa w Rzeszowie	2016	2018	729 898	404 758													0
1.1.1.12	Partnerstwo dla wspólnego rozwoju	Działania informacyjno - promocyjne programu INTERREG V-A Polska - Słowacja 2014 - 2020	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2016	2018	334 998	160 503													0
1.1.1.13	Żywe laboratorium polityki publicznej	Zbudowanie i umocnienie "regionalnych ekosystemów innowacji" w ramach programu INTERREG EUROPA 2014-2020	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2016	2020	532 300	177 103	53 554	13 836											67 390
1.1.1.14	Zawodowcy na start	Wzrost zatrudnienia absolwentów szkół prowadzących kształcenie zawodowe poprzez poprawę jakości szkolnictwa zawodowego dostosowanego do potrzeb rynku pracy oraz wzbogacenie oferty edukacyjnej szkół - projekt realizowany w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego lata 2014-2020, Priorytet IX Jakość edukacji i kompetencji w regionie, działanie 9.4 Poprawa jakości kształcenia zawodowego	Podkarpackie Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie	2016	2018	3 440 459	1 899 029													0
1.1.1.15	Podkarpacka Platforma Wsparcia Biznesu	Realizacja projektu systemowego polegającego na profesjonalizacji usług instytucji otoczenia biznesu	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2016	2022	41 548 000	8 619 000	8 660 000	8 660 000	8 660 000	6 949 000									30 252 400
1.1.1.16	Szlak Maryjny (Światło ze Wschodu)	Zachowanie dziedzictwa kulturowego, a w efekcie stworzenie nowego zintegrowanego produktu turystycznego, który uwidoczni kulturowe, przyrodnicze, historyczne i duchowe wartości pogranicza polsko - słowackiego w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Interreg V-A Polska-Słowacja 2014-2020	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2016	2019	1 276 500	449 912	343 418												343 418
1.1.1.17	50+angielski	Wzrost kompetencji w obszarze języka angielskiego u nauczycieli powyżej 50 roku życia - projekt realizowany w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, Priorytet IX Jakość edukacji i kompetencji w regionie, Działanie 9.3 Podnoszenie kompetencji osób dorosłych w obszarze TIK i języków obcych	Podkarpackie Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie	2017	2018	387 364	300 435													0
1.1.1.18	CRinMA - Cultural Resources in the Mountain Areas	Ochrona i promocja materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego obszarów górskich	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2017	2021	421 000	250 700	87 000	20 000	12 000										119 000

Lp	Nazwa przedsięwzięcia	Cel przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna lub koordynująca	Okres realizacji		Łączne nakłady finansowe (ujęte w WPF)													limit zobowiązań
				od	do		2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	
1.1.1.19	Do wiedzy przez eksperyment oraz technologie informacyjno-komunikacyjne	Wzrost kompetencji kluczowych uczniów w zakresie TIK, nauk matematyczno-przyrodniczych, języków obcych, kreatywności innowacyjności i pracy zespołowej oraz rozwijanie indywidualnego podejścia do ucznia, szczególnie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w ramach RPO WP na lata 2014-2020 Priorytet IX Jakość edukacji i kompetencji w regionie, Działanie 9.2 Poprawa jakości kształcenia ogólnego	Podkarpackie Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie	2017	2018	3 684 723	1 608 158												0
1.1.1.20	Czas na Technologie Informacyjno-komunikacyjne i eksperyment	Wzrost kompetencji kluczowych uczniów w zakresie TIK, nauk matematyczno-przyrodniczych, języków obcych, kreatywności innowacyjności i pracy zespołowej oraz rozwijanie indywidualnego podejścia do ucznia, szczególnie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w ramach RPO WP na lata 2014-2020 Priorytet IX Jakość edukacji i kompetencji w regionie, działanie 9.2 Poprawa jakości kształcenia ogólnego	Podkarpackie Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie	2017	2018	3 800 080	1 725 222												0
1.1.1.21	Wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz eksperymentu w procesie nauczania oraz rozwijania kompetencji informatycznych i przyrodniczych	Wzrost kompetencji kluczowych uczniów w zakresie TIK, nauk matematyczno-przyrodniczych, języków obcych, kreatywności innowacyjności i pracy zespołowej oraz rozwijanie indywidualnego podejścia do ucznia, szczególnie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w ramach RPO WP na lata 2014-2020 Priorytet IX Jakość edukacji i kompetencji w regionie, działanie 9.2 Poprawa jakości kształcenia ogólnego	Podkarpackie Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie	2017	2018	3 456 937	1 365 557												0
1.1.1.22	W sercu Karpat - granica, która łączy	Zadanie związane jest z realizowanym przez Województwo Podkarpackie projektem złożonym w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Interreg V-A Polska - Słowacja 2014-2020	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2017	2018	235 626	15 951												0
1.1.1.23	Szlakiem obiektów UNESCO na pograniczu polsko - słowackim	Wykorzystanie potencjału kulturowego i przyrodniczego obszaru pogranicza polsko - słowackiego do wykreowania nowego produktu turystycznego	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2017	2018	253 234	114 988												0
1.1.1.24	Szlak Kultury Wołoskiej	Zachowanie dziedzictwa kulturowego poprzez stworzenie nowego zintegrowanego produktu turystycznego, który uwiidoczni kulturowe historyczne i przyrodnicze wartości pogranicza polsko-słowackiego	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2017	2018	566 057	290 796												0
1.1.1.25	Zabytkowa siedziba Podkarpackiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie Oddział w Tarnobrzegu atrakcją kulturalną miasta Tarnobrzegu oraz Województwa Podkarpackiego	Projekt mający na celu remont pozwoli przywrócić pałacowi odpowiedni stan techniczny i wizualny budynku dla wypełniania jego funkcji tj. atrakcji turystycznej województwa i ośrodka szkoleniowego nauczycieli, a także przysłuży się promocji województwa podkarpackiego	Podkarpackie Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie	2017	2018	1 717 155	1 717 155												0

Lp	Nazwa przedsięwzięcia	Cel przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna lub koordynująca	Okres realizacji		Łączne nakłady finansowe (ujęte w WPF)													limit zobowiązań
				od	do		2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	
1.1.1.26	Wsparcie stypendialne uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych prowadzących kształcenie ogólne - rok szkolny 2017/2018	Wyplata stypendiów dla uczniów w ramach RPO WP na lata 2014-2020, Działanie 9.6 - Wsparcie stypendialne dla uczniów, Poddziałanie 9.6.1 - Wsparcie stypendialne dla uczniów zdolnych - szkolnictwo ogólne	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2017	2018	2 537 000	1 268 500												0
1.1.1.27	Wsparcie stypendialne uczniów ponadgimnazjalnych szkół zawodowych - rok szkolny 2017/2018	Wyplata stypendiów dla uczniów w ramach RPO WP na lata 2014-2020, Działanie 9.6 - Wsparcie stypendialne dla uczniów, Poddziałanie 9.6.2 - Wsparcie stypendialne dla uczniów zdolnych - szkolnictwo zawodowe	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2017	2018	1 694 000	847 000												0
1.1.1.28	Bliżej rodziny - szkolenia dla kadr systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej	Celem projektu jest podniesienie kompetencji przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego i kadr wsparcia rodziny i pieczy zastępczej	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej	2017	2019	4 267 434	2 841 910	767 371											729 206
1.1.1.29	CE 985 "SENTINEL" - Rozwój i umacnianie pozycji przedsiębiorstw społecznych w celu maksymalnego zwiększenia ich wpływu na sektor ekonomiczny i społeczny w państwach Europy Środkowej	Rozwój i umacnianie pozycji przedsiębiorstw społecznych w celu maksymalnego zwiększenia ich wpływu na sektor ekonomiczny i społeczny w państwach Europy Środkowej	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie	2017	2020	420 004	132 062	141 509	66 356										207 865
1.1.1.30	Dostosowanie oferty kształcenia Medyczo-Społecznego Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Rzeszowie do potrzeb podkarpackiego rynku pracy	Celem projektu jest podniesienie jakości kształcenia Medyczo-Społecznego Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Rzeszowie poprzez realizację staży zawodowych dla siuchaczy/-ek, szkolenia doskonalające dla nauczycieli kształcenia zawodowego i doposażenie pracowni szkolnych w sprzęt i materiały dydaktyczne w celu tworzenia w szkole warunków odzwierciedlających naturalne warunki pracy właściwe dla nauczanych zawodów	Medyczo-Społeczne Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Rzeszowie	2018	2019	420 363	292 400	127 963											127 963
1.1.1.31	Razem odkryjmy świat programowania - szkolenia dla nauczycieli i uczniów z podregionu rzeszowskiego	Celem projektu jest rozwój kompetencji cyfrowych, w tym umiejętności ściśle informatycznych, w szczególności wsparcie rozwoju kompetencji nauczycieli klas 1-3 publicznych szkół podstawowych z terenu gmin wiejskich i wiejsko-miejskich w zakresie nauczania programowania (Program Operacyjny Polska Cyfrowa, III Oś Priorytetowa - Cyfrowe kompetencje społeczeństwa, Działania 3.2 Innowacyjne rozwiązania na rzecz aktywności cyfrowej)	Podkarpackie Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie	2017	2018	593 052	166 420												0
1.1.1.32	Razem odkryjmy świat programowania - szkolenia dla nauczycieli i uczniów z podregionu przemyskiego	Celem projektu jest rozwój kompetencji cyfrowych, w tym umiejętności ściśle informatycznych, w szczególności wsparcie rozwoju kompetencji nauczycieli klas 1-3 publicznych szkół podstawowych z terenu gmin wiejskich i wiejsko-miejskich w zakresie nauczania programowania (Program Operacyjny Polska Cyfrowa, III Oś Priorytetowa - Cyfrowe kompetencje społeczeństwa, Działania 3.2 Innowacyjne rozwiązania na rzecz aktywności cyfrowej)	Podkarpackie Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie	2017	2018	573 059	162 532												0

Lp	Nazwa przedsięwzięcia	Cel przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna lub koordynująca	Okres realizacji		Łączne nakłady finansowe (ujęte w WPF)	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	limit zobowiązań
				od	do															
1.1.1.33	Koordinacja sektora ekonomii społecznej w województwie podkarpackim w latach 2018-2019	Zwiększenie roli sektora Ekonomii Społecznej w woj. podkarpackim poprzez wzmocnienie współpracy i kooperacji Przedsiębiorstw Ekonomii Społecznej, wzrostu widoczności PES jako dostawców produktów i usług, promocję sektora ES wśród mieszkańców woj. podkarpackiego	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie	2018	2019	1 440 000	720 000	720 000												720 000
1.1.1.34	Funkcjonowanie Oddziału Programu Współpracy Transgranicznej EIS Polska - Białoruś - Ukraina 2014-2020 w Rzeszowie	Prowadzenie polskiego oddziału Programu Współpracy Transgranicznej POLSKA-BIAŁORUŚ-UKRAINA 2014-2020 z siedzibą w Rzeszowie finansowanego ze środków Pomocy Technicznej tego programu	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2018	2021	3 426 885	1 027 266	1 031 266	684 000	684 353										2 399 619
1.1.1.35	Standardy w zakresie mieszkalnictwa wspomagane dla osób chorujących psychicznie po wielokrotnych pobytach w szpitalu psychiatrycznym	Wypracowanie, wdrożenie i upowszechnienie jednego standardu w zakresie mieszkalnictwa wspomagane dla osób chorujących psychicznie po wielokrotnych pobytach w szpitalu psychiatrycznym	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie	2018	2022	313 705	66 721	76 016	77 046	76 946	16 976									246 984
1.1.1.36	Świat karpaccich rozet - działania na rzecz zachowania kulturowej unikalności Karpat	Zachowanie kulturowego i historycznego dziedzictwa Karpat (tradycji, rzemiosła, obyczajów, muzyki i architektury) oraz powstanie Karpackiego Centrum Twórczości i Rzemiosła - ROZETA, które będzie propagowało, nierzadko odtwarzało stare karpackie profesje, jak też wspierało i monitorowało twórczości współczesne inspirowane karpackimi źródłami	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2018	2020	407 641	71 883	324 912	10 846											335 758
1.1.1.37	Liderzy kooperacji	Wypracowanie i wdrożenie modelu kooperacji pomiędzy instytucjami pomocy społecznej a podmiotami innych polityk sektorowych istotnych z punktu widzenia włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa dla gmin wiejskich na obszarze makroregionu I tj. województw: lubelskiego, mazowieckiego, podkarpackiego, podlaskiego i świętokrzyskiego	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie	2018	2021	12 893 573	3 528 563	4 416 081	4 325 577	623 352										9 365 010
1.1.1.38	Wsparcie stypendialne uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych prowadzących kształcenie ogólne - rok szkolny 2018/2019	Wsparcie rozwoju kompetencji kluczowych u uczniów m.in. w zakresie TIK, nauk matematyczno - przyrodniczych i języków obcych, a także pobudzanie ich aktywności edukacyjnej w tym zakresie w ramach RPO WP na lata 2014-2020, Oś priorytetowa IX - Jakość edukacji i kompetencji w regionie, Działanie 9.6 - Wsparcie stypendialne uczniów, Poddziałanie 9.6.1 - Wsparcie stypendialne dla uczniów zdolnych - szkolnictwo ogólne	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2018	2019	1 920 000	960 000	960 000												960 000

Lp	Nazwa przedsięwzięcia	Cel przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna lub koordynująca	Okres realizacji		Łączne nakłady finansowe (ujęte w WPF)	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	limit zobowiązań
				od	do															
1.1.1.39	Wsparcie stypendialne uczniów ponadgimnazjalnych szkół zawodowych - rok szkolny 2018/2019	Indywidualizacja procesu nauczania poprzez wsparcie stypendialne uczniów, którzy osiągają wysokie wyniki w nauce w zakresie przedmiotów zawodowych w ramach RPO WP na lata 2014-2020, Oś priorytetowa IX - Jakość edukacji i kompetencji w regionie, Działanie 9.6 - Wsparcie stypendialne dla uczniów, Poddziałanie 9.6.2 - Wsparcie stypendialne dla uczniów zdolnych - szkolnictwo zawodowe	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2018	2019	1 872 000	936 000	936 000												936 000
1.1.1.40	Kondycja społeczno - gospodarcza rodzin z uwzględnieniem zjawiska depopulacji	Przeprowadzenie badania pn. Kondycja społeczno-gospodarcza rodzin w województwach podkarpackim i małopolskim ze szczególnym uwzględnieniem zjawiska depopulacji oraz upowszechnienie wyników zrealizowanego procesu badawczego	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2018	2019	850 000	37 300	812 700												812 700
1.1.1.41	Zachowanie i promocja dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego poprzez Zielone Szlaki	Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwijanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego w Europie zgodnie z ideą "Zielonych szlaków". Cel projektu zostanie osiągnięty poprzez poprawę instrumentów polityki regionalnej, w tym poprawę narzędzi odpowiedzialnych za zarządzanie oraz promocję "Zielonych szlaków"	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2018	2022	514 160	47 694	165 302	228 853	25 812	46 499									466 466
1.1.1.42	Góry bez granic - integracja sieci szlaków w transgraniczny produkt turystyczny	Zwiększenie poziomu zrównoważonego wykorzystania dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego przez odwiedzających i mieszkańców	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2018	2020	259 936	58 083	145 721	56 132											201 853
1.1.1.43	Razem odkryjmy świat programowania - szkolenia dla nauczycieli i uczniów z podregionu krośnieńskiego	Celem projektu jest rozwój kompetencji cyfrowych, w tym umiejętności ściśle informatycznych, w szczególności wsparcie rozwoju kompetencji nauczycieli klas 1-3 publicznych szkół podstawowych z terenu gmin wiejskich i wiejsko-miejskich w zakresie nauczania programowania w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014-2020. Działanie 3.2 Innowacyjne rozwiązania na rzecz aktywności cyfrowej	Podkarpackie Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie	2018	2019	591 691	466 882	124 809												124 809
1.1.1.44	Europa w szkole szpitalnej	Doskonalenie umiejętności językowych, poszerzenie wiedzy metodycznej oraz zdobycie wiedzy o kulturze odwiedzanych krajów w ramach Programu ERASMUS+	Zespół Szkół przy Klinicznym Szpitalu Wojewódzkim Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie	2018	2019	118 221	57 820	60 401												60 401
1.1.2	- wydatki majątkowe					1 590 473 107	678 016 402	311 244 407	401 811 970	6 726 722	1 782 148	0	0	0	0	0	0	0	0	628 191 589
1.1.2.1	RPO WP na lata 2014-2020 Pomoc Techniczna	Zapewnienie prawidłowej obsługi wdrażania RPO WP	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2015	2023	3 156 551	150 000	352 941	335 579	257 427										945 947
1.1.2.2	Punkty Informacyjne Funduszy Europejskich	Realizacja zadania polegająca na prowadzeniu Głównego Punktu Informacyjnego przy Urzędzie Marszałkowskim Województwa Podkarpackiego oraz koordynacja, promocja, monitoring, kontrola oraz ocena działalności sieci Lokalnych Punktów Informacyjnych -Program Operacyjny Pomoc Techniczna	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2015	2020	150 850	0													0

Lp	Nazwa przedsięwzięcia	Cel przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna lub koordynująca	Okres realizacji		Łączne nakłady finansowe (ujęte w WPF)	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	limit zobowiązań
				od	do															
1.1.2.3	Inteligentne specjalizacje - narzędzie wzrostu innowacyjności i konkurencyjności województwa podkarpackiego	Upowszechnianie i usprawnienie przedsiębiorczego procesu odkrywania (PPO)	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2016	2021	350 000	225 263	12 000	8 000	6 000										26 000
1.1.2.4	Przygotowanie i realizacja odcinka drogi wojewódzkiej pomiędzy granicą Rzeszowa a węzłem w Kielanówce drogi ekspresowej S-19	Cele "Infrastruktura techniczna i informatyczna" Poprawa dostępności i jakości infrastruktury transportowej	Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie	2015	2018	28 082 131	5 077 567													0
1.1.2.5	Przebudowa/ rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 835 Lublin-Przeworsk-Grabownica Starzeńska na odcinku od skrzyżowania z drogą wojewódzka Nr 870 w m. Sieniawa do łącznika drogi wojewódzkiej z węzłem „Przeworsk” w miejscowości Gorliczyzna	Cele "Infrastruktura techniczna i informatyczna" Poprawa dostępności i jakości infrastruktury transportowej	Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie	2016	2018	39 206 012	26 957 707													0
1.1.2.6	Budowa drogi wojewódzkiej nr 886 na odcinku pomiędzy planowaną obwodnicą miasta Sanoka a drogą krajową nr 28	Cele "Infrastruktura techniczna i informatyczna" Poprawa dostępności i jakości infrastruktury transportowej	Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie	2016	2018	24 512 499	24 450 242													0
1.1.2.7	Przebudowa/rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 988 Babica-Strzyżów-Warzyce na odcinku od m. Zaborów do początku obwodnicy m. Strzyżów	Cele "Infrastruktura techniczna i informatyczna" Poprawa dostępności i jakości infrastruktury transportowej	Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie	2016	2018	23 126 994	15 489 049													0
1.1.2.8	Budowa obwodnicy m. Kolbuszowa i Werynia w ciągu drogi wojewódzkiej nr 875 Melec-Leżajsk	Cele "Infrastruktura techniczna i informatyczna" Poprawa dostępności i jakości infrastruktury transportowej	Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie	2016	2018	52 593 217	51 217 581													0
1.1.2.9	Budowa obwodnicy m. Dynów w ciągu drogi wojewódzkiej nr 835 Lublin-Przeworsk-Grabownica Starzeńska	Cele "Infrastruktura techniczna i informatyczna" Poprawa dostępności i jakości infrastruktury transportowej	Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie	2016	2019	37 908 120	7 280 729	30 136 205												30 136 205
1.1.2.10	Budowa drogi wojewódzkiej nr 835 Lublin-Przeworsk-Grabownica Starzeńska na odcinku od węzła A4 "Przeworsk" do drogi krajowej 94 (Gwizdaj)	Cele "Infrastruktura techniczna i informatyczna" Poprawa dostępności i jakości infrastruktury transportowej	Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie	2016	2018	24 558 947	23 835 195													0
1.1.2.11	Budowa drogi wojewódzkiej nr 992 Jasło- Granica Państwa na odcinku pomiędzy drogą krajową Nr 28 a drogą krajową Nr 73	Cele "Infrastruktura techniczna i informatyczna" Poprawa dostępności i jakości infrastruktury transportowej	Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie	2016	2019	24 100 000	9 652 933	14 052 522												14 052 522
1.1.2.12	Budowa obwodnicy m. Oleszyc i m. Cieszanów w ciągu drogi wojewódzkiej nr 865 Jarosław -Oleszyc-Cieszanów-Belzec	Cele "Infrastruktura techniczna i informatyczna" Poprawa dostępności i jakości infrastruktury transportowej	Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie	2016	2018	22 822 855	21 616 145													0
1.1.2.13	Przebudowa/rozbudowa drogi wojewódzkiej 867 na odcinku od Oleszyc do Lubaczowa wraz z budową obwodnicy Oleszyc	Cele "Infrastruktura techniczna i informatyczna" Poprawa dostępności i jakości infrastruktury transportowej	Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie	2016	2018	17 880 561	17 471 511													0
1.1.2.14	Budowa obwodnicy m. Lubaczów w ciągu drogi wojewódzkiej nr 866 Dachnów - Lubaczów- Granica Państwa	Cele "Infrastruktura techniczna i informatyczna" Poprawa dostępności i jakości infrastruktury transportowej	Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie	2016	2019	34 253 137	27 592 769	6 043 017												14 085
1.1.2.15	Przebudowa/rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 861 Bojanów - Jeżowe-Kopki na odcinku od skrzyżowania drogi krajowej 19 w m. Jeżowe do węzła S-19 Podgórze	Cele "Infrastruktura techniczna i informatyczna" Poprawa dostępności i jakości infrastruktury transportowej	Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie	2016	2018	9 767 157	4 919 345													0
1.1.2.16	Budowa/przebudowa drogi wojewódzkiej nr 835 Lublin-Przeworsk-Grabownica Starzeńska na odcinku od DK 4 do miasta Kańczuga	Cele "Infrastruktura techniczna i informatyczna" Poprawa dostępności i jakości infrastruktury transportowej	Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie	2016	2020	42 000 000	940 000	7 188 000	33 872 000											41 060 000

Lp	Nazwa przedsięwzięcia	Cel przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna lub koordynująca	Okres realizacji		Łączne nakłady finansowe (ujęte w WPF)													limit zobowiązań
				od	do		2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	
1.1.2.17	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 881 Sokołów Małopolski-Lańcut-Kańczuga-Zurawica na odcinku Czarna-Lańcut wraz z budową mostu na rzece Wisłok i Mikośka + ul. Kraszewskiego w Łańcutcie	Cele "Infrastruktura techniczna i informatyczna" Poprawa dostępności i jakości infrastruktury transportowej	Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie	2016	2018	33 500 000	27 407 218	0											0
1.1.2.18	Przebudowa/rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 875 Mielec-Kolbuszowa-Leżajsk od końca obwodnicy m. Werynia do początku obwodnicy m. Sokołów Małopolski	Cele "Infrastruktura techniczna i informatyczna" Poprawa dostępności i jakości infrastruktury transportowej	Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie	2016	2018	36 379 981	36 030 305												0
1.1.2.19	Budowa obwodnicy m. Strzyżów w ciągu drogi wojewódzkiej Nr 988	Cele "Infrastruktura techniczna i informatyczna" Poprawa dostępności i jakości infrastruktury transportowej	Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie	2016	2019	109 534 224	62 464 746	45 490 268											1 586 794
1.1.2.20	Budowa nowego odcinka drogi wojewódzkiej nr 984 od m. Piątkowiec przez m. Rzędzianowice do ul. Sienkiewicza w Mielcu wraz z budową mostu na rzece Wisłoka	Cele "Infrastruktura techniczna i informatyczna" Poprawa dostępności i jakości infrastruktury transportowej	Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie	2016	2020	80 832 748	14 371 630	34 792 624	30 286 784										51 767 320
1.1.2.21	Budowa drogi wojewódzkiej Nr 987 na odcinku od DK 94 przez ul.Księżomost do DP nr 1334 R	Cele "Infrastruktura techniczna i informatyczna" Poprawa dostępności i jakości infrastruktury transportowej	Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie	2016	2018	8 278 213	8 278 213												0
1.1.2.22	Przebudowa / rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 881 na odcinku Kańczuga - Pruchnik	Cele "Infrastruktura techniczna i informatyczna" Poprawa dostępności i jakości infrastruktury transportowej	Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie	2016	2020	20 000 000	204 000	3 770 000	16 026 000										19 796 000
1.1.2.23	Budowa i rozbudowa DW Nr 869 na odcinku od węzła S-19 Jasionka do węzła DK 9 w Rudnej Małej	Cele "Infrastruktura techniczna i informatyczna" Poprawa dostępności i jakości infrastruktury transportowej	Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie	2016	2018	78 153 957	25 336 985												0
1.1.2.24	Rozbudowa i budowa DW Nr 988 na odcinku Babica-Zaborów wraz z budową obwodnicy Czudca	Cele "Infrastruktura techniczna i informatyczna" Poprawa dostępności i jakości infrastruktury transportowej	Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie	2016	2019	84 839 469	49 240 722	30 431 097											301 933
1.1.2.25	Rozbudowa DW Nr 878 na odcinku: od granicy miasta Rzeszowa do skrzyżowania ul. Grunwaldzkiej z ul. Orkana w Tyczynie (DP Nr 1404R)	Cele "Infrastruktura techniczna i informatyczna" Poprawa dostępności i jakości infrastruktury transportowej	Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie	2015	2018	18 743 256	15 821 301												0
1.1.2.26	Podkarpacki System Informacji Przestrzennej (PSIP)	Budowa systemu informacji przestrzennej w województwie podkarpackim	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2014	2023	51 849 899	23 449 905	24 148 006											24 148 006
1.1.2.27	Zakup taboru kolejowego do wykonywania przewozów pasażerskich na terenie Województwa Podkarpackiego	Zakup taboru kolejowego do wykonywania przewozów pasażerskich na terenie Województwa Podkarpackiego	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2016	2018	157 624 500	106 149 000												0
1.1.2.28	Promocja Gospodarcza Województwa Podkarpackiego	Promocja gospodarcza Województwa Podkarpackiego w ramach działania 1.3 RPO 2014-2020	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2016	2022	1 000 000	200 000	100 000	100 000	50 000	50 000								300 000
1.1.2.29	Podkarpacki System e-Administracji Publicznej - 2 (PSeAP-2)	Usprawnienie realizacji zadań UMWP w Rzeszowie poprzez zwiększenie wykorzystania technologii informacyjno - komunikacyjnych	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2016	2023	6 113 000	2 590 000	3 521 375											3 521 375

Lp	Nazwa przedsięwzięcia	Cel przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna lub koordynująca	Okres realizacji		Łączne nakłady finansowe (ujęte w WPF)													limit zobowiązań
				od	do		2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	
1.1.2.30	Podkarpackie e-biblioteki pedagogiczne	Celem głównym projektu jest uatrakcyjnienie usług udostępnionych przez Pedagogiczne Biblioteki Wojewódzkie, dostosowanie ich do obecnych standardów i rozwoju technologii oraz podniesienie stopnia dojrzałości e-usług dostępnych dla czytelników zapisanych w sieci Podkarpackich Bibliotek Pedagogicznych	Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Rzeszowie	2016	2018	2 634 305	2 634 305												0
1.1.2.31	Partnerstwo dla wspólnego rozwoju	Działania informacyjno - promocyjne programu INTERREG V-A Polska - Słowacja 2014 - 2020	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2016	2018	19 066													0
1.1.2.32	Budowa obwodnicy m. Radomyśl Wielki w ciągu DW 984	Cele "Infrastruktura techniczna i informatyczna" Poprawa dostępności i jakości infrastruktury transportowej	Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie	2016	2018	13 376 759	13 376 759												0
1.1.2.33	Budowa obwodnicy m. Kolbuszowa w ciągu DW 987 Kolbuszowa - Sędziszów Młp.	Cele "Infrastruktura techniczna i informatyczna" Poprawa dostępności i jakości infrastruktury transportowej	Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie	2016	2018	8 550 496	8 324 314												0
1.1.2.34	Muzeum Dziedzictwa Kresów Dawnej Rzeczypospolitej	Utworzenie Muzeum Dziedzictwa Kresów Dawnej Rzeczypospolitej	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2015	2018	6 150 000	5 770 331												0
1.1.2.35	Podkarpacka Platforma Wsparcia Biznesu	Realizacja projektu systemowego polegającego na profesjonalizacji usług instytucji otoczenia biznesu	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2016	2022	291 000	291 000												0
1.1.2.36	Rozwój infrastruktury drogowej pomiędzy miastami Snina - Medzilaborce - Krosno, przebudowa/rozbudowa DW 897 na odcinku Tylawa - Daliowa	Zwiększenie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnymi w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Interreg V-A Polska-Słowacja 2014-2020	Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie	2016	2018	13 830 990	5 515 101												0
1.1.2.37	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 885 Przemyśl – Hermanowice-Granica Państwa	Rozbudowa połączenia drogowego z nowo powstającym przejściem granicznym w Mathowicach	Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie	2017	2020	31 500 000	6 572 772	20 877 228	4 050 000										24 927 228
1.1.2.38	W sercu Karpat - granica, która łączy	Zadanie związane jest z realizowanym przez Województwo Podkarpackie projektem złożonym w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Interreg V-A Polska - Słowacja 2014-2020	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2017	2018	20 280													0
1.1.2.39	"Budowa Podmiejskiej Kolei Aglomeracyjnej - PKA": zakup taboru	Poprawa dostępności i jakości podróży	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2018	2020	176 235 571	0	0	176 235 571										176 235 571
1.1.2.40	"Budowa Podmiejskiej Kolei Aglomeracyjnej - PKA": budowa zaplecza technicznego	Poprawa dostępności i jakości podróży	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2018	2020	113 467 259	2 791 939	54 192 244	56 483 076										110 675 320
1.1.2.41	Zabytkowa siedziba Podkarpackiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie Oddział w Tarnobrzegu atrakcją kulturalną miasta Tarnobrzegu oraz Województwa Podkarpackiego	Projekt mający na celu remont pozwoli przywrócić pałacowi odpowiedni stan techniczny i wizualny budynku dla wypełniania jego funkcji tj. atrakcji turystycznej województwa i ośrodka szkoleniowego nauczycieli, a także przysłużyć się promocji województwa podkarpackiego	Podkarpackie Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie	2017	2018	43 034	43 034												0
1.1.2.42	Budowa DW nr 858 Zarzecze - granica województwa na odcinku Dąbrowica - Sieraków + budowa mostu na rzece Tanew i mostu na rzece Borowina	Cele "Infrastruktura techniczna i informatyczna" Poprawa dostępności i jakości infrastruktury transportowej	Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie	2017	2019	25 110 000	16 459 857	8 650 143											8 650 143

Lp	Nazwa przedsięwzięcia	Cel przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna lub koordynująca	Okres realizacji		Łączne nakłady finansowe (ujęte w WPF)													limit zobowiązań	
				od	do		2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029		2030
1.1.2.43	Szlak Maryjny (Światło ze Wschodu)	Zachowanie dziedzictwa kulturowego, a w efekcie stworzenie nowego zintegrowanego produktu turystycznego, który uwidoczni kulturowe, przyrodnicze, historyczne i duchowe wartości pogranicza polsko - słowackiego w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Interreg V-A Polska-Słowacja 2014-2020	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2016	2019	15 000	15 000												0	
1.1.2.44	Funkcjonowanie Oddziału Programu Współpracy Transgranicznej EIS Polska - Białoruś - Ukraina 2014-2020 w Rzeszowie	Prowadzenie polskiego oddziału Programu Współpracy Transgranicznej POLSKA-BIAŁORUŚ-UKRAINA 2014-2020 z siedzibą w Rzeszowie finansowanego ze środków Pomocy Technicznej tego programu	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2018	2021	44 000	14 000	10 000	10 000	10 000									30 000	
1.1.2.45	Budowa nowego odcinka drogi wojewódzkiej nr 992 w miejscowości Jasło	Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnymi" Programu Współpracy Transgranicznej Interreg V-A Polska-Słowacja 2014-2020	Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie	2018	2020	18 897 283	5 246 041	13 401 242	250 000										13 651 242	
1.1.2.46	Utworzenie podkarpackiego centrum nauki	Utworzenie podkarpackiego centrum nauki	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2018	2022	13 678 741	253 208	1 903 295	3 386 795	6 403 295	1 732 148								13 425 533	
1.1.2.47	Przebudowa /rozbudowa DW 895 na odcinku Solina - Myczków i DW 894 na odcinku Hoczew - Polańczyk	Cele "Infrastruktura techniczna i informatyczna" Poprawa dostępności i jakości infrastruktury transportowej	Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie	2017	2020	70 271 045	2 013 680	3 712 200	64 483 165										68 195 365	
1.1.2.48	Przebudowa / rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 865 Jarosław - Bełżec na odcinku od m. Zapalów do m. Oleszyce	Cele "Infrastruktura techniczna i informatyczna" Poprawa dostępności i jakości infrastruktury transportowej	Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie	2018	2020	25 000 000	255 000	8 460 000	16 285 000										24 745 000	
1.1.2.49	Pomoc Techniczna Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020	Realizacja projektów pomocy technicznej dla IP Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój	Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie	2015	2023	20 000	20 000												0	
1.2	Wydatki na programy, projekty lub zadania związane z umowami partnerstwa publiczno - prywatnego; z tego:					0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
1.2.1	- wydatki bieżące					0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
1.2.2	- wydatki majątkowe					0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
1.3	Wydatki na programy, projekty lub zadania pozostałe (inne niż wymienione w pkt 1.1 i 1.2), z tego:					1 363 498 969	219 725 328	214 001 374	195 073 956	63 625 775	51 801 988	32 817 647	30 292 758	28 818 656	10 127 750	7 022 334	1 633 600	1 240 000	103 333	427 082 556
1.3.1	- wydatki bieżące					1 076 861 560	145 712 755	142 805 645	142 578 388	62 300 775	50 731 988	32 047 647	29 522 758	28 048 656	10 127 750	7 022 334	1 633 600	1 240 000	103 333	302 022 788
1.3.1.1	Dotacja celowa na rzecz beneficjentów osi I Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020	Współfinansowanie EFS w ramach osi priorytetowej I PO WER 2014 - 2020	Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie	2016	2020	6 705 129	2 376 000	3 178 000	393 601										3 571 601	
1.3.1.2	Dotacja celowa na rzecz beneficjentów osi priorytetowych VII-IX RPO WP na lata 2014 - 2020	Współfinansowanie EFS w ramach osi priorytetowych VII - IX RPO WP 2014 -2020	Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie	2016	2022	176 163 106	42 011 038	32 135 801	31 842 679	18 746 000	16 942 575								99 667 055	
1.3.1.3	Zakup, modernizacja, naprawy, przeglądy i rewizje pojazdów szynowych	Poprawa dostępności i jakości podróżowania	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2010	2019	6 123 352	47 355	5 946 339											5 946 339	

Lp	Nazwa przedsięwzięcia	Cel przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna lub koordynująca	Okres realizacji		Łączne nakłady finansowe (ujęte w WPF)													limit zobowiązań
				od	do		2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	
1.3.1.4	Utrzymanie zespołów trakcyjnych	Poprawa dostępności i jakości podróżowania	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2013	2024	8 485 864	0	0	0	2 301 226	660 259	572 000	572 000						346 733
1.3.1.5	Utrzymanie zespołów trakcyjnych POIS	Poprawa dostępności i jakości podróżowania	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2015	2021	848 675	0	0	0	405 648									355 008
1.3.1.6	Rekompensata należna przewoźnikowi z tytułu wykonywania kolejowych przewozów osób - w ramach użyteczności publicznej	Poprawa dostępności i jakości podróżowania	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2013	2020	439 633 814	62 574 751	63 747 968	73 989 624										0
1.3.1.7	Zimowe utrzymanie dróg	Zimowe utrzymanie dróg	Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie	2010	2020	103 977 604	9 000 000	9 000 000	9 000 000										3 774 623
1.3.1.8	Remonty cząstkowe nawierzchni	Remonty cząstkowe nawierzchni	Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie	2013	2020	28 105 498	3 000 000	3 000 000	3 000 000										954 441
1.3.1.9	Czyszczenie nawierzchni ulic i urządzeń odwadniających w ciągu dróg wojewódzkich na terenie województwa podkarpackiego	Oczyszczenie nawierzchni dróg wojewódzkich oraz usunięcie zebranych zanieczyszczeń	Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie	2015	2020	5 700 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000										463 937
1.3.1.10	Analiza sytuacji rynkowej w krajowym transporcie drogowym	Wykonanie ustawy o publicznym transporcie drogowym	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2013	2018	563 657	150 000												0
1.3.1.11	Rewaloryzacja i modernizacja zabytkowych budynków Muzeum Podkarpackiego w Krośnie dla zachowania i prezentacji unikatowego dziedzictwa kulturowego regionu	Zabezpieczenie zabytkowego obiektu przed degradacją, zabezpieczenie zbiorów Muzeum przed włamaniem, kradzieżą i pożarem oraz dostosowanie systemów ochrony do obowiązującego prawa	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2018	2020	363 059	217 500	0	145 559										145 559
1.3.1.12	Program wspierania edukacji uzdolnionej młodzieży "Nie zagubić talentu" - stypendia.	Wspieranie edukacji młodzieży z województwa podkarpackiego	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2008	2025	4 016 480	259 800	330 000	330 000	330 000	330 000	330 000	330 000	330 000					1 110 000
1.3.1.13	Promocja Województwa Podkarpackiego za pośrednictwem międzynarodowego przewoźnika lotniczego	Promocja Województwa Podkarpackiego	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2015	2021	59 400 000	9 225 000	9 225 000	9 225 000	9 225 000									27 675 000
1.3.1.14	Wojewódzki Program Na Rzecz Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych i Przeciwdziałania Ich Wykluczeniu Społecznemu Na lata 2008-2020	Wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie	2011	2020	6 584 248	1 127 991	1 127 991	1 127 991										0
1.3.1.15	Utrzymanie projektu pn. PSeAP - Podkarpacki System e-Administracji Publicznej	Utrzymanie wytworzonego w ramach projektu jednorodnego systemu obiegu dokumentów i zarządzania sprawami oraz zdalnych usług	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2016	2025	3 467 918	510 822	683 222	683 222	270 000	255 000	255 000	255 000	255 000					1 861 448
1.3.1.16	Utrzymanie projektu pn. Podkarpacki System Informacji Medycznej "PSIM"	Utrzymanie wytworzonego w ramach projektu spójnego systemu wspierającego zarządzanie i funkcjonowanie opieki zdrowotnej w placówkach służby zdrowia	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2014	2019	342 989	82 340	82 340											78 740
1.3.1.17	Utrzymanie projektu pn. Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej - Województwo Podkarpackie	Utrzymanie wytworzonej w ramach projektu nowoczesnej infrastruktury publicznej bazującej na technologiach informatycznych	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2015	2023	2 157 257	250 000	250 000	250 000	250 000	250 000	250 000							1 250 000
1.3.1.18	Utrzymanie trwałości projektu Centrum Obsługi Inwestorów i Eksporterów w Województwie Podkarpackim	Utrzymanie trwałości Centrum Obsługi Inwestorów i Eksporterów w Województwie Podkarpackim	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2015	2020	1 347 126	242 532	244 032	245 232										489 264
1.3.1.19	Utrzymanie projektu "Trasy rowerowe w Polsce Wschodniej - promocja"	Utrzymanie Witaczy i Oznakowania oraz Portalu internetowego	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2016	2020	200 000	40 000	40 000	40 000										0

Lp	Nazwa przedsięwzięcia	Cel przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna lub koordynująca	Okres realizacji		Łączne nakłady finansowe (ujęte w WPF)	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	limit zobowiązań
				od	do															
1.3.1.20	Utrzymanie zespołów trakcyjnych RPO 2014 - 2020	Poprawa dostępności i jakości podróżowania	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2016	2027	14 103 125	0	0	0	3 369 667	3 396 147	3 396 147	1 551 758	1 018 656	857 750	513 000				832 150
1.3.1.21	Opłata na rzecz Koncesjonariusza - Centrum Wystawienniczo - Kongresowe	Obsługa, zarządzanie oraz prowadzenie obiektu CWK	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2016	2030	43 277 550	5 535 000	5 166 000	5 043 000	3 690 000	3 093 450	2 644 500	2 214 000	1 845 000	1 230 000	861 000	393 600			0
1.3.1.22	Współorganizacja Forum „Europa-Ukraina”	Promocja Województwa Podkarpackiego	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2017	2021	1 000 000	218 112	221 004	200 000	200 000										621 004
1.3.1.23	Pomoc finansowa dla Powiatu Sanockiego z przeznaczeniem na dofinansowanie bieżącej działalności statutowej Muzeum Historycznego w Sanoku w zakresie gromadzenia, przechowywania i udostępniania zbiorów	Dofinansowanie bieżącej działalności statutowej Muzeum Historycznego w Sanoku w zakresie gromadzenia, przechowywania i udostępniania zbiorów	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2016	2019	2 200 000	600 000	500 000												500 000
1.3.1.24	Prowadzenie Regionalnej/ych Placówki/ek Opiekuńczo - Terapeutycznych	Zapewnienie instytucjonalnej pieczy zastępczej	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej	2016	2022	13 234 360	1 857 839	2 407 632	2 648 395	2 913 234	3 204 557									11 173 818
1.3.1.25	Weryfikacja projektu rozkładu jazdy na podstawie Rozporządzenia Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej	Wykonanie ustawy o publicznym transporcie drogowym	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2016	2018	350 000	350 000													0
1.3.1.26	Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego dawnej Ordynacji Łańcuckiej poprzez prace remontowo-konserwatorskie oraz wykreowanie nowych przestrzeni ekspozycyjnych w budynku Zamku oraz zabytkowym Parku Muzeum – Zamku w Łańcucie (OR-KA II, III, IV, VII)	Lepsze wykorzystanie istniejącego potencjału przyrodniczego i kulturowego Województwa poprzez działania w obszarze dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego oraz turystyki i sportu	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2015	2019	4 335 247	2 865 480	1 106 231												1 106 231
1.3.1.27	Utrzymanie zespołów trakcyjnych PKA	Poprawa dostępności i jakości podróżowania	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2026	2030	8 271 667	0	0	0	0	0	0	0	0	4 040 000	1 648 334	1 240 000	1 240 000	103 333	8 271 667
1.3.1.28	Rekompensata należna przewoźnikowi z tytułu wykonywania kolejowych przewozów osób - w ramach użyteczności publicznej PKA	Poprawa dostępności i jakości podróżowania	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2021	2025	103 000 000	0	0	0	20 600 000	20 600 000	20 600 000	20 600 000	20 600 000						103 000 000
1.3.1.29	Domy z "kulturą" w Arboretum Boleszasyce	Podniesienie dostępności i jakości usług kulturalnych oferowanych przez wojewódzką instytucję kultury - Arboretum i Zakład Fizjografii w Boleszasykach	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2017	2018	1 476	1 476													0
1.3.1.30	Dotacja celowa na rzecz beneficjentów osi priorytetowych I-VI RPO WP na lata 2014 - 2020 realizujących projekty o charakterze innym niż rewitalizacyjny	Współfinansowanie EFRR w ramach osi priorytetowych I - VI RPO WP 2014 -2020	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2016	2020	1 639	39													0
1.3.1.31	Program aktywizacji gospodarczo-turystycznej województwa podkarpackiego poprzez promocję cennych przyrodniczo i krajobrazowo terenów łąkowo-pastwiskowych z zachowaniem bioróżnorodności w oparciu o naturalny wypas zwierząt	Zachowanie różnorodności biologicznej, krajobrazu charakterystycznego dla terenów województwa oraz lepsza ochrona środowiska przyrodniczego bogatego pod względem różnorodnej flory i fauny, poprzez prowadzenie wypasu na terenach cennych przyrodniczo, krajobrazowo i turystycznie, a	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2017	2020	10 900 720	2 169 680	3 414 085	3 414 085											6 828 170

Lp	Nazwa przedsięwzięcia	Cel przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna lub koordynująca	Okres realizacji		Łączne nakłady finansowe (ujęte w WPF)	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	limit zobowiązań	
				od	do																
1.3.1.32	Utrzymanie podkarpackiego centrum nauki	Utrzymanie podkarpackiego centrum nauki	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2022	2027	22 000 000	0	0	0	0	2 000 000	4 000 000	4 000 000	4 000 000	4 000 000	4 000 000				22 000 000	
1.3.2	- wydatki majątkowe					286 637 409	74 012 573	71 195 729	52 495 568	1 325 000	1 070 000	770 000	770 000	770 000	0	0	0	0	0	0	125 059 768
1.3.2.1	Dotacja celowa na rzecz beneficjentów osi I Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020	Współfinansowanie EFS w ramach osi priorytetowej I PO WER 2014 - 2020	Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie	2016	2020	0	0	0												0	
1.3.2.2	Dotacja celowa na rzecz beneficjentów osi priorytetowych I-VI RPO WP na lata 2014 - 2020 realizujących projekty o charakterze rewitalizacyjnym	Współfinansowanie EFRR w ramach osi priorytetowych I - VI RPO WP 2014 -2020	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2016	2022	38 510 387	2 500 000	20 752 107	15 258 280	0	0									36 010 387	
1.3.2.3	Dotacja celowa na rzecz beneficjentów osi priorytetowych VII-IX RPO WP na lata 2014 - 2020	Współfinansowanie EFS w ramach osi priorytetowych VII - IX RPO WP 2014 -2020	Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie	2016	2022	4 302 407	1 255 349	852 000	649 000	570 000	300 000									2 371 000	
1.3.2.4	Zakup, modernizacja, naprawy, przeglądy i rewizje pojazdów szynowych	Poprawa dostępności i jakości podróżowania	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2010	2019	73 600 976	1 353 000	11 248 094												11 248 094	
1.3.2.5	Opracowanie dokumentacji projektowych i uzyskanie decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowych	Poprawa powiązań komunikacyjnych i systemu komunikacji publicznej w województwie	Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie	2012	2019	15 485 582	6 039 185	210 000												195 201	
1.3.2.6	Rewaloryzacja i modernizacja zabytkowych budynków Muzeum Podkarpackiego w Krośnie dla zachowania i prezentacji unikatowego dziedzictwa kulturowego regionu	Zabezpieczenie zabytkowego obiektu przed degradacją, zabezpieczenie zbiorów Muzeum przed włamaniem, kradzieżą i pożarem oraz dostosowanie systemów ochrony do obowiązującego prawa	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2018	2020	1 819 598	30 000	610 816	1 178 782											1 789 598	
1.3.2.7	Dofinansowanie budowy łączników do węzłów autostrady i drogi ekspresowej, realizowanych przez powiaty na terenie Województwa Podkarpackiego	Poprawa dostępności i jakości infrastruktury transportowej	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2016	2019	4 200 000	2 945 000	1 232 773												0	
1.3.2.8	Dotacja celowa na rzecz beneficjentów osi priorytetowych I-VI RPO WP na lata 2014 - 2020 realizujących projekty o charakterze innym niż rewitalizacyjny	Współfinansowanie EFRR w ramach osi priorytetowych I - VI RPO WP 2014 -2020	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2016	2020	50 057 487	12 702 462	4 190 497	23 206 693											27 397 190	
1.3.2.9	Utrzymanie projektu pn. PSeAP - Podkarpacki System e-Administracji Publicznej	Utrzymanie wytworzonego w ramach projektu jednorodnego systemu obiegu dokumentów i zarządzania sprawami oraz zdalnych usług	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2016	2025	4 447 334	135 278	135 278	341 778	755 000	770 000	770 000	770 000	770 000						4 312 056	
1.3.2.10	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 884 Przemyśl - Domaradz od km 58+250 do km 58+500 polegająca na zabezpieczeniu uszkodzonego korpusu drogowego w km ok. 58+400 wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną, budowlami i urządzeniami budowlanymi w miejscowości Barycz	Zabezpieczenie korpusu drogowego i przywrócenie przejeźdźności drogi wojewódzkiej nr 884	Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie	2017	2019	2 700 000	240 000	2 460 000												2 460 000	
1.3.2.11	Budowa budynku administracyjno – biurowego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego przy ulicy Lubelskiej 4 w Rzeszowie wraz z budową parkingów na działce nr 68 obr. 207. oraz budową parkingu na części działki 67 obr. 207	Konieczność przygotowania miejsca dla przeniesienia z obecnych ich lokalizacji jednostek takich jak Podkarpackie Biuro Geodezji i Terenów Rolnych w Rzeszowie, Podkarpackie Biuro Planowania Przemysłowego, Wojewódzki Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Rzeszowie	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2017	2019	37 121 713	23 808 700	12 260 034												10 171 077	

Lp	Nazwa przedsięwzięcia	Cel przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna lub koordynująca	Okres realizacji		Łączne nakłady finansowe (ujęte w WPF)													limit zobowiązań
				od	do		2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	
1.3.2.12	Archeologia żywa jako unikatowy produkt turystyki kulturowej Karpat	Zwiększenie atrakcyjności turystycznej Podkarpacia i przygranicznych terenów Słowacji, rozbudowa Skansenu Archeologicznego Karpacka Troja w Trzcinicy, rozwój archeologii doświadczalnej, zachowanie dla przyszłych pokoleń europejskiego dziedzictwa kulturowego, rozwój zasobów kultury, podniesienie atrakcyjności kulturalnej i turystycznej regionu, wymiana doświadczeń pomiędzy partnerami projektu	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2017	2018	1 000 395	608 685												0
1.3.2.13	Poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego w ciągu drogi wojewódzkiej nr 886 Domaradz - Brzozów - Sanok w miejscowości Stara Wieś oraz w ciągu drogi wojewódzkiej nr 835 Lublin - Przeworsk - Grabownica Starzeńska w m. Grabownica Starzeńska	Poprawa dostępności i jakości infrastruktury drogowej na terenie województwa podkarpackiego	Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie	2017	2019	1 705 400	0	1 217 099											1 217 099
1.3.2.14	Restauracja dworu z Brzezin w Parku Etnograficznym Muzeum Kultury Ludowej w Kolbuszowej	Podniesienie walorów turystycznych i kulturowych Parku Etnograficznego w Kolbuszowej oraz zachowanie unikalnego zabytku architektury drewnianej	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2017	2018	1 288 917	1 250 047												0
1.3.2.15	Domy z "kulturą" w Arboretum Boleszasyce	Podniesienie dostępności i jakości usług kulturalnych oferowanych przez wojewódzką instytucję kultury - Arboretum i Zakład Fizjografii w Boleszasykach	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2017	2018	699 509	622 100												0
1.3.2.16	Przebudowa /rozbudowa DW 895 na odcinku Solina - Myczków i DW 894 na odcinku Hoczew - Polańczyk, polegająca na rozbudowie skrzyżowania drogi wojewódzkiej Nr 894 z drogą gminną Nr 1184008R z dojazdami w m. Polańczyk	Poprawa połączeń komunikacyjnych w obszarze Bieszczad umożliwiająca rozwój turystyki terenu Soliny	Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie	2017	2018	0	0												0
1.3.2.17	Utworzenie ośrodka referencyjnego leczenia niepłodności w Klinicznym Szpitalu Wojewódzkim Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie	Zwiększenie dostępności do wysokiej jakości świadczeń z zakresu diagnostyki i leczenia niepłodności	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2017	2018	672 162	172 500												0
1.3.2.18	Koordynowana opieka kardiologiczna w Szpitalu Wojewódzkim im. Św. Ojca Pio w Przemyślu	Poprawa jakości i dostępności do leczenia kardiologicznego	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2016	2018	1 482 354	1 092 965												0
1.3.2.19	Poprawa dostępności do leczenia onkologicznego mieszkańców województwa podkarpackiego. Rozwój Centrum Onkologicznego Wojewódzkiego Szpitala im. Zofii z Zamojskich Tarnowskiej w Tarnobrzegu	Poprawa bezpieczeństwa zdrowotnego ludności województwa podkarpackiego poprzez Rozwój Centrum Onkologicznego w Tarnobrzegu	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2017	2018	8 496 017	8 496 017												0
1.3.2.20	Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego dawnej Ordynacji Łańcuckiej poprzez prace remontowo-konserwatorskie oraz wykreowanie nowych przestrzeni ekspozycyjnych w budynku Zamku oraz zabytkowym Parku Muzeum – Zamku w Łańcucie (OR-KA II, III, IV, VII)	Lepsze wykorzystanie istniejącego potencjału przyrodniczego i kulturowego Województwa poprzez działania w obszarze dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego oraz turystyki i sportu	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2015	2019	907 195	660 614	143 748											143 748

Lp	Nazwa przedsięwzięcia	Cel przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna lub koordynująca	Okres realizacji		Łączne nakłady finansowe (ujęte w WPF)													limit zobowiązań
				od	do		2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	
1.3.2.21	Prace remontowe, konserwatorskie i budowlane Oranżerii oraz Ujeżdżalni w ramach przedsięwzięcia "Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego dawnej Ordynacji Łańcuckiej poprzez prace remontowo - konserwatorskie oraz wykreowanie nowych przestrzeni ekspozycyjnych OR-KA II, III, IV, VII"	Lepsze wykorzystanie istniejącego potencjału przyrodniczego i kulturowego Województwa poprzez działania w obszarze dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego oraz turystyki i sportu	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2015	2020	8 114 976	1 950 671	2 308 283	3 561 035										5 869 318
1.3.2.22	Pomoc finansowa dla Gminy - Miasto Rzeszów na realizację zadania pn. "Budowa Podkarpackiego Centrum Lekkoatletycznego w Rzeszowie przy ul. Wyspiańskiego 22"	Dofinansowanie budowy Podkarpackiego Centrum Lekkoatletycznego w Rzeszowie przy ul. Wyspiańskiego 22	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2018	2020	8 000 000	600 000	5 000 000	2 400 000										7 400 000
1.3.2.23	Pomoc finansowa dla Powiatu Lubaczowskiego na realizację zadania "Wykonanie przebudowy i nadbudowy istniejącego budynku pralni z częścią dydaktyczną w Zespole Placówek im. Jana Pawła II w Lubaczowie"	Dofinansowanie zadania własnego Powiatu Lubaczowskiego	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2018	2019	400 000	50 000	350 000											350 000
1.3.2.24	Podwyższenie kapitału zakładowego Spółki "Uzdrowisko Horyniec" Sp. z o.o.	Środki z podwyższenia kapitału zakładowego Spółki przeznaczone będą na realizację inwestycji przewidzianych w 5-letnim planie rozwoju Spółki	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	2018	2020	21 125 000	7 000 000	8 225 000	5 900 000										14 125 000
1.3.2.25	Wojewódzki Program Na Rzecz Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych i Przeciwdziałania Ich Wykluczeniu Społecznemu Na lata 2008-2020	Wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie	2011	2020	500 000	500 000												0

**UCHWAŁA NR / /18
SEJMIKU WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO**

z dnia 2018r.

**w sprawie nadania Panu Mateuszowi Szpytmie Odznaki Honorowej
„Zasłużony dla Województwa Podkarpackiego”.**

Na podstawie art. 18 pkt 20 ustawy z dnia 5 czerwca 1998r. o samorządzie województwa (t.j. Dz. U. z 2018r., poz. 913 z późn. zm.), § 13 pkt 22 Statutu Województwa Podkarpackiego, stanowiącego załącznik do Uchwały Nr X/103/99 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 29 września 1999r. w sprawie uchwalenia Statutu Województwa Podkarpackiego (Dz. Urz. Woj. Podk. Nr 28, poz. 1247 z późn. zm.) oraz § 3 pkt. 1 i § 7 ust. 1 Uchwały Nr VII/143/15 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 27 kwietnia 2015r. w sprawie ustanowienia Odznaki Honorowej „Zasłużony dla Województwa Podkarpackiego”, ustalenia jej wzoru, zasad i trybu nadawania oraz sposobu noszenia,

**Sejmik Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie
uchwala, co następuje:**

§ 1

Nadaje się **Panu Mateuszowi Szpytmie** Odznakę Honorową „Zasłużony dla Województwa Podkarpackiego”.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Podkarpackiego.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

UZASADNIENIE

do projektu Uchwały Sejmiku Województwa Podkarpackiego w sprawie nadania Panu Mateuszowi Szpytmie Odznaki Honorowej „Zasłużony dla Województwa Podkarpackiego”.

Kapituła Odznaki Honorowej „Zasłużony dla Województwa Podkarpackiego” na posiedzeniu w dniu 27 sierpnia 2018r. zaopiniowała pozytywnie zgłoszenie o nadanie Odznaki Honorowej „Zasłużony dla Województwa Podkarpackiego” **Panu Mateuszowi Szpytmie.**

Pan Mateusz Szpytma jest absolwentem historii na Wydziale Historycznym oraz nauk politycznych i stosunków międzynarodowych na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego. Na tej samej uczelni obronił również, napisany pod kierunkiem profesora Andrzeja Chwalby, doktorat z historii najnowszej Polski. Podczas studiów kilkakrotnie był członkiem Rad Wydziałów oraz Senatu Uniwersytetu Jagiellońskiego. Był także Przewodniczącym Sekcji Epigraficznej Koła Naukowego Historyków Studentów UJ, która zorganizowała szereg ekspedycji naukowych na tereny wschodnie dawnej I Rzeczypospolitej, w wyniku czego zewidencjonowane zostały inskrypcje łacińskie i polskie na tym terenie.

Niemal całe życie zawodowe związał z Instytutem Pamięci Narodowej, w którym pracuje od 2000 roku kolejno jako: ekspert-historyk dla Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Krakowie (2000–2004), specjalista w referacie edukacji Oddziałowego Biura Edukacji Publicznej IPN w Krakowie (2005), asystent prezesa IPN Janusza Kurtyki (2005–2007), zastępca dyrektora Sekretariatu Prezesa IPN (2007–2008), główny specjalista w referacie naukowym Oddziałowego Biura Edukacji Publicznej IPN w Krakowie (2009–2015). W latach 2015–2016 szefował Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II Wojny Światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej. Od 23 lipca 2016 roku jest zastępcą Prezesa IPN.

Interesuje się m.in. problematyką ratowania Żydów przez Polaków podczas okupacji niemieckiej oraz organizacją, strukturą i obsadą personalną aparatu bezpieczeństwa w czasie PRL. Zajmuje się także historią wsi, w tym ruchu ludowego i Solidarności Rolników Indywidualnych.

Powyższym, niezwykle ważnym zagadnieniom, poświęcona jest większość jego publikacji naukowych. Jest autorem książek, m.in. „Sprawiedliwi i ich świat. Markowa w fotografii Józefa Ulmy”, „Twarze krakowskiej bezpieki. Obsada stanowisk kierowniczych Urzędu Bezpieczeństwa i Służby Bezpieczeństwa w Krakowie”. Jest także współautorem publikacji popularyzatorskich „Ofiara Sprawiedliwych. Rodzina Ulmów – oddali życie za ratowanie Żydów”, „Sprawiedliwi wśród Narodów Świata. Przejmująca historia polskiej rodziny, która poświęciła swoje życie, ratując Żydów”. Opracował kilka recenzji wydawniczych oraz publikacji prezentowanych w Zeszytach Historycznych WiN-u i Biuletynie Instytutu Pamięci Narodowej.

Jest współtwórcą biogramów i haseł do III i IV tomu „Encyklopedii Solidarności”. Ponadto jest autorem wielu artykułów w pracach zbiorowych i czasopismach naukowych, poświęconych stosunkom polsko-żydowskim w okresie okupacji niemieckiej, działalności bezpieki w PRL, a także ruchu ludowego w okresie jego niepodległości w II RP i zależności w okresie PRL.

Pan Mateusz Szpytma angażuje się także w działania popularyzatorskie. Wielokrotnie był gościem audycji historycznych, przygotowywanych przez studia radiowe i telewizyjne. Był konsultantem historycznych filmów „Forgiveness”, „Świat Józefa”, „Stanisław Mikołajczyk. Powrót realisty”, „Ulmowie. Świadectwo

Sprawiedliwych”. Jest współautorem wystaw historycznych „Twarze krakowskiej bezpieki”, „Samarytanie z Markowej. Ulmowie – Polacy zamordowani przez Niemców za pomoc Żydom”. Ta ostatnia istnieje w kilkunastu wersjach językowych, a pokazana została w kilkudziesięciu miejscach na terenie sześciu kontynentów.

Z działalności edukacyjnej Pana Mateusza Szpytmy należy wymienić m.in. współorganizację ponad dwudziestu wypraw dla młodzieży do miejsc martyrologii Polaków w czasie II wojny światowej (m.in. do KL Auschwitz, KL Sachsenhausen, KL Dachau, Katynia, Charkowa, Miednoje – łącznie dla około tysiąca osób) oraz współautorstwo i kierowanie zespołem autorów trzykrotnie wydawanej teki edukacyjnej IPN „Zbrodnia Katyńska”.

Od 2017r. zasiada w Radzie Programowej Żydowskiego Instytutu Historycznego, a od 2018r. w Radzie Programowej Muzeum Historii Żydów Polskich Polin, Muzeum Polaków Ratujących Żydów im. Rodziny Ulmów oraz Instytutu Solidarności i Męstwa. Jest także członkiem rządowego Zespołu ds. dialogu prawnohistorycznego z Izraelem.

Mimo wyżej wymienionych publikacji, w tym doktorskich oraz zajmowanych stanowisk za swoje największe osiągnięcie zawodowe uznaje swój udział w powstaniu Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II wojny światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej. Jest bowiem jego współpomysłodawcą, współtwórcą oraz był jego pierwszym kierownikiem. Pełni również funkcję kuratora wystawy stałej nt. Pomoc Polaków dla ludności żydowskiej podczas II wojny światowej na terenie obecnego województwa podkarpackiego.

Niewątpliwie Pan Mateusz Szpytma zalicza się do grona osób zasłużonych na rzecz powstania Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II wojny światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej, którego uroczyste otwarcie, połączone z udziałem Prezydenta RP Andrzeja Dudy, odbyło się 17 marca 2016r.

Z racji swojej działalności przez wiele lat współpracował i współpracuje z Samorządem Województwa Podkarpackiego.

Pan Mateusz Szpytma posiada liczne odznaczenia i wyróżnienia, m. in.:

1. W roku 2009 otrzymał od Prezydenta Lecha Kaczyńskiego Brązowy Krzyż Zasługi za działalność w Instytucie Pamięci Narodowej.
2. W 2010 roku otrzymał od Zarządu Powiatu Łańcuckiego medal „Zasłużony dla Powiatu Łańcuckiego”, m.in. za promowanie w Polsce i świecie Powiatu Łańcuckiego.
3. W roku 2016 otrzymał od Prezydenta Andrzeja Dudy Srebrny Krzyż Zasługi za zasługi w pielęgnowaniu pamięci i upowszechnianiu wiedzy o Polakach ratujących Żydów podczas II wojny światowej, za zaangażowanie w tworzenie Muzeum Polaków Ratujących Żydów.
4. W roku 2016 otrzymał honorowe członkostwo Polskiego Towarzystwa Sprawiedliwych wśród Narodów Świata za zasługi w pielęgnowaniu pamięci i upowszechnianiu wiedzy o Polakach ratujących Żydów podczas II wojny światowej, za zaangażowanie w tworzenie Muzeum Polaków Ratujących Żydów.

**UCHWAŁA NR / /18
SEJMIKU WOJEWÓDZTWA PODKARPACCKIEGO**

z dnia 2018r.

**w sprawie nadania Pani Elżbiecie Rączy Odznaki Honorowej
„Zasłużony dla Województwa Podkarpackiego”.**

Na podstawie art. 18 pkt 20 ustawy z dnia 5 czerwca 1998r. o samorządzie województwa (t.j. Dz. U. z 2018r., poz. 913 z późn. zm.), § 13 pkt 22 Statutu Województwa Podkarpackiego, stanowiącego załącznik do Uchwały Nr X/103/99 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 29 września 1999r. w sprawie uchwalenia Statutu Województwa Podkarpackiego (Dz. Urz. Woj. Podk. Nr 28, poz. 1247 z późn. zm.) oraz § 3 pkt. 1 i § 7 ust. 1 Uchwały Nr VII/143/15 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 27 kwietnia 2015r. w sprawie ustanowienia Odznaki Honorowej „Zasłużony dla Województwa Podkarpackiego”, ustalenia jej wzoru, zasad i trybu nadawania oraz sposobu noszenia,

**Sejmik Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie
uchwala, co następuje:**

§ 1

Nadaje się **Pani Elżbiecie Rączy** Odznakę Honorową „Zasłużony dla Województwa Podkarpackiego”.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Podkarpackiego.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

UZASADNIENIE

do projektu Uchwały Sejmiku Województwa Podkarpackiego w sprawie nadania Pani Elżbiecie Rączy Odznaki Honorowej „Zasłużony dla Województwa Podkarpackiego”.

Kapituła Odznaki Honorowej „Zasłużony dla Województwa Podkarpackiego” na posiedzeniu w dniu 27 sierpnia 2018r. zaopiniowała pozytywnie zgłoszenie o nadanie Odznaki Honorowej „Zasłużony dla Województwa Podkarpackiego” **Pani Elżbiecie Rączy.**

Pani Elżbieta Rączy – dr hab. pracownik Instytutu Historii Uniwersytetu Rzeszowskiego, od lat związana także z Oddziałem Instytutu Pamięci Narodowej w Rzeszowie, z wykształcenia historyk, doktor hab. w dziedzinie nauk humanistycznych. Od dawna interesuje się problematyką zagłady Żydów oraz stosunków polsko-żydowskich w czasie II wojny światowej. Tym niezwykle ważnym zagadnieniem poświęcona jest większość jej publikacji naukowych. Celem działalności naukowej Pani Elżbiety Rączy jest wypełnienie luki w historiografii, dotyczącej zagłady Żydów. Jej autorstwa, są publikacje: „Zagłada Żydów w dystrykcie krakowskim w latach 1939-1945”, oraz monografia „Zagłada Żydów z Holandii w KL Auschwitz-Birkenau w latach 1942-1945”. Jest współautorką albumu dwujęzycznego (polsko-angielskiego) pt.: „Zagłada Żydów na Rzeszowszczyźnie. Album Pamięci” oraz „Dzieje społeczności żydowskiej powiatu gorlickiego podczas okupacji niemieckiej 1939-1945”. Jest autorką książek poświęconych ratowaniu Żydów przez Polaków w okresie niemieckiej okupacji: „Pomoc Polaków dla ludności żydowskiej na Rzeszowszczyźnie 1939-1945” Jest także współautorką dwujęzycznej (polsko-angielskiej) publikacji „Polacy ratujący Żydów na Rzeszowszczyźnie w latach 1939-1945”. Ponadto jest autorką wielu artykułów w pracach zbiorowych i czasopismach naukowych, poświęconych stosunkom polsko-żydowskim w okresie okupacji niemieckiej. Opracowała także i zredagowała pamiętniki i wspomnienia, w tym m.in. „Pamiętnik z Rosji Sowieckiej z lat 1940-1945”, „Gorzka Wolność. Wspomnienia ocalonej z Holocaustu”. Przygotowała kilka recenzji wydawniczych i publikacji np. w Kwartalniku Historii Żydów, Zeszytach Oświęcimskich oraz hasła do Atlasu Polskiego Podziemia Niepodległościowego 1944-1956. Oprócz pracy naukowej, Pani Elżbieta Rączy angażuje się także w działania popularyzatorskie. Od roku 2008 jest aktywną współorganizatorką i czynną uczestniczką Międzynarodowych Obchodów Dnia Pamięci o Ofiarach Holocaustu na Podkarpaciu. Wielokrotnie była gościem audycji historycznych, przygotowywanych przez regionalne studia radiowe i telewizyjne, poświęconych tematyce zagłady Żydów i różnym aspektom stosunków polsko-żydowskich. Udziela także merytorycznego wsparcia dziennikarzom lokalnych gazet, którzy podejmują tematy Holocaustu i postaw Polaków wobec Żydów w czasie wojny. Od wielu już lat Pani Elżbieta Rączy jest zaangażowana w upamiętnienie Polaków ratujących Żydów w czasie niemieckiej okupacji. Jest współautorką trzech wystaw historycznych poświęconych tej tematyce. Pierwsza z nich „Sprawiedliwi wśród Narodów Świata na Rzeszowszczyźnie”, została otwarta w 2004r., kolejna „Polacy ratujący Żydów na terenie Małopolski” przygotowana została w 2008r., zaś ostatnia poświęcona Polakom ratującym Żydów w czasie II wojny światowej, otwarta została w 2015r. Wszystkie wystawy, powstałe w rzeszowskim oddziale Instytutu Pamięci Narodowej, prezentowane były w wielu miastach w Polsce, Sejmie i Senacie RP, Europarlamencie w Brukseli, a także w Anglii, Izraelu i USA. Pani Elżbieta Rączy chętnie udziela merytorycznej pomocy

osobom ubiegającym się o tytuł „Sprawiedliwy wśród Narodów Świata”, przyznawanego przez Instytut Yad Vashem w Jerozolimie. W latach 2009-2010 współpracowała z Kancelarią Prezydenta RP w ramach programu „Przywracanie pamięci” (projekt ma na celu udostępnienie szerokiemu gronu odbiorców wiedzy o polskich Sprawiedliwych wśród Narodów Świata, przywracanie pamięci o ludziach, którzy z narażeniem życia ratowali Żydów z zagłady), opracowując szczegółową dokumentację, przedstawiając wnioski i opinie o Polakach ratujących Żydów w czasie II wojny, kandydujących do odznaczeń nadawanych przez Prezydenta RP. Owocem tej pełnej zaangażowania działalności Pani Elżbiety Rączy, jest uhonorowanie ponad 60 mieszkańców Podkarpacia odznaczeniami państwowymi przez Prezydentów RP: śp. Lecha Kaczyńskiego i Andrzeja Dudę. Zaznaczyć należy, że Pani Elżbieta Rączy zalicza się do grona osób zasłużonych na rzecz powstania Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II wojny światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej, którego uroczyste otwarcie, połączone z udziałem Prezydenta RP Andrzeja Dudy, odbyło się 17 marca 2016r. Od początku powstania projektu Muzeum, Pani Elżbieta Rączy była czynnie zaangażowana we wszelkie prace zmierzające do jego powstania. Jest współautorką scenografii w Muzeum, co było niezwykle pomocne w oddaniu dramaturgii historycznych wydarzeń. W latach 2010–2016 była konsultantem naukowym i członkiem rady naukowej powstającego Muzeum. Jej wieloletnie badania poświęcone Polakom ratującym Żydów na terenie obecnego województwa podkarpackiego stanowią m.in. podstawę merytoryczną do treści prezentowanych w tej placówce. Przez cały okres tworzenia Muzeum wspierała zaangażowane w ten projekt osoby swoją wiedzą, przekazała dla tej placówki zebraną podczas swoich badań naukowych dokumentację (źródłową i ikonograficzną), wykonywała uzupełniające kwerendy. Jest także autorką większości tekstów znajdujących się obecnie na ekspozycji.

Pani Elżbieta Rączy posiada liczne odznaczenia i wyróżnienia, m. in.:

1. W roku 2003 otrzymała nagrodę Ministra Edukacji Narodowej i Sportu za rozprawę doktorską „Zagłada żydowskiej ludności Holandii w KL Auschwitz-Birkenau w latach 1942-1945”.
2. W roku 2005 powyższa praca zajęła I miejsce w konkursie pt. „Pamięć i doświadczenia II wojny Światowej. Przebieg i skutki” w kategorii prac doktorskich.
3. W roku 2016 otrzymała godność Członka Honorowego Polskiego Towarzystwa Sprawiedliwych wśród Narodów Świata.
4. W roku 2016 otrzymała Srebrny Krzyż Zasługi za szczególne zaangażowanie w powstanie Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II wojny światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej oraz wieloletnie badania naukowe i publikacje poświęcone Polakom ratującym Żydów w czasie Holokaustu.

UZASADNIENIE

do projektu Uchwały Sejmiku Województwa Podkarpackiego w sprawie nadania śp. Księdzu Prałatowi Stanisławowi Lei Odznaki Honorowej „Zasłużony dla Województwa Podkarpackiego”.

Kapituła Odznaki Honorowej „Zasłużony dla Województwa Podkarpackiego” na posiedzeniu w dniu 27 sierpnia 2018r. zaopiniowała pozytywnie zgłoszenie o nadanie Odznaki Honorowej „Zasłużony dla Województwa Podkarpackiego” **śp. Księdzu Prałatowi Stanisławowi Lei.**

Ksiądz Stanisław Leja, syn Józefa i Weroniki, urodził się 29 października 1947 roku w Grodzisku Dolnym. Był najstarszym z trojga rodzeństwa. Po ukończeniu 7 klasowej Szkoły Podstawowej w Grodzisku Dolnym i zdaniu matury w Liceum Ogólnokształcącym w Leżajsku, idąc za głosem powołania, podjął decyzję o wstąpieniu do Wyższego Seminarium Duchownego w Przemyślu. Jego decyzję, jak sam wspominał, próbowali zmienić agenci ówczesnego Urzędu Bezpieczeństwa, oferując w zamian uzyskanie innego kierunku studiów i szybki awans społeczny. Te prowokacyjne działania utwierdziły młodego absolwenta liceum w przekonaniu, że wybrał drogę trudną, ale słuszną, rozpoczynając studia filozoficzno-teologiczne 18 września 1965 roku. Kolejnym doświadczeniem i pierwszą poważną szkołą życia dla młodego kleryka był dwuletni okres odbywania zasadniczej służby wojskowej (1966-1968) w Bartoszycach. Odbywał ją w jednej kompanii z przyszłym księdzem Jerzym Popiełuszko i biskupem Edwardem Białogłowskim. Przeżycia wojskowe nie osłabiły, ale wzmocniły jego wiarę i po powrocie z wojska kontynuował i ukończył rozpoczęte studia teologiczne.

Święcenia kapłańskie przyjął 17 czerwca 1972 roku z rąk ks. Bpa Bolesława Taborskiego w Sanktuarium Maryjnym w Leżajsku i otrzymał pierwszą placówkę wikariuszowską w Łące k/Rzeszowa, a kolejne w parafiach: Trzciana, Czarna k/Ustrzyk, Lesko i Radymno.

W 1981 roku przydzielone mu zostało probostwo w Lutowiskach. Jako proboszcz tej rozległej parafii, mimo różnych trudności bardzo aktywnie zaangażował się w ewangelizację rejonu bieszczadzkiego i budowę nowych kościołów na tym niełatwym terenie, między innymi w Ustrzykach Górnych. Za szczególne zasługi w tym względzie, na wniosek Ordynariusza Diecezji Przemyskiej – ks. Abpa Ignacego Tokarczuka, 17 listopada 1991 roku otrzymał papieski tytuł prałata – kapelana Jego Świętobliwości.

21 sierpnia 1993 roku ks. Abp Józef Michalik mianował ks. Stanisława Leję proboszczem Parafii pw. Św. Doroty w Markowej. Bardzo szybko parafianie dostrzegli zaangażowanie nowego proboszcza w życie duchowe i społeczne parafii Markowa i całej ziemi markowskiej. Markowianie zapamiętali księdza Stanisława jako wspaniałego człowieka, mającego dla wszystkich uśmiech, dobre słowo, wyciągniętą i pomocną dłoń. Uważano Go za człowieka z „wyobraźnią miłosierdzia”.

Nie sposób pominąć dokonań materialnych księdza Proboszcza jako wzorowego gospodarza powierzonej mu świątyni i jej otoczenia. Dokonał licznych prac modernizacyjnych, inwestycyjnych, konserwacyjnych, podniósł na wysoki poziom wystrój i wyposażenie kościoła oraz cmentarza. Był także głównym inicjatorem i fundatorem biblioteki parafialnej. Brał czynny udział w przedsięwzięciach wykraczających poza sprawy kościelne, współpracując skutecznie z samorządem gminy.

Śp. Ksiądz Proboszcz Stanisław Leja trwale zapisał się w pamięci potomnych, nie tylko swoich parafian, ale znacznie szerzej, jako ten kapłan, który wraz z innymi osobami postanowił przywrócić pamięć o markowskiej Rodzinie Józefa i Wiktorii Ulmów, zwyczajnej - a zarazem nieprzeciętnej - podkarpackiej rodzinie, która stała się niezwykłym uosobieniem najcenniejszych wartości.

O tej rodzinie dowiedział się już na początku pasterzowania w Markowej, kiedy wydana została pierwsza większa publikacja pt. „Z dziejów wsi Markowa”. Postawa tej rodziny, szczególnie potrzeba miłości bliźniego ponad ryzyko śmierci, zachwyciła księdza Stanisława do tego stopnia, że zdecydował to wydarzenie odkryć na nowo przed współczesnymi. Postanowił uczynić wszystko, aby czas nie zatarł śladów pamięci tragedii Rodziny Ulmów.

W 2004 roku, także z inicjatywy ks. Prałata został wzniesiony pomnik na placu obok Centrum Kultury Gminy Markowa, obecnie przeniesiony pod Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II wojny światowej.

23 marca 2006 roku nadano Szkole Podstawowej i Gimnazjum w Markowej imię Sług Bożych Rodziny Ulmów. Mszy świętej i ceremonii nadania imienia oraz poświęcenia sztandarów przewodniczył ówczesny przewodniczący Konferencji Episkopatu Polski – arcybiskup Józef Michalik. Wtedy także „Tu” właśnie miało miejsce historyczne wydarzenie, a mianowicie podpisanie przez Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej, śp. Janusza Kurtykę oraz poprzedniego Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego – Kazimierza Ujazdowskiego wspólnej deklaracji pod nazwą „świadkowie Historii” – nagrody przyznawanej osobom szczególnie zasłużonym dla upamiętnienia historii Polski.

Ksiądz Stanisław Leja zmarł 10 kwietnia 2008 roku po ciężkiej chorobie i pochowany został w Jego rodzinnej parafii w Grodzisku Dolnym.

UCHWAŁA NR
SEJMIKU WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO

z dnia

w sprawie zasad rozliczania tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć nauczycieli, dla których ustalony plan zajęć jest różny w poszczególnych okresach roku szkolnego, zasad udzielania i rozmiaru zniżek tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć nauczycieli zajmujących stanowiska kierownicze oraz tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć niektórych nauczycieli.

Na podstawie art. 18 pkt 20 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz.U. z 2018 r. poz. 913, z późn. zm.¹), art. 42 ust. 7 oraz art. 91d pkt 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (Dz.U. z 2018 r. poz. 967),

Sejmik Województwa Podkarpackiego
uchwala, co następuje:

§ 1.

1. Określa się:
 - 1) zasady rozliczania tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć nauczycieli, dla których ustalony plan zajęć jest różny w poszczególnych okresach roku szkolnego,
 - 2) zasady udzielania i rozmiar zniżek tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć nauczycielom zajmującym stanowiska kierownicze oraz zwalniania od obowiązku realizacji tych zajęć,
 - 3) tygodniowy obowiązkowy wymiar godzin zajęć niektórych nauczycieli.
2. Niniejszą uchwałę stosuje się do nauczycieli zatrudnionych w jednostkach oświatowych prowadzonych przez Samorząd Województwa Podkarpackiego.
3. Ilekroć w niniejszej uchwale jest mowa o:
 - 1) szkole bez bliższego określenia - rozumie się przez to jednostki oświatowe wymienione w ust. 2,
 - 2) nauczycielach bez bliższego określenia - należy przez to rozumieć również wychowawców, nauczycieli-konsultantów, nauczycieli bibliotekarzy-bibliotek pedagogicznych, zatrudnionych w jednostkach oświatowych wymienionych w ust. 2.

§ 2.

1. Dla nauczycieli zatrudnionych w pełnym wymiarze zajęć, dla którego plan zajęć, wynikający z planów nauczania lub organizacji pracy w danym okresie roku szkolnego nie wyczerpuje obowiązującego tego nauczyciela tygodniowego

¹ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz.U. z 2018 r. poz. 1000.

wymiaru godzin zajęć dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych lub przekracza ten wymiar określa się obowiązek realizacji w innych okresach trwania roku szkolnego takiego wymiaru tygodniowej liczby zajęć, aby średni wymiar zajęć nauczyciela w ciągu całego roku szkolnego odpowiadał tygodniowemu obowiązkowemu wymiarowi zajęć obowiązującego tego nauczyciela.

2. Praca wykonywana zgodnie z ust. 1 nie jest pracą w godzinach ponadwymiarowych.
3. Dla nauczycieli zatrudnionych w niepełnym wymiarze zajęć realizujących różny wymiar zajęć w poszczególnych okresach roku szkolnego dyrektor szkoły określa średni wymiar zajęć dla okresu zatrudnienia w roku szkolnym, z dokładnością do dwóch miejsc po przecinku.
4. W przypadku nauczycieli, którym ograniczono wymiar zatrudnienia stosuje się ust. 3.
5. Plan zajęć ustalony według zasad, o których mowa w ust. 1, 3 i 4 określa się dla każdego nauczyciela w arkuszu organizacji szkoły na dany rok szkolny i podaje się nauczycielowi do wiadomości.

§ 3.

1. Obniża się tygodniowy obowiązkowy wymiar godzin zajęć dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych dyrektorom i wicedyrektorom szkół oraz nauczycielom pełniącym inne stanowiska kierownicze w szkole do wysokości określonej w poniższej tabeli:

Lp.	Stanowisko kierownicze	Tygodniowy obowiązkowy wymiar godzin zajęć dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych
1.	Dyrektor szkoły liczącej:	
	1) do 4 oddziałów,	9
	2) od 5 do 6 oddziałów,	7
	3) od 7 do 8 oddziałów,	5
	4) od 9 do 15 oddziałów,	4
	5) 16 oddziałów i więcej.	3
2.	Wicedyrektor szkoły liczącej:	
	1) od 12 do 15 oddziałów, 2) 16 oddziałów i więcej	7 6
3.	Kierownik szkolenia praktycznego	9
4.	Kierownik internatu	15
5.	Kierownik zespołu pozalekcyjnego	9
6.	Dyrektor placówki doskonalenia nauczycieli	8
7.	Wicedyrektor placówki doskonalenia nauczycieli	16
8.	Dyrektor biblioteki pedagogicznej	8
9.	Kierownik filii biblioteki pedagogicznej, kierownik działu lub innej równorzędnej jednostki organizacyjnej biblioteki pedagogicznej	16

2. Wymiar zniżek, o których mowa w ust. 1 dotyczy nauczycieli zatrudnionych w pełnym wymiarze zajęć i zajmujących stanowiska kierownicze.

3. Wymiar zniżek tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych nauczycieli zajmujących stanowiska kierownicze i zatrudnionych w niepełnym wymiarze zajęć ustala się proporcjonalnie w odniesieniu do realizowanych zajęć. Wyliczone godziny zaokrągla się do pełnych godzin, przy czym czas zajęć do 0,5 godziny pomija się, a co najmniej 0,5 godziny liczby się za pełną godzinę.
4. Przepisy ust. 1 – 3 odnoszą się również do nauczycieli, którym powierzono obowiązki kierownicze w zastępstwie.

§ 4.

Obowiązkowy wymiar zajęć nauczycieli zatrudnionych w:

- 1) placówce doskonalenia nauczycieli wynosi 35 godzin tygodniowo,
- 2) bibliotekach pedagogicznych wynosi 35 godzin tygodniowo.

§ 5.

1. Obowiązkowy wymiar godzin zajęć dydaktycznych nauczycieli zatrudnionych w pełnym wymiarze godzin w kształceniu zaocznym wynosi:
 - 1) 18 godzin tygodniowo, co stanowi 342 godziny w semestrze nauki dla nauczyciela przedmiotów teoretycznych,
 - 2) 22 godziny tygodniowo, co stanowi 418 godzin w semestrze nauki dla nauczyciela praktycznej nauki zawodu.
2. Do obowiązkowego wymiaru godzin zajęć dydaktycznych nauczycieli zatrudnionych w szkołach prowadzących kształcenie w systemie zaocznym zalicza się godziny wykładów, konsultacji, ćwiczeń, zajęć praktycznych i warsztatów.
3. Wprowadza się obowiązek rozliczania zrealizowanych godzin przeprowadzenia egzaminów semestralnych w szkole dla dorosłych, pisemnych i ustnych, według kryteriów:
 - 1) na przeprowadzenie egzaminu pisemnego przyjmuje się 2 godziny na 1 egzamin,
 - 2) na poprawianie i ocenianie prac kontrolnych i egzaminacyjnych przyjmuje się 1 godzinę na 4 prace,
 - 3) godziny przeprowadzania egzaminu ustnego lub zadania praktycznego przyjmuje się 1 godzinę na przeegzaminowanie 4 słuchaczy.
4. Rozliczenie następuje po faktycznym zrealizowaniu czynności wymienionych w ust. 3. Wynagrodzenie przysługujące z tego tytułu obliczane jest jak za godziny ponadwymiarowe.
5. Za podstawę rozliczenia godzin, o których mowa w ust. 3 przyjmuje się godziny potwierdzone w odpowiedniej dokumentacji szkolnej.
6. Obowiązkowy wymiar godzin zajęć dydaktycznych nauczycieli zatrudnionych w niepełnym wymiarze godzin w kształceniu zaocznym ustala się proporcjonalnie do realizowanych zajęć.

§ 6.

Obowiązkowy wymiar godzin nauczycieli realizujących zajęcia na kursach umiejętności zawodowych oraz kursach umożliwiających uzyskiwanie i uzupełnianie wiedzy, umiejętności i kwalifikacji zawodowe wynosi:

- 1) 18 godzin tygodniowo dla przedmiotów teoretycznych,
- 2) 22 godziny tygodniowo dla praktycznej nauki zawodu.

§ 7.

Obowiązkowy wymiar godzin zajęć pedagoga i psychologa wynosi 20 godzin tygodniowo.

§ 8.

Traci moc uchwała nr XXXIV/611/17 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 27 marca 2017 r. w sprawie zasad rozliczania tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć nauczycieli, dla których ustalony plan zajęć jest różny w poszczególnych okresach roku szkolnego, zasad udzielania i rozmiar zniżek tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć nauczycielom zajmującym stanowiska kierownicze i zwalniania ich od obowiązku realizacji tych zajęć oraz tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć niektórych nauczycieli (Dz.Urz.Woj.Podk. z 2017 r. poz. 2216, zm.: Dz.Urz.Woj.Podk. z 2017 r. poz. 2212).

§ 9.

Uchwała wchodzi w życie po 14 dniach od ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego, z mocą od dnia 1 września 2018 r.

UZASADNIENIE

Potrzeba wydania nowej uchwały stanowi konsekwencję wprowadzenia ustawą o finansowaniu zadań oświatowych (Dz.U. poz. 2203) – zmian w Karcie Nauczyciela. Ustawa ta, w art. 76 pkt 22 lit. d, zmieniła treść przepisu upoważniającego w zakresie spraw przekazanych do uregulowania przez organ prowadzący.

Należące dotychczas do kompetencji organu prowadzącego określanie tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć nauczycieli realizujących w ramach stosunku pracy obowiązki określone dla stanowisk o różnym tygodniowym obowiązkowym wymiarze godzin zostało uregulowane bezpośrednio w ustawie Karta Nauczyciela.

Niniejszy projekt określa:

- 1) zasady rozliczania tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć nauczycieli, dla których ustalony plan zajęć jest różny w poszczególnych okresach roku szkolnego,
- 2) zasady udzielania i rozmiar zniżek tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć nauczycielom zajmującym stanowiska kierownicze,
- 3) tygodniowy obowiązkowy wymiar godzin zajęć niektórych nauczycieli (nauczycieli zatrudnionych w placówce doskonalenia nauczycieli, bibliotekach pedagogicznych, w kształceniu zaocznym, realizujących zajęcia na kursach umiejętności zawodowych oraz kursach umożliwiającym uzyskiwanie i uzupełnianie wiedzy, umiejętności i kwalifikacji zawodowe, psychologa i pedagoga).

Na podstawie art. 19 ust. 2 ustawy o związkach zawodowych projekt niniejszej uchwały został skierowany do zaopiniowania przez związki zawodowe zrzeszające nauczycieli:

- 1) Podkarpacki Zarząd Okręgu Związku Nauczycielstwa Polskiego,
- 2) Sekcja Regionalna Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność” w Krośnie,
- 3) Sekcja Regionalna Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność” w Rzeszowie,
- 4) Sekcja Regionalna Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność” w Przemyślu,
- 5) Sekcja Regionalna Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność” w Stalowej Woli.

Termin przedstawienia opinii wynosił 30 dni od dnia doręczenia projektu uchwały.

Regionalna Sekcja Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność” w Stalowej Woli wyraziła pozytywną opinię.

Regionalna Sekcja Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność” w Rzeszowie pozytywnie zaopiniowała przedstawiony projekty, z tym że zaproponowano zmianę w § 5 ust. 3 pkt 2 i 3:

- na poprawianie i ocenianie prac kontrolnych i egzaminacyjnych przyjmuje się 1 godzinę na 3 prace (w projekcie 4),
- godziny przeprowadzania egzaminu ustnego lub zadania praktycznego przyjmuje się 1 godzinę na przeegzaminowanie 3 słuchaczy (w projekcie 4).

Przyjęta regulacja zgodna jest z dotychczasową praktyką. Z tego względu propozycja ta nie została uwzględniona.

Regionalna Sekcja NSZZ „Solidarność” Oświaty i Wychowania w Przemyślu niniejszy projektu zaopiniowała pozytywnie.

Z kolei Ogólnopolskie Porozumienie Związków Zawodowych, w skład którego wchodzi Związek Nauczycielstwa Polskiego, negatywnie zaopiniowała § 7 projektu, proponując jednocześnie ustalić 20 godzinny obowiązkowy tygodniowy wymiar zajęć dla pedagogów i psychologów. Pozostałe postanowienia uchwały zostały zaopiniowane pozytywnie.

Nie przedstawiła opinii Sekcja Regionalna Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność” w Krośnie.

Proponuję się uwzględnić propozycję Związku Nauczycielstwa Polskiego dotyczącą tygodniowego obowiązującego wymiaru godzin zajęć pedagoga i psychologa.

Biorąc pod uwagę powyższe podjęcie uchwały znajduje uzasadnienie.

UCHWAŁA NR / /2018
SEJMIKU WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO

z dnia 2018 r.

**w sprawie wyrażenia woli przystąpienia do realizacji projektu partnerskiego przez
Województwo Podkarpackie/Podkarpackie Centrum Edukacji Nauczycieli
w Rzeszowie w ramach Programu Operacyjnego
Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020**

Na podstawie art. 11 ust. 2 pkt 4, art. 18 pkt 19 lit. f oraz pkt 20 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (t.j. Dz. U. z 2018 poz. 913 z późn. zm.)

**Sejmik Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie
uchwala co następuje:**

§1

1. Wyraża się wolę przystąpienia przez Województwo Podkarpackie/Podkarpackie Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie do realizacji projektu pod nazwą **Rozwijanie kompetencji kadry dydaktycznej w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego (makroregion IV)**, konkurs nr POWR.02.14.00-IP.02-00-002/18 w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020, Oś priorytetowa II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji, Działanie 2.14 Rozwój narzędzi dla uczenia się przez całe życie.
2. Planowany termin realizacji projektu: od 1 stycznia 2019 r. do 31 grudnia 2019 r.
3. Projekt obejmie obszar makroregionu IV, tj.: województwo lubelskie, małopolskie, podkarpackie i świętokrzyskie. Projekt realizowany będzie w partnerstwie.
4. Partnerem Wiodącym projektu (Liderem) będzie Syntea S.A., Centrum Edukacyjne - Lublin. Podkarpackie Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie będzie Partnerem projektu.
5. Całkowita wartość projektu wyniesie: ok. 5.431.210,40 PLN, w tym dla Podkarpackiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie ok. 451.000,00 PLN.
6. Województwo Podkarpackie nie wnosi wkładu własnego do projektu.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Podkarpackiego.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Uzasadnienie:

Ministerstwo Edukacji Narodowej pełniące funkcję Instytucji Pośredniczącej dla Osi Priorytetowej II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji, Działanie 2.14 Rozwój narzędzi dla uczenia się przez całe życie, Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020 ogłosiło konkurs nr POWR.02.14.00-IP.02-00-002/18, wniosków o dofinansowanie projektów konkursowych przyczyniających się do realizacji celów PO WER, w szczególności wpisujących się w realizację celu szczegółowego Osi Priorytetowej II: Zwiększenie dostępu do wysokiej jakości usług z zakresu całonocnego doradztwa edukacyjno-zawodowego.

Podkarpackie Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie zostało zaproszone do udziału w charakterze partnera w projekcie „**Rozwijanie kompetencji kadry dydaktycznej w zakresie doradztwa edukacyjno – zawodowego (makroregion IV)**”, w ramach ogłoszonego konkursu. Projekt został przygotowany przez Syntea S.A. (Centrum Edukacyjne), ul. Wojciechowska 9a, w Lublinie. Regulamin konkursu przewiduje dofinansowanie projektów, w podziale na cztery obszary - makroregiony:

- I. makroregion obejmujący województwa: zachodniopomorskie, wielkopolskie, kujawsko-pomorskie, pomorskie,
- II. makroregion obejmujący województwa: warmińsko-mazurskie, mazowieckie, łódzkie, podlaskie,
- III. makroregion obejmujący województwa: lubuskie, dolnośląskie, opolskie, śląskie,
- IV. makroregion obejmujący województwa: lubelskie, małopolskie, podkarpackie, świętokrzyskie.

Z zapisów regulaminu konkursu wynika, że w ramach konkursu wybrane zostaną cztery projekty – po jednym, najwyżej ocenionym, w ramach każdego z 4 wskazanych powyżej makroregionów.

Projekt obejmie obszar makroregionu IV, tj. województwa: lubelskie, małopolskie, podkarpackie, świętokrzyskie. Syntea S.A. ul. Wojciechowska 9a, w Lublinie będzie Partnerem Wiodącym projektu (Liderem) i podmiotem odpowiedzialnym za realizację projektu. Partnerami projektu będą: Województwo Podkarpackie/Podkarpackie Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie, Rzemieślnicza Branżowa Szkoła I stopnia im. św. Józefa Cechu Rzemiosł Różnych i Przedsiębiorczości w Nowym Sączu oraz Powiat Rycki/Zespół Szkół Zawodowych nr 2 im. Leona Wyczółkowskiego w Rykach. PCEN realizować będzie szkolenia na obszarze województwa podkarpackiego.

W celu zwiększenia dostępu do usług z zakresu doradztwa zawodowego w ramach reformy systemu oświaty, w ramach ustawy Prawo oświatowe, wprowadzono zajęcia z zakresu doradztwa zawodowego (jest to jedna z podstawowych form działalności dydaktyczno-wychowawczej szkoły). W roku szkolnym 2017/2018 zajęcia z zakresu doradztwa zawodowego są realizowane w oparciu o program przygotowany przez nauczyciela realizującego te zajęcia, dopuszczony do użytku przez dyrektora szkoły. Program ten powinien zawierać treści dotyczące informacji o zawodach, kwalifikacjach i stanowiskach pracy oraz możliwościach uzyskania kwalifikacji, zgodnych z potrzebami rynku pracy i predyspozycjami zawodowymi.

Celem projektu określonym we wniosku o dofinansowanie jest podniesienie kompetencji w zakresie doradztwa edukacyjno - zawodowego przez 3877 osób (min. 80% kobiet), w tym 945 os. z woj. lubelskiego, 1396 os. z woj. małopolskiego, 982 os. z województwa podkarpackiego i 554 os. z woj. świętokrzyskiego – kadry dydaktycznej, z obszaru IV makroregionu, do końca XII.2019 r., poprzez udział w działaniach z zakresu doradztwa edukacyjno - zawodowego.

Wskazany cel jest zgodny z celem projektu określonym w regulaminie konkursu, tj.: „zapewnienie wsparcia nauczycieli/osób realizujących doradztwo zawodowe

w szkołach, czyli realizacja działań zaplanowanych w *Szczegółowym Opisie Osi Priorytetowych Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020*, w zakresie przygotowania kadry osób realizujących zadania z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego w szkołach i placówkach systemu oświaty, do stosowania nowych rozwiązań organizacyjno-prawnych w pracy z uczniami i dorosłymi, ze szczególnym uwzględnieniem rozwiązań zintegrowanego systemu kwalifikacji”.

Projekt nie pociąga za sobą żadnych kosztów. Zgodnie z zapisami regulaminu konkursu poziom dofinansowania projektu w ramach konkursu (EFS i Budżet Państwa) wynosi 100%, a w ramach konkursu nie przewidziano możliwości wniesienia wkładu własnego Beneficjenta. Może natomiast przynieść województwu podkarpackiemu wiele korzyści. Udział w działaniach projektowych umożliwi osobom realizującym doradztwo edukacyjno-zawodowe w szkołach, nabycie kompetencji, wiedzy i umiejętności z zakresu doradztwa edukacyjno – zawodowego, tym samym przygotuje ich do wdrożenia nowych wypracowanych rozwiązań w swojej pracy dydaktycznej i zwiększy ich doświadczenie zawodowe.

Zadania założone do realizacji w ramach projektu:

- wyłonienie prowadzących szkolenia,
- przeprowadzenie szkoleń dla nauczycieli/osób realizujących doradztwo zawodowe w szkołach z makroregionu IV,
- organizacja logistyczna szkoleń (w tym: najem sal, wyłonienie dostawców usług towarzyszących, organizacja noclegów dla uczestników szkoleń).

Na obszarze makroregionu IV przeszkolonych zostanie 3877 osób, w grupach śr. 12-osobowych, po 20 godzin szkoleń/grupę. Na obszarze całego województwa podkarpackiego przeszkolonych zostanie 982 osoby.

Do realizacji przez PCEN przewidziano następujące zadania:

- wyłonienie prowadzących szkolenia na obszarze PCEN,
- przeprowadzenie szkoleń dla nauczycieli/osób realizujących doradztwo zawodowe w szkołach z województwa podkarpackiego,
- najem sal na potrzeby szkoleń dla nauczycieli.

Przewidywany okres trwania projektu: od 1 stycznia 2019 r. do 31 grudnia 2019 r.

Kwota dofinansowania jak i ww. założenia realizacji projektu mogą ulec zmianie na etapie dalszych prac i ustaleń dotyczących uzyskania dofinansowania.

Mając na uwadze umożliwienie jednostce przystąpienie do realizacji przedmiotowego projektu podjęcie niniejszej Uchwały jest niezbędne i uzasadnione.

Uzasadnienie:

Ministerstwo Edukacji Narodowej pełniące funkcję Instytucji Pośredniczącej dla Osi Priorytetowej II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji, Działanie 2.14 Rozwój narzędzi dla uczenia się przez całe życie, Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020 ogłosiło konkurs nr POWR.02.14.00-IP.02-00-002/18, wniosków o dofinansowanie projektów konkursowych przyczyniających się do realizacji celów PO WER, w szczególności wpisujących się w realizację celu szczegółowego Osi Priorytetowej II: Zwiększenie dostępu do wysokiej jakości usług z zakresu całozyciowego doradztwa edukacyjno-zawodowego.

Podkarpackie Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie zostało zaproszone do udziału w charakterze partnera w projekcie „**Czas na zmiany - modernizacja systemu doradztwa zawodowego na terenie Makroregionu nr IV**”, w ramach ogłoszonego konkursu. Projekt został przygotowany przez Polskie Stowarzyszenie Doradcze i Konsultingowe, ul. Studzienna 2, Białystok. Regulamin konkursu przewiduje dofinansowanie projektów w podziale na cztery obszary - makroregiony:

- I. makroregion obejmujący województwa: zachodniopomorskie, wielkopolskie, kujawsko-pomorskie, pomorskie,
- II. makroregion obejmujący województwa: warmińsko-mazurskie, mazowieckie, łódzkie, podlaskie,
- III. makroregion obejmujący województwa: lubuskie, dolnośląskie, opolskie, śląskie,
- IV. makroregion obejmujący województwa: lubelskie, małopolskie, podkarpackie, świętokrzyskie.

Z zapisów regulaminu konkursu wynika, że w ramach konkursu wybrane zostaną cztery projekty – po jednym, najwyżej ocenionym w ramach każdego z 4 wskazanych powyżej makroregionów.

Projekt obejmie obszar makroregionu IV, tj. województwa: lubelskie, małopolskie, podkarpackie, świętokrzyskie. Polskie Stowarzyszenie Doradcze i Konsultingowe, ul. Studzienna 2, Białystok będzie Partnerem Wiodącym projektu (Liderem) i podmiotem odpowiedzialnym za realizację projektu. Partnerami projektu będą: Województwo Podkarpackie/Podkarpackie Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie, Towarzystwo Amicus, Białystok oraz Rzemieślnicza Branżowa Szkoła I stopnia im. św. Józefa Cechu Rzemiosł Różnych i Przedsiębiorczości w Nowym Sączu. PCEN realizować będzie szkolenia na obszarze województwa podkarpackiego.

W celu zwiększenia dostępu do usług z zakresu doradztwa zawodowego w ramach reformy systemu oświaty w ramach ustawy Prawo oświatowe, wprowadzono zajęcia z zakresu doradztwa zawodowego (jest to jedna z podstawowych form działalności dydaktyczno-wychowawczej szkoły). W roku szkolnym 2017/2018 zajęcia z zakresu doradztwa zawodowego są realizowane w oparciu o program przygotowany przez nauczyciela realizującego te zajęcia, dopuszczony do użytku przez dyrektora szkoły. Program ten powinien zawierać treści dotyczące informacji o zawodach,

kwalifikacjach i stanowiskach pracy oraz możliwościach uzyskania kwalifikacji zgodnych z potrzebami rynku pracy i predyspozycjami zawodowymi.

Celem projektu jest przygotowanie 3877 nauczycieli/osób realizujących doradztwo zawodowe w szkołach do profesjonalnego prowadzenia doradztwa edukacyjno-zawodowego poprzez podniesienie kompetencji merytorycznych i wiedzy zgodnie z owymi przepisami prawa oświatowego na terenie województwa Makroregionu IV (podkarpackie, małopolskie, świętokrzyskie, lubelskie) w okresie do 30.06.20120 roku.

W ramach projektu przeprowadzone zostaną szkolenia dla nauczycieli/osób realizujących doradztwo zawodowe w szkołach na obszarze całego makroregionu IV.

Projekt nie pociąga za sobą żadnych kosztów. Zgodnie z zapisami regulaminu konkursu poziom dofinansowania projektu w ramach konkursu (EFS i Budżetu Państwa) wynosi 100% i w ramach konkursu nie przewidziano możliwości wniesienia wkładu własnego Beneficjenta. Może natomiast przynieść województwu podkarpackiemu wiele korzyści, m.in. podniesienie kompetencji merytorycznych i wiedzy zgodnie nowymi przepisami prawa oświatowego 3877 nauczycieli/osób realizujących doradztwo zawodowe w szkołach.

Zadania założone do realizacji w ramach projektu:

- wyłonienie prowadzących szkolenia,
- przeprowadzenie szkoleń dla nauczycieli/osób realizujących doradztwo zawodowe w szkołach z makroregionu IV,
- organizacja logistyczna szkoleń (w tym: najem sal, wyłonienie dostawców usług towarzyszących, organizacja noclegów dla uczestników szkoleń).

Na obszarze makroregionu IV przeszkolonych zostanie 3877 osób w grupach max. 18-osobowych, po 20 godzin szkoleń/grupę. Na obszarze całego województwa podkarpackie przeszkolonych zostanie 982 osoby.

Do realizacji przez PCEN przewidziano:

- wyłonienie prowadzących szkolenia na obszarze PCEN,
- przeprowadzenie szkoleń dla nauczycieli/osób realizujących doradztwo zawodowe w szkołach z województwa podkarpackiego,
- najem sal na potrzeby szkoleń dla nauczycieli.

Przewidywany okres trwania projektu: od 1 stycznia 2019 r. do 30 czerwca 2020 r.

Kwota dofinansowania jak i ww. założenia realizacji projektu mogą ulec zmianie na etapie dalszych prac i ustaleń dotyczących uzyskania dofinansowania.

Mając na uwadze umożliwienie jednostce przystąpienie do realizacji przedmiotowego projektu podjęcie niniejszej Uchwały jest niezbędne i uzasadnione.

**UCHWAŁA NR
SEJMIKU WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO
w Rzeszowie
z dnia**

**w sprawie przyjęcia Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami
w Województwie Podkarpackim na lata 2018-2021**

Na podstawie art. 18 pkt 20 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz.U. 2018 poz. 913 z późn. zm.) oraz art. 87 ust. 1, 3, 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2017 poz. 2187 z późn. zm.)

Sejmik Województwa Podkarpackiego
uchwala, co następuje:

§ 1

Przyjmuje się Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2018-2021, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Podkarpackiego.

§ 3

Uchwała wchodzi z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego.

Uzasadnienie

Przygotowanie Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2018-2021 przez Zarząd Województwa Podkarpackiego wynika z zapisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 87 ust. 1).

Niniejszy program zgodnie z zapisami ww. ustawy został przedstawiony do zaopiniowania wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków i otrzymał pozytywną ocenę.

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2018-2021 jest kolejną już aktualizacją Programu. Zasadniczo nie zmienił się układ opracowania. Pierwsze rozdziały dotyczą ustawowych uwarunkowań formalno-prawnych odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego, ustawowych celów Programu oraz analizują najważniejsze dokumenty, strategie, programy – ważne z punktu widzenia ochrony i opieki nad zabytkami – zarówno opracowane na szczeblu centralnym jak i wojewódzkim.

W rozdziale III zaprezentowano zasób zabytków województwa podkarpackiego. Opracowanie jest oparte na ogólnej charakterystyce zasobu zawartej w Wojewódzkim Programie Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017; wykorzystuje przede wszystkim dane historyczne dla poszczególnych zespołów zabytkowych i pojedynczych obiektów. Niemniej jednak zostało ono zaktualizowane, po części zmienione, uzupełnione oraz poszerzone w szczególności o charakterystykę zasobu zabytków ruchomych. W ramach modyfikacji Programu dokonanej w niniejszym opracowaniu uwzględniono też nowe kryteria oceny zasobu. Ocena stanu zachowania dziedzictwa dała podstawę do wprowadzenia zmian w analizie SWOT.

W trakcie prac nad niniejszym Programem – dokonując oceny dotychczasowych działań i osiągnięć w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz oceny obecnego stanu zachowania zasobu zabytkowego – wskazano następnie najważniejsze kierunki działań i działania ujęte w ramach trzech priorytetów. Założenia programowe w niniejszym programie zostały zaktualizowane. Część zadań, umieszczonych w poprzednich Programach została zrealizowana. Pojawiły się nowe wynikające m.in. z kierunków rozwoju polityki regionalnej Województwa

Podkarpackiego, jak również z aktualnych tendencji dotyczących ochrony dziedzictwa. Analiza problematyki ochrony dziedzictwa w województwie podkarpackim pozwoliła na wskazanie działań ważnych tak ze względu na problematykę ochrony zabytków, jak i działań, które zakładając zachowanie dziedzictwa będą sprzyjać rozwojowi województwa. Część zadań, które uznano za nadal aktualne, pozostawiono bez zmian.

W rozdziale dotyczącym sposobów realizacji i oceny wdrażania Programu – zaproponowano wskaźniki realizacji Programu – adekwatne do zaproponowanych priorytetów i zadań, co w zamiarze swym ma m.in. ułatwić i zobiektywizować wykonywanie sprawozdań z wykonania Programu, które to sprawozdania są ustawowym obowiązkiem samorządu województwa.

Końcowy rozdział, poświęcony źródłom finansowania Wojewódzkiego Programu Opieki Nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim uległ zmianom ze względu na wprowadzone zmiany w nazewnictwie i przeznaczeniu niektórych programów, np. programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Załącznik do uchwały ...
Sejmiku Województwa Podkarpackiego
z dnia ...

**WOJEWÓDZKI PROGRAM
OPIEKI NAD ZABYTKAMI
W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM
NA LATA 2018-2021**

Rzeszów 2018

Spis treści

I. WPROWADZENIE	5
1. Podstawa opracowania.....	5
2. Uwarunkowania prawne ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	6
3. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków.....	13
4. Problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego w kontekście dokumentów programowych województwa podkarpackiego.....	15
II. CELE PROGRAMU W ŚWIETLE USTAWY Z DNIA 23 LIPCA 2003 r. O OCHRONIE ZABYTEKÓW I OPIECE NAD ZABYTEKAMI.....	20
III. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO, MATERIALNEGO I NIEMATERIALNEGO	21
1. Zabytki nieruchome.....	22
1.1 Zabytki na Liście dziedzictwa światowego UNESCO	22
1.1.1. Drewniane kościoły.....	24
1.1.2. Drewniane cerkwie.....	25
1.2. Zespoły zabytkowe uznane przez Prezydenta RP za Pomniki Historii.....	26
1.2.1. Leżajsk – zespół klasztoru oo. Bernardynów	27
1.2.2. Łańcut – zespół zamkowo-parkowy.....	27
1.2.3. Radruż – zespół cerkiewny	28
1.2.4. Krasieczyn – zespół zamkowo-parkowy.....	29
1.3. Park kulturowy.....	29
1.4. Zabytki wpisane do rejestru zabytków nieruchomych województwa podkarpackiego (księga A)	31
1.4.1. Założenia urbanistyczne	34
1.4.2. Architektura sakralna – kościoły rzymskokatolickie.....	38
1.4.3. Architektura sakralna – cerkwie	41
1.4.4. Architektura sakralna – synagogi.....	44
1.4.5. Architektura rezydencjonalna.....	44
1.4.6. Architektura obronna	46
1.4.7. Budowle użyteczności publicznej	49
1.4.8. Budownictwo drewniane.....	52
1.4.9. Budownictwo przemysłowe.....	53
1.4.10. Parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni	54
1.4.11. Cmentarze	55
1.5. Wojewódzka i gminna ewidencja zabytków	58
1.6. Ochrona zabytków w planowaniu przestrzennym.....	59
1.7. Stan zachowania zabytków nieruchomych.....	60

2. Zabytki ruchome	63
2.1. Zabytki wpisane do rejestru zabytków ruchomych (księga B)	63
2.1.1. Zabytki ruchome sakralne	67
2.2. Zabytki ruchome świeckie	83
2.2.1. Architektura rezydencjonalna – wystrój i wyposażenie	83
2.2.2. Budynki użyteczności publicznej – wystrój i wyposażenie	85
2.2.3. Kamienice, wille i domy – wystrój i wyposażenie	86
2.2.4. Pomniki	88
2.3. Muzealia	89
3. Zasoby archeologicznego dziedzictwa kulturowego	94
3.1. Stanowiska archeologiczne	95
3.1.1. Charakterystyka archeologicznych dziejów terenu obecnego województwa podkarpackiego	95
3.2. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków	102
3.3. Zagrożenia dla dziedzictwa archeologicznego oraz działania mającego na celu jego ochronę	103
3.3.1. Problem zagrożeń dla dziedzictwa archeologicznego	103
3.3.2. Formy ochrony dziedzictwa archeologicznego	104
3.3.3. Działania popularyzatorskie i edukacyjne	104
4. Krajobraz kulturowy i wartości niematerialne – różnicowanie regionalne, kultura ludowa	105
IV. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO WOJEWÓDZTWA. ANALIZA MOCNYCH I SŁABYCH STRON ORAZ SZANS I ZAGROŻEŃ	123
V. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE – PRIORYTETY, KIERUNKI DZIAŁAŃ I DZIAŁANIA	128
VI. INSTRUMENTY WDRAŻANIA I OCENA WYNIKÓW WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM NA LATA 2018-2021	144
1. Instrumenty wdrażania Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim	144
2. Ocena wyników Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim	145
2.1. Proponowane wskaźniki realizacji Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2018–2021:	146
VII. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM	147
1. Finanse publiczne – budżet państwa i budżety samorządów terytorialnych	148
1.1. Budżet Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego	148
1.2. Budżet wojewódzkiego konserwatora zabytków	149
1.3. Fundusz Kościelny w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji	150
1.4. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	150

1.5. Budżet Województwa Podkarpackiego	150
1.6. Budżety samorządów lokalnych	151
1.7. Środki europejskie	151
2. Finanse niepubliczne – źródła prywatne	152
3. Finansowanie działalności naukowej, edukacyjnej i popularyzatorskiej	152
ANEKSY	153

I. WPROWADZENIE

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2018-2021 jest kolejną już aktualizacją Programu. Zasadniczo nie zmienił się układ opracowania. Pierwsze rozdziały (I-II) dotyczą ustawowych uwarunkowań formalno-prawnych odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego, ustawowych celów Programu oraz analizują najważniejsze dokumenty, strategie, programy – ważne z punktu widzenia ochrony i opieki nad zabytkami – zarówno opracowane na szczeblu centralnym jak i wojewódzkim.

W rozdziale III zaprezentowano zasób zabytków województwa podkarpackiego. Opracowanie jest oparte na ogólnej charakterystyce zasobu zawartej w Wojewódzkim Programie Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017; wykorzystuje przede wszystkim dane historyczne dla poszczególnych zespołów zabytkowych i pojedynczych obiektów. Niemniej jednak zostało ono zaktualizowane, po części zmienione, uzupełnione oraz poszerzone w szczególności o charakterystykę zasobu zabytków ruchomych. W ramach modyfikacji Programu dokonanej w niniejszym opracowaniu uwzględniono też nowe kryteria oceny zasobu. Ocena stanu zachowania dziedzictwa dała podstawę do wprowadzenia zmian w analizie SWOT (rozdział IV).

W trakcie prac nad niniejszym Programem – dokonując oceny dotychczasowych działań i osiągnięć w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz oceny obecnego stanu zachowania zasobu zabytkowego – wskazano następnie najważniejsze kierunki działań i działania ujęte w ramach trzech priorytetów (rozdział V). Założenia programowe w niniejszym programie zostały zaktualizowane. Część zadań, umieszczonych w poprzednich Programach została zrealizowana. Pojawiły się nowe wynikające m.in. z kierunków rozwoju polityki regionalnej Województwa Podkarpackiego, jak również z aktualnych tendencji dotyczących ochrony dziedzictwa. Analiza problematyki ochrony dziedzictwa w województwie podkarpackim pozwoliła na wskazanie działań ważnych tak ze względu na problematykę ochrony zabytków, jak i działań, które zakładając zachowanie dziedzictwa będą sprzyjać rozwojowi województwa. Część zadań, które uznano za nadal aktualne, pozostawiono bez zmian.

W kolejnym, rozdziale VI – dotyczącym sposobów realizacji i oceny wdrażania Programu – zaproponowano wskaźniki realizacji Programu – adekwatne do zaproponowanych priorytetów i zadań, co w zamiarze swym ma m.in. ułatwić i zobiektywizować wykonywanie sprawozdań z wykonania Programu, które to sprawozdania są ustawowym obowiązkiem samorządu województwa.

Końcowy rozdział VII, poświęcony źródłom finansowania Wojewódzkiego Programu Opieki Nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim uległ zmianom ze względu na wprowadzone zmiany w nazewnictwie i przeznaczeniu niektórych programów, np. programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

1. Podstawa opracowania

Podstawę prawną sporządzenia wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami stanowi *Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz.U. z 2017 r., poz. 2187 z późn. zm.), która wprowadziła obowiązek

sporządzania przez samorzady, zarówno wojewódzkie, powiatowe oraz gminne, programów opieki nad zabytkami oraz programów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.

Zgodnie z art. 87 ust. 1 cytowanej ustawy zarząd województwa jest zobowiązany do sporządzania na okres 4 lat wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami (podobne dokumenty winny być przygotowane odpowiednio przez zarząd powiatu oraz odpowiednio wójta, burmistrza lub prezydenta miasta).

Niniejszy Program zostaje opracowany i przyjęty do realizacji na okres 4 lat (2018-2021) i jest to związane z koniecznością realizacji zadania własnego przez samorząd województwa.

Przy jego sporządzaniu brane były pod uwagę następujące akty prawne:

- *Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz.U. z 2017 r., poz. 2187 z późn. zm.),
- *Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa* (Dz.U. z 2017 r., poz. 2096 z późn. zm.),
- *Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach* (Dz.U. z 2017 r., poz. 972 z późn. zm.),
- oraz inne ustawy, w których występują uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

krajowe dokumenty programowe:

- *Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2020*,

oraz dokumenty programowe Województwa Podkarpackiego:

- *Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2020* przyjęta uchwałą Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 26 sierpnia 2013 Nr XXXVII/697/13,
- *Program Rozwoju Kultury w Województwie Podkarpackim na lata 2010-2020* przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 26 kwietnia 2010 Nr XLVI/876/10,
- *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego*, stanowiący załącznik nr 1 do uchwały Nr XL VIII/522/02 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 30 sierpnia 2002 r. § 1, ust. 1, pkt 1, lit.: a, b, c, d (ogłoszony w „Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego”, nr 64 z dnia 17 października 2002 r.).

2. Uwarunkowania prawne ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Podstawą prawną ochrony zabytków w Polsce jest *ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz.U. z 2017 r., poz. 2187 z późn. zm.), która reguluje zasady ochrony i opieki nad zabytkami, definiuje pojęcie zabytku, określa: formy ochrony, kompetencje organów ochrony zabytków (w tym

administracji rządowej i samorządowej), formy finansowania opieki nad zabytkami, ich ewidencjonowania etc.

Obowiązująca *Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* wprowadziła pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami:

„Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;

2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;

3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;

4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;

5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;

6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska” (art. 4).

„Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;

2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;

3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;

4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;

5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury” (art. 5).

Ponadto ustawa definiuje m.in. podstawowe pojęcia z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami oraz przedmiot, zakres, formy i sposób ich ochrony. W myśl tejże ustawy, ochronie i opiece podlegają (bez względu na stan zachowania):

„1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

a) krajobrazami kulturowymi,

b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,

c) dziełami architektury i budownictwa,

d) dziełami budownictwa obronnego,

- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 *ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach* (Dz.U. z 2018 r., poz. 574),
- f) instrumentami muzycznymi,
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,
- d) relikwiami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej” (art. 6.1).

Ponadto „ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej” (art. 6.2).

Ustawa określa także formy i sposób ochrony zabytków. Formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków, który dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków,

Do rejestru zabytków wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku.

Do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę.

- uznanie za pomnik historii zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków lub parku kulturowego o szczególnej wartości dla kultury przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i dziedzictwa narodowego (po uzyskaniu opinii Rady Ochrony Zabytków),
- utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej; park kulturowy może utworzyć na podstawie uchwały rada gminy po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględniające w szczególności ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia; innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków; parków kulturowych. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się również, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Ustawa definiuje obowiązki oraz kompetencje samorządu terytorialnego w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Do obowiązków samorządu województwa należy w szczególności:

- sporządzanie (na okres 4 lat) wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami (art. 87);
- uwzględnianie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji planów zagospodarowania przestrzennego województwa (art. 18 i 19).

Szczegółowo określone obowiązki samorządu w stosunku do obiektów zabytkowych objętych ochroną, których samorząd województwa jest właścicielem lub posiadaczem zawarte są w następujących artykułach: 5, 25, 26, 28, 30, 31, 36, 71, 72).

Jak wspomniano, art. 87 Ustawy określa obowiązek samorządu województwa dotyczący sporządzania i uchwalania wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami:

- program winien być opracowany na okres 4 lat,
- program służy celom określonym w Ustawie (wymienionym w rozdziale II niniejszego opracowania),
- program przyjmuje sejmik województwa, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym,
- z realizacji programu zarząd województwa sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia się sejmikowi województwa,
- sprawozdanie z realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami jest przekazywane Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Wedle *Ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa* do zakresu działania samorządu województwa należy wykonywanie zadań publicznych o charakterze wojewódzkim, nie zastrzeżonych ustawami na rzecz organów administracji rządowej (art. 2.2.).

Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa stanowi, iż samorząd województwa określa strategię rozwoju województwa, uwzględniającą w szczególności pięć głównych celów (art. 11.1). Aż trzy spośród nich odnieść można bezpośrednio do spraw związanych z zabytkami i środowiskiem kulturowym, a to:

- 1) pielęgnowanie polskości oraz rozwój i kształtowanie świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej mieszkańców;
- 4) zachowanie wartości środowiska kulturowego i przyrodniczego przy uwzględnieniu potrzeb przyszłych pokoleń;
- 5) kształtowanie i utrzymanie ładu przestrzennego.

Ustawa ta określa też osiem elementów składowych polityki rozwoju województwa prowadzonej przez samorząd wojewódzki (art. 11.2). Wśród nich do interesujących nas kwestii odnosi się zapis:

- 7) wspieranie rozwoju kultury oraz sprawowanie opieki nad dziedzictwem kulturowym i jego racjonalne wykorzystywanie.

Jak stanowi *Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa* (art. 14.1) samorząd województwa wykonuje zadania o charakterze wojewódzkim określone ustawami, w tym m.in. w zakresie:

- 3) kultury i ochrony jej dóbr;
- 7) zagospodarowania przestrzennego.

Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa stanowi, iż do wyłącznej właściwości sejmiku województwa należy m.in. „uchwalanie strategii rozwoju województwa” (art. 18, pkt 2). Stanowi ona także, iż do zadań zarządu województwa należy w szczególności m.in. „przygotowywanie projektów strategii rozwoju województwa i innych strategii rozwoju, planu zagospodarowania przestrzennego, regionalnych programów operacyjnych, programów służących realizacji umowy partnerstwa w zakresie polityki spójności oraz ich wykonywanie” (art. 41.2, pkt 4).

Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz.U. z 2017 r., poz. 972 z późn. zm.) Określa podstawowe ramy i zasady funkcjonowania polskich muzeów. Według przepisów ustawy „Muzeum jest jednostką organizacyjną nienastawioną na osiągnięcie zysku, której celem jest gromadzenie i trwała ochrona dóbr naturalnego i kulturalnego dziedzictwa ludzkości o charakterze materialnym i niematerialnym, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie korzystania ze zgromadzonych zbiorów” (art. 1).

Zgodnie z ustawą muzeum realizuje powyższe cele poprzez:

- „1) gromadzenie zabytków w statutowo określonym zakresie;
- 2) katalogowanie i naukowe opracowywanie zgromadzonych zbiorów;
- 3) przechowywanie gromadzonych zabytków, w warunkach zapewniających im właściwy stan zachowania i bezpieczeństwo, oraz magazynowanie ich w sposób dostępny do celów naukowych;
- 4) zabezpieczanie i konserwację zbiorów oraz, w miarę możliwości, zabezpieczanie zabytków archeologicznych nieruchomych oraz innych nieruchomych obiektów kultury materialnej i przyrody;
- 5) urządzenie wystaw stałych i czasowych;
- 6) organizowanie badań i ekspedycji naukowych, w tym archeologicznych;
- 7) prowadzenie działalności edukacyjnej;
- 7a) popieranie i prowadzenie działalności artystycznej i upowszechniającej kulturę;
- 8) udostępnianie zbiorów do celów edukacyjnych i naukowych;

9) zapewnianie właściwych warunków zwiedzania oraz korzystania ze zbiorów i zgromadzonych informacji;

10) prowadzenie działalności wydawniczej” (art. 2).

Uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się też w innych obowiązujących ustawach, w tym:

1. *Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* (Dz.U. z 2017 r. poz. 1073 z późn. zm.).

Ustawa określa: zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. Ustawa mówi, że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

2. *Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane* (Dz.U. z 2017 r., poz. 1332 z późn. zm.).

Ustawa – Prawo budowlane, normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbiórki obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, a w szczególności, m.in. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

3. *Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska* (Dz.U. z 2017 r., poz. 519 z późn. zm.), która mówi m.in. o tym, że ochrona środowiska polega na zachowaniu wartości kulturowych.

4. *Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* (Dz.U. z 2017 r., poz. 1405 z późn. zm.), która stanowi rozszerzenie *Ustawy Prawo ochrony środowiska*. W przepisach ustawy określono strategiczną ocenę oddziaływania na środowisko i wskazano dokumenty wymagające takiej oceny. Są to m. in. projekty przestrzennego zagospodarowania kraju, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, plany zagospodarowania przestrzennego oraz strategie rozwoju regionalnego, turystyki i wykorzystania terenu. Dokumenty te w zasadniczy sposób odnoszą się do zabytków. W dziale V ustawy dotyczącym oceny oddziaływania na środowisko oraz na obszar Natura 2000 wskazano przedsięwzięcia wymagające takiej oceny oraz omówiono zakres i tryb przygotowania dokumentów: raportu oddziaływania na środowisko, decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, ponownego przeprowadzenie oceny oddziaływania na środowisko oraz oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000.

5. *Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody* (Dz.U. z 2018 r., poz. 142 z późn. zm.), której przepisy określają m. in. kompetencje dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską.

6. *Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami* (Dz.U. z 2018 r., poz. 121 z późn. zm.). W rozumieniu ustawy celem publicznym jest m. in.: opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawa określa m.in. postępowanie wobec nieruchomości objętych prawną ochroną konserwatorską.

7. *Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej* (Dz.U. z 2017 r., poz. 862 z późn. zm.). Ustawa precyzuje, że działalność kulturalna polega na tworzeniu, upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1, ust. 1). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. (art. 1, ust. 2). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawują też jednostki samorządu terytorialnego (art. 1, ust. 4). Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art. 9, ust. 1, 2).

3. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków

Do czasu zakończenia prac nad *Wojewódzkim Programem Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2018-2021* nie został uchwalony krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim a Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2020

Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” na lata 2004-2020

Ogólne wytyczne do konstruowania programu wojewódzkiego zawiera przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r. *Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013* (w 2005 r. Ministerstwo Kultury przygotowało *Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020*), będąca rządowym dokumentem tworzącym ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowocześnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, a także dla wspólnoty Polski z Unią Europejską. Strategia została stworzona centralnie dla obszaru całej Polski. Określa spójne działania realizowane w regionach. Stąd celem strategicznym jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce, a celami częściowymi są m.in. zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków, wzrost efektywności zarządzania sferą kultury itd. Jednym z instrumentów, za pomocą których realizowane są wspomniane cele Strategii jest *Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego na lata 2004-2020”*, który za cel strategiczny przyjął intensyfikację i upowszechnianie dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksową poprawę stanu zabytków nieruchomych.

Cele częściowe programu to:

- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w sferze dokumentacji i ochrony zabytków,
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne,
- zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- promocja polskiego dziedzictwa kulturowego w Polsce i za granicą, w szczególności za pomocą narzędzi społeczeństwa informacyjnego,
- rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego,
- tworzenie warunków dla rozwoju i ochrony dziedzictwa kultury ludowej,
- zabezpieczenie zabytków przed nielegalnym wywozem za granicę.

Cele programu realizowane będą m.in. w ramach następujących priorytetów i działań:

Priorytet 1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe.

Działanie 1.1. Wzmocnienie ośrodków dokumentacji zabytków oraz budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków.

W ramach działania zostaną zaproponowane zmiany instytucjonalne, prawne i funkcjonalne w sferze dokumentacji i ochrony zabytków oraz procesu oferowania zabytków na rynku. Rodzi to konieczność przeprowadzenia szerokich konsultacji ze środowiskami konserwatorskimi, właścicielami zabytków, a także z ewentualnymi partnerami Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego wdrażającymi zaproponowany system, a następnie wystąpienie z inicjatywami ustawodawczymi przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Działanie 1.2. Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne.

W ramach działania realizowane będą projekty rewaloryzacji zabytków i ich adaptacji na cele społeczne. Projekty muszą posiadać znaczący wpływ ekonomiczny na rozwój regionalny, w tym szczególnie przyczyniać się do wzrostu dochodów, jak i zwiększać ilość miejsc pracy.

Priorytet 2. Edukacja i administracja na rzecz dziedzictwa kulturowego.

Działanie 2.1. Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego.

W ramach działania przewiduje się zrealizowanie zadań mających na celu podniesienie wykształcenie kadr zatrudnionych w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego, oraz podniesienie zainteresowania społeczeństwa problematyką ochrony zabytków, jak również powołanie zespołu naukowego zajmującego się badaniami naukowymi w sferze wpływu zachowania i rewaloryzacji dziedzictwa kulturowego na rozwój społeczno-ekonomiczny regionów, w tym szczególnie turystyki. Ponadto planuje się promowanie zachowania dziedzictwa kulturowego wsi poprzez aktywizację społeczności wiejskich, a także ochronę i popularyzację kultury ludowej.

Działanie 2.2. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granice.

Działanie realizowane będzie poprzez wdrożenie Programu „Absent Patrimonium” – sieci informacji wirtualnej o zabytkach wywożonych i zaginionych. Oprócz wytyczonych w NPK „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” priorytetów i założonych działań, zadania wytyczone w dokumencie będą realizowane przez podprogramy, m.in. „Polskie regiony w europejskiej przestrzeni kulturowej”, „Promesa Ministra Kultury”.

4. Problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego w kontekście dokumentów programowych województwa podkarpackiego

Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2020 stanowi aktualizację *Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2020*. W części wstępnej dokonano przeglądu i oceny wszystkich istotnych kierunków dotychczasowych działań, w tym także w obszarze kultury, który oceniono w sposób następujący:

„Zapisy Strategii w obszarze kultury w dużej części były realizowane poprzez wspieranie infrastruktury kulturalnej, tj. inwestycje w obiekty o dużym znaczeniu kulturowym, modernizacja domów kultury i renowacja zabytków. Ponadto województwo wspierało przedsięwzięcia zwiększające dostęp do oferty kulturalnej, takie jak: festiwale, wydawnictwa, digitalizację zbiorów muzealnych i bibliotecznych, działania kultywujące tradycje i tożsamości w regionie oraz edukację artystyczną i kształcenie kadr kultury”.

W zaktualizowanej Strategii zagadnienia dotyczące ochrony dziedzictwa zapisane zostały w działaniu strategicznym „Kapitał ludzki i społeczny”, którego priorytet 2. poświęcono kulturze i dziedzictwu kulturowemu. Cel tego priorytetu to „rozwinęty i efektywnie wykorzystany potencjał kulturowy regionu”. Wyznaczono następujące kierunki działań:

- tworzenie warunków dla zapewnienia możliwie równego i powszechnego dostępu do oferty kulturalnej, w tym do kultury wysokiej,
- wzmacnianie wizerunku regionu, w tym Rzeszowa, jako centrum kultury opartego m.in. na wydarzeniach kulturalnych o znaczeniu międzynarodowym oraz budowanie marek m.in. instytucji i imprez kulturalnych,

- ochrona, promocja i zarządzanie dziedzictwem kulturowym regionu.

„Dziedzictwo kulturowe powinno być z jednej strony przedmiotem ochrony i opieki, z drugiej zaś potencjałem, który winien zostać wykorzystany dla rozwoju województwa i budowania kapitału społecznego. Konieczne jest podejmowanie przedsięwzięć, ukierunkowanych zarówno na kompleksową ochronę i zachowanie zasobów dziedzictwa kulturowego (m.in. poprzez zwiększenie funduszy na prace remontowo-konserwatorskie), jak również na jego odpowiednią promocję i wdrażanie nowoczesnego (efektywnego i racjonalnego) modelu zarządzania. Za istotne należy również uznać działania o charakterze edukacyjnym i popularyzatorskim skierowane do mieszkańców regionu. Przybliżenie walorów materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego regionu, a także podniesienie świadomości ich wartości służyć będzie nie tylko ich zachowaniu i lepszej ochronie, ale także może przyczynić się do wzrostu tożsamości regionalnej i lokalnej mieszkańców.

Zakładane efekty realizowanych działań:

- kształtowanie krajobrazu kulturowego rozumiane jako zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego, szczególnie w zakresie poprawy ładu przestrzennego i estetyki otoczenia; ochrona i kształtowanie zabudowy historycznych miast i miasteczek oraz układów ruralistycznych; zapobieganie degradacji i ochrona zasobów dziedzictwa przyrodniczego regionu,
- poprawa stanu zachowania i ochrona obiektów oraz miejsc cennych kulturowo, m.in. poprzez wykorzystanie narzędzi prawa miejscowego a także przeciwdziałanie procesowi ich dewastacji i degradacji,
- utrzymanie wielokulturowego bogactwa, tożsamości lokalnej i regionalnej m.in. poprzez działania o charakterze edukacyjnym i popularyzatorskim, w tym wspieranie folkloru i sztuki ludowej oraz ochronę wartości niematerialnych,
- stworzenie systemu i procedur w celu funkcjonalnego zarządzania kulturą, dziedzictwem kulturowym i przyrodniczym, z uwzględnieniem rozwoju partnerstwa sektora publicznego, pozarządowego i prywatnego, poprawy funkcjonowania instytucji kultury i ochrony zabytków,
- badanie i dokumentowanie regionalnego dziedzictwa kulturowego oraz jego upowszechnianie i promocja dla zastosowań użytkowych,
- utworzenie w woj. podkarpackim wyspecjalizowanej instytucji kultury, zajmującej się historią i dziedzictwem Kresów,
- wzmocnienie współpracy transgranicznej i międzynarodowej w zakresie ochrony i wykorzystania dziedzictwa kulturowego,
- promocja najcenniejszych elementów dziedzictwa kulturowego z wykorzystaniem dostępnych w tym zakresie instrumentów typu kampanie informacyjne regionalne i ogólnopolskie, akcje promocyjne, konferencje, debaty, sympozja, eksperymenty, badania, publikacje”.

Program Rozwoju Kultury w Województwie Podkarpackim na lata 2010-2020 zawiera zarówno syntetyczną charakterystykę zasobu dziedzictwa kulturowego (zabytków nieruchomych), prezentację działających na terenie województwa muzeów i zgromadzonych w nich zbiorów, z krótkim omówieniem placówek muzealnych, dla których Województwo Podkarpackie jest organizatorem, jak również wyznaczone cele strategiczne, wśród których ochrona dziedzictwa kulturowego zajmuje ważne miejsce. Wyszczególnione też zostały konkretne działania, które są zbieżne z działaniami niniejszego Programu. Są to:

1. Rozpoznanie i dokumentowanie dziedzictwa kulturowego w celu zgromadzenia informacji na temat cennych pozostałości po wielowiekowej i wielokulturowej historii.
2. Inwentaryzacja i ewidencja zabytków kultury materialnej i niematerialnej regionu.
3. Prowadzenie prac badawczo-naukowych związanych z dziedzictwem kulturowym województwa.
4. Popularyzacja wyników badań i wykorzystanie ich w zarządzaniu dziedzictwem kulturowym oraz w dziedzinach pokrewnych.
5. Rewaloryzacja materialnego dziedzictwa kulturowego województwa, ze szczególnym uwzględnieniem zabytków ruchomych i nieruchomych wraz z ich zabytkowym otoczeniem, wyposażenia, wystroju i kolekcji oraz układów urbanistycznych, ruralistycznych i zabytkowych zespołów budowlanych i parkowych.
6. Podejmowanie działań na rzecz fizycznej ochrony zabytków przed zagrożeniami.
7. Upowszechnianie wiedzy o znaczeniu i wartości dziedzictwa kulturowego poprzez inicjowanie i realizację programów edukacyjnych, szkoleniowych i promocyjnych.
8. Budzenie wrażliwości społecznej i kształtowanie postaw odpowiedzialności za dziedzictwo kulturowe województwa i jego przekazanie następnym pokoleniom w niezmiennym formie.
9. Ochrona tożsamości kulturowej mieszkańców województwa, poprzez położenie nacisku na tolerancję i pozyskiwanie wiedzy na temat różnorodności narodowo-etniczno-religijnej charakterystycznej dla terenów obecnego województwa podkarpackiego.
10. Aktywizacja społeczności lokalnych, organizacji pozarządowych i jednostek samorządu terytorialnego w zakresie przejmowania zabytków i adaptacji ich na cele kulturalne umożliwiające poszanowanie ich pierwotnego charakteru.
11. Inicjowanie i realizacja projektów dotyczących pozamaterialnej sfery dziedzictwa kulturowego, ze szczególnym uwzględnieniem działań zmierzających do integracji społeczności regionalnej województwa wokół

kultywowania tradycji i popularyzowania odmienności kulturowej województwa.

12. Tworzenie parków kulturowych dla ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla lokalnej tradycji budowlanej i osadniczej.

13. Udostępnianie dziedzictwa kulturowego województwa poprzez realizację projektów mających na celu powstanie infrastruktury umożliwiającej jego prezentację i promocję, w tym tworzenie szlaków tematycznych obejmujących najcenniejsze i najważniejsze miejsca z punktu widzenia wartości historyczno-kulturowej.

W innych celach strategicznych wskazano też szereg działań związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego, w tym m.in. rozwój muzeów, digitalizacja zbiorów, szereg działań promocyjnych, edukacyjnych i dokumentacyjnych odnoszących się nie tylko do szeroko pojętej kultury, lecz również ściśle w odniesieniu do dziedzictwa kulturowego, a także rozwój turystyki w oparciu o obiekty zabytkowe.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego (obecnie trwają prace nad aktualizacją Planu).

Kierunki polityki przestrzennej zawarte w tym Planie zostały powiązane z określonymi w strategii rozwoju województwa polami strategicznymi, priorytetami, celami i kierunkami działań. Wśród nich trzecie pole strategiczne to „Kultura, turystyka i ochrona środowiska”. W ramach tego pola za priorytet przyjęto „Rozwój kultury

i ochronę walorów przyrodniczych i krajobrazowych regionu jako warunek podniesienia konkurencyjności produktu turystycznego”. Za jeden z trzech przyjętych w jego ramach celów strategicznych uznano wzbogacenie istniejących i kreowanie nowych produktów turystycznych opartych na dziedzictwie kulturowym i unikatowych wartościach przyrodniczo-kulturowych. Jednym ze sposobów realizacji tego celu winna być rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego, wartości krajobrazowych i przyrodniczych oraz rozwój działalności kulturowej jako podstawy tworzenia produktu turystycznego.

Ważne dla ochrony dziedzictwa kulturowego są przyjęte w Planie zasady, wśród których istotne znaczenie dla ochrony i opieki nad zabytkami mają przede wszystkim:

- ochrona zasobów kultury materialnej i niematerialnej oraz utrzymanie ładu przestrzennego w obrębie dawnych układów urbanistycznych i obszarów proponowanych do ochrony krajobrazu kulturowego,
- przeznaczanie obszarów predysponowanych do ochrony przyrodniczej i krajobrazowej oraz obiektów stanowiących dziedzictwo kulturowe o różnym reżimie ochronnym, oparte o dokładne rozpoznanie zasobów, waloryzację terenu i określenie odporności środowiska na antropopresję,

- tworzenie spójnego systemu ekologicznego poprzez rozwój wieloprzestrzennych obszarów ochrony środowiska naturalnego i kulturowego,
- promocja obszarów koncentracji walorów turystycznych, zespołów i obiektów zabytkowych w celu ich gospodarczego wykorzystania,
- zasada maksymalnej integracji działań na rzecz ochrony środowiska, w szczególności walorów krajobrazowych, przyrody, ochrony bioróżnorodności przyrody i krajobrazu kulturowego w sferze badawczej, społeczno-gospodarczej i ekonomicznej oraz w wojewódzkich programach sektorowych, na obszarach transgranicznych i na obszarach stykowych z sąsiednimi województwami,
- ograniczanie negatywnych skutków działalności urządzeń infrastruktury technicznej, społecznej i gospodarczej oraz różnych form aktywności społecznej i gospodarczej na środowisko naturalne i kulturowe.

W Planie zawarto też ustalenia w zakresie ochrony, kształtowania i racjonalnego wykorzystania krajobrazu kulturowego, w których określono i wymieniono m.in.: obszary szczególnej ochrony krajobrazu kulturowego, obszary rezerwatów kulturowych, obiekty zabytkowe i zespoły obiektów zabytkowych przewidziane do szczególnej ochrony i wykorzystania turystycznego (m.in. jako Pomniki Historii). Wskazano także na historyczne układy urbanistyczne przewidziane do szczególnej ochrony, obiekty i zespoły obiektów wymagające stałej ochrony konserwatorskiej, istniejące i projektowane szlaki kulturowe oraz określono zasady ochrony i zagospodarowania przestrzennego na obszarach szczególnej ochrony krajobrazu kulturowego, jak również zasady ochrony układów urbanistycznych objętych szczególną ochroną. W Planie sformułowano także podstawowe cele i zasady realizacji oraz wyznaczono ogólnie obszar „Programu ochrony i wykorzystania dziedzictwa kulturowego terenów przygranicznych w zakresie unikatowej architektury drewnianej”.

Wykonana metodą SWOT synteza uwarunkowań wśród mocnych i słabych stron województwa uwzględnia także problemy dotyczące dziedzictwa kulturowego.

Plan wskazuje także na konieczność wykonania studiów programowo-przestrzennych dla: wskazanych stref koncentracji walorów turystycznych, ochrony zabytkowej architektury drewnianej terenów pogranicza, projektowanych parków i rezerwatów kulturowych, projektowanych szlaków kulturowych, stref uzdrowiskowych. Opracowanie ww. studiów określone zostało jako zadanie władz województwa. Uznano także za konieczne sporządzenie przez inne jednostki samorządowe miejscowych planów rewaloryzacji, rewitalizacji i zagospodarowania przestrzennego wybranych zabytkowych centrów miast historycznych oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla obszarów proponowanych Pomników Historii.

W *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego* zawarto także wykaz działań i zadań, w ujęciu przedmiotowym i podmiotowym

(między innymi w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego), których realizacja jest niezbędna dla osiągnięcia założonych w Planie celów.

II. CELE PROGRAMU W ŚWIETLE USTAWY Z DNIA 23 LIPCA 2003 r. O OCHRONIE ZABYTEKÓW I OPIECE NAD ZABYTEKAMI

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa, iż opracowanie programu opieki nad zabytkami ma na celu:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
2. Uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
5. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

III. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO, MATERIALNEGO I NIEMATERIALNEGO

Województwo Podkarpackie w stosunku do innych województw posiada jeden z najliczniejszych pod względem ilościowym zasobów materialnego dziedzictwa kulturowego w Polsce. Ten stan stale się zmienia pod wieloma względami: ilościowym (nowe wpisy i nowe skreślenia z rejestru zabytków oraz z wojewódzkich i gminnych ewidencji zabytków), stanu zachowania i nowych ustaleń naukowych. Z tego względu, po czterech latach od ostatnio uchwalonego *Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim* istnieje potrzeba weryfikacji zasobu i aktualizacji danych.

Przedłożone opracowanie jest oparte w dużej mierze na ogólnej charakterystyce zasobu zawartej w *Wojewódzkim Programie Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2014-2017*; wykorzystuje przede wszystkim dane historyczne dla poszczególnych zespołów zabytkowych i pojedynczych obiektów¹. Niemniej jednak zostało ono zaktualizowane, po części zmienione, uzupełnione oraz poszerzone w szczególności o charakterystykę zasobu zabytków ruchomych, które w dużym stopniu mają wpływ na walory zabytków nieruchomych i wzbogacają ich wartość, jako elementy wpisane i dostosowane, niejednokrotnie integralnie powiązane z dziełami architektury i budownictwa. Część zasobu ruchomego stanowi także o krajobrazie kulturowym Podkarpacia (kapliczki, krzyże, pomniki)².

¹ Por. *Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2014-2017*, Rzeszów 2014 (Dz.U. 2014 poz.445).

² Niniejsze opracowanie ma na celu syntetyczne przedstawienie zasobów materialnego dziedzictwa województwa podkarpackiego, zarówno unikatowych i najcenniejszych obiektów, zjawisk charakterystycznych dla kolejnych faz stylowych i nurtów artystycznych, jak i tych zabytków rzadko spotykanych i mniej cennych będących jednak ważnym komponentem specyfiki krajobrazu kulturowego Podkarpacia, jego historii i sztuki. Autorzy niniejszego opracowania w osobach Ryszarda Kwolka oraz dr Jadwigi Stęchły zdają sobie sprawę, że wymieniane w opracowaniu obiekty to przykłady, stanowiące subiektywny wybór spośród tysięcy pozostałych zabytków.

Zasadniczo podzielono charakterystykę zasobów na dwie części, pierwsza obejmuje zabytki nieruchome, a druga zabytki ruchome.

W części pierwszej omówiono:

1. Zabytki na Liście dziedzictwa światowego UNESCO,
2. Zabytki uznane za Pomniki Historii,
3. Park Kulturowy,
4. Zabytki wpisane do rejestru zabytków nieruchomych (Księga A),
5. Zabytki w wojewódzkich i gminnych ewidencjach zabytków,
6. Zabytki podlegające ochronie na podstawie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

W części drugiej omówiono:

1. Zabytki wpisane do rejestru zabytków ruchomych (Księga B),
2. Muzealia.

Zarówno Lista dziedzictwa światowego UNESCO, jak i Lista Pomników Historii stanowią istotny wyróżnik, mający informować społeczeństwo o nadzwyczajnych – w skali globu lub kraju – walorach danego zabytkowego obiektu lub zespołu. W ten sposób wyróżniają się one wśród wielu tysięcy zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków czy licznych budowli, których ochronę zapewniają ustalenia zawarte w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

1. Zabytki nieruchome

1.1 Zabytki na Liście dziedzictwa światowego UNESCO

Obiekt dziedzictwa światowego UNESCO oznacza miejsce, które ma dla ludzkości niezwykłą wartość kulturową lub przyrodniczą. Idea utworzenia listy wiązała się z przyjętą w 1972 r. przez Konferencję Generalną Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury *Konwencją w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego*. Po ratyfikowaniu jej przez 20 państw *Konwencja* weszła w życie w 1975 r. Polska ratyfikowała *Konwencję* w 1976 r. Pierwsza lista ogłoszona została w roku 1978. Z Polski na Liście dziedzictwa światowego UNESCO wpisanych jest obecnie 15 miejsc.

W rozumieniu *Konwencji* za dziedzictwo kulturalne uważane są zgodnie z art. 1.:

- zabytki: dzieła architektury, monumentalnej rzeźby lub malarstwa, elementy i budowle o charakterze archeologicznym, napisy, groty i zgrupowania tych elementów, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historii, sztuki lub nauki;
- zespoły: budowli oddzielnych lub łącznych, które ze względu na swą architekturę, jednolitość lub zespolenie z krajobrazem mają wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historii, sztuki lub nauki;

- miejsca zabytkowe: dzieła człowieka lub wspólne dzieła człowieka i przyrody, jak również strefy, a także stanowiska archeologiczne mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historycznego, estetycznego, etnologicznego lub antropologicznego.

W rozumieniu *Konwencji* za dziedzictwo naturalne uważane są zgodnie z art. 2.:

- pomniki przyrody utworzone przez formacje fizyczne i biologiczne albo zgrupowania takich formacji, przedstawiające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia estetycznego lub naukowego;
- formacje geologiczne i fizjograficzne oraz strefy o ściśle oznaczonych granicach, stanowiące siedlisko zagrożonych zagładą gatunków zwierząt i roślin, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia nauki lub ich zachowania;
- miejsca lub strefy naturalne o ściśle oznaczonych granicach, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia nauki, zachowania naturalnego piękna.

Dziedzictwo światowe przedstawia różnorodność kulturalną i bogactwo natury wszystkich regionów świata. Warunkiem wpisu miejsca na Listę jest spełnienie jednego lub kilku kryteriów stanowiących o jego wyjątkowości w skali światowej.

Dobro powinno:

1. stanowić wybitne dzieło twórczego geniuszu człowieka; lub
2. ukazywać znaczącą wymianę wartości, zachodzącą w danym okresie czasu lub na danym obszarze kulturowym świata w dziedzinie rozwoju architektury lub techniki, sztuk monumentalnych, urbanistyki lub projektowania krajobrazu; lub
3. nieść unikalne lub co najmniej wyjątkowe świadectwo tradycji kulturowej lub cywilizacji wciąż żywej bądź już nieistniejącej; lub
4. być wybitnym przykładem typu budowli, zespołu architektonicznego, zespołu obiektów techniki lub krajobrazu, który ilustruje znaczący(e) etap(y) w historii ludzkości; lub
5. być wybitnym przykładem tradycyjnego osadnictwa, tradycyjnego sposobu użytkowania lądu lub morza, reprezentatywnego dla danej kultury (kultur); lub obrazującym interakcję człowieka ze środowiskiem, szczególnie jeżeli /dane dobro/ stało się podatne na zagrożenia wskutek nieodwracalnych zmian; lub
6. być powiązane w sposób bezpośredni lub materialny z wydarzeniami lub żywymi tradycjami, ideami, wierzeniami, dziełami artystycznymi lub literackimi o wyjątkowym uniwersalnym znaczeniu (Komitet jest zdania, że kryterium to powinno być stosowane na ogół łącznie z innymi kryteriami); lub
7. obejmować najbardziej niezwykle zjawiska przyrodnicze lub obszary o wyjątkowym naturalnym pięknie i znaczeniu estetycznym; lub

8. stanowić wyjątkowe przykłady reprezentatywne dla głównych etapów historii Ziemi, włączając świadectwa rozwijającego się na niej życia; trwających procesów geologicznych istotnych w tworzeniu rzeźby terenu, bądź form geomorfologicznych lub fizjograficznych o dużym znaczeniu; lub
9. stanowić wyjątkowe przykłady reprezentatywne dla trwających procesów ekologicznych i biologicznych istotnych w ewolucji i rozwoju ekosystemów oraz zespołów zwierzęcych i roślinnych lądowych, słodkowodnych, nadbrzeżnych i morskich; lub
10. obejmować siedliska naturalne najbardziej reprezentatywne i najważniejsze dla ochrony *in situ* różnorodności biologicznej, włączając te, w których występują zagrożone gatunki o wyjątkowej uniwersalnej wartości z punktu widzenia nauki lub ochrony przyrody.

Dobro musi też spełniać dodatkowo warunek integralności (wszystkie dobra) i autentyczności (dobra kulturowe) oraz posiadać efektywny system ochrony i zarządzania. Każde dobro musi mieć określone granice oraz wyznaczone tzw. strefy buforowe. Konieczne jest zatem także zagwarantowanie prawnej ochrony otoczenia zabytku.

Wpis na listę oznacza nie tylko prestiż, ale także zobowiązanie do stałej opieki nad wpisanim na listę dobrem ze strony państwa i społeczności lokalnej, gdyż głównym celem Listy jest zapewnienie właściwej ochrony tych najcenniejszych dóbr.

Miejsca wpisane na Listę wyróżnia najwyższa powszechna wartość. Obecnie w województwie podkarpackim wpisem objętych zostało sześć obiektów zabytkowych, w ramach dwóch wpisów seryjnych:

1. Kościoły drewniane południowej Małopolski wpisane na mocy decyzji z dnia 5 lipca 2003 r. a wśród nich kościoły w Bliznem i Haczowie (obok kościołów z terenu obecnego województwa małopolskiego w Binarowej, Dębnie, Lipnicy Murowanej i Sękowej).
2. Drewniane cerkwie w polskim i ukraińskim regionie Karpat na mocy decyzji z dnia 21 czerwca 2013 r. w ramach wpisu transgranicznego, a wśród nich cerkwie w Chotyńcu, Radrużu, Smolniku i Turzańsku (obok czterech cerkwi z obecnego województwa małopolskiego w Brunarach Wyżnych, Kwiatoniu, Owczarach i Powroźniku oraz ośmiu położonych na terenie Ukrainy w Drohobyczu, Matkowie, Jasinie, Potyliczu, Rohatyniu, Użoku, Werbiażu Niżnym i Żółkwi).

1.1.1. Drewniane kościoły

- Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny i św. Michała Archanioła w Haczowie (gm. Haczów, pow. brzozowski) wzniesiony w 4 ćwierci XIV w., gotycki, jednonawowy, z wieżą zwieńczoną izbicą. Strop i ściany wnętrza dekorowane polichromią pochodzącą z ok. poł. XV w. oraz z 1494 r. Ołtarze barokowe z XVII w. Kościół należy do najstarszych i największych kościołów drewnianych w Polsce. Odznacza się malowniczością i monumentalizmem bryły. Jest tym cenniejszy, iż do naszych czasów przetrwał w stanie niemal nie

zmienionym. Zarówno pod względem konstrukcyjnym, jak wystroju malarskiego o bogatym programie ikonograficzno-ideowym oraz wyposażenia na wysokim poziomie artystycznym. Unikatową wartością odznacza się zwłaszcza monumentalna gotycka polichromia figuralna z ok. 1494 r. z przedstawieniami scen ze Starego i Nowego Testamentu, z wizerunkami świętych oraz zachowanymi malowidłami na stropie. Malowidła haczowskie stanowią największy zespół malarstwa monumentalnego w Polsce.

- Kościół pw. Wszystkich Świętych w Bliznem (gm. Jasienica Rosielna, pow. brzozowski) wzniesiony prawdopodobnie ok. poł. XV w. (pierwsza wzmianka o istnieniu parafii i kościoła pochodzi z 1470 r.), gotycki, jednonawowy z wieżą. Wnętrze dekorowane polichromią z poł. XVI, poł. XVII w. i z ok. 1700 r. Wyposażenie z różnych epok: późnogotyckie, manierystyczne i barokowe. W bezpośrednim sąsiedztwie kościoła znajdują się unikatowe drewniane zabudowania plebańskie. Kościół należy do najstarszych zabytków drewnianej architektury sakralnej w Polsce. O wyjątkowym znaczeniu kościoła w Bliznem decyduje zarówno doskonale zachowana substancja architektoniczna (m. in. oryginalna XV-wieczna konstrukcja zrębu ścian oraz storczykowej więźby dachowej z ciesielskimi znakami montażowymi), niezwykle bogate wyposażenie ruchome, obejmujące sprzęty powstałe na przestrzeni od XVI do XIX w., jak też unikatowy zespół malowideł ściennych z XV-XVIII w. Do najcenniejszych elementów wystroju i wyposażenia należą m.in. XVI i XVII-wieczne figuralne polichromie oraz figura Madonny z 1 ćw. XVI w.

1.1.2. Drewniane cerkwie

- Cerkiew gr.-kat. pw. Narodzenia Przenajświętszej Bogurodzicy w Chotyńcu (gmina Radymno, pow. jarosławski) wybudowana ok. 1600 r. o konstrukcji zrębowej, przedsionek o konstrukcji ramowej. Świątynia zaliczana do tzw. nowszego typu halickiego. Ściany nawy zdobi figuralno-ornamentalna polichromia pochodząca z 1. poł. XVIII w. Na zrębie wschodnim nawy umieszczono pięciokondygnacyjny ikonostas, pochodzący najprawdopodobniej z 1671 r., częściowo zmodyfikowany w 1756 r. Zachował się też ołtarz boczny z ok. 1700 r. Cerkiew jest jedną z najstarszych drewnianych świątyń obrządku wschodniego w Polsce i reprezentuje rzadki rodzaj cerkwi z galerią wokół kaplicy. Obok cerkwi pozostałości dawnego cmentarza i drewniana dzwonnica.
- Cerkiew gr.-kat. pw. św. Paraskewy w Radrużu (obecnie filia Muzeum Kresów w Lubaczowie, gmina Horyniec-Zdrój, pow. lubaczowski) wzniesiona w 4. ćwierci XVI w. o konstrukcji zrębowej. Reprezentuje starszy wariant cerkwi typu halickiego. Zespół cerkiewny położony na wzniesieniu składa się z cerkwi otoczonej zabytkowym cmentarzem (najstarsze nagrobki z 1682 r.), drewnianej dzwonnicy o konstrukcji słupowo-ramowej, kamiennego muru z dwiema bramami oraz parterowego kamiennego budynku kostnicy. Świątynia ma plan trójdzielno-podłużny i jednokopułową bryłę. Wokół cerkwi wydatne soboty wsparte na występujących belkach zrębu i słupkach. Na ścianie ikonostasowej i w sanktuarium polichromia z 1648 r. W 1699 r. zamontowano nowy ikonostas o odrębnej konstrukcji. Jest to jedna z najcenniejszych i najstarszych drewnianych cerkwi w Polsce, a kunszt jej wykonania świadczy,

że wybudowana została przez zawodowych mistrzów doświadczonych w sztuce ciesielstwa późnogotyckiego.

- Cerkiew gr.-kat. pw. św. Michała Archanioła w Smolniku (obecnie kościół filialny rzym.-kat., gmina Lutowska, pow. bieszczadzki) pochodząca z 1791 r. Usytuowana w opuszczonej i rozebranej po 1951 r. wsi. Budowla konstrukcji zrębowej, trójdzielna. Nad sanktuarium, nawą i babińcem jednozałomowe dachy namiotowe. Bryły sanktuarium, nawy i babińca powyżej opasania wyodrębnione, nie powiązane ze sobą. Konstrukcja zrębowa ścian kontynuowana jest w czworobocznych kopułach nawy i sanktuarium oraz kolebkowym sklepieniu babińca. W górnej części ściany ikonostasu zachowana częściowo polichromia z końca XVIII w. z motywami podtrzymywanej przez anioły draperii z medalionami. Elementy pierwotnego wyposażenia cerkwi znajdują się w muzeach we Lwowie, Łańcucie, Sanoku. Znajdujące się we wnętrzu inne obiekty sztuki cerkiewnej – carskie wrota, obrazy pochodzą z różnych świątyń. Świątynia należy do nielicznie zachowanych w pld.-wsch. Polsce cerkwi bojkowskich.
- Cerkiew gr.-kat. pw. św. Michała Archanioła w Turzańsku (obecnie filialna cerkiew prawosławna), wzniesiona w latach 1801-1803, wyróżnia się planem trójdzielny, wydłużony; złożona z sanktuarium na rzucie kwadratu zamkniętego od wschodu trójbocznie z dwiema zakrystiami od północy i południa (również zamkniętymi trójbocznie), szerszej nawy na rzucie kwadratu oraz węższego babińca i równego mu szerokością przedsionka. Świątynia charakteryzuje się równą wysokością zrębu ścian wszystkich trzech podstawowych członów świątyni; dachem jednokalenicowym, zwieńczonym okazałymi baniastymi hełmami ze ślepymi latarniami. Wewnątrz posiada niskie zrębowe kopuły. Przegroda ikonostasowa z 1 poł. XIX w. posiada jednorodną, oryginalną i pełną strukturę architektoniczną ramy; ikonostas z ikonami z końca XIX w. Bogata ikonografia malowideł pokrywających ściany i sklepienia nadaje wnętrzu świątyni niepowtarzalny charakter. Jest to jedna z nielicznych zachowanych cerkwi reprezentujących typ wschodniołemkowski. Zespół cerkiewny wraz z dzwonnica, cmentarzem i kamiennym murem wokół stanowi integralny element krajobrazu.

1.2. Zespoły zabytkowe uznane przez Prezydenta RP za Pomniki Historii

Na Liście Pomników Historii umieszcza się miejsca, które ze względu na znaczącą w dziejach kraju historię, wartości kulturowe i religijne, z uwagi na klasę architektury, bogactwo nagromadzonych cennych przedmiotów oraz piękno otaczającego je krajobrazu zasługują na szczególną uwagę i ochronę. Lista Pomników Historii prowadzona jest od roku 1994. Wpisu dokonuje Prezydent Rzeczypospolitej w drodze rozporządzenia, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

W treści prezydenckiego rozporządzenia wyszczególnia się cechy danego zabytku świadczące o jego najwyższej wartości, określa się precyzyjnie jego granice i zamieszcza schematyczną mapkę obiektu. Obecnie lista obejmuje 91 obiektów

i zespołów obiektów z całej Polski. Z terenu województwa podkarpackiego uznane przez Prezydenta RP za Pomnik Historii zostały cztery zespoły zabytkowe:

1.2.1. Leżajsk – zespół klasztoru oo. Bernardynów

Uznany za pomnik historii Rozporządzeniem Prezydenta RP z dnia 13 kwietnia 2005 r. (Dz. U. 2005 nr 64 poz. 569).

Zespół składa się z:

- kościoła pw. Zwiastowania NMP, wzniesionego w latach 1618-1628,
- klasztoru zbudowanego przed 1637 r., położonego w bezpośrednim sąsiedztwie świątyni, od strony wschodniej,
- obwarowań otaczających zespół, powstałych w dwóch etapach, począwszy od 2. ćw. XVII w. (I etap) i po 1681 roku (II etap), następnie przekształconych w 1. połowie XVIII w.,
- dziedzińców i ogrodów, pochodzących z różnych okresów, przebudowywanych i przekształcanych.

Leżajski kościół oo. Bernardynów jest, zdaniem badaczy architektury polskiej XVII w., najznamienitszym dziełem sakralnym muratorów lubelskich młodszej generacji. Charakterystyczne dla dzieł architektonicznych tego środowiska artystycznego formy zachowały się w bazylice leżajskiej przede wszystkim w architekturze zewnętrznej. Budowla ta stanowi ważne ogniwo w rozwoju architektury polskiej. Jest dobrym przykładem przerzutu form artystycznych jaki dokonywał się w XVII w. za pośrednictwem kongregacji bernardynów oraz obrazem przemian w układzie przestrzennym bazylik bernardyńskich budowanych na wschód od Wisły na przełomie 1. i 2. ćwierci XVII w. Zabudowania klasztorne wzniesione na czworobocznym planie z wirydarzem pośrodku oraz pawilonami dostawionymi do naroży stanowią przykład pałacowego schematu klasztoru bernardyńskiego. Kompletnie zachowany obwód obronny, w swojej różnorodnej formie, jest niezwykle interesującym zespołem ukazującym rozwój sztuki obronnej na przestrzeni XVII i pocz. XVIII w. Kościół i klasztor wyróżniają się też wyjątkowo cennym wystrojem i wyposażeniem, na który składają się m.in. ołtarze, prospekt organowy, stalle, dekoracje stiukowe i polichromie, obrazy i rzeźby. Większość tych elementów stanowi wybitne dzieła o dużej wartości artystycznej powstałe w różnych okresach i prezentujące różne style. Istotny jest też fakt, że w Leżajsku niejednokrotnie działali artyści sprowadzani z ważnych ośrodków Polski, których twórczość wywarła inspirujący wpływ na rozwój artystyczny mniejszych ośrodków regionu. Celem ochrony jest zachowanie, ze względu na wartości historyczne, przestrzenne, architektoniczne oraz wartości niematerialne zespołu klasztornego, funkcjonującego nieprzerwanie od 400 lat.

1.2.2. Łańcut – zespół zamkowo-parkowy

Uznany za pomnik historii Rozporządzeniem Prezydenta RP z dnia 25 sierpnia 2005 r. (Dz. U. 2005 nr 167 poz. 1402).

Zespół składa się z:

- zamku – dawnej rezydencji Lubomirskich-Potockich (1629-1641, 2. poł. XVII w., XVIII-XX w.),
- oranżerii (1798-1802),
- dawnych fortyfikacji bastionowych (1629-1641, 2. poł. XVII w.),
- parku wewnętrznego z elementami architektury ogrodowej (m.in. glorieta),
- zameczku romantycznego (ok. 1805, 1807),
- ujeżdżalni (1828-1830),
- storczykami (ok. 1904),
- budynku d. Zarządu Ogrodów Łańcuckich (1899),
- wartowni z bramą główną, portierni, bramy północnej (XIX/XX w.),
- stajni cugowych (1829-1831, przeb. 1892) i Powozowni (1902),
- parku z obiektami architektury ogrodowej (m.in. pawilon Elizin) oraz zespołem rzeźb parkowych.

Zamek w Łańcucie wzniesiony został wraz z otaczającymi go fortyfikacjami w latach 1629-1641 dla Stanisława Lubomirskiego, oparty na schemacie *palazzo in fortezza* jako czteroskrzydłowy z czterema wieżami w narożach, wpisany został w pięciobok bastionowych fortyfikacji typu staroholenderskiego. Za budowniczego zamku uznaje się Macieja Trapolę, a prace przy fortyfikacjach przypisuje się Krzysztofowi Mieroszewskiemu. Zamek i fortyfikacje przebudowane zostały w 2. połowie XVII w. Kolejna przebudowa miała miejsce w czasach Stanisława Lubomirskiego i Izabelli z Czartoryskich Lubomirskiej. W trakcie kilkudziesięcioletniego okresu ich panowania (1745-1816) zamek w Łańcucie stracił swój obronny charakter, stając się rezydencją o charakterze typowo pałacowym otoczoną rozległym krajobrazowym parkiem angielskim, z powstałymi w tym czasie licznymi, typowymi dla tej epoki budowlami ogrodowymi. Na przełomie XIX i XX w., za Romana Potockiego i jego żony Elżbiety z Radziwiłłów Potockiej łańcucka rezydencja i jej otoczenie uległy wielkiej rozbudowie, przebudowie i modernizacji. Do prac tych zaangażowane były przede wszystkim firmy i architekci wiedeńscy. Zespół przekształcono w nowoczesną, komfortowo urządzoną rezydencję. Zespół zamkowo-parkowy w Łańcucie, powstały w kilku fazach, jest wyjątkową w skali Polski wielką rezydencją magnacką wyróżniającą się zarówno rozmachem kompozycji przestrzennej, wysoką klasą artystyczną zabytkowych budynków wchodzących w skład zespołu reprezentujących różne style architektoniczne, jak również wyjątkowym wystrojem i wyposażeniem wewnątrz oraz unikatowymi zbiorami muzealnymi (kolekcja pojazdów konnych, przedmiotów codziennego użytku, zbiór judaiców, zbiór sztuki cerkiewnej).

1.2.3. Radruż – zespół cerkiewny

Uznany za pomnik historii Rozporządzeniem Prezydenta RP z dnia 22 listopada 2017 r. (Dz. U. 2017 poz. 2253).

Zespół składa się z:

- cerkwi (XVI/XVII w.),
- dzwonnicy (3. ćw. XVIII w.),
- zespołu cmentarzy (cmentarz cerkiewny – XVII w., 2 cmentarze gr.-kat. – XIX w.),
- tzw. domu diaka (2 poł. XIX w.),
- ogrodzenia z bramami (1. poł. XIX w.).

Wpis obejmuje również otoczenie zespołu oraz elementy wyposażenia i malarskiego wystroju cerkwi. Zespół cerkwi pw. św. Paraskewy w Radrużu jako jeden z najcenniejszych przestrzennych założeń cerkiewnych na terenie kraju wpisany jest również na Listę dziedzictwa światowego UNESCO (inf. na temat obiektu powyżej).

1.2.4. Krasieczyn – zespół zamkowo-parkowy

Uznany za pomnik historii Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 20 kwietnia 2018 r. w sprawie uznania za pomnik historii „Krasieczyn – zespół zamkowo-parkowy” (Dz.U. 2018 poz. 988).

Zamek w Krasieczynie jest jednym z najcenniejszych zabytków nowożytnej architektury obronno-rezydencjonalnej w Polsce, wyróżniającym się wysokiej klasy formą architektoniczną z charakterystycznymi basztami i attykowymi zwieńczeniami oraz bogactwem wystroju elewacji. Architektura zamku oraz dekoracje skomponowane zostały w myśl programu ideowego, symbolizującego m.in. „odwieczny porządek społeczny”. Znalazł on odbicie w nazwach i częściowo w formach czterech narożnych baszt: Boskiej, Królewskiej, Papieskiej i Szlacheckiej.

Szczególnymi walorami wyróżnia się baszta Boska z urządzoną w niej kaplicą ocalałą z pożarów i wojen. Baszta ozdobiona jest z zewnątrz wykonanymi w technice sgraffita przedstawieniami postaci świętych na tle arkad, a w jej wnętrzu zachowała się niemal kompletnie XVII-wieczna dekoracja sztukatorska, malarska i oprawa snycerska.

Wyjątkową wartość przedstawia zdobiący elewacje zamku zespół dekoracji sgraffitowych o złożonej tematyce, których powierzchnię oblicza się na ok. 7000 m² (zespół ten jest w znacznym stopniu rekonstruowany). Czyni to z nich największe tego typu dzieło w Polsce i unikatowe w skali europejskiej.

Wielokrotnie niszczone w czasie wojen i najazdów zamek, jest ważnym dokumentem historii Polski. W rezydencji, będącej siedzibą rodów magnackich: Krasickich, Modrzewskich, Tarłów, Potockich i Sapiechów, bywali znakomici goście, w tym polscy królowie: Zygmunt III Waza, Władysław IV, Jan Kazimierz, August II.

1.3. Park kulturowy

Park kulturowy jest jedną z form ochrony zabytków, wprowadzoną na mocy *Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*. Celem ustanowienia takiej formy ochrony była potrzeba ochrony krajobrazu, czyli przestrzeni

historycznie ukształtowanej w wyniku działalności człowieka, zawierającej wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze.

Park kulturowy powołuje mocą uchwały rada gminy (lub rady gmin, jeśli obszar parku znajduje się na terenie kilku gmin), po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Uchwała określa nazwę parku kulturowego, jego granice i sposób ochrony, a także zakazy i ograniczenia, które mają obowiązywać na terenie parku.

Do chwili obecnej na terenie województwa podkarpackiego został utworzony tylko jeden park kulturowy. Jest to „Park Kulturowy Zespołu Staromiejskiego oraz Zespołu Klasztornego OO. Dominikanów w Jarosławiu”, który został utworzony uchwałą Nr 542/XLVIII/09 Rady Miasta Jarosławia z dnia 23 marca 2009 r. (Dz. U. Woj. Podka. 2009.29.809).

Obszary objęte granicami jarosławskiego parku są terenami o szczególnie cennych i unikatowych wartościach kulturowych i krajobrazowych. Czynniki, które w głównej mierze decydują o wyjątkowej randze tych zespołów to bogata historia, tradycje handlowe, ślady wielu kultur, kościoły, synagogi, cerkwie, wyjątkowe lokalne kamienice mieszczańskie, klarowny układ urbanistyczny, miejscami znakomicie zachowane układy fortyfikacji, a także malownicze położenie (walory widokowe).

Utworzenie parku kulturowego w Jarosławiu miało na celu ochronę tych wyjątkowych wartości kulturowych, zachowanie wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi, charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej, układu dróg i panoram widokowych, a także powstrzymanie degradacji tychże obszarów. Dlatego zgodnie z art. 17 ww. ustawy w powołanej uchwale zostały wprowadzone zakazy i ograniczenia dotyczące:

1. prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej i usługowej;
2. zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych;
3. umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego;
4. składowania lub magazynowania odpadów.

Narzędziem wspomagającym proces ochrony terenów objętych granicami parku są m.in. Plan ochrony parku oraz miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Sporządzenie w pierwszej kolejności planu ochrony parku, który zatwierdza rada gminy, a następnie miejscowego planu zagospodarowania wynikało z obowiązków, jakie narzuca na gminę utworzenie parku kulturowego.

W specjalnych przypadkach park kulturowy, o szczególnej wartości, może być uznany za pomnik historii lub też jako pomnik historii może być wpisany na Listę światowego dziedzictwa UNESCO.

1.4. Zabytki wpisane do rejestru zabytków nieruchomych województwa podkarpackiego (księga A)

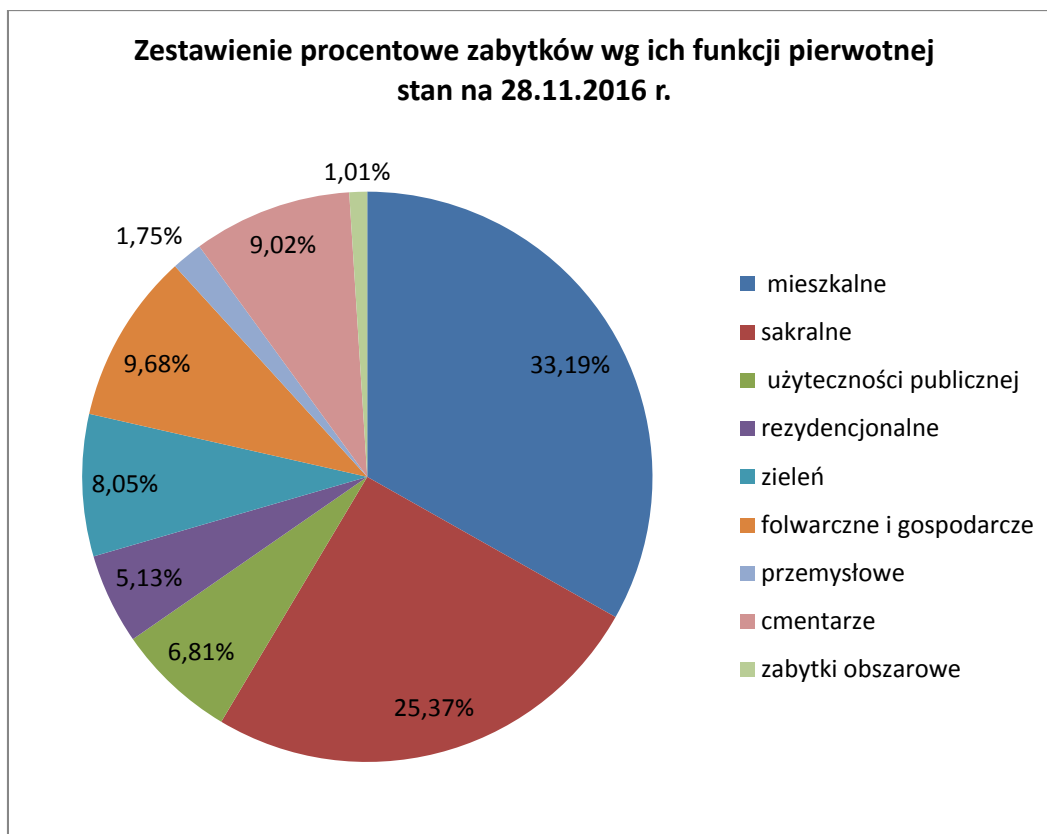
Wpis do rejestru jest podstawową prawną formą ochrony dziedzictwa kulturowego. Rejestr zabytków województwa podkarpackiego stanowi wykaz obiektów uznanych za zabytki na mocy decyzji Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, mającego swą siedzibę w Przemyślu. Podkarpacki WKZ dysponuje dodatkowo trzema delegaturami: w Krośnie, Rzeszowie i Tarnobrzegu. Do rejestru zabytków nieruchomych – księgi A – może wpisać zabytki nieruchome będące

w szczególności: krajobrazami kulturowymi, historycznymi układami urbanistycznymi lub ruralistycznymi, zespołami budowlanymi, dziełami architektury i budownictwa, dziełami budownictwa obronnego, obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi, cmentarzami, parkami, ogrodami

i innymi formami zaprojektowanej zieleni, miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji; a także nazwę geograficzną, historyczną lub tradycyjną obiektu, placu lub jednostki osadniczej. Wpisu dokonuje na wniosek strony – właściciela obiektu lub z urzędu – bez wniosku strony.

Wedle stanu na dzień 28.11.2016 r. na terenie województwa podkarpackiego znajdowało się łącznie 4812 obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych³. Największą grupę zabytków w zestawieniu według ich funkcji pierwotnej stanowiły budynki mieszkalne (1443 obiektów, co stanowi prawie 33,19% zasobu w skali województwa), a następną obiekty sakralne (1103 obiekty, co stanowi blisko 25,37% całego zasobu). Trzy grupy już o wiele mniej liczne to: zabudowania gospodarcze i budynki folwarczne (421 obiektów – ok. 9,68%), cmentarze (392 obiekty – 9,02%) oraz zabytkowa zieleń (350 obiektów – 8,05%). Nieco mniejszy zasób stanowią budynki użyteczności publicznej (296 obiektów – 6,81%) oraz obiekty rezydencjonalne (223 obiekty – 5,13%). Najmniej liczną grupą są budynki przemysłowe (76 obiektów – 1,75%). Ponadto w województwie podkarpackim objęte są ochroną 44 zabytki obszarowe, w tym 23 układy urbanistyczne (określane w decyzjach jako układy urbanistyczne albo zespoły zabytków miasta, których jednym z elementów jest układ urbanistyczny), 20 zespołów zabudowy (zabudowa ulic, placów) oraz 1 zabytek, który można zaklasyfikować jako układ ruralistyczny, co stanowi 1,01%.

³ Dane zebrane w: *Kultura w 2016 r. Informacje i opracowania statystyczne*, GUS, Departament Badań Społecznych i Warunków Życia US Kraków, Ośrodek Statystyki Kultury, pod kier. dra P. Łysonia, Warszawa 2017, s. 72 (dalej: *Kultura 2016*).



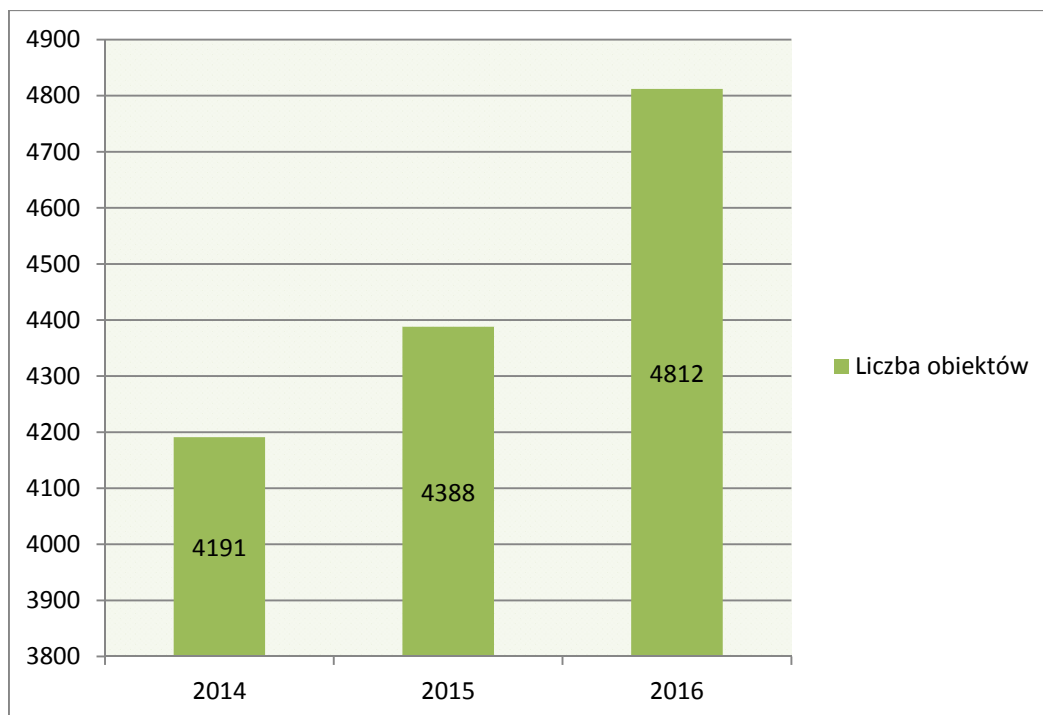
Źródło: dane Narodowego Instytutu Dziedzictwa⁴

Najliczniej reprezentowane są układy urbanistyczne, przy czym trzeba zaznaczyć, że w części decyzji (11) przedmiotem ochrony są nie tylko same układy, ale także pojedyncze obiekty, wymieniane najczęściej w dodatkowych załącznikach. Bardzo licznymi (w stosunku do całości zasobu zabytków obszarowych), a specyficznymi wpisami do rejestru są zabudowy ulic i placów Przemysła. Innym, specyficznym zabytkiem są relikty dawnej bojkowskiej wsi Łopienka, wysiedlonej tuż po II wojnie światowej⁵.

Liczba obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa podkarpackiego stale wzrasta. Od roku 2014 do 28.11.2016 r. nastąpił wzrost liczby zabytków objętych prawną ochroną konserwatorską o 621 obiektów.

⁴ Por. przyp. 3.

⁵ Por. *Raport o stanie zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków w województwie podkarpackim (Księgi rejestru A i C)*, pr. zesp. pod red. dr hab. prof. PW Małgorzaty Rozbickiej, Warszawa 2017, s. 9-10 (w druku).



Liczba obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomości w latach 2014-2016 (stan na 28.11.2016 r.)⁶

W skali kraju oraz w stosunku do pozostałych województw stan ilościowy zabytków nieruchomości na terenie Podkarpacia przedstawia poniższa tabela. Z danych wynika, że w skali kraju zabytki nieruchome województwa podkarpackiego stanowiły 6,77 % całego zasobu.

LICZBA ZABYTKÓW NIEMUCHOMYCH										
Rejestr zabytków A										
Stan na 28.11.2016 r.										
		W tym								
Nazwa województwa		ogółem	obiekty sakralne	bud. użyt. publ.	obiekty rezyd.	zielen	zabud. folwar. i bud. gosp.	domy mieszkal.	bud. przemysł.	cmentarze
1.	DOLNOŚLĄSKIE	8452	1477	669	775	871	1052	2206	373	340
2.	KUJAWSKO-POMORSKIE	3050	522	189	355	410	492	512	109	163
3.	LUBELSKIE	3831	854	178	281	464	414	544	72	533
4.	LUBUSKIE	4308	547	171	239	205	398	2300	106	78
5.	ŁÓDZKIE	2716	570	159	291	397	221	600	139	154
6.	MAŁOPOLSKIE	5292	1035	343	319	430	518	1462	78	468
7.	MAZOWIECKIE	7210	1072	632	518	976	558	2180	294	400

⁶ Dane zebrane w: *Kultura w 2014 r. Informacje i opracowania statystyczne*, GUS, Departament Badań Społecznych i Warunków Życia US Kraków, Ośrodek Statystyki Kultury, pod kier. dra P. Łysonia, Warszawa 2015, s. 67 (dalej: *Kultura 2014*); *Kultura w 2015 r. Informacje i opracowania statystyczne*, GUS, Departament Badań Społecznych i Warunków Życia US Kraków, Ośrodek Statystyki Kultury, pod kier. dra P. Łysonia, Warszawa 2016, s. 68 (dalej: *Kultura 2015*); *Kultura w 2016 r. Informacje i opracowania statystyczne*, GUS, Departament Badań Społecznych i Warunków Życia US Kraków, Ośrodek Statystyki Kultury, pod kier. dra P. Łysonia, Warszawa 2017, s. 70 (dalej: *Kultura 2016*).

8.	OPOLSKIE	3163	680	157	186	232	287	1057	146	146
9.	PODKARPACKIE	4812	1103	296	223	350	421	1443	76	392
10.	PODLASKIE	2289	529	198	76	119	196	546	76	351
11.	POMORSKIE	3512	534	249	243	306	460	1068	125	165
12.	ŚLĄSKIE	3948	611	352	209	214	399	1618	213	110
13.	ŚWIĘTOKRZYSKI E	1652	450	57	120	230	108	228	72	195
14.	WARMIŃSKO- MAZURSKIE	5923	905	301	315	457	760	2061	222	593
15.	WIELKOPOLSKIE	7182	1144	495	812	1040	1113	1456	269	388
16.	ZACHODNIO- POMORSKIE	3701	887	292	292	758	283	368	132	348
	Razem:	71041	12920	4738	5254	7459	7680	19649	2500	4824
	Stan % zabytków województwa podkarpackiego w skali kraju	6,77	8,54	6,25	4,24	4,69	5,48	7,34	3,04	8,13

Zestawienie oprac. Dział Ewidencji i Rejestru Zabytków Narodowego Instytutu Dziedzictwa⁷

1.4.1. Założenia urbanistyczne⁸

Kwestią coraz częściej dostrzeganą przez lokalne samorządy jest porządkowanie przestrzeni rynkowych, będących zazwyczaj najtrwalszym w przestrzeni śladem początków danej miejscowości, a w przypadku miejscowości, które w ciągu dziejów utraciły prawa miejskie – dobitnym znakiem ich niegdyś znaczenia.

Na terenie województwa podkarpackiego znajduje się kilkadziesiąt miast i miasteczek, których powstanie wiązać można z lokacją średniowieczną, najczęściej z zakładaniem miast na prawie magdeburskim począwszy od poł. XIV w. Spośród miejscowości o układach o średniowiecznej proveniencji na szczególną uwagę – z racji wciąż dobrze czytelnego średniowiecznego rozplanowania – zasługują: Babice, Baranów, Brzostek, Brzozów, Czudec, Dębowiec, Dukla, Dynów, Frysztak, Jaćmierz, Jarosław, Jasło, Jaśliśka, Kańczuga, Kołaczyce, Krosno, Krzywca, Lesko, Lubaczów, Łańcut, Mielec, Mrzygłód, Nowy Żmigród, Osiek Jasielski, Pilzno, Pruchnik, Przecław, Przemyśl, Przeworsk, Radymno, Rymanów, Rzeszów, Sanok, Sędziszów Małopolski, Strzyżów, Tyczyn, Wielopole Skrzyńskie, Zarszyn i Leżajsk, którego druga lokacja – na obecnym miejscu – nastąpiła dopiero w 1524 r., jednak jego układ ma zdecydowanie średniowieczną proveniencję.

W XVI-XVII w. dochodzi głównie do modernizacji układów miast wcześniejszych, łączących w rezultacie cechy miast średniowiecznych i nowożytnych (np. Jarosław, Przemyśl). Zdarzały się również akcje zakładania nowych dzielnic miast istniejących (np. tzw. Nowe Miasto Lubomirskich w Rzeszowie). Nowe miasta z tego okresu ująć można w dwie zasadnicze grupy: miasta tzw. rezydencjonalne, złożone z pozostających we wzajemnych relacjach przestrzennych, kompozycyjnych i funkcjonalnych rezydencji właścicieli dóbr wraz z całą infrastrukturą towarzyszącą

⁷ Za: *Kultura 2016*, s. 70.

⁸ Poniższa charakterystyka założeń urbanistycznych jak i pozostałych składowych zasobu dziedzictwa materialnego ma na celu zwrócenie uwagi na zespoły, różnego typu obiekty oraz zjawiska najbardziej cenne, ciekawe i charakterystyczne dla województwa podkarpackiego.

(m.in. czytelne do dzisiaj układy miejscowości: Kolbuszowa, Narol, Oleszyce, Sieniawa, Tarnobrzeg, Wielkie Oczy) oraz miasta – ośrodki gospodarcze, pełniące określone funkcje w kluczach prywatnych dóbr ziemskich. Jądrzem tych drugich miast były duże na ogół (większe od średniowiecznych) rynki (w połowie przypadków kwadratowe), często przecięte ulicami o układzie krzyżowym, posiadające w centrum wyróżniające się skalą ratusze. Założenia te nie posiadały placów pomocniczych, a centralnie położone rynki ogniskowały większość funkcji tych miast. Do miast tego typu należą m.in.: Cieszanów, Głogów Małopolski, Krzeszów, Radomyśl Wielki, Rozwadów, Rudnik, Sokołów Małopolski, Ulanów, Zaklików i Żołyńia.

Należy tu jeszcze dodać, że część z wymienionych miejscowości nie posiada już praw miejskich (Babice, Czudec, Dębowiec, Jaćmierz, Jaśliska, Krzeszów, Krzywca, Mrzygłód, Nowy Żmigród, Osiek, Wielkie Oczy, Wielopole Skrzyńskie, Zarszyn, Żołyńia) – w większości utraciły je w okresie międzywojennym i tuż po II wojnie światowej. Niektóre, jak np. Kołaczyce, Narol, Pruchnik czy Zaklików odzyskały je dopiero w ostatnich latach.

Spośród innych dawnych miast, które utraciły prawa miejskie, ale ich układ przestrzenny jest jeszcze częściowo czytelny w terenie warto wymienić takie jak: Baligród, Bircza, Błazowa, Dubiecko, Korczyna, Lipsko, Niebylec.

Ważne miejsce wśród przedsięwzięć przestrzennych epoki nowożytnej zajmuje w krajobrazie kulturowym województwa założenie Kalwarii Paławskiej, powstałe w XVII w., a w kolejnych stuleciach prze- i rozbudowywane.

Do nielicznych należą już dzisiaj miejscowości, które zachowały swój dawny charakter małomiasteczkowy, którego wyznacznikiem była niska, na ogół drewniana, stypizowana zabudowa skoncentrowana głównie wokół prostokątnego placu rynkowego. W gronie tego typu miejscowości wymienić można przede wszystkim: Babice, Czudec, Dębowiec, Kołaczyce, Jaćmierz, Jaśliska, Mrzygłód, Osiek Jasielski, Pruchnik czy Ulanów. Nierzadko charakter ten pozostaje wciąż czytelny pomimo znaczącej wymiany starej substancji budowlanej (jak np. w Czudcu czy Osieku Jasielskim).

Istotne miejsce w rozwoju przestrzennym omawianego obszaru zajmują kolonie niemieckie, będące wynikiem józefińskiej akcji kolonizacyjnej z końca XVIII w. i początku XIX w., prowadzonej na mocy patentu cesarza Józefa II o kolonizacji rolnej z 17 września 1781 r., opartej na planowym tworzeniu jednostek osadniczych według szczegółowo zaprojektowanych wzorców. Wyróżnić tu można trzy zasadnicze skupiska tego osadnictwa, małe kolonie o zabudowie szeregowej, rozproszone w okolicach Mielca (m. in. Czermin – Hohenbach, Józefów – Josephsdorf, Sarnów – Reichsheim), Kolbuszowej (m. in. Dzikowiec – Wildenthal, Raniżów – Ranischau), Leżajska (m. in. Giedlarowa – Gillershof, Tarnawiec – Dornbach, Wola Żarczycka – Königsberg), Lubaczowa (m. in. Dziewięcierz – Einsingen, Opaka – Felsendorf, Polanka Horyniecka – Deutschbach) a także w okolicach Przemyśla (Nowe Sady – Falkenberg), Ustrzyk Dolnych (m.in. Bandrów – Deutsch Bandrow, Berehy Dolne – Siegenthal, Makowa Kolonia – Hohberg) i Ulanowa (Kurzyńia Mała i Wielka – Rauchersdorf Klein i Gross). Niestety problematyka ta ciągle nie jest jeszcze

wystarczająco przebadana i rozpoznana, a istniejące w terenie reliktury tej kolonizacji ulegają coraz większemu zatarciu.

Własną specyfiką wyróżniają się uzdrowiska, których układ przestrzenny był w pierwszym rzędzie konsekwencją uwarunkowań naturalnych – ukształtowania terenu, lokalizacji źródeł wód leczniczych i potoków oraz zalesienia. Dwa największe uzdrowiska województwa: Iwonicz-Zdrój i Rymanów-Zdrój, powstałe i w zasadniczym zrębie rozwinięte w XIX w. i pocz. XX w., usytuowano wśród lasów, w dolinach potoków (odpowiednio: Iwoniczkiego Potoku i Taboru) wyznaczających ich oś wzdlużną, przy której powstała uzdrowskowa zabudowa, początkowo w znakomitej większości drewniana. Istotną pomiędzy nimi różnicą było jedynie stworzenie w Iwoniczu-Zdroju wyraźnego centrum uzdrowska, wyznaczonego przez budowle prywatne założycieli zdroju – Załuskich i główne budowle publiczne wynikające z uzdrowskowej funkcji miejscowości. Trzecie uzdrowsko znajdujące się na terenie województwa, Horyniec-Zdrój, również o XIX-wiecznej genezie, założono także na terenie zalesionym, ale równinnym, jednak poza pałacem i utworzonym przed II wojną światową parkiem w zasadzie trudno w jego przypadku mówić o dawnych jego elementach.

Rozwój i rozbudowa uzdrowsk były (obok kolonii józefińskich) najbardziej czytelnymi, całościowymi koncepcjami przestrzennymi, jakie pojawiły się na omawianym obszarze w XIX w. Do całościowych koncepcji, ale związanych ściśle z funkcją militarną, zaliczyć należy także ogromne przedsięwzięcie, jakim była prowadzona od roku 1854 budowa twierdzy Przemyśl. Na inwestycję tę, kontynuowaną przez długie dziesięciolecia aż do wybuchu I wojny światowej, składały się forty, prochownie, magazyny, koszary, drogi forteczne i inne obiekty wojskowe, pozostające w logicznej relacji względem ogólnej koncepcji osnutej na kanwie dwóch pierścieni – wewnętrznego i zewnętrznego. Inwestycje tego samego rodzaju, jednakże na znacznie mniejszą skalę, objęły również Jarosław i Radymno.

Nie można również zapominać o kilku czynnikach, które wywarły znaczący wpływ na rozwój części miast – budowa linii kolejowych, stacjonowanie licznych oddziałów wojskowych oraz rozwój przemysłu naftowego. Usytuowanie zespołów dworców kolejowych, zespołów koszarowych oraz zakładów przemysłowych miały znaczący wpływ na kierunki rozwoju takich miast jak Jarosław, Jasło, Krosno, Przemyśl czy Rzeszów.

W okresie autonomii władze miast galicyjskich zobligowane były do opracowania, a następnie wdrożenia całościowych projektów regulacji, jednak tylko nieliczne z nich zdobyły się na taki wysiłek, nie zawsze zresztą realizując założenia przyjętego planu. Najczęściej plany takie powstawały po klęskach pożarów, przy czym bardziej niż w układ urbanistyczny ingerowały one w wymianę substancji budowlanej miast i miasteczek (z drewnianej na murowaną). Przykładami takich opracowań dla miejscowości z omawianego terenu mogą być plany regulacyjne Dynowa (1904), Sokołowa Młp. (po 1904 r.), Leżajska (1906-1907). Plan regulacji nie wymuszony wypadkami losowymi otrzymał natomiast m.in. Przemyśl (1891).

Zaznaczyć jednak należy, iż wiele było inicjatyw o mniejszej skali, nie determinujących wyglądu całych miast, a jedynie pewnych ich fragmentów. Do

ciekawszych przedsięwzięć tego typu zaliczyć można m.in. założenie bulwarów nad Sanem w Przemyślu, wprowadzenie korespondującej z otoczeniem zabudowy willowej w miejscu ogrodów pałacowych w sąsiedztwie zamku w Rzeszowie, budowę i aranżację dróg dojazdowych do dworców kolejowych (np. ul. Lewakowskiego w Krośnie), aranżację nowego centrum Jasła wokół (nieistniejącego już w pierwotnej formie) gmachu sądu (rejon parku miejskiego). Warto też podkreślić ogromną popularność, jaką u schyłku XIX i na początku XX w. zaczęła cieszyć się kameralna zabudowa willowa, tworząca w miastach większe lub mniejsze (w zależności od możliwości parcelacyjnych i inwestycyjnych) enklawy. Przykłady takiej zabudowy znajdujemy m.in. w Jarosławiu, Krośnie, Łańcucie, Mielcu i Przemyślu, na mniejszą zaś skalę w Dębicy, Jasle, Leżajsku, Rzeszowie czy Strzyżowie.

Na szczególną uwagę zasługują w tym kontekście osiedla robotnicze. Te występujące na terenie województwa reprezentują różne typy rozplanowania i wzniesione zostały dla różnego rodzaju odbiorców. Mamy zatem osiedla lub zespoły budynków mieszkalnych zbudowane dla pracowników kolei (Jasło, Zagórz), cegielni (Szówsko – obecnie w granicach Jarosławia) czy kadr kierowniczych rafinerii (Jedlicze). Inny charakter miały późniejsze osiedla, wznoszone w okresie międzywojennym i tuż po II wojnie światowej. Poszczególne budynki wyróżniały się dużą skalą, brakiem lub silną redukcją detalu, wprowadzeniem dodatkowych, pozamieszkalnych funkcji (infrastruktury towarzyszącej), a także sporym rozmachem całych założeń (Zagórz-Zasław – osiedle dla pracowników fabryki celulozy).

Przedsięwzięć urbanistycznych o dużej skali nie brakło także w okresie międzywojennym. Powstały wówczas m.in. ogólne plany zabudowania dla Mielca, Rzeszowa i Stalowej Woli, zaprojektowane i zrealizowane w drugiej połowie lat 30. XX w. w ramach inwestycji związanych z Centralnym Okręgiem Przemysłowym. Warto też zwrócić uwagę na opracowany z dużym rozmachem przez Romana Felińskiego wcześniejszy, bo pochodzący z drugiej połowy lat 20. XX w., projekt rozwoju przestrzennego Krosna.

Równocześnie powstawały też założenia o mniejszej skali. Wśród nich na szczególną uwagę zasługują osiedla mieszkaniowe, budowane przede wszystkim w ramach inwestycji związanych z Centralnym Okręgiem Przemysłowym, stanowiące na naszym terenie pokaźną ilościowo grupę. Wymienić tu należy osiedla w (Nowej) Dębicy (przy Wytwórni Amunicji nr 3), Krajowicach pod Jasłem (zrealizowane częściowo, przy Państwowej Wytwórni Amunicji), Mielcu (przy PZL-WP nr 2), Pustkowie (przy Nowej Wytwórni Spółki Akcyjnej „Lignoza”), Pustyni koło Dębicy (zrealizowane częściowo, przy Walcowni Metali Kolorowych), Rzeszowie (przy PZL-WSS nr 2 i Fabryce H. Cegielskiego) i (Nowej) Sarzynie (przy Wytwórni Nitrozwiązków Organicznych „Nitroza”). Inwestycje związane z COP-em stanowiły też czynnik miastotwórczy. Konsekwencją rozwoju Nowej Dębicy i Nowej Sarzyny było przyznanie tym osiedlom praw miejskich (1961 i 1973). Na uwagę zasługuje tu zwłaszcza Stalowa Wola, która – jako ośrodek miejski – powstawała od podstaw na gruntach wsi Pławo począwszy od 1938 r. w związku z opracowanym przez Eugeniusza Kwiatkowskiego programem budowy tzw. Zakładów Południowych. Przed wybuchem wojny powstały tu zakłady i osiedla przyfabryczne nazwane Stalowa Wola, a już w 1945 r. miejscowość otrzymała prawa miejskie.

Nie bez konsekwencji pozostał w urbanistyce naszych miast okres okupacji hitlerowskiej. Oznaczał on z jednej strony wstrzymanie lub zahamowanie wielu inwestycji (m.in. związanych z COP), z drugiej zaś wzmożenie działań, które były adekwatne do zamierzeń okupanta. Szczególnie wyrazistym przykładem było tu „udrożnienie” komunikacyjne Rzeszowa, przeprowadzone bez liczenia się z zastaną, nierzadko cenną historycznie zabudową. Okupanci na własną modłę przerabiali też rynki oraz ważniejsze ulice i place miast, wprowadzając odpowiadającą ich gustom, bardzo oszczędną małą architekturę i likwidując zbędne ich zdaniem ozdoby pokrywające sąsiadujące z tymi przestrzeniami budowle. Dochodziło wreszcie do barbarzyńskich, planowych zniszczeń, których najlepszym przykładem jest los zrównanego z ziemią Jasła.

Z założeń socrealistycznych warto wymienić m.in. pochodzącą z l. 50-60 XX w. zabudowę Stalowej Woli, będącą twórczym nawiązaniem do realizacji COP-owskich w tym mieście; osiedle mieszkalne z zapleczem handlowo-usługowym i kulturalnym w Rzeszowie oraz osiedle mieszkalne w Jasle.

1.4.2. Architektura sakralna – kościoły rzymskokatolickie

W zasobie obiektów zabytkowych województwa podkarpackiego naczelnymi miejscami zajmują budowle sakralne. Reprezentują one wszystkie epoki historyczne obejmujące dzieje państwowości polskiej, będąc przy tym świadectwem wielokulturowości tego obszaru i wielowyznaniowych tradycji jego mieszkańców.

a. Kościoły murowane

Najstarszymi przykładami architektury sakralnej na terenie województwa podkarpackiego, istotnymi do wymienienia w niniejszym kontekście, są **rotundy w Przemyślu**: pod katedrą łańską oraz wchodząca w skład palatium na Górze Zamkowej. Ich odnalezienie było swego czasu znaczącym odkryciem archeologicznym.

Znacznie bardziej bogato prezentuje się zasób **świątyń gotyckich**, wśród których do najwybitniejszych przykładów należą (pomijając obiekty znacząco przekształcone w późniejszych wiekach): katedra łańska w Przemyślu (prezbiterium), kościoły parafialne w Bieździedzy, Jasle, Krośnie, Lesku, Miechocinie (ob. Tarnobrzegu-Miechocinie), Piłźnie, Połomii, Przeworsku (Bożogrobców), Rzeszowie i Strzyżowie oraz kościoły klasztorne: franciszkanów w Krośnie i bernardynów w Przeworsku (wraz z częścią klasztoru).

Jeszcze liczniejszy jest zasób zabytkowej **architektury sakralnej epoki nowożytnej**. Niejednokrotnie kościoły i zespoły kościelne tej epoki wyróżniają się ciekawymi rozwiązaniami architektonicznymi, choć w grupie tej występują też obiekty skromne, wznoszone często w niewielkich miejscowościach i związane na ogół z prywatnym mecenatem szlachty. Na uwagę zasługują tu kościoły parafialne w: Babicach, Bielinach, Boguchwale, Brzozowie, Czermynie, Czudcu, Dukli, Dynowie, Hoczwi, Hyżnem, Krasnem, Łące, Mielcu, Nowotańcu, Radymnie, Rudolowicach, Rymanowie, Sędziszowie Małopolskim, Tyrawie Wołoskiej, Uhercach Mineralnych, Zagórzcu i Zaklikowie oraz kościoły klasztorne w: Borku Starym (dominikanów), Dukli (bernardynów), Jarosławiu (d. jezuitów – ob. farny, benedyktynek, dominikanów,

reformatów), Kalwarii Paclawskiej (franciszkanów), Krośnie (kapucynów), Leżajsku (bernardynów), Przemyślu (benedyktynów, franciszkanów, karmelitów, jezuitów, reformatów), Rozwadowie (ob. Stalowej Woli) (kapucynów), Rzeszowie (bernardynów i d. pijarów), Sędziszowie Młp. (kapucynów), Sieniawie (dominikanów), Starej Wsi (popauliński, ob. jezuicki), Tarnobrzegu (dominikanów), Tuligłowach (d. bożogrobców), Wielkich Oczach (dominikanów) i Zagórz (karmelitów – ob. w stanie ruiny). Cennym barokowym obiektem sakralnym jest też kaplica pw. św. Huberta w Miłocinie z połowy XVIII w.

Grupę wartościową pod względem klasy artystycznej, stanowią **kościół XIX-wieczne**. Wyróżniają się tu stypizowane tzw. kościoły józefińskie, powstające w 1. połowie XIX w. (np. kościoły parafialne w Brzostku, Czarnej, Dzikowcu, Przewrotnem i Wesołej). W 3. ćw. XIX w. budownictwo sakralne uległo silnej intensyfikacji. Z dużej liczby powstałych wówczas świątyń warto wspomnieć kościoły parafialne w Bachórz, Dydni, Głogowie Małopolskim, Kosienicach, Padwi Narodowej, Sanoku, Zarzecz, Zręcinie i Żołyń. Świadectwami szczególnie zintensyfikowanych działań inwestycyjnych w zakresie budownictwa sakralnego są bardzo liczne kościoły pochodzące z przełomu XIX i XX w. i początku XX w., wznoszone zwłaszcza w południowej części dzisiejszego województwa podkarpackiego, wzbogaconej dzięki eksploatacji złóż ropy naftowej. W wielu przypadkach ich projektantami byli najwybitniejsi z architektów działających w Krakowie i Lwowie, wśród nich np. Teodor Talowski (autor m.in. kościołów parafialnych w Bóbrce, Chorzelowie, Dobrzechowie, Kamieniu, Krościenku Wyżnym, Nagoszynie, Osobnicy czy Wadowicach Górnych), Sławomir Odrzywolski (np. kościoły parafialne w Albigowej, Miejscu Piastowym, Mrowli i Równem koło Dukli), Jan Sas-Zubrzycki (np. kościoły parafialne w Błazowej, Cieklinie, Górnem, Jedliczu, Lubatowej, Siedliskach-Bogusz, Sokołowie Małopolskim, Trześniowie, Zaleszanach i michalitów w Miejscu Piastowym) i Zygmunt Hendel (kościół parafialny w Rzeszowie-Staromieściu). Obok nich powstawały też wartościowe dzieła znaczących architektów miejscowych, np. niezwykle płodnego, związanego z Przemyślem Stanisława Majerskiego (m.in. kościoły parafialne w Birczy, Frysztaku, Kołaczycach, Korczynem, Lutowiskach, Łubnie, Przeczycy i Przemyślu przy ul. Zana) czy Franciszka Stażkiewicza z Rzeszowa (kościół parafialny w Nienadówce, Trzcianie).

W okresie tym bardzo częste były też przebudowy lub rozbudowy istniejących już, starszych kościołów, mające miejsce w dwóch głównych okresach: na przełomie XVIII i XIX w. (np. Pilzno – d. kościół augustianów) oraz w 2. połowie XIX i na początku XX w. (np. katedra łacińska w Przemyślu, kościoły parafialne w Dębicy, Łańcucie, Ropczycach i Starym Żmigrodzie oraz kościół franciszkanów w Sanoku).

Wartościowe kościoły powstawały również w **okresie międzywojennym**. Do najciekawszych należą m.in. neobarokowe kreacje: Bronisława Wiktora ze Lwowa (kościół parafialny w Przysietnicy), Jana Bagieńskiego ze Lwowa (kościół w Rudniku nad Sanem), Wacława Krzyżanowskiego z Krakowa (kościół w Chmielowie). Interesującym i odmiennym przykładem architektury sakralnej tego okresu jest kościół w Krośnie-Polance projektu Mariana Osińskiego ze Lwowa. Warto też wskazać na modernistyczne świątynie w Dębówcu (xx. salezjanów), Dubiecku (autorstwa Krzywobłockiego i Piesiewicza), Pustkowie-Osiedlu i Rzeszowie (pw. Chrystusa Króla). Na schyłek okresu międzywojennego i pierwsze lata powojenne

przypada

z kolei twórczość Wawrzyńca Dajczaka – projektanta, który zdominował w tym czasie architekturę świątyni tej części Polski (w równym stopniu, co Stanisław Majerski pokolenie wcześniej), autora kilkudziesięciu kościołów w takich m.in. miejscowościach jak: Budy Łańcuckie, Jasionów, Kosina, Medynia Głogowska, Rudna Wielka, Sarzyna i Szówsko.

b. Kościoły drewniane

Niezwykle istotnym przy charakterystyce dziedzictwa kulturowego województwa podkarpackiego elementem jest obecna do dziś znaczna liczba kościołów drewnianych. Drewniana architektura sakralna (zarówno kościoły jak i cerkwie) ukazuje bogactwo i różnorodność, niejednokrotnie wysoki poziom techniczny; jest tym elementem, który w sposób szczególny stanowi o tożsamości krajobrazu kulturowego regionu. Ważną, wyróżniającą województwo podkarpackie grupę stanowią w tym zasobie drewniane **kościół gotyckie**. W grupie tej do najcenniejszych zalicza się kościoły: w Haczowie – jeden z najstarszych w Polsce zrębowych kościołów katolickich i w Bliznem oba o wyjątkowej wartości, autentyczności i integralności oraz bardzo dobrym stanie zachowania, co usankcjonowane zostało wpisaniem ich na Listę dziedzictwa światowego UNESCO. Obok tych najsłynniejszych, na terenie Małopolski południowo-wschodniej zachowały się też inne obiekty, które należą do grupy najstarszych zachowanych kościołów drewnianych i charakteryzują się wybitnymi walorami architektonicznymi. Do grupy tej zaliczyć możemy m.in. kościoły w: Domaradzu, Golcowej, Humniskach, Iwoniczu, Lubli, Lutczy, Łękach Górnych, Osieku Jasielskim i Trzciny oraz nieco późniejsze lub częściowo przekształcone, które zachowały jednak w układzie przestrzennym bądź w rozwiązaniach konstrukcyjnych tradycje późnogotyckie, m.in.: Brzeziny, Cmolas (kościół filialny), Gawłuszowice, Gogołów, Krzemienica, Nowosielce Przeworskie, Poręby Dymarskie, Świecany, Średnia Wieś.

Charakterystycznym wyróżnikiem najstarszego typu konstrukcyjnego zrębowych kościołów drewnianych jest zastosowanie tzw. systemu więźbowo-zaskrzynieniowego (i jego odmiany – systemu więźbowo-zaskrzynieniowo-zaczepowego). Za reprezentatywne przykłady mogą tu posłużyć wymienione już kościoły w: Haczowie, Bliznem, Trzciny, Świecanach, Łękach Górnych i Lubli. Tradycje późnogotyckiego ciesielstwa małopolskiego były bardzo mocno ugruntowane w architekturze sakralnej tych terenów, a stosowany typ konstrukcyjny i układ przestrzenny trwał bardzo długo.

Wpływ **baroku** ujawnił się najszybciej w stosowaniu detalu. Zmieniał się wówczas także układ świątyni: do dotychczasowej budowli dwuczłonowej, złożonej z nawy i prezbiterium, dostawiano wieże, stosując w nich odmienną, słupowo-ramową konstrukcję. Wyjątkowymi budowlami są kościoły barokowe nawiązujące do ówczesnych wzorców architektury murowanej, czego najlepszymi przykładami są XVIII-wieczne kościoły o dwuwieżowych elewacjach frontowych: w Jasienicy Rosielnej i Jaćmierzu. Do drewnianych kościołów doby baroku należy także monumentalny kościół w Krzeszowie, kościół parafialny i tzw. flisacki w Ulanowie czy

niewielkie kościoły m. in. w: Bachórcu, Hucie Krzeszowskiej, Kosinie, Króliku Polskim, Rogach, Siennowie, Soninie, Wrocance.

Wśród kościołów, których realizację przypadają na **wiek XIX** wskazać należy kościół w Klimkówce, kościół w Iwoniczu-Zdroju – o konstrukcji szkieletowej i formie nawiązującej do zachodnioeuropejskiego budownictwa murowanego – oraz kościół z Jasionowa (obecnie w Zmiennicy) – o cechach barokowych, z elementami klasycystycznymi. Wiek XIX i początek wieku XX przyniósł także przebudowy i rozbudowy starszych obiektów m.in. w Domaradzu, Humniskach, Iwoniczu, Krośnie (kościół pw. św. Wojciecha) czy Szebniach.

Spośród kościołów wzniesionych w **dwudziestoleciu międzywojennym** na uwagę zasługuje kościół projektu Kazimierza Osińskiego w Lisznej, którego formy są rezultatem podjęcia próby pogodzenia tradycji z językiem architektury nowoczesnej oraz kościoły w Jabłonce (projektu Bogdana Tretera) i Miękiszu Nowym (projektu Kazimierza Osińskiego), reprezentujące nurt bardziej tradycyjny.

1.4.3. Architektura sakralna – cerkwie

Istotnym wyróżnikiem zasobu dziedzictwa kulturowego na terenie obecnego województwa podkarpackiego jest jego różnorodność wynikająca przede wszystkim z historycznie uwarunkowanego położenia „na pograniczu kultur”. Stąd też charakterystycznym elementem krajobrazu kulturowego są nadal licznie zachowane (pomimo olbrzymich strat dokonanych w okresie od II wojny światowej do dziś) cerkwie – zarówno drewniane, jak i murowane.

a. Cerkwie murowane

Najwcześniejsze przykłady murowanego budownictwa cerkiewnego pochodzą z **1. ćw. XII w.**, są to fundamenty cerkwi katedralnej w Przemyślu (tzw. cerkwi Wołodara), usytuowane na dziedzińcu przemyskiego zamku.

Z **okresu staropolskiego** zachowały się jedynie nieliczne murowane cerkwie: w Posadzie Rybotyckiej – XV-XVI w., Kańczudze – I poł. XVII w. i w Jarosławiu – I poł. XVIII w. oraz dzwonnica katedry gr.-kat. w Przemyślu z II poł. XVIII w. Niewątpliwie najcenniejszą z nich jest obronna cerkiew w Posadzie Rybotyckiej z zachowaną unikatową polichromią z XV i XVI w. Okazała cerkiew w Jarosławiu została mocno przekształcona w pocz. XX w. i jej forma odnosi się bardziej do tego właśnie czasu.

Koniec XVIII w. oraz I poł. XIX w. to okres wznoszenia tzw. tereziańskich i józefińskich cerkwi opartych wprawdzie na stypizowanych projektach wypracowanych przez austriacką administrację budowlaną jednakże posiadających niejednokrotnie zindywidualizowane formy. Projekty te były oderwane od tradycji ruskiej architektury cerkiewnej, a wznoszone na ich podstawie cerkwie nie różniły się zasadniczo w formie od opartych na tym samym schemacie świątyń rzymskokatolickich. Cerkwie tego rodzaju zachowały się stosunkowo licznie na całym obszarze występowania budownictwa cerkiewnego w województwie podkarpackim (np. w Czaszynie, Łukowem, Odrzechowej, Pielni, Tarnawie Górnej, Tylawie, Woli Niżnej, Zagórze).

Oprócz ww. typowych cerkwi zachowały się z tego okresu nieliczne, interesujące obiekty o bardziej indywidualnych cechach (w Leżajsku, Oleszycach, Prałkowcach).

Wzmożony ruch budowlany, podobnie jak w przypadku budownictwa kościelnego, można zaobserwować w **II poł. XIX w. i pocz. XX w. aż po okres międzywojenny**. Wznoszone w tym okresie cerkwie charakteryzują się stosunkowo dużą różnorodnością i wykazują tendencje powrotu do układów tradycyjnie kojarzonych z architekturą cerkiewną tj. trójdzielnego planu, układu krzyżowo-kopułowego (Cieszanów, Jaksmanice, Nowe Sioło, Przemyśl-Błonie i Wilcze, Międzybrodzie, Niemstów, Oleszyce Stare, Sanok-Dąbrówka, Stary Dzików, Surochów, Wapowce, Wysocko, Wróblak Królewski). Nasilający się w tym czasie ukraiński ruch nacjonalistyczny miał swoje przełożenie w poszukiwaniu stylu narodowego w architekturze, który coraz częściej upatrywano w neobizantyzmie. W ugruntowaniu tego poglądu wielki udział miał Bazyli Nahirny, projektant ponad 200 cerkwi, których rozwiązania powielano ponadto w setkach kolejnych budowli przez innych architektów jeszcze w okresie dwudziestolecia międzywojennego. Spośród kilkunastu cerkwi tego architekta zachowanych na obszarze województwa podkarpackiego należy wymienić przede wszystkim świątynie w Dąbrowicy (pow. leżajski), Krasnej, Kuryłówce, Lubaczowie, Nowym Lublińcu, Ryszkowej Woli i Werchracie. Do interesujących cerkwi okresu międzywojennego należy też modernistyczna z elementami stylu neobizantyńskiego cerkiew bazylianów w Przemyślu projektu Lwa Lewińskiego ze Lwowa. Wyjątkowym przykładem wpływów architektury rosyjskiej na terenie województwa podkarpackiego jest cerkiew w Kulnie.

b. Cerkwie drewniane

Cerkwie drewniane prezentują tradycyjny typ konstrukcji zrębowej, a powszechną zasadą układu przestrzennego, istniejącą już w okresie staropolskim, jest stosowanie trójpodziału: sanktuarium – nawa – babiniec będącego uproszczeniem układu krzyżowo-kopułowego charakterystycznego dla architektury bizantyńskiej. Cerkwie te wyróżniają się bardzo często w krajobrazie specyficznym zwieńczeniem poszczególnych części baniastymi hełmami wież, kopułami i dachami brogowymi, tzw. wierchami (często uskokowymi). Zachowane cerkwie prezentują dużą różnorodność rozwiązań.

Za najstarszą znaną cerkiew drewnianą z terenu województwa podkarpackiego uznaje się cerkiew w Trepczy datowaną na **XII w.**, której relikt (fundamenty) zlokalizowane na terenie średniowiecznego grodziska „Horodyszczce” odkryte zostały w trakcie badań archeologicznych.

W sposób szczególny wyróżnić należy cztery drewniane cerkwie wpisane w 2013 r. na Listę dziedzictwa światowego UNESCO. Są to: cerkiew w Radrużu pochodząca z ostatniej ćwierci XVI w., cerkiew w Chotyńcu z początku XVII w., pochodząca z końca XVIII w. bojkowska cerkiew w Smolniku oraz cerkiew w Turzańsku z początku XIX w. zaliczana do grupy nielicznie już zachowanych świątyń reprezentujących tzw. typ wschodniołemkowski.

Do najstarszych zachowanych cerkwi drewnianych (poza wymienionymi już wyżej – Radrużem i Chotyńcem) zaliczyć należy świątynię w Gorajcu, pochodzącą z końca XVI w. i w Uluczu – będące wybitnymi dziełami architektury drewnianej o wyjątkowych wartościach artystycznych i wysokim poziomie wykonania oraz ciekawych rozwiązaniach technicznych. Spośród innych niezwykle cennych cerkwi wzniesionych w **okresie staropolskim** należy wymienić pochodzące z XVII w. cerkwie w Dobrej Szlacheckiej (cerkiew bramna), Hawłowicach, Kruhelu Wielkim, Leżachowie, Rudce, z I poł. XVIII w. w Czerteżu, Łodzinie, Łukawcu, Młynach, Piątkowej, Równi, Tyniowicach, oraz z II poł. XVIII w. w Borchowie, Krościenku, Ustianowej, Woli Wielkiej.

Budownictwo bojkowskie, o układzie trójdzielnym, trójkopułowym, z charakterystycznymi zadaszeniami wspartymi na słupach lub belkach zrębu, na terenie województwa podkarpackiego reprezentuje zaledwie kilka obiektów. Są to XVIII-wieczne cerkwie w (wymienionym powyżej) Smolniku oraz znajdująca się w sanockim skansenie cerkiew z Grąziowej, a także pochodząca zapewne z XIX w. cerkiew w Liskowatemu.

Osobnego omówienia wymagają stosunkowo jednolite formalnie cerkwie występujące na obszarze dawnego **osadnictwa łemkowskiego**. Ogólnie cerkwie te można podzielić obszarowo na dwie grupy – starszą, zachodnio- i młodszą, wschodniołemkowską. Do najbardziej charakterystycznych i najbardziej znanych przykładów cerkwi zachodniołemkowskich należą świątynie w Świątkowej Wielkiej, Świątkowej Małej, Krempnej oraz późniejsza w Kotani. Cerkwie typu zachodniołemkowskiego o trójdzielnym planie z charakterystycznymi wieżami izbicowymi o pochyłych ścianach, z zróżnicowaną wysokością poszczególnych członów budowli, z namiotowymi łamanymi dachami-kopułami oraz zwieńczeniami w formie baniastych hełmów z pozornymi latarniami, malowniczo wpisują się w otaczający krajobraz Beskidu Niskiego.

Z terenów dawnej środkowej Łemkowszczyzny zachowały się jedynie cerkwie w Chyrowej (XVIII w.) i Bałuciance (XVII w.). Zastosowanie w ich wnętrzach wielopolowych sklepień zrębowych było zapewne inspiracją dla twórców XIX-wiecznej architektury cerkiewnej wschodniej Łemkowszczyzny, której przykłady zachowały się m.in. w Komańczy (spalona we wrześniu 2006 r., a następnie zrekonstruowana), Rzepedzi, Turzańsku, Radoszycach i Wisłoku Wielkim. Na kształt tych cerkwi inspirująco wpłynęło też jak się wydaje, paradoksalnie, stypizowane sakralne budownictwo murowane okresu józefińskiego. Cerkwie te, tzw. wschodniołemkowskie, wyróżniają się wydłużonym planem z wieżą lub bez, równą wysokością zrębu, zwieńczeniami w formie cebulastych hełmów ze ślepymi latarniami. Spośród cerkwi józefińskich wzniesionych w drewnie należy wymienić przede wszystkim świątynie istniejące w Tyrawie Solnej, Siemuszowej, Hołuczku, Rudence czy bardziej klasycyzujące w Czarnej i Rabem.

W przeciwieństwie do murowanych cerkwi z **I poł. XIX w.** drewniana architektura cerkiewna z tego czasu jest bardziej różnorodna. Oprócz powtarzanych w drewnie wzorców świątyń józefińskich (oczywiście powtarzanych na tyle na ile pozwalała odmienna specyfika budulca jakim jest drewno) stosowano również inne układy –

trójdzielne (z kopułami lub wierchami) powszechne w okresie staropolskim (np. cerkiew w Liskowatym) jak i układy przestrzenne zmodyfikowane przez dążenie do ujednolicenia przestrzeni wnętrza (np. cerkwie w Babicach, Cewkowie i Obarzynie).

Równie interesująco prezentuje się zasób drewnianej architektury cerkiewnej z **2. połowy XIX w. i pocz. XX w.** Opisane wyżej tendencje poszukiwania „stylu narodowego” w budownictwie murowanym dotyczyły w równym stopniu cerkwi drewnianych. W tym poszukiwaniu „stylu ruskiego” co bardziej ciekawe uczestniczyli nie tylko Ukraińcy ale również architekci polscy przyczyniając się w pewnym stopniu do kreowania drewnianego budownictwa cerkiewnego ukierunkowanego na „malowniczość”. Spośród licznych cerkwi drewnianych wzniesionych w tym czasie na szczególną uwagę zasługują cerkwie w Michniowcu, Jurowcach, Dobrej Szlacheckiej, Leszczowatym, Końskim, Wojtkowej, Chmielu, Bystrem, Jaworniku Ruskim, Szczutkowie.

Te tendencje uwypuklenia malowniczości nasiliły się szczególnie w **okresie dwudziestolecia międzywojennego**. W tym czasie powstały niezwykle interesujące cerkwie w Wielkich Oczach o nietypowej na tym terenie konstrukcji szachulcowej, Fredropolu-Kormanicach, Hoszowie, Olchowcu, Roztoce, czy dzwonnica cerkiewna w Młodowicach.

1.4.4. Architektura sakralna – synagogi

Ważnym świadkiem wielokulturowości terenów tworzących obecnie województwo podkarpackie i nierozłącznym elementem jego krajobrazu kulturowego są synagogi. Wznoszone były według ścisłych reguł – schematu wynikającego z przepisów Talmudu, w zależności od wielkości i majętności gminy żydowskiej były mniej lub bardziej rozbudowane, na zewnątrz zwykle skromne, a we wnętrzach bogato zdobione i wyposażone. Zachowane do dzisiaj synagogi stanowią niewielką część zasobu, jaki istniał tu do II wojny światowej. To kilkadziesiąt obiektów, z których większość została (zwłaszcza w okresie powojennym) w różnym stopniu przekształcona, często w wyniku adaptacji do nowych funkcji. Synagogi bądź ich ruiny zachowane do dnia dzisiejszego pochodzą z różnych epok. Do najstarszych należą m.in. XVII-wieczne: Staro- i Nowomiejska w Rzeszowie, w Lesku i w Rymanowie; XVIII-wieczne w Dębicy, w Łańcucie (jeden z najcenniejszych obiektów żydowskiej architektury sakralnej w województwie podkarpackim), Strzyżowie, Dukli (ruiny); XIX-wieczne w miejscowościach: Cieszanów, Jarosław (tzw. Duża przy ul. Opolskiej), Kolbuszowa, Niebylec, Przemyśl (przy ul. Unii Brzeskiej), Stary Dzików; z przełomu XIX i XX w. w Jarosławiu (tzw. mała przy pl. Bożnic) oraz pochodzące już z XX w. w: Medyce, Przemyślu – Nowa Synagoga, Sanoku, Sokołowie Młp. i Wielkich Oczach.

W zasobie nie ma żadnej drewnianej synagogi.

1.4.5. Architektura rezydencjonalna

Pozostałością **najstarszej** architektury rezydencjonalnej jest palatium usytuowane na Górze Zamkowej w Przemyślu. Przykładem średniowiecznej rezydencji **gotyckiej** są ruiny zamku w Odrzykoniu, zaś **późne średniowiecze**

reprezentuje wieża mieszkalna w Rzemieniu oraz zamek w Sanoku, pochodzący już z pogranicza gotyku i renesansu.

Prawdziwy rozkwit architektury rezydencjonalnej na terenie województwa podkarpackiego przypada na **okres nowożytny**. Pojawia się wówczas duża różnorodność typów, tendencji stylowych i skali założeń, których program funkcjonalny poszerza się nierzadko o nowe elementy: czytelne w terenie fortyfikacje nowożytne, parki i ogrody, rozbudowane zaplecze gospodarcze. Zgodnie z ogólną tendencją funkcja reprezentacyjna zaczyna dominować nad funkcją obronną. Na szczególną uwagę zasługują rezydencje starsze, znajdujące się w takich miejscowościach jak: Baranów Sandomierski, Krasieczyn, Łańcut, Łęki Górne, Przemyśl (zamek), Węgierka (pozostałości zamku), a z nieco późniejszych: Boguchwała, Dukla, Haczów, Kombornia, Narol, Przeworsk (przebudowany w 2. poł. XIX w.), Rzeszów (pałacyk Lubomirskich), Sieniawa, Wysocko czy Wiśniowa.

U schyłku XVIII w. i na początku XIX w. w architekturze rezydencjonalnej do głosu dochodzi **klasycyzm** oraz **romantyzm**. Za reprezentatywne przykłady rezydencji z tego okresu uznać można na omawianym terenie siedziby w Dubiecku, Hawłowicach Dolnych, Końskiem, Kopytowej (obecnie prywatne Muzeum Kultury Szlacheckiej), Korzeniowie, Leżajsku (dwór starościński, ob. Muzeum Ziemi Leżajskiej oraz pałac Miera, ob. budynek Zgromadzenia ss. Służebniczek NMP), Nienadowej, Rudniku nad Sanem, Rymanowie, Witkowicach, Zarzeczcu, Zawadzie, Zbydniowie, Żarnowcu (rozbudowany w końcu XIX w.; obecnie Muzeum Marii Konopnickiej), Żyznowie. Część z wymienionych powyżej dworów uległo w późniejszych okresach (XIX i XX w.) pewnym przekształceniom, rozbudowom itp., jednak do dziś zachowały one charakterystyczne cechy architektury rezydencjonalnej tego okresu.

Duże rozdrobnienie własności przy równoczesnym silnym dążeniu do posiadania własnej, w miarę możliwości reprezentacyjnej siedziby sprawiło, że rezydencje **XIX-wieczne** dominują w zasobie architektury rezydencjonalnej województwa podkarpackiego. Do najciekawszych spośród nich zaliczyć można pałace lub dwory w miejscowościach: Bakończyce, Bratkówka, Brzyska, Cieszacin Wielki, Dąbrowa, Dzikowiec, Gorajowice, Grabownica Starzeńska, Grębów, Iwonicz, Jasionka, Krosno-Polanka, Łączki Kucharskie, Niwiska, Przecław, Przewrotne, Rzemień (pałac), Roźwienica, Rzeszów-Słocina, Żuklin, Tyczyn, Urzejowice i Wzdów.

Wśród dworów z **przełomu XIX i XX w. i początków XX w.** warto wymienić te w miejscowościach: Bzianka, Izdebki, Lubzina, Łączki Jagiellońskie, Łopuszka Mała, Markowce, Mielec (pałac Oborskich), Olszanica, Pełkinie, Rokietnica i Werynia. Charakterystyczne są też przykłady parterowych dworów XIX wiecznych, niekiedy klasycystycznych rozbudowywanych w początkach XX w. o piętrowe przybudówki (Jurowce, Miejsce Piastowe, Nowa Wieś Czudecka). Zachowały się też przykłady dworów pochodzących z **okresu międzywojennego**, np. w miejscowościach: Iwierzyce, Jedlicze czy Lipnik.

W grupie dworów na uwagę zasługują też **dwory drewniane**, usytuowane w miejscowościach: Brzeziny, Lipnica Dolna, Przeworsk (dawny dwór z Krzeczowic), Targowiska, Trześniów, Żurawica. Kobylany (drewniany z 1935 r., z murem)

dobudówką z pocz. XX w.), Ladzin (z 2. poł. XVIII w. z murowaną piętrową częścią dobudowaną k. XIX w.).

Specyficznymi rezydencjami są: gmachy pałaców biskupich w Przemyślu (tzw. Pałac biskupa Kierskiego przy ul. Katedralnej oraz pałac biskupów greckokatolickich przy Placu Czackiego), willa biskupów przemyskich w Przysietnicy (drewniana), zespół pałacu myśliwskiego w Julinie (drewniany), zespół budynków dawnej Dyrekcji Lasów Ordynacji Potockich w Dąbrówkach (budynki drewniane i murowane, a wśród nich drewniany budynek tzw. łuszczarni nasion), a także dwór myśliwski w Piskorowicach-Mołyniach (murowany) czy pałac myśliwski w Tarnobrzegu-Mokrzyszowie.

Na zakończenie tego syntetycznego przedstawienia zespołów dworskich zachowanych na terenie województwa podkarpackiego trzeba też zwrócić uwagę, że siedziby szlacheckie były swego rodzaju jednostkami osadniczymi, w skład których wchodziła – poza dworem – inna zabudowa mieszkalna, a także budynki gospodarcze, usługowe, a nawet produkcyjne. Budynki i urządzenia, które związane były z funkcją rolno-hodowlaną zwykle wydzielane były w odrębny, niezależny zespół folwarczny. Założenie dworskie to zatem zespół wzajemnie ze sobą powiązanych elementów przestrzennych i kompozycyjnych: dwór wraz z drogą dojazdową, inne obiekty mieszkalne (np. oficyny), zespół budynków gospodarczych (np. stajnie, stodoły, obory, spichlerze), zespół zieleni (park, ogród ozdobny, ogrody użytkowe), budynki związane z prowadzeniem gospodarstwa domowego (np. lodownie, serownie). Niekiedy występowały też obiekty przemysłu (np. młyn, browar, gorzelnia, olejarnia itp.). Ogrom wojennych i powojennych zniszczeń zespołów dworskich spowodował, że tego rodzaju założeń z zachowaną w większości strukturą i budynkami przetrwało stosunkowo niewiele. Zespoły folwarczne, będące immanentną częścią założeń dworskich występują w wielu wymienionych powyżej siedzibach. Niestety wiele obiektów zostało zniszczonych bądź przebudowanych, a zachowane często znajdują się w złym stanie technicznym (np. bardzo interesujące spichlerze w Niwiskach, Pawłosiowie, Sieniawie czy Zmiennicy albo pozostające w ruinie spichlerz w Myczkowcach). Wyjątkowym w skali województwa przykładem są natomiast dwa folwarki: Folwark na Dolnym i Folwark na Górnym w Łańcucie, które pomimo przekształceń stanowią nadal niezwykle cenne zespoły w tej kategorii obiektów zabytkowych i składają się z wielu zabytkowych budynków o różnorodnych pierwotnych funkcjach. Folwarki te istniejące już od XVIII w., rozbudowywane przez kolejnych właścicieli łańcuckiego zamku pełniły różnorodne funkcje: zaplecza gospodarczego zamku, wypoczynkowe, przemysłowe, a także mieszkalne.

1.4.6. Architektura obronna

Zachowane na terenie województwa podkarpackiego zabytki *architectura militaris* reprezentują różne okresy i systemy obronne. Obiekty te na przestrzeni dziejów stanowiły nieodłączny element krajobrazu kulturowego omawianego terenu. Obszar ten miał zawsze duże znaczenie strategiczne. Średniowieczne trakty handlowe biegnące z zachodu na wschód, w kierunku Rusi przez tzw. Bramę Przemyską i z zachodu na południe przez przełęcz karpackie na Węgry stanowiły także tradycyjne szlaki najazdów tatarskich, kozackich, rosyjskich, szwedzkich i

węgierskich. Stąd wynikała potrzeba wznoszenia różnego rodzaju fortyfikacji od czasu wczesnego średniowiecza do 2. ćw. XX wieku. Na przestrzeni wieków, w miarę unowocześniania metod i środków oblężniczych, zmieniały (unowocześniały) się także systemy obronne.

W okresie **wczesnego średniowiecza** osady obronne otaczane były obwarowaniami ziemno-drewnianymi w **tzw. systemie ścianowym**. Wykorzystując z reguły naturalne właściwości obronne terenu, osady zakładano na szczytach wzgórz, na brzegach rzek, w terenach otoczonych bagnami. Po najdawniejszych zabytkach pozostały jedynie relikty archeologiczne, czasem czytelne w terenie ślady ziemnych wałów i fos. Przykładami są m.in.: wczesnośredniowieczne grodzisko „Horodyszczce” w Trepczy (stan. 2) z czterema pierścieniami obwałowań, jedna z najstarszych w Polsce osad obronnych z początków epoki brązu oraz wczesnego średniowiecza w Trzcinicy (stan. 1), grodzisko „Parasol” w Bachórze (Chodorówka stan. 3).

Ziemno-drewniane obwarowania w systemie ścianowym oraz zatokowym (faza rozwojowa, pozwalająca na zastosowanie miejscowo sposobu flankowej obrony np. bramy) stosowane były na naszym terenie do pocz. XVII wieku. Przykładowe miejskie obwarowania tego rodzaju zachowały się częściowo w Dynowie i Łańcucie, a obwarowania wiejskich kościołów – w Kosinie i Soninie.

Równoległe do systemu ścianowego rozwijano, także od czasu wczesnego średniowiecza, **system wieżowy**. Były to wieże, najczęściej drewniane, wznoszone w ciągu wałów lub parkanów obronnych. Pełniły funkcję punktów obserwacyjnych, miejsc „ostatniej obrony”. Służyły także do miejscowego, wertykalnego sposobu obrony np. bramy wjazdowej. Funkcję tę pełniły też wieże kościelne i dzwonnice oraz górne kondygnacje kościołów lub dworów. Murowane obiekty tego typu zachowały się np. w Posadzie Rybotyckiej – XV/XVI-wieczna cerkiew obronna, w Łękach Górnych – murowany dwór z pocz. XVII wieku, w Rzemieniu – średniowieczna wieża mieszkalna (później przekształcona). Pozostałością średniowiecznej wieży mieszkalnej jest tzw. zamek wysoki – stanowiący najstarszą część zamku w Odrzykoniu.

Pierwszym systemem obronnym, posługującym się nowym, skrzydłowym sposobem obrony, jest **system basztowy**. Murowane baszty wznoszone były w ciągu murów obronnych otaczających miasta, klasztory lub zamki. System basztowy rozwijał się na naszym terenie od **późnego średniowiecza**. Początkowo baszty służyły jedynie dla broni ręcznej. Przykłady to: ruiny prostokątnej baszty z XIV/XV w. w „przedzamczu odrzykońskim” zamku w Odrzykoniu oraz doskonale zachowany pełny obwód obronny klasztoru ss. Benedyktynek w Jarosławiu z okrągłymi basztami z 1. poł. XVII w. Pozostałości miejskich, murowanych obwarowań zachowały się w Krośnie, Przeworsku, Jarosławiu i Przemyślu. Od pocz. XVII w. budowano też obszerniejsze **baszty dla artylerii** (tzw. baszty ogniowe lub basteje). Zachowane zabytki tego systemu, to: ruiny okrągłej baszty ogniowej zamku w Węgierce, ruiny sześciobocznej baszty zamku w Przedmieściu Czudeckim, czworoboczne baszty zrujnowanego zamku w Węgierce, baszty zamku w Dąbrówce Starzeńskiej oraz baszty w Kormanicach. Dobrze zachowane baszty ogniowe, to np.: dwie wieloboczne baszty

klasztoru oo. Bernardynów w Leżajsku, zamek w Krasiczynie z czterema narożnymi okrągłymi basztami ogniowymi, okrągłe baszty zamków w Przemyślu i Lesku. Pięcioboczna odmiana baszt ogniowych, zapowiadająca nadejście nowego, bastionowego systemu fortyfikacji reprezentowana jest przez baszty zamku w Łańcucie i basztę klasztoru oo. Bernardynów w Leżajsku.

Najdoskonalszym rozwinięciem skrzydłowego systemu obrony stanowi **system bastionowy**. W województwie podkarpackim zachowały się dwie bastionowe, XVII-wieczne twierdze szkoły holenderskiej: czteroboczne obwarowania zamku

w Rzeszowie oraz pięcioboczna forteca w Łańcucie. Mniej znane, ziemne bastionowe obwarowania szkoły holenderskiej reprezentują fortyfikacje miejskie w Sieniawie, dworów w Rzemieniu i Nowym Siole a także franciszkańskiego zespołu klasztorowego w Kalwarii Paławskiej (pozostałości pięciobocznej fortecy).

W końcu XVII w. pojawia się nowy, **kleszczowy system obronny**. Przykładami są murowane fortyfikacje klasztorów oo. Bernardynów w Leżajsku, oo. Dominikanów w Jarosławiu oraz ziemny szaniec wokół kościoła parafialnego w Kosinie. Ziemne fortyfikacje kleszczowe, weszły także w skład XIX-wiecznego systemu poligonalnego. Zastosowano je w wewnętrznym pierścieniu obronnym Twierdzy Przemyśl.

Znaczenie obronne Bramy Przemyskiej docenili stratedzy armii austro-węgierskiej. Od 1854 do 1914 r. sukcesywnie rozbudowywana i modernizowana stała się jedną z największych twierdz europejskich. Do dzisiaj zachowały się prawie w komplecie wszystkie jej elementy, pomimo zniszczeń dokonanych w 1915 r., powojennych rozbiórek i współczesnych dewastacji. W skład zespołu wchodzi: wewnętrzny pierścień fortyfikacji w systemie poligonalnym (jedyne tego typu zabytki w Polsce), linia fortów i baterii wspierających oraz pierścień zewnętrzny o długości 54 km. Zachowane do dzisiaj forty obrazują rozwój sztuki obronnej w 2. poł. XIX i pocz. XX w. od artyleryjskich szańców FS pierwszego obozu warownego, przez forty artyleryjskie, ześrodkowane pancerne, pancerne obrony bliskiej, piechoty, baterie artylerii, pozostałości fortyfikacji polowych. Zabytkowy zespół Twierdzy Przemyśl dopełniają: sieć dróg fortecznych, układy zieleni maskującej, zespoły koszarowe w Przemyślu i okolicach, zespoły magazynowe, szpital forteczny, pozostałości lotnisk fortecznych. Obiekty dawnej Twierdzy Przemyśl stanowią dzisiaj jedną z głównych atrakcji turystycznych województwa.

Drugą austro-węgierską twierdzą fortową na terenie województwa podkarpackiego był przyczółek mostowy w Jarosławiu. Z dwu pierścieni obronnych do dzisiaj zachowany jest tylko jeden fort. Warto w tym miejscu wspomnieć jeszcze o ufortyfikowanej strażnicy kolejowej w Chodaczowie, chroniącej most kolejowy na Wisłoku – jedynym obiekcie tego typu zachowanym na terenie województwa.

Godne uwagi, głównie z racji strategicznej roli linii kolejowej Karola Ludwika (Kraków – Lwów) oraz wagi twierdzy Przemyśl w systemie obronnym monarchii habsburskiej, są zlokalizowane na terenie województwa podkarpackiego zespoły koszar, pełniące nierzadko do dnia dzisiejszego swoją pierwotną funkcję. Oprócz wspomnianego wyżej Przemyśla obiekty takie zachowały się m.in. w Jarosławiu,

Łańcucie, Sanoku, Radymnie, Rzeszowie i Żurawicy. Często towarzyszą im budynki magazynowe i inne o charakterze pomocniczym (kasyna, łaźnie), tworząc enklawy wyraźnie czytelne w tkance miejskiej.

Ostatnie chronologicznie zespoły zabytków obronnych związane są z II wojną światową. Pierwszym z nich jest tzw. Linia Mołotowa. Zbudowana została przez Rosjan w latach 1939-41 wzdłuż granicy z Niemcami powstałej w wyniku paktu Ribbentrop – Mołotow. Na terenie naszego województwa znajduje się południowy, 13 Przemyski Rejon Umocniony. Wzdłuż prawego brzegu Sanu, od Sanoka do Roztocza rozmieszczono schrony bojowe różnej wielkości i przeznaczenia. Większość obiektów zachowana jest do dzisiaj.

Drugim zespołem jest kompleks schronów kolejowych dla pociągów sztabowych Stępina-Cieszyna – Strzyżów. Zbudowany przez Niemców pomiędzy wiosną 1940 roku a latem 1941 nosił nazwę „Führershauptquartier – Anlage Süd”. Obejmuje dwa zespoły schronów, które są unikatowymi zabytkami oraz olbrzymią atrakcją turystyczną na skalę europejską ze względu na gabaryty i rodzaj budowli oraz kompletność zachowanych obiektów.

1.4.7. Budowle użyteczności publicznej

Najbardziej bodaj charakterystycznymi obiektami użyteczności publicznej w miastach naszego województwa są ratusze, będące siedzibami miejskich władz samorządowych. Przez wieki były one sytuowane na placach rynkowych i dopiero w XIX w. zaczęto je wznosić w pierzejach rynkowych (lub adaptować dla ich potrzeb istniejące tam budynki).

Zachowany zasób nie pozwala na wskazanie na terenie województwa podkarpackiego zachowanych średniowiecznych obiektów tego typu, warto jednakże wspomnieć np. o odkrytych na Rynku w Krośnie reliktach dwóch budowli ratuszowych, datowanych na XIV i XVI wiek. Z budynków ratuszowych powstałych w okresie nowożytnym, o czytelnej do dziś pierwotnej formie wymienić można ratusze w Głogowie Małopolskim, Oleszycach, Sieniawie i Sędziszowie Małopolskim. Wiele ratuszy uległo zniszczeniu u schyłku XVIII i na początku XIX w., co wiązało się z zapaścią instytucji samorządu miejskiego, jaka nastąpiła po utracie niepodległości. Sytuacja ta uległa zmianie po restytucji instytucji samorządu w okresie autonomii galicyjskiej. W XIX i na początku XX w. obecną formę otrzymały m.in. ratusze w Brzozowie, Dukli, Lesku, Leżajsku, Lubaczowie, Rzeszowie, Sanoku i Sokołowie Małopolskim. Sporą grupę stanowią w zasobie ratusze o dawnej, średniowiecznej lub nowożytnej proveniencji, które w epokach późniejszych (zwłaszcza w XIX i na początku XX w.) poddano gruntownej przebudowie. Ratusze takie zachowały się np. w Jarosławiu, Przeworsku, Sanoku.

Spośród budowli związanych z działalnością władz samorządowych warto też wspomnieć o siedzibach Rad Powiatowych, wśród których wyróżniają się obiekty zachowane w: Krośnie (projekt Oskara Łozińskiego), Nisku, Mielcu, Rzeszowie (projekt Tadeusza Stryjeńskiego), Sanoku.

Znaczącymi budowlami publicznymi są również budynki sądowe, będące swego czasu, podobnie jak gmachy starostw czy dyrekcji skarbu, czytelnymi znakami wpływu władz centralnych na życie prowincji. Funkcje sądownicze bardzo długo

związane były z ratuszami. Na interesującym nas obszarze dopiero w XIX w. na większą skalę pojawiać się zaczęły odrębne budowle będące siedzibami sądów. W początkowym okresie do celów tych adaptowano budynki już istniejące, najczęściej zajmując dawne zabudowania klasztorne należące do zgromadzeń zakonnych skasowanych przez władze zaborcze (Przemyśl). Spośród nowo powstałych najbardziej okazałe były z zasady siedziby sądów obwodowych, do których na naszym terenie należy gmach sądu w Rzeszowie, dla potrzeb którego odbudowano od podstaw dawny zamek Lubomirskich. Spośród siedzib sądów niższej instancji warto wymienić budynki sądów w Dubiecku, Krośnie, Leżajsku, Łańcucie, Mielcu, Nisku, Ropczycach, Rozwadowie (ob. Stalowa Wola), Strzyżowie, Tyczynie. Część tych budynków wzniesiona została wg projektów typowych.

Spośród wybudowanych później, nielicznie już powstających budowli sądowych na szczególną uwagę zasługuje zaprojektowany przez arch. Witolda Minkiewicza budynek sądu okręgowego w Przemyślu, będący jednym z najwybitniejszych przykładów architektury modernistycznej na terenie województwa podkarpackiego.

Wprowadzona po II wojnie światowej centralizacja władzy i promowanie w sztuce założeń socrealistycznych zaowocowały budową monumentalnych, okazałych gmachów administracji państwowej i partyjnej. Do ważnych tego typu dzieł architektury socrealistycznej zaliczyć można budynki: Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej (ob. Urząd Wojewódzki), siedziby KW PZPR w Rzeszowie (ob. Sąd Apelacyjny) oraz domy kultury np. w Rzeszowie (Dom Kultury WSK), Stalowej Woli (Miejski Dom Kultury) czy w mniejszych ośrodkach jak Nowa Sarzyna.

Szczególną rolę w krajobrazie, zarówno miejskim, jak i wiejskim, odegrały w końcu XIX i na początku XX w. budynki szkolne, przeznaczone dla szkół różnego szczebla i typu, wyróżniające się korzystną lokalizacją, skalą i oszczędnym, ale starannie opracowanym detalem. Rezultatem rozwoju szkolnictwa były liczne budynki szkolne wzniesione m.in. w: Jarosławiu, Jaśle, Krośnie, Miłocinie (ob. Rzeszów), Przemyślu, Rzeszowie, Sanoku, pojedyncze, interesujące budynki szkolne w: Dębicy, Jaśle, Łańcucie czy Ropczycach, czy coraz liczniej powstające na przełomie XIX i XX w. szkoły wiejskie. Należy też zwrócić uwagę na powstałe wówczas okazałe seminaria duchowne w Przemyślu (greckokatolickie i rzymskokatolickie). Wśród wymienionych obiektów wyróżnić należy dwa duże zespoły szkół rolniczych – zespół Szkoły Rolniczej w Suchodole z 1898 r. (najstarsza w Galicji szkoła rolnicza) oraz rozbudowany, złożony z wielu obiektów zespół Niższej Szkoły Rolniczej w Miłocinie, a także Krajową Szkołę Mleczarską w Rzeszowie-Staromieściu powołaną w 1902 r. (pierwszą polską szkołą mleczarską z terenu wszystkich trzech zaborów).

Szczególny rozkwit działalności organizacji społecznych, jaki zaobserwować można w okresie autonomii galicyjskiej, zaowocował m.in. dużą ich aktywnością w zakresie wznoszenia własnych siedzib. Na czoło wysuwają się tutaj dokonania Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”, mającego swe oddziały (gniazda) w wielu miejscowościach naszego województwa. Spośród siedzib tych oddziałów wymienić należy stosunkowo najmniej przekształcone w późniejszych czasach sokolnie w: Brzozowie, Jarosławiu, Kolbuszowej, Krośnie, Nisku, Pilźnie, Przemyślu Rzeszowie, Sanoku. Ważną rolę pełniła tu także infrastruktura towarzysząca. I tak

np. przy sokołni w Pilźnie zachował się cały kompleks wypoczynkowo-rekreacyjny, przy sokołni w Sanoku – park miejski, a przy gruntownie przebudowanej sokołni w Strzyżowie – kręgielnia. Efektem rozwoju i działalności stowarzyszeń są też np. zachowane w Jarosławiu i Przemyśle dawne siedziby Stowarzyszeń Rzemieślników Gwiazda czy też interesujący budynek Towarzystwa Mieszczańskiego Zgoda w Krośnie. Spośród innych tego typu inicjatyw wymienić można dla przykładu: dobrze zachowane ukraińskie: Dom Narodowy w Przemyśle (Ukraińskie Towarzystwo Dom Ludowy) czy też Dom Narodowy – siedziba towarzystwa „Proświta” w Leżajsku, jak również okazały gmach Stowarzyszenia Rękodzielników Żydowskich Jad Charuzim w Jarosławiu czy (późniejszy pochodzący z okresu międzywojennego, utrzymany w duchu modernizmu) budynek Żydowskiego Domu Ludowego w Rzeszowie.

Wprowadzenie w Galicji autonomii przyniosło m.in. intensywny rozwój instytucji finansowych, które z czasem zaczęły wznosić swoje własne gmachy. Największą aktywność w tym względzie wykazały kasy oszczędności oraz towarzystwa zaliczkowe. Wśród gmachów tych pierwszych instytucji na uwagę zasługują budynki w Przemyśle i Rzeszowie, a wśród tych drugich – w Krośnie i Rzeszowie. Budynki Towarzystwa Zaliczkowego w Krośnie i Przemyśle to reprezentacyjne gmachy o neorenesansowym wystroju elewacji. Budynek krośnieński dekorowany jest ciekawym sgraffito – fryzem przedstawiającym sceny związane z tkactwem, kopalnictwem naftowym oraz portrety założycieli Towarzystwa Zaliczkowego w Krośnie: Tytusa Trzecieckiego, Karola Klobassę i Ignacego Łukasiewicza – niezwykle zasłużonych dla rozwoju przemysłu naftowego. Wśród licznie wznoszonych w tym okresie w wielu galicyjskich miastach budynków będących siedzibami różnych instytucji finansowych, stowarzyszeń kulturalnych i społecznych nie można pominąć gmachu Kasyna Urzędniczego w Łańcucie przy ul. Kościuszki, zbudowanego dla Towarzystwa Kasynowego z fundacji Potockich.

Wśród budynków użyteczności publicznej powstałych na przełomie XIX i XX w. nie można też pominąć nowo wznoszonych w tym czasie w większych miastach gmachów bankowych, których reprezentacyjny charakter sprawia, że do dziś w dużej mierze wpływają one na oblicze architektoniczne miast. Wskazać tu należy m.in. dwa budynki bankowe z neobarokowymi fasadami w Przemyśle przy ul. Mickiewicza oraz dwa okazałe gmachy banków w Rzeszowie przy ul. 3-go Maja.

Rozwój miast sprawił, że w końcu XIX i początkach XX w. poza wspomnianymi powyżej budynkami użyteczności publicznej pełniącymi różnorodne funkcje (sądownicze, bankowe, oświatowe i kulturalno-oświatowe oraz siedzibami towarzystw i stowarzyszeń) w największych ówczesnych miastach budowano też hotele. Z tego czasu zachowały się m.in. hotele w Przemyśle (np. hotel „Viktoria” przy ul. Mickiewicza, hotel przy Placu Legionów, hotel „Europejski” przy ul. Sowińskiego), Rzeszowie (hotel „Luftmaszyna” na rogu ulic Kościuszki i Słowackiego, „Hotel Krakowski” przy Placu Wolności) czy w Krośnie hotel „Victoria” przy ul. Ordynackiej. Budynki hotelowe zachowały się też z okresu międzywojennego np. w Rzeszowie (hotel „Polonia” przy ul. Kolejowej, hotel przy ul. Asnyka, czy hotel dla pracowników Państwowych Zakładów Lotniczych przy ul. Dąbrowskiego wzniesiony ramach inwestycji prowadzonych na terenie miasta związanych z COP) czy w Stalowej Woli

hotel „Hutnik” stanowiący cenny przykład modernistycznej architektury drugiego ćwierćwiecza XX wieku.

W drugiej połowie XIX w., wraz z powstaniem i rozwojem transportu kolejowego, pojawiły się na terenie naszego województwa nowe budynki użyteczności publicznej – dworce kolejowe. Spośród zachowanych najokazalszy jest niewątpliwie dworzec kolejowy w Przemyślu, powstały na miejscu wcześniejszego u schyłku XIX w. (w r. 1895). Wielokrotne akcje rozbudowy i modernizacji dworców, zwłaszcza na głównej trasie łączącej Kraków z Lwowem, sprawiły, iż grupa tego typu budowli nie jest już tak liczna. Jako zachowane w formie zbliżonej do pierwotnej wymienić można jedynie większość dworców kolejowych na trasach pobocznych względem głównej magistrali, budowanych jednak według powtarzalnych, stypizowanych wzorów: Jasło-Rzeszów, Grybów-Zagórz i Przeworsk-Rozwadów (w tym zwłaszcza dworce w miejscowościach: Boguchwała, Czudec, Rzeszów-Staroniwa, Strzyżów; Skołyszyn, Tarnowiec, Jedlicze, Krosno, Sanok, Zagórz, Nowy Zagórz (o nietypowym projekcie), Leżajsk, Nowa Sarzyna, Rudnik nad Sanem, Nisko. Warto dodać, iż wiele z nich znajduje się w bardzo złym stanie.

1.4.8. Budownictwo drewniane

Pisząc o zasobie budownictwa ludowego należy pamiętać, że wступujemy na obszar, w którym z dnia na dzień dokonują się istotne przeobrażenia. Śmiało można powiedzieć, że zasób ten jest bardzo płynny a wszelkie wyliczenia i statystyki ważne tylko w dniu ich przeprowadzenia. Niejednokrotnie obiekty zarejestrowane i zewidencjonowane w jednym miesiącu są wykreślane w następnym, czy to ze względu na gruntowną przebudowę czy też likwidację budynku. Stąd podstawowa trudność w określeniu zasobu tego budownictwa.

Ogólnie ujmując zagadnienie zasobu należy stwierdzić, że zachowały się do dzisiaj *in situ* (tak na wsiach jak i w małych miasteczkach) przykłady, mniej lub bardziej przekształcone, wszystkich ważniejszych typów regionalnych budynków wyodrębnionych i sklasyfikowanych przez badaczy w przeszłości. Występują zatem zagrody jednobudynkowe (charakterystyczne np. dla starszego budownictwa łemkowskiego, a ogólnie dla regionu górskiego i podgórskiego) jak i wielobudynkowe (region środkowy i północny województwa). Do rzadkości należą już (jeśli w ogóle występują) zagrody okólne, w których budynki tworzą (bardzo ogólnie ujmując zagadnienie) zwartą, czworoboczną zabudowę, najczęściej w odmianie z tzw. „rynkiem” (okolice Rzeszowa, Łańcuta i Przeworska). Dominującym typem jest dom tzw. szerokofrontowy, z wejściem w elewacji dłuższej budynku (wąskofrontowy występuje jeszcze w zabudowie małomiasteczkowej np. Kalwaria Paławska, Pruchnik) a w rozplanowaniu jedno-, półtora- i dwutraktowy (z licznymi tego rozplanowania odmianami od najprostszej – izba-sień – poczynając). Zachowane drewniane domy mieszkalne posiadają najczęściej prostą konstrukcję zrębową, stosunkowo rzadko sumikowo-łątkową a bardzo rzadko ryglową (dość często natomiast spotykana w budynkach gospodarczych) z wypełnieniem glinianym (tw. lepianki). Sporadycznie spotkać można tzw. domy przysłupowe, kiedyś bardzo charakterystyczne dla regionu rzeszowsko-przeworskiego i części przemyskiego (Kalwaria Paławska, Pruchnik, Przeworsk), a w regionach podgórskich domy z podcieniem.

Z zasobu drewnianego budownictwa małomiasteczkowego konieczne trzeba wymienić jego wyjątkowo interesujące zespoły lub enklawy występujące w Dębowcu, Jaśliskach, Kalwarii Paclawskiej, Mrzygłodzie, Pruchniku, Ulanowie a także w mniejszym stopniu w Dynowie, Jaćmierzu, Lubaczowie, Narolu (Lipsku), Sieniawie, Tyczynie i innych oraz zabudowę uzdrowską Rymanowa-Zdroju i Iwonicza-Zdroju.

Inny charakter posiadają nieliczne zachowane reprezentacyjne budynki mieszkalne w typie willi, zlokalizowane najczęściej na obrzeżach miast. Te wznoszone wg projektów architektonicznych obiekty cechuje najczęściej indywidualizm form i malowniczość. Budynki tego typu zachowały się m.in. w Brzozowie, Kolbuszowej, Leżajsku, Rzeszowie czy wspomnianych już wcześniej Dąbrówkach – budynek leśnictwa.

1.4.9. Budownictwo przemysłowe

Zabytkowe budownictwo przemysłowe a także jego wyposażenie techniczne to na obecnym etapie badań obszar stosunkowo mało rozpoznany. Spory problem sprawiają również obiekty wprawdzie znane, ale narażone ciągle na utratę wartości zabytkowych ze względu na swą specyfikę, tj. zagrożenia ustawicznymi przekształceniami czy likwidacją z przyczyn ekonomicznych. Ochronę tych użytkowych budowli produkcyjnych czy usługowych oraz sprzętu utrudnia samo postrzeganie ich jako „mniej zabytkowych”, powstałych jedynie dla zaspokojenia określonych potrzeb.

O wyborze i ochronie tych obiektów mogą decydować różne czynniki – znaczenie dla rozwoju techniki, czas powstania, stopień rzadkości, wartość dla historii architektury, a w niektórych przypadkach urbanistyki jak również stan zachowania a także czynniki ekonomiczne – koszty opieki. Najtrudniejszym zadaniem jest właściwe wykorzystanie takich zabytków. Oprócz funkcji muzealnej lub rezerwatu możliwe jest także kompromisowe wykorzystanie obiektów tj. zachowanie bryły, architektury budynku natomiast nowe wykorzystanie wnętrza, adaptacja do nowych funkcji, wykorzystanie dawnego zabytkowego wyposażenia jako elementu ozdoby wnętrza dostosowanego do nowych potrzeb.

Ważną rolę w zachowaniu dziedzictwa przemysłowego pełnią muzea. Obecnie na terenie województwa podkarpackiego istnieje niezwykle atrakcyjny turystycznie skansen – Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego im. I. Łukasiewicza w Bóbrce – utworzony na terenie najstarszej na świecie zorganizowanej kopalni ropy naftowej, w miejscu narodzin przemysłu naftowego i techniki rafineryjnej.

Obok interesujących budynków lub zespołów budynków wpisanych do rejestru zabytków (np. zespół zabudowań dawnej rafinerii nafty w Ustrzykach Dolnych, rzeźnia miejska a także gazownia miejska w Jarosławiu, młyny – Frenkla w Przemyśle, Rudniku, Nowych Sadach, gorzelnia w Hucie Kryształowej, Nienadowej, Skołyszynie-Lisówku i Rymanowie, cegielnia w Nisku, tartak w Przemyśle, browar w Moszczanach (przekształcony jeszcze w 1820 w klasztor ss. Niepokalanek), spichrze w Sieniawie-Augustowie, Lubaczowie, Trześni, Zmiennicy, Niwiskach, budynki przemysłowe związane z dawną ordynacją łańcucką: spichlerze w Łańcucie, Brzózce

Stadnickiej, młyn w Albigowej, magazyn Wytwórni Rosolisów i Likierów w Łańcucie), można w tej grupie obiektów przemysłowych wyróżnić inne, nie ujęte w rejestrze zabytków, często posiadające zachowane wyposażenie jak np. całe zespoły budynków związanych z przemysłem naftowym – w Jaśle, Krośnie, Jedliczu, Grabownicy Starzeńskiej, obiekty związane z Centralnym Okręgiem Przemysłowym (np. Gamrat w Krajowicach), najstarsza huta szkła w Krośnie, pozostałości cukrowni w Przeworsku, browary (m. in. w Zaczerniu, Zarszynie, Nisku), gorzelnia w Stalowej Woli-Rozwadowie czy też spora grupa młynów z zachowanym wyposażeniem, m.in. młyny w Zręcinie, Załężu-Markuszcze, Nienadowej, Żołyni, Nisku.

Do tej grupy zabytków zaliczyć też można niezwykle cenny i jedyny tego rodzaju na terenie województwa zespół transformatorów zachowany w Przemysłu oraz pojedynczy transformator istniejący w Rymanowie-Zdroju. Warto również zwrócić uwagę na zachowany budynek elektrowni zamkowej w Łańcucie.

Należy wspomnieć także o stosunkowo licznie zachowanych jeszcze stalowych mostach, tak kolejowych jak i drogowych (np. w Przemysłu, Jarosławiu, Zagórze). Nie należy również zapominać o innych, licznych obiektach związanych z koleją – lokomotywniach, wieżach ciśnień, magazynach, przepustach, kamiennych mostach, nastawniach (np. zespół lokomotywni w Przemysłu-Bakończycach, zespoły obiektów kolejowych w Przemysłu, Przeworsku, Rzeszowie, Jaśle, Zagórze). Obiektów tych jednak znacznie ubyło w ostatnich latach, po przeprowadzonych modernizacjach istniejących linii kolejowych.

Odrębną grupę stanowią liczne obiekty związane z kolejkami wąskotorowymi – przeworsko-dynowską i bieszczadzką, wpisanymi w całości do rejestru zabytków.

1.4.10. Parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni

Przy okazji omawiania zasobu nie można pominąć zabytkowych założeń ogrodowych. Zachowanymi w naszym województwie typami zabytkowych założeń zieleni są: parki pałacowe, parki dworskie, zabytkowe aleje oraz parki miejskie i zdrojowe.

Spośród zachowanych parków zamkowych i pałacowych do najbardziej znanych i z pewnością najlepiej utrzymanych należą parki w: Łańcucie, Baranowie Sandomierskim, Krasiczynie, Przeworsku, Sieniawie i Tarnobrzegu-Dzikowie.

Z większych założeń wymienić należy ponadto parki pałacowe w: Dukli, Dubiecku, Gorajowicach, Grębowie, Iwoniczu, Horyńcu-Zdroju, Jedliczu, Lubzinie, Łące, Maćkowicach, Medyce, Tarnobrzegu-Mokrzyszowie, Narolu, Olszanicy, Pełkiniach-Wygarkach, Przecławiu, Rudniku, Rudzie Różanieckiej, Rzemieniu, Strzyżowie, Tyczynie, Urzejowicach, Weryni, Wysocku, Wzdowie, Zarzeczu i Żyznowie. Są to w większości złożenia krajobrazowe, z końca XVIII i z XIX wieku.

W zespołach dworskich, które funkcjonowały w wielu miejscowościach, znajdowały się parki dworskie, niekiedy o niewielkiej powierzchni. Do dziś istnieje wiele założeń tego typu; znajdują się one w różnym stanie zachowania. Do lepiej zachowanych parków dworskich należą m.in. założenia w: Bielinach, Bieździadce, Błażowej, Bolestraszcach, Chmielowie, Chorzelowie, Dąbrówce Starzeńskiej,

Dzikowcu, Iwierzycach, Jabłonce, Komborni, Łączkach Kucharskich, Łękach Górnych, Łopuszce Małej, Markowcach, Pawłosiowie, Przewrotnem, Rokietnicy, Rzeszowie-Słocinie, Strzegocicach, Szebniach, Tarnowcu, Trzcianie, Ropczycach-Witkowicach, Wiśniowej, Załężu, Zasowie, Zawadzie, Zbydniowie, Zmiennicy, Żarnowcu.

Wśród zabytkowej zieleni interesującym założeniem (głównie ze względów historycznych) jest łańcucki Dębnik (obecnie las komunalny) – stanowiący część historycznego założenia Zwierzyńca. Powstawanie Dębnika notuje się od 1758 r., tj. od wydania przez Lubomirskiego dekretu, w którym nowożeńcy zobowiązani byli do zasadzenia drzewka dębu.

Spośród założeń zieleni miejskiej na uwagę zasługują parki miejskie w Jarosławiu, Sanoku, Rzeszowie, Krośnie, Przemyślu (przy zamku, z unikatowym zespołem Domu Ogrodnika) i Jaśle, a także, specyficzne w swym charakterze parki zdrojowe: w Iwoniczu-Zdroju, Rymanowie-Zdroju i Horyńcu-Zdroju.

Wśród zabytkowych alei wyróżnić należy przede wszystkim zespół alei w Łańcucie, założonych w XVIII i XIX w. wzdłuż dróg dojazdowych do miasta oraz łączących rezydencję z folwarkami (w tym m.in. z Ogrodem Włoskim, Bażantarnią i Zwierzyńcem). Obecnie pełnią rolę ulic położonych na wschód i północ od zamku z zachowanym częściowo drzewostanem. Są to aleje kasztanowe, lipowe, jesionowe, dębowe i grabowe. Nie wszystkie dotwały do naszych czasów, niektóre zostały zdegradowane, inne zrekonstruowano. Inną wyjątkową w skali województwa jest aleja z robinii akacjowej w Dukli. Zachowały się także aleje w bezpośrednim sąsiedztwie folwarku w Albigowej, a także sporo alei dojazdowych do założeń dworskich m.in. w: Bielinach, Bachórzcu, Julinie–Wydrzu, Krościenku Wyżnym, Latoszynie, Narolu, Przyborowie, Rudnej Wielkiej, Tyniowicach, Wielkich Oczach, Wolicy, Wysocku, Wzdowie i Załężu, Zarzeczu, Żarnowcu.

1.4.11. Cmentarze

Integralnymi elementami założeń urbanistycznych i ruralistycznych posiadającymi wartości zabytkowe są cmentarze – miejsca zorganizowane według określonych reguł kulturowych, związanych tak ze zrytualizowaniem form grzebania zmarłych, jak i z istnieniem pewnej tradycji sposobu utrwalania pamięci o nich. To nie tylko miejsca pamięci o zmarłych, historii wielu pokoleń, lecz często swoiste galerie sztuki nagrobnej, świadectwa minionych epok w zakresie zwyczajów chowania zmarłych, mody i wystawiania się – widoczne na fotografiach i tablicach inskrypcyjnych, to często interesujące układy kompozycyjne, przestrzenne i krajobrazowe.

Od połowy XI w. zgodnie z nakazami soboru rzymskiego przy nowo wznoszonych świątyniach należało wydzielić przestrzeń przeznaczoną na grzebanie zmarłych. Dlatego też cmentarze lokowane były w bezpośrednim sąsiedztwie kościołów. Tradycja ta formalnie zniesiona w czasach oświecenia pozostała jednak na dłużej, dlatego na przykościelnych i przycerkiewnych cmentarzach Podkarpacia możemy spotkać pomniki nagrobne jeszcze w XX w. Cmentarze przykościelne, przyklasztorne i przycerkiewne są zatem najstarszymi miejscami pochówków

podlegającymi ochronie (m. in. cmentarze rzymskokatolickie: dominikański w Tarnobrzegu, w Krzeszowie, Ulanowie, Uhercach Mineralnych, Zaklikowie, przycerkiewne w: Radrużu, Łówczy, Opace, Czerteszy, Czarnej Górnej, Rabe, Turzańsku, Borchowie, Moszcznicy, Woli Wielkiej).

Do najstarszych, wyróżniających się w sztuce sepulkralnej Podkarpacia należą pomniki nagrobne wywodzące się z ośrodka bruśnieńskiego, czyli kamieniarzy pochodzących z nieistniejącej już dzisiaj wsi Stare Brusno (pow. lubaczowski) i jej okolic. Wykonywali oni nagrobki z wapienia wydobywanego ze złóż góry pod Starym Brusnem, dlatego nazywane bruśnieńskimi, najczęściej w formie krzyży lub niewielkich figur o specyficznej ludowej stylistyce. Setki ich począwszy od końca XVI w. znajduje się na okolicznych cmentarzach, lecz o popularności świadczy fakt występowania bruśnieńskich nagrobków w większych odległościach od Brusna (m.in. w Jarosławiu, Kolbuszowej, Pruchniku czy Przeworsku). Zanik nagrobków bruśnieńskich kamieniarzy obserwuje się po I wojnie światowej. Nagrobki bruśnieńskie zachowane poza cmentarzami przykościelnymi, czy przycerkiewnymi, znajdują się na cmentarzach założonych już w myśl nowych zasad poza miastami i osadami. Ich powstanie wiąże się z wprowadzonymi przez władze austriackie szczegółowymi przepisami na mocy dekretu cesarza Józefa II ogłoszonego 9 września 1784 r. we Lwowie. Od tego czasu zaczęto zamykać funkcjonujące dotychczas cmentarze przykościelne i zakładać cmentarze komunalne. Do najstarszych

nekropolii i ważniejszych pod względem historycznym i zabytkowym z terenu województwa należy zaliczyć miejsca wiecznego spoczynku m.in. w Jarosławiu, Jaśle, Krośnie (przy ul. Krakowskiej), Rzeszowie (przy ul. Targowej), Sanoku (Cmentarz Centralny), Przeworsku, Lesku. Pod względem krajobrazowym wyróżnia się cmentarz w Przemyślu przy ul. Słowackiego. Jego znaczenie jest odzwierciedleniem znaczenia trzeciego miasta Galicji, jego szybkiego rozwoju, który nastąpił pod koniec XIX w. Interesujące są również cmentarze w mniejszych ośrodkach, gdzie można spotkać pojedyncze obiekty reprezentujące wysoki poziom wykonania. Klasa tych zabytków najczęściej wynika z obecności dworu, pałacu oraz zasobności mieszkańców miejscowości (np. cmentarz w Łańcucie, Płazowie, Rymanowie czy Radymnie). Pod względem artystycznym w sztuce sepulkralnej obecny teren Podkarpacia był miejscem nakładania się wpływów warsztatów kamieniarskich głównie z Krakowa i Lwowa,

a w mniejszym stopniu o proveniencji tarnowskiej czy stanisławowskiej. Mamy tego przykłady w występujących na naszym terenie m.in. w pochodzących z Krakowa dziełach E. Stehlika, J. Kuleszy, F. Hochstima, F. Fischera; lwowskich nagrobkach z warsztatów A. i L. Schimserów, L. Makolondry, L. Tyrowicza, P. Eutele'go, J. Markowskiego, H. Periera. Uwagę zwracają także: silny ośrodek przemysłowy Ferdynanda Majerskiego i duży zakład kamieniarski w Rzeszowie rodziny Janików działający przez pierwszą połowę XX w. Poza wymienionymi istniały również wartościowe artystycznie warsztaty w innych miastach, lecz działały one na dużo mniejszą skalę. Dzieła wspomnianych twórców oraz tych nieznanymi wykonane z kamienia, często z elementami kutymi, reprezentują szeroki wachlarz form plastycznych, stylistycznie przynależnych do epoki, neostylowych i eklektycznych, w postaci steli, obelisków, rzeźb na cokółkach lub kubaturowych komór grobowych. Kolejny okres przyniósł nowe tendencje kształtowania pomników nagrobnych.

W modernizmie nastąpiło odejście od rzeźbiarskich przedstawień figuralnych na rzecz kubicznych, prostych kubaturowych grobowców niekiedy zdobionych skromnym detalem ornamentalnym wpisanym w geometryczne podziały. Grobowce te zasługują na uwagę z uwagi na wartości historyczne, artystyczne i naukowe, które niestety nie zawsze są dostrzegane przez właścicieli i zatracane poprzez prowadzone remonty. Tutaj należy zwrócić uwagę na modernistyczną sztukę sepulkralną na cmentarzach w Przeworsku (Cmentarz Stary), Jarosławiu (Cmentarze Stary i Nowy), Przemyślu (przył. Słowackiego), Rzeszowie na Pobitnem, Centralnym w Sanoku, Miejskim w Tarnobrzegu (Cmentarz Miejski).

Osobnym aspektem sztuki sepulkralnej są występujące na cmentarzach Podkarpacia kaplice grobowe. Do ciekawszych przykładów możemy zaliczyć kaplice na cmentarzu w Bachórcu (Krasickich), Brzyskach (Kotarskich), Dąbrowce Starzeńskiej (Starzeńskich), Dębicy (Raczyńskich), Grębowie (Dolańskich), Gogołowie (Denkertów), Gorajcu (Brunickich), Harcie (Skrzyńskich), Horyńcu (Ponińskich), Husowie (Czapeli), Jedliczu, Kalwarii Pałacowskiej (Tyszkowskich), Majdanie Królewskim, Mrowli, Nowosielcach (Tomalskich), Narolu (Puzynów) Leżajsku, Przemyślu, Szebniach, Zagórzcu czy monumentalną kaplicę w Żołyni. Kaplice grobowe były stawiane również poza cmentarzami. Do takich przykładów należy wybitne dzieło architekta Z. Hendla – kaplica grobowa Mycielskich w Wiśniowej, Kuźminie (Pieściorowskich), w Rzeszowie-Słocinie (Szymanowskich), Łopuszce Wielkiej (Scipio del Campo), w Zaczerniu (Jędrzejowiczów) – dwie ostatnie wg proj. Tadeusza Stryjeńskiego.

Nie można pominąć faktu, że cmentarze są powiązane często z zakomponowaną od samego początku zielenią, nasadzeniami drzew i roślin często o znaczeniu symbolicznym jak np. dęby, brzozy, bukszpan, bluszcz, barwinek, stanowiące ważny, zabytkowy komponent założenia.

Charakterystyczne dla Podkarpacia, liczne i nie rzadko wyjątkowe są cmentarze z okresu I wojny światowej. Zostały one założone w wyniku nakazu cesarsko-królewskich władz (z dnia 18 marca 1915 r.) dla upamiętnienia ofiar tysięcy żołnierzy poległych na froncie. Dzięki zaangażowaniu artystów, architektów, inżynierów, ogrodników powstały nekropolie odznaczające się przemyślaną lokalizacją, kompozycją, zespołem nagrobków – krzyży lub tablic – z jednym najczęściej dominującym pomnikiem lub mogiłą zbiorową, w formie kopca, kurhanu, rotundy, piramidy lub obelisku. Zakładane były na planie koła, krzyża, kwadratu lub prostokąta, z osią kompozycyjną często zaakcentowaną bramą, schodami, aleją, obsadzone specjalnie dobraną zielenią. Spośród kilkudziesięciu znajdujących się na terenie naszego województwa można wyróżnić nekropolie w Bukowej, Brzostku, Grabiu, Jaśle, Kleciu, Krempej Sławęcinnie, Woli Cieklińskiej czy Zawadce Brzosteckiej. Poza nimi cmentarz na przemyskim Zasaniu z monumentalną kaplicą, która jest wynikiem konkursu ogłoszonego przez ówczesne władze. Przedmiotowe cmentarze wraz z pozostałymi z okresu I wojny światowej, spoza Podkarpacia, stanowią niepowtarzalny w skali Europy pomnik wojskowej sztuki sepulkralnej.

Pomimo powszechnego odczucia o zniszczeniu większości przykładów materialnego dziedzictwa społeczności żydowskiej, na terenie naszego województwa zachowało się niemal 100 kirkutów. Nie rzadko stanowią one jedyną pamiątkę w miejscowości po społeczności żydowskiej. Na wielu zachowały się dość licznie nagrobki – macewy, np. w Baligrodzie, Dukli, Jarosławiu, Korczyniu, Krośnie, Lesku, Przemyślu, Siedleczce, Sieniawie, Sokołowie Małopolskim, Rybotyczach, Ulanowie. Najczęściej są to przykłady tradycyjnej sztuki żydowskiej o określonej w tradycji żydowskiej formie i symbolice. Bardziej nowoczesne nagrobki, odchodzące od tradycyjnych wzorców (a także sygnowane przez ich twórców) możemy zaobserwować na przemyskim cmentarzu przy ul. Słowackiego. Społeczność żydowska w szczególny sposób upamiętniała charyzmatycznych przywódców religijnych stawiając na miejscach ich pochówków niewielkie kaplice – ohele. W większości przypadków zostały one zniszczone przez okupanta w czasie II wojny światowej. Część z nich została odbudowana po zakończeniu wojny m.in. ohele w Leżajsku, Łańcucie, Sieniawie.

Podkarpackie cmentarze – miejsca pamięci – są m. in. świadectwem wielokulturowości Podkarpacia.

1.5. Wojewódzka i gminna ewidencja zabytków

Wojewódzką ewidencję zabytków prowadzi wojewódzki konserwator zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa. Z kolei gminną ewidencję zabytków prowadzi wójt (burmistrz, prezydent miasta). Ma ona formę zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy, w tym zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru, zabytków nieruchomości znajdujących się w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz innych zabytków nieruchomości wyznaczonych przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu

z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 22 ust. 4 i 5). Wzory kart ewidencyjnych zabytku nieruchomego określa *Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem*. Zgodnie z ww. *Rozporządzeniem* aktualnie obowiązują następujące wzory kart ewidencyjnych:

- karty ewidencyjnej zabytku wpisanego do rejestru zabytków,
- karty ewidencyjnej zabytku niewpisanego do rejestru,
- karty ewidencyjnej zabytku ruchomego,
- karty ewidencyjnej zabytku techniki,
- karty ewidencyjnej zabytku archeologicznego,
- karty adresowej zabytku nieruchomego stosowanej dla gminnej ewidencji zabytków.

Wpis zabytków nieruchomości do gminnej ewidencji zabytków stanowi podstawę do objęcia tych zabytków ochroną w formie zapisu w studium uwarunkowań i

kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, w decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego (art. 19). Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy (art. 21).

Zasób wojewódzkiej ewidencji zabytków przedstawia się następująco:

EWIDENCJA ZABYTEKÓW WOJ. PODKARPACKIEGO			
(stan na 31.12.2016)			
Rok	2014	2015	2016
Ilość obiektów	16993	17254	17572

Zestawienie oprac. Wydział ds. Rejestru i Dokumentacji Zabytków WUOZ w Przemyślu

Wzrost liczby obiektów w wojewódzkiej ewidencji zabytków ma wpływ na zwiększenie liczby obiektów w ewidencji zabytków poszczególnych gmin. Niestety pomimo ustawowego obowiązku opracowania gminnej ewidencji zabytków w województwie podkarpackim nadal 43 gminy nie posiadają opracowanej przedmiotowej dokumentacji.

1.6. Ochrona zabytków w planowaniu przestrzennym

Ochrona zabytków w planowaniu przestrzennym to obowiązek uwzględniania ich w procesie sporządzania i aktualizacji planów zagospodarowania przestrzennego kraju, województw i gmin. To również obowiązek uwzględniania ochrony zabytków we wszelkich strategiach, planach i studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego tworzonych na poziomie wojewódzkim i gminnym. Dokumenty te powinny uwzględniać ustalenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zawierać rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, wskazać przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu, zapewniać im ochronę przy realizacji inwestycji, a także przewidywać wszelkie działania mające na celu przywracanie dobrego stanu zachowania zabytkom.

W *Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (art. 19.1) wymienione zostały zabytki, których ochrona musi być bezwarunkowo uwzględniona w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Są to zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków i inne zabytki nieruchome, nie wpisane do rejestru zabytków, ale znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków oraz parki kulturowe. Ponadto w studium i planie należy wprowadzić ustalenia zawarte w gminnym programie opieki nad zabytkami. Istotne znaczenie ma zawarta w *Ustawie* (art. 19.3) możliwość wyznaczania zarówno w studium jak i miejscowym planie stref ochrony konserwatorskiej obejmujących obszary, na których wprowadza się konieczne dla ochrony ograniczenia, zakazy i nakazy.

W myśl *Ustawy* (art. 20) projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Samorząd gminny przystępując do sporządzenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego a następnie miejscowego planu zagospodarowania powinien dysponować studium krajobrazu kulturowego, które stanowi opracowanie sporządzane w ramach materiałów wyjściowych, okołoplanistycznych. Nie jest ono obligatoryjne lecz niezbędne do uzyskania pełnej informacji o zasobie dziedzictwa kulturowego gminy i zasadach jego ochrony. Taki dokument jest niezwykle przydatny dla autorów tych dokumentów planistycznych.

Forma ochrony zagwarantowana w planie zagospodarowania przestrzennego posiada olbrzymie znaczenie dla ochrony krajobrazu kulturowego. Ogólnopolskim problemem występującym także na terenie województwa podkarpackiego jest jednak znikoma ilość miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

1.7. Stan zachowania zabytków nieruchomych

W latach 2008-2016 przeprowadzona została w całym kraju weryfikacja rejestru zabytków nieruchomych. Wyniki tej weryfikacji przedstawione zostały w *Raporcie o stanie zachowania zabytków nieruchomych w Polsce*⁹. W raporcie wydzielone zostały grupy zabytków pod względem stanu zachowania:

- nieistniejące (rozebrane, spalone, zburzone, których zarówno historyczne istnienie jak i obecne nieistnienie nie budzi wątpliwości),
- które utraciły wartości zabytkowe (które w wyniku daleko posuniętej dezintegracji substancji zabytkowej lub niszczącej przebudowy utraciły wartości dla zachowania, których zostały wpisane do rejestru zabytków; do grupy tej kwalifikowane są również obiekty o wątpliwej zasadności wpisu, co do których zachodzi podejrzenie, że w chwili objęcia ochroną takowej wartości nie posiadały),
- zagrożone, które jednak nie utraciły jeszcze wartości zabytkowych,
- przeniesione do skansenów (pozostające w rejestrze zabytków mimo fizycznego przeniesienia ich do skansenów i wpisania do inwentarza muzealnego),
- translokowane (przeniesione w inne miejsce lokalizacji po dacie wpisania ich do rejestru zabytków),
- niezidentyfikowane w terenie (których wskazanie w terenie na podstawie danych i opisów zawartych w decyzji o wpisie do rejestru jest niemożliwe).

Dane zawarte w *Raporcie* wskazują, że poza ww. grupami znalazła się zdecydowanie największa ilościowo część zabytkowego zasobu, określona jako

⁹ *Raport o stanie zachowania zabytków nieruchomych w Polsce. Zabytki wpisane do rejestru zabytków (księgi rejestru A i C)*, pr. zesp. pod red. dr hab. prof. PW Małgorzaty Rozbickiej, Warszawa 2017; dostępny także na: <https://nid.pl/pl/Wydawnictwa/inne%20wydawnictwa/RAPORT%20O%20STANIE%20ZACHOWANIA%20ZABYTEK%3%93W%20NIERUCHOMYCH.pdf>.

„obiekty o różnym stanie zachowania, niezaliczone do grup wyodrębnionych z zasobu w trakcie prowadzonej weryfikacji” (3840 obiektów, co stanowi 91,21% wszystkich zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru województwa podkarpackiego). Należy tu jednak podkreślić, że wśród tych obiektów znajdują się zabytki będące w bardzo dobrym i dobrym stanie, ale też obiekty zniszczone, jednak w stopniu nie zagrażającym ich strukturze.

Z obiektów zakwalifikowanych do grup weryfikacyjnych najwięcej jest zabytków zagrożonych (149 zabytków, 3,54% zasobu w województwie). Z tekstu raportu wynika, że jako budynki zagrożone uznawano obiekty, które znajdują się w bardzo złym, niejednokrotnie katastrofalnym stanie i częściowo utraciły wartości zabytkowe. Najwyższy procentowy (w skali województwa) udział obiektów zagrożonych występuje w grupach: rezydencjonalne (32 obiekty, 16% wszystkich rezydencjonalnych), zamki (3 obiekty, 15,79%) oraz folwarczne (34 obiekty, 12,32%)¹⁰.

Na zły stan zespołów dworskich i folwarcznych wpływ miało i ma wiele czynników – z jednej strony brak użytkownika, a z drugiej wieloletnie wykorzystywanie niezgodnie z funkcją i porzucanie po zużyciu technicznym. Z kolei przerażająca degradacja tych zespołów odstrasza potencjalnych inwestorów ze względu na ogrom prac remontowo-konserwatorskich jakie byliby zmuszeni przeprowadzić i co za tym idzie wysokie koszty remontu. Innym problemem są najczęściej wysokie koszty utrzymania takich zespołów, które obejmują nie tylko dwory, ale i często towarzyszące im zachowane zespoły zieleni. Dodatkowym czynnikiem mającym wpływ na stan techniczny budynków jest często sytuacja prawna obiektów/zespołów dworskich (np. nieuregulowana własność, roszczenia własnościowe, ahistoryczny podział działek na wielu właścicieli czy nowe zainwestowania terenu.

Grupując obiekty zagrożone tylko wg ich liczby, kolejną grupą, po budynkach folwarcznych i rezydencjonalnych są obiekty sakralne (26, 2,7% wszystkich sakralnych), co nie powinno dziwić zważywszy na zły stan wielu cerkwi i zespołów cerkiewnych, które w wyniku przemian polityczno-społecznych po II wojnie światowej utraciły użytkownika i przez długie lata pozostawały nieremontowane i opuszczone. Ten stan się nieco poprawił ponieważ w ostatnich latach szeroki zakres prac remontowych i konserwatorskich objął cerkwie m. in. w Bruśnie Nowym, Kotowie, Leżachowie, Olchowej, Wielkich Oczach, czy Liskowatem.

Kolejną grupą omówioną w raporcie są obiekty, które utraciły wartości zabytkowe lub nigdy ich nie posiadały (czyli takie obiekty, które pomimo ich wpisu do rejestru nigdy nie miały wartości zabytkowych). W województwie podkarpackim do tej grupy zakwalifikowano 49 zabytków (1,16% wszystkich obiektów rejestrowych w skali województwa). 20 z nich to założenia zieleni, które stanowią 6,10% wszystkich założeń zieleni wpisanych do rejestru zabytków w województwie. Ta duża liczba założeń zieleni to głównie przydomowe ogrody, ale też pozostałości parków dworskich. Oprócz założeń zieleni, obiekty, które utraciły wartości zabytkowe znalazły się w nielicznych grupach funkcjonalnych (7 budynków mieszkalnych, 4 cmentarze, 3

¹⁰ *Raport o stanie zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków w województwie podkarpackim (Księgi rejestru A i C)*, pr. zesp. pod red. dr hab. prof. PW Małgorzaty Rozbickiej, Warszawa 2017, s. 21 (w druku).

budynki gospodarcze, 3 rezydencjonalne oraz po dwa lub pojedyncze w pozostałych grupach). W grupie tej nie odnotowano zamków.

Znacznie liczniejszą grupą omówioną w *Raporcie* są obiekty nieistniejące (96 zabytków, co stanowi 2,28% zasobu w województwie). Największe straty w zasobie zabytkowym odnotowano dla obiektów gospodarczych (20 obiektów, 17,7%) i folwarcznych (18 obiektów, 6,52%), mieszkalnych (30 obiektów, 2,27%) – przede wszystkim drewnianych chałup i zagród) oraz sakralnych (12 obiektów, 1,25%), z których większość to drewniane cerkwie. Nieistniejące budynki to w większości obiekty drewniane (48). Nie zanotowano strat w zasobie zamków, natomiast w grupach: obronne, użyteczności publicznej, przemysłowe, cmentarze odnotowano po jednym obiekcie. Najczęstszą odnotowaną przyczyną zniszczenia tych zabytków była rozbiórka (53 obiekty). Drugą w kolejności przyczyną był pożar (10 obiektów). Jeszcze inną przyczyną były inwestycje (9 obiektów). Zaznaczyć należy, że budynki te były rozbierane bądź niszczały na przestrzeni wielu lat, począwszy od lat 60. XX w. i powinny zostać skreślone z rejestru niejednokrotnie wiele lat temu.

Intrygującą grupę stanowią obiekty niezidentyfikowane w terenie. Zaliczono do niej obiekty, których wskazanie w terenie na podstawie danych i opisów zawartych w decyzji o wpisie do rejestru zabytków było niemożliwe. Identyfikację takich zabytków utrudniały, a w przypadku braku jakichkolwiek innych informacji o obiekcie wymienionym jedynie w decyzji o wpisie do rejestru uniemożliwiały m. in. zmiany nazw ulic i numeracji domów już po czasie wydania decyzji o wpisie. Jako niezidentyfikowane traktowano również obiekty, których historyczne istnienie było wątpliwe. W województwie podkarpackim do tej grupy zaliczono 42 obiekty.

Podsumowując wypada odnotować, że te wymienione wcześniej 91,21% ogólnej liczby zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków województwa podkarpackiego (stan na 30.04.2016) nie zaliczonych do opisanych wyżej grup wskazuje na ogólnie dobrą kondycję zabytków w województwie, co należy uznać za zjawisko pozytywne. Innym pozytywnym zjawiskiem jest także niewielki procent obiektów, które utraciły wartości (1,16%). Należy jednak mieć na uwadze, że za zagrożone uznawano tylko obiekty znajdujące się w bardzo złym stanie technicznym, co zważywszy liczbę tych zabytków – 149 – nie jest już aż tak optymistyczne. Stosunkowo duża liczba obiektów nieistniejących – 96 obiektów (2,28%) także wydaje się być zjawiskiem negatywnym. Podane wyżej dane statystyczne odnoszące się do zabytków zagrożonych potwierdzają częściowo wskazywane już w poprzednim *Programie* zagrożenia związane z cerkwiami i obiektami z zespołów dworskich. Omawiany tu *Raport* ukazuje jeszcze jedną pokaźną grupę zagrożonych zabytków związanych dawniej z zespołami rezydencjonalnymi, tj. budynków folwarcznych.

W przypadku tych zespołów/budynków, przekształcanych, wyeksploatowanych i zużytych głównie w czasach PRL-u, można zwrócić uwagę na jeszcze jedną, pośrednią przyczynę ich obecnego stanu (i ciągle postępującego niszczenia i dewastowania), tj. powszechny odbiór tych niejednokrotnie bardzo prostych architektonicznie budynków jako niezabytkowych.

Należy pamiętać, że omówiony *Raport o stanie zachowania zabytków nieruchomych w Polsce* odnosi się jedynie do tej części obiektów zabytkowych, które

podlegają ochronie prawnej z racji wpisu do rejestru zabytków, nie odnosząc się zupełnie do zabytków wpisanych do gminnych ewidencji lub nawet znajdujących się poza tymi ewidencjami.

Bardzo istotnym problemem jest stan zachowania obiektów budownictwa drewnianego miasteczek i wsi. Obok coraz większej ilości opuszczonych, niszczących i ginących z krajobrazu drewnianych obiektów mieszkalnych i gospodarczych, coraz liczniej występują też w tej grupie budynki w niewłaściwy sposób zmodernizowane, przekształcone i przebudowane. Zasób budownictwa drewnianego jest jeszcze w dalszym ciągu duży, jednakże naturalne tendencje do modernizacji budynków (niejednokrotnie będących w złym stanie technicznym), podnoszenia standardów mieszkaniowych, a co gorsza brak poszanowania oryginalnej formy budynku, będącej dla właściciela niejednokrotnie synonimem ubóstwa materialnego, siłą rzeczy prowadzą do modyfikacji tradycyjnych form. Po remontach „powstają” najczęściej budynki całkowicie zrywające formalnie z paradygmatem chłopskiej chałupy, którą przecież były wcześniej.

Na ogół w złym stanie technicznym znajdują się zabytki przemysłu, techniki i sztuki inżynierskiej. Ochronę zabytków postindustrialnych utrudnia ich specyfika – obiekty pierwotnie wyłącznie użytkowe tracąc swe pierwotne przeznaczenie traktowane są jako nieprzydatne. Nieużywane lub niezagospodarowane (w odniesieniu do budynków) ulegają degradacji i niejednokrotnie zniszczeniu. W jeszcze większym stopniu dotyczy to ich „rdzenia” tj. decydującej o ich walorach użytkowych infrastruktury technicznej, bezmyślnie niszczonej i rozkradanej np. na złom. Dodatkowym, istotnym czynnikiem mającym znaczący wpływ na obecny zły stan obiektów poprzemysłowych, inżynierskich i zabytków techniki jest niedocenywanie ich wartości zarówno ze strony władz samorządowych, podmiotów gospodarczych, właścicieli i użytkowników, jak i znacznej części społeczności lokalnej.

Prowadzone w ostatnim okresie na dużą skalę prace remontowe infrastruktury transportowej, a w szczególności kolejowej, prowadzą do bezpowrotnego zniszczenia wielu zachowanych jeszcze do niedawna austriackich zabytkowych elementów linii kolejowych.

2. Zabytki ruchome

2.1. Zabytki wpisane do rejestru zabytków ruchomych (księga B)

W świetle *Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* zabytek ruchomy to rzecz ruchoma, jej część lub jest to zespół rzeczy ruchomych, w szczególności dzieła sztuki lub rzemiosła artystycznego, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Zabytki ruchome to w szczególności:

- dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej (stanowiące elementy wyposażenia budynku i jego wystroju jak np. ołtarze, ambony, ławki, rzeźby, obrazy, meble a także malowidła ściennie i posadzki);

- numizmaty (np. monety, medale) i pamiątki historyczne, a zwłaszcza militaria, sztandary, pieczęcie, odznaki i ordery;
- wytwory techniki a zwłaszcza urządzenia i środki transportu oraz maszyny i narzędzia świadczące o kulturze materialnej, charakterystyczne dla dawnych i nowych form gospodarki dokumentujące poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego (m.in. pojazdy: samochody, powozy, wagony);
- wybrane materiały biblioteczne, o których mowa w art. 5 *Ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach* (Dz.U. z 2018 r., poz. 574 z późn. zm.);
- instrumenty muzyczne;
- wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne;
- przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Ustawa z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawy o muzeach wprowadziła nową formę ochrony dla zabytków ruchomych. Poza wpisem do rejestru zabytków (art. 7 pkt 1), wprowadziła: wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa (art. 7 pkt 1a). Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego. Wpis ten następuje na podstawie decyzji ministra z urzędu lub na wniosek właściciela.

Należy dodać, że do rejestru nie wpisuje się zabytku:

1. wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa;
2. wpisanego do inwentarza muzeum;
3. wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego (art. 11).

Jeżeli zabytek wpisany do rejestru zabytków zostanie wpisany na Listę Skarbów Dziedzictwa musi być skreślony z rejestru.

Ogromny zasób zabytków ruchomych znajdujących się na terenie województwa objęty jest wpisem do rejestru zabytków ruchomych województwa podkarpackiego (czyli księgi rejestrowej B), tysiące zabytków pozostaje w zbiorach muzealnych, spora część w dalszym ciągu pozostaje nie w pełni rozpoznana. Z uwagi na powyższe syntetyczna analiza zasobu obejmuje przede wszystkim zabytki wpisane do rejestru oraz muzealia (głównie w ujęciu statystycznym).

a) Zabytki wpisane do rejestru zabytków

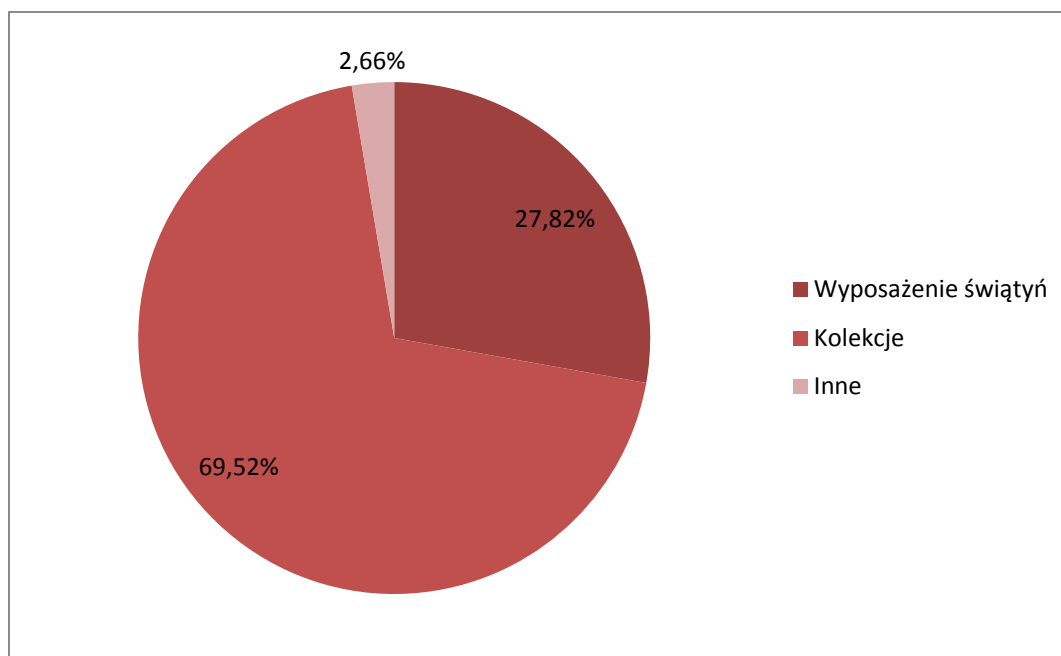
Centralną ewidencję zabytków ruchomych prowadzi Narodowy Instytut Dziedzictwa (NID). Zgodnie z danymi NID (stan na dzień 30.06.2017 r.) rejestr zabytków ruchomych województwa podkarpackiego obejmował 1196 decyzji rejestrowych, co oznacza ochronę prawną dla 52277 obiektów ruchomych¹¹.

¹¹ Dane za: https://www.nid.pl/pl/Informacje_ogolne/Zabytki_w_Polsce/rejestr-zabytkow/zestawienia-

REJSTR ZABYTEKÓW RUCHOMYCH WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO (stan na dzień 31.12.2017 r.)	
LICZBA DECYZJI	LICZBA OBIEKTÓW
1196	52277

Zestawienie oprac. Dział Ewidencji i Rejestru Zabytków Narodowego Instytutu Dziedzictwa

Należy zwrócić uwagę, że spośród zabytków wpisanych do rejestru najwięcej stanowią obiekty pozostające w kolekcjach 69,52% – tj. 36345 obiektów. W tej kategorii zawiera się bardzo liczny zbiór stanowiący spuściznę po rzeszowskim fotografie Edwardzie Januszu – własność Muzeum Okręgowego w Rzeszowie, dlatego też powinien zostać skreślony z rejestru zabytków. 27,82% – tj. 14541 zabytków stanowi wyposażenie świątyń, a 2,66% – tj. 1391 obiektów – to pozostałe zabytki (w tym zabytki świeckie, m.in.: malowidła, posadzki, sztukaterie, sgraffita, obrazy, rzeźby, nagrobki, kapliczki niekubaturowe, pomniki, obiekty rzemiosła artystycznego etc.).



Zasób zabytków ruchomych, stan na 31.12.2017 r.

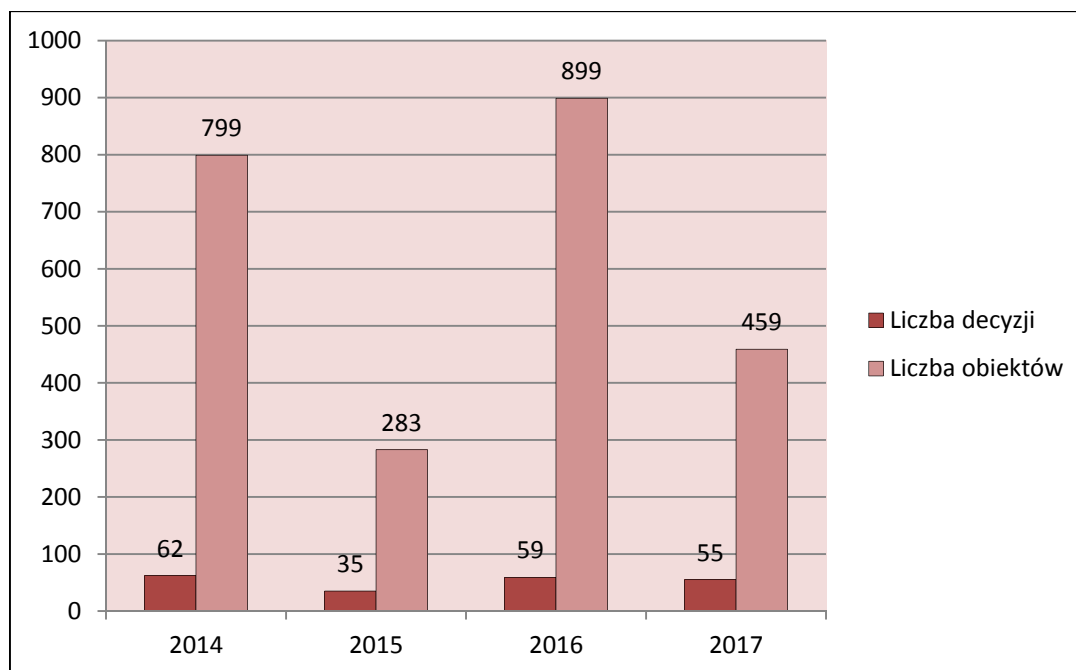
Zasób zabytków wpisanych do rejestru zabytków ruchomych w województwie podkarpackim systematycznie się powiększa.

ZASÓB ZABYTEKÓW RUCHOMYCH		
ROK	LICZBA DECYZJI	LICZBA OBIEKTÓW
2013	985	49837

2014	1047	50636
2015	1082	50919
2016	1141	51818
2017	1196	52277

Źródło: dane Narodowego Instytutu Dziedzictwa¹²

Kolejno w poszczególnych latach zasób zwiększał się o następującą liczbę obiektów: 72 w 2014 r., 35 w 2015 r., 52 w 2016 r. i 55 w 2017 r. Wzrost liczby zabytków objętych prawną ochroną konserwatorską jest zapewne wynikiem wzrostu świadomości wśród właścicieli/posiadaczy znaczenia i wartości posiadanych dóbr. Należy jednak zauważyć, że często argumentem do podjęcia starań o wpis do rejestru jest możliwość pozyskania dotacji na prace konserwatorskie przy obiektach objętych prawną ochroną konserwatorską.



Liczba decyzji oraz obiektów wpisanych do rejestru zabytków ruchomych w latach 2014-2017

W skali kraju zasób zabytków ruchomych pod względem ilościowym przedstawia się następująco:

LICZBA DECYZJI I OBIEKTÓW W DECYZJACH					
Rejestr zabytków B (zabytki sztuki i rzemiosła artystycznego)					
Stan na 31.12.2017 r.					
Nazwa województwa	Liczba decyzji	Liczba obiektów	Obiekty stanowiące wyposażenie	Obiekty w kolekcjach	Inne

¹² Dane zebrane w: *Kultura w 2015 r.*, s. 70; *Kultura w 2016 r.*, s. 72 oraz https://www.nid.pl/pl/Informacje_ogolne/Zabytki_w_Polsce/rejestr-zabytkow/zestawienia-zabytkow-ruchomych/

				świętyń		
1.	DOLNOŚLĄSKIE	2524	39301	34494	392	4415
2.	KUJAWSKO-POMORSKIE	444	10296	9755	88	453
3.	LUBELSKIE	840	19174	17020	779	1375
4.	LUBUSKIE	400	6480	5788	0	692
5.	ŁÓDZKIE	782	14304	12775	602	927
6.	MAŁOPOLSKIE	1429	25890	21332	1087	3471
7.	MAZOWIECKIE	2024	20736	14097	3538	3101
8.	OPOLSKIE	1046	8306	7126	744	436
9.	PODKARPACKIE	1196	52277	14541	36345	1391
10.	PODLASKIE	640	4544	3976	65	503
11.	POMORSKIE	638	6069	5864	65	140
12.	ŚLĄSKIE	1041	7843	4979	2193	671
13.	ŚWIĘTOKRZYSKIE	555	13782	11439	1251	1092
14.	WARMIŃSKO-MAZURSKIE	350	5177	4834	265	78
15.	WIELKOPOLSKIE	1247	23536	21545	1036	955
16.	ZACHODNIO-POMORSKIE	570	2109	1993	4	112
	Razem :	15726	259824	191558	48454	19812

Zestawienie oprac. Dział Ewidencji i Rejestru Zabytków Narodowego Instytutu Dziedzictwa¹³

Wyraźnie widać, że województwo podkarpackie plasuje się na pierwszym miejscu pod względem ilości zabytków. Jednak konieczne skreślenie z rejestru kolekcji fotografii Edwarda Janusza zweryfikowałoby i urealniło rzeczywisty stan zasobu.

W odniesieniu do zabytków stanowiących wyposażenie świątyni zasób Podkarpacia stanowi 7,59% w skali kraju, pozostałych obiektów 7,02% w skali kraju. Pod względem ilości decyzji Podkarpacie zajmuje piątą pozycję w Polsce (1196 decyzji), po Dolnośląskim, Mazowieckim, Małopolskim i Wielkopolskim.

W związku z tak licznym zasobem zabytków ruchomych, po dokonaniu jego analizy, na potrzeby niniejszego Programu zdecydowano o przedstawieniu w syntetycznej formie najcenniejszych obiektów lub zjawisk, tendencji znamiennej dla Podkarpacia. W szczególności tych obiektów, które są integralnie związane z architekturą (stąd akcent na malowidła ściennie, sztukaterie, sgraffita) oraz zachowane kompleksowo wyposażenie i wystrój wnętrz, wyróżniające się poziomem wykonania lub stylistką na tle regionu lub kraju.

2.1.1. Zabytki ruchome sakralne

1. Wyposażenie i wystrój założeń kościelno-klasztornych ob. rzymskokatolickiego

a) Malowidła ściennie

Najstarsze malowidła ściennie, oczywiście z uwagi na integralny związek z obiektem architektonicznym, występują w najstarszych zabytkach architektury

¹³ Dane za: https://www.nid.pl/pl/Informacje_ogolne/Zabytki_w_Polsce/rejestr-zabytkow/zestawienia-zabytkow-ruchomych/.

średniowiecznej i należą do rzadkości. Ten stan może ulec nieznacznie zmianie (nowe odkrycia są zawsze możliwe) lecz potwierdza on konieczność szczególnej ochrony tego nielicznego zasobu na Podkarpaciu. Do najstarszych malowideł średniowiecznych należy zaliczyć: fragmenty dekoracji malarskich ze sceną męczeńską św. Sebastiana z XIV/XV w. w prezbiterium kościoła oo. Franciszkanów w Krośnie, malowidła na sklepieniu zakrystii z 2. poł. XV w. w kościele pw. Św. Trójcy w Krośnie, scenę ze św. Hieronimem z poł. XV w. w kościele pw. NMP w Jaśle oraz polichromię z XV w. w prezbiterium kościoła pw. Św. Marii Magdaleny w Tarnobrzegu z przedstawieniem Zwiastowania i Ukrzyżowania oraz figurą smoka. Wszystkie stanowią relikty pierwotnych zespołów malowideł, które zdobiły gotyckie wnętrza podkarpackich świątyń i należą do cennych świadków sztuki i historii z tamtych czasów.

Kolejny wyjątkowy zabytek malarstwa średniowiecznego stanowią malowidła kościoła w Haczowie, skromne zacheusze z poł. XV w. pozwalające na przesunięcie datowania kościoła i przede wszystkim malowidła z 1494 r. z figurami świętych, scenami pasyjnymi monumentalnych rozmiarów jak: Niesienie Krzyża, Ukrzyżowanie, Gra w kości, Koronacja Marii, Michał Archanioł i Męczeństwo św. Stanisława. Poza nimi występują sceny z cyklu Genesis oraz iluzjonistyczne motywy ramowe i dekoracyjne. Wyjątkowa jest również dekoracja stropu z figurą Chrystusa błogosławiącego i innymi postaciami. Malowidła stanowią największy zespół malarstwa monumentalnego w Polsce, ich unikatowość miała również wpływ na wpis haczowskiego kościoła na Listę dziedzictwa światowego UNESCO.

Wiek XVI reprezentowany jest w murowanych świątyniach przez skromny zasób polichromii, a właściwie ich fragmentów. Należą doń: wyjątkowe sceny pasyjne z końca XV w. w klasztorze oo. Bernardynów w Przeworsku oraz na ścianie tęczowej tamtejszego kościoła, relikty malowideł na ścianie tęczowej archikatedry w Przemyślu (ob. strychu) z ok. 1500 r. oraz na sklepieniu prezbiterium – wczesnorenansowe, zapewne z 1549 r. Na pierwsze miejsce wysuwają się odkryte w ostatnich latach bogate pod względem formalnym i ikonograficznym malowidła w kościele parafialnym w Kańczudze. Malowane z rozmachem sceny Nawrócenia św. Pawła oraz Chrystusa w ciemnicy wykonane w 2. poł. XVI w. już wyraźnie wykazują cechy malarstwa renesansowego. Dekoracje ściennie dopełnia fantastyczne wyobrażenie ogrodu rajskiego, roślinno-ornamentalne malowidło na sklepieniu sygnowane przez Georgiusa Kwasnewicza i opatrzone datą 1610.

Pośród dekoracji malarskich drewnianych kościołów Podkarpacia z XVI w. uwagę zwracają malowidła na deskach stropu, belce i przegrodzie tęczowej kościoła w Święcanach utrzymane w stylistyce późnego średniowiecza; malowidła w kościele św. Doroty w Trzcinicy – monumentalna postać św. Krzysztofa, sceny Ukrzyżowania i Sądu Ostatecznego, przedstawienia apostołów i kwiatowe kasetony już wyraźnie nawiązujące do renesansowych motywów. Interesujący zespół malowideł z poł. XVI w. zachował się w kościele w Bliznem – drugim drewnianym kościele wpisanym na Listę dziedzictwa światowego UNESCO – ze scenami z Biblii ubogich poniżej stropów. Dekoracja uzupełniona została w 1649 r. i ok. 1700 r. Szczególnie na uwagę zasługuje monumentalna scena Sądu Ostatecznego obejmująca całą północną ścianę nawy. Późnogotyckie dekoracje przetrwały również w Małej k. Ropczyc, gdzie

występują sceny Pojmania Chrystusa i Złożenia do grobu, wizerunki świętych oraz zacheusze

z lat 1597 – 1600. Spośród malowideł późnorenesansowych należy wskazać polichromię z ok. poł. XVII w. w Brzezinach k. Ropczyc ze scenami ze Starego i Nowego Testamentu, żywotów świętych oraz wyobrażeniem Trójcy Św. Odzwierciedlają one silne wzbogacanie dekoracji malarskich wnętrz kościelnych pod względem ikonograficznym i ideowym. Renesansowe polichromie przetrwały również w kościele w Porębach Dymarskich przeniesionym z Cmolasu – I faza z 1669 r. – to dekoracje ornamentalno-roślinne i II faza z 1679 r. – polichromia ornamentalno-figuralna.

Pośród wczesnobarokowych malowideł, w których dużą rolę zaczyna odgrywać alegoryczna i symboliczna warstwa i oczywiście odmienny sposób kompozycji, należy wymienić polichromię nie tak dawno odkrytą w dawnym klasztorze oo. Dominikanów w Przemyślu (ob. bud. Starostwa Powiatowego); sceny figuralne – biblijne oraz ornamentalno-roślinne z kartuszami i inskrypcjami z pocz. XVII w. oraz polichromię dwóch zakrystii kościoła Karmelitów Bosych w Przemyślu wpisaną w ramowe sztukatorskie podziały, z wizerunkami świętych popularnych w kręgach karmelitańskich. W sztukatorskich ramach występowały także malowidła w kościele popijarskim w Rzeszowie (zachowane tylko relikty) i w samym klasztorze – oryginalne z uwagi na swój program dydaktyczny. Tutaj występują sceny biblijne, dekoracje o charakterze emblematycznym i symbolicznym wraz z inskrypcjami.

Barokowe malowidła ścienne – iluzjonistyczne, monumentalne i projektowane z dużym rozmachem w murowanych zwłaszcza świątyniach – posługują się już wypracowanymi we Włoszech nowymi wzorcami kompozycji. W oparciu o geometryczne wykresy powstawały iluzjonistyczne i panoramiczne kompozycje, w których przenikają się architektoniczne podziały z malowidłami na ścianach tworząc niezwykle bogate pod względem formalnym i plastycznym sceny. Zwykle są to przedstawienia otwartych niebios na sklepieniach podbudowane iluzyjnymi ramami architektury, w którą wpisują się sceny figuralne, symboliczne, emblematyczne i ornamentalne. Bogactwu formy dorównuje bogactwo treści wynikające z procesu ewangelizacji przez sztukę mocno propagowanej w okresie kontrreformacji, szczególnie przez jezuitów. Wpływ na różnorodność tematyczną miały również coraz łatwiej dostępne wzorniki graficzne. Należy zwrócić tutaj uwagę na: wysokiej klasy malowidła w kościele oo. Dominikanów (d. jezuitów) w Jarosławiu autorstwa Józefa Rossiego, nadwornego malarza hetmanowej Elżbiety Sieniawskiej, dopełnione polichromią Adama Swacha, Zygmunta Schönhoffa i nn. artystów (2. i 3. ćw. XVIII w.), malowidła w kościele oo. Bernardynów w Rzeszowie (poł. XVIII w.), malowidła w kaplicy bpa Aleksandra Fredry w Przemyślu pędzla Karola de Prevo (1731 r.). Szczególnie cenne są polichromie – rozbudowane kompozycje – malarza lwowskiego Stanisława Stroińskiego i jego współpracowników zachowane w kilku kościołach Podkarpacia: Sióstr Benedyktyn w Przemyślu, oo. Franciszkanów w Przemyślu,

w kaplicy Najświętszego Sakramentu w archikatedrze w Przemyślu, w kościele oo. Bernardynów w Leżajsku, prezbiterium kolegiaty w Brzozowie (?) i w kościele w Bielinach (?). Z bliskim kręgiem Stroińskiego łączy się również malowidła w d.

kościół Bożogrobców w Leżajsku. Barokowe malowidła zachowały się także w kościołach drewnianych, m. in. w kościele w Bachórcu, Chłopicach, Jaćmierzu, Michałowce, Ulanowie – kościół flisackim, czy w kościele z Bączala obecnie w skansenie w Sanoku.

Polichromie kościelne z XIX i z pocz. XX w. często nawiązują do epoki baroku (w dużej mierze poprzez chętnie stosowaną ozdobną ornamentykę), nie odzwierciedlają jednak jej bogactwa. Wśród atrybuowanych dekoracji można wymienić eklektyczne realizacje Tadeusza Popiela w kościele oo. Bernardynów w Dukli, w archikatedrze w Przemyślu, w kościele Sióstr Karmelitanek Bosych w Przemyślu (w odmiennej młodopolskiej stylistyce). Wykonał on także proj. polichromii do kościoła w Sanoku (pw. Przemienienia Pańskiego), w Klimkówce i Odrzykoniu. Pośród artystów działających w tym czasie na Podkarpaciu wyróżniają się dzieła Jana Tabińskiego autora polichromii ściennych, ale także obrazów m. in.: w Golcowej, w kościele oo. Reformatów w Jarosławiu, Jasienicy Rosielnej, Kurzynie Średniej, Uhercach Mineralnych czy Strzyżowie. Liczne dekoracje malarskie pozostawił także sanocki artysta Władysław Lisowski, m.in. w kościele w Jaćmierzu, Łęczynach, Nowosielcach (gm. Zarszyn), Sanoku – w kaplicy św. Maksymiliana przy kościele oo. Franciszkanów, Trzcianie – w kaplicy św. Jana z Dukli czy w Humniskach. Młodopolskie malowidła ścienne pędzla Leonarda Winterowskiego zdobią kościół w Bukowsku i pojezuicki kościół w Jarosławiu, ob. Kolegiatę pw. Bożego Ciała. Niezwykle utalentowany artysta Jan Henryk Rosen pozostawił figuralne interesujące malowidła w kościele w Krościenku Wyżnym, w Lesku oraz kaplicy Seminarium Duchownego w Przemyślu. Pomimo jednej tylko realizacji tegoż malarza na Podkarpaciu trudno pominąć i nie wymienić malowideł Vlastimila Hoffmana w kościele w Gawłuszowicach, z motywami ornamentalno-symbolicznymi i scenami figuralnymi.

Dość licznie prezentuje się w sakralnych obiektach twórczość Stanisława Szmuca artysty z Wysokiej Łąncuckiej, autora polichromii opartych głównie na scenach z życia Marii, Chrystusa i św. Rodziny, m. in. w kościele w Handzlówce, Wysokiej Łąncuckiej, Krzemienicy, Frysztaku, Borku Starym, Rymanowie, Kamieniu i Mrowli (z okresu międzywojennego i po II wojnie światowej). Warto zauważyć, że Szmuc projektował także ołtarze, witraże, mozaiki, elementy tworzące we wnętrzach spójną całość.

b) **Wyposażenie**

Największy zasób zabytków ruchomych stanowią elementy wyposażenia kościołów, zakrystii i kaplic w postaci ołtarzy, ambon, chrzcielnic, belek tęczowych, stall, ław i ławek, obrazów, rzeźb, organów i prospektów organowych, witraży, konfesjonałów, feretronów, sprzętu oraz szat liturgicznych. Często bywa, że stanowią one dość jednorodny zespół ukształtowany w określonej epoce, spójny pod względem formalnym i stylistycznym. Jednak w bardzo wielu przypadkach wyposażenie i wystój świątyń jest wynikiem stopniowego doposażania, nowych fundacji benefaktorów, wymiany części elementów z uwagi na zniszczenie, czasami z uwagi na nowe gusta i modę. Odzwierciedleniem tego zjawiska są barokizacje lub regotycyzacje świątyń z końca XIX w., które doprowadziły do zniszczenia lub rozproszenia znakomitych

zespołów z wcześniejszych epok. Należy zauważyć, że zabytkowe wyposażenie znaleźć można również we współczesnych kościołach, które wybudowane zostały w miejscu lub obok starych. Wiele drewnianych kościołów zostało zastąpionych nowymi a ich elementy wystroju zostały przeniesione do nowych świątyń (np. Bircza, Brzostek, Głogów Małopolski, Haczów, Husów, Jedlicze, Kaszyce, Łączki Kucharskie, Odrzykoń, Przysietnica, Trzciana).

We wnętrzu kościelnym najbardziej okazały wystrój pozostaje zawsze w prezbiterium z ołtarzem głównym, czasami stallami, następnie amboną po stronie lekcji (lub w nawie) i chrzcielnicą po stronie ewangelii. Tę przestrzeń wydziela niekiedy belka tęczowa z Pasją. Pozostałe ołtarze zajmują najczęściej miejsce przy ścianie tęczowej, filarach, na ścianach bocznych świątyni i w kaplicach. Często bywa, że nie tylko całe zespoły ale i pojedyncze obiekty nie są jednorodne lecz są nawarstwieniami różnych epok, były uzupełniane nowymi rzeźbami, obrazami świętych, których kult się rozszerzał w świątyni, nowymi detalami snycerskimi. Takie nawarstwienia miały miejsce zwłaszcza podczas wcześniejszych renowacji, które jednocześnie zmieniały pierwotny wygląd, a przede wszystkim plastyczny odbiór. Nie oznacza to, iż ich wartość została zdeprecjonowana, ale dowodzi, że każde sakralne wnętrze ewoluowało. Wpisane do rejestru zabytków obiekty zawsze wymagają przed podjęciem działań konserwatorskich analizy historycznej i naukowej pozwalających na właściwy przebieg postępowania i ochronę. Dokonując charakterystyki zasobu zwrócono przede wszystkim uwagę na najstarsze lub najbardziej cenne i okazałe elementy wyposażenia i wystroju świątyń rzymskokatolickich.

Do jednych z najstarszych zachowanych elementów należą gotyckie chrzcielnice wykonane najczęściej z kamienia (niekiedy polichromowane i złocone) lub z brązu, zdobione motywami herbowymi, ornamentálnymi, rzadziej rzeźbiarskimi. Te ostatnie występują najczęściej w zwieńczeniu pokryw i są późniejsze. Warto zwrócić uwagę na chrzcielnice kamienne w: Tarnobrzegu w kościele Marii Magdaleny (1484 r.), Brzezinach (1495 r.), Kobylanach (XV w.), Gogołowie (XV w.), Pstrągowej i Dubiecku (XV w.), Brzyskach (1563 r.), Domaradzu (XVI w.), Połomii (XVI w.), Hyżnem (1592 r.), Haczowie (poł. XVI w.), chrzcielnicę z brązu w Przeworsku w dawnym kościele Bożogrobców (1440 r.) oraz wiele innych (zarejestrowano 32 chrzcielnice wykonane z kamienia do końca XVI w.).

Kolejny zespół gotyckich dzieł sztuki stanowią obrazy i rzeźby, które pozostawały pierwotnie nie rzadko zapewne w gotyckich retabulach. Te nie przetrwały do naszych czasów dlatego przedmiotowe obiekty obecnie są umieszczone albo w ołtarzach z późniejszych epok, albo na ścianach świątyń. Ich historie łączą się z dziejami miejscowości i parafii, często są uznane za cudowne i stanowią prapoczątek obecnych sanktuariów. Kult ich był jednocześnie przyczynkiem do fundacji nowych okazałych świątyń z bogatym wyposażeniem. Niekiedy były przywiezione przez przybyłych na nasze tereny mieszkańców z odległych miejscowości zza wschodniej granicy. Innym razem tablicowe obrazy są epitafiami właścicieli miejscowości. Większość wykonana została przez lokalne lub małopolskie warsztaty cechowe m. in. są to obrazy: Koronacji Marii z Jasienicy Rosielnej (ok. 1480 r., warsztat krakowski), epitafium Rafała Jakuba z Tarnowa w Przeworsku (d. kościół Bożogrobców, ok. 1494 r., warsztat Mistrza Tryptyku z Blizanowa), Matki

Bożej Niepokalanej w Tuligłowach (1. ćw. XVI w., Mistrz Rodziny Marii), Tryptyk Sacra Conversatione ze św. Mikołajem i Katarzyną z Połomi (przed 1510 r.), Matki Bożej z Dzieciątkiem z kościoła pw. Św. Trójcy w Krośnie (ok. 1510 r.), Matki Bożej z Dzieciątkiem w Nowosielcach Przeworskich (1. ćw. XVI w., cechowy warsztat małopolski), Chrztost Chrystusa w Jordanie z Jaćmierza (ok. 1530 r., warsztat krośnieński). Zespół rzeźby gotyckiej reprezentują m.in.: Madonna z Dzieciątkiem z Jabłownicy (ok. 1340 r.), Madonna z Dzieciątkiem z Krzemienicy (ok. 1360 r.), Pieta z Haczowa (ok. 1400 r.), Matka Boża z Dzieciątkiem z kościoła pw. Imienia Marii w Ropczycach (1. poł. XV w.), Matka Boża Rzeszowska z kościoła oo. Bernardynów w Rzeszowie (przypisywana warsztatowi Mistrza Tryptyku św. Trójcy na Wawelu i datowana na 3. ćw. XV w.), Madonna z Bliznego (ok. 1500 r.) czy Płaskorzeźba Opłakiwanie z Brzezina (ok. 1500 r.), rzeźba Matki Bożej Tarnowieckiej w Tarnowcu (ok. 1500 r., warsztat małopolski lub spiski).

Gotycki zespół sztuki memoratywnej reprezentują kamienne płyty nagrobne w d. kościele Bożogrobców z Przeworska: Rafała z Tarnowa (1441 r.), Anny z Szamotuł (1461 r.) i Michała Mużyły (1450 r.).

Pozostając w kręgu tematyki sepulkralnej należy w tym miejscu wymienić wczesnorenesansową płytę nagrobną Adama Wzdowskiego z 1539 r., przechowywaną w drewnianym kościele w Zmiennicy, renesansowe nagrobki w kościele oo. Franciszkanów w Krośnie, m.in. Jana Kamienieckiego wojewody podolskiego, z ok. 1560 r., dłuta jednego z najwybitniejszych artystów renesansowych Giovaniego Marii Padovano i nagrobek Jadwigi z Włodków Firlejowej z 1611 r. uwiecznionej w jednym z najwspanialszych pomników nagrobnych epoki, dłuta wybitnego artysty z Włoch – Lukiana Reitino. Renesans pozostawił również znakomite trzy nagrobki rodu Rzeszowskich w rzeszowskiej farze, wykonane z alabastru, piaskowca i sztucznego kamienia z 2. poł. XVI w. Dobry warsztat prezentują również nagrobek rodziny Sienieńskich z 4. ćw. XVI w. w kościele w Rymanowie oraz alabastrowe nagrobki Jana Ramsza i jego matki Heleny z 2. poł. XVI w. w kościele w Oleszycach. Z tego czasu pochodzi także nagrobek z czerwonego marmuru w archikatedrze w Przemyślu bpa przemyskiego Jana Dziaduskiego zm. w 1559 r. Renesansowe elementy wyposażenia kościołów stanowią niewielki zasób na Podkarpaciu, dlatego poza kamiennymi nagrobkami warto zwrócić uwagę na kamienne portale, które zachowały się m. in. w kościele w Baranowie Sandomierskim (łączone z warsztatem Santi Gucciego) i na późnorenesansowy portal na wzór łuku triumfalnego w kościele św. Stanisława i Mikołaja Bpa w Jarosławiu (1621 r.).

Najstarsze zachowane na terenie województwa podkarpackiego ołtarze pochodzą z przełomu XVI i XVII w. Ten zasób reprezentuje m. in. wyjątkowy ołtarz z czerwonego marmuru i alabastru w kościele w Zarzeczcu k. Przeworska pochodzący z archikatedry łańcuckiej we Lwowie przypisywany Hermanowi von Hutte lub Sebastianowi Czeszykowi (datowany na 1570 r., częściowo uzupełniony w trakcie montażu w nowym miejscu). Intersujące przykłady stanowią ołtarze boczne w kościele w Trzcianie z 1. ćw. XVII w., dwa ołtarze w kościele w Przesietnicy, niemal w całości złocone, zdobione laserunkami i elementami już wyraźnie nawiązującymi do

manieryzmu, a poza nimi typowo już manierystyczny ołtarz św. Sebastiana w drewnianym kościele w Kosinie k. Łańcuta.

Największy zasób wśród zabytków ruchomych stanowią obiekty z epoki baroku. Z tego okresu zachowały się setki struktur ołtarzowych, ambon, chrzcielnic i innych elementów. Szczególne miejsce zajmują ołtarze przyścienne, architektoniczne, o różnorodnych formach. Bardziej lub mniej ozdobne nastawy wsparte są na mensach często z malowanym lub płaskorzeźbionym antepedium. Sama nastawa ołtarza głównego często stanowi potężną kilkunastometrową konstrukcję o dwu lub trzech kondygnacjach, z obrazami lub rzeźbami w polu centralnym i zwieńczeniu. Często ujmują ją uszaki boczne, kolumny, pilastry, rzeźby, a w dolnych kondygnacjach bramki (zwykle w kościołach pielgrzymkowych z cudownymi wizerunkami) umożliwiające obejście ołtarza. To bogactwo zastosowanych elementów stolarskich i snycerskich – ornamentalnych dopełnionych barwną polichromią, złoceniami i srebrzeniami, barwnymi laserunkami jest znakomitym odzwierciedleniem epoki. Poza ołtarzami występują ambony obecnie nie wykorzystywane i wykluczone z liturgii oraz chrzcielnice, rzadziej belki tęczowe i stalle. Do najbardziej interesujących pod względem wyposażenia kościołów murowanych należą świątynie m.in. w: Babicach, Boguchwale, Brzozowie, Dynowie, Czudcu, farze w Krośnie, Leżajsku (d. kościół Bożogrobców), Łączkach Jagiellońskich, Przeworsku (d. kościół Bożogrobców), Radymnie, Rzeszowie (farny), Tyczynie, Uhercach Mineralnych. Wyjątkowo cenne wyposażenie znajduje się w świątyniach klasztornych m.in.: oo. Bernardynów w Dukli, Leżajsku, Przeworsku i Rzeszowie; oo. Dominikanów w Borku Starym i Jarosławiu, oo. Franciszkanów w Przemyślu, Kalwarii Paclawskiej, Kańczudze, Księży Jezuitów w Starej Wsi. Spośród drewnianych warto wymienić kościoły w: Bliznem, Brzezinach, Chłopicach, Gawłuszowicach, Gogołowie, Haczowie, Humniskach, Jasienicy Rosielnej, Krzeszowie, Lubli, Lutczy, Nowosielcach Przeworskich, Porębach Dymarskich, Siennowie, Trzcinicy, czy Ulanowie.

Pośród tak licznego zasobu należy wyróżnić realizacje rzeźbiarzy baroku i ich dzieła; przede wszystkim: Jerzego Hankisa z Krakowa i jego warsztatu (ołtarze boczne: Niepokalanego Poczęcia i Relikwii Świętych (niepowtarzalny i wyjątkowy) w Jarosławiu w kościele oo. Dominikanów, prawdopodobnie ołtarz główny w Przeworsku w d. kościele Bożogrobców (?); dzieła Thomasa Huttera, m.in.: kamienne rzeźby przed d. kościołem jezuitów, obecną kolegiatą w Jarosławiu, portal prowadzący do kaplicy Najświętszego Sakramentu oraz ołtarz i nagrobek bpa A. Fredry

w archikatedrze przemyskiej oparty na wzorcach z traktatu Andrei Pozza, ołtarze i rzeźby ołtarzowe w kościołach: oo. Dominikanów w Jarosławiu, oo. Bernardynów w Rzeszowie, w Albigowej i Łące k. Rzeszowa, a także rzeźbę z fasady kościoła w Czudcu.

Barokowym zabytkiem ruchomym na Podkarpaciu, którego nie można nie wymienić z osobna są organy w bazylice oo. Bernardynów w Leżajsku, obiekt wyjątkowy, jeden z najcenniejszych w Polsce i w Europie. Zarówno instrument (a właściwie trzy odrębne dla trzech muzyków) jak i prospekt wykonane zostały w 2. poł. XVII w. Bogactwo formy – stolarska struktura zdobiona licznymi rzeźbami,

elementami ornamentalnymi – snycerskimi jest równocześnie dziełem sztuki niezwykle bogatym pod względem ikonograficznym. Wraz z instrumentem stanowią dzieło nie mające wielu konkurentów (obok gdańskich w Oliwie i w Kamieniu Pomorskim).

Pozostając przy organach należy zwrócić uwagę, że na Podkarpaciu znajduje się również wiele innych prospektów lub instrumentów barokowych wpisanych do rejestru zabytków, m. in. w kościołach w: Bliziance, Bliznem, Brzezinach, Boguchwale, Chłopicach, Gawłuszowicach, Gogołowie, Haczowie, Hucie Krzeszowskiej, Jelnej, Krzeszowie, Majdanie Królewskim, Nowosielcach Przeworskich, Przemyślu w kościele oo. Franciszkanów, czy w Rzeszowie w kościele oo. Bernardynów.

Wyjątkowe miejsce w dziejach sztuki nie tylko regionu zajmują rzeźbiarskie realizacje artystów z lwowskich warsztatów szkoły rokokowej (2 poł. XVIII w.). Wyróżnia ich skłonność do ukazywania postaci w wyszukanej, wytwornej pozie i ruchu; często postaci o wydłużonych proporcjach, powyginanych kończynach, nieraz szponiastych i nienaturalnych palcach, małych głowach, twarzach z mocno podkreślonymi kośćmi policzkowymi, głębokich puklach włosów, rozwianych, ostro ciętych szatach, najczęściej niezależnych od ruchu ciała, sprawiających wrażenie wyciętych z metalu. Pełne ekspresji środki wyrazu używane przez artystów lwowskich zrodziły w sztuce zjawisko określane mianem lwowskiej szkoły rokokowej. Rzeźba lwowska stanowi fenomen do dzisiaj nie do końca zrozumiały lecz doceniany nie tylko w skali kraju, ale też sztuki europejskiej. Szczęśliwie artyści tejże szkoły dotarli na teren obecnego województwa podkarpackiego i możemy szczerzyć się dziełami twórców najwyższej klasy m.in. samego Jana Jerzego Pinsela (lub kręgu Pinsela?) i jego warsztatu w kościele oo. Karmelitów Bosych w Przemyślu – rzeźby w ołtarzach bocznych i antepediach; Piotra Polejowskiego – kierownika fabryki kościoła oo. Franciszkanów w Przemyślu – autora znakomitego ołtarza głównego oraz bocznych

i ambony, a także lawaterza do zakrystii; Fabiana Fesingera, któremu przypisuje się kamienną rzeźbę Matki Bożej Niepokalanej przed fasadą franciszkańskiego kościoła, a towarzyszą jej dzieła dłuta kolejnego mistrza Antoniego Osińskiego. Osiński (uczeń wspomnianego Thomasa Huttera, od którego zapożyczył sposób polichromowania rzeźb figuralnych) jest również autorem rzeźb ołtarzowych z kościoła oo. Bernardynów w Leżajsku.

Z warsztatów lwowskich pochodzą rzeźby w kościele Marii Magdaleny w Dukli, m.in. Piotra Polejowskiego, Jana Obrockiego i Franciszka Olędzkiego. Do tego ostatniego należy wyjątkowe dzieło sztuki nagrobnej – pomnik Marii Amalii z Brühlów Mniszchowej wykonany z czarnego i białego marmuru, znajdujący się w kaplicy dukielskiego kościoła. Do atrybuowanych dzieł należą także ołtarze i rzeźby w Majdanie Królewskim przypisywane Maciejowi Polejowskiemu, a ponadto ołtarze i rzeźby w Kalwarii Paclawskiej, m.in. Stefana Grodzickiego, czy rzeźba Matki Bożej w kościele oo. Franciszkanów w Horyńcu-Zdroju.

Wyposażenie i wystój kościołów XIX w. zmieniły się przede wszystkim pod względem stylistycznym. Nadal wykonywane są kompleksowo zespoły architektonicznych, przyściennych ołtarzy wraz z budową kościołów, lecz także

powstają one w wyniku doposażania starszych świątyń i działań remontowych starszych obiektów, właściwie kreacji konserwatorskich. Nowe fundacje zdecydowanie częściej należą do społeczności parafialnej, lokalnej niż benefaktorów w osobach właścicieli dóbr ziemskich. Obiekty dziewiętnastowieczne i z 1. poł. XX w. noszą cechy historyzmu i eklektyzmu jaki zagościł w architekturze. Neogotyckie, neorenesansowe, neobarokowe i rzadziej neoklasyczne struktury stolarskie dominują w sakralnych wnętrzach, najczęściej już nie barwnie polichromowane, ale pozostawione w drewnie, ewentualnie pokryte brązowym mazerem. Wymienić tutaj warto wystroje kościołów parafialnych m. in. w: Cieklinie, Dobrzechowie, Kołaczycach, Korczynie, Kosienicach, Krośnie-Polance, Laszkach, Łańcucie, Markowej, Ostrowach Tuszowskich, Rymanowie, Sokołowie Małopolskim (pw. Św. Ducha), Urzejowicach, Trześni, Trzcianie, Zarzeczcu, czy Żołyni. W tym też czasie powstawało wyposażenie kościołów zakonnych takich m. in. jak: – kościół oo. Kapucynów w Krośnie, świątyń w Przemyślu: ss. Benedyktynek, ss. Karmelitanek Bosych i Księży Salezjanów oraz ss. Dominikanek w Tarnobrzegu-Wielowski.

W tej twórczej działalności najwięcej realizacji z ostatniej ćw. XIX i 1. poł. XX w. należy do prężnie działającego w Przemyślu warsztatu Ferdynanda Majerskiego, należącego później do jego syna Stanisława – architekta. Majerscy zapewniali kompleksowe wyposażenie świątyń a także renowacje, które polegały często na wymianie części oryginalnej substancji, wymianie rzeźb, obrazów czy detali oraz zmianie wyrazu plastycznego poprzez przemalowanie obiektów zgodnie z gustami nowej epoki. Neostylowe elementy wyposażenia świątyń pochodzące od Majerskich prezentują dobry warsztat rzeźbiarski, stolarski, snycerski i kamieniarski. Zatrudniali oni bowiem zawodowych rzeźbiarzy, stolarzy, pozłotników – czasowo ponad 40 osób – stąd dobry poziom i tak liczne realizacje m.in. w kościołach: Księży Selatynów w Dębowcu, Kaszycach, Kołaczycach, Kosienicach, Przemyślu – w kościele ss. Benedyktynek, ss. Karmelitanek Bosych, oo. Reformatorów, parafii na Błoniu, archikatedrze, d. kościele Jezuitów – skąd częściowo przeniesione do kościoła ss. Benedyktynek w Jarosławiu, w Oleszycach, w kościele oo. Franciszkanów w Sanoku i wielu innych.

Poza Majerskimi wymienić warto: Antoniego Rarogiewicza z Przeworska (autora ołtarzy i rzeźb ale też prac renowacyjnych m. in. w kościele w Dylągowej, oo. Bernardynów w Przeworsku, w d. kościele Bożogrobców w Przeworsku, czy w Żołyni) oraz Andrzeja Lenika z Krosna (i jego realizacje m. in. w kościele w Krościenku Wyżnym, Nienadówce, Kolonii Polskiej, Zasowie, Jasionce).

Osobny dość liczny zasób stanowią instrumenty i prospekty organowe z XIX i przełomu XIX i XX w., wśród których występują obiekty znanych firm i organmistrzów; np. z fabryki braci Rieger z Karniowa (m.in.: w kościele w Cmolasie, Budziwoju, Futomie, Nienadówce, Mrowli, kościele pw. św. Krzyża w Rzeszowie, w Tyczynie i Żołyni), z firmy Jana Śliwińskiego ze Lwowa (m.in.: w kościele w Baranowie Sandomierskim, Bachórzcu, Bieździedzy, Ropczycach – w kościele pw. Imienia Jezus i farnym oraz w kościele oo. Franciszkanów w Sanoku), a także firmy Braci Narolskich – już XX wieczne (m.in. w kościele w Borku Starym, Kamieniu i Łubnie).

Na przełomie XIX i XX w. obowiązkowym i koniecznym atrybutem artystycznego „kostiumu” świątyni rzymskokatolickiej stały się witraże. Były one chętnie fundowane przez wiernych, często wiernych pozostających za granicą, którzy na chwałę Bożą i dla upamiętnienia samych siebie stali środki finansowe na ten cel. Pod względem ikonograficznym do najbardziej popularnych wizerunków należą postaci Marii i Jezusa z Sercem Gorejącym, co jest skutkiem szerzącego się kultu, ale też licznych świętych zarówno popularnych przed wiekami jak i na przełomie XIX i XX w. To wizerunki św. Jana Chrzciciela i św. Józefa, św. Stanisława bpa, św. Wojciecha bpa, św. Mikołaja bpa, Ewangelistów, św. Piotra i Pawła oraz innych świętych (często zależnie od patrona kościoła). Często spotykany jest wizerunek Michała Archanioła oraz motywy symboliczne: Baranek Eucharystyczny, kielich z hostią, motywy kwiatowe i ornamentalne. Spotyka się witraże opatrzone inskrypcjami. Spośród XIX-wiecznych witraży w rejestrze zabytków znajdują się m. in.: witraże z kościoła pw. św. Marka w Mielcu, w Gawłuszowicach, Grabownicy Starzeńskiej, Łańcucie, Kolonii Polskiej, czy archikatedrze w Przemyślu (część). Witraże XX-wieczne najczęściej pochodzą z Krakowskiego Zakładu Witrażów S.G. Żeleńskiego współpracującego z takimi projektantami jak Józef Mehoffer, Stefan Matejko (bratanek Jana Matejki) i Tadeusz Popiel, których prace pozostają w licznych kościołach Podkarpacia. Spośród nich warto wymienić witraże wg proj. Stefana Matejki zachowane m.in. w kościele w: Birczy, Bóbrce, Dylągowej, Nienadówce, Krościenku Wyżnym, Pilźnie (kościół pw. św. Jana Chrzciciela), Sokołowie Małopolskim czy Siedliskach-Bogusz. Ponadto witraże z zakładu Żeleńskiego wykonano do kościoła w Łańcucie, do archikatedry w Przemyślu (wg proj. J. Mehoffera i Tadeusza Wojciechowskiego); kościoła pw. św. Józefa w Rzeszowie czy kościoła w Żoźni (wg proj. T. Popiela), ponadto w Hyżnem, Niewodnej, Przeczycy, Rażniowie.

Na zakończenie charakterystyki zasobu ruchomych zabytków w obiektach sakralnych, pomijając chronologię, wartości zabytkowe, należy podkreślić obecność cudownych obrazów i rzeźb, które są wyrazem wielkiej pobożności mieszkańców Podkarpacia. W województwie znajduje się duża liczba sanktuariów z cudownymi wizerunkami, oprócz nich jest liczna grupa wizerunków maryjnych czy chrystologicznych słynących łaskami, wiele koronowanych, skupiających wiernych i pątników. Nie sposób wymienić wszystkich, ale chociaż kilka najstarszych warto wspomnieć, to m.in: alabastrowa rzeźba Matki Bożej Jackowej z k. XIV w. w archikatedrze w Przemyślu, późnogotycka (k. XIV w.) pieta z kościoła oo. Dominikanów w Jarosławiu, pieta z XIV w. z kościoła w Haczowie (ustawiona w nowym kościele); figura Matki Bożej z początku XVI w. w Tarnowcu; figura Matki Bożej w kościele oo. Bernardynów w Rzeszowie – początek kultu ok. 1513 r.; XVI-wieczne obrazy: Matki Bożej Łaskawej w Czudcu, Matki Bożej Dzikowskiej w Tarnobrzegu, Matki Bożej z Dzieciątkiem w Tuligłowach, obraz Matki Bożej Łaskawej z k. XVI w. w Lubaczowie, krucyfiks z połowy XVII w. we Frysztaku i wiele, wiele innych.

c) Kapliczki

Ogromną spuścizną pobożności i dziękczynienia są kapliczki i krzyże, stawiane w każdej miejscowości, w polach, w lasach, nad rzekami. Charakterystyka ta nie jest wyczerpująca, została poniżej opisana na podstawie wybranych przykładów reprezentujących istnienie pewnych tendencji. Ze względu na formę możemy wyróżnić kilka rodzajów kapliczek. Są to kapliczki figuralne (dominującym akcentem jest rzeźba w otwartej przestrzeni), domkowe (kubaturowe – należy je jednak odróżnić od kaplic, w których mogło się zbierać parę, paręnaście osób), słupowe, wnękowe oraz krzyże.

Wydaje się, że najliczniejszą grupą są kapliczki słupowe, najczęściej dwutrzykondygnacyjne, mieszczące w swojej strukturze nisze z rzeźbami Matki Boskiej, świętych.

Najefektowniejszymi są kapliczki figuralne – najczęściej umieszczaną rzeźbą była postać Matki Boskiej w różnych typach ikonograficznych. Matka Boska była najbliższa rzymskokatolickiej pobożności (np. Rzeszów: kapliczka z figurą Matki Boskiej Królowej Polski obok dawnego budynku Sokoła – K. J. Markowski z Lwowa, 1901 r.; figura przy kościele na Staromieściu – wyk. warsztat Janika, 1911 r.; Krosno: kapliczki z figurą Matki Boskiej – ul. Jana Pawła II, Ogrodowa, Portiusa, Wojska Polskiego, Żeromskiego, Żółkiewskiego; Stara Wieś: dwie kapliczki w zespole Jezuitów; Jarosław: kapliczki Matki Boskiej – ul. Pełkińska (1. poł. XIX w.), ul. Jana Pawła II; Przeworsk: w typie Niepokalanego Poczęcia NMP – ul. Kołłątaja; Sanok: w typie Niepokalanego Poczęcia NMP – ul. Rymanowska 68).

Bardzo popularnym świętym umieszczanym w kapliczkach był św. Jan Nepomucen – święty „od dobrej spowiedzi”, który chronił przed powodziami, utonięciem, „pilnował” mostów – stąd też często figura była sytuowana w pobliżu rzek i przepraw mostowych. Bardzo duży zbiór tych kapliczek zwanych potocznie Nepomukami został zgromadzony na stronie <http://nepomuki.pl/nepomuk/>. Do ciekawszych przykładów należą: Przemyśl – barokowa rzeźba przy głównym moście, rzeźba J. Tracza (warsztat F. Majerskiego) z 1908 r. na ulicy imienia świętego; Jarosław – kapliczka przy ul. Jana Pawła II (1. poł. XVIII w.) z kopią figury świętego (oryginał, dłuta Tomasza Huttera, przechowywany w kościele oo. Reformatorów), przy ul. ul. Bocznej, Słonecznej; Jasło – XVIII-wieczna rzeźba na Rynku; Rzeszów – św. Jan po wsch. stronie mostu zamkowego (translokowany; wyk. w 1897 roku J. Czuba z Tarnowa; Lutoryż – realizacja z XVIII w.; Pstrągowa – koło kościoła; Narol, przy drodze z miasta w kierunku pałacu; Boguchwała (2 figury); Przedmieście Czudeckie – to tylko nieliczne przykłady.

Popularnym przedstawieniem na przełomie XIX i XX w. była także Święta Rodzina (Krosno – kapliczki przy ulicach Grodzkiej, Powstańców Śląskich, Wiejskiej; Nisko-Malce). Na kapliczkach umieszczano także postać Jezusa (Krosno – ulice Bema, Orzeszkowej, Żeromskiego; Chrystus upadający pod krzyżem, ul. Decowskiego; Nisko – figura przy ul. Sandomierskiej; Sokołów Młp. – Chrystus Frasobliwy, ul. Rzeszowska; Stara Wieś).

Popularni też byli święci franciszkańscy, jak Antoni Padewski (Rzeszów-Staromieście, otoczenie plebani, 1920 r.), Franciszek (Nawsie Kołaczyckie) czy Jan z Dukli (Dukla, Rzeszów – przed kościołem oo. Bernardynów, 1901 r.). Spotyka się

również św. Józefa z Dzieciątkiem (Stara Wieś – ss. Służebniczki), św. Onufrego (Sokołów Młp., ul. Wojska Polskiego), św. Floriana (Narol, Niebylec, Głogów Małopolski), św. Rocha (Rzeszów-Słocina), św. Walentego (Tarnowiec), św.św. Wojciecha i Stanisława (Góra Ropczycka), Stanisława Kostki (Sokołów Małopolski).

Kapliczki figuralne były często zamawiane w profesjonalnych warsztatach rzeźbiarsko-kamieniarskich. Inna sytuacja była w przypadku trzech pozostałych rodzajów kapliczek – one w większości były wytworem rzemiosła z okolicy w jakiej powstawały.

Kapliczki domkowe to niewielkie kapliczki kubaturowe, z drzwiami frontowymi, czasami doświetlone bocznymi oknami, a te bogatsze otrzymywały detale architektoniczne (pilastry, obramienia otworów, nisze). We wnętrzach umieszczano rzeźby Matki Bożej, Chrystusa, świętych. Zasobniejszy fundator ustawiał czasami niewielką nastawę ołtarzową. Istnieje bardzo duża liczba zróżnicowanych stylistycznie zabytkowych kapliczek tego typu. Np. w Czaszynie (na planie ośmioboku), Oparówce, Sanoku – ul. Okrzei, ul. Konarskiego, Siedliskach, i wiele, wiele innych). Czasami uboga architektonicznie kapliczka była wewnątrz pokryta bogatą polichromią (Leżajsk, ul. Podolszyny, Wola Zarczycka, Grodzisko Dolne). Specyficzną formą kapliczki domkowej jest kapliczka brogowa – drewniana, słupowa konstrukcja przekryta czterospadowym daszkiem pod którym umieszczano czczoną figurę (Dąbrówka – gm. Jasło, Krowica Sama – św. Jan Nepomucen, tan sam święty w Czudcu – zespół dworski, Piątkowa, Próchnik – na cmentarzu, Tarnobrzeg – z rzeźbą św. Barbary).

Wnętkowe kapliczki są podobne do kapliczek słupowych, wyróżnia je duża nisza/wnęka, w której najczęściej umieszczano dużą, pełnoplastyczną rzeźbę. Bardzo interesujący przykład mamy w Starej Wsi, gdzie kapliczkę wybudowano na rzucie półkola (1. poł. XIX w. z figurą św. Jana Nepomucena). Bogato dekorowana jest kapliczka zlokalizowana w Przeworsku przy ul. Niepodległości, w jej wnęce umieszczono figurę Najświętszej Marii Panny. Tego typu kapliczek jest bardzo dużo.

Kolejna grupa omawianych kapliczek to kapliczki słupowe – bardzo zróżnicowana stylistycznie kategoria. Najczęściej są to kapliczki dwu-, trójsegmentowe z niewielkimi niszami w segmentach na święte obrazki i małe rzeźby. Interesującą powiązaną stylistycznie grupę zauważono w okolicach Krosna – kapliczek smukłych, bogato dekorowanych, czasami nawet polichromowanych (np. Głowienka, ul. Franciszkańska; Krosno, ulice Dębowa, Drzymały, Grunwaldzka, Krakowska, Stapińskiego, Szopena). Inne przykłady to większe i bardziej masywne kapliczki

z Leżajska (ul. Rzeszowska), Przeworska (ul. Polna) czy Rzeszowa (Rzeszów-Staromieście – monumentalne i o bogatej dekoracji na ulicach Lubicz, Bałuckiego). Spotyka się także kapliczki słupowe z otwartą górną częścią, w której ustawiano świętą figurę (Babice, Humniska).

Krzyże przydrożne najczęściej były wykonane z drewna i z tej racji były często wymieniane. W 2. poł. XX w. w większości przypadków drewniane krzyże były zastępowane metalowymi. Zdarzają się zabytkowe, metalowe krzyże, ale są to

bardzo rzadkie przypadki. Bardzo popularne były jeszcze krzyże kamienne ustawiane na postumentach.

2. Wyposażenie i wystrój założeń cerkiewnych obrządku wschodniego

Cerkwie wpisane w krajobraz wielokulturowego Podkarpacia posiadają począwszy od najstarszych niezwykle bogaty wystrój malarski i wyposażenie, wynikający z zasad kształtowania świątyni na podobieństwo „samego Nieba”. Teologiczne tezy i liturgia wpłynęły na sposób urządzenia wnętrza. Dzisiaj są one nie tylko domami modlitwy ale też dziełami sztuki sakralnej o wyjątkowym znaczeniu. Ich zasób niestety jest mocno uszczuplony z uwagi na wydarzenia dziejowe lub akty wandalizmu. W wielu po wojnie postępowała destrukcja z powodu nieużytkowania i braku opieki. Część cerkwi po II wojnie światowej zaadaptowana została także do potrzeb kultu obrządku zachodniego. To niejednokrotnie skutkowało wymianą wyposażenia lub jego rozproszeniem, rozbiórką ikonostasów, przemalowaniem dekoracji malarskich. Część zabytków przetrwało, gdyż zostało zabezpieczonych w Dziale Sztuki Cerkiewnej Muzeum-Zamek w Łańcucie a także w Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku i dzięki temu teraz niektóre z nich wracają do swoich pierwotnych świątyń. Są również takie, które wyróżniają się w skali nie tylko regionu ale i Polski.

a) Malowidła ścienne

Malowidła w cerkwi wykonywane były według kanonu bizantyjskiego – określonego porządku, który definiował program ikonograficzny. Stąd w kopule cerkwi umieszczany jest wizerunek Boga – Chrystusa Pantokratora, niżej Prorocy i Ewangeliści. W konsze pozostaje wyobrażenie Matki Bożej z Dzieciątkiem, niżej Komunia Apostołów i przedstawienia ilustrujące Ewangelię. Na ścianach odnajdujemy wizerunki hierarchów kościoła. Na ścianie zach. lub pd. umieszczane są zwykle sceny Sądu Ostatecznego lub Zaśnięcia Marii.

Najstarsze malowidła ścienne na Podkarpaciu (z XV i pocz. XVI w.) zachowały się w murowanej cerkwi obronnej w Posadzie Rybotyckiej. Częściowo zachowana polichromia figuralno-ornamentalna datowana na XV w. pokrywała w całości ściany prezbiterium i nawy oraz ich sklepienia. Bogaty program ikonograficzny obejmował m.in. ponad 50 scen w większości wielopostaciowych, rozmieszczonych w układzie pasowym na trzech poziomach. Niestety te unikalne malowidła zachowały się do dzisiaj jedynie w części. Podkreślić należy, że są one jedynym zachowanym na terenie województwa podkarpackiego świadkiem średniowiecznego monumentalnego malarstwa wykonanego wg kanonu bizantyjskiego.

Następne chronologicznie polichromie zachowały się w kilku zaliczanych do najstarszych w Polsce drewnianych cerkwiach: w Gorajcu, Radrużu i Uluczu. Powstałe ok. poł. XVII w. polichromie w Gorajcu i Radrużu (zapewne 1648 r.) to malowane na wschodniej ścianie nawy ornamentalno-figuralne ikonostasy, odnotowane jedynie w najstarszych zachowanych świątyniach obrządku wschodniego. W Radrużu dodatkowo zachowała się także polichromia w prezbiterium. Z kolei w powstałej tuż

po 1659 r. w cerkwi w Uluczu malowidła autorstwa Stefana Dzengałowycza z cyklem Męki Pańskiej zachowały się na północnej ścianie nawy.

Obok wymienionych wyżej cerkwi równie wyjątkowe miejsce zajmuje stosunkowo dobrze zachowana polichromia z 1735 r. w cerkwi w Chotyńcu z monumentalną sceną Sądu Ostatecznego, zajmująca całą południową ścianę nawy. W niedalekim sąsiedztwie, w cerkwi w Młynach, zostały kilka lat temu odkryte malowidła z XVIII w. na pn. ścianie cerkwi ze scenami Męki Pańskiej. Innym, datowanym na k. XVIII w. zabytkiem jest figuralno-ornamentalna polichromia iluzjonistyczna cerkwi w Świątkowej Wielkiej. Prawdopodobnie jest ona jednak później przemalowana w większości scen figuralnych.

Interesującą grupę, obecnie już reprezentowaną nielicznie, stanowią klasycystyczne malowidła figuralno-ornamentalne (ze zdecydowaną przewagą ornamentyki) z przełomu XVIII i XIX w. i pocz. XIX w. W tej grupie wymienić można cerkwie w Malawie, w Krempnej (pozostałości polichromii w prezbiterium) i bojkowskim Smolniku.

Największą grupę malarstwa monumentalnego stanowią dziewiętnasto- i dwudziestowieczne polichromie zachowane zarówno w drewnianych jak i murowanych cerkwiach. Te utrzymane najczęściej w późnobarokowej, iluzjonistycznej stylistyce malowidła figuralno-ornamentalne wypełniają często całe wnętrza cerkiewne.

Pisząc o sztuce cerkiewnej tego czasu nie sposób nie wspomnieć o rodzinie Bogdańskich (Józef, jego synowie Paweł i Antoni, synowie Pawła – Jan i Feliks oraz synowie Antoniego – Michał i Zygmunt), działających przez ponad sto lat na obszarze Galicji a później byłej Galicji (w dzisiejszych granicach Polski, Słowacji i Ukrainy). Ich autorstwa są m. in. polichromie w Ropkach (obecnie w sanockim skansenie) (Józef), Bonarówce (Paweł), Pielgrzymce, Wróbliku Szlacheckim (Paweł i Jan), Dobrej Szlacheckiej (Antoni i Michał), Woli Niżnej (Antoni, Michał i Zygmunt), Międzybrodziu (Feliks). Znaczna część ich twórczości przepadła wraz ze zniszczonymi bądź rozebranymi cerkwiach (m. in. w Dołżycy, Tokarni, Woli Cieklińskiej, Woli Wyżnej i wielu innych). Realizacje artystyczne Bogdańskich nie ograniczały się tylko do polichromii w cerkwiach i kościołach. Ich dziełami były także liczne ikonostasy, ołtarze i obrazy wypełniające wnętrza świątyń.

Innym twórcą polichromii cerkiewnych był – wspomniany już wcześniej – Władysław Lisowski z Sanoka. Jego autorstwa są polichromie w Tyrawie Solnej (1927 r.) i dogorywającej cerkwi w Grabówce. Wspomnieć należy także o Józefie Bukowczyku, twórcy polichromii w Turzańsku i Rzepedzi.

Po I wojnie światowej na obszarze II Rzeczypospolitej działała też pręźnie grupa ukraińskich malarzy przemyskiego Towarzystwa „Widrodzenia” Pawła Zaporozkiego i Palija Nejło. Warto tu dodać, że grupę tę tworzyli akademicko wykształceni malarze – oficerowie i żołnierze Armii Ukraińskiej Republiki Ludowej (Petlurowcy), którzy osiedli w Polsce po ciężkich walkach z Armią Czerwoną w 1920 r. i wyparciu armii ukraińskiej na terytorium Rzeczypospolitej. Artyści ci wykonali m. in. polichromię cerkwi

w Szczawnem, Kuryłówce, a osiadły w Oparówce Paweł Zaporozski dekorował też miejscową cerkiew.

Poza wymienionymi cerkwiemi interesujące polichromie zachowały się także w świątyniach w Hłomczy, Wisłoku Wielkim, Cieszanowie, Walawie a zwłaszcza malowidła w Jarosławiu (w cerkwi pw. Przemienienia Pańskiego) wykonane przez Leonarda Winterowskiego.

b) **Wyposażenie**

Nierozłącznym elementem wyposażenia cerkiewnego były ikonostasy i prestoły – ołtarze (najczęściej w formie cyborium na kolumnach) usytuowane w prezbiterium, za ikonostasem. Ikonostas to – mówiąc w dużym uproszczeniu – ściana wydzielająca sanktuarium/prezbiterium od nawy, najczęściej w formie architektonicznej, drewnianej ramy, opracowanej zawsze dekoracyjnie, w której umieszczone są ikony zgrupowane tematycznie w kilku rzędach (najczęściej pięciu). W powszechnym odbiorze tworzy on swoistą galerię obrazów rozmieszczonych gęsto na jednej (przeważnie) ścianie. W typowym ikonostasie znajdowało się ok. 40 ikon. Najstarsze zachowane na terenie województwa podkarpackiego ikonostasy datowane są na XVII w. Najstarszy fragment ikonostasu – carskie wrota datowane na XV w. z cerkwi w Bałuciance znajdują się w Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku. Z kolei z ikonostasów znajdujących się w cerkwiach prawdopodobnie najstarszy, datowany na 1643 r. fragment ikonostasu (cykl Deesis) znajduje się w cerkwi w Krempej. Fragmenty innego ikonostasu – ze strukturą oraz rzędem apostołskim z 3. ćw. XVII w. – zachowały się w cerkwi w Świątkowej Małej. Nieco późniejsze, datowane na 4. ćw. XVII w. są ikonostasy znajdujące się obecnie w cerkwi pw. Przemienienia Pańskiego w Jarosławiu, w archikatedrze grekokatolickiej w Przemyślu (ikonostas ten wykonany został w ostatniej ćwierci XVII wieku, prawdopodobnie dla klasztornej cerkwi bazylikańskiej w Szczepłotach koło Krakowca) oraz w cerkwi w Chotyńcu. Ten ostatni ikonostas posiada już elementy późniejsze, tj. z poł. XVIII w. Wielofazowe, choć nie mniej cenne ikonostasy, datowane w głównym zrębie na k. XVII-XVIII w. znajdują się w Radrużu, Gorajcu, Chotylubiu i Kowalówce. W Radrużu najstarszym architektonicznym elementem są carskie wrota datowane na 1647 r., wykonane przez Zachariasza Tarnohorskiego z Niemirowa, a najstarszym elementem XV-wieczna ikona św. Mikołaja.

Ikonostasy z XVIII w., oprócz tych pozostających w muzeach, reprezentowane są nielicznie. Fragmenty ikonostasu z pocz. XVIII w. eksponowane są w cerkwi w Kotani. Warto tu wymienić ikonostas z 1. poł. XVIII w. zachowany w cerkwi w Zawadce Rymanowskiej, ze względu na samą jego strukturę, tj. ramę snycerską typową dla ikonostasów z 1. poł. XVIII w. (trzeba tu jednak dodać, że niemal wszystkie ikony w nim umieszczone są późniejsze lub przemalowane). Inny ikonostas, już z drugiej poł. XVIII w., eksponowany jest w cerkwi z Grąziowej w sanockim skansenie. Ciekawie prezentuje się także ikonostas w cerkwi w Olchowcu zestawiony z dwóch ikonostasów z XVIII w. pochodzących z nieistniejących cerkwi w Ruszelczycach

i Leszczawce (ikony przekazane przez Muzeum-Zamek w Łańcucie). Z kolei rokokowy ikonostas z k. XVIII w. zachował się w cerkwi w Chyrowej. Nietypowy, zdekompletowany ikonostas z 2. poł. XVIII w., wyróżniający się płaskorzeźbionymi figurami, znajduje się w dawnej cerkwi w Górzance.

Bardzo licznie reprezentowane są ikonostasy wykonane w XIX w. Większość tych wcześniejszych, wykonanych w 1. poł. XIX w. została przemalowana (tak rama jak i ikony) w późniejszym czasie, tj. od końca XIX w. po lata 30. XX w.), ale ich struktury architektonicznej zasadniczo nie zmieniano. Ikonostasy z 1. poł. XIX w., często o bardzo indywidualnych strukturach, zachowały się m. in. w cerkwiach w: Krempnej, Lalinie, Turzańsku, Rzepedzi, Tyrawie Solnej, Smolniku nad Osławą. Spośród ikonostasów z 2. poł. XIX w. i pocz. XX w. wymienić można m.in. te zachowane w cerkwiach w Siemuszowej, Hołuczku, Czarnej Górnej, Hłomczy, Morochowie, Sanoku (pw. św. Trójcy), Pielgrzymce, Przemyślu (pw. Narodzenia Przenajświętszej Bogurodzicy), Węglówce. Z późniejszych obiektów, powstałych już w międzywojniu należy wymienić ikonostas w Międzybrodziu.

Stosunkowo duża liczba ikon datowanych na XV w. (ale też XIV w.) z terenu województwa podkarpackiego znajduje się obecnie w muzeach Sanoka, Lwowa, Łańcuta, Przemyśla i innych. Nieliczne, najstarsze znajdujące się ciągle w cerkwiach, datowane są przeważnie na XVI i XVII w. Ich liczba ciągle jeszcze rośnie ponieważ ich czas powstania jest ustalany niejednokrotnie dopiero w trakcie konserwacji. Czasem te najstarsze ikony wykorzystywane były wtórnie np. do budowy ołtarzy (np. w Gorajcu). Nie odważymy się w tym miejscu na sporządzenie listy cerkwi, w których takie ikony występują. Nasza wiedza w tym temacie nie jest i nie będzie pełna dopóki nie powstanie baza danych z odnotowywanymi na bieżąco „wędrówkami” ikon do i z pracowni konserwatorskich, z cerkwi do muzeów i z muzeów do cerkwi. Że tak się dzieje, świadczą chociażby nie tylko powroty całych ikonostasów do cerkwi (np. Radruż), ale też do świątyń, dla których ikonostas nie był miejscem macierzystym (np. Sobór Świętego Jana Chrzciciela w Przemyślu czy cerkiew pw. Przemienienia Pańskiego w Jarosławiu).

Obok ikonostasów i ikon, wnętrza cerkiewne zawierały rzecz jasna także inne elementy wyposażenia – ołtarze (kioty), prestoły, proskomidijniki, ambony, feretrony, chorałwie i utensylia liturgiczne.

Wśród cerkwi które zachowały bogate lub stosunkowo bogate wyposażenie pochodzące niejednokrotnie z wcześniejszych świątyń należy wymienić m.in. te znajdujące się w: Bonarówce, Czarnej, Chotyńcu, Gorajcu, Jarosławiu (pw. Przemienienia Pańskiego), Krempnej, Łodzinie, Młynach, Morochowie, Rabem, Rzepedzi, Świątkowej Wielkiej i Małej, Sanoku (pw. św. Trójcy), Turzańsku, Tyrawie Solnej, Lalinie, Radrużu.

3. Wyposażenie i wystrój synagog

Zwykle bogate dekoracje sztukatorskie i malarskie na ścianach we wnętrzach synagog, wyposażenie w formie nieodłącznych elementów jak aron ha-kodesz („święta szafa”) oraz bima (czyli podium z pulpitem do odczytywania Tory

podwyższone kilkoma stopniami, otoczone balustradą i zwieńczone baldachimem) niestety nie przetrwały do dnia dzisiejszego. Zniszczeniu uległo także wiele detali architektonicznych we wnętrzach synagog, dlatego tym cenniejsze są istniejące elementy zabytkowego wystroju i wyposażenia dawnych domów modlitwy. Szczególne miejsce zajmuje wyposażenie i wystrój synagogi w Łańcucie, zachowane malowidła (figuralne, ornamentalne i symboliczne) pochodzące z 2. poł. XVIII, z XIX i z pocz. XX w., dekoracje sztukatorskie z czasów powstania obiektu oraz bima i aron ha-kodesz. Dekoracje malarskie (przedstawienia symboliczne, krajobrazy, ornamentalne) zachowały się fragmentarycznie również w synagogach w Strzyżowie (z XIX w.) oraz w Niebylcu (z 1905 i 1937 r.) – obydwie zaadaptowane na siedzibę miejscowych bibliotek. Należy zauważyć, że brak badań na istnienie oryginalnych nawarstwień ściennych w wielu pozostałych obiektach uniemożliwia pełne rozpoznanie tematu, tym samym skłania do wielkiej ostrożności podczas podejmowania jakichkolwiek prac remontowych w przedmiotowych obiektach. Pojedyncze elementy z ich wyposażenia pozostają w zbiorach muzealnych¹⁴.

2.2. Zabytki ruchome świeckie

Zasób zabytków ruchomych w obiektach architektury świeckiej nie przedstawia się tak okazale jak w obiektach sakralnych. Niestety bogate wyposażenia rezydencjonalne – zamków, pałaców, dworów – uległo zniszczeniu w znaczącym stopniu w wyniku dziejowych wydarzeń, braku ochrony i opieki nie tyle właścicieli (bo niestety najczęściej utracili swoje dobra), co użytkowników. Sytuacja w budynkach użyteczności publicznej, kamienicach, willach i domach jest podobna, lecz tutaj głównym czynnikiem destrukcyjnym są kwestie związane z użytkowaniem, licznymi remontami i dostosowywaniem wnętrz do nowych potrzeb. Z tych powodów zachowały się przede wszystkim elementy związane bezpośrednio z architekturą (często relikty) takie jak stropy, sztukaterie, malowidła ścienne, sgraffita lub elementy związane

z użytkowaniem jak portale, piece, kominki, ceramiczne okładziny i posadzki, stolarka. Im mniejszy zasób, wartość niejednokrotnie jest większa, ponieważ przedmiotowe obiekty stają się jedynymi świadectwami minionych epok, zdarzeń, rodów, panujących na Podkarpaciu tendencji stylistycznych i formalnych, dlatego należy je chronić.

2.2.1. Architektura rezydencjonalna – wystrój i wyposażenie

Do jednych z najstarszych dekoracji ściennych na Podkarpaciu należą sgraffita **zamku w Krasieczynie**, które pokrywają ok. 7000 m² powierzchni. Stanowią je datowane na 1. poł. XVI w. sceny myśliwskie na skrzydle wsch. dopełnione w późniejszym czasie wizerunkami świętych patronów Krasickich w osobach m. in. św. Marcina, św. Szczepana, św. Stanisława i św. Jacka na Baszcie Boskiej oraz galerią królów polskich, cesarzy rzymskich, bizantyjskich i niemieckich (częściowo zrekonstruowanych) na ścianach wewnętrznych dziedzińca. Godny uwagi wystrój posiada kaplica w Baszcie Boskiej sprzed 1613 r. z dekoracją sztukatorską –

¹⁴ Unikatowym zabytkiem w skali kraju związanym z kulturą żydowską jest dekoracja malarska kuczki w Tyczynie (Rynek 23). Polichromia pochodzi z 1912 r. i zachowała się na trzech ścianach pomieszczenia, niezwykle interesująca pod względem ikonograficznym i plastycznym. Jest najcenniejszym zabytkiem tego rodzaju w Polsce, gdyż dotychczas udało się odnaleźć tylko kilka tego typu dekoracji.

wyjątkową ze względu na program i skalę kompozycji oraz malowidłami (wizerunkami świętych biskupów i scenami z życia Marii) a także oryginalną marmurową posadzką zdobioną znakami zodiaku. W zamku zachowały się nieliczne kamienne portale, najbardziej interesujący – renesansowy prowadzący do bramy wieżowej oraz portal do Baszty Boskiej. We wnętrzach niestety mocno zniszczonych w minionych wiekach pozostały tylko relikty bogatego wystroju, kamienne skromne portale, kominki i ślady dekoracji malarskich na ścianach.

W późnorenesansowej **rezydencji magnackiej Leszczyńskich w Baranowie Sandomierskim** zabytki ruchome reprezentowane są przede wszystkim przez kamienne dekoracje rzeźbiarskie: portale przypisywane znanemu florentczykowi Santi Gucciemu, jońskie kolumny arkad, maskarony w cokołach kolumn, tralkową balustradę, rozety w żagielkach krążankowych archiwolt czy niezwykle manierystyczne nadproża z głowami smoków. Poza nimi uwagę zwracają dekoracje malarskie na podniebiach sklepień krążanków z polskimi herbami szlacheckimi, znakomite barokowe dekoracje sztukatorskie Giovanni Battista Falconiego w baszcie wsch. (z l. 40. XVII w.) oraz późniejsze nieco w skrzydle pn.- zach. (z l. 90. XVII w. – wykonane po przebudowie pałacu wg planów Tylmana z Gameren).

Największy zasób dóbr ruchomych znajduje się w jednej z najbardziej okazałych rezydencji Rzeczypospolitej – w **Zamku w Łańcucie**. Poza wyposażeniem, które stanowią zbiory muzealne, należy zwrócić uwagę na dekoracje gabinetu w baszcie pn.-zach. autorstwa artysty związanego z warsztatem Falconiego (z l. 40. XVII w.). Następnie wyróżnić warto renesansowe stropy. Pierwszy strop z 1. poł. XVII w. zdobi dekoracja z sękatych lasek owiniętych wicią roślinną na kształt liści ostu. Drugi wyróżniają dekoracje kartuszone, ornamentalne i roślinne oraz data 1642. Z 1. poł. XVII w. pochodzi również dekoracja malarska w pokoju Pod Zodiakiem – gdzie pośród sztukaterii zostały namalowane znaki Zodiaku. Z przełomu wieków XVII i XVIII pochodzą malowidła monochromatyczne ścian i stropu w jednej z baszt na 2. p., z motywami orłów cesarskich i festonów liściastych. Z 2. poł. XVIII w., z czasu wielkiej przebudowy zamku w stylu klasycystycznym dokonanej przez księżną Izabelę Lubomirską, pochodzi m. in. dekoracja sztukatorska Sali Balowej autorstwa Fryderyka Bauma. Na uwagę zasługują również wnętrza łazienek z zachowanym wyposażeniem oraz pomieszczenie teatru pałacowego z zabytkową scenografią.

Warsztat Baumanów w l. 1809-10 ozdobił wyrefinowaną dekoracją sztukatorską wnętrza **pałacu Dzieduszyckich w Zarzeczcu**: salon okrągły z kopułą, gabinet wenecki na piętrze oraz dwa pomieszczenia w parterze. Tam zachował się również zespół marmurowych kominków klasycystycznych. Realizacje sztukatorskie autorstwa Fryderyka Bauma zdobią również salony pierwszego piętra w **pałacu Lubomirskich (obecnie muzeum) w Przeworsku**.

Spośród XX-wiecznych elementów wystroju obiektów rezydencjonalnych na uwagę zasługuje dekoracja elewacji frontowej secesyjnego **pałacu Tyszkiewiczów w Weryni**. Środkowy ryzalit elewacji ogrodowej dekorowany jest płaskorzeźbą orła wspartego na dwóch kartuszach z herbem Leliwa.

Do najstarszych zachowanych zabytków ruchomych stanowiących wyposażenie dworów należą elementy wyposażenia **dworu obronnego w Łękach Górnych**: stropy belkowe, renesansowy fryz w sali reprezentacyjnej, sztukaterie (z pocz. XVII w.) i z późniejszego okresu klasycystyczny piec w sieni.

Do interesujących dekoracji należą sztukaterie i polichromie z wieków XVII i XVIII zachowane w **dworku kanonika przemyskiego Stanisława Orzechowskiego w Przemyślu** przy pl. Katedralnym – bogate ikonograficznie sceny biblijne, alegoryczne i ornamentalne (spośród których malowidła związane z drewnianą ścianą narożnego pomieszczenia ze scenami starotestamentowymi przeniesione zostały do Muzeum Diecezjalnego w Przemyślu).

Na uwagę zasługuje także piękna secesyjna polichromia wnętrza **dworu w Niwiskach** wykonana przez Karola Józefa Frycza – malowidła z 1912 r. w postaci ozdobnych fryzów z barwnymi pawiami, bukietami, motywami roślinnymi i ornamentalnymi.

W większości dworów niestety wystój i wyposażenie uległy zniszczeniu, w innych pozostają jeszcze drobne detale architektoniczne, kamienne, ceglane lub sztukatorskie, niekiedy piece, drewniane posadzki lub podłogi, skromne portale – odrzwia i stolarka drzwiowa.

2.2.2. Budynek użyteczności publicznej – wystój i wyposażenie

W budynkach użyteczności publicznej, w tym przede wszystkim ratuszach, dworcach kolejowych, gmachach – siedzibach towarzystw i stowarzyszeń, hotelach, bankach, kasynach, niewiele zostało śladów dawnej świetności. Brak oryginalnego wyposażenia i wystroju jest wynikiem ciągłych zmian użytkowników, którzy remontując i urządzając dostosowywali obiekty do swoich potrzeb. Nie mniej jednak warto zwrócić uwagę na kilka, które obrazują jak mogły wyglądać w wiekach wcześniejszych inne, pozbawione obecnie oryginalnego wystroju i wyposażenia.

Do najstarszych należy dekoracja malarska – pasowa w sali 1. p. **jarosławskiego ratusza**, pochodząca z XVII w. – pierwotnie sali rajców. W ratuszu zachował się także częściowo wystój z pocz. XX w. – dekoracje ściennie patronowe w pomieszczeniu na 1. p. oraz sztukatorskie w obecnej sali narad, z motywami herbów i patrona miasta Michała Archanioła.

Ciekawy zespół zabytków ruchomych stanowią **dekoracje sokolni – budynków będących siedzibami Towarzystwa Gimnastycznego Sokół**, które realizowały program i patriotyczne idee krzewione pod okiem zaborcy. Pełniły one rolę symboli narodowych, nawiązywały do zrywów patriotycznych i zwycięstw, najświetniejszych czasów w dziejach Państwa Obojga Narodów i Rzeczypospolitej. Stąd najczęściej występowała na tych obiektach figura sokoła – symbol wolności, jedności, honoru i męstwa. Na szczególną uwagę zasługują: wystój rzeźbiarski gmachu Sokola w Brzozowie z popiersiami Kościuszki, królów Kazimierza Wielkiego, Władysława Jagieły i Królowej Jadwigi, tarczy herbowej z czasów powstania styczniowego; wystój budynku Sokola w Jarosławiu z rzeźbą sokoła, mężczyzny odzwierciedlającego tężyznę fizyczną i herbem miasta (z pocz. XX w.). W Sanoku fasadę zdobi rzeźba mężczyzny z rozerwanymi kajdanami stojącego przy orle z rozpostartymi skrzydłami. Niestety większość dekoracji sokolni (architektonicznych

i rzeźbiarskich, a być może i malarskich) uległa zniszczeniu. Przykład całkowitej rekonstrukcji dekoracji architektonicznej stanowi budynek sokoła w Rzeszowie wykonany w oparciu o przekazy ikonograficzne.

Wyjątkowy w skali Podkarpacia, i nie tylko, jest wystrój wnętrza **dworca kolejowego w Przemyślu** – budynku (co warto podkreślić) z zachowaną oryginalną w dużej mierze stolarką okienną i drzwiową. Główny hall zdobi bogaty wystrój architektoniczny oraz malowidła alegoryczne, herby miast: Przemyśla, Lwowa, Krakowa oraz herb Pilawa. Malowidła wykonali Jan Talaga i Feliks Wygrzywalski w k. XIX w. Pozostałe pomieszczenia otrzymały profilowane gzymsy, pilastry, złożone sztukaterie, boazerie i malowidła – dwie panoramy Przemyśla i widok przemyskiego zamku autorstwa Mariana Strońskiego.

Z końca XIX w. pochodzi również wystrój tzw. **Bramy Rycerskiej w Przemyślu** prowadzącej pierwotnie do Kasyna Wojskowego umieszczonego w d. klasztorze Dominikanek. Pięcioosiową elewację budynku wykończoną białą cegłą, z poziomymi pasami cegły bordowej, ozdabiają płaskorzeźby z motywami zbroi i broni rycerskiej. Do samego kasyna prowadzi klatka schodowa z malowidłami, a wewnątrz sali balowej zdobią sztukaterie.

Warto zwrócić uwagę na unikatową w skali regionu dekorację malarską i sztukatorską Sali posiedzeń d. Rady Powiatowej zw. **Salą Królewską w Mielcu** (ob. Państwowa Szkoła Muzyczna) w postaci galerii obrazów olejnych z wizerunkami władców Polski wg Jana Matejki oraz herbami miast. Wykonane zostały przez artystę Konstantego Niemczykiewicza przy pomocy Piotra Błońskiego w l. 1908-1909. Mielecki fryz uzupełniają trzy alegoryczne obrazy pędzla Stanisława Dębickiego, ze sceną główną zatytułowaną „Matka Boska Częstochowska z Dzieciątkiem adorowana przez lud” oraz bocznymi – „Hołdem trzech stanów oddawanym Matce Boskiej Częstochowskiej” i „Alegorią powstań narodowych”.

Interesujące są dekoracje sgraffitowe na **gmachach Towarzystw Zaliczkowych** w Krośnie przy ul. oo. Kapucynów 1 i w Rzeszowie przy ul. Sokoła 6. W pierwszym, pod okapem dachu umieszczony jest fryz sgraffitowy wykonany przez krośnieńskiego malarza Franciszka Daniszewskiego. Przedstawia on sceny związane z tkactwem, kopalnictwem naftowym oraz portrety założycieli towarzystwa Tytusa Trzecieckiego, Karola Klobassę i Ignacego Łukasiewicza (1874 r.) Drugi wspomniany budynek zdobi skromniejszy już fryz ornamentalny usytuowany także pod okapem gmachu (1898 r.).

Zdobienia plastyczne w postaci malowideł ściennych, dekoracji sztukatorskich i rzeźbiarskich posiadają także gmachy szkolne, banki, hotele. Ten zasób nie jest jednak jeszcze w pełni rozpoznany i wymaga dalszych badań.

2.2.3. Kamienice, wille i domy – wystrój i wyposażenie

Najstarsze elementy wystroju i wyposażenia podkarpackich kamienic stanowią nieliczne kamienne portale i elementy architektoniczne. Są one tylko namiastką bogactwa architektonicznego czasów nowożytnych. Najbardziej reprezentatywny jest bogaty renesansowy portal zdobiący wejście do **kamienicy przy Rynku 7 w Krośnie**, z motywem orła polskiego i literą „S” oznaczającą Zygmunta Starego (Sigismundus).

Tamże zachował się także kamienny słup-pręgierz i cztery kamienne kolumny jońskie. Kolejny późnorenesansowy kamienny portal arkadowy, z podłuczem zdobionym kasetonami i rozetami, znajduje się w **kamienicy Portiusa przy Rynku 27 w Krośnie**. W kluczu portalu widoczna jest data 1640 i monogramy: RP (Robert Portius) i AP (Anna Portiusowa). Renesansowe bogactwo kamieniarki mieszczańskiej odzwierciedla **portal z ul. Grodzkiej 3 w Jarosławiu** przeniesiony do Muzeum Kamienica Orsettich, ozdobiony motywami wazonów, gron, ptaków i lwów. W Jarosławiu w świeckiej architekturze mieszkalnej zachowało się znacznie więcej elementów barokowego wystroju świeckiej zabudowy. Na uwagę zasługują malowidła z l. 30. XVII w. w wielkiej izbie **kamienicy przy Rynku 6**, gdzie osiem scen pasyjnych wpisanych zostało pomiędzy lunetami sklepienia pokrytego sztukatorską dekoracją z motywami symbolicznymi oraz wizerunkami ewangelistów. To bardzo interesujące zjawisko – rzadko spotykana tak rozbudowana tematyka religijna w mieszczańskim wnętrzu. Przedstawienia ewangelistów pod lunetami sklepienia odnajdujemy także w izbie **kamienicy przy ul. Grodzkiej 4 w Jarosławiu** przypisywane Janowi Piechnikowiczowi (1636 r.). Siedemnastowieczna polichromia znajduje się również w **kamienicy Orsettich w Jarosławiu** – siedzibie muzeum – z wyobrażeniami alegorycznymi w wielkiej izbie (fragmenty dekoracji) i pasowymi dekoracjami na piętrze. Wielką izbę zdobi również oryginalny strop gęstobelkowy. Kolejny XVII-wieczny strop znajduje się w wielkiej izbie **kamienicy przy Rynku 14 w Jarosławiu** podbudowany ozdobnym fryzem sztukatorskim i arkadkowym. Sztukaterie znajdują się także w **kamienicy przy Grodzkiej 3 i 7 w Jarosławiu**. Skromny ornamentalny fryz sgraffitowy z XVII w. na elewacji **kamienicy przy ul. Grodzkiej 10** pokazuje, że ten typ dekoracji także był stosowany. Potwierdzają to przede wszystkim sgraffita na rynkowych kamienicach Przemyśla – Rynek 15 i 16. Elewację kamienicy przy Rynku 19 w Przemyślu zdobi wyjątkowa dekoracja malarska w postaci marmoryzowanych płycin, motywów roślinnych i Oka Opatrzności. Te świadki stanowią równocześnie przyczynek do dalszych badań przed podjęciem prac remontowych celem poszukiwania i przywracania pierwotnego wyglądu kamienic.

Znacznie późniejszą dekoracją sgraffitową ozdobiony jest **dom przy ul. Lwowskiej 6 w Krośnie**. Przedstawia ona kobiece personifikacje sztuk pięknych z sentencją „Vita brevis ars longa”. Wykonali ją Andrzej Lenik wraz z Sewerynem Bieszczadem na pocz. XX w. Skromniejsze sgraffita występują także na elewacji **budynku mieszkalnego przy ul. Sobieskiego 5 w Rzeszowie**.

W dziesiątkach kamienic, willi i domów z XIX i 1. poł. XX w. podkarpackich miast i miasteczek zachował się bogaty wystrój wnętrz, zarówno o wysokim standardzie, oparty na wzorcach z głównych ośrodków Galicji: Wiednia, Lwowa i Krakowa jak i w estetyce schlebiającej prowincjonalnym gustom, autorstwa lokalnych malarzy i rzemieślników. Zależał on oczywiście od majątności właściciela. Najbogatsi sprowadzali architektów i malarzy oraz gotowe elementy wystroju budynków ze wspomnianych ośrodków. Stąd w świeckiej zabudowie m. in.: Jarosławia, Krosna, Łańcuta, Przemyśla, Sanoka czy Tarnobrzega zachował się bogaty wystrój klatek schodowych i sieni ze sztukateriami, malowidłami – scenami figuralnymi, pejzażami, motywami ornamentalnymi – roślinno-geometrycznymi i patronowymi, kutymi – bardzo dekoracyjnymi balustradami schodów oraz balkonów, ceramicznymi

posadzkami

i niezwykle, barwnymi okładzinami ścian. Ten wystrój związany integralnie z architekturą dopełniały: stolarka okienna i drzwiowa w postaci bogato zdobionych bram wjazdnych jak i drzwi do mieszkań ze snycerskimi dekoracjami *panneau* w zwieńczeniach, witraże, przeszklenia okien i drzwi szybami barwionymi w masie, trawionymi lub szlifowanymi. We wnętrzach dominowały drewniane posadzki, w reprezentacyjnych pomieszczeniach sztukaterie i oczywiście kaflowe piece. Formalnie i stylistycznie wystój wewnątrz zwykle odpowiadał stylowi szaty zewnętrznej budynku. Na początku XIX w. występowały jeszcze tendencje klasycyzujące, od 2. poł. XIX w. definitywnie zapanował historyzm i eklektyzm. Z początkiem XX w. obok neostylowych form pojawia się secesja i wczesny modernizm. W okresie międzywojennym zdecydowanie wystrój i wyposażenie wewnątrz ulegają funkcjonalizmowi i rozwiniętej fazie modernizmu. Modernistyczne wnętrza charakteryzują wielobarwne okładziny i posadzki lastrkowe, metalowe balustrady schodów, stolarka okienna i drzwiowa odgrywające w architekturze modernistycznej szczególną rolę. Liczne przykłady znajdują się m. in. w Jarosławiu, Jaśle, Krośnie, Mielcu, Nowej Dębie, Przemyślu, Pustkowie, Pustyni, Rzeszowie, Stalowej Woli (niestety większość nie podlega ochronie konserwatorskiej na podstawie wpisu do rejestru zabytków).

Ten znaczny zasób zabytków ruchomych wymaga ochrony i opieki właścicieli, którzy nie zawsze zdają sobie sprawę z wartości (historycznych, artystycznych i naukowych) oraz znaczenia wzmiankowanych wyżej dóbr. Prowadzone bez nadzoru konserwatorskiego prace prowadzą do postępującej w szybkim tempie wymiany oryginalnych i cennych elementów wyposażenia kamienic, willi i domów.

2.2.4. Pomniki

Pomniki stanowią dzieła rzeźbiarskie lub rzeźbiarsko-architektoniczne, posągi, kamienie pamiątkowe, obeliski, płyty czy krzyże, które wznoszone były dla upamiętnienia osoby lub zdarzenia historycznego. Zabytkowe pomniki posiadają przede wszystkim wartości historyczne, naukowe i artystyczne.

Na Podkarpaciu liczną grupę pomników stanowią tzw. krzyże pańszczyźniane upamiętniające zniesienie pańszczyzny w 1848 r., nazywane też krzyżami wolności. W wielu miejscowościach na symbolicznym miejscu „pogrzebu pańszczyzny” stawiano krzyże kamienne, drewniane lub metalowe. Przybierały one formę krzyża łacińskiego, maltańskiego lub karawaki i często opatrzone były inskrypcją. Towarzyszyły im niejednokrotnie sadzone specjalnie w bezpośrednim sąsiedztwie drzewa. Licznie występują one w okolicach Lubaczowa i Narola (wykonane w bruśnieńskich warsztatach kamieniarskich) oraz na terenie Bieszczad, rzadko na Rzeszowszczyźnie (m. in. w Baszni Dolnej, Bruśnie Starym, Bykowcach, Czarnej, Gorajcu, Hoczwi, Hucie Różanieckiej, Jaworzcu, Kowalówce, Mołodyczu, Nozdrzcu, Laszkach, Leszczowatem, Polance Różanieckiej, Rudce, Turzańsku, Werchracie).

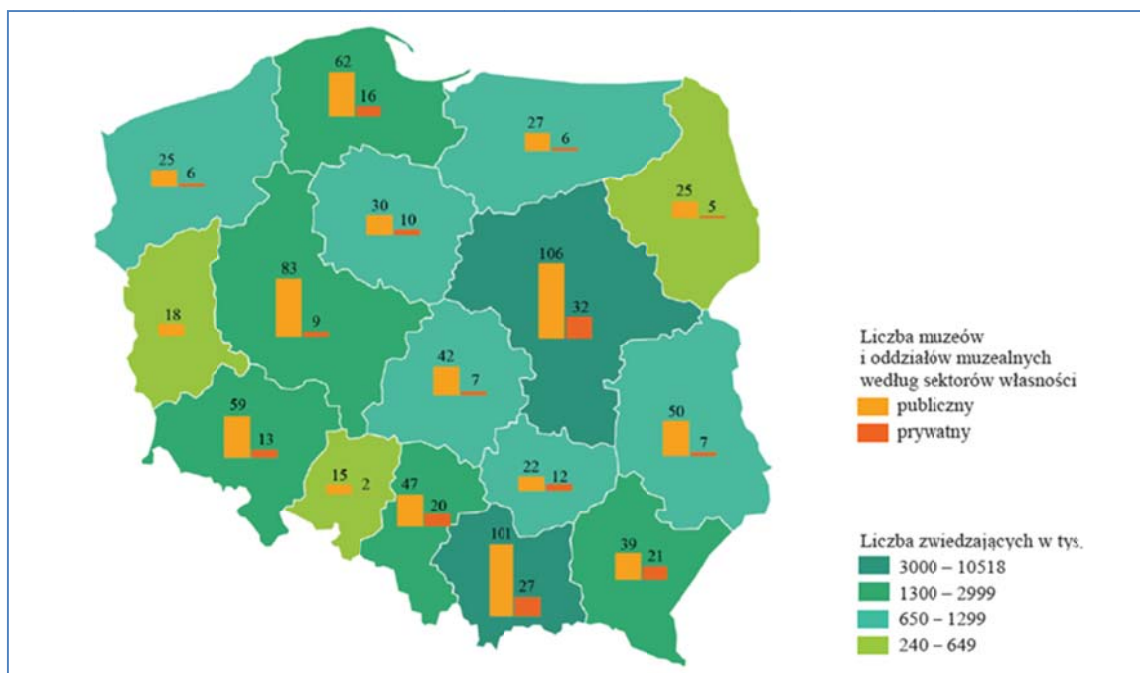
Liczną grupę stanowią również pomniki pochodzące z czasów zaborów, okresu kiedy w sposób szczególny pamiętano o bohaterach zasłużonych w walkach na rzecz niepodległej Polski. Poza wiecami, pochodami, manifestacjami i akademiami tworzące się wówczas towarzystwa, komitety i stowarzyszenia fundowały dzięki składkom społeczeństwa pomniki – materialne świadectwa historii.

W tym okresie pomniki przybierały tradycyjną formę rzeźby (figury/popiersia) ustawionej na cokole opatrzonym inskrypcją poświęconą osobie lub wydarzeniu. Spośród tych obiektów, które zachowały się do naszych czasów należy wymienić pomniki: Ignacego Łukasiewicza w Krośnie (J. Raszka), Władysława Jagiełły w Dynowie, Mrzygłodzie i Przeworsku, w Przemyślu: pomnik o. Krystyna Szykowskiego (Z. Trembecki) oraz Jana III Sobieskiego (W. Gadomski ?), A. Mickiewicza (T. Dygas), T. Kościuszki (J. Tracz), pomnik Bartosza Głowackiego w Tarnobrzegu (M. Korpala), pomnik Jana Kilińskiego w Mielcu, Tadeusza Kościuszki w Jaśle (T. Błotnicki) czy Odrzykoniu (A. Lenik), pomnik króla Jana III Sobieskiego w Cieszanowie. Większość pochodzi z ostatniej ćwierci XIX i pierwszej ćwierci XX w. Pośród nich warto wyróżnić pomniki poświęcone poległym w trakcie walk o niepodległość, jak obelisk na mogile konfederatów barskich w Brzozowie i pomniki powstańców styczniowych: na Starym Cmentarzu w Krośnie (A. Lenik wg proj. N. Nawarskiego), na Starym Cmentarzu w Rzeszowie (J. Czuba) oraz wielu mniejszych miejscowościach (np. Dobrzechowie, Rudniku nad Sanem).

W 1910 roku ważnym wydarzeniem była pięćsetna rocznica bitwy pod Grunwaldem, którą świętowano w dziesiątkach miejscowości ówczesnej Galicji i zwycięstwo oręża polskiego upamiętniano w formie różnej skali pomników lub tablic. Tzw. pomniki grunwaldzkie przetrwały do naszych czasów m. in. w Brzozowie (W. Gawliński z Lwowa), Grabownicy Starzeńskiej (S. Piątkiewicz z Sanoka), Rzeszowie-Budziwoju (wyk. warsztat W. Janika z Rzeszowa, wg proj. inż. K. Angermana) i w Tyczynie (warsztat W. Janika). Wybitnym dziełem jest „tablica grunwaldzka” w formie płaskorzeźby usytuowanej na północnej ścianie prezbiterium przemyskiej katedry autorstwa wybitnego artysty J. Raszki z Krakowa. Wiele skromniejszych „pomników grunwaldzkich” znajduje się w miastach i wioskach Podkarpacia.

2.3. Muzealia

Zgodnie z art. 1 *Ustawy z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach* – muzeum jest jednostką organizacyjną nienastawioną na osiągnięcie zysku, której celem jest gromadzenie i trwała ochrona dóbr naturalnego i kulturalnego dziedzictwa ludzkości o charakterze materialnym i niematerialnym, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie korzystania ze zgromadzonych zbiorów. Muzea stanowią najważniejszą formę organizacyjną ochrony zabytków ruchomych. Do głównych zadań muzeów należy gromadzenie, przechowywanie, zabezpieczanie i konserwacja dóbr kultury, urządzanie wystaw, udostępnianie zbiorów do celów naukowych i edukacyjnych, katalogowanie i naukowe opracowywanie muzealiów, a także prowadzenie działalności edukacyjnej i wydawniczej oraz prac badawczych i naukowych.



Muzea i oddziały muzealne według sektorów własności oraz zwiedzający według województw w 2016 r.¹⁵

Według stanu na dzień 31 grudnia 2016 r. w województwie podkarpackim działało 60 muzeów i oddziałów muzealnych, z czego 39 należało do sektora publicznego, a 21 do sektora prywatnego.

Dla porównania na zakończenie 2014 r. funkcjonowało 49 placówek muzealnych (w tym 33 w sektorze publicznym i 16 w sektorze prywatnym)¹⁶, a zatem ich stan liczebny wzrósł o 11 muzeów. Organizatorami większości muzeów w sektorze publicznym są jednostki samorządu terytorialnego na szczeblu gminnym. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego jest organem współprowadzącym wyłącznie jednego na terenie województwa podkarpackiego muzeum, tj. Muzeum – Zamek w Łańcucie i z tego względu jest ono wpisane w rejestrze ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Według stanu na 31 grudnia 2016 r. w Polsce prowadziły działalność 944 muzea (łącznie z oddziałami; 926 w 2015 r.), z których 79,6% należało do sektora publicznego. Organizatorem zdecydowanej większości instytucji publicznych były jednostki samorządu terytorialnego (80,6%). W ramach sektora prywatnego organizatorami muzeów były najczęściej osoby fizyczne (przeszło 1/3 prywatnych muzeów), organizacje społeczne, polityczne i związki zawodowe (31%) oraz Kościoły i związki wyznaniowe (prawie co szóste)¹⁷.

¹⁵ Źródło: *Kultura w 2016 r. Informacje i opracowania statystyczne*, GUS, Departament Badań Społecznych i Warunków Życia US Kraków, Ośrodek Statystyki Kultury, pod kier. dra P. Łysonia, Warszawa 2017, s. 148.

¹⁶ Dane za: *Kultura w 2014 r. Informacje i opracowania statystyczne*, GUS, Departament Badań Społecznych i Warunków Życia US Kraków, Ośrodek Statystyki Kultury, pod kier. dra P. Łysonia, Warszawa 2015, s. 134.

¹⁷ Dane za: *Kultura w 2016 r.*, s. 95.

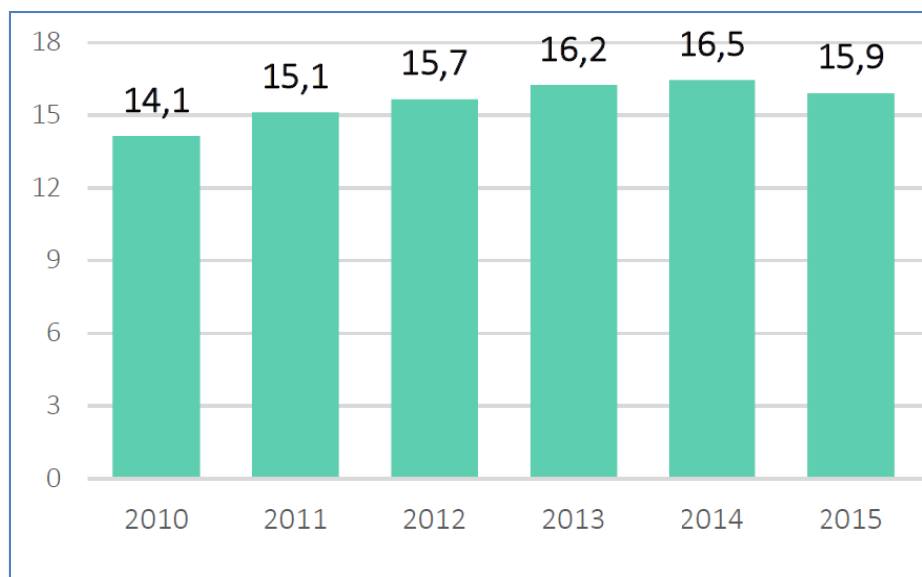
Według stanu na 31 grudnia 2015 r. liczba muzealiów w województwie podkarpackim wynosiła 1.006.900 obiektów. W stosunku do roku 2014 nastąpił wzrost o 113.100).

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2010	2014	2015	SPECIFICATION
Muzea i oddziały muzealne ^a	34	44	49	54	Museums with branches ^a
Muzealia ^a w tys.	550,1	850,6	893,8	1006,9	Museum exhibits ^a in thous.
Wystawy czasowe:					Temporary exhibitions:
własne ^b	174	190	164	167	own ^b
obce ^c	97	96	81	95	exterior ^c
Zwiedzający muzea i wystawy w tys.	778,2	894,2	1423,2	1459,6	Museum and exhibition visitors in thous.
w tym młodzież szkolna ^d	345,9	288,4	370,1	305,6	of which primary and secondary school students ^d

*a Stan w dniu 31 XII. b W kraju. c Krajowe i z zagranicy. d Zwiedzająca muzea w zorganizowanych grupach.
a As of 31 XII. b In Poland. c Domestic and foreign. d Visiting museums in organized groups.*

Muzea w kraju¹⁸

W skali kraju stan liczebny muzealiów na dzień 31 grudnia 2015 r. wyniósł 15.000.900. Zasób muzealiów podkarpackich w skali kraju wyniósł 6,71%.



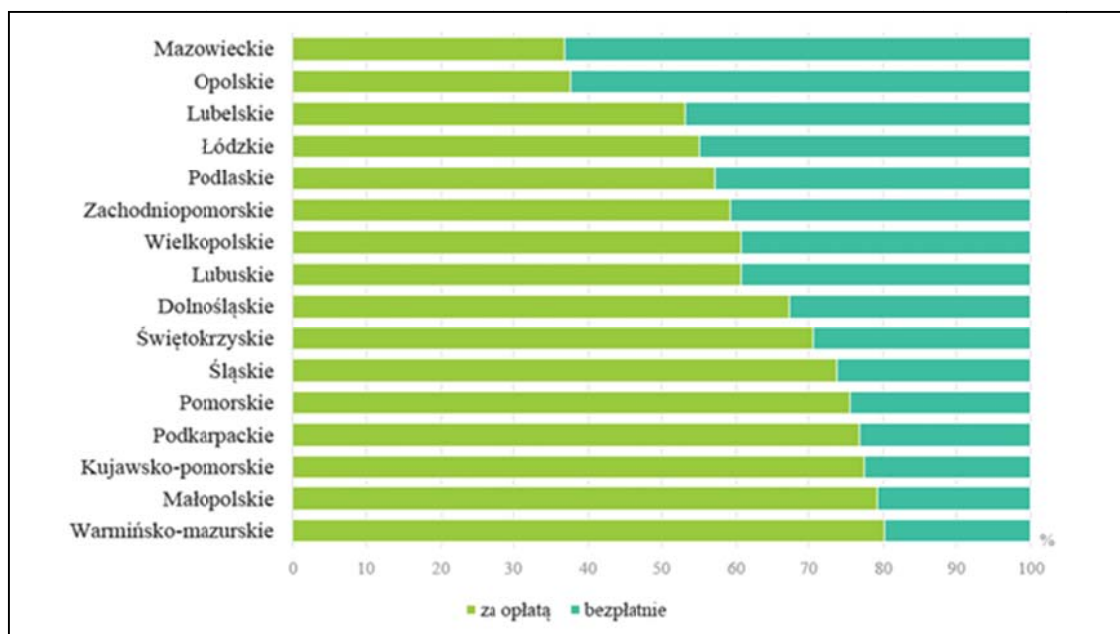
Muzealia (w mln)¹⁹

Muzea w kraju w 2016 r. zwiedziło 36,1 mln osób (o 8,4% więcej w porównaniu z rokiem poprzednim), w tym 13,7 mln osób bezpłatnie. Zorganizowane grupy młodzieży szkolnej stanowiły 15,5% ogółu zwiedzających (w 2015 r. – 16,5%). Największą popularnością wśród zwiedzających, tak jak w roku poprzednim, cieszyły

¹⁸ Źródło: *Rocznik Statystyczny Województwa Podkarpackiego*, oprac. zespół pracowników Urzędu Statystycznego w Rzeszowie pod kier. M. Cierpiął-Wolan, Rzeszów 2016, s. 251.

¹⁹ Źródło: *Działalność muzeów w 2016 r.*, oprac. Urząd Statystyczny w Krakowie, Ośrodek Statystyki Kultury, Kraków 2017 (dostęp: 20.11.2017 r., <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/kultura-turystyka-sport/kultura/dzialalnosc-muzeow-w-2016-r-,12,1.html?pdf=1>)

się muzea o profilu artystycznym i historycznym, które odwiedziło odpowiednio: 8,2 mln i 7,3 mln osób.



Struktura zwiedzających muzea i oddziały muzealne wg województw w 2016 r.²⁰

Okazją do nieodpłatnego poznawania polskiego dziedzictwa narodowego jest corocznie organizowana „Noc Muzeów”. Z tej formy zwiedzania skorzystało przeszło 930 tys. osób (o 21,7% mniej niż w 2015 r.), natomiast z innych form imprez okolicznościowych – 2,0 mln osób²¹.

Większość muzeów województwa, zwłaszcza w mniejszych miejscowościach (małych miastach i wsiach), nastawionych jest na prezentację historii, kultury i sztuki (także ludowej) najbliższej okolicy. Wiele jest jednak muzeów, które wskazać warto z uwagi na szczególną lokalizację lub posiadanie szczególnie cennych eksponatów z różnych dziedzin.

Z uwagi na walory architektoniczne zajmowanych przez muzea budynków wymienić należy: Zespół Pałacowo-Parkowy w Baranowie Sandomierskim, Muzeum w Jarosławiu – Kamienicę Orsettich, Zespół Zamkowo-Parkowy w Krasieczynie, Muzeum Podkarpackie w Krośnie, Muzeum-Zamek w Łańcucie, Muzeum w Przeworsku – Zespół Pałacowo-Parkowy, Muzeum Okręgowe w Rzeszowie, Muzeum Historyczne w Sanoku, Muzeum Dzieduszyckich w Zarzeczcu, zespół cerkiewny w Radrużu (filia Muzeum Kresów w Lubaczowie) cerkiew w Uluczu (filia Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku), Zamek w Tarnobrzegu-Dzikowie (siedziba Muzeum Historycznego Miasta Tarnobrzega), a w nieco mniejszym stopniu Arboretum i Zakład Fizjografii w Bolestraszcach, Muzeum Historyczne – Pałac w Dukli, Muzeum Rzemiosła w Krośnie, Muzeum Ziemi Leżajskiej, Muzeum Regionalne w Mielcu, Muzeum Twierdzy Przemyśl z jego oddziałem – fortem XV Borek w Siedliskach, Muzeum Regionalne w Stalowej Woli i Muzeum Marii

²⁰ Źródło: *Kultura w 2016 r.*, s. 148.

²¹ Za: *Kultura 2016*, s. 95.

Konopnickiej
w Żarnowcu.

W zakresie ekspozycji historycznych wnętrz na szczególną uwagę zasługuje Muzeum-Zamek w Łańcucie oraz – w mniejszym stopniu – Muzeum w Jarosławiu – Kamienica Orsettich. Najcenniejsze zbiory dzieł sztuki posiadają m. in: Muzeum w Jarosławiu – Kamienica Orsettich (malarstwo, meble), Muzeum Prowincji Ojców Bernardynów w Leżajsku (sztuka sakralna), Muzeum Kresów w Lubaczowie (rysunek współczesny, rzeźba bruśnieńska), Muzeum-Zamek w Łańcucie (m.in. malarstwo, rzemiosło artystyczne, rzeźba, archiwalia), Muzeum Archidiecezjalne im. Józefa Sebastiana Pelczara Biskupa w Przemyślu (sztuka sakralna), Muzeum Narodowe Ziemi Przemyskiej w Przemyślu (malarstwo i rzeźba), Muzeum Okręgowe w Rzeszowie (malarstwo), Muzeum Historyczne w Sanoku (malarstwo) i Muzeum Historyczne Miasta Tarnobrzega (malarstwo i rzeźba). Wyróżniające się ekspozycje archeologiczne posiadają: Muzeum Podkarpackie w Krośnie (znajdujące się w Pałacu Biskupim), Muzeum Narodowe Ziemi Przemyskiej w Przemyślu i Muzeum Okręgowe w Rzeszowie.

Na uwagę zasługują zgromadzone w muzeach województwa bogate zbiory ikon, zwłaszcza w Muzeum-Zamku w Łańcucie, Muzeum Narodowym Ziemi Przemyskiej w Przemyślu, Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku i Muzeum Historycznym w Sanoku. Unikatowym w skali światowej jest Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego im. I. Łukasiewicza w Bóbrce. Na uwagę zasługuje również wyjątkowa w skali Europy kolekcja lamp naftowych w Muzeum Podkarpackim

w Krośnie. Bogatą prezentację kultury ludowej regionu oferują muzea z ekspozycją w formie skansenu (zajmujące dużą powierzchnię i dysponujące licznymi obiektami): Muzeum Kultury Ludowej w Kolbuszowej i Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku, natomiast na mniejszą skalę zakrojone są ekspozycje w skansenach: Zagroda – Muzeum Wsi Markowa i Muzeum – Skansen Kultury Łemkowskiej w Zyndranowej.

Specyficznymi zbiorami dysponują następujące instytucje: Muzeum Regionalne w Stalowej Woli (COP), Muzeum Regionalne w Mielcu (Jadernówka – muzeum fotografii), Muzeum Okręgowe w Rzeszowie (duża kolekcja fotografii Edwarda Janusza), Muzeum Rzemiosła w Krośnie (nowa ekspozycja), Muzeum Historyczne – Pałac w Dukli (broń i sprzęt wojskowy z I i II wojny światowej) oraz w mniejszym zakresie Muzeum Regionalnym w Dębicy, Prywatne Muzeum Techniki i Militariów w Rzeszowie, Muzeum Gorzelnictwa w Łańcucie, Muzeum Ziemi Leżajskiej (browarstwo), Powozownia stanowiąca oddział Muzeum-Zamku w Łańcucie, Muzeum Lalek w Pilźnie, Muzeum Dobranocek w Rzeszowie, Arboretum i Zakład Fizjografii w Bolestraszcach, Muzeum Dzwonów i Fajek – Wieża Zegarowa w Przemyślu (oddział Muzeum Narodowego Ziemi Przemyskiej), Dział Historii Pożarnictwa w Muzeum w Przeworsku – Zespół Pałacowo-Parkowy, Podkarpackie Muzeum Pożarnictwa w Starej Wsi oraz Muzeum Przyrodnicze w Ustrzykach Dolnych.

Szczególny charakter posiadają muzea biograficzne i izby pamięci: Juliana Przybosa w Gwoźnicy Górnej, gen. Władysława Sikorskiego w Tuszowie

Narodowym, Tadeusza Kantora w Wielopolu Skrzyńskim i Marii Konopnickiej w Żarnowcu. Na terenie województwa działają też dwa muzea misyjne: w Krośnie (Siostr Klawerianek) i Starej Wsi (Siostr Służebniczek), a pokażne zbiory o tym charakterze posiadają również: Muzeum Prowincji Ojców Bernardynów w Leżajsku i Muzeum Towarzystwa Jezusowego Prowincji Polski Południowej w Starej Wsi k. Brzozowa.

3. Zasoby archeologicznego dziedzictwa kulturowego

Wśród wielu obszarów dziedzictwa kulturowego doniosłe miejsce zajmuje spuścizna archeologiczna, której to znaczące bogactwo spotykamy na terenie województwa podkarpackiego. W istotny sposób poznajemy dzięki niej cywilizacyjne losy świata z różnych momentów dziejów, nie tylko tych najbardziej odległych. Dziedzictwo archeologiczne jest dla nas ogólnodostępne i użyteczne dzięki odnajdywaniu i opracowywaniu zabytków archeologicznych²².

W myśl *Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (art. 3 ust. 4) zabytek archeologiczny to zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów, albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem.

Zabytkiem archeologicznym jest zatem każdy ślad pozostawiony przez człowieka, mający wartość historyczną, naukową, jak i kulturową. Wyróżnia się dwa główne typy zabytków archeologicznych: ruchome i nieruchome.

I tak, **zabytki ruchome** to takie, które mogą w sposób naturalny bądź celowy zmienić miejsce swojego położenia, poprzez działalność człowieka jak i czynniki środowiskowe. Do takich zabytków zaliczyć możemy wszelkiego rodzaju numizmaty, instrumenty muzyczne, pamiątki historyczne, rękodzieła, przedmioty metalowe, wyroby gliniane, dzieła sztuki plastycznej itp.

Z kolei **zabytkami nieruchomymi** nazywamy wszelkiego rodzaju pozostałości po działalności człowieka, które zalegają w jednym, niezmiennym miejscu. Należą do nich m.in. obiekty mieszkalne, obronne, czy też sakralne. Zabytki nieruchome są również miejscami pamięci wydarzeń historycznych, dziełami architektury i budownictwa. W ten sposób współtworzą krajobraz kulturowy.

Innym równie istotnym pojęciem jest **stanowisko archeologiczne**, nazywane nieruchomym zabytkiem archeologicznym. Jest to zwarty przestrzennie obszar, w obrębie którego występują źródła archeologiczne (zabytki nieruchome i ruchome oraz inne ślady wykorzystania terenu przez człowieka) wraz z otaczającym je kontekstem – tzw. nawarstwieniami kulturowymi. Te ostatnie są warstwami ziemi, które powstały na stanowisku (np. osadzie pradziejowej) w trakcie jego funkcjonowania w przeszłości.

Kwestią niezwykle ważną w opisywanej tematyce jest fakt, że zabytki archeologiczne bez względu na stan zachowania podlegają ochronie prawnej (art. 6).

²² Rozdział dotyczący zasobów archeologicznego dziedzictwa kulturowego został opracowany przez Dariusza Króla.

Odkryte przypadkowo lub pozyskane w wyniku badań archeologicznych należą do Skarbu Państwa (art. 35). Natomiast porządkując przed zasadniczym opisem kwestie terminologiczne warto jeszcze wspomnieć o **kulturze archeologicznej**. Jest to jednostka klasyfikacyjna służąca uporządkowaniu źródeł archeologicznych. Każda taka jednostka kulturowa jest złożona z współwystępujących ze sobą na określonym terytorium i w określonym czasie analogicznych zabytków archeologicznych (zarówno ruchomych, jak i nieruchomych). Nazwę kultury nadaje się na podstawie miejsca odkrycia zespołu zabytków charakteryzujących określone zjawisko kulturowe (np. kultura Przeworska), symptomatycznych zabytków ruchomych (np. kultura grobów katakumbowych) albo zabytków nieruchomych, np. z uwagi na zastosowaną technikę zdobienia naczyń ceramicznych (np. kultura ceramiki sznurowej).

3.1. Stanowiska archeologiczne

Początków osadnictwa na terenach dzisiejszego województwa podkarpackiego w świetle najnowszych badań można upatrywać w okresie środkowego paleolitu. Wielu informacji dostarczyły badania prowadzone na trasie budowy autostrady A4, w latach 2005-2011, oraz kontynuacja prac archeologicznych w latach późniejszych. Teren województwa podkarpackiego jest niewątpliwie obiektem zainteresowań różnych ośrodków archeologicznych i z każdym sezonem coraz lepiej rozpoznawalny. Na terenie województwa podkarpackiego zlokalizowanych jest ok. 20 tysięcy stanowisk archeologicznych z czego tylko 482 wpisane są do rejestru zabytków.

3.1.1. *Charakterystyka archeologicznych dziejów terenu obecnego województwa podkarpackiego*

Epoka kamienia

Środkowy paleolit (Neandertalczyk na Podkarpaciu)

Zabytki archeologiczne z terenów województwa podkarpackiego, a przypadające na okres środkowego paleolitu, znane są jedynie z dwóch miejscowości, z Przemyśla i Ruszelczyc (pow. przemyski). W pierwszym z nich znaleziono łącznie z **tzw. kulturą mustierską** narzędzia kamienne i odpadki z ich produkcji, natomiast w drugim było to ostrze kamienne wykonane techniką łupania. Przypuszcza się, że tereny dzisiejszego Podkarpacia były raczej krótkotrwale penetrowane w celach łowieckich i mogły być dobrym łącznikiem pomiędzy terenami dzisiejszej zachodniej Ukrainy z zachodnią częścią Małopolski, gdzie ludność neandertalska jest znacznie lepiej rozpoznana.

Górny paleolit (Człowiek współczesny, Homo sapiens sapiens)

Najwcześniejsze ślady przedstawicieli człowieka współczesnego na terenach Polski południowo-wschodniej znane są z wyrobów krzemienych wykonanych techniką łupania oraz kościanego ostrza i pochodzą ze stanowiska w Przemyśle, przy ulicy Słowackiego. Oprócz tych zabytków znaleziono również w ich pobliżu kości zwierząt: konia, renifera i mamuta. Zabytki należały do ludności **tzw. kultury graweckiej**, która najprawdopodobniej przemieszczała się z rejonu dzisiejszego Krakowa na wschód, na tereny współczesnej Ukrainy. Kultura ta około 30 000 lat temu objęła praktycznie całą dostępną część dzisiejszej Europy. Do innych zabytków z tego okresu na ziemiach obecnego województwa podkarpackiego należą wyroby krzemienne z Nowej Wsi (pow. rzeszowski), pochodzące z badań powierzchniowych.

Wymienione wyżej znaleziska nie dają jednak możliwości pełnego poznania osadnictwa paleolitycznego na tym terenie, ponieważ dostarczają zbyt małej ilości danych, niemniej jednak poświadczają, że tereny te odgrywały znaczącą rolę w tamtym okresie.

Pomiędzy okresem 24 000 a 18 000 lat temu na ziemiach polskich, jak i innych terenach leżących od łuku Karpat po Sudety, nie istniało praktycznie żadne osadnictwo ludzkie. Spowodowane to było trudnymi warunkami klimatycznymi i środowiskowymi.

Schyłkowy paleolit

Obejmujący okres po wycofaniu się lądolodu z jego maksymalnego zasięgu na terenach ziem polskich. W efekcie przyniosło to zmiany klimatu i związane z nimi zmiany środowiska naturalnego.

Ok. 15 000 lat temu na obszarach Polski południowo-wschodniej pojawiają się grupy łowieckie łączone z **tzw. kulturą magdaleńską**. Stanowiska poświadczające obecność tej ludności to m.in. Wierzawice, st. 31 (pow. leżajski), z którego znane jest obozowisko łowieckie, na którym zachowały się w dobrym stanie pozostałości ogniska oraz inne ślady działalności człowieka. Stanowisko odkryte w miejscowości Hłomcza (pow. sanocki) to również krótkotrwałe obozowisko, na którym odkryto kilka wyrobów kamiennych oraz ślady, które są interpretowane jako pozostałości po obiekcie mieszkalnym częściowo zagłębionym w ziemię. Pozostałe stanowiska, które dostarczyły informacji to: Grodzisko Dolne, st. 22 (pow. leżajski) i Łąka, st. 11-16 (pow. rzeszowski).

Wraz z ociepleniem klimatu dochodziło do przemian w społecznościach zbieraczy i łowców, które zauważalne są w odmiennym wykonywaniu przez nich narzędzi. Widoczne jest to w społeczności **kultury Federmesser**, nawiązującej swą nazwą do niemieckiego określenia łukowato wygiętych narzędzi. Z omawianych terenów znane są pojedyncze znaleziska, a miejscem, z którego pochodzą liczniejsze jest stanowisko znajdujące się w miejscowości Rudna Wielka k. Rzeszowa. Ostatnimi przedstawicielami społeczności paleolitycznych, żyjących na terenach Polski w okresie pomiędzy 12 500 – 11 500 lat p.n.e jest ludność **kultury świderskiej**. Charakterystycznymi wyrobami tej grupy są ostrza z trzonkami służące jako groty strzał łuku. Na terenach Podkarpacia obecność tej ludności poświadczona jest pojedynczymi znaleziskami w postaci grocików strzał. Świadczy o niej także stanowisko położone w miejscowości Durdy (pow. tarnobrzegi), które prawdopodobnie pełniło funkcję pracowni, w której obrabiano surowce zamiejscowe pochodzące z rejonu Gór Świętokrzyskich. Inne stanowiska ze znaleziskami łączonymi z tą kulturą znajdują się w miejscowościach: Rzeszów-Pobitno, Sieniawa, Radymno, Białobrzegi (pow. łańcucki) czy Wesola (pow. brzozowski).

Mezolit

Około 11 000 lat temu zaczął się wycofywać lądolód z terenu Europy, co skutkowało przekształceniem klimatu w cieplejszy i zmianami środowiskowymi flory i fauny. Ludność żyjąca w tym czasie funkcjonowała na obszarze leśnym, a ich gospodarka opierała się przede wszystkim na zbieractwie, rybołówstwie i łowiectwie.

Osadnictwo z tego okresu koncentrowało się głównie w rejonie Kotliny Sandomierskiej i podobnie jak w przypadku poprzedniego okresu przemawiają za tym pojedyncze znaleziska. Pozostałości po kulturach mezolitycznych poświadczane są luźnymi znaleziskami z Majdanu Królewskiego, Płazówki, Komorowa, Raniżowa, miejscowości położonych w okolicach Kolbuszowej. Odkryte tam zabytki łączone są z **kulturą komornicką**. Znaleziska z tego okresu znajdowano również na terenie dzisiejszego Przemyśla oraz Nowej Wsi (pow. rzeszowski). Na terenie województwa podkarpackiego znajduje się duża ilość stanowisk archeologicznych z omawianego okresu, jednakże nie są one jeszcze dobrze rozpoznane i składają się głównie z luźnych znalezisk.

Neolit

Młodsza epoka kamienia to okres, w którym dokonują się olbrzymie zmiany w kulturze człowieka, zmienia się sposób jego osiedlania, pojawiają się stałe osady, dochodzi do udomowienia zwierząt i roślin oraz rozwija się gospodarka wytwórcza. Na obszarze dzisiejszego województwa podkarpackiego rozwija się **kultura ceramiki wstęgowej rytej** (ok. 5500 – 4800 p.n.e.), nazwana tak od charakterystycznego ornamentu na wyrobach ceramicznych w postaci wstęg spiralnych i innych wątków geometrycznych. Znana jest ze stanowisk w Rzeszowie z osiedla Piastów, z osiedla Zwiężczyca, a także z miejscowości Olchowa (pow. ropczycko-sędziszowski), z której znany jest jedyny odkryty do tej pory grób na terenach Podkarpacia należący do ludności z omawianej kultury. Po jej zaniku na tych terenach pojawiają się społeczności wczesnorolnicze **kultury malickiej** (ok. 4700 – 4000 p.n.e.) o bardzo zbliżonych cechach do swych poprzedników, lokujące się na podobnych terenach, posiadające przy tym zbliżony typ gospodarki oraz produkcji naczyń. Do najważniejszych stanowisk tej kultury należą m.in. Rozbórz, st. 42 (pow. przeworski), a także Rzeszów-Lisia Góra, Łańcut, st. 3 i Jarosław, st. 158.

Do kultur wczesnorolniczych zaliczyć można również **kulturę lubelsko-wołyńską** (ok. 4200 – 3700 p.n.e.), której ślady odnajdywane są także w Polsce południowo-wschodniej. Kultura ta wyróżniona została ze względu na charakterystyczne dla niej wyroby ceramiczne, takie jak amfory gruszkowate i czarki. Spotykane są też formy w kształcie bębnow. Znane stanowiska tej kultury w województwie podkarpackim to m.in. Łańcut, st. 3 i 10, Kosina st. 35 (pow. łańcucki).

Kolejną jednostką kulturową występującą na terenach Polski południowo-wschodniej jest **kultura pucharów lejkowatych** (ok. 3700/3650 – 3100 p.n.e.). Przedstawiciele tej kultury prowadzili osiadły tryb życia. Zakładali oni często dość duże, kilkuhektarowe osiedla, wokół których istniała sieć mniejszych osad, obozowisk i cmentarzysk. Duże osiedla tej kultury położone były zwykle na obszarach wyższych i dobrze eksponowanych. Podstawowym typem gospodarki była gospodarka ekstensywna, wymagająca dużych areałów ziemi pod uprawę rolną i hodowlę. W tym celu stosowano masowe odlesienia terenu za pomocą techniki wypaleniskowej. Do najważniejszych stanowisk kultury pucharów lejkowatych na terenie województwa podkarpackiego należą: Skołoszów, st. 7, 16 i 31; Pawłosiów, st. 52; Szczytna, st. 5 i 6; Jankowice, st. 6 i 9 (pow. jarosławski); Rozbórz, stan. 27 i 28 (pow. przeworski); Białobrzegi, st. 5 (pow. łańcucki) i Jasienica Sufczyńska, st. 5 (pow. przemyski). Na

st. 7 w Skołoszowie odkryto pierwszy na terenie Podkarpacia monumentalny grobowiec tej kultury związany z zachodnioeuropejską ideą megalityczną.

W późnym neolicie na przełomie IV i III tys. p.n.e. nastąpiły kolejne zmiany kulturowe. Na terenach obecnego województwa podkarpackiego pojawia się **kultura amfor kulistych**, charakteryzująca się wyrobami ceramicznymi o baniastych brzuścach. Ślady obecności tej kultury rozpoznano m.in. podczas badań autostradowych w Rozborzu, na st. 42. (pow. przeworski). Odkryto tam jamę interpretowaną jako grób. Inne, niewielkie pozostałości po społeczności tej kultury znane są także z Woli Ranizowskiej (pow. kolbuszowski) i Niska (pow. nizański).

W wyniku zmian zachodzących w tym okresie dochodzi do pojawienia się nowych społeczności pasterskich, związanych z **kulturą ceramiki sznurowej** (ok. 2800 – 2300 p.n.e.), której nazwa pochodzi od sposobu zdobienia naczyń – odciskiem sznura. Ludność ta zajmowała się wypasem licznych stad zwierząt, złożonych głównie z kóz, owiec i bydła. Prawdopodobnie ze względu na nomadyczny tryb życia tych społeczności mało jest informacji na temat organizacji osad. Więcej wiadomo

o obrządku pogrzebowym. W kulturze ceramiki sznurowej spotykane są charakterystyczne kopce ziemne (kurhany), przykrywające jamy grobowe. Występują one w dużych ilościach na pogórzach karpackich. Są one znane z miejscowości Bierówka, Krajowice, Niepla, Sieklówka (pow. jasielski) oraz Morawsko, Szczytna i Miocin (pow. jarosławski). W jednym z grobów w Szczytnej odkryto m.in. miedziany toporek.

Epoka brązu

Okres w dziejach ludzkości, rozpoczynający się na omawianych terenach ok. 2300 lat p.n.e. Od tego czasu zaczyna się intensywny rozwój metalurgii brązu (stop miedzi i cyny) na północ od Karpat. Na obszarze dzisiejszego województwa podkarpackiego najwcześniejszą jednostką kulturową, którą możemy wiązać z okresem wczesnej epoki brązu jest **kultura mierzanowicka**. Nazwa jej pochodzi od miejscowości Mierzanowice k. Sandomierza (odkryto tam ponad 100 grobów tej społeczności). Przedstawiciele tej kultury prowadzili osiadły tryb życia. Pozostałości tej kultury odkryto na wielu stanowiskach, m.in. w Skołoszowie, st. 7 (pow. jarosławski), Przeworsku, st. 158 i Miocinie, st. 27 (pow. przeworski). W Skołoszowie znaleziono groby ludzkie i zwierzęce (np. pochówek krowy z dzieckiem) tej kultury. W latach 2100 – 1650 p.n.e. na terenie dzisiejszej Trzciny (pow. jasielski) przedstawiciele grupy pleszowskiej kultury mierzanowickiej wybudowali osadę obronną o powierzchni ok. 60 arów. Ludność tej grupy uległa silnym oddziaływaniom kultur zakarpackich,

a ostatecznie została wyparta ze swojego miejsca pobytu na rzecz społeczności kultury Otomani-Füzesabony, która przybyła ok. 1650 roku p.n.e. i zajęła miejsce po grupie pleszowskiej. W późniejszym okresie dochodzi do załamania się kultury mierzanowickiej i akulturacji z przybyszami nowych społeczności, które wykształcają się na tym obszarze i reprezentowane są przez **kulturę trzciniecką** (jej obecność datowana jest na czasy od XVI do XIII w. p.n.e.). Nazwa kultury pochodzi od nazwy miejscowości Trzciniec w województwie lubelskim. Z obszarów województwa podkarpackiego znanych jest kilka stanowisk m.in. Grodzisko Dolne, st.

22 (pow. leżajski), Tarnobrzeg-Nagnajów oraz z miejscowości Trześć (pow. tarnobrzegi). Schyłek kultury trzcinieckiej na omawianym obszarze związany jest z pojawieniem się **tarnobrzegskiej kultury łużyckiej**, reprezentującej ogromny kompleks środkowoeuropejskich kultur pól popielnicowych o ujednoczonym obrządku pogrzebowym. Są to groby ze spalonymi szczątkami zmarłych umieszczanych w glinianych urnach tworzących wielkie cmentarzyska. Wielu informacji na temat omawianej jednostki kulturowej dostarczyły badania autostradowe w tym rejonie, które były ważnym wsparciem choćby przy rozpoznaniu osadnictwa tej ludności. Na Podkarpaciu omawiana kultura znana jest m.in. z takich stanowisk jak Paluchy, st. 1 (pow. przeworski), gdzie odkryto ponad 1000 grobów; Bachórz-Chodorówka, st. 1 (pow. rzeszowski); Tarnobrzeg-Mokrzyszów, st. 2 (pow. tarnobrzegi); Pysznica, st. 1 (pow. stalowowolski); Krzemienica, st. 1 (pow. mielecki); Dębina, st. 6 (pow. łańcucki). Tarnobrzegska kultura łużycka rozwijała się na przełomie epoki brązu i wczesnej epoki żelaza.

Epoka żelaza

Wczesna epoka żelaza

Na terenach województwa podkarpackiego odkryto niedawno pozostałości jedyne go znanego w tej części Europy grodziska kultury scytyjskiej w Chotyńcu (pow. jarosławski). Odkrycie to potwierdza, że Scytowie nie tylko wyprawiali się po łupy na teren dzisiejszej Polski, ale i żyli na tych terenach na co dzień. Grodzisko w Chotyńcu jest najdalej wysuniętym tego typu obiektem na zachód Europy. Na obszarze Polski południowo-wschodniej nadal obserwujemy występowanie ludności tarnobrzegskiej kultury łużyckiej, a ok. V w. p.n.e. obok niej pojawiają się tutaj przedstawiciele **kultury pomorskiej**. Niewielkie grupki tej ludności stosowały bardziej mobilny tryb życia, a charakterystycznymi pochówkami dla tej kultury były pochówki podkloszowe, gdzie popielnice ze szczątkami zmarłych przykrywane były charakterystycznymi misami. Zabytki związane z tą kulturą pochodzą ze stanowisk takich jak Trześć, st. 1 (pow. tarnobrzegi), Krzemienica, st. 2 (pow. mielecki).

Okres lateński i okres wpływów rzymskich

Pierwsza połowa III tysiąclecia p.n.e. na terenach Polski południowo-wschodniej przynosi kolejne zmiany w osadnictwie pradziejowym. Pojawiają się tutaj osobnicy **kultury lateńskiej**, których powszechnie utożsamia się z Celtami. Nazwa kultury pochodzi od miejscowości nad jeziorem Neuchatel, gdzie odkryto zabytki celtyckie, jednak kultura lateńska nie jest jednoznacznie tożsama z kulturą Celtów, gdyż niektóre grupy ludności celtyckiej znalazły się poza oddziaływaniem kultury lateńskiej. Najliczniejsze znaleziska związane z kulturą lateńską pochodzą z dorzecza górnego Sanu, a ich zasięg pokrywa się z występowaniem na tym terenie źródeł solnych. Ze stanowisk w Paszkówce, st. 3 i 32; Sanoka – na Białej Górze i Trecpczy (pow. sanocki) znane są znaleziska osadowe. Z Pakoszówki znany jest również skarb brązowych ozdób i narzędzi żelaznych. Pod wpływem silnych oddziaływań kultury lateńskiej na przełomie III i II w. p.n.e. oraz innych czynników wykształciła się nowa jednostka kulturowa, mianowicie **kultura przeworska**. Jej nazwa związana jest z odkryciem cmentarzyska w miejscowości Gać położonej niedaleko Przeworska.

Z Polski południowo-wschodniej pochodzi spora ilość materiałów, datowanych od początku n.e. aż po V stulecie, czyli na okres wpływów rzymskich, aż po okres wędrówek ludów. Innymi znanymi stanowiskami są m.in. Zamiechów, st. 1 (pow. jarosławski); Ożańsk, st. 13 (pow. jarosławski); Rzeszów, st. 108, Radawa (pow. jarosławski). Kultura ta jest bardzo dobrze rozpoznana na tym terenie głównie w sferze obrządku pogrzebowego.

Okres wędrówki ludów

Schyłek IV i pierwsze dekady V w. n.e. to początek tzw. Wędrówki Ludów, kiedy to dochodzi do ogromnych zmian społecznych i kulturowych na obszarze nie tylko Polski południowo-wschodniej, ale również na innych terenach kraju i Europy. Obecne tereny województwa podkarpackiego znalazły się na obszarze oddziaływania Hunów, którzy w latach 375 – 376 przybyli na tereny stepów nadczarnomorskich i niosąc poważne zagrożenie dla wielu innych ludów, spowodowali w konsekwencji liczne fale migracji w kierunku zachodnim. Te ostatnie przyczyniły się do upadku kultur archeologicznych zamieszkujących m.in. tereny dzisiejszego Podkarpacia. Znane są tylko nieliczne przedmioty pochodzące z ich pobytu na tym terenie. Jednym ze stanowisk, gdzie dokonano odkrycia pracowni bursztyniarskiej, skarbu monet oraz ozdób metali szlachetnych wiązanych z tą ludnością, jest Świlcza, st. k. Rzeszowa.

Wczesne średniowiecze

Okres przedchrześcijański

Umownym końcem omawianego do tej pory okresu pradziejowego, jest upadek Cesarstwa zachodniorzymskiego w 476 roku. Ważnym momentem epokowych przesileń i procesu upadku świata starożytnego jest także śmierć przywódcy Hunów, Attyli (474 rok). W okresie wielkich przemieszczeń ludności na obszarze Polski południowo-wschodniej dochodzi również do wielkich przemian osadniczych. Na tereny dotąd niezajęte przez żadną jednostkę kulturową, końcem V bądź początkiem wieku VI ze wschodu napływać zaczyna ludność słowiańska. Na obszarze Pogórza Karpackiego obserwujemy rozwój dużych skupisk osadniczych. Słowianie wraz ze swoim przybyciem przynieśli nowy model kulturowy, który wyróżniał się przede wszystkim innym budownictwem domostw, organizacją przestrzenną osad, a także innymi wyrobami garncarskimi i metalowymi. Charakterystycznym typem budowli mieszkalnych dla ludności słowiańskiej były tzw. półziemianki kwadratowe z glinianym lub kamiennym piecem w narożniku domostw. Podstawowym typem gospodarki u Słowian była uprawa rolna, łowiectwo, a także zbieractwo, które dzięki lokowaniu osad w pobliżu połaci leśnych mogło obfitować w pożywienie, a także być źródłem drewna do budowy domów oraz łodzi. Kultura duchowa Słowian odbiegała nieco od późniejszego modelu chowania zmarłych. Początkowo zmarłych palono na stosie wraz z wyposażeniem grobowym, a później pozostałości stosu umieszczano w glinianych naczyniach i zakopywano w ziemi. Z wczesnosłowiańskich stanowisk znamy m.in. Bachórz, st. 16 k. Dynowa, Zamiechów, st. 18 (pow. jarosławski), Grodzisko Dolne, st. 22 (pow. leżajski), Ożańsk, st. 13 (pow. jarosławski), a także Trzcinica (pow. jasielski), z której pochodzi gród słowiański datowany na VIII wiek,

wybudowany na wcześniejszych założeniach obronnych pochodzących z epoki brązu. Z luźnych znalezisk wiemy, że do VIII w n.e. na tereny objęte przez osadnictwo słowiańskie na Podkarpaciu przybywał również koczowniczy lud Awarów, a w X w n.e. Madziarowie (Węgrzy). Pobyt tych ostatnich potwierdzają groby znalezione przy ul. Rycerskiej w Przemyślu, które utożsamia się ze stacjonującymi tam na przełomie IX i X w n.e. grupami węgierskich wojowników.

Okres po przyjęciu chrztu

W omówieniu epoki wczesnego średniowiecza warto wskazać jej istotną cezurę wewnętrzną. Jest nią przyjęcie chrześcijaństwa przez świeżo sformowane państwo piastowskie. Należy pamiętać, że proces odrzucenia starych tradycji i wierzeń pogańskich był zjawiskiem długotrwałym, który na różnych obszarach zachodził

w niejednakowym tempie. W kontekście chrześcijaństwa, ważną datą dla obszarów ówczesnego Podkarpacia był rok 988, kiedy to chrzest przyjął ruski książę Włodzimierz, bowiem pod koniec X w. tereny te były przedmiotem ciągłych zmaganiań polskich i ruskich książąt. Z perspektywy archeologicznej, ważnym znaleziskiem z tamtego okresu, świadczącym o wpływach chrześcijańskich jest odkryta na Wzgórzu Zamkowym w Przemyślu rotunda na planie kolistym, a raczej jej pozostałości. Jest ona jednym z najstarszych romańskich obiektów sakralnych odkrytych w Polsce. Jej datowanie określa się na koniec X i początek XI wieku. Powstanie budowli przypisuje się okresowi panowania Bolesława Chrobrego bądź jego syna Mieszka II. Kolejnym źródłem sugerującym rozwój chrześcijaństwa, są pozostałości cerkwi drewnianej ze stanowiska na wzgórzu Horodyszczce w Trepczy, datowanej na XII wiek. Do niewątpliwie cennego odkrycia doszło niedawno w miejscowości Myczkowce, jest to najdalej na południe wysunięta osada wczesnośredniowieczna w polskich Bieszczadach, datowana na okres pomiędzy X a XII stuleciem. Znane są również znaleziska obce, jak m.in. zabytek pochodzący z kręgu bizantyjskiego znaleziony w osadzie w Przemyślu, datowany na przełom X i XI wieku. Wraz z nadejściem chrześcijaństwa zauważalne są również zmiany w obrzędku pogrzebowym, zmarli chowani byli niespaleni w pozycji na wznak z twarzą skierowaną na wschód (głowa skierowana na zachód). Pojawia się wtedy również bogate wyposażenie grobowe. Usystematyzował się również sposób lokowania grobów w układzie rzędowym. Przykładem jest stanowisko we wsi Boratyn (pow. jarosławski), gdzie odkryto ponad 50 grobów ułożonych w rzędzie. Cmentarz datowany jest na okres między XI a XIII wiekiem. Kolejnym podobnym odkryciem jest wieś Łowce położona niedaleko Boratyna, gdzie odkryto dwa groby szkieletowe. Innymi znanymi stanowiskami omawianego okresu są te położone w miejscowościach takich jak: Haczów (pow. brzozowski), Walawa (pow. przemyski) Żurawica (pow. przemyski) Sanok oraz Przemyśl.

Późne średniowiecze i czasy nowożytne

Rozpoznanie ostatniego z omawianych okresów staje się coraz bardziej efektywne dzięki bogatym źródłom pisanim, w tym przekazom etnograficznym, oraz kulturze materialnej. Rozwijać zaczyna się na większą skalę budownictwo sakralne,

czego najlepszym przykładem jest przede wszystkim Przemyśl, bogaty w pomniki historii tamtych lat. Z punktu widzenia archeologii, do najciekawszych znalezisk tamtego okresu można zaliczyć stanowisko w miejscowości Wyszatyce k. Przemyśla, gdzie natrafiono na pochówki dziecięce złożone w naczyniach glinianych, które pełnić mogły funkcję trumienek. Z kolei w pobliżu cmentarza znajdowała się kapliczka św. Jana Nepomucena ulokowana na skrzyżowaniu dróg. Z XVIII w. znany jest również inny cmentarz z pochówkami dzieci w Jaśle, usytuowany także w pobliżu kapliczki. Z omawianego okresu pochodzą groby zaliczane do kategorii skazańców. Ich przykładem jest grób z Sanoka, znaleziony przy ul. Zamkowej, gdzie zmarły pochowany był w pobliżu szubienicy. Pojawiają się również pochówki w kryptach, grobowcach nazywanych sarkofagami czy w konstrukcjach o charakterze katakumb. Okres późnego średniowiecza jak i czasów nowożytnych to przestrzeń badawcza nie tylko dla archeologów, ale również bardzo ważny obszar zainteresowań dla historyków, etnografów, historyków sztuki i przedstawicieli innych dyscyplin.

3.2. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków

Poniższa tabela przedstawia informacje na temat ilości stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków na terenie województwa podkarpackiego (stan z dn. 1.12.2017 r.).

L.p.	Powiat (alfabetycznie)	Liczba stanowisk	Uwagi
1.	bieszczadzki	0	-
2.	brzozowski	5	-
3.	dębicki	12	-
4.	jarosławski	21	-
5.	jasielski	29	-
6.	kolbuszowski	18	-
7.	Krosno-miasto na prawach powiatu	6	-
8.	krośnieński	54	-
9.	leski	12	-
10.	leżajski	27	-
11.	lubaczowski	34	-
12.	łańcucki	60	-
13.	mielecki	18	-
14.	nizański	14	-
15.	Przemyśl miasto na prawach powiatu	9	-
16.	przemyski	39	-
17.	przeworski	20	-
18.	ropczycko-sędziszowski	5	-
19.	rzeszowski	34	-
20.	Rzeszów miasto na prawach powiatu	11	-
21.	sanocki	20	-
22.	stałowowski	17	-
23.	strzyżowski	3	-
24.	Tarnobrzeg miasto na prawach	4	-

	powiatu		
25.	tarnobrzeski	10	-
		Razem: 482	

3.3. Zagrożenia dla dziedzictwa archeologicznego oraz działania mającego na celu jego ochronę

3.3.1. *Problemy zagrożeń dla dziedzictwa archeologicznego*

Stale postępująca destrukcja stanowisk archeologicznych powoduje poważne zagrożenie nieodwracalnej utraty archeologicznego dziedzictwa kulturowego województwa podkarpackiego. Na stan zachowania stanowisk mają wpływ bardzo różne czynniki, począwszy od miejsca położenia stanowiska. Stanowiska (np. grodziska i cmentarzyska kurhanowe) znajdujące się daleko od siedzib ludzkich oraz w strefach nieznacznej działalności rolniczej mają większą szansę na przetrwanie niż te, które są położone nieopodal obszarów, charakteryzujących się nasiloną aktywnością gospodarczą (antropopresją). Stanowiska te mogą jednak ulegać także degradacji w sposób naturalny, niezależnie od działań człowieka. Wyróżnić można trzy główne zagrożenia dla dziedzictwa archeologicznego:

1. **Zagrożenia naturalne** – wszystkie zmiany niezwiązane z działalnością człowieka, powstające w wyniku oddziaływania naturalnych procesów zachodzących w przyrodzie. Narażone na występowanie niekorzystnych zjawisk naturalnych są przykładowo stanowisko zadrzewione, gdzie występuje niszczenie struktury wałów przez korzenie drzew oraz poważne uszkodzenia podczas powstawania wiatrołomów i wywrotów, tworzących niekiedy rozległe wykroty. Często też obiekty na stanowiskach niszczone są przez zwierzęta ryjące nory.
2. **Zagrożenia gospodarcze** – należą do bardzo poważnych form zagrożeń. Należy do nich szerokie spektrum działalności ludzkiej, np. orka, która niszczy przypowierzchniowe warstwy kulturowe, a także niweluje istniejące zróżnicowanie morfologii terenu. Są to zarazem wszelkiego rodzaju procesy urbanizacyjne, nielegalne inwestycje, które nieodwracalnie doprowadzają do ogromnych strat dla dziedzictwa archeologicznego. Każda planowana inwestycja powinna zostać zgłoszona do odpowiedniego urzędu w celu sprawdzenia czy dany teren nie jest wpisany w karty AZP jako stanowisko archeologiczne, co w takiej sytuacji wiąże się z odpowiednią procedurą nadzorów lub badań ratowniczych stanowiska w celu ochrony dziedzictwa kulturowego.
3. **Zagrożenia społeczne** – posiadające znaczny wpływ na niszczenie dziedzictwa. Wynikają one zazwyczaj z celowej działalności człowieka. Są to przede wszystkim czynności, których to dopuszczają się tzw. detektoryści, nazywani inaczej „poszukiwaczami skarbów”. W trakcie rozkopywania stanowisk archeologicznych naruszają oni kontekst archeologiczny, który jest istotnym elementem badań nad kulturą danych społeczności. Często dopuszczają się oni grabieży na cmentarzyskach, z których pozyskują najcenniejsze dla nich skarby, a pozostałą zawartość w tym szczątki ludzkie

pozostawiają porzucane. Tego rodzaju działania, czyli rozkopywanie stanowisk archeologicznych, są surowo zabronione i podlegają karze. Jedynie osoby posiadające tytuł zawodowy archeologa i wymagany staż badawczy, po uprzednim zgłoszeniu sprawy i uzyskaniu zgody służb konserwatorskich, mogą w sposób legalny prowadzić badania wykopaliskowe na stanowiskach archeologicznych. W przypadku znalezienia luźnego materiału archeologicznego również należy niezwłocznie zgłosić to do właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

3.3.2. *Formy ochrony dziedzictwa archeologicznego*

Ochrona dziedzictwa archeologicznego polega na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu m.in. zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie. Jest to również zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszkodzenie zabytku, a także przeciwdziałanie kradzieży materiałów nieruchomości. Formą ochrony jest także uwzględnianie jej zadań przy planowanych inwestycjach. Dotyczy to przeprowadzania badań ratowniczych w miejscach, gdzie znajdują się stanowiska archeologiczne. Opieka nad zabytkami sprawowana jest poprzez badania naukowe oraz ich dokumentację, do których należą badania powierzchniowe jak i wykopaliskowe. Nie mniej istotne jest prowadzenie prac konserwatorskich utrzymujących zabytek w dobrym stanie. Do form opieki nad zabytkami zaliczyć można również popularyzację i upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego regionu.

Bardzo ważną formę ochrony zabytków stanowi wpis do rejestru zabytków. Wpisu do rejestru dokonuje wojewódzki konserwator zabytków. Zabytki archeologiczne wpisywane są do księgi „C” rejestru na zasadach określonych w *Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem.*

3.3.3. *Działania popularyzatorskie i edukacyjne*

W ostatnich latach na terenie województwa podkarpackiego obserwujemy wzrost liczby prowadzonych prac archeologicznych związanych w głównej mierze z planowanymi dużymi inwestycjami, jak budowy autostrady A-4, drogi ekspresowej S-19, obwodnicy Sanoka, czy też przebudowy deptaka w Rzeszowie. Są to tylko nieliczne przykłady działań podejmowanych ostatnimi czasy. Na przykładzie badań prowadzonych w Rzeszowie można zauważyć znaczne zainteresowanie społeczeństwa dziedziną jaką jest archeologia. W ramach popularyzacji archeologii, a w głównym zamierzeniu dziedzictwa archeologicznego, organizowane są różnego rodzaju wydarzenia.

Do najbardziej popularnych należy coroczny festiwal w Skansenie Karpacka Troja w Trzcinicy (pow. jasielski). Wydarzenie ma charakter cykliczny, zapoczątkowany w roku 2011 pod nazwą „Dwa oblicza”, nawiązujący do dwóch epok, w których istniały umocnione osady na tym samym wzniesieniu w Trzcinicy. Oprócz

festiwalu skansen oferuje również warsztaty edukacyjne, lekcje muzealne i inne przedsięwzięcia promujące wiedzę archeologiczną.

Innym przykładem działań popularyzatorskich może być Osada Słowiańska w Stobiernej k. Dębicy. Organizowane są tam spotkania pod nazwą „Żywe lekcje historii”, warsztaty edukacyjne oraz konkursy plastyczne.

Kolejną formą popularyzacji dziedzictwa archeologicznego jest stała wystawa w Muzeum Narodowym Ziemi Przemyskiej „Panorama pradziejów i wczesnego średniowiecza regionu przemyskiego”. Oprócz ekspozycji zbiorów archeologicznych organizowane są tam również warsztaty ceramiczne.

Na nowej, stałej ekspozycji w Muzeum Okręgowym w Rzeszowie „Odkopana przeszłość – pradzieje Polski południowo-wschodniej” prowadzone są, zwłaszcza dla młodzieży szkolnej, lekcje muzealne. Ich tematyka dotyczy całego okresu pradziejów, jak i wybranych, bardziej szczegółowych zagadnień. Oprócz tego Dział Archeologiczny Muzeum Okręgowego w Rzeszowie prowadzi również działalność naukową, głównie w zakresie opracowywania zbiorów. Efekty tych prac publikowane są w roczniku „Materiały i Sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego” wydawanym od 1961 roku.

W Rzeszowie również Instytut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego prowadzi działalność popularyzatorsko-edukacyjną w postaci otwartych wykładów. Prezentowane referaty dotyczące nie tylko regionu podkarpackiego, ale również terenu całej Polski i zagranicznych badań. Każdego roku Koło Naukowe Studentów Archeologii organizuje „Dzień odkrywców”, podczas którego dzieci w formie zabawy, mogą zapoznać się m.in. z pracą jaką wykonuje archeolog, a także prezentowane są zabytki.

Popularyzacja dziedzictwa archeologicznego odgrywa bardzo istotne znaczenie w jego ochronie. Większość społeczeństwa nie jest świadoma czym jest dziedzictwo archeologiczne i jak ogromną wartość kulturową ono posiada. Z roku na rok poprawia się ta świadomość jednakże wymaga to jeszcze dużego nakładu pracy ze strony osób związanych ze środowiskiem archeologicznym czy konserwatorskim.

4. Krajobraz kulturowy i wartości niematerialne – zróżnicowanie regionalne, kultura ludowa

Województwo podkarpackie obejmuje historyczne krainy – południowo-wschodnią część Małopolski i zachodnią Rusi Czerwonej. Od wieków oddziaływały na tych terenach wpływy i wzajemne przenikanie obydwu kultur. Było to pogranicze, w którym przenikały się też tradycje wyznaniowe wschodnio- i zachodniochrześcijańskie. Od X do XIV wieku wschodnia granica polityczna Polski nie była ustabilizowana, co z jednej strony ułatwiało infiltrację dwu różnych elementów osadniczych, polskiego i ruskiego, z drugiej stanowiło przeszkodę w zagospodarowaniu tych ziem. Dopiero z chwilą przyłączenia w roku 1344 Rusi Czerwonej, granica przesunęła się daleko na wschód, a na terenach pogranicza została podjęta planowa akcja kolonizacyjna²³.

²³ Rozdział dotyczący krajobrazu kulturowego został opracowany przez Andrzeja Karczmarszewskiego.

Zdecydowana większość obszaru obecnego Podkarpacia była w przeszłości pokryta puszcza i nie stanowiła środowiska dogodnego dla osadnictwa, co nie znaczy, że nie powstały stare ośrodki miejskie, zwłaszcza na Pogórzu i w dolinie Sanu jak Sanok, Przemyśl, Jarosław, Krosno. W czasach wczesnohistorycznych region należał do najslabiej zaludnionych w Polsce, chociaż ciągłość osadnicza jest tu udokumentowana już od schyłkowego paleolitu.

Z racji tego, że obejmuje kilka jednostek geograficznych, obszar województwa podkarpackiego jest zróżnicowany pod względem ukształtowania terenu i warunków naturalnych. Północna część położona jest na terenie makroregionu Kotliny Sandomierskiej oraz na niewielkim fragmencie Wyżyny Lubelskiej (fragment Roztocza Wschodniego i Środkowego), część środkową zajmuje Pogórze, południową część Bieszczadów i Beskidu Niskiego.

Stosunki osadnicze mają duże znaczenie dla ukształtowania się kultury regionu, i to nie tylko w znaczeniu czynnika demograficznego, ale również dla kształtowania struktury osadniczej regionu. Ta zaś według Marii Dąbrowskiej „zawiera cały zespół zunifikowanych norm prawnych, zwyczajowych norm dotyczących podziału ziemi, wielkości i kształtu wsi, sposobu jej zabudowy, system gospodarki.

Wiąże się z wielkością grup osadniczych, warunkuje podział grup. Określa też ramy terytorialne, w obrębie których kształtują się podstawowe elementy regionów kulturowych jak: formy kultury społecznej, organizacji życia gospodarczego, społecznego, prawnego, religijnego”.

Struktura osadnicza województwa podkarpackiego kształtowała się w warunkach pogranicza politycznego i etnicznego. Powstało kilka większych grup etnograficznych, a obok nich mniejsze, bądź o jednolitym składzie etnicznym, bądź mieszane. W procesie tym miał udział różny element osadniczy: małopolski, mazowiecki, niemiecki, ruski i wołoski. Warunki naturalne determinowały typ gospodarki. Występowało tu zarówno rolnictwo, jak i pasterstwo oraz zajęcia typowe dla terenów puszczańskich.

Istotnym elementem krajobrazu kulturowego Podkarpacia są wsie. Posiadają własne specyficzne elementy składowe krajobrazu kulturowego do których należą:

- a) budownictwo, które było zróżnicowane w zależności od panujących warunków. Reliktowe formy tej zabudowy można dostrzec jeszcze obecnie, aczkolwiek budownictwo oraz układ wsi znacznie się zmieniły,
- b) architektura rezydencjonalna (zespoły dworskie i pałacowe). Zachowane pałace i dwory często związane są z ważnymi postaciami historycznymi, literackimi, jak np. pałac Mycielskich – Wiśniowski Barbizon, Dubiecko z Ignacym Krasickim, Sieniawa z Czartoryskimi,
- c) architektura sakralna – będąca świadectwem zróżnicowania etnicznego i religijnego (kościóły, cerkwie, synagogi, zbory protestanckie), z których wiele już nie istnieje,

- d) mała architektura sakralna – kapliczki i figury przydrożne mają wartość nie tylko artystyczną, ale także kulturową i historyczną, często bowiem wiązały się z konkretnymi wydarzeniami historycznymi,
- e) budownictwo przemysłowe – to przede wszystkim stare urządzenia służące do wydobywania ropy naftowej, jak np. w Węglówce, niekiedy pochodzące z końca XIX wieku. Liczne urządzenia poczynając od najstarszych szybów tzw. kopanek po współczesne szyby i sprzęt kopalniany zgromadzone są w Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego im. Ignacego Łukasiewicza w Bóbrce.

Zróznicowane warunki geograficzne, gospodarcze, historyczne i etniczne spowodowały wytworzenie się regionów kulturowych odpowiadających w ogólnym zarysie regionom geograficznym. Specyficzne warunki pogranicza spowodowały, że powstały grupy kresowe, wtórne, wytworzone przez różnorodny element osadniczy. Grupy te, w odróżnieniu od tak zwanych grup pierwotnych, powstałych w oparciu o dawną strukturę plemienną jak: Krakowiacy czy Wielkopolanie, były stosunkowo niewielkie za to zróżnicowane kulturowo. W przeszłości teren obecnego województwa stanowił mozaikę kultur, typową dla pogranicza etnicznego. Na przestrzeni wieków ziemie te zamieszkiwali Polacy i Rusini, w miastach i miasteczkach Żydzi, Ormianie. Pod koniec XVIII w. zaczęły powstawać kolonie niemieckie.

Różnorodność kulturowa i religijna sprawiły, że do dzisiaj na Podkarpaciu pozostało wiele świadectw dawnej tradycji. Klasztory i kościoły, cerkwie i synagogi, zamki pałace i dwory, zachowana architektura małomiasteczkowa a w skansenach wiejska, to świadectwa współistnienia kultur i ich różnorodności.

Przykładem jest Leżajsk. Od XVII wieku ośrodek kultu Matki Bożej Pocieszenia, do którego ciągną rzesze pielgrzymów, zwłaszcza w uroczystość Zaśnięcia NMP 15 sierpnia. Jednocześnie, co roku ściągają tu z całego świata chasydzy pielgrzymujący do grobu cadyka Elimelecha w rocznicę jego śmierci. Do położonej tuż przy granicy z Ukrainą Kalwarii Paclawskiej przybywają pielgrzymi nie tylko polscy, ale także z Ukrainy.

Ważnym elementem krajobrazu kulturowego województwa podkarpackiego jest kultura ludowa, która w wielu aspektach zachowała się stosunkowo dobrze aż do połowy XX w. Pod względem etnograficznym teren województwa był mocno zróżnicowany.

Skarbem regionu jest budownictwo drewniane. Dwa kościoły wpisane na Listę dziedzictwa światowego UNESCO: w Bliznem, z bogatą polichromią i w Haczowie, z najstarszą polichromią w drewnianych kościołach w Europie, a także inne kościoły: w Gawłuszowicach, z polichromią Vlastimila Hofmana, Domaradzu, Woli Jasienickiej, Cmolasie, Porębach Dymarskich to cenne przykłady budownictwa sakralnego. Podobnie cerkwie w Czerteżu, Uluczu, Dobrej, Równi, czy cerkwie łemkowskie w Beskidzie Niskim. Cztery z nich: w Radrużu, Smolniku, Chotyńcu i Turzańsku są również wpisane na listę UNESCO. Muzeum Historyczne w Sanoku i Muzeum-Zamek w Łańcucie mają bogate zbiory sztuki cerkiewnej, zwłaszcza ikon zebranych

w latach powojennych z zagrożonych zniszczeniem cerkwi. Część tego wyposażenia wraca z Łańcuta do obiektów przywracanych do kultu.

Typowa architektura drewniana zachowała się w małych miasteczkach: Mrzygłodzie, Pruchniku i w Kalwarii Paławskiej. Można tu zobaczyć kryte gontem XIX -wieczne zespoły domów z podcieniami, jakie dawniej wznosiły się w każdym miasteczku.

Dwa skanseny, w Sanoku i Kolbuszowej dają możliwość zapoznania się z tradycyjnym budownictwem wiejskim. W skansenie kolbuszowskim zgromadzono budynki pochodzące z dwóch regionów etnograficznych: Rzeszowiaków i Lasowiaków, różniących się kulturą, co znalazło wyraz w innym budownictwie, stroju, typie gospodarki.

Jeden z najstarszych i największych skansenów w Polsce – Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku pokazuje kulturę czterech regionów etnograficznych Dolinian, Pogórzan, Łemków i Bojków. Można więc zobaczyć w skansenie charakterystyczne wydłużone budynki górali ruskich, ale także zagrody pogórzańskie. Obok cerkwi bojkowskich i łemkowskich także jeden z najładniejszych kościołów z Podkarpacia, kościół z Bączala. W parku etnograficznym znajduje się również replika galicyjskiego rynku. Skansen sanocki daje też możliwość poznania starych urządzeń wiertniczych w zrekonstruowanej kopalni ropy naftowej.

Budownictwo wiejskie chronione jest także w zabytkowej zagrodzie w Gwoźnicy Górnej, domu chłopskiego poety Jana Raka w Husowie, w społecznym skansenie w Markowej, a także w kompleksie Pastewnik w Przeworsku, który łączy funkcje skansenu z hotelową.

Ważną rolę pełniły ośrodki kultu na Podkarpaciu związane przede wszystkim z wizerunkami Matki Bożej koronowanymi koronami papieskimi. Jej sanktuaria z wizerunkami koronowanymi znajdują się w Borku Starym (obraz M. B. Boreckiej, której kult sięga XIII w., w 1387 r. modliła się tu królowa Jadwiga spiesząca z wyprawą na Ruś Czerwoną); Dębowcu (figura M.B. Płaczącej – od 1910 r.); Hyżnem (obraz Łaskawej M. B. Hyżnieńskiej – od 1592 r.); Jarosławiu (cudowna figura M. B. Bolesnej – od 1381 r.); Jasieniu (obraz M. B. Bieszczadzkiej z Rudek, skradziony w 1992 r., kopia z 1994 r.); Jodłówce (obraz M. B. Pocieszenia – od końca XVIII w.); Kalwarii Paławskiej (obraz M. B. Kalwaryjskiej – od 1655 r.); Leżajsku (obraz M. B. Pocieszenia – od 1598 r.); Łańcutcie (obraz M. B. Szkaplerznej – od 1640 r.); Przemyślu – w kościele oo. Franciszkanów (obraz Niepokalanej Przemyskiej Pani – od XVII w.), w przemyskiej katedrze (figura M. B. Jackowej – od początku XVI w.); Rzeszowie (figura Wniebowziętej M. Panny – od 1513 r.); Starej Wsi (obraz M. B. Miłosierdzia); Tarnobrzegu (obraz Różańcowej Matki Bożej Dzikowskiej – od XVII w., figura M. B. Tarnowieckiej – od 1790 r.); Tuligłowach (Matki Bożej Niepokalanej – od XIV w.); Wielkich Oczach (obraz M. B. Pocieszycielki Strapionych – od 1677 lub 1717 r.).

W kilku przypadkach wizerunki trafiły do Polski z Węgier – podczas wojen religijnych w XVII w., kilka zostało przywiezione po II wojnie światowej z terenów Ukrainy.

Ponadto na terenie Podkarpacia znajduje się około 30 wizerunków nie koronowanych ale otoczonych kultem. Oprócz wizerunków Maryjnych kultem cieszą się sanktuaria Pana Jezusa Ukrzyżowanego w Kobylance, św. Andrzeja Boboli w Strachocinie, gotycki kościół Bożogrobców z repliką Grobu Chrystusa i Całunu Turyńskiego w Przeworsku.

Sanktuariami, do których pielgrzymowali wierni nie tylko z Polski, ale także z Węgier, Słowacji, Ukrainy były: Stara Wieś, Tarnowiec, Kalwaria Paclawska. Ponadlokalnymi ośrodkami kultu wschodniochrześcijańskiego były Werchrata, Ulucz, Łopienka, z której ikona znajduje się obecnie w kościele w Polańczyku. Ważnym miejscem kultu dla prawosławnych i grekokatolików jest góra Jawor koło Wysowej.

Ważnym elementem krajobrazu kulturowego jest mała architektura – kapliczki, krzyże i figury przydrożne. Są świadectwem wydarzeń historycznych, wdzięczności za zniesienie pańszczyzny, pamiątek po epidemiach. Miały chronić podróżnych przed niebezpieczeństwami a także wioski przed powodzią. Stawiano je na mogiłach, tak zwanych cmentarzach cholerycznych i na rozstajach dróg. Wyznaczały granice administracyjne dawnych wsi i miast. Jeszcze współcześnie w wielu miejscowościach wierni gromadzą się przy nich w maju na modlitwę.

Do niedawna Podkarpackie znane było jako region, w którym tradycja i kultura ludowa zachowane były stosunkowo dobrze. Aczkolwiek, podobnie jak i w innych regionach kraju, wiele zwyczajów zarzucono, niemniej nadal można spotkać tu wiele interesujących, starych tradycji. Najbardziej znaną są wielkotygodniowe stráže stojące przy grobie Chrystusa. Obok strażaków czy oddziałów w strojach ludowych występują też oddziały uformowane na wzór wojskowych, zwane powszechnie turkami. Istotnie, niektóre z nich jak w Radomyślu nad Sanem, Woli Rzeczyckiej, a dawniej także w Przeworsku, mają stroje wywodzące się podobno od tureckich mundurów. Przeważają jednak stráže w kostiumach na wzór XIX-wiecznych mundurów wojskowych. Ich cechą charakterystyczną są elementy dekoracyjne: szarfy, pasy, korale, pióra, kolorowe chusty, bukiety sztucznych kwiatów czapki typu czako.

Ciekawy zwyczaj wielkanocny zwany Emaus zachował się w Wielopolu Skrzyńskim. W Wielką Niedzielę zwołuje się dźwiękiem bębna wiernych na modlitwę przed figurą św. Jana Nepomucena stojącą przy tzw. królewskiej drodze. Tam śpiewa się pieśni wielkanocne, a także pieśń o św. Rozalii, orędowniczce chroniącej od „morowego powietrza”. Następnie wszyscy udają się na cmentarz choleryczny, na którym leżą ofiary epidemii. Tam odmawia się litanie do wszystkich świętych i modlitwę za zmarłych.

Inny wielkanocny zwyczaj zachował się w Ulanowie, miasteczku o flisackich tradycjach. Podczas rezurekcji członkowie cechu św. Barbary, skupiającego dawniej flisaków, strzelają z niezwykłego urządzenia zwanego „beczką”.

Nową tradycją wielkanocną są misteria Męki Pańskiej. W Kalwarii Paclawskiej ma ono charakter liturgii podobnej do misterium w Kalwarii Zebrzydowskiej.

Zachowane relikty kultury ludowej są ważnym elementem tożsamości kulturowej województwa podkarpackiego. Struktura osadnicza spowodowała, że

powstało tu kilka większych grup etnograficznych jak: Lasowiaci, Rzeszowiaci i Pogórzanie. Ponadto powstały mniejsze grupy jak Nadwiślanie i Dolinianie. Wpływ na kształtowanie się kultury tego regionu miały też grupy ruskie; Łemków, Bojków, Zamieszkańców i pogranicza zajmujące ziemie na prawym brzegu Sanu.

Dużą grupę etnograficzną zamieszkującą tereny dawnej Puszczy Sandomierskiej w widłach Wisły i Sanu stanowili **Lasowiaci**.

Tradycje osadnicze Puszczy Sandomierskiej sięgają schyłku paleolitu. We wczesnym średniowieczu wyróżnia się dwie fazy osadnictwa. Pierwszą od VII do IX/X w. i drugą od X do XII/XIII w. Osadnictwo, z różnym natężeniem, koncentrowało się wówczas w dolinach Sanu i dwu mniejszych rzek: Wisłoki i Łęgu. W okresie wczesnopiastowskim akcja kolonizacyjna wiązała się z Sandomierzem i dzielnicą sandomierską. Podstawową formą gospodarki w puszczy było wówczas łowiectwo. Powstały dwa pasma osad, jedno w dolinie Wisły, drugie w dolinie Prawisłoki.

Podstawowy udział w zasiedleniu Puszczy Sandomierskiej miał element etnicznie polski, a szczególnie z Mazowsza. Mieszkańcy wyżyny raniżowsko-kolbuszowskiej nazywali siebie Mazurami, a gwara ich nosiła cechy gwary mazowieckiej. Na północy i północnym zachodzie wzdłuż Wisłoki a więc na terenach osadnictwa wczesnośredniowiecznego widoczne są silne cechy małopolskie. Puszcza była dogodnym schronieniem dla ludzi kryjących się przed najezdami Tatarów czy Litwinów, także dla przestępców. W wyniku akcji kolonizacyjnej prowadzonej zarówno przez króla jak i przez Kościół i feudałów, zwłaszcza Gryfitów – Mieleckich i Tarnowskich, powstały kompleksy dóbr królewskich, kościelnych i prywatnych.

Królewszczyzny, skupione głównie w starostwie leżajskim zajmowały prawie dwie trzecie całego obszaru. Osiedlano w nich jeńców, którzy stanowili element etnicznie obcy. Byli to Tatarzy, Szwedzi, Rusini, Moskale, Wołosi, Litwini. Na obce pochodzenie wskazują nazwiska: Rusin, Turczyn, Wołoch, Mołdoch, Szwed, Murza itd. Obcy rodowód przetrwa też w nazwach wsi i przysiółków: Rusiny, Moskale, Wołoszyny, Szwedy, Turki, Tatary, Kuduki. Udział obcego elementu był jednym z najbardziej charakterystycznych cech stosunków osadniczych Puszczy Sandomierskiej.

Warunki naturalne sprawiły, że przeważały wsie rozproszone, często o nieregularnym układzie pól oraz zagrody jednodworcze. Oprócz tego występują wsie leśno-łanowe – łańcuchówki i ulicówki.

Środowisko puszczańskie decydowało w dużym stopniu o charakterze gospodarczym regionu. Najstarszym typem była gospodarka łowiecka. O obfitości zwierzyny świadczą nazwy miejscowości: Turza, Borsuk, Wilcza Wola, Sarnów, Łowisko. Do najstarszych miejscowości w puszczy należą dawne osady łowieckie podległe grodowi sandomierskiemu: Dymitrów, Nagnajów, Machów, Kaimów, Miechocin i Dzików leżące nad Wisłą oraz Chmielów, Mokrzeszów i Sobów w dolinie Prawisłoki.

Na koniec XIX i początek XX w. przypada intensywna akcja kolonizacyjna tzw. józefińska, w wyniku której powstało kilkadziesiąt kolonii zamieszkałych przez osadników z Austrii.

Z początkami zagospodarowywania puszczy w XIV i XV wieku wiąże się rozwój bartnictwa. Produkcja miodu i wosku musiała być znaczna, skoro w XVI wieku bartnicy stanowili 27,4% ogółu gospodarstw chłopskich. Bartnicy zrzeszali się w organizacje, które rządziły się własnym prawem. Wraz ze zniszczeniem lasów i zakazem dziania barci rozwijało się pasiecznictwo. Reliktem po gospodarce bartniczej była zagroda w Zembrzy, dobrze jeszcze zachowana w latach 90. ubiegłego wieku.

W okresie intensyfikacji osadnictwa rozpoczyna się proces trzebieży puszczy. W końcowej fazie przypadającej na XVIII w. przybiera ona rozmiary gospodarki rabunkowej. Z puszczy wywożono ogromne ilości drewna, ługu, potażu. O trzebieży lasów świadczą nazwy: Pożogi, Palenie, Podżarze. Pozyskiwane tą drogą tereny wykorzystywano pod uprawę.

Katastrofalnym dla lasów okazał się również przemysł hutniczy wykorzystujący zasoby miejscowych rud darniowych. Pierwsze wyspecjalizowane zakłady wytopu rudy, tzw. kuźnice zaczęły powstawać w XV wieku. Największy rozwój nastąpił w XVI – XVII wieku. Działało wówczas dwadzieścia kuźnic pracujących na potrzeby dworu królewskiego. Zatrudniały przeciętnie 12 – 15 osób. Przy kuźnicach powstawały osady dając początek wsiom: Ruda, Dymarka, Miechy, Hucisko, Kuźnica. Hutnictwo pochłaniało ogromne ilości węgla drzewnego. Pozyskane kosztem lasów grunty przeznaczano pod uprawę.

Oprócz hutnictwa żelaza rozwijało się hutnictwo szkła. Na przestrzeni XVI – XX w. pracowało dziesięć hut.

Niski poziom rolnictwa, wiążący się ze złej jakości piaszczystymi glebami, powodował wzrost zatrudnienia poza rolnictwem, szczególnie w rzemiośle i wytwórczości domowej. Wśród zajęć pozarolniczych największy udział miał splaw Sanem i Wisłą do Gdańska. Ośrodkami flisackimi były Krzeszów i Ulanów. Jeszcze w XIX w. splawnymi rzekami były także Wisłoka, Łęg i Wisłok. Tradycje flisackie kontynuuje Bractwo św. Barbary w Ulanowie.

Duży udział w gospodarce puszczy miało rzemiosło. Działały tu 22 ośrodki garncarskie, z których najstarszy, w Miechocinie, gdzie wyrabiano majolikę, działał już w XVI wieku. Jeszcze w latach 70. XX w. działały ośrodki w Medyni Głogowskiej, Zalesiu i Pogwizdowie, w których było kilkadziesiąt warsztatów. Tradycje tego rzemiosła prezentuje Ośrodek Garncarski w Medyni Głogowskiej. Rozwinięte było również rzemiosło drzewne. Wskazują na to nazwy: Bednarze, Bednarzówka, Bednarka, Kołodziejów Lasek, jak również nazwiska Bednarz, Kołodziej, Gancarz.

W Kolbuszowej i w Sokołowie rozwinięty był przemysł stolarski. Kolbuszowa znana była jako ośrodek wyrobu mebli tzw. kolbuszowskich, ale wyrabiano tu także na potrzeby gospodarstwa domowego. W Sokołowie wyrabiano tzw. skrzynie wianne, sprzęt niezbędny dawniej w każdym domu. Dużym ośrodkiem gdzie wyrabiano zabawki była Brzóza Stadnicka i Rakszawa. W tej pierwszej nadal zabawki są

wyrabiane, chociaż nie w takich ilościach jak w końcu XX w. Drugim ośrodkiem wyrobu zabawek jest Leżajsk. Tamtejsi rzemieślnicy wyrabiający zabawki i fujarki zwane piszczałkami już w XVI mieli swój cech piszczelników. Rzemiosło drzewne było uprawiane we wsiach szeroko. Do zajęć powszechnie wykonywanych należało ciesielstwo, wyplatanie z korzeni i wikliny, oraz tkactwo, zwłaszcza w okolicach miast Łańcuta, Leżajska i Żołyni.

Zróznicowane warunki kulturowe doprowadziły do powstania na terenie Puszczy Sandomierskiej dwóch regionów: Nadwiślańskiego i Lasowiackiego. Obydwa regiony silnie ciążyły ku sobie i różnice między nimi nie zaznaczały się w sposób wyraźny. Cechą regionu Nadwiślańskiego była większa otwartość na wpływy kulturowe z zewnątrz. Tam gdzie powszechnie uprawiano flisactwo, wieś nie była pozbawiona kontaktów ze światem, a przez to była bardziej podatna na zmiany. Natomiast wsie lasowiackie, położone w centrum puszczy zachowały wiele archaizmów zarówno w sferze kultury materialnej jak i duchowej. Tu jeszcze do lat 70. XX wieku kolędowano z końmi wprowadzając je do domów, sporadycznie jeszcze stawia się drzewka majowe zwane „majami” lub „wiechami”, czy w noc „gwiazdową” poprzedzającą święto Trzech Króli kolęduje się z gwiazdami. Długo także przetrwały praktyki magiczne i lecznicze, „zamawiania” chorób, odczyniania uroków, magia kłusownicza. Istotnym elementem kultury Lasowiaków była gwara, której relikty przetrwały do dzisiaj.

W pasie Rzeszów – Przemyśl na słabo zalesionych terenach lessowych Rynny Podkarpackiej już w neolicie występowały liczne osady, należące do kultur naddunajskich znających rolnictwo i hodowlę.

W połowie XIV wieku, po przyłączeniu ziem zajętych wcześniej przez książąt ruskich, prawie bezludne tereny podzielono na włości, które nadawano zaufanym rycerzom: Rzeszowską otrzymał Jan Pakosławic ze Stróżysk, Łańcucką Otto z Pilczy, Przeworsk Tarnowscy. Na tereny te sprowadzano osadników ze Śląska, Łużyc i Saksonii. We wsiach zachowało się wiele elementów, które wpływały na ich odmienną kulturę: występowanie domów o konstrukcji przysłupowej czy radła koleśnego, „haka”. Brakowało powszechnie występujących na sąsiednich terenach kolęd śpiewanych dla dziewcząt i gospodarzy. Po tym osadnictwie zwanym niemieckim (ludność zwano Głuchoniemcami) pozostały nazwiska. Aż do XVII w. księgi wiejskie prowadzone były w języku niemieckim. Ale jeszcze w 1827 roku Jakub Szpunar z Łańcuta spisał dwie pieśni, wielkopostną i wielkanocną w języku niemieckim. Natomiast zmieniły się nazwy wsi na polskie, np. Markowa wcześniej nazywała się Markenhof.

Różnice kulturowe ludności zamieszkującej Rynnę Podkarpacką pozwoliły na wyodrębnienie grupy nazywanej umownie **Rzeszowiakami**. Wsie miały tu zdecydowanie rolniczy charakter, natomiast rzemiosło skupiało się w miastach i miasteczkach.

W XVI i XVII w. tutejsze ziemie były zagrożone najazdami tatarskimi. Stąd obronny charakter wsi i kościołów. Mieszkańcy, podobnie jak w miastach

rzemieślnicy, mieli obowiązek utrzymywania straży, posiadania broni, budowania i strzeżenia wież, z którymi łączy się nazwa „patryja”, wałów, okopów, urządzeń sygnalizacyjnych. Regulowały to rozporządzenia dworskie jak np. Ustawa dla wsi Świlczy i Woliczki wydana przez Mikołaja Spytka Ligęzę. Wśród licznych podań czy legend, mówiących o tragicznych wydarzeniach, są też te o stawianiu przez mieszkańców skutecznego oporu np. w Nowosielcach, Malawie, Krasnem. Tradycja o tym kształtowała wizerunek chłopca, co miało niemały wpływ na aktywność polityczną, która w konsekwencji doprowadziła do powstania w Rzeszowie Stronnictwa Ludowego.

Czynnikiem kulturotwórczym, który odegrał dużą rolę byli zamożni kmiecie. Bogate wsie jak Budziwój, Staromieście czy Markowa wpływały na kształt kultury także okolicznych wsi: budownictwa, stroju, obrzędów, a zwłaszcza własnej tradycji historycznej.

Region charakteryzował się większą zamożnością, przy jednoczesnym zróżnicowaniu wsi na bogate w pasie urodzajnych gleb i biedniejsze na północy i południu. W końcu XIX wieku zakończył się proces rozpadu tego regionu na trzy podregiony: rzeszowski, łańcucki i przeworski.

W porównaniu z dwoma poprzednimi regionami **Pogórze** było znacznie wcześniej zaludnione. Między VII a IX w. powstały grody w Trepczy, Wietrznie, Brzezowej. Najstarszym jest gród w Trzciny, z początków epoki brązu. W X – XI w. stwierdzono znaczne zasiedlenie zwłaszcza w Dołach Jasielsko-Sanockich. Powstają wówczas osady w Bieczu, Krośnie, Sanoku. Zachodnią część Pogorza od Wisłoki i Kotlinę Jasielską zasiedlali osadnicy napływający z Wyżyny Kielecko-Sandomierskiej. Akcję osadniczą prowadzili też cystersi z Koprzywnicy (Bieździedza, Siepietnica, Szebnie). Po przyłączeniu Rusi Czerwonej oprócz osadnictwa polskiego powstają w Dołach Jasielsko-Sanockich osady zakładane przez osadników niemieckich napływających ze Spiszu. Duże skupiska kolonistów niemieckich występowały koło Krosna, Rymanowa, Sanoka i Strzyżowa. Zajmowali się oni na szeroką skalę tkactwem i podobnie jak na terenie Rzeszowiaków do XVII w. zachowywali odmienny język, ubiór, nazewnictwo. Nazwy Głuchoniemcy dla ich określenia użył po raz pierwszy Wincenty Pol.

Pogórzanie graniczyli na zachodnim brzegu rzeki Białej z Lachami Sądeckimi, od północy z Krakowiakami Wschodnimi i Rzeszowiakami, od południa z Łemkami i Dolinianami. Obszar ten nie był jednorodny kulturowo i dzielił się na część wschodnią (okolice Krosna, Brzozowa i Sanoka) i zachodnią (okolice Jasła i Gorlc). Granica między Pogórzem wschodnim a zachodnim biegła najpewniej zgodnie z dawną granicą między Polską a Rusią sprzed 1341 r. tj. Wisłokiem i Jasiołką. Pogórze, graniczące od południa z grupą górali ruskich a od północy z grupami nizinnymi, łączyło w cechy kulturowe zarówno jednych jak i drugich.

Pogórze utrzymywało żywe kontakty z Węgry, w czym dużą rolę odegrały miejsca kultu, licznie odwiedzane przez pielgrzymki ze Słowacji. Szczególnym kultem cieszyły się: Stara Wieś, Tarnowiec, Harkłowa. Kontakty z południem umożliwiały liczne odgałęzienia traktu węgierskiego dochodzące do głównego szlaku z Sanoka przez Nowy Sącz do Krakowa.

Do jednego z najbardziej burzliwych okresów w historii Pogórza należała Reformacja. Oprócz konfliktów między innowiercami i katolikami okres ten cechowało ożywienie umysłowe. Z Pogórzem łączy się twórczość Wacława Potockiego i teoretyka arianizmu Fausta Socyna, a także twórczość sowizdrzalska osadzona w nurcie plebejskim.

Obok dużych miast jak Krosno, Jasło, Biecz rzemiosło i wytwórczość domowa rozwinięte były również we wsiach. Szczególnie tkactwo oraz garncarstwo.

W XIV – XVI w. nastąpiło ostateczne zasiedlenie Bieszczadów i Beskidu Niskiego przez ludność wołosko-ruską. Na obszarach górskich, nie sprzyjających rolnictwu rozwinęła się gospodarka pasterska. Z pasterstwem wiązała się inna organizacja życia społecznego, inne prawo osadnicze, tzw. wołoskie, odmienne wierzenia, obrzędy, ubiór i wiele innych cech kulturowych.

Bojkowie to największa grupa górali ruskich (ukraińskich) zamieszkująca Karpaty w pasie o długości prawie 200 km, na terenie trzech państw: Ukrainy, Polski i Słowacji, między doliną Łomnicy i Bystrzycy Sołotwińskiej na wschodzie (gdzie graniczyli z Hucułami) a Wysokim Działem na zachodzie, dokąd sięgały wpływy łemkowskie.

W obecnych granicach Polski leżała Bojkowszczyzna Zachodnia. Granicą wschodnią był San i potok Wołosaty, południową stanowiła granica państwowa. Na północy sięgała po Lesko, Ustrzyki Dolne i Krościenko. Tereny Bieszczad zasiedlali na przestrzeni XIV – XVI w. Pierwszą falę osadniczą stanowili pasterze wołoscy, do których w następnych wiekach dołączyła ludność ruska, a także z Bałkanów.

W gospodarce dominowała hodowla, głównie wołów, tzw. bojków, skąd miała się wziąć ich nazwa. Do tego typu gospodarki dostosowane było prawo osadnicze tzw. wołoskie, odmienne od prawa magdeburckiego. Bojkowie byli bardzo zachowawczy

i przetrwało u nich więcej elementów archaicznych niż na Łemkowszczyźnie czy Pogórzu. Dotyczy to zwłaszcza wsi Wołosate, Sianki, Ustrzyki Górne, Berechy Górne i Wetlina, które uchodziły za te, w których tradycyjna kultura przetrwała w najmniej zmienionej formie i porównywane były z równie zachowawczym Polesiem. W Dydniowej, Łokciu i Mszańcu utrzymały się reliktywne formy wielkich rodzin, gdzie w jednej chyży mieszkało kilka małżeństw, nawet do 16 osób.

Wyraźnie różnili się od sąsiadów językiem, budownictwem i ubiorem – prymitywnym i znacznie uboższym, przez co traktowani byli pogardliwie. Sami za obraźliwą uważali nadaną im nazwę Bojko, nazywając siebie Werchowińcami. Wsie zakładane były wzdłuż potoków i ciągnęły się czasem kilometrami. Leżące nad jednym potokiem tworzyły tzw. krainę na czele której stał „krajnik”. Odpowiednikami sołtysów we wsiach nizinnych byli „kniaziowie”/„kneziowie”, którzy często mieli patenty szlacheckie. Zagrody bojkowskie były jednobudynkowe. Chaty – chyże składały się z pomieszczeń mieszkalnych i gospodarczych, były nakryte wysokimi czterospadowymi dachami krytymi słomą. Charakterystycznym elementem krajobrazu były cerkwie kryte dachami namiotowymi. Niestety zachowało się ich

niewiele. Poza skansenem w Sanoku jedna z najciekawszych znajduje się w Smolniku w gminie Lutowiska.

Na terenie Bieszczad drobna szlachta, podobnie jak w całej Ziemi Sanockiej była stosunkowo liczna i podkreślała swoją odrębność od Bojków. Prowadziło to do podziałów we wsiach i konfliktów. W odpowiedzi na utworzenie Związku Szlachty Zagrodowej ukraińscy działacze powołali Związek Bojarów.

Bojkowie zostali przesiedleni po II wojnie światowej w ramach akcji „Wisła” na tereny Ukrainy. Wiele wsi zostało zniszczonych podczas walk z UPA, wiele już po wojnie. Opustoszałe zasiedlali osadnicy z różnych stron Polski. W latach 50., gdy Bieszczady były praktycznie bezludne w miejscu wsi powstawały osady robotników leśnych zatrudnionych przy wyrębie lasów.

Obecnie zauważyć można wzrost zainteresowania Bojkowszczyzną, czego przykładem jest społeczne Muzeum Bojkowskie w Myczkowie i muzeum Chata Bojkowska w Zatwarnicy.

Łemkowie zamieszkiwali od Bukowicy i Wysokiego Działu na wschodzie po Poprad na zachodzie, gdzie najdalej wysuniętymi wsiami są Zubrzyk i Królowa Ruska. Podzieleni byli na szereg grup noszących odrębne nazwy. Na terenie podkarpackiego byli to: Pupkary, Cybuszary, Krajniacy, Koroliwcy i Łemkowie nadostańscy. Podział ten uwidaczniał się przede wszystkim w ubiorze jaki nosili, zwłaszcza w najważniejszym jego elemencie jakim była czuha – długi płaszcz zarzucany na ramiona. Nazwa Łemko pojawiła się dopiero około połowy XIX wieku. Sami siebie długo nazywali Rusnakami.

Zajmowali się głównie rolnictwem, chociaż do połowy XIX w. pasterstwo i hodowla owiec i wołów miały duży udział w gospodarce. Reliktowa forma pasterstwa zachowała się tylko w rejonie Jaworzyny Krynickiej. Oprócz rolnictwa trudnili się rzemiosłem, zwłaszcza tkactwem i obróbką kamienia. Wyrabiali kamienie służące do ostrzenia, tzw. brusy, osełki do ostrzenia kos, kamienną rzeźbę. Ubogie gleby i górski klimat nie sprzyjały rolnictwu, toteż warunki życia na Łemkowszczyźnie były znacznie gorsze niż u ich sąsiadów na Pogórzu. Tworząc kiluosobowe grupy udawali się na południe na Węgry do prac przy żniwach otrzymując jako zapłatę zboże.

Na kształtowanie się ich kultury miały wpływ trzy czynniki: polski, wołosko-ruski i spiski inaczej północnosłowacki. Wpływy tego ostatniego silnie zaznaczyły się w budownictwie i stroju na zachodniej Łemkowszczyźnie.

Sąsiedztwo ludności polskiej, słowackiej na południu i ruskiej owocowało wieloma obopólnymi zapożyczeniami, jak obrzędowość, folklor, budownictwo, język. Podobnie jak Bojkowie byli grekokatolikami. Charakterystycznym elementem krajobrazu wsi były cerkwie z trzema wieżami, nawiązujące do architektury kościołów.

Liczba Łemków żyjących obecnie w Polsce (według spisu z 2011 r.) wynosi około 11 tys. (10 531), podczas gdy w okresie międzywojennym według różnych źródeł szacowano ich liczebność od 80 do 100 – 150 tys. Na terenie województwa podkarpackiego corocznie odbywają się dwie imprezy folklorystyczne mające duże

znaczenie dla integracji tej społeczności, bowiem przyjeżdżają na nie także Łemkowie z Kanady, Stanów Zjednoczonych i ze Słowacji. Są to: Święto Kultury i Tradycji Łemkowskiej „Od Rusal do Jana” w Zyndranowej i „Kermesz łemkowski” w Olchowcu. Ważną rolę w propagowaniu łemkowskiej kultury pełni Muzeum Kultury Łemkowskiej w Zyndranowej.

Niewielką grupę Rusinów zamieszkujących dziesięć wsi na północ od Krosna w środkowej, najwyższej części Pogórza nazywano **Zamieszkańcami**. Osiem wsi tworzyło zwarty obszar, dwie położone były wśród polskich osad. Pomijając język, wyznanie i świadomość narodową, niczym nie różnili się od ludności polskiej. Zamieszkując teren o gorszej glebie, a większym zalesieniu rozwinęli wytwórczość opartą o miejscowe surowce: kamień i drewno. Pracowali także w miejscowych kopalniach ropy naftowej. W 1946 r. blisko 7 tys. osób zostało wysiedlonych na tereny Ukrainy, pozostali w 1947 r. w ramach akcji „Wisła” na tzw. Ziemię Odzyskaną. Na ich miejsce przybyli Polacy wysiedleni z wiosek na Ukrainie.

Dolinianie zamieszkiwali pogranicze polsko-ruskie w okolicach Sanoka. Była to grupa mieszana polsko-ukraińska, która nie została przebadana i wiedza o niej jest niewielka. Po II wojnie światowej część mieszkańców określających się jako Ukraińcy wyjechała na tereny byłego Związku Radzieckiego.

Obecne województwo podkarpackie zamieszkiwały przed II wojną światową dwie grupy etniczne będące ważnym elementem wielokulturowości. Byli to **Żydzi** i **Austriacy** osiedleni podczas kolonizacji józefińskiej w około 50 wsiach. Ludność żydowska została wymordowana, natomiast koloniści opuścili Polskę podczas II wojny światowej. W zasadzie nie pozostały po nich żadne materialne ślady. Natomiast po licznej niegdyś ludności żydowskiej, zamieszkującej głównie miasta i miasteczka pozostały cmentarze – kirkuty, niekiedy dobrze zachowane (w Lesku, Lubaczowie czy Sieniawie) oraz synagogi z najcenniejszymi z nich w Łańcucie i Lesku. Do grobów cadyków Elimelecha Weissbluma w Leżajsku i Menahema Mendla w Rymanowie, każdego roku przyjeżdżają licznie chasydzy z wielu krajów.

Niematerialne dziedzictwo kulturowe

Niematerialne dziedzictwo kulturowe to nie tylko odziedziczone tradycje z przeszłości ale również współczesne praktyki, w których uczestniczą grupy zarówno wiejskie jak i miejskie. Obejmuje tradycje i przekazy ustne, sztuki widowiskowe, praktyki społeczne, rytuały, obrzędy świąteczne, wiedzę i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata oraz wiedzę i umiejętności potrzebne do tradycyjnej produkcji rzemieślniczej.

Regulację prawną w zakresie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego wprowadza *Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego*, przyjęta 17 października 2003 r. przez Konferencję Generalną ONZ w Paryżu, ratyfikowana przez Polskę 16 sierpnia 2011 r. Celem Konwencji jest:

- a) ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego,
- b) zapewnienie poszanowania niematerialnego dziedzictwa kulturowego wspólnot, grup i jednostek,

- c) wzrost na poziomie lokalnym, krajowym i międzynarodowym, świadomości znaczenia niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz zapewnienie, aby dziedzictwo to było wzajemnie doceniane,
- d) zapewnienie międzynarodowej współpracy i pomocy.

Zgodnie z zapisami *Konwencji*: „Niematerialne dziedzictwo kulturowe oznacza praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedzę i umiejętności – jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturową – które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego”.

Niematerialne dziedzictwo kulturowe przejawia się między innymi w następujących dziedzinach:

- a) tradycje i przekazy ustne: w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego, przysłowia, gadki, opowieści, rymowanki, legendy, mity, poematy, pieśni epickie, zaklęcia, modlitwy, śpiewy, recytacje, przedstawienia dramatyczne,
- b) sztuki widowiskowe: muzyka wokalna i instrumentalna, taniec, teatr, pantomima, poezja śpiewana,
- c) zwyczaje, rytuały i obrzędy doroczne, sytuacyjne i rodzinne, chrzciny, wesela, pogrzeby, ceremonie lokalne i środowiskowe, zwyczaje odpustowe i pielgrzymki, gry i zabawy, folklor dziecięcy, sposoby świętowania,
- d) wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata: umiejętności i wyobrażenia rozwinięte wśród społeczeństw, tradycyjne sposoby leczenia, zamawiania miłosne i lecznicze,
- e) umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym.

Ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego to „środki mające na celu zapewnienie przetrwania niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w tym jego identyfikację, dokumentację, badanie, zachowanie, wzmacnianie i przekazywanie, w szczególności poprzez edukację formalną i nieformalną, jak również rewitalizację różnych aspektów tego dziedzictwa”.

Niematerialne dziedzictwo kulturowe może być dziedzictwem tylko jeśli jest uznawane za takowe przez wspólnoty, grupy lub jednostki, które je tworzą, utrzymują i przekazują. Jeśli one się z nim nie identyfikują, nikt inny nie może za nie decydować, czy dany środek wyrazu lub praktyka stanowi ich dziedzictwo.

Konwencja UNESCO z 2003 r. nakłada na państwa, które ją ratyfikowały, obowiązek inwentaryzacji tego dziedzictwa. Zgłoszeń wpisu na *Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego* mogą dokonywać wszystkie środowiska związane z praktykowaniem tradycji, zwyczajów, obyczajów, wykonywaniem tradycyjnego rzemiosła i rękodzieła, kultywujące pamięć historyczną, przechowujące wiedzę tradycyjną i wierzenia, zajmujące się tradycjami muzycznymi, widowiskowymi, językowymi i wszelkimi innymi przejawami usankcjonowanej tradycją działalności człowieka.

Wszystkie sprawy związane z *Krajową listą niematerialnego dziedzictwa kulturowego* prowadzi Narodowy Instytut Dziedzictwa mający swoje oddziały we wszystkich województwach. Z województwa podkarpackiego wpisane są na listę „Turki” z Grodziska i flisackie tradycje w Ulanowie. Wpis dokonywany jest na wniosek grup, wspólnot oraz organizacji pozarządowych za zgodą depozytariuszy elementów niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Muzyka

Kapele odgrywały ważną rolę w obrzędach weselnych, ponadto w obrzędach związanych z cyklem świąt dorocznych, jak kolędowanie, dożynki, stawianie dziewczętom „wiech” – majówek, a także na zabawach. Muzyka instrumentalna osiągnęła wysoki poziom wykonawczy. Wyrazem tego było pomawianie dobrych skrzypków o konszachty z diabłem. Przekazywana była z pokolenia na pokolenie bezpośrednio przez samych muzyków. Ponieważ muzykanci przeważnie nie znali nut, wytwarzali swój własny styl grania, tym samym przyczyniali się do wzbogacenia lokalnego folkloru. Ciekawą tradycją utrzymującą się do lat powojennych w lasowiackiej wsi Kamień, było granie na fujarkach w czasie Wielkiego Postu. We wsi tej odbywają się coroczne konkursy gry na organkach, instrumencie popularnym dawniej wśród młodzieży. Jest również muzeum harmonijek ustnych. Obecnie w województwie podkarpackim działa wiele bardzo dobrych kapel o kilkupokoleniowej tradycji jak Kurasie z Lubziny, kapela Sowów z Piątkowej. Wiele kapel i towarzyszących im solistów jest laureatami prestiżowych nagród, zwłaszcza na festiwalu w Kazimierzu Dolnym. Organizowany doroczny międzywojewódzki konkurs tańca ludowego pełni ważną rolę w przekazie tradycyjnych form tańca, kroków tanecznych, postawy tancerzy.

Podobnie jak muzyka, także śpiew towarzyszył obrzędom dorocznym i rodzinnym. Obecnie prezentowany jest przez grupy obrzędowe i zespoły śpiewacze. Zachował się szczególnie rodzaj pieśni obrzędowych jak pieśni kolędowe śpiewane pannom i gospodarzom, archaiczne pieśni pogrzebowe, pieśni wielkopostne czy piosenki wojskowe i rekruckie sprzed I wojny światowej, a także ballady i pieśni dziadowskie opisujące rozmaite dramatyczne wydarzenia. W nurt muzyki ludowej wpisują się kapele podwórkowe, prezentujące folklor w zasadzie miejski.

Z muzyką i śpiewem łączył się taniec. Oprócz popularnych tańców znanych w polskim folklorze, występowały, specyficzne właściwe tylko dla danego regionu czy nawet wsi. Do nich należą „okółki” tańczone na Pogórzu Strzyżowskim, „gacok” tańczony we wsi Gać czy „Lasowiaczek”.

Ważną rolę w kultywowaniu folkloru muzycznego pełni Światowy Festiwal Zespołów Polonijnych odbywający się cyklicznie co trzy lata. W polonijnym studium choreograficznym kształceni są przez doskonałych fachowców instruktorzy pracujący w wielu krajach w środowisku polonijnym, którzy potem przekazują nabytą wiedzę prowadząc zespoły.

Rzemiosło i sztuka ludowa

Rzemiosło ludowe zaspokajało większość potrzeb mieszkańców wsi. Jednak z chwilą wkroczenia pod koniec XIX w. produkcji fabrycznej ilość rzemieślników

wyraźnie zaczęła spadać. Proces ten trwał do lat 50. XX w., a w niektórych przypadkach, jak kowalstwo, zabawkarstwo, garncarstwo dłużej. Obecnie działalność i produkcja rzemieślnicza zostały zmarginalizowane. Tradycyjne rzemiosła mogą przetrwać właściwie tylko dzięki pomocy państwa. Celowi temu miał służyć program Ministerstwa Kultury i Sztuki „Ginące zawody”.

Tkactwo

Jeszcze w XIX w. było masowo uprawiane w Łańcuckiem i na Pogórzu, we wsiach i w miastach. Słynęły z niego Czudec, Jasło, Krosno, Pilzno, Przeworsk, Leżajsk, Brzostek, Kołaczyce i Korczyna, w której było ponad 400 warsztatów i 800 krosien. Wyrabiano płótna lniane i konopne. Rakszawa znana była z wyrobu sukna. Po II wojnie światowej, gdy płótno domowe wyparte zostało przez tkaniny fabryczne, tkano barwne chodniki ze zużytych materiałów. Były one modnym elementem wyposażenia izby we wsiach i małych miasteczkach.

Kowalstwo

Ośrodkami kowalstwa były miasta i miasteczka, a kowale byli wysoko kwalifikowanymi rzemieślnikami zrzeszonymi w cechach. Z kowalstwa słynął Sokołów Młp. gdzie miały być, według tradycji, wykute kraty do kaplicy M. Bożej w Leżajsku. We wsiach kowalstwo pojawiło się w drugiej połowie XIX wieku. Wcześniej kuźnie były tylko w gospodarstwach dworskich i nie pełniły usług dla gospodarstw chłopskich. Kowale wykonywali narzędzia do uprawy ziemi, okucia wozów i sań, żelazne elementy występujące w domach. Ważną czynnością było kucie koni. Zajmowali się też leczeniem koni czy wrywaniem zębów. W dużych wsiach było po kilka kuźni. Jeszcze w latach 70. XX w. do cechu w województwie rzeszowskim należało ponad stu kowali, ale można przypuszczać, że liczba kuźni była większa. Zapotrzebowanie na wyroby kowalskie spadło w miarę pojawiania się produkcji fabrycznej. Przykładem przystosowania się do nowych wymogów była produkcja prymitywnych ciągników przydatnych w małych gospodarstwach. Obecnie praktycznie tradycyjnych kuźni nie ma. Próbą ożywienia i podtrzymania tradycyjnego rzemiosła są organizowane od 1995 r. w Ropczycach Jarmarki Kowalskie.

Garncarstwo

W 2. połowie XIX w. garncarstwo istniało w wielu miasteczkach i ośrodkach wiejskich. Zależnie od techniki wypału wyroby gliniane zalicza się do ceramiki czerwonej lub „siwej”, a także glazurowanej i niepolewanej. Ośrodki garncarskie skupiały od kilku do kilkudziesięciu garncarzy. Do miejscowości z tradycjami garncarskimi należą: Brzostek i Jodłowa (pow. dębicki), Czerwna i Kołaczyce (pow. jasielski), Medynia Głogowska, Pogwizdów i Zalesie (pow. łańcucki), Mrzygłód (pow. sanocki), Sokołów (pow. rzeszowski) i Leżajsk. Oprócz różnego rodzaju naczyń garncarze robili także gwizdki i zabawki. Niektórzy uprawiali również rzeźbę w glinie. Wśród tych ostatnich bogaty dorobek mieli Władysław Prucnal z Medyni Głogowskiej i Stefan Głowiak z Pogwizdowa. Ich rzeźby trafiły do wielu muzeów, a w Medyni Głogowskiej pamiątką po nich jest ceramiczny wystrój kościoła. Tradycje garncarskie prezentowane są obecnie w Zagrodzie Garncarskiej w Medyni

Głogowskiej.

W Leżajsku wyrabiano bogato zdobione kafle.

Plastyka

Twórczość plastyczna związana z obrzędami, czy z upiększaniem domów i zaspakajaniem potrzeb estetycznych była w przeszłości znaczącym elementem kultury ludowej. Elementy plastyczne towarzyszyły obrzędowości Bożego Narodzenia i Wielkanocy, także Zielonych Świątek czy miesiąca maja. Występowały kostiumy i maski dla kolędników, drabów, dziadów śmigusowych. W okresie Bożego Narodzenia wieszano w izbach „pajaki” wykonane z kolorowych bibułek, fasoli, słomy. Z podobnych materiałów robiono ozdoby choinkowe. W okresie Zielonych Świątek na południu województwa malowano, najczęściej wapnem, wzory na ścianach domów i budynków gospodarczych. Słynęła z tego wieś Samokłęski w powiecie jasielskim. Wzory malowane wapnem zdobiły łemkowskie chyże. Na wesela przygotowywano bogato zdobione kołaczki „korowaje”, szyszki z ciasta w formie kwiatów, ptaków i szyszek. Wnętrza izby zdobiono malowanymi na papierze „dywanami” we wzory kwiatowe, wyszywanymi makatkami, ptakami i wiewiórkami wykonywanymi z łupin świerkowych szyszek. Współcześnie najbardziej rozpowszechnioną formą plastyczną związaną

z obrzędem są wieńce dożynkowe. Odbiegają znacznie od tradycyjnych, a ich forma zależy od inwencji wykonawców. Rozwinęło się przybieranie sztucznymi kwiatami i wstęgami palm wielkanocnych. Dużo elementów plastyki występuje w kostiumach straży grobowych zwanych turkami. W Błażowej od 1987 r. organizowane są konkursy na najładniejszą pisankę wielkanocną. Uczestniczą w nim także twórczynie z Ukrainy. Przejawem zainteresowania pisankami jest fakt, że kilka twórczyń wysyła je do USA. Po I wojnie światowej w dekoracji izby pojawiły się tzw. dywany malowane na papierze lub płótnie. Moda na nie w środowisku wiejskim i małomiasteczkowym trwała do końca lat 60. Często były traktowane jako przykład sztuki jarmarcznej i kiczu. Dominującymi motywami były pejzaże, jelenie, pawie. Rzeźba ludowa, do końca XX w. reprezentowana przez licznych twórców ze środowiska wiejskiego, współcześnie jest, w pewnym sensie kontynuowana przez artystów – amatorów, wykorzystujących stylistykę ludową. Zachowały się liczne przykłady rzeźby kamiennej, czy to w kapliczkach, czy jako figury, czy na cmentarzach zarówno chrześcijańskich jak i żydowskich. Najbardziej znanymi ośrodkami kamieniarki były Brusno w pow. lubaczowskim i Bartne w pow. gorlickim. Rzeźby z obu ośrodków występują szeroko w województwie podkarpackim.

Literatura ustna

Ważne miejsce w życiu kulturalnym mieszkańców obecnego Podkarpacia zajmowały podania i legendy mówiące o własnej wsi czy parafii. Były swoistą lekcją historii przekazywanej ustnie przez starsze pokolenie młodszemu. Wszelkie związane z wydarzeniami lub postaciami historycznymi ślady materialne jak: mogiły, okopy, cmentarze, grodziska, zamki i związane z nimi tradycje, poprzez wyobraźnię i mitologię ludową wzbogacały lokalną tradycję historyczną. W tradycji ustnej przetrwało wiele motywów z wydarzeń historycznych. Najazdy Tatarów, Węgrów, Rakoczego, Szwedów, konfederacja barska, rabacja 1846 r., pańszczyzna,

wyludniająca wsie i miasta zaraza jak nazywano epidemie dżumy, cholery, tyfusu głodowego – to wątki pojawiające się bardzo często. Nie zostały one podane z kronikarską ścisłością lecz wzbogacone zostały o motywy wierzeniowe, magiczne, obyczajowe. Ludzie zamieniali się w kamienie, które rosły niebezpiecznie zagrażając wioskom. Drzewa miały moc uzdrawiającą, dzwony niszczą wrogów, podobnie jak krwawy deszcz. Niemal każda wieś miała własne podanie wyjaśniające zarówno historię jej powstania jak i nazwę. Liczne były podania o skarbach ukrytych w jaskiniach, śpiących rycerzach, cudownie wędrujących obrazach – które w Beskidach i na Pogórzu miały swoistą wymowę historyczną jako reminiscencje wojen religijnych toczonych na Węgrzech między katolikami a protestantami.

Strój ludowy

Oryginalny ubierany jest z okazji świąt, np. Bożego Ciała (Staromieście, Haczów). Niekiedy noszony jest przez zespoły (Kombornia). Częściej jednak zespoły używają kostiumu szytego bardziej lub mniej wiernie na wzór ludowego, Na omawianym terenie strój czy też odzież odświętna była bardzo zróżnicowana. Występowały tu bowiem trzy typy strojów: nizinny, góralski i mieszany. Wyróżnić można grupy kostiumologiczne:

1. Lasowiacki. Należący do typu nizinnego, charakteryzujący się występowaniem archaicznych cech jak: płócienny kobiecy z charakterystycznym „rańtuchem” zarzucanym na ramiona i zdobieniem w archaiczne motywy wolutowe i roślinne, u mężczyzn sukmany z samodzielnego sukna przepasane czerwonymi krajkami, czapki magierki z czerwonymi naszyciami tzw. kukurydzą. Kobiety nosiły między innymi niebieskie sukmanki.
2. Rzeszowski. Był jedną z trzech odmian (obok łańcuckiego i przeworskiego) noszonych przez Rzeszowiaków. Noszony był nie tylko z okazji niedziel i świąt kościelnych, ale także podczas uroczystości patriotycznych, przez oddziały straży pożarnej, Sokoła i Drużyn Bartoszewych. Występowali w nim posłowie do galicyjskiego Sejmu Krajowego i działacze podczas publicznych wystąpień. Kształtował się pod wpływem zamożnych wsi, co znalazło odbicie w jego bogactwie. Kobiety nosiły po kilka spódnic, bywało, że po sześć i po trzy zapaski, kilka sznurów koralii. Męskie kamizele i spodnie były wzorowane na mundurze kawaleryjskim, sukmany szyte na wzór małopolskich, pasy krakowskie. Strój ten należy obecnie do najbardziej znanych kostiumów ludowych noszonych przez zespoły.
3. Łańcucki. Zachował najstarsze cechy (żupany, czapka dłubanka, czerwona krajka, u kobiet gorset lub kiklik z brokatu lub adamaszku przepasany metalowym pasem – obręczą oraz zdobiony czarnym lub czerwonym wyszyciem rańtuch.
4. Przeworski. W stroju przeworskim męskim występowały takie elementy jak: czarne lub granatowe kamizele – duślaki, bez rękawów, granatowe płaszcze – burnusy. Kobiety ubierały żupany przepasane obręczą – metalowym pasem, gorsety bogato zdobione szklanymi koralikami.

5. Pogórzański. Strój był odmianą stroju przejściowego łączącego cechy ubiorów górskich z noszonymi na terenach nizinnych. Charakterystycznym elementem był biały sukieny płaszcz – cuwa, noszony na ramionach, z bogato zdobionym kołnierzem oraz błękitna kamizelka zapinana na dwa rzędy guzików. Ze stroju górskiego występowały kierzpce i białe sukienne spodnie, z nizinnego wełniane czapki – magierki oraz płócienne płaszcze – płótnianki. Charakterystycznym elementem kobiecego stroju były spódnice czerwone w zachodniej części, niebieskie we wschodniej. W niektórych wsiach (Haczów, Kombornia) kobiety ubierały się na biało. Na terenach gdzie rozwijał się od końca XIX w. przemysł naftowy następował szybki zanik kultury ludowej, zwłaszcza strojów. W latach 30. XX w. dzięki programowi ochrony strojów ludowych propagowanemu przez Związek Ziemi Górskich sporo strojów udało się zebrać do zbiorów muzealnych.
6. Bojkowski i łemkowski. Należały do grupy strojów górskich. Bojkowski był szyty z materiałów samodziiałowych wytwarzanych w gospodarstwie., wykazywał się dużym prymitywizmem. Występujące w nim elementy stroju górskiego jak gunie (hunia), sukienne spodnie (hołoszny), czuha (płaszcz sukieny) nosiły wiele cech archaicznych. Podobnie prezentował się strój kobiecy. Dopiero po I wojnie światowej stał się barwniejszy gdy zaczęto stosować materiały fabryczne. W odróżnieniu od bojkowskiego strój łemkowski był bardzo zróżnicowany, od prostego, gdzie dominowały materiały samodziiałowe do barwnego noszonego przez grupę zwaną Koroliwcami.

Różnorakie imprezy jak przeglądy zespołów kolędniczych, śpiewaczych, obrzędowych, konkursy pisanek, palm wielkanocnych, wieńców dożynkowych, pokazy i konkursy starych ginących zawodów jak np. organizowany w starym ośrodku garncarskim w Medyni Głogowskiej Jarmark Garncarski, coroczne parady wielkanocne „Turków”, przyczyniają się do podtrzymywania tradycji, a nawet w pewnych przypadkach do jej wzbogacania. Niektóre z tych przedsięwzięć mają charakter międzynarodowy, jak organizowany w Ropczycach konkurs kowali „Kowaliada”.

Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego

Konwencja UNESCO z 2003 r. nakłada na państwa, które ją ratyfikowały, obowiązek inwentaryzacji tego dziedzictwa. Zgłoszeń wpisu na *Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego* mogą dokonywać wszystkie środowiska związane z praktykowaniem tradycji, zwyczajów, obyczajów, wykonywaniem tradycyjnego rzemiosła i rękodziela, kultywujące pamięć historyczną, przechowujące wiedzę tradycyjną i wierzenia, zajmujące się tradycjami muzycznymi, widowiskowymi, językowymi i wszelkimi innymi przejawami usankcjonowanej tradycją działalności człowieka.

Wszystkie sprawy związane z *Krajową listą niematerialnego dziedzictwa kulturowego* prowadzi Narodowy Instytut Dziedzictwa mający swoje oddziały we wszystkich województwach. Z województwa podkarpackiego wpisane są na listę „Turki” z Grodziska i flisackie tradycje w Ulanowie. Wpis dokonywany jest na wniosek

grup, wspólnot oraz organizacji pozarządowych za zgodą depozytariuszy elementów niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

IV. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO WOJEWÓDZTWA.

ANALIZA MOCNYCH I SŁABYCH STRON ORAZ SZANS I ZAGROŻEŃ

Mocne strony:

- występowanie obiektów o wyjątkowej uniwersalnej wartości – dobra wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO (dwa drewniane kościoły – w Bliznem i Haczowie oraz cztery drewniane cerkwie – w Chotyńcu, Radrużu, Smolniku i Turzańsku) oraz zespołów o randze krajowej – czterech Pomników Historii (Leżajsk – zespół klasztoru oo. Bernardynów, Łańcut – zespół zamkowo-parkowy, Radruż – zespół cerkiewny, Krasiczyn – zespół zamkowo-parkowy);
- istnienie innych obiektów o znaczeniu międzynarodowym – kopalnia w Bóbrce, twierdza Przemyśl;
- duży zasób innych obiektów i zespołów obiektów o znacznych wartościach historycznych, artystycznych i naukowych oraz o cennych walorach krajobrazowych;
- zespoły staromiejskie i małomiasteczkowe o zachowanym historycznym rozplanowaniu i dużym nasyceniu obiektami zabytkowymi;
- wyjątkowy w skali kraju zasób sakralnych zabytkowych obiektów drewnianych i zabytkowego budownictwa drewnianego;
- istnienie zabytków będących świadectwem wielokulturowości i wielowyznaniowości oraz położenie w obszarze o znacznych walorach środowiska kulturowego, „na pograniczu kultur”;
- zabytkowe zespoły architektury rezydencjonalnej, zrewaloryzowane i wykorzystywane jako ośrodki kultury o znaczeniu krajowym i międzynarodowym (Łańcut, Krasiczyn, Baranów Sandomierski);
- bogaty zasób ruchomych dzieł sztuki zgromadzonych w obiektach sakralnych oraz w muzeach stanowiących zbiory będące świadectwem wielu kultur i narodów;
- istnienie turystycznych szlaków kulturowych;
- korzystne warunki rozwoju turystyki ze względu na zachowane dziedzictwo kulturowe i atrakcyjne tereny krajobrazowe;
- ośrodki kultu religijnego o charakterze międzynarodowym i krajowym (np. Leżajsk – dla katolików i dla chasydów, Kalwaria Pałacowska);
- zachowane poczucie tożsamości kulturowej społeczności lokalnych;
- pograniczne położenie Podkarpacia, sąsiedztwo Ukrainy i Słowacji – wysoka ranga województwa jako turystycznej bramy na Wschód i na Zachód;

- możliwość współpracy transgranicznej z Ukrainą i Słowacją w zakresie ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego;
- występowanie zróżnicowanego, ciekawego krajobrazu naturalnego i kulturowego;
- duże walory turystyczne najatrakcyjniejszych obszarów: m.in. Beskid Niski, Bieszczady, pas pogórzy, Rostocze Południowe,
- chronione środowisko przyrodnicze (parki narodowe, rezerваты, obszary chronione);
- różnorodność biologiczna (unikalna fauna i flora);
- żywa tradycja – aktywne zespoły ludowe, festiwale, rękodzieło – głównie garncarstwo, hafciarstwo, kowalstwo, wikliniarstwo, zabawkarstwo, lokalne produkty żywnościowe jako produkty regionalne;
- aktywność twórcza mieszkańców regionu oraz wielość i różnorodność amatorskich grup artystycznych z dominacją grup folklorystycznych;
- dostrzeganie znaczenia niematerialnego dziedzictwa kulturowego jako ważnego elementu promocji Podkarpacia;
- współpraca dużych miast na poziomie kontaktów międzynarodowych;
- rozwojowa infrastruktura turystyczna – wyciągi narciarskie, wypożyczalnie sprzętu, oznakowanie tras turystycznych;
- duża poprawa stanu lokalowego muzeów na terenie województwa;

Słabe strony:

- zły stan zachowania części obiektów zabytkowych – dotyczy zwłaszcza zespołów dworsko-parkowych i folwarcznych, zabytków postindustrialnych, zabytkowych cmentarzy, nieużytkowanych cerkwi, części zabytkowej zabudowy historycznych miast i miasteczek oraz budownictwa drewnianego;
- przekształcone zespoły zabudowy historycznych miast i miasteczek z elementami nowej zabudowy, nie liczącej się z lokalną tradycją, architekturą i historycznymi uwarunkowaniami;
- brak skutecznej ochrony krajobrazu kulturowego zespołów staromiejskich ze względu na znikomą ilość miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz planów rewitalizacji i rewitalizacji;
- stosunkowo duża liczba nieużytkowanych, dewastowanych i niszczących obiektów stanowiących pozostałość po dawnych kulturach i narodach;
- słaby stan ochrony zabytków przemysłu, techniki i sztuki inżynierskiej;
- brak wystarczających nakładów na ochronę zabytków przy równoczesnym nieuregulowanym statusie prawnym części obiektów zabytkowych prowadzące do postępującego zaniedbania, rujnacji, a nawet utraty obiektu;

- wykonywanie części remontów zabytkowych obiektów bez poszanowania substancji zabytkowej;
- brak skutecznych sposobów egzekwowania właściwej ochrony i konserwacji zabytkowych obiektów od ich właścicieli m.in. ze względu na niedostatek państwowych funduszy na wykonywanie remontów zastępczych oraz zbyt małą wrażliwość sądów i organów ścigania na kwestie ochrony zabytków zapisane w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
- brak systemów zabezpieczeń obiektów zabytkowych (ochrony przeciwpożarowej, antywłamaniowych);
- zanikanie tradycyjnej sztuki budowlanej i form budowlanych oraz stosowania tradycyjnych materiałów;
- niedostateczna obecność problematyki ochrony zabytków w powszechnej świadomości mieszkańców województwa;
- brak promocji i upowszechniania dobrych wzorców w zakresie harmonijnego kształtowania krajobrazu kulturowego;
- brak harmonijnego kształtowania komunikacji wizualnej (reklamy) zarówno na terenach wiejskich, jak i miejskich;
- niedostateczny poziom cyfryzacji zasobów dziedzictwa regionu, w tym dziedzictwa niematerialnego pozwalającej na powszechny dostęp do tych zasobów;
- słaba promocja walorów kulturowych i turystycznych – brak biur informacji turystycznej, niewielka ilość imprez kulturalnych o znaczeniu ponadregionalnym promujących dziedzictwo;
- niewystarczająca edukacja w zakresie wartości dziedzictwa i potrzeby jego ochrony;
- niewystarczająca „ochrona” tradycyjnych rzemiosł oraz ginących zawodów;
- silna konkurencja zwłaszcza ze strony województwa małopolskiego;
- niepełne wykorzystanie międzynarodowych programów współpracy kulturalnej w pasie transgranicznym.

Szanse – czynniki pozytywnego oddziaływania na środowisko kulturowe:

- uwzględnianie problemów ochrony dziedzictwa kulturowego w programach, strategiach i planach rozwoju województwa, gmin i miast;
- uwzględnianie zagadnień z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego w wojewódzkim planie zagospodarowania przestrzennego;
- możliwość włączenia problematyki ochrony zabytków w sferę rozwoju regionalnego przez samorząd województwa;

- możliwość finansowania prac konserwatorskich i remontowych obiektów zabytkowych ze środków finansowych pochodzących z różnych źródeł: państwowe, samorządowe, prywatne, wznaniowe, środki UE i in.;
- korzystne warunki dla rozwoju turystyki z wszechstronnym wykorzystaniem zasobu i wartości dziedzictwa i krajobrazu kulturowego;
- korzyści wynikające z walorów ukształtowania krajobrazu naturalnego Podkarpacia (niski stopień urbanizacji i uprzemysłowienia, zasoby lasów i wód, zróżnicowane ukształtowanie terenu);
- tworzenie i realizacja programów operacyjnych w oparciu o strategię rozwoju np. *Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020*;
- rozwój inicjatyw lokalnych i organizacji pozarządowych w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego;
- rozwój inicjatyw lokalnych i organizacji pozarządowych w zakresie opieki nad zabytkami oraz wzrost tożsamości lokalnej;
- kreowanie nowych produktów turystycznych wykorzystujących dziedzictwo kulturowe na zasadzie zrównoważonego rozwoju;
- korzystanie z doświadczeń międzynarodowych w dziedzinie ochrony zabytków oraz rewitalizacji;
- stopniowy rozwój bazy i infrastruktury turystycznej, w tym o znaczeniu krajowym (Wschodni Szlak Rowerowy Green Velo);
- rozwój tranzytowych korytarzy komunikacyjnych sprzyjający ruchowi turystycznemu (autostrada A4, Via Carpatia, lotnisko w Jasionce, modernizacja linii kolejowych).

Zagrożenia – czynniki negatywnego oddziaływania na środowisko kulturowe:

- niedostateczne finansowanie działalności w zakresie ochrony środowiska kulturowego;
- niekontrolowany rozwój inwestycyjny na obszarach miast i wsi ingerujący w historyczny układ urbanistyczny i ruralistyczny;
- brak kompleksowej i spójnej polityki ochrony dziedzictwa kulturowego na poszczególnych szczeblach administracji;
- brak skutecznej ochrony krajobrazu kulturowego ze względu na minimalną ilość opracowywanych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obszarów o znaczących wartościach kulturowych;
- budzący zastrzeżenia – ze stanowiska konserwatorskiego – rozwój inwestycyjny na obszarach miast, osad wiejskich (d. miasteczek) i wsi ingerujący w otoczenie historycznych układów urbanistycznych i ruralistycznych;

- ekspansja znaczących, wielkogabarytowych inwestycji lokalizowanych w bezpośrednim sąsiedztwie obszarów cennych kulturowo i krajobrazowo;
- zagrożenie postępującym niszczeniem zabytków przemysłu, techniki i sztuki inżynierskiej;
- liczne zagrożenia niszczenia zabytków archeologicznych;
- liberalizacja przepisów prawa budowlanego, dopuszczającego w przypadku nowych inwestycji odstępstwa od zatwierdzonych projektów budowlanych, czego częstym skutkiem jest ewidentne naruszanie wymogów konserwatorskich (np. zmiana kubatury);
- nierozstrzygnięte kwestie własnościowe obiektów zabytkowych, w tym reprivatyzacyjne;
- silne tendencje do zastępowania tradycyjnego drewnianego budownictwa ludowego przez zabudowę współczesną;
- zagrożenie komercjalizacją i modernizacją zabytków bez zachowania ich zabytkowego charakteru;
- niedostatek mechanizmów promujących działania na rzecz ochrony, konserwacji i rewaloryzacji zabytków;
- braki w edukacji kulturowej i niedostateczna świadomość wartości zasobów kulturowych oraz możliwości ich wykorzystania;
- pogarszający się stan techniczny tkanki zabytkowej spowodowany niewłaściwym użytkowaniem, celowym niszczeniem.

V. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE – PRIORYTETY, KIERUNKI DZIAŁAŃ I DZIAŁANIA

Założenia programowe w niniejszym programie zostały zaktualizowane w oparciu o dokonane analizy w zakresie: aktualnych tendencji dotyczących ochrony dziedzictwa, oceny zmian w stanie zachowania zabytków w stosunku do stanu sprzed czterech lat oraz kierunków rozwoju polityki regionalnej województwa podkarpackiego. Większą uwagę zwrócono przede wszystkim na obiekty najcenniejsze oraz potrzebę wzmocnienia ich ochrony i właściwego zarządzania, co ma szczególne znaczenie w kontekście wpisów na *Listę dziedzictwa światowego UNESCO* obiektów z terenu województwa podkarpackiego. Więcej uwagi poświęcono też działaniom skierowanym na wzmocnienie tożsamości regionalnej oraz zachowanie dziedzictwa świadczącego o historycznej wielokulturowości regionu. Wskazane poniżej priorytety, kierunki działań i zadania wynikają zasadniczo z ustawowo określonych celów, jakim służyć powinny programy opieki nad zabytkami. Wybrane założenia programowe wynikają też z wyznaczonych kierunków polityki regionalnej przyjętych przez Samorząd Województwa.

Wybór konkretnych priorytetów dokonany został po wcześniejszej gruntownej analizie zasobu dziedzictwa kulturowego w regionie. Analizie takiej poddano zarówno układy urbanistyczne, budowle sakralne, obiekty architektury rezydencjonalnej, obronnej i użyteczności publicznej, budownictwo drewniane i przemysłowe, zabytkowe zespoły zieleni i cmentarze, bogaty zasób dziedzictwa archeologicznego, zabytki ruchome (zgrupowane w zbiorach muzealnych oraz w obiektach sakralnych), jak również krajobraz kulturowy. O wyborze konkretnych priorytetów, kierunków działań i działań w dużej mierze zdecydowała też dokonana w trakcie prac nad *Programem* ocena stanu zachowania poszczególnych rodzajów zabytków składających się na bogaty zasób dziedzictwa kulturowego regionu oraz analiza zagrożeń i występujących problemów w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Priorytet I – Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego zawiera 3 kierunki działań oraz szereg działań, które odnoszą się do celów nr 1, 2 i 4 określonych w Ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 87 ust. 2) i generalnie służyć mają: dbałości o krajobraz kulturowy regionu, o zachowanie jego charakterystycznych elementów zabytkowych i przyrodniczych oraz dążeniom do rewaloryzacji przekształconych cennych elementów dziedzictwa, a także włączenia dziedzictwa kulturowego w obszar interwencji i wsparcia samorządów lokalnych. Cele takie mogą zostać spełnione poprzez realizację działań ujętych w kierunkach działań odnoszących się do: rewaloryzacji założeń urbanistycznych i ruralistycznych, zachowania tożsamości regionalnej i lokalnej oraz historycznej wielokulturowości regionu, tworzenia parków kulturowych.

Priorytet II – Ochrona i zarządzanie dziedzictwem kulturowym jako czynniki rozwoju społeczno-gospodarczego województwa zawiera 6 kierunków działań oraz działania odpowiadające celom nr 3 do 7 wymienionym w Ustawie

o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 87 ust. 2). Wskazane do realizacji działania i zadania przyczynić się mają przede wszystkim do: ochrony obiektów o szczególnej wartości, zahamowania procesu degradacji zabytków i dążenia do poprawy ich stanu zachowania, wspierania racjonalnego wykorzystania środków finansowych na ratowanie obiektów szczególnie zagrożonych, tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Priorytet III – Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego materialnego i niematerialnego oraz promocja i edukacja służące budowaniu tożsamości zawiera 3 kierunki działań oraz zadania, które zgodne są z celami nr 4 do 7 określonymi w Ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 87 ust. 2). Uwzględnione w tym priorytecie kierunki działań i działania służyć mają przede wszystkim: poszerzeniu wiedzy o zabytkach regionu poprzez wspieranie różnych projektów badawczych, szeroko rozumianemu wykorzystaniu zabytków dla potrzeb edukacyjnych i turystycznych, promowaniu potrzeby ochrony dziedzictwa i dobrych praktyk dotyczących jego wykorzystania.

Priorytet I

Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego

Kierunek działań 1

Rewaloryzacja i rewitalizacja układów urbanistycznych i ochrona układów ruralistycznych

Działania:

1. Systematyczne, konsekwentne wdrażanie zapisów wojewódzkiego planu zagospodarowania przestrzennego odnoszących się do dziedzictwa kulturowego.
2. Historyczne układy urbanistyczne proponowane do ochrony w Wojewódzkim Planie Zagospodarowania Przestrzennego: Babice, Baranów Sandomierski, Bircza, Brzostek, Brzozów, Cieszanów, Czudec, Dębowiec, Dukła, Dynów, Głogów Małopolski, Iwonicz Zdrój, Jaćmierz, Jarosław, Jasło, Jaśliska, Kalwaria Pałacowska, Kańczuga, Krosno, Krzeszów, Krzywca, Lesko, Leżajsk, Lubaczów, Łańcut, Mielec, Mrzygłód, Narol, Nowy Żmigród, Oleszyce, Osiek Jasielski, Pilzno, Pruchnik, Przecław, Przemyśl, Przeworsk, Radymno, Rozwadów, Rudnik, Rybotycze, Rymanów, Rymanów-Zdrój, Rzeszów, Sanok, Sędziszów Małopolski, Sieniawa, Sokołów Małopolski, Stalowa Wola, Strzyżów, Tarnobrzeg, Tyczyn, Ulanów, Ustrzyki Dolne, Wielkie Oczy, Zaklików, Żołyń, z których pierwszorzędne znaczenie posiadają: Jarosław, Krosno, Przemysł i Pruchnik.
3. Wspieranie przez samorząd województwa działań samorządów lokalnych dotyczących opracowania i realizacji planów rewaloryzacji i rewitalizacji centrów historycznych miast oraz dzielnic staromiejskich z zachowaniem wymogów konserwatorskich przy zapewnieniu im właściwych funkcji oraz

zapobieganiu zagrożeniom wynikającym z oddziaływania układów komunikacyjnych. Programy rewaloryzacji powinny być opracowywane w oparciu o dokładne rozpoznanie historycznego rozwoju przestrzennego ze szczególnym uwzględnieniem następujących wytycznych:

- zachowanie i uczytelnienie historycznych układów miast – rynku z historycznie ukształtowaną siecią uliczną,
- ochrona konserwatorska zabudowy zabytkowej oraz zabudowy o cechach regionalnych; wykonywanie prac konserwatorskich zgodnie z zasadą minimalnej niezbędnej ingerencji,
- zachowanie ukształtowania terenu,
- zachowanie kompozycyjnych wartości zespołu wewnątrz architektoniczno-krajobrazowych,
- rekompozycja wewnątrz urbanistycznych zdegradowanych przez: nową zabudowę niedostosowaną do zabytkowego otoczenia, zaniedbania w utrzymaniu i konserwacji obiektów zabytkowych oraz nieodpowiednie zagospodarowanie terenu,
- ochrona ekspozycji charakterystycznych układów kompozycyjnych, wewnątrz urbanistycznych, dominant architektonicznych i osi widokowych oraz sylwety miasta poprzez zachowanie kierunków, ciągów i punktów widokowych,
- sanacja i modernizacja sieci uzbrojenia – likwidacja sieci napowietrznych,
- uporządkowanie działek na zapleczu zabudowy,
- wprowadzanie nowych elementów do istniejącej historycznej zabudowy winno być dokonywane z zachowaniem układów przestrzennych i parcelacyjnych oraz skali i charakteru istniejącej zabudowy,
- ustalenie zasad kształtowania nowej, uzupełniającej zabudowy, dotyczących: bryły, formy, kształtu i pokrycia dachów, materiałów i wystroju architektonicznego,
- uporządkowanie i skodyfikowanie zasad umieszczania reklam,
- rewaloryzacja pierzei rynkowych zgodnie z wytycznymi odnoszącymi się przede wszystkim do gabarytów pierzei, uzupełnienia pierzei, kształtowania bryły i elewacji budynków (kompozycji, podziałów, wystroju, stolarki, formy i pokrycia dachów),
- uporządkowanie ruchu kołowego uwzględniającego ograniczanie występującej uciążliwości komunikacji; ruch pojazdów w obrębie dzielnic staromiejskich powinien być ściśle regulowany, ilość parkingów minimalizowana.

Podkreślić należy, że są to jedynie ogólne wytyczne, natomiast realizacja planów rewaloryzacji i rewitalizacji miast historycznych wynikać powinna każdorazowo z opracowania studium rewaloryzacji opartego na wnikliwych analizach, szczegółowo wskazanych zasadach, indywidualnych dla każdego układu urbanistycznego, określonych w wyniku interdyscyplinarnych prac programowo-przestrzennych, studiów historycznych itp. Jest to konieczne zarówno ze względu na różnorodność struktury funkcjonalno-przestrzennej i odmienny krajobraz kulturowy poszczególnych miast, jak również ze względu na różny stopień przekształcenia układu przestrzennego i kompozycyjnego oraz różny stan zachowania obiektów zabytkowych.

4. Udzielanie pomocy przez Województwo Podkarpackie samorządom Jarosławia i Przemyśla przy rewaloryzacji i rewitalizacji zespołów staromiejskich tych miast – ze względu na:
 - bogaty zasób obiektów o dużych wartościach zabytkowych,
 - zachowany kontekst krajobrazowy,
 - zły stan zachowania znacznej części obiektów zabytkowych wchodzących w skład tych zespołów.
5. Promowanie i wspieranie pozytywnych przykładów rewaloryzacji zabytkowych przestrzeni miejskich, na wzór dokonanych realizacji, np. w Rzeszowie, Jaśle, Krośnie, Sanoku, Pruchniku, Frysztaku.
6. Propagowanie zasad dotyczących dostosowania nowej zabudowy i infrastruktury do warunków krajobrazowych i tradycji miejscowego budownictwa.
7. Popularyzacja wartości zespołów staromiejskich oraz potrzeb i zasad ich rewaloryzacji nastawiona przede wszystkim na szeroko rozumianą społeczność lokalną (inwestorów, właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych oraz pozostałych mieszkańców, zwłaszcza zamieszkałych w obrębie tych zespołów); prezentowanie przez władze samorządowe perspektywicznego pozytywnego obrazu rozwoju szans i korzyści, jakie może przynosić należyta dbałość o szeroko rozumiane dziedzictwo kulturowe (pozyskiwanie dodatkowych funduszy, rozwój turystyki, nowe miejsca pracy).
8. Integracja ochrony zabytków z ochroną przyrody:
 - uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków (w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego) łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej w planach rozwoju województwa,
 - zintegrowanie ochrony dziedzictwa i krajobrazu kulturowego oraz środowiska przyrodniczego przez planowanie przestrzenne. Uwzględnianie w planach zagospodarowania przestrzennego ochrony środowiska naturalnego powiązanego przestrzennie

z założeniami urbanistycznymi i ruralistycznymi oraz zespołami architektonicznymi.

Kierunek działań 2

Zachowanie tożsamości regionalnej i lokalnej oraz historycznej wielokulturowości regionu

Działania:

1. Ochrona obiektów zabytkowych stanowiących pozostałość po dawnych kulturach i narodach.
 - 1.1. Utrzymanie wielokulturowego bogactwa, tożsamości lokalnej i regionalnej m.in. poprzez działania o charakterze edukacyjnym i popularyzatorskim, w tym wspieranie folkloru i sztuki ludowej oraz ochronę wartości niematerialnych.
2. Prowadzenie działań związanych z ochroną niematerialnego dziedzictwa kulturowego – „»ochrona« oznacza środki mające na celu zapewnienie przetrwania niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w tym jego identyfikację, dokumentację, badanie, zachowanie, zabezpieczenie, promowanie, wzmacnianie i przekazywanie, w szczególności poprzez edukację formalną i nieformalną, jak również rewitalizację różnych aspektów tego dziedzictwa” (zgodnie z *Konwencją UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego*).
3. Ochrona dziedzictwa niematerialnego w tym tradycji oraz produktów regionalnych i lokalnych.
 - 3.1. Wspieranie tradycyjnego rzemiosła i ginących zawodów oraz tradycyjnych form działalności gospodarczej.
 - 3.2. Promocja produktów regionalnych i lokalnych, np. drewnianych zabawek z Brzozy Stadnickiej i okolic Leżajska, wyrobów plecionkarskich m.in. w Rudniku i okolicy, ceramiki w Medyni Głogowskiej i Zalesiu, lokalnych, tradycyjnych wyrobów gastronomicznych.
 - 3.3. Wspieranie lokalnych inicjatyw zmierzających do udokumentowania, zachowania, kultywowania wartości niematerialnych (pieśni, podania, legendy, tradycje związane z ważnymi wydarzeniami rodzinnymi jak śluby czy pogrzeby, tradycje związane ze świętami, potrawy regionalne, nazwy miejscowe).
 - 3.4. Wspieranie archiwizacji cyfrowej zasobów niematerialnego dziedzictwa.
 - 3.5. Działania na rzecz ochrony i wspierania tradycji wsi i jej krajobrazu kulturowego w kontekście wykorzystania jako atrakcji turystycznej.
 - wspieranie oryginalnych tradycji podkarpackiej wsi – np. tradycji wielkanocnych straży grobowych,
 - przygotowanie specjalistycznej oferty adresowanej do grup turystów krajowych i zagranicznych zainteresowanych np. nauką dawnych

umiejętności rękodzielniczych, fotografowaniem lub filmowaniem: dawnej zabudowy wiejskiej i małomiasteczkowej, praktykowanych tu obrzędów, czy też pielgrzymek do licznych miejsc odpustowych,

- wpieranie popularnych wydawnictw o kulturze ludowej jako atrakcji turystycznej.

3.6. Wspieranie organizowania imprez folklorystycznych zwłaszcza tych, które mają związek z ochroną najcenniejszych tradycji autentycznego śpiewu i muzykowania oraz popularyzacji tradycji w społeczeństwie. Są to przede wszystkim:

- przeglądy zespołów śpiewaczych, w trakcie których jest prezentowany folklor przekazywany i wyuczony w sposób bezpośredni lub też tworzony ściśle w oparciu o lokalną tradycję folklorystyczną,
 - a. prezentacje gry na określonym zestawie instrumentów typowych dla regionu w ramach przeglądów kapel.

4. Wsparcie działań dotyczących upamiętnienia ważnych wydarzeń historycznych, wybitnych postaci związanych z regionem itp. poprzez działalność wydawniczą (regionalia), organizowanie okazjonalnych wystaw i ekspozycji.

Kierunek działań 3

Tworzenie parków kulturowych jako forma ochrony krajobrazu kulturowego

Działania:

1. Promowanie działań zmierzających do tworzenia parków kulturowych jako skutecznej formy zintegrowanej ochrony cennych obszarów kulturowych województwa podkarpackiego.
2. Parki kulturowe proponowane do powołania na terenie województwa podkarpackiego:
 - a. Bieliny – zabudowa wsi z kościołem parafialnym, klasztorem ss. Dominikanek, zespołem dworsko-parkowym,
 - b. Borek Stary – zespół kościelno-klasztorny oo. Dominikanów,
 - c. Cieszanów – miasto z kościołem, cerkwią, synagogą,
 - d. Dukla – centrum z kościołem parafialnym i zespołem pałacowym, zespół klasztorny oo. Bernardynów i pustelnia św. Jana,
 - e. Iwonicz-Zdrój: uzdrowisko,
 - f. kolejka wąskotorowa Przeworsk – Dynów,
 - g. Kalwaria Paclawska – zespół kościelno-klasztorny oo. Franciszkanów wraz z krajobrazowym zespołem kaplic kalwaryjskich i zabudową miasteczka,
 - h. Krosno – zespół staromiejski,
 - i. Lesko – miasto z kościołem parafialnym, synagogą, zamkiem,

- j. Leżajsk – miasto z zespołem kościelno-klasztornym oo. Bernardynów,
- k. Łańcut – zespół zamkowo-parkowy wraz z zespołem staromiejskim,
- l. Łopienka: dolina bieszczadzka z wyremontowaną kamienną cerkwią – sanktuarium łemkowskim/greckokatolickim,
- m. Magurski Zespół Parków Kulturowych – obejmujący m.in. cerkwie w Kotani, Krempnej, Świątkowej Małej, Świątkowej Wielkiej oraz cmentarze z I wojny światowej,
- n. Odrzykoń – ruiny zamku „Kamieniec” z rezerwatem „Przędki”,
- o. Pilzno – zespół staromiejski,
- p. Pruchnik – drewniana zabudowa małomiasteczkowa,
- q. Przemyśl – zespół staromiejski,
- r. Przemyśl – Twierdza Przemyśl,
- s. Radymno – miasto z zespołem kościelnym, koszarowym,
- t. Rymanów-Zdrój – uzdrowisko,
- u. Rzeszów – stare miasto z kościołami i zamkiem,
- v. Sanok – stare miasto z kościołami i zamkiem,
- w. Sieniawa – zespół pałacowo-parkowy z miastem,
- x. Stalowa Wola – układ urbanistyczny miasta wraz z modernistyczną zabudową z okresu budowy COP-u i z lat 50. XX w.,
- y. Wielkie Oczy – rynek miasteczka z zabudową pierzei oraz trzy świątynie: cerkiew, kościół i synagoga,
- z. Zagórz – ruiny klasztoru oo. Karmelitów,
- aa. Zarzecze – zespół pałacowo-parkowy wraz z kościołem parafialnym,
- bb. Krzeszów – zespół kościelny, z cerkwiskiem rotundą i otoczeniem,
- cc. Ulanów – zespół zabudowy małomiasteczkowej.

Wskazane obszary i zespoły proponowane do utworzenia parków kulturowych nie wykluczają wytypowania do tego celu innych obszarów, jeśli tylko charakteryzują się one znaczącymi wartościami kulturowymi i krajobrazowymi. Proponuje się także tworzenie kulturowych parków archeologicznych, których propozycje znajdują się w Aneksie nr 1.

Priorytet II

Ochrona i zarządzanie dziedzictwem kulturowym jako czynniki rozwoju społeczno-gospodarczego województwa

Kierunek działań 1

Ochrona obiektów zabytkowych o szczególnej wartości, wpisanych oraz predysponowanych do wpisania na Listę dziedzictwa światowego UNESCO oraz Listę Pomników Historii

Działania:

1. Podjęcie działań na rzecz usankcjonowania ochrony otoczenia (tzw. stref buforowych) obiektów z Listy UNESCO jako obszarów prawnie chronionych poprzez odpowiednie zapisy w wojewódzkim planie zagospodarowania przestrzennego oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Inicjowanie i wspieranie działań na rzecz uzupełnienia ochrony tych obiektów ochroną obszarową zapewniającą trwanie i zachowanie krajobrazu kulturowego.
2. Obejmowanie szczególną dbałością i finansowym wsparciem dóbr wpisanych na *Listę dziedzictwa światowego UNESCO* oraz Listę Pomników Historii. Przyjęcie zasady zachowania autentyczności za naczelną zasadę, decydującą o zachowaniu wartości tych miejsc.
3. Wspieranie działań związanych z opracowywaniem Planów Zarządzania obiektów wpisanych na *Listę dziedzictwa światowego UNESCO* w celu zapewnienia należytej im ochrony. Plany te winny uwzględniać najnowsze wymagania dotyczące ochrony i współczesnego wykorzystania (turystyka, promocja, edukacja) w zgodzie z realizacją pryncypiów ochrony.
4. Współpraca i współfinansowanie projektów naukowych i badawczych dotyczących ochrony miejsc światowego dziedzictwa i Pomników Historii.
5. Aktywne uczestnictwo w różnorodnych działaniach i inicjatywach związanych z promocją miejsc światowego dziedzictwa i Pomników Historii. Skuteczna popularyzacja i promocja ww. obiektów zabytkowych i ich wykorzystanie jako miejsc szczególnie atrakcyjnych turystycznie.
6. Wspieranie działań na rzecz poszerzenia *Listy dziedzictwa światowego UNESCO* o kolejne szczególnie wartościowe obiekty z terenu województwa podkarpackiego.
7. Propagowanie dążeń zmierzających do rozszerzenia listy Pomników Historii o kolejne obiekty z terenu województwa: wytypowanie – w oparciu o kryteria brane pod uwagę przy wyborze – obiektów i zespołów obiektów predysponowanych do uznania za Pomniki Historii. Wspieranie działań właścicieli i użytkowników tych obiektów zmierzających do składania wniosków o uznanie za Pomnik Historii oraz do ich konserwacji i należytego utrzymania.
8. Obiekty i zespoły obiektów proponowane do uznania za Pomniki Historii – przykładowe propozycje:
 - a. Baranów Sandomierski – zespół pałacowo-parkowy,
 - b. Bóbrka – kopalnia ropy naftowej,

- c. Iwonicz-Zdrój – zespół zdrojowy,
- d. Jarosław – zespół staromiejski i zespół oo. Dominikanów,
- e. Kalwaria Pałacowska – zespół kościelno-klasztorny oo. Franciszkanów z zespołem kaplic kalwaryjskich,
- f. Krosno – zespół staromiejski,
- g. Posada Rybotycka – cerkiew,
- h. Przemyśl – zespół staromiejski,
- i. Stalowa Wola – układ urbanistyczny z zabudową z okresu COP-u,
- j. Twierdza Przemyśl,
- k. Ulucz – cerkiew.

Powyższa lista ustala priorytety, lecz nie ma charakteru zamkniętego.

Kierunek działań 2

Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania

Działania:

1. Działania dotyczące opieki nad obiektami zabytkowymi, których właścicielem lub posiadaczem jest Województwo Podkarpackie.
 - 1.1. Prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych stanowiących własność wojewódzkich władz samorządowych zgodnie z wytycznymi lub zaleceniami konserwatorskimi.
 - 1.2. Wykonywanie prac konserwatorskich, restauratorskich i remontowych w pierwszej kolejności przy obiektach znajdujących się w złym stanie lub wymagających prac konserwatorskich, a prezentujących znaczne wartości zabytkowe lub historyczne i walory architektoniczne, np. zespół pałacyku myśliwskiego w Julinie.
2. Zagospodarowanie i zapobieganie procesowi degradacji zabytków stanowiących pozostałość po dawnych kulturach i narodach jako charakterystycznych elementów krajobrazu kulturowego Podkarpacia (np. nieużytkowane cerkwie, synagogi, cmentarze różnych wyznań, kościeliska i cerkwiska).
3. Ochrona zabytków architektury drewnianej w tym ich zabezpieczenie przed pożarem oraz architektury regionalnej, tradycyjnej zabudowy.
4. Ochrona zabytkowych zespołów dworsko-parkowych i folwarcznych:
 - 4.1. Wspieranie działań zmierzających do rewaloryzacji zespołów dworsko-parkowych oraz do zagospodarowania nieużytkowanych i popadających w ruinę podworskich zabudowań gospodarczych.

4.2. Podjęcie inicjatyw zmierzających do:

- powstrzymania postępującego procesu degradacji dworskich parków i ogrodów,
 - przeciwdziałania przekształceniom zabytkowych założeń ogrodowych i parkowych na skutek wprowadzania niewłaściwych programów użytkowych,
 - wypracowania merytorycznej współpracy w zakresie opieki nad zabytkowymi założeniami zieleni instytucji zajmujących się ochroną środowiska, planowaniem przestrzennym i ochroną zabytków.
5. Udzielanie pomocy finansowej z Budżetu Województwa Podkarpackiego z przeznaczeniem na dofinansowanie prac w zakresie ochrony, konserwacji i zabezpieczenia zabytków zgodnie z uchwalonymi przez Sejmik Województwa Podkarpackiego zasadami. Z budżetu Województwa Podkarpackiego udzielane będą dotacje celowe na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, znajdującym się na terenie województwa podkarpackiego, posiadającym istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub naukowe oraz znajdującym się w złym stanie technicznym. Szczegółowe kryteria oraz tryb weryfikacji i przyznawania pomocy finansowej, jak też jej realizacji określa stosowny regulamin przyjmowany w postaci Uchwały Sejmiku Województwa Podkarpackiego.
6. Ochrona archeologicznego dziedzictwa kulturowego.
- 6.1. Wspieranie działań na rzecz zachowania archeologicznej substancji zabytkowej.
- popieranie rozszerzenia chronionego zasobu archeologicznego (Aneks nr 1 i nr 2 do niniejszego *Programu* zawiera listę propozycji cennych stanowisk archeologicznych nie objętych ochroną prawną).

Kierunek działań 3

Wzmocnienie poziomu ochrony zabytków przemysłu, techniki i sztuki inżynierskiej

Działania:

1. Wykonanie kompleksowego rozpoznania zasobu zabytków przemysłowych w województwie podkarpackim oraz wybór obiektów szczególnie wartościowych; wytypowanie i wykonanie prac studialnych wraz z propozycjami adaptacji do nowych funkcji najcenniejszych obiektów przemysłowych (działania wspólnie z samorządami lokalnymi, stowarzyszeniami, wojewódzkim konserwatorem zabytków, NID Oddział Rzeszów).
2. Wspieranie działań związanych z ochroną i rewaloryzacją wybranych cennych obiektów i zespołów obiektów pozostających w złym stanie technicznym oraz ich promocja.

3. Wspieranie działań zmierzających do objęcia ochroną (zabezpieczenie, remonty i konserwacja oraz rewitalizacja) zabytkowych obiektów kolejowych (dworce kolejowe, budynki pomocnicze, infrastruktura towarzysząca) jako historycznie uwarunkowanych form architektonicznych charakterystycznych dla miast i miasteczek galicyjskich.
4. Promocja obiektów i zespołów obiektów przemysłowych ze szczególnym uwzględnieniem zabytków przemysłu trwale wpisanych w tradycję województwa (m.in. przemysł naftowy, obiekty przemysłowe związane z COP-em, hutnictwo szkła).
5. Wspieranie rozwoju i promocji Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego im. I. Łukasiewicza w Bóbrce – z najstarszą na świecie kopalnią ropy naftowej i unikatowymi zabytkami techniki związanymi z przemysłem naftowym – jako jednej z głównych atrakcji wyróżniających nasze województwo.

Kierunek działań 4

Opieka nad zabytkami ruchomymi

Działania:

Muzealia

1. Wsparcie procesów digitalizacji zbiorów muzealnych znajdujących się na terenie województwa podkarpackiego.
2. Wspieranie działań mających na celu zapewnienie odpowiedniej bazy lokalowej instytucji muzealnych Samorządu Województwa Podkarpackiego.
3. Konserwacja najcenniejszych zabytków ruchomych i archeologicznych.
4. Dążenie do zwiększenia ilości środków przeznaczanych na zakupy dzieł sztuki w muzeach podległych samorządowi województwa (proporcjonalnie do lokalowych możliwości instytucji muzealnych).

Zabytki ruchome poza zbiorami muzealnymi

1. Kontynuacja dofinansowywania prac konserwatorskich przy obiektach o znaczącej wartości artystycznej, historycznej lub naukowej.

Kierunek działań 5

Podejmowanie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami

Działania:

1. Dążenie do zwiększenia wysokości funduszy przeznaczonych na opiekę nad zabytkami (prace konserwatorskie, edukacja i popularyzacja).
2. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości, np. poprzez budowę i promocję produktów turystycznych w oparciu o dziedzictwo kulturowe.

3. Wspieranie rozwoju muzeów, skansenów, izb pamięci oraz unowocześnienie instytucji opieki nad zbiorami.
4. Wspieranie rozwoju i promocja gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach oferujących wypoczynek i rozrywkę oparte na miejscowych tradycjach (regionalne potrawy, zwyczaje, muzyka, rzemiosło).
5. Wspieranie działań zmierzających do tworzenia miejsc pracy związanych z zagospodarowaniem i popularyzacją dziedzictwa kulturowego; szkolenie specjalistów reprezentujących „ginące” zawody – np. w rzemiosłach związanych z tradycyjną sztuką budowlaną.

Priorytet III

Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego materialnego i niematerialnego oraz promocja i edukacja służące budowaniu tożsamości

Kierunek działań 1

Rozpoznanie i dokumentowanie zasobu zabytków oraz przetwarzanie informacji o zabytkach

Działania:

1. Tworzenie systemów gromadzenia, przetwarzania i udostępniania informacji o dziedzictwie kulturowym województwa podkarpackiego (projekt będzie wspomagał działania na rzecz regionalnej edukacji kulturalnej i badania naukowe w zakresie nauk humanistycznych oraz procesy decyzyjne z zakresu polityki konserwatorskiej).
2. Udział i współfinansowanie projektów badawczych dotyczących dziedzictwa kulturowego.
3. Wspieranie programów współpracy z Ukrainą i Słowacją w zakresie prowadzenia badań naukowych, prac konserwatorskich, ewidencjonowania i dokumentowania obiektów zabytkowych, organizowania wspólnych sesji i konferencji naukowych, wydawania publikacji popularyzujących tereny przygraniczne po obu/trzech stronach granicy (m.in. w ramach odpowiednich, ukierunkowanych na współpracę transgraniczną programów unijnych).
4. Wspieranie organizowania praktyk studenckich mających na celu dokumentowanie zasobu dziedzictwa kulturowego województwa podkarpackiego.

Kierunek działań 2

Działania szkoleniowe oraz edukacja i promocja wiedzy o dziedzictwie kulturowym regionu

Działania:

1. Inicjowanie i wspieranie projektów działań edukacyjnych w obszarze dziedzictwa kulturowego. Wzmocnienie ogólnospołecznej edukacji powszechnej, w tym edukacji dzieci i młodzieży nastawionej na poznanie wartości tzw. małych ojczyzn i wskazanie potrzeby ochrony krajobrazu kulturowego jako swoistego wyróżnika i świadectwa tożsamości regionalnej oraz edukacji profesjonalnej na rzecz dziedzictwa kulturowego, podniesienie poziomu kształcenia kadr zarządzających potencjałem dziedzictwa kulturowego.
2. Współpraca przy organizacji Europejskich Dni Dziedzictwa (EDD) jako corocznej imprezy promującej dziedzictwo kulturowe. Zakłada się, że obowiązująca formuła EDD jako imprezy popularnej, o masowym charakterze wymaga współdziałania z jednostkami samorządu terytorialnego, w tym Samorządem Województwa Podkarpackiego, w zakresie organizacji i promocji. Głównym celem EDD jest pobudzenie do działania maksymalnej liczby jednostek samorządu terytorialnego, muzeów, stowarzyszeń i osób fizycznych, udział jak największej liczby uczestników mogących odwiedzić jak największą liczbę zabytków i zaproponowanie bogatej, interesującej oferty.
3. Wspieranie działań edukacyjnych i promocyjnych oraz popularyzujących wiedzę o dziedzictwie kulturowym województwa podkarpackiego – w szczególności:
 - przygotowanie i organizacja konferencji naukowych,
 - opracowanie i wydruk publikacji,
 - organizacja konkursów,
 - wspieranie projektów edukacyjnych poświęconych upowszechnianiu historii i dziedzictwa kulturowego,
 - popularyzacja dobrych realizacji konserwatorskich i budowlanych przy zabytkach, popularyzacja dobrych praktyk projektowych przy zabytkach, a także zagospodarowaniu obszarów oraz terenów cennych kulturowo, przyrodniczo i krajobrazowo,
 - wspieranie inicjatyw zmierzających do publicznej prezentacji obiektów zabytkowych znajdujących się w zbiorach prywatnych lub w zbiorach publicznych na co dzień nie dostępnych (w formie wystaw czasowych, incydentalnych pokazów, „dni otwartych” itp.).
4. Wspieranie wydawnictw i publikacji, w tym multimedialnych, o zabytkach i krajobrazie kulturowym regionu, zwłaszcza jako elementu oferty turystycznej.
5. Wspieranie tworzenia oraz promocja markowych, ponadlokalnych produktów kulturowych i turystycznych województwa opartych na zasobach dziedzictwa kulturowego ze szczególnym uwzględnieniem wielokulturowości i wielowyznaniowości.

6. Poprawa dostępności miejsc, obiektów oraz zbiorów mających charakter ogólnopolskich oraz ponadregionalnych atrakcji turystycznych lub reprezentujących unikatowe dziedzictwo kulturowe i/lub przyrodnicze regionu.
7. Stworzenie programu wspólnej promocji muzeów województwa podkarpackiego.
8. Podejmowanie działań w celu wykorzystania obiektów zabytkowych (zwłaszcza nieużytkowanych) dla potrzeb rozwoju infrastruktury turystycznej oraz dla rozwoju alternatywnych źródeł dochodu na obszarach wiejskich.
9. Promocja ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego poprzez różnego rodzaju przedsięwzięcia jak np. organizowanie festynów, pikników i pokazów archeologicznych (archeologiczno-historycznych), jak również tworzenie szlaków turystycznych, ścieżek edukacyjnych, wystaw i prezentacji tematycznie związanych z archeologią, a także większą promocję tego typu wydarzeń w Internecie itp. (por. np. Aneksy 3 oraz 4).
10. Przeredagowanie, uaktualnienie i uzupełnienie na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego informacji o dziedzictwie kulturowym regionu (m.in. informacje o dziedzictwie archeologicznym).
11. Współpraca transgraniczna Województwa Podkarpackiego i odpowiednich jednostek administracyjnych Słowacji i Ukrainy w zakresie promocji i wykorzystywania dla celów turystycznych, edukacyjnych itp. zasobów kulturowych – transgraniczne tematyczne szlaki dziedzictwa, wystawy zbiorów muzealnych, pielgrzymki i imprezy religijne.

Kierunek działań 3

Tematyczne szlaki turystyczne

Działania:

1. Działania zmierzające do tworzenia nowych tematycznych szlaków turystycznych: rowerowych, pieszych, samochodowych i wodnych uzupełniających obecną strukturę. Bogactwo zasobów kulturowych, w dużej mierze nieprzekształconych układów przestrzenno-krajobrazowych, stwarza możliwości wzbogacenia dotychczasowej oferty. Szlaki turystyczne tworzone w oparciu o zasoby kulturowe mogą łączyć się ze szlakami czy obszarami przyrodniczymi takimi, jak parki krajobrazowe, parki narodowe, a także pokrywać się, łączyć lub przecinać ze szlakami o różnej tematyce.

Proponowane do utworzenia:

- Karpacki szlak śladami dawnej kultury szlacheckiej,
- Szlak Twierdzy Przemyśl,
- Szlak Linii Mołotowa,
- Szlak Ordynacji Potockich,

- Szlak kamieniarki bruśnieńskiej,
a także proponowane archeologiczne: szlaki i ścieżki edukacyjne – propozycje zawarte w Aneksach nr 3 i 4.
2. Utrzymywanie i promowanie istniejących szlaków kulturowych poprzez wydawnictwa reklamowe, przewodniki, płyty CD, reklamy na targach turystycznych krajowych i zagranicznych itp.:
- Szlak Architektury Drewnianej,
 - Szlak Architektury Art Deco,
 - Szlak Chasydzki,
 - Szlak Ikon „Dolina Sanu”,
 - Szlak Ikon „Dolina Osławy”,
 - Szlak Gniazd Rodowych Lubomirskich,
 - Szlak „Śladami Aleksandra Fredry”,
 - Szlak „Śladami Dzielnego Wojaka Szwejka”
 - Szlak Dziedzictwa Kulturowego Miasta Krosna,
 - Szlak Garncarski,
 - Polsko-słowacki Szlak Świątyń Karpackich Stropkov-Krosno,
 - Szlak Naftowy (Jasło-Lwów),
 - Forteczna trasa Rowerowa,
 - Szlak wodny „Błękitny San”,
 - Szlak Tradycyjnego Rzemiosła Podkarpacia,
 - Szlak Frontu Wschodniego I Wojny Światowej,
 - Jasielski szlak winny
 - Szlak militarny
 - Szlak papieski
 - Karpacki Szlak Ogrodów i Domów Historycznych
 - Szlak Centralnego Okręgu Przemysłowego
 - Szlak kulinarny „Podkarpackie smaki”
 - Szlak Podkarpackiego Jadła i Wina
3. Tworzenie wspólnych tematycznych szlaków dziedzictwa i szlaków turystyczno-krajoznawczych ze Słowacją i Ukrainą.

4. Inicjowanie i wspieranie działań w kierunku ścisłej współpracy samorządów w tworzeniu tras łączących region.
5. Kordynacja działań promocyjnych w odniesieniu do szlaków przebiegających przez teren kilku województw (np. poprzez publikowanie serii wydawniczej o ujednocionej szacie graficznej).
6. Współdziałanie z Urzędem Marszałkowskim Województwa Małopolskiego w celu rozszerzenia wybranych szlaków edukacyjno-turystycznych istniejących na terenie województwa małopolskiego na teren województwa podkarpackiego i ich ujednoczenia (sposób oznakowania, tablice informacyjne itp., tak jak funkcjonuje to w przypadku Szlaku Architektury Drewnianej).
Dotyczy to w szczególności następujących szlaków województwa małopolskiego:
 - Szlak Gotycki,
 - Szlak Cerkwi Łemkowskich,
 - Szlak Cmentarzy Wojskowych z I Wojny Światowej.
7. Podjęcie współpracy z Urzędem Marszałkowskim Województwa Lubelskiego w celu organizacji wspólnych inicjatyw turystycznych na terenie szeroko rozumianego Roztocza – np. szlaków turystycznych.
8. Podejmowanie inicjatyw zmierzających do należytego utrzymania obiektów zabytkowych znajdujących się na szlakach dziedzictwa, współfinansowanie prac konserwatorskich obiektów pozostających w złym stanie jako niezbędny czynnik podniesienia konkurencyjności oferty turystyki tematycznej.
9. Uzupełnienie informacji przy zamkniętych obiektach znajdujących się na Szlaku Architektury Drewnianej o dane dotyczące możliwości zwiedzania wnętrza.

VI. INSTRUMENTY WDRAŻANIA I OCENA WYNIKÓW WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM NA LATA 2018-2021

1. Instrumenty wdrażania Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim

Instrumentami wdrażania *Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim* dysponują wszystkie podmioty zobowiązane do działań zapisanych w Ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Wojewódzkie władze samorządowe mają do dyspozycji liczne instrumenty bezpośredniego i pośredniego oddziaływania, w tym:

- finansowe wspieranie określonych przedsięwzięć – możliwość ujmowania w rocznych budżetach środków finansowych na zagadnienia związane z ochroną zabytków,
- sporządzanie i aktualizowanie planu przestrzennego zagospodarowania województwa,
- inspirowanie działań niezależnych podmiotów społecznych, gospodarczych i politycznych (np. władz samorządowych gmin i powiatów, instytucji biznesowych), stymulowanie powstawania zrzeszeń publiczno-prywatnych, informowanie środowisk, opinii publicznej, władz państwowych itp. o swoich zamiarach i wpływanie na regionalną politykę kulturalną,
- inspirowanie podległych instytucji kultury do działań związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego,
- promowanie pozytywnych działań w ochronie zabytków np. przez fundowanie nagród, nagłaśnianie przez media, przyznawanie dyplomów itp.

Określone w Programie zadania winny być także wdrażane przez samorządy powiatów, miast i gmin na drodze realizowania ustawowych obowiązków, m.in. poprzez:

- planowanie w rocznych budżetach jednostek samorządu terytorialnego wszystkich szczebli środków finansowych na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami,
- opracowywanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i ujęcia w nich zagadnień dotyczących ochrony zabytków,
- opracowywanie studiów historyczno-urbanistycznych, programów opieki nad zabytkami, studiów krajobrazowych itp.,
- stymulowanie działań właścicieli obiektów zabytkowych do ich utrzymywania w należytym stanie,
- inspirowanie działań niezależnych podmiotów (instytucje, stowarzyszenia, osoby prawne i fizyczne) na rzecz zagospodarowania zabytków, ich promocji i popularyzacji.

Zakłada się, że zadania określone w Wojewódzkim Programie Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim będą realizowane w wyniku następujących działań:

1. wspólne działanie władz regionu z ministerstwem właściwym do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego, z wojewódzkim konserwatorem zabytków, jednostkami samorządu terytorialnego, diecezjami, organizacjami pozarządowymi i stowarzyszeniami regionalnymi, ośrodkami naukowymi oraz właścicielami i posiadaczami obiektów;
2. działania własne władz regionu:
 - a. prawne – tworzenie prawa miejscowego;
 - b. finansowe – finansowanie instytucji kultury (m.in. muzeów), dotacje, nagrody, zachęty dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych oraz należyte utrzymywanie, wykonywanie remontów i prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych będących własnością województwa;
 - c. programowe – realizacja projektów i programów regionalnych;
 - d. inne – działania stymulujące, promocyjne, edukacyjne itp.;
3. działania w ramach programów dofinansowywanych z funduszy Unii Europejskiej.

2. Ocena wyników Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim

W odniesieniu do wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami *Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* stanowi:

1. Zarząd Województwa Podkarpackiego ma obowiązek sporządzania co 2 lata sprawozdania z realizacji programu, które przedstawia się Sejmikowi Województwa Podkarpackiego (zgodnie z art. 87 pkt 5),

2. Sprawozdanie z realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami będzie przekazywane Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i Podkarpackiemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (zgodnie z art. 87 pkt 6),
3. Z uwagi na zasięg i skalę programu wskazane byłoby, aby sporządzanie ocen wyników Programu realizowane było przez Zarząd Województwa przy wsparciu wyspecjalizowanych instytucji, a to:
 - Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
 - Narodowego Instytutu Dziedzictwa – Oddział Terenowy w Rzeszowie.

Program zostanie udostępniony do publicznej wiadomości na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego (www.wrotapodkarpackie.pl).

2.1. Proponowane wskaźniki realizacji Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2018–2021:

- Wysokość środków finansowych budżetu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego przeznaczonych na ochronę i opiekę nad zabytkami w rozbiciu na obiekty własne i dotacje dla beneficjentów zewnętrznych

Priorytet I. Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego

- Liczba zrealizowanych programów rewitalizacji historycznych centrów miast oraz dzielnic staromiejskich,
- Liczba zjawisk dziedzictwa niematerialnego umieszczonych w regionalnym inwentarzu dziedzictwa niematerialnego,
- Liczba utworzonych parków kulturowych,
- Liczba dofinansowanych przez samorząd i współorganizowanych przez instytucje podległe imprez folklorystycznych.

Priorytet II. Ochrona i zarządzanie dziedzictwem kulturowym jako czynniki rozwoju społeczno-gospodarczego województwa

- Wysokość środków finansowych budżetu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego przeznaczonych na prace remontowo-konserwatorskie obiektów wpisanych na *Listę Dziedzictwa Światowego UNESCO*,
- Liczba obiektów wpisanych na Listę Pomników Historii,
- Liczba muzealiów poddanych digitalizacji ze zbiorów muzealnych podległych instytucji,
- Liczba zwiedzających podległych muzeów w rozbiciu na poszczególne instytucje,

- Liczba muzealiów poddanych konserwacji muzeów podległych,
- Liczba zmodernizowanych ekspozycji muzealnych w jednostkach podległych,
- Liczba zabytków architektury drewnianej zaopatrzonych w instalacje przeciwpożarowe.

Priorytet III. Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego materialnego i niematerialnego oraz promocja i edukacja służące budowaniu tożsamości

- Liczba projektów edukacyjnych i promocyjnych dotyczących dziedzictwa kulturowego wspartych przez samorząd województwa,
- Liczba nowych szlaków kulturowy.

VII. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM

Przedstawione poniżej informacje są wskazaniem możliwości finansowania w różnorodnych obszarach działań związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego. Nie stanowią jednak bezpośredniego wskazania sposobów finansowania poszczególnych zadań. Ponieważ opieka i ochrona zabytków realizowana jest poprzez różnorodne działania – dotyczące zarówno sfery materialnej (np. konserwacja i renowacja zabytków, zabezpieczenia) jak i niematerialnej (np. edukacja i popularyzacja wiedzy) – system finansowania ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce złożony jest z wielu różnorodnych i niezależnych od siebie elementów. Zakłada się, że źródłem finansowania zadań wskazanych do realizacji w *Programie*, będą zarówno środki, które pozostają w dyspozycji lub w zasięgu wojewódzkich władz samorządowych, jak również inne źródła (rządowe, prywatne, itp.)

Podstawowymi źródłami finansowania są:

- finanse publiczne:
 - krajowe (budżet państwa, budżety samorządów terytorialnych wszystkich szczebli, fundusze celowe),
 - zagraniczne (środki Unii Europejskiej i inne środki pomocowe),
- finanse prywatne (osób fizycznych i prawnych, organizacji pozarządowych, stowarzyszeń, fundacji, kościelnych osób prawnych itp.).

Zgodnie z *Ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega m.in. na zapewnieniu warunków do dokumentowania zabytku, popularyzacji wiedzy o nim, a także na prowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych oraz jego zabezpieczeniu, dla utrzymania zabytku oraz jego

otoczenia

w jak najlepszym stanie. Finansowanie tych działań także jest obowiązkiem podmiotu posiadającego tytuł prawny do zabytku – osób fizycznych, jednostek organizacyjnych – a więc właścicieli, trwałych zarządców, użytkowników wieczystych. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tego rodzaju tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym. Wsparciem w realizacji tych zadań mogą być środki publiczne przekazywane w formie dotacji celowej, udzielanej na wniosek właściciela, użytkownika lub osób przez nie upoważnionych.

1. Finanse publiczne – budżet państwa i budżety samorządów terytorialnych

Dotacje na ochronę dziedzictwa kulturowego, w tym na prace restauratorskie, konserwatorskie i roboty budowlane, przeznaczane z budżetu państwa i budżetów samorządów lokalnych, mogą być udzielane przez:

- Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego) oraz innych ministrów,
- wojewódzkiego konserwatora zabytków (ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest wojewoda),
- sejmik województwa (budżet województwa),
- rady powiatów (budżety powiatów),
- rady gmin (budżety gmin),
- rady miast (budżety miast).

1.1. Budżet Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego dysponuje instrumentami finansującymi działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego na mocy przyjętych rozwiązań wynikających z *Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004–2020*.

Corocznie Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego ogłasza nabór wniosków do prowadzonych przez siebie programów. Ogłaszane decyzją Ministra Kultury

i Dziedzictwa Narodowego programy stanowią podstawę ubiegania się o środki ministra na zadania z zakresu kultury realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego, instytucje kultury, instytucje filmowe, szkoły i uczelnie artystyczne, organizacje pozarządowe oraz podmioty gospodarcze. Dla realizacji zadań z zakresu ochrony zabytków najważniejszy jest program *Ochrona zabytków*.

Programy określają: cele, zadania, typy projektów, alokację finansową, uprawnionych wnioskodawców, tryb naboru i wyboru wniosków, kryteria oceny, zobowiązania wnioskodawców oraz wskaźniki monitoringu. Szczegółowy opis każdego programu i priorytetu zamieszczony jest na stronie internetowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Na 2018 rok Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego ogłosił kilka programów, z których najważniejsze znaczenie dla realizacji zadań niniejszego *Programu* ma program *Ochrona zabytków*. Celem programu jest zachowanie

materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

Celem programu *Wspieranie działań muzealnych* jest wspieranie działalności w zakresie opieki konserwatorskiej nad muzealiami, archiwaliami i księgozbiorami, a także – prezentacji zbiorów w postaci atrakcyjnych poznawczo projektów wystawienniczych.

Celem programu *Kultura ludowa i tradycyjna* jest wspieranie zjawisk związanych ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania.

Celem programu *Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą* jest poprawa stanu zachowania i wzmocnienie ochrony dziedzictwa kulturowego znajdującego się poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej oraz upowszechnianie wiedzy na jego temat.

Celem programu *Ochrona zabytków archeologicznych* jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych.

Celem programu *Kultura cyfrowa* jest udostępnianie i umożliwianie ponownego wykorzystywania zasobów cyfrowych do celów popularyzacyjnych, edukacyjnych i naukowych, uwzględniające opracowanie i digitalizację zasobów dziedzictwa kulturowego.

1.2. Budżet wojewódzkiego konserwatora zabytków

Wojewódzki konserwator zabytków, oprócz działań administracyjnych, realizuje ustawowo określone zadania dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego, przy pomocy środków z budżetu państwa w części, której dysponentem jest wojewoda. Udzielane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków dotacje dotyczą ściśle określonych w ustawie o ochronie zabytków prac konserwatorskich, restauratorskich i budowlanych przy zabytkach nieruchomych i ruchomych.

Dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków na prace restauratorskie, konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków udzielane są – podobnie jak dotacje ministra kultury – na podstawie ustaw (o ochronie zabytków, o finansach publicznych) i aktów wykonawczych do nich (rozporządzeń). Katalog zadań uprawniający do ubiegania się o dotacje jest ten sam, co w przypadku dotacji ministra. W przypadku dotacji wojewódzkiego konserwatora zabytków także występuje zawężenie pomocy do obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Omawiane dotacje realizowane są w cyklu danego roku budżetowego, adekwatnie do wielkości przyznaných środków finansowych.

Podkarpacki Wojewódzki Konserwator Zabytków corocznie ogłasza nabór wniosków w dwóch terminach: do 28 lutego dla wniosków na prace planowane do

wykonania w danym roku oraz do 30 czerwca na realizację refundacji poniesionych wcześniej nakładów.

Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i budowlane może m.in. obejmować nakłady konieczne na: sporządzanie ekspertyz technicznych i konserwatorskich; badań konserwatorskich, architektonicznych lub archeologicznych; opracowanie programu konserwatorskiego, projektów budowlanych; zabezpieczanie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku, odnowienie i odtworzenie okładzin architektonicznych, tynków, okien, drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego; modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych; wykonanie izolacji przeciwwilgociowej; uzupełnienie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach architektonicznych; zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, wyeksponowanie oryginalnych elementów parku, wykonanie instalacji przeciwwłamaniowej, przeciwpożarowej i odgromowej.

1.3. Fundusz Kościelny w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji

Dodatkową możliwość wsparcia prac przy zabytkach sakralnych daje Fundusz Kościelny (funkcjonujący w ramach Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji). Fundusz Kościelny jest ustawową formą rekompensaty za utracone przez kościoły dobra ziemskie.

Jednym z celów funduszu jest dofinansowanie remontów i prac konserwatorskich zabytkowych obiektów sakralnych (w szczególności: remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolacja, remonty i wymiana zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, wodnej, kanalizacyjnej, odgromowej). W szczególnie uzasadnionych przypadkach może nastąpić finansowanie z Funduszu Kościelnego remontu ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych (takiego jak np.: instrumenty muzyczne, dzwony) oraz stałych elementów wystroju wewnątrz (takich jak np.: ołtarze, polichromie, freski, posadzki). Z Funduszu Kościelnego nie finansuje się co do zasady prac dotyczących otoczenia obiektu (takich jak np.: chodniki, ogrodzenia, trawniki). Dofinansowanie nie zawiera ograniczenia związanego z wpisaniem obiektu do rejestru zabytków: dotyczy wszystkich obiektów sakralnych, także tych, znajdujących się w ewidencji konserwatorskiej.

1.4. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

W szczególnych sytuacjach możliwe jest pozyskanie środków z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Rzeszowie. Fundusz dysponuje środkami przeznaczonymi na finansowanie ochrony środowiska

i gospodarki wodnej w celu realizacji zasady zrównoważonego rozwoju i polityki ekologicznej państwa oraz na współfinansowanie projektów inwestycyjnych, kosztów operacyjnych i działań realizowanych z udziałem środków pochodzących z Unii Europejskiej.

1.5. Budżet Województwa Podkarpackiego

Z budżetu Województwa Podkarpackiego mogą być udzielane dotacje celowe na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku

wpisanym do rejestru zabytków, znajdującym się na terenie województwa podkarpackiego, posiadającym istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub naukowe oraz znajdującym się w złym stanie technicznym.

O dotację może ubiegać się każdy podmiot będący właścicielem lub posiadaczem zabytku, jeżeli posiadanie to oparte jest o tytuł prawny do zabytku wynikający z użytkowania wieczystego, ograniczonego prawa rzeczowego, trwałego zarządu albo stosunku zobowiązaniowego.

Szczegółowe kryteria oraz tryb weryfikacji i przyznawania pomocy finansowej, jak też jej realizacji określa stosowny regulamin przyjmowany w postaci uchwały Sejmiku Województwa Podkarpackiego.

Ponadto w ramach sprawowanego nad działalnością kulturalną mecenatu Samorząd Województwa Podkarpackiego udziela dotacji celowych dla organizacji pozarządowych i innych podmiotów.

1.6. Budżety samorządów lokalnych

Działając na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami organy stanowiące samorządów lokalnych, a więc Rady Powiatów, Rady Gmin, Rady Miast, mają prawo udzielania dotacji na prace restauratorskie, konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na ich terenie. Zasady udzielania ww. dotacji, są określane w podjętych uchwałach, tworzących prawo lokalne.

1.7. Środki europejskie

Znaczne środki finansowe na różnorodne działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego, są możliwe do pozyskania z funduszy europejskich.

W ramach tych funduszy najważniejszym źródłem finansowania różnorodnych projektów kulturalnych jest obecnie Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020.

Ponadto o środki europejskie na realizację projektów z zakresu kultury można się starać składając wnioski do Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Projekty te realizowane są w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko oraz Mechanizmu Finansowego EOG 2014-2021.

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko

VIII oś priorytetowa Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 ma na celu ochronę

i rozwój dziedzictwa kulturowego, zarówno materialnego, jak i niematerialnego, a także rozwój zasobów kultury. W ramach priorytetu VIII będzie można realizować projekty przede wszystkim z zakresu zachowania dziedzictwa kulturowego: renowacji zabytków wraz z otoczeniem, konserwacji zabytków ruchomych, zabytkowych parków i ogrodów. Ponadto, dofinansowanie będą mogły uzyskać projekty mające na celu przebudowę czy rozbudowę instytucji kultury oraz szkół i uczelni artystycznych z przeznaczeniem ich na cele kulturalne.

Mechanizm Finansowy EOG 2014-2021

Mechanizm Finansowy EOG, obok funduszy strukturalnych, stanowi największe źródło zewnętrznego finansowania kultury w Polsce. Środki przeznaczone przez trzy kraje Europejskiego Obszaru Gospodarczego: Norwegię, Islandię i Liechtenstein aktywnie wspierają działania m.in. z zakresu kultury. Podczas przygotowywania niniejszego Programu trwały prace prowadzące do określenia szczegółowych obszarów, które będą wspierane w ramach danego programu, oraz zasad prowadzenia naboru wniosków.

2. Finanse niepubliczne – źródła prywatne

Według zapisu w *Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004–2020*: „polski model finansowania kultury zakłada, że sektor publiczny jest głównym, ale nie jedynym mecenasem kultury. Mecenat prywatny jest uzupełnieniem, a nie alternatywą dla publicznego finansowania kultury. Łączenie środków publicznych z prywatnymi jest także swoistym docelowym elementem systemu”. W praktyce jednak, szczególnie dotyczącej utrzymania, rewaloryzacji i konserwacji zabytków nieruchomych znajdujących się w rękach osób prywatnych lub osób prawnych (szczególnie przedsiębiorstw), finansowanie w znacznej mierze odbywa się w oparciu o własne środki. Wielkość niepublicznych źródeł finansowania – zarówno osób fizycznych jak i osób prawnych, w tym przedsiębiorstw, organizacji pozarządowych, stowarzyszeń, fundacji, kościelnych osób prawnych itp. – przeznaczanych na ten cel jest z pewnością znaczna, lecz trudna do oszacowania.

3. Finansowanie działalności naukowej, edukacyjnej i popularyzatorskiej

Realizacja i finansowanie działalności popularyzatorskiej, edukacyjnej i naukowej, jest działaniem wykonywanym przez wiele niezależnych podmiotów. Działalność ta jest jednym z celów statutowych zarówno instytucji finansowanych z budżetu państwa należących do sektora administracji zespolonej (Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków), jak i będących w gestii Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (Oddział Terenowy Narodowego Instytutu Dziedzictwa w Rzeszowie) oraz samorządowych instytucji kultury Województwa Podkarpackiego, stowarzyszeń i organizacji pozarządowych, korzystających z dotacji państwowych, samorządowych i prywatnych. Jednostki te realizują działalność popularyzatorską poprzez organizowanie konferencji, wystaw, działalność publicystyczną, prowadzenie imprez promujących dziedzictwo kulturowe województwa podkarpackiego.

Finansowanie działań naukowych, edukacyjnych i popularyzatorskich następuje w różnorodnej formule, co utrudnia zbilansowanie przeznaczanych na nie środków. Przekazywanie środków odbywa się poprzez: dotacje na działalność bieżącą (np. dla instytucji kultury), dotacje celowe przyznawane na zasadach konkursu ofert lub dotacje na realizację wskazanych zadań. W części jest to także działalność podejmowana społecznie przez członków organizacji i stowarzyszeń. Podmioty prowadzące taką działalność korzystają ponadto z prawa aplikowania o środki zewnętrzne np. Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na zadania mieszczące się w priorytetach programów.

ANEKSY

ANEKS 1

Archeologiczne Parki Kulturowe – przykładowe propozycje

1. Bóbrka, gm. Chorkówka, pow. krośnieński, stan. 11 (znane jako Wietrzno-Bóbrka) – wielocłonowe grodzisko (grodziska?) wczesnośredniowieczne z elementami osadnictwa z epoki brązu;
2. Brzezowa, gm. Nowy Żmigród, pow. jasielski, stan. 1 – wielocłonowe grodzisko wczesnośredniowieczne;
3. Chodakówka, gm. Kańczuga, pow. przeworski, stan. 1 – bardzo dobrze zachowane grodzisko wczesnośredniowieczne (z czytelną, podwójną linią wałów);
4. Dąbrówka Starzeńska, gm. Dynów, pow. rzeszowski – relikty zamku, który jest systematycznie odsłaniany podczas trwających od kilku lat badań wykopaliskowych;
5. Lubenia, gm. loco, pow. rzeszowski, stan. 1 – zespół wczesnośredniowieczny: grodzisko wraz z osadami przygodowymi (stanowiska nr 20 i 23);
6. Przedmieście Czudeckie, gm. Czudec, pow. strzyżowski, stan. 7 – grodzisko wczesnośredniowieczne i odkryte relikty murowanego zamku (XIV – XVII w.), który jest systematycznie odsłaniany podczas trwających od kilku lat badań wykopaliskowych;
7. Przemyśl, stan. 1 – teren grodziska wczesnośredniowiecznego z relikdami zabudowy (rotunda oraz palatium) wraz z późniejszym zamkiem (w tym przypadku można by traktować to stanowisko jako część składową w kategorii Parku

Archeologiczno-Architektonicznego, która objąć by mogła również historyczne centrum miasta razem z innymi stanowiskami archeologicznymi);

8. Trepcza, gm. Sanok, pow. sanocki, stan. 1 oraz 2 – zespół dwóch grodzisk wczesnośredniowiecznych wraz z reliktnymi osadnictwem pradziejowego (z epoki brązu jak również okresu lateńskiego) oraz unikatowym, wczesnośredniowiecznym obiektem sakralnym (cerkwią) i cmentarzem ulokowanym wokół budowli cerkiewnej.

ANEKS 2

Wpisy do rejestru zabytków – przykładowe propozycje

W rejestrze zabytków archeologicznych powinny się znajdować najbardziej wartościowe stanowiska. W tym miejscu zostaną zaprezentowane te, które zostały już wstępnie rozpoznane wykopaliskowo lub nawet przebadane w większej części:

1. Boratyn, gm. Chłopice, pow. jarosławski, stan. 17 – stanowisko wielokulturowe (w tym cmentarzysko wczesnośredniowieczne), aktualnie w większej części przebadane ze względu na przebieg przez jego obszar autostrady A4;
2. Grodzisko Dolne, gm. loco, pow. leżajski, stan. 21 – stanowisko wielokulturowe;
3. Grodzisko Dolne, gm. loco, pow. leżajski, stan. 22 – stanowisko wielokulturowe;
4. Hłomcza, gm. Sanok, pow. sanocki, stan. 1 – stanowisko wielokulturowe;
5. Lipnik, gm. Kańczuga, pow. przeworski, stan. 5 – cmentarzysko i osada z epoki brązu;
6. Lubaczów, gm. loco, pow. lubaczowski, stan. 2 – osada i zespół zamkowy;
7. Łąka, gm. Trzebownisko, pow. rzeszowski, stan. 11 – 16 – rozległe stanowiska wielokulturowe, aktualnie w większej części przebadane ze względu na przebieg przez ich obszar autostrady A4;
8. Łukawica, gm. Narol, pow. lubaczowski, stan. 22 – stanowisko wielokulturowe;

9. Mirocin, gm. Przeworsk, pow. przeworski, stan. 24 – stanowisko wielokulturowe (w tym cmentarzysko kultury ceramiki sznurowej), aktualnie w większej części przebadane ze względu na przebieg przez jego obszar autostrady A4;
10. Mirocin, gm. Przeworsk, pow. przeworski, stan. 27 – stanowisko wielokulturowe (w tym cmentarzysko kultury ceramiki sznurowej oraz kultury mierzanowickiej), aktualnie w większej części przebadane ze względu na przebieg przez jego obszar autostrady A4;
11. Olchowa, gm. Iwierzycy, pow. ropczycko-sędziszowski, stan. 20 – stanowisko wielokulturowe;
12. Ożańsk, gm. Pawłosiów, pow. jarosławski, stan. 13 – stanowisko wielokulturowe (w tym pochówki kultury mierzanowickiej), aktualnie w większej części przebadane ze względu na przebieg przez jego obszar autostrady A4;
13. Pawłosiów, gm. loco, pow. jarosławski, stan. 52 – stanowisko wielokulturowe, aktualnie w większej części przebadane ze względu na przebieg przez jego obszar autostrady A4;
14. Prusiek, gm. Sanok, pow. sanocki, stan. 25 – cmentarzysko kultury przeworskiej;
15. Rozbórz, gm. Przeworsk, pow. przeworski, stan. 28 – stanowisko wielokulturowe, aktualnie w większej części przebadane ze względu na przebieg przez jego obszar autostrady A4;
16. Rozbórz, gm. Przeworsk, pow. przeworski, stan. 42 – stanowisko wielokulturowe (w tym pochówki kultury malickiej, ceramiki sznurowej i mierzanowickiej), aktualnie w większej części przebadane ze względu na przebieg przez jego obszar autostrady A4;
17. Skołoszów, gm. Radymno, pow. jarosławski, stan. 7 – stanowisko wielokulturowe (w tym pochówki kultury pucharów lejkowatych, ceramiki sznurowej i mierzanowickiej), aktualnie w większej części przebadane ze względu na przebieg przez jego obszar autostrady A4;
18. Szczytna, gm. Pawłosiów, pow. jarosławski, stan. 5 – stanowisko wielokulturowe (w tym pochówki kultury ceramiki sznurowej), aktualnie w większej części przebadane ze względu na przebieg przez jego obszar autostrady A4;
19. Szczytna, gm. Pawłosiów, pow. jarosławski, stan. 6 – stanowisko wielokulturowe (w tym pochówki kultury ceramiki sznurowej i mierzanowickiej), aktualnie w większej części przebadane ze względu na przebieg przez jego obszar autostrady A4;
20. Terliczka, gm. Trzebownisko, pow. rzeszowski, stan. 5 i 7 – rozległe stanowiska wielokulturowe, aktualnie w większej części przebadane ze względu na przebieg przez ich obszar autostrady A4;
21. Warzyce, gm. Jasło, pow. jasielski, stan. 17 – osada z epoki brązu i wczesnej epoki żelaza, aktualnie w większej części przebadane ze względu na przebieg przez jego obszar drogi wojewódzkiej nr 988;
22. Wierzawice, gm. Leżajsk, pow. leżański, stan. 18 – cmentarzysko z epoki brązu;

23. Zamiechów, gm. Chłopice, pow. jarosławski, stan. 1 – stanowisko wielokulturowe (w tym pochówek kultury przeworskiej) aktualnie w większej części przebadane ze względu na przebieg przez jego obszar autostrady A4;
24. Zamiechów, gm. Chłopice, pow. jarosławski, stan. 18 – stanowisko wielokulturowe (w tym pochówki z okresu rzymskiego) aktualnie w większej części przebadane ze względu na przebieg przez jego obszar autostrady A4;
25. Zwiężczyca, gm. Rzeszów, pow. rzeszowski, stan. 3 – stanowisko wielokulturowe;
26. Żyraków, gm. loco, pow. dębicki, stan. 1 – rozległe stanowisko wielokulturowe, aktualnie w większej części przebadane ze względu na przebieg przez jego obszar autostrady A4.

Ponadto do rejestru zabytków z całą pewnością należałoby wpisać zespół stanowisk, które odkrywane są w trakcie Archeologicznego Zdjęcia Polski. Przybliżoną ilość stanowisk, które obejmowałby tego typu wpis można oceniać na co najmniej kilkaset stanowisk (dane na ten temat posiadają lokalne oddziały Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków).

Natomiast przedstawiony poniżej wykaz obejmuje szereg stanowisk nieprzebadanych, ale hipotetycznie ważnych. Stanowiska te powinny zostać przebadane zanim nastąpi decyzja o wpisie.

1. Babice, gm. Krzywca, pow. przemyski, stan. 1 – domniemane grodzisko;
2. Blizne, gm. Jasienica Rosielna, pow. brzozowski, stan. 1 – domniemane grodzisko lub zamczysko;
3. Brzyska, gm. loco, pow. jasielski, stan. 1 – domniemane grodzisko;
4. Cieszacin Wielki, gm. Pawłosiów, pow. jarosławski, stan. 37 i 38 – cmentarzysko kurhanowe;
5. Drohobyczka, gm. Dubiecko, pow. przemyski, stan. 17 – kurhan;
6. Domaradz, gm. loco, pow. brzozowski, stan. 1 – domniemane grodzisko;
7. Gbiska, gm. Strzyżów, pow. strzyżowski, stan. 1 – domniemane grodzisko;
8. Hołuczków, gm. Tyrawa Wołoska, pow. sanocki, stan. 1 – domniemane grodzisko lub obiekt nowożytny;
9. Iskań, gm. Dubiecko, pow. przemyski, stan. 1 – domniemane grodzisko;
10. Jarosław, gm. loco, pow. jarosławski, stan. 2 – domniemane grodzisko (rejon dawnego klasztoru oo. Jezuitów);
11. Jazowa, gm. Wiśniowa, pow. strzyżowski, stan. 2 – grodzisko wczesnośredniowieczne;
12. Krajowice, gm. Kołaczyce, pow. jasielski, stan. 5 – cmentarzysko kurhanowe;
13. Kramarzędka, gm. Pruchnik, pow. jarosławski, stan. 17, 18 – kurhany;
14. Łopuszka Wielka, gm. Kańczuga, pow. przeworski, stan. 3, 4 – kurhany;

15. Maćkowice, gm. Żurawica, pow. przemyski, stan. 13, 15, 16 – cmentarzyska kurhanowe;
16. Malinówka, gm. Haczów, pow. brzozowski, stan. 1 – domniemane grodzisko;
17. Niechobrz, gm. Boguchwała, pow. rzeszowski, stan. 14 – kurhan;
18. Pawłosiów, gm. loco, pow. jarosławski, stan. 52 i 53 – kurhany;
19. Podgrodzie, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 1 – domniemane grodzisko;
20. Przedmieście Czudeckie, gm. Czudec, pow. strzyżowski, stan. 7 – grodzisko wczesnośredniowieczne i odkryte reliktory murowanego zamku (XIV – XVII w.);
21. Przedmieście Czudeckie, gm. Czudec, pow. strzyżowski, stan. 18 – kurhan;
22. Przędzel, gm. Rudnik nad Sanem, pow. niżański, stan. 10 – cmentarzysko kurhanowe;
23. Przemyśl – Wzgórze Trzech Krzyży – domniemane grodzisko;
24. Przyszów, gm. Bojanów, pow. stalowowolski, stan. 1 – zamczysko XIV – XVIII w.;
25. Radymno, gm. loco, pow. jarosławski, stan. 11 – domniemany gródek stożkowy;
26. Rokietnica, gm. loco, pow. jarosławski, stan. 8 – 16 – kurhany;
27. Ruszelczyce, gm. Krzywca, pow. przemyski, stan. 17 – kurhany;
28. Skopów, gm. Krzywca, pow. przemyski, stan. 13 – 16 – kurhany;
29. Szufnarowa, gm. Wiśniowa, pow. strzyżowski, stan. 1 – domniemane grodzisko;
30. Średnia, gm. Krzywca, pow. przemyski, stan. 1 – 5, 12 – 13 – cmentarzyska kurhanowe;
31. Tarnogóra, gm. Nowa Sarzyna, pow. leżajski, stan. 3 – cmentarzysko kurhanowe;
32. Tuligłowy, gm. Rokietnica, pow. jarosławski, stan. 8 – 14 – kurhany;
33. Tyrawa Wołoska, gm. loco, pow. sanocki, stan. 1 – domniemane grodzisko;
34. Ulucz, gm. Dydnia, pow. brzozowski, stan. 1 – obwałowania cerkwi;
35. Wisłok Wielki, gm. Komańcza, pow. sanocki, stan. 1 – domniemane grodzisko lub obwałowania cerkwi;
36. Wola Rafałowska, gm. Chmielnik, pow. rzeszowski, stan. 1 – domniemane grodzisko;
37. Wola Węgierska, gm. Roźwienica, pow. jarosławski, stan. 3 – 5, 8 – cmentarzysko kurhanowe;
38. Wola Wielka, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 1 – zamczysko;
39. Wola Zgłobieńska, gm. Boguchwała, pow. rzeszowski, stan. 31 – kurhan;
40. Zarzecze, gm. Nisko, pow. niżański, stan. 2 – wał ziemny;

41. Zboiska, gm. Bukowsko, pow. sanocki, stan. 1 – gródek stożkowaty;
42. Zgórsko, gm. Radomyśl Wielki, pow. mielecki, stan. 1 – domniemane grodzisko.

ANEKS 3

Archeologiczne Szlaki Turystyczne – przykładowe propozycje

1. Szlak grodzisk karpackich (na podstawie *Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2010-2013*):

Rzeszów – Lubenia – Przedmieście Czudeckie – Grodzisko k. Strzyżowa – Braciejowa – Przeczyca – Brzyska – Lisów – Trzcinica (skansen archeologiczny „Karpacka Troja”) – Mrukowa – Brzezowa – Żmigród Stary – Wietrzno – Bóbrka – Mymoń – Trepcza – Sanok – Sobień – Tyrawa Wołowska – Kopyśno – Przemyśl – Tuligłowy – Chodakówka – Hyżne – Rzeszów.

Szlak prezentuje najciekawsze, różnorodnie ukształtowane i zachowane obiekty wczesnośredniowieczne i średniowieczne na obszarze wschodnich Karpat. Obejmuje w sumie 24 punkty i liczy łącznie ok. 450 km, czyli jest szlakiem zalecanym dla turystyki samochodowej. Wyznaczoną trasę można dowolnie modyfikować poprzez rezygnację z niektórych punktów, jak też istnieje możliwość jej rozpoczęcia w innych miejscach niż centralnie położony Rzeszów.

2. Nadwiślański Szlak Archeologiczny (na podstawie *Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2010-2013*):

Wielowieś k. Tarnobrzega (grodzisko wczesnośredniowieczne) – Tarnobrzeg (Zakrzów, Dzików, Miechocin, Chmielów) z licznymi śladami osad i cmentarzysk prahistorycznych w tym na terenie silnie przekształconym przez eksploatację siarki

oraz garncarską osadą produkcyjną z XVI – XVII wieku, wytwarzającą tzw. półmajolikę) – Baranów Sandomierski (domniemane grodzisko na terenie renesansowego zamku) – Knapy (cmentarzysko z wczesnej epoki żelaza jako przykład typowej lokalizacji na wydmie) – Durdy (wydmy ze śladami osadnictwa mezolitycznego) – Łysakówek (obwałowania ziemne nowożytnego dworu obronnego) – Łysaków (fortyfikacje nowożytne) – Podborze (grodzisko wczesnośredniowieczne) – Mielec.

Szlak liczy około 120 km i biegnie równolegle do doliny Wisły. Promuje on różnorodne stanowiska pradziejowe i nowożytne. Warto zwrócić uwagę na duże zniszczenia archeologicznego dziedzictwa kulturowego w obrębie tzw. zagłębia siarkowego.

3. Najważniejsze zbiory i stanowiska archeologiczne – Złoty Szlak Archeologii Podkarpackiej (na podstawie Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2010-2013):

Rzeszów (stała wystawa archeologiczna „Kamień – Brąz – Żelazo”) – Chodakówka (grodzisko wczesnośredniowieczne) – Tuligłowy (grodzisko wczesnośredniowieczne) – Wola Węgierska/Średnia (cmentarzysko kurhanowe z końca neolitu) – Przemyśl (relikty zabudowy średniowiecznej z grodziskiem oraz zbiory muzealne, w tym stała wystawa archeologiczna) – Fredropol/Kormanice (największa osada z okresu wczesnego neolitu) – Posada Rybotycka (najstarsza obronna cerkiew murowana) – Sanok/Trepcza (zamek, grodziska, zbiory archeologiczne) – Mymoń (grodzisko wczesnośredniowieczne) – Krosno (miasto z relikdami zabudowy średniowiecznej i zbiorami archeologicznymi) – Wietrzno-Bóbrka (grodzisko wczesnośredniowieczne z osadnictwem z epoki brązu) – Stary Żmigród (grodzisko wczesnośredniowieczne) – Trzcinica (grodzisko z epoki brązu i wczesnego średniowiecza; obecnie skansen archeologiczny „Karpacka Troja”) – Jasło (osady z epoki brązu) – Warzyce (osada z epoki brązu) – Bierówka/Niepla (kurhany z końca neolitu) – Jazowa (grodzisko późnośredniowieczne) – Przedmieście Czudeckie (grodzisko wczesnośredniowieczne z relikdami architektury zamku) – Lubenia (wczesnośredniowieczny zespół osadniczy) – Rzeszów.

Szlak liczy ok. 400 km i uwzględnia zarówno najciekawsze obiekty o własnej formie krajobrazowej (grodziska i kurhany, w tym zrekonstruowane po badaniach wykopaliskowych), jak również archeologiczne zbiory muzealne z zabytkami pochodzącymi z wykopalisk. Obejmuje wiele regionów, w tym szczególnie interesujące i obfitujące w znaleziska archeologiczne.

ANEKS 4

Archeologiczne Ścieżki Edukacyjne – przykładowe propozycje

1. Archeologia Rzeszowa:

Staromieście (osady wczesnośredniowieczne z domniemanym grodziskiem wczesnośredniowiecznym) – tzw. Skałka (ze śladami osadnictwa paleolitycznego, neolitycznego i okresu rzymskiego) – Kopiec Konfederatów Barskich (kurhan lub grodzisko wzniesione na terenie prahistorycznej osady) – Rynek (z relikdami architektury w Podziemnej Trasie Turystycznej) – Muzeum Okręgowe (stała ekspozycja archeologiczna) – Osiedle Piastów (jedna z największych osad pierwszych rolników neolitycznych) – Lisia Góra (osady neolityczne) – Zwiężczyca, stan. 3 (osada neolityczna).

2. Archeologia Łańcuta:

stan. 6 – Zamek (przykład nowożytnego założenia obronnego) – stan. 11 (teren średniowiecznego miasta z wykopaliskami na Placu Sobieskiego) – stan. 1 (relikty grodziska wczesnośredniowiecznego) – stan. 2, 3, 10 (wielka osada prahistoryczna z epoki neolitu i epoki brązu).

3. Archeologia Grodziska Dolnego:

stan. 16 (osada prahistoryczna) – stan. 10 (kopiec ziemny – kurhan?) – stan. 8 i 28 (obozowisko z górnego paleolitu oraz domniemany gród wczesnośredniowieczny)

z osadą) – stan. 7 (miejsce znalezienia importowanego z Imperium Rzymskiego naczynia) – stan. 22 (wielka osada wielokulturowa – epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres rzymski, wczesne średniowiecze; cmentarzysko ze starszej epoki brązu) – stan. 2 (cmentarzysko z wczesnej epoki żelaza) – stan. 1 (cmentarzysko z młodszej epoki brązu) – stan. 3 (osada wczesnosłowiańska).

Według analogicznych reguł lokalne ścieżki edukacyjne poświęcone archeologii, czy też bardziej zaawansowane w formie szlaków, można wyznaczać właściwie we wszystkich regionach województwa oraz wokół wielu miejscowości. Do stworzenia podobnych propozycji bardzo dobrze nadają się np. następujące miasta:

- Przemyśl (wraz z okolicą) z intensywnymi śladami osadnictwa od paleolitu do późnego średniowiecza oraz z czasów nowożytnych (forty), a także wystawa poświęcona archeologii znajdująca się w Muzeum Narodowym Ziemi Przemyskiej;
- Sanok (wraz z okolicą) z licznymi śladami osadnictwa pradziejowego (m.in. z epoki brązu i związanego z pobytem Celtów) oraz z okresu wczesnego średniowiecza (wraz z dwoma grodziskami w Trepczy);
- Krosno (wraz z okolicą) z rozlicznymi pozostałościami osadnictwa począwszy od okresu pradziejowego (epoka kamienia – epoka brązu – epoka żelaza) oraz z okresu wczesnego średniowiecza i czasów nowożytnych (np. relikty architektury miejskiej miasta), a także wystawa archeologiczna „Pradzieje Podkarpacia – przeszłość ożywiona” prezentowana w Muzeum Podkarpackim;
- Tarnobrzeg (wraz z okolicą) z różnorodnymi wątkami osadniczymi już od okresu paleolitu poprzez wczesne średniowiecze (np. grodzisko znajdujące się w granicach miasta) po czasy późnego średniowiecza, a także ekspozycja zabytków archeologicznych w Piwnicach Zamku w Dzikowie.

Kwestie organizacji „archeologicznych ścieżek edukacyjnych” powinny przyjąć na siebie poszczególne samorządy lokalne przy wyraźnej merytorycznej współpracy archeologicznych służb konserwatorskich a także miejscowych placówek muzealnych.

**UCHWAŁA NR / /18
SEJMIKU WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO
z dnia 2018 roku**

**w sprawie uchylenia Uchwały Nr LIII/901/18 oraz Uchwały Nr LIII/900/18 Sejmiku
Województwa Podkarpackiego z dnia 28 maja 2018 roku.**

Na podstawie art. 18 pkt. 19 lit. a ustawy z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie województwa (Dz. U. z 2018 r. poz. 913 t.j.),

**Sejmik Województwa Podkarpackiego
uchwala, co następuje:**

§ 1

Uchyla się w całości:

- 1) Uchwałę Nr LIII/901/18 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 28 maja 2018 roku w sprawie odstąpienia od zwrotu udzielonej bonifikaty Muzeum – Zamek w Łańcucie oraz,
- 2) Uchwałę Nr LIII/900/18 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 28 maja 2018 roku w sprawie wyrażenia zgody na udzielenie 90 % bonifikaty od opłat rocznych z tytułu użytkowania wieczystego.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Dyrektorowi Departamentu Rolnictwa, Geodezji i Gospodarki Mieniem.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

RG – II.2501.73.5.2018.AB

RG – II.2501.103.2.2018.AB

UZASADNIENIE

Aktem notarialnym z dnia 26.08.2011 roku, Rep. A nr 849/2011 Muzeum – Zamek w Łańcucie nabyło prawo użytkowania wieczystego nieruchomości gruntowej położonej w Markowej gmina Markowa, oznaczonej jako działki nr 1683 i 1684 pod budowę Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II wojny światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej, których właścicielem było i jest Województwo Podkarpackie.

Z dniem 30 czerwca 2017 roku została utworzona instytucja kultury prowadzona wspólnie przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Marszałka Województwa Podkarpackiego pod nazwą Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II wojny światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej.

Nowo utworzona jednostka Muzeum im. Rodziny Ulmów w Markowej wyposażona została między innymi w nieruchomości, w tym działki nr 1683 i 1684 w Markowej, na których został zrealizowany budynek Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II wojny światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej, stanowiące własność Województwa Podkarpackiego, a pozostające do chwili podziału w użytkowaniu wieczystym Muzeum - Zamek w Łańcucie.

Z uwagi, iż prawo użytkowania wieczystego ustanowione na działkach nr 1683 i 1684 w Markowej ustanowione zostało z 90 % bonifikatą od pierwszej opłaty i opłat rocznych z tego tytułu na rzecz Muzeum - Zamek w Łańcucie, dla potrzeb uregulowania zaistniałego stanu prawnego Sejmik Województwa Podkarpackiego podjął dwie uchwały, o których mowa w § 1.

O podjęcie uchwał, o których mowa w § 1 wnioskowali Dyrektorzy odpowiednio Muzeum – Zamek w Łańcucie oraz Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II wojny światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej tłumacząc to zapisami art. 73 ust. 6 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2018 r, poz. 121 t.j.), iż cytuje: „Właściwy organ wypowiada udzieloną bonifikatę, jeżeli osoba, której oddano nieruchomość w użytkowanie wieczyste, przed upływem 10 lat, licząc od dnia ustanowienia tego prawa, dokonała jego zbycia lub wykorzystwała nieruchomość na inne cele niż cele uzasadniające udzielenie bonifikaty.” Z kolei art. 68 ust. 2c stanowi, iż cytuje: „Właściwy organ może odstąpić od żądania zwrotu udzielonej bonifikaty, w innych przypadkach niż określone w ust. 2a, za zgodą odpowiednio wojewody, rady lub sejmiku.”

Z jednej strony Muzeum – Zamek w Łańcucie chciało zabezpieczyć swoje interesy finansowe, aby w myśl przywołanych powyżej przepisów nie zwracać zwaloryzowanych kwot z tytułu udzielonych bonifikat, a przeznaczyć je na działalność statutową. Podobnie Muzeum Ulmów chciało zabezpieczyć swoje interesy finansowe, aby nie ponosić zbędnych kosztów z tego tytułu, a przeznaczyć je na działalność statutową.

Przepisy ustawy o gospodarce nieruchomościami nie określają jednoznacznie czy jest możliwe przeniesienie ustanowionej bonifikaty na nieruchomości. Pierwotna interpretacja prawna wskazywała potrzebę podjęcia odrębnych uchwał o odstąpieniu od zwrotu udzielonej bonifikaty dla jednostki pozbywającej się nieruchomości (Uchwała Nr LIII/901/18) i udzieleniu bonifikaty dla nowo utworzonej jednostki (Uchwała Nr LIII/900/18).

Organ nadzoru (Podkarpacki Urząd Wojewódzki w Rzeszowie) po dokładnej analizie orzecznictwa w tym zakresie i dyskusjach prawnych stanął na stanowisku, iż skoro doszło do przeniesienia użytkowania wieczystego na następcę prawnego, tj. w naszym przypadku Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II wojny światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej (przeniesienia będącego konsekwencją aktów organizacyjnych wydanych przez organ dokonujący podziału instytucji kultury) to również prawo do bonifikaty, które zostało ustanowione na rzecz poprzednika zostało przeniesione z mocy tychże aktów i deklaratoryjne potwierdzenie tego faktu w postaci podjętych uchwał nie jest konieczne, a wręcz zbyteczne.

Uwzględniając powyższe uchwalona Uchwała Nr LIII/901/18 oraz Uchwała Nr LIII/900/18 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 28 maja 2018 roku stały się uchwałami niepotrzebnie funkcjonującymi w obrocie prawnym, które należy uchylić w całości.

UCHWAŁA NR .../.../...
SEJMIKU WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO
z dnia ... r.

**w sprawie zmiany Statutu Wojewódzkiego Ośrodka Ruchu Drogowego
w Tarnobrzegu.**

Na podstawie art. 18 ust. 20 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2018 r., poz. 913 z późn. zm.), art. 120 ust. 1 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (Dz. U. z 2017 r., poz. 1260 z późn. zm.),

**Sejmik Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie
uchwala, co następuje:**

§ 1

W Statucie Wojewódzkiego Ośrodka Ruchu Drogowego w Tarnobrzegu stanowiącym załącznik Nr 4 do Uchwały Nr 29/343/07 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 27 marca 2007 r. w sprawie nadania Statutów Wojewódzkim Ośrodkom Ruchu Drogowego w Krośnie, Przemyślu, Rzeszowie i Tarnobrzegu § 5 ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„Do zadań Ośrodka należy również realizacja zadań obronnych, zarządzania kryzysowego, ochrony ludności i obrony cywilnej.”

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Marszałkowi Województwa Podkarpackiego.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Uzasadnienie

Zmiana Statutu Wojewódzkiego Ośrodka Ruchu Drogowego w Tarnobrzegu wynika z konieczności dodania zadania zarządzania kryzysowego obok już realizowanych zadań obronnych, ochrony ludności i obrony cywilnej w celu ujednoczenia zapisów statutów wojewódzkich samorządowych jednostek organizacyjnych.

W chwili uchwalania Statutu Wojewódzkiego Ośrodka Ruchu Drogowego w Tarnobrzegu, właściwym do nadawania ośrodkom statutu był zarząd województwa. Od 1 sierpnia 2009 r. właściwym do uchwalania i zmiany statutów ośrodków jest Sejmik województwa.

*Sprawę prowadzi: Marek Solecki
tel. 17-747-66-39; e-mail: m.solecki@podkarpackie.pl*

UCHWAŁA NR .../.../...
SEJMIKU WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO
z dnia ... r.

**w sprawie zmiany Statutu Wojewódzkiego Ośrodka Ruchu Drogowego
w Rzeszowie.**

Na podstawie art. 18 ust. 20 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2018 r., poz. 913 z późn. zm.), art. 120 ust. 1 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (Dz. U. z 2017 r., poz. 1260 z późn. zm.),

**Sejmik Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie
uchwala, co następuje:**

§ 1

W Statucie Wojewódzkiego Ośrodka Ruchu Drogowego w Rzeszowie stanowiącym załącznik Nr 3 do Uchwały Nr 29/343/07 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 27 marca 2007 r. w sprawie nadania Statutów Wojewódzkim Ośrodkom Ruchu Drogowego w Krośnie, Przemyślu, Rzeszowie i Tarnobrzegu § 5 ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„Do zadań Ośrodka należy również realizacja zadań obronnych, zarządzania kryzysowego, ochrony ludności i obrony cywilnej.”

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Marszałkowi Województwa Podkarpackiego.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Uzasadnienie

Zmiana Statutu Wojewódzkiego Ośrodka Ruchu Drogowego w Rzeszowie wynika z konieczności dodania zadania zarządzania kryzysowego obok już realizowanych zadań obronnych, ochrony ludności i obrony cywilnej w celu ujednolicenia zapisów statutów wojewódzkich samorządowych jednostek organizacyjnych.

W chwili uchwalania Statutu Wojewódzkiego Ośrodka Ruchu Drogowego w Rzeszowie, właściwym do nadawania ośrodkom statutu był zarząd województwa. Od 1 sierpnia 2009 r. właściwym do uchwalania i zmiany statutów ośrodków jest Sejmik województwa.

*Sprawę prowadzi: Marek Solecki
tel. 17-747-66-39; e-mail: m.solecki@podkarpackie.pl*

UCHWAŁA NR .../.../...
SEJMIKU WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO
z dnia ... r.

**w sprawie zmiany Statutu Wojewódzkiego Ośrodka Ruchu Drogowego
w Krośnie.**

Na podstawie art. 18 ust. 20 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2018 r., poz. 913 z późn. zm.), art. 120 ust. 1 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (Dz. U. z 2017 r., poz. 1260 z późn. zm.),

**Sejmik Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie
uchwala, co następuje:**

§ 1

W Statucie Wojewódzkiego Ośrodka Ruchu Drogowego w Krośnie stanowiącym załącznik Nr 1 do Uchwały Nr 29/343/07 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 27 marca 2007 r. w sprawie nadania Statutów Wojewódzkim Ośrodkom Ruchu Drogowego w Krośnie, Przemyślu, Rzeszowie i Tarnobrzegu § 5 ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„Do zadań Ośrodka należy również realizacja zadań obronnych, zarządzania kryzysowego, ochrony ludności i obrony cywilnej.”

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Marszałkowi Województwa Podkarpackiego.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Uzasadnienie

Zmiana Statutu Wojewódzkiego Ośrodka Ruchu Drogowego w Krośnie wynika z konieczności dodania zadania zarządzania kryzysowego obok już realizowanych zadań obronnych, ochrony ludności i obrony cywilnej w celu ujednoczenia zapisów statutów wojewódzkich samorządowych jednostek organizacyjnych.

W chwili uchwalania Statutu Wojewódzkiego Ośrodka Ruchu Drogowego w Krośnie, właściwym do nadawania ośrodkom statutu był zarząd województwa. Od 1 sierpnia 2009 r. właściwym do uchwalania i zmiany statutów ośrodków jest Sejmik województwa.

*Sprawę prowadzi: Marek Solecki
tel. 17-747-66-39; e-mail: m.solecki@podkarpackie.pl*

UCHWAŁA NR .../.../...
SEJMIKU WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO
z dnia ... r.

**w sprawie zmiany Statutu Wojewódzkiego Ośrodka Ruchu Drogowego
w Przemyślu.**

Na podstawie art. 18 ust. 20 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2018 r., poz. 913 z późn. zm.), art. 120 ust. 1 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (Dz. U. z 2017 r., poz. 1260 z późn. zm.),

**Sejmik Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie
uchwala, co następuje:**

§ 1

W Statucie Wojewódzkiego Ośrodka Ruchu Drogowego w Przemyślu stanowiącym załącznik Nr 2 do Uchwały Nr 29/343/07 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 27 marca 2007 r. w sprawie nadania Statutów Wojewódzkim Ośrodkom Ruchu Drogowego w Krośnie, Przemyślu, Rzeszowie i Tarnobrzegu § 5 ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„Do zadań Ośrodka należy również realizacja zadań obronnych, zarządzania kryzysowego, ochrony ludności i obrony cywilnej.”

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Marszałkowi Województwa Podkarpackiego.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Uzasadnienie

Zmiana Statutu Wojewódzkiego Ośrodka Ruchu Drogowego w Przemyślu wynika z konieczności dodania zadania zarządzania kryzysowego obok już realizowanych zadań obronnych, ochrony ludności i obrony cywilnej w celu ujednoczenia zapisów statutów wojewódzkich samorządowych jednostek organizacyjnych.

W chwili uchwalania Statutu Wojewódzkiego Ośrodka Ruchu Drogowego w Przemyślu, właściwym do nadawania ośrodkom statutu był zarząd województwa. Od 1 sierpnia 2009 r. właściwym do uchwalania i zmiany statutów ośrodków jest Sejmik województwa.

*Sprawę prowadzi: Marek Solecki
tel. 17-747-66-39; e-mail: m.solecki@podkarpackie.pl*

UCHWAŁA Nr
SEJMIKU WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO
w RZESZOWIE
z dnia

w sprawie przekazania do dalszych uzgodnień projektu uchwały w sprawie zmiany uchwały Nr XLVIII/992/14 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 23 czerwca 2014r. w sprawie Jaśliskiego Parku Krajobrazowego.

Na podstawie art. 18 pkt 20 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (tekst jedn. Dz. U. z 2018r. poz. 913 z późn. zm.), art. 16 ust. 4 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004r. o ochronie przyrody (t. j. Dz. U. z 2018r. poz. 142 z późn. zm.),

Sejmik Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie
uchwała, co następuje:

§ 1

Postanawia się przyjąć projekt uchwały Sejmiku Województwa Podkarpackiego w sprawie zmiany uchwały Nr XLVIII/992/14 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 23 czerwca 2014r. w sprawie Jaśliskiego Parku Krajobrazowego, stanowiący załącznik nr 1 do niniejszej uchwały i przekazać go Regionalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska w Rzeszowie oraz właściwym miejscowo radom gmin celem wymaganego prawem uzgodnienia.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Podkarpackiego.

§ 3

Uchyla się uchwałę Nr XXXIX/686/17 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 26 czerwca 2017r. w sprawie przekazania do dalszych uzgodnień projektów uchwał w sprawach zmiany uchwał w sprawach parków krajobrazowych, w części dotyczącej Jaśliskiego Parku Krajobrazowego.

§ 4

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Uzasadnienie

Sejmik województwa posiada kompetencje utworzenia parku krajobrazowego, określenia jego nazwy, obszaru, przebiegu granicy, szczególnych celów ochrony oraz obowiązujących zakazów.

Przekazywany do uzgodnień projekt uchwały dostosowuje brzmienie obowiązujących na terenie Parku zakazów do realnych uwarunkowań przyrodniczych, środowiskowych i społecznych z uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju.

Z zakazu zabijania dziko występujących zwierząt zwolniono czynności wykonywane na podstawie zezwoleń lub aktów prawa miejscowego wydanych przez uprawnione organy, czynności związane z ochroną gatunków rodzimych przed zagrożeniem związanym z rozprzestrzenianiem się gatunków obcych oraz czynności związane z realizacją działań zapewniających bezpieczeństwo sanitarno - epidemiologiczne oraz mających na celu ochronę zdrowia lub życia.

Z zakazów chroniących dziko występujące zwierzęta i ich siedliska, rzeźbę terenu i stosunki wodne zwolniono zabiegi czynnej ochrony przyrody wykonywane przez organy ochrony przyrody oraz działania wykonywane w ramach przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko, dla których przeprowadzona procedura oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko wykazała brak niekorzystnego wpływu na przyrodę i krajobraz Parku.

Z zakazu chroniącego zadrzewienia śródpolne, nadwodne i przydrożne zwolniono działania wykonywane w ramach przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko, dla których przeprowadzona procedura oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko wykazała brak niekorzystnego wpływu na przyrodę i krajobraz Parku, w zakresie niezbędnym do realizacji tych przedsięwzięć, zabiegi czynnej ochrony przyrody wykonywane przez organy ochrony przyrody oraz zadrzewienia na gruntach ornych za wyjątkiem zadrzewień rosnących w 1 m pasach wzdłuż granic działek (z uwzględnieniem specyfiki terenu i kształtu działek), które to zadrzewienia będą mogły nadal pełnić funkcję liniowego zadrzewienia śródpolnego. Zwolnieniom z zakazu usuwania zadrzewień nie podlegają cenne drzewa o parametrach drzew pomnikowych oraz siedliska priorytetowe.

Z zakazu likwidowania, zasypywania i przekształcania zbiorników wodnych, starorzeczy oraz obszarów wodno-błotnych zwolniono działkę nr 1327 obręb Jaśliska, na której Gmina Jaśliska planuje zbudować kąpielisko, jeżeli przedsięwzięcie to zostanie ujęte w obowiązujących studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, uzgodnionych z właściwym organem ochrony środowiska. Przedmiotowa działka jest własnością Skarbu Państwa, prawo własności do działki wykonuje Gmina Jaśliska.

W projekcie uchwały dotyczącej Jaśliskiego Parku Krajobrazowego, skierowanym do uzgodnień uchwałą Nr XXXIX/686/17 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 26 czerwca 2017r., zaproponowano również ochronę dolin rzek Jasiołka i Bielcza, uwzględniając prawa nabyte na podstawie obowiązujących obecnie dokumentów planistycznych gmin a sam projekt, przed rozpoczęciem właściwej procedury związanej z przygotowaniem uchwały Sejmiku, konsultowano z zainteresowanymi gminami w trybie roboczym. Pomimo 30 dniowego terminu na robocze konsultacje nie otrzymano żadnych uwag, co pozwalało przypuszczać, że przedstawione w piśmie argumenty uzasadniające wprowadzenie zakazu, przy respektowaniu zapisów obowiązujących obecnie dokumentów planistycznych gmin, zostały uznane za słuszne. Na etapie właściwych uzgodnień Rada Gminy Jaśliska odmówiła jednak uzgodnienia projektu uchwały ze względu na nowy zaproponowany zakaz zabudowy dotyczący rzeki Jasiołka i Bielcza oraz inne obowiązujące dotychczas zakazy. Pozostałe Rady Gmin nie zajęły stanowiska, co zgodnie z art.16 ust.4a ustawy z dnia 16 kwietnia 2004r. o ochronie przyrody, jest uważane za uzgodnienie projektu. Potrzeba ochrony dolin tych rzek jest uzasadniona merytorycznie, jednak ze względu na zdecydowany sprzeciw Rady Gminy Jaśliska postanowiono nie wprowadzać ochrony dolin tych rzek w przekazywanym do uzgodnień projekcie uchwały. Ponadto w procedowanym obecnie projekcie uwzględniono częściowo uwagi Wójta Gminy Jaśliska.

Przyjęcie kierowanej do uzgodnień uchwały może powodować zarówno pozytywne jak i negatywne skutki społeczne i gospodarcze. Zmniejszenie rygorów obowiązujących przepisów dotyczących ochrony przyrody i krajobrazu jest różnie przyjmowane w odbiorze społecznym przez mieszkańców różnie wartościujących wartości przyrodnicze, krajobrazowe i turystyczne terenu swojej miejscowości

i gminy. Nie przewiduje się, aby wejście w życie projektu uchwały powodowało dodatkowe obciążenie dla budżetu Województwa.

Projekt uchwały kierowany do uzgodnień został poddany konsultacjom z organizacjami pozarządowymi oraz przekazany do zaopiniowania Podkarpackiej Radzie Działalności Pożytku Publicznego. W okresie wyznaczonym na konsultacje nie wpłynęły żadne uwagi ani wnioski do konsultowanego projektu. Rada Działalności Pożytku Publicznego Województwa Podkarpackiego pozytywnie zaopiniowała projekt uchwały.

W dalszej procedurze projekt uchwały powinien zostać poddany uzgodnieniom z Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska w Rzeszowie oraz z właściwymi terytorialnie radami gmin.

UCHWAŁA NR
SEJMIKU WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO
z dnia

zmieniająca uchwałę Nr XLVIII/992/14 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 23 czerwca 2014r. w sprawie Jaśliskiego Parku Krajobrazowego.

Na podstawie art. 18 pkt 20 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (tekst jedn. Dz. U. z 2018 r. poz. 913 z późn. zm.) oraz art. 16 ust. 3 i art. 17 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jedn. Dz. U. z 2018r. poz. 142 z późn. zm.)

**Sejmik Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie
uchwala co następuje:**

§1

W uchwale Nr XLVIII/992/14 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 23 czerwca 2014r. w sprawie Jaśliskiego Parku Krajobrazowego (Dz. Urz. Woj. Podk. z 2014r., poz. 1946) wprowadza się następujące zmiany:

1) W § 3 po ust. 2 dodaje się ust. 3 – 8 w brzmieniu:

„3. Zakaz, o którym mowa w ust. 1 pkt 4 nie dotyczy zmiany udzielonych, obowiązujących w dniu wejścia w życie niniejszej uchwały koncesji, jeżeli przed ich zmianą została przeprowadzona procedura oceny oddziaływania na środowisko, która wykazała brak niekorzystnego wpływu na przyrodę i krajobraz Parku.

4. Zakaz, o którym mowa w ust.1 pkt. 2) nie dotyczy:

- 1) czynności podlegających zakazom w stosunku do gatunków chronionych, wykonywanych na podstawie zezwoleń lub aktów prawa miejscowego wydanych przez uprawnione organy oraz wydawania tych zezwoleń i aktów prawa miejscowego,
- 2) czynności w stosunku do gatunków wymienionych w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 9 września 2011 r. w sprawie listy roślin i zwierząt gatunków obcych, które w przypadku uwolnienia do środowiska przyrodniczego mogą zagrozić gatunkom rodzimym lub siedliskom przyrodniczym,
- 3) realizacji działań zapewniających bezpieczeństwo sanitarno-epidemiologiczne oraz mających na celu ochronę zdrowia lub życia.

5. Zakazy, o których mowa w ust. 1 pkt. 2), 5), 6) nie dotyczą:

- 1) czynności wykonywanych w ramach przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko, dla których przeprowadzona procedura oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko, wykazała brak niekorzystnego wpływu na przyrodę i krajobraz Parku, w zakresie niezbędnym do realizacji tych przedsięwzięć;
- 2) zabiegów czynnej ochrony przyrody wykonywanych przez organy ochrony przyrody.

6. Zakaz, o którym mowa w ust. 1 pkt. 3) nie dotyczy:

- 1) czynności wykonywanych w ramach przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko, dla których przeprowadzona procedura oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko, wykazała brak niekorzystnego wpływu na przyrodę i krajobraz Parku, w zakresie niezbędnym do realizacji tych przedsięwzięć;
- 2) zabiegów czynnej ochrony przyrody wykonywanych przez organy ochrony przyrody;
- 3) zadrzewień rosnących na działkach o szerokości nie mniejszej niż 25 m oznaczonych w ewidencji gruntów jako grunty orne, za wyjątkiem zadrzewień rosnących w obrębie tych działek w odległości do 1 m od ich granic;
- 4) zadrzewień rosnących na działkach o szerokości nie większej niż 25 m oznaczonych w ewidencji gruntów jako grunty orne.

7. Zwolnienie, o którym mowa w ust. 6 nie dotyczy drzew o parametrach określonych w zał. Nr 4 niniejszej uchwały oraz siedlisk priorytetowych wymienionych w załączniku nr 1 rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 13 kwietnia 2010 r. w sprawie siedlisk przyrodniczych oraz gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, a także kryteriów wyboru obszarów kwalifikujących się do uznania lub wyznaczenia jako obszary Natura 2000.

8. Zakaz, o którym mowa w ust. 1 pkt 7) nie dotyczy działki nr 1327 obręb Jaśliska, w przypadku czynności wykonywanych w ramach przedsięwzięć dopuszczonych w obowiązujących studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, uzgodnionych z właściwym organem ochrony środowiska w ramach postępowania przeprowadzonego zgodnie z art. 23 ust. 5 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004r. o ochronie przyrody.

§2

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Podkarpackiego.

§3

Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego.

UZASADNIENIE

Sejmik Województwa Podkarpackiego jest organem odpowiedzialnym za funkcjonowanie i nadzór nad parkami krajobrazowymi województwa podkarpackiego. Mając na uwadze harmonijne połączenie idei zrównoważonego rozwoju oraz ochrony wartości przyrodniczych i krajobrazowych parków krajobrazowych zaproponowano zmianę zapisów dotyczących obowiązujących zakazów na terenie Jaśliskiego Parku Krajobrazowego.

Proponowany zapis § 3 ust. 3 umożliwi zmiany obowiązujących koncesji, jeżeli procedura oceny oddziaływania na środowisko, przeprowadzona dla zmiany koncesji, wykaże brak niekorzystnego wpływu na przyrodę i krajobraz parku krajobrazowego.

Z zakazu zabijania dziko występujących zwierząt zwolniono czynności wykonywane na podstawie zezwoleń lub aktów prawa miejscowego wydanych przez uprawnione organy, czynności związane z ochroną gatunków rodzimych przed zagrożeniem związanym z rozprzestrzenianiem się gatunków obcych oraz czynności związane z realizacją działań zapewniających bezpieczeństwo sanitarno - epidemiologiczne oraz mających na celu ochronę zdrowia lub życia.

Z zakazów chroniących dziko występujące zwierzęta i ich siedliska, rzeźbę terenu i stosunki wodne zwolniono zabiegi czynnej ochrony przyrody wykonywane przez organy ochrony przyrody oraz działania wykonywane w ramach przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko, dla których przeprowadzona procedura oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko wykazała brak niekorzystnego wpływu na przyrodę i krajobraz Parku.

Z zakazu chroniącego zadrzewienia śródpolne, nadwodne i przydrożne zwolniono działania wykonywane w ramach przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko, dla których przeprowadzona procedura oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko wykazała brak niekorzystnego wpływu na przyrodę i krajobraz Parku, w zakresie niezbędnym do realizacji tych przedsięwzięć, zabiegi czynnej ochrony przyrody wykonywane przez organy ochrony przyrody oraz zadrzewienia na gruntach ornych za wyjątkiem zadrzewień rosnących w 1 m pasach wzdłuż granic działek (z uwzględnieniem specyfiki terenu i kształtu działek), które to zadrzewienia będą mogły nadal pełnić funkcję liniowego zadrzewienia śródpolnego. Zwolnieniom z zakazu usuwania zadrzewień nie

podlegają cenne drzewa o parametrach drzew pomnikowych oraz siedliska priorytetowe.

Z zakazu likwidowania, zasypywania i przekształcania zbiorników wodnych, starorzeczy oraz obszarów wodno-błotnych zwolniono działkę nr 1327 obręb Jaśliska, na której Gmina Jaśliska planuje zbudować kąpielisko, jeżeli przedsięwzięcie to zostanie ujęte w obowiązujących studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, uzgodnionych z właściwym organem ochrony środowiska. Przedmiotowa działka jest własnością Skarbu Państwa, prawo własności do działki wykonuje Gmina Jaśliska.

Przyjęcie niniejszej uchwały może powodować zarówno pozytywne jak i negatywne skutki społeczne i gospodarcze. Zmniejszenie rygorów obowiązujących przepisów dotyczących ochrony przyrody i krajobrazu jest różnie przyjmowane w odbiorze społecznym przez mieszkańców różnie wartościujących wartości przyrodnicze, krajobrazowe i turystyczne terenu swojej miejscowości i gminy. Nie przewiduje się, aby wejście w życie projektu uchwały powodowało dodatkowe obciążenie dla budżetu Województwa.

Przedmiotowy projekt uchwały został poddany konsultacjom z organizacjami pozarządowymi, w trakcie których nie wpłynęły żadne wnioski ani uwagi do konsultowanego projektu. Projekt uchwały został pozytywnie zaopiniowany przez Podkarpacką Radę Działalności Pożytku Publicznego uchwałą nr 1/08/2018 z dnia 2 sierpnia 2018r.

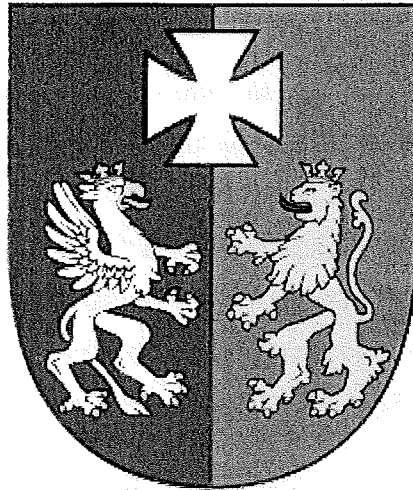
W dalszej procedurze projekt uchwały został uzgodniony przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Rzeszowie, postanowieniem znak oraz przez właściwe terytorialnie radami gmin.

Załącznik Nr 4**Drzewa nie podlegające zwolnieniom wymienionym w §3 ust.6 z zakazu określonego w §3 ust.1 pkt 3) uchwały.**

Gatunek drzewa	Minimalny obwód na wysokości 130 cm.	Gatunek drzewa	Minimalny obwód na wysokości 130 cm.
Ałycza, <i>Prunus cerasifera</i>	180	Lipa drobnolistna, <i>Tilia cordata</i>	310
Bez czarny, <i>Sambucus nigra</i>	80	Lipa szerokolistna, <i>Tilia platyphyllos</i>	310
Brzoza brodawkowata, <i>Betula pendula</i>	200	Modrzew europejski, <i>Larix decidua</i>	310
Brzoza omszona, <i>Betula pubescens</i>	190	Modrzew polski, <i>Larix polonica</i>	310
Buk zwyczajny, <i>Fagus sylvatica</i>	310	Olsza czarna, <i>Alnus glutinosa</i>	225
Czeremcha zwyczajna, <i>Padus avium</i>	100	Olsza szara, <i>Alnus incana</i>	225
Czereśnia, <i>Prunus avium</i>	150	Sosna zwyczajna, <i>Pinus sylvestris</i>	310
Dąb szypułkowy, bezszypułkowy, <i>Quercus robur, Quercus petraea</i>	300	Świerk pospolity, <i>Picea abies</i>	310
Głóg, <i>Crataegus sp.</i>	100	Szalkak pospolity, <i>Rhamnus cathartica</i>	94
Grusza pospolita, <i>Pyrus communis</i>	160	Topola gatunki rodzime (za wyjątkiem topoli osiki)	380
Grab zwyczajny, <i>Carpinus betulus</i>	200	Topola osika, <i>Populus tremula</i>	250
Jabłoń dzika, <i>Malus sylvestris</i>	150	Trzmielina, <i>Euonymus sp.</i>	200
Jarzęb pospolity, <i>Sorbus aucuparia</i>	160	Wierzba biała i krucha, <i>Salix alba, Salix fragilis</i>	314
Jawor, <i>Acer pseudoplatanus</i>	250	Wierzba iwa, <i>Salix caprea</i>	300
Jesion wyniosły, <i>Fraxinus excelsior</i>	250	Wierzba pięciopręcikowa, <i>Salix pentandra</i>	300
Jodła pospolita, <i>Abies alba</i>	310	Wiąz górski, <i>Ulmus glabra</i>	220
Klon polny, <i>Acer campestre</i>	160	Wiąz pospolity, <i>Ulmus minor</i>	220
Klon zwyczajny, <i>Acer platanoides</i>	220	Wiąz szypułkowy, <i>Ulmus laevis</i>	220
Leszczyna <i>Corylus avellana</i>	94		

**URZĄD MARSZAŁKOWSKI
WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO**

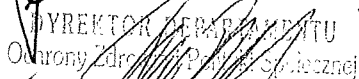
DEPARTAMENT OCHRONY ZDROWIA I POLITYKI SPOŁECZNEJ



**INFORMACJA
O WYNIKACH FINANSOWYCH
I DZIAŁALNOŚCI LECZNICZEJ ZA 2017 R.
PODMIOTÓW LECZNICZYCH, DLA KTÓRYCH SAMORZĄD
WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO JEST ORGANEM TWORZĄCYM**

CZŁONEK ZARZĄDU


Stanisław Kruczek


DYREKTOR DEPARTAMENTU
Ochrony Zdrowia i Polityki Społecznej

Damian Brud

Spis treści

1. Informacja o organizacji jednostek ochrony zdrowia nadzorowanych przez Samorząd Województwa Podkarpackiego.....	3
2. Zestawienie wyników finansowych podmiotów leczniczych za 2017 r.	4
2. Sytuacja finansowa za 2017 r.	5
4. Sytuacja finansowa jednostek ochrony zdrowia za lata 2010 - 2017 (porównanie 2017 r. – 2016 r.).....	6
5. Przedstawienie szczegółowej informacji o sytuacji finansowej poszczególnych podmiotów leczniczych za rok 2016 opracowanej na podstawie bilansu, rachunku zysków i strat oraz wskaźników analitycznych.	10
a) Klinicznego Szpitala Wojewódzkiego Nr 1 im. Fryderyka Chopina w Rzeszowie	10
b) Kliniczny Szpital Wojewódzki Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie	14
c) Wojewódzki Szpital im. Św. Ojca Pio w Przemyślu.....	18
d) Wojewódzki Szpital Podkarpacki im. Jana Pawła II w Krośnie	22
e) Wojewódzki Szpital im. Zofii z Zamoyskich Tarnowskiej w Tarnobrzegu	26
f) Specjalistyczny Psychiatryczny Zespół Opieki Zdrowotnej w Jarosławiu	30
g) Wojewódzki Podkarpacki Szpital Psychiatryczny im. prof. Eugeniusza Brzezickiego w Żurawicy	34
h) Wojewódzka Stacja Pogotowia Ratunkowego w Rzeszowie	38
i) Wojewódzki Ośrodek Medycyny Pracy w Rzeszowie	41
j) Wojewódzki Zespół Specjalistyczny w Rzeszowie.....	44
k) Obwód Lecznictwa Kolejowego SP ZOZ w Rzeszowie	47
l) Wojewódzki Ośrodek Terapii Uzależnień w Rzeszowie	50
m) Wojewódzkiego Ośrodka Terapii Uzależnienia od Alkoholu i Współuzależnienia w Stalowej Woli	53
6. Dotacje udzielone w roku 2017 podmiotom leczniczym	56
7. Liczba leczonych pacjentów w podmiotach leczniczych nadzorowanych przez Samorząd Województwa (lecznictwo stacjonarne) na koniec 2017 r.	58
8. Porównanie zatrudnienia z podziałem na grupy zawodowe - grudzień 2017/grudzień 2016.....	59

1. Informacja o organizacji jednostek ochrony zdrowia nadzorowanych przez Samorząd Województwa Podkarpackiego

Samorząd Województwa Podkarpackiego w 2017 r. był organem tworzącym i nadzorującym dla 13 samodzielnych publicznych podmiotów leczniczych statutowo działających na terenie całego województwa podkarpackiego. Samodzielne publiczne podmioty lecznicze posiadają osobowość prawną i działają na podstawie przepisów ustawy z dnia 15 kwietnia 2011r. o działalności leczniczej. Przy wszystkich działają Rady Społeczne.

Zakłady te w roku 2017 można było podzielić na następujące grupy:

1) pięć szpitali wielospecjalistycznych: Kliniczny Szpital Wojewódzki Nr 1 im. Fryderyka Chopina w Rzeszowie, Kliniczny Szpital Wojewódzki Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie, Wojewódzki Szpital im. Św. Ojca Pio w Przemyślu, Wojewódzki Szpital Podkarpacki im. Jana Pawła II w Krośnie i Wojewódzki Szpital im. Zofii z Zamoyskich Tarnowskiej w Tarnobrzegu,

2) dwa szpitale specjalistyczne - dwa dla psychicznie i nerwowo chorych: Specjalistyczny Psychiatryczny Zespół Opieki Zdrowotnej im. prof. Antoniego Kępińskiego w Jarosławiu i Wojewódzki Podkarpacki Szpital Psychiatryczny im. prof. Eugeniusza Brzezickiego w Żurawicy

3) dwa zakłady zajmujące się leczeniem uzależnień: Wojewódzki Ośrodek Terapii Uzależnień w Rzeszowie i Wojewódzki Ośrodek Terapii Uzależnienia od Alkoholu i Współuzależnienia w Stalowej Woli,

4) dwie przychodnie: Wojewódzki Zespół Specjalistyczny w Rzeszowie, Obwód Lecznictwa Kolejowego w Rzeszowie,

5) jedna stacja pogotowia ratunkowego – Wojewódzka Stacja Pogotowia Ratunkowego w Rzeszowie

6) jeden ośrodek medycyny pracy – Wojewódzki Ośrodek Medycyny Pracy w Rzeszowie.

2. Zestawienie wyników finansowych podmiotów leczniczych za 2017 r.

Na 13 podmiotów leczniczych podległych samorządowi województwa podkarpackiego zobowiązania długoterminowe w 2017 r. wystąpiły w 6 jednostkach i wynosiły ogółem **196 864 418,53 zł**. Największe zobowiązania długoterminowe występują w Klinicznym Szpitalu Wojewódzkim Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie na kwotę **58 084 381,03 zł**, oraz w Wojewódzkim Szpitalu im. Św. Ojca Pio w Przemyślu **51 492 249,34 zł**. W 7 jednostkach nie wystąpiły zobowiązania długoterminowe.

Zobowiązania wymagalne posiada 6 jednostek na łączną kwotę **90 458 708,65 zł**. Największe zobowiązania wymagalne odnotował Kliniczny Szpital Wojewódzki Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie **61 641 012,42 zł** oraz Kliniczny Szpital Wojewódzki Nr 1 im. F. Chopina w Rzeszowie **17 993 887,40 zł**.

Na 13 podmiotów podległych samorządowi województwa podkarpackiego 7 z nich uzyskało wynik ujemny na kwotę **46 110 028,44 zł**, 6 odnotowało zysk w wysokości **1 923 330,01 zł**. Największa strata wystąpiła w Klinicznym Szpitalu Wojewódzkim Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie **16 215 871,27 zł**, natomiast największy zysk wystąpił w Wojewódzkiej Stacji Pogotowia Ratunkowego w Rzeszowie i wyniósł **1 668 094,68 zł**.

Ostatecznie po uwzględnieniu amortyzacji 1 jednostka tj. Wojewódzki Szpital im. Zofii z Zamoyskich Tarnowskiej w Tarnobrzegu odnotował wynik ujemny na kwotę **426 831,52 zł**.

2. Sytuacja finansowa za 2017 r.

Podmiot.leczniczy	Zobowiązania długoterminowe	Zobowiązania wymagalne	Zysk	Strata	Zysk (strata) netto	Wynik finansowy skorygowany o amortyzację
KSW1 Rzeszów	40 157 534,11	17 993 887,40		-12 666 306,56	-12 666 306,56	11 793,84
KSW2 Rzeszów	58 084 381,03	61 641 012,42		-16 215 871,27	-16 215 871,27	543 989,47
WS Przemysł	51 492 249,34	0,00		-9 515 383,60	-9 515 383,60	1 050 969,20
WSP Krosno	21 840 267,37	7 658 481,77		-3 051 257,52	-3 051 257,52	3 373 002,12
WS Tarnobrzeg	25 123 086,68	3 007 905,65		-4 111 374,97	-4 111 374,97	-426 831,52
SP ZOZ Jarosław	0,00	0,00	88 912,03		88 912,03	1 256 043,34
WPSP Żurawica	0,00	200,00	2 256,64		2 256,64	880 797,65
WSPR Rzeszów	166 900,00	0,00	1 668 094,68		1 668 094,68	2 896 420,19
WONIP Rzeszów	0,00	0,00		-341 535,55	-341 535,55	10 118,83
WZS Rzeszów	0,00	0,00	98 092,39		98 092,39	1 287 516,91
OLK Rzeszów	0,00	157 221,41		-208 298,97	-208 298,97	46 487,77
WOTU Rzeszów	0,00	0,00	54 843,64		54 843,64	80 048,14
WOTUIA Stalowa Wola	0,00	0,00	11 130,63		11 130,63	84 868,66
	196 864 418,53	90 458 708,65	1 923 330,01	-46 110 028,44	-44 186 698,43	11 095 224,60

4. Sytuacja finansowa jednostek ochrony zdrowia za lata 2010 - 2017 (porównanie 2017 r. - 2016 r.)

Zobowiązania długoterminowe nie wystąpiły w 2017 r. w 7 jednostkach. Razem zobowiązania długoterminowe w 2017 roku wyniosły **196.864.418,53 zł**. W stosunku do 2016 roku wzrosły o **54.915.316,63 zł**. Największy wzrost nastąpił w Wojewódzkim Szpitalu im. św. Ojca Pio w Przemyśle o **17.124.909,29 zł**, natomiast największy spadek zanotowano w Wojewódzkiej Stacji Pogotowia Ratunkowego w Rzeszowie o **499.860,00 zł**.

Zobowiązania wymagalne podległych podmiotów leczniczych nie wystąpiły w 2017 r. w 7 jednostkach. W 2017 r. wyniosły **90.458.708,65 zł**. Zobowiązania zmalały w 2017 roku do 2016 roku o kwotę **21.400.950,74 zł**. Największy wzrost nastąpił w Klinicznym Szpitalu Wojewódzkim Nr 1 im. F. Chopina w Rzeszowie o kwotę **8.651.968,40 zł**, natomiast największy spadek zanotowano w Wojewódzkim Szpitalu im. św. Ojca Pio w Przemyśle o kwotę **16.616.266,02 zł**.

Łącznie dla wszystkich podmiotów leczniczych wynik finansowy w 2017 r. do 2016 r. uległ poprawie o **47.507.111,31 zł**, przy czym strata zmalała o **45.833.507,86 zł** a zysk wzrósł o **1.673.603,45 zł**. Najbardziej pogorszył się wynik w Klinicznym Szpitalu Wojewódzkim Nr 1 im. F. Chopina w Rzeszowie powiększono stratę o **2.284.037,49 zł** natomiast w Klinicznym Szpitalu Wojewódzkim Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie pomniejszono stratę w 2017 r. w stosunku do roku 2016 o kwotę **29.072.500,59 zł**.

Wynik bez kosztów amortyzacji uległ poprawie o **45.390.289,46 zł** i wyniósł za 2017 r. **11.095.224,60 zł**.

Łata	Nazwa jednostki	Zobowiązania długoterminowe	Zobowiązania wymagalne	Zysk	Strata	Wyniki	Wyniki bez kosztów amortyzacji
2016	Kliniczny Szpital Wojewódzki Nr 1 im. F.Chopina w Rzeszowie	23 500 000,22	9 341 919,00		-10 382 269,07	-10 382 269,07	18 611,26
2017		40 157 534,11	17 993 887,40		-12 666 306,56	-12 666 306,56	11 793,84
2017-2016		16 657 533,89	8 651 968,40	0,00	-2 284 037,49	-2 284 037,49	-6 817,42
2016	Kliniczny Szpital Wojewódzki Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie	44 355 153,69	55 657 609,98		-45 288 371,86	-45 288 371,86	-27 258 459,63
2017		58 084 381,03	61 641 012,42		-16 215 871,27	-16 215 871,27	543 989,47
2017-2016		13 745 222,14	5 983 402,44	0,00	29 072 500,59	29 072 500,59	27 802 449,10
2016	Wojewódzki Szpital im. św. Ojca Pio w Przemyślu	34 367 340,05	16 616 266,02		-13 994 315,43	-13 994 315,43	-6 009 809,87
2017		51 492 249,34	0,00		-9 515 383,60	-9 515 383,60	1 050 969,20
2017-2016		17 124 909,29	-16 616 266,02	0,00	4 478 931,83	4 478 931,83	7 060 779,07
2016	Wojewódzki Szpital Pockorpacki im. Jana Pawła II w Krośnie	21 264 057,73	9 544 310,32		-6 965 199,96	-6 965 199,96	1 153 264,21
2017		21 840 267,37	7 658 481,77		-3 051 257,52	-3 051 257,52	3 373 002,12
2017-2016		576 209,64	-1 885 828,55	0,00	3 913 942,44	3 913 942,44	2 219 737,91
2016	Wojewódzki Szpital im. Zofii z Zamoyskich Tarnowskiej w Tarnobrzegu	12 612 863,29	11 311 643,49		-6 947 823,49	-6 947 823,49	-3 537 377,78
2017		25 123 086,68	3 007 905,65		-4 111 374,97	-4 111 374,97	-426 831,52
2017-2016		12 510 223,39	-8 303 737,84	0,00	2 836 448,52	2 836 448,52	3 110 546,26
2016	Podkarpackie Centrum Chorób Płuc w Rzeszowie	4 334 717,29	7 567 555,58		-3 463 534,37	-3 463 534,37	-2 181 850,86
2017							
2017-2016							
2016	Specjalistyczny Psychiatryczny Zespół Opieki Zdrowotnej im. prof. Antoniego Kępińskiego w Jarosławiu	0,00	0,00	80 363,36		80 363,36	1 276 276,62
2017		0,00	0,00	88 912,03		88 912,03	1 256 043,34
2017-2016		0,00	0,00	8 548,67	0,00	8 548,67	-20 233,28

2016	Wojewódzki Podkarpacki Szpital Psychiatryczny im. prof. Eugeniusza Firzeńskiego w Żurawicy	0,00	0,00	17 822,08	17 822,08		17 822,08	1 041 765,89
2017		0,00	200,00	2 256,64	2 256,64		2 256,64	880 797,65
2017-2016		0,00	200,00	-15 565,44	-15 565,44	0,00	-15 565,44	-160 968,24
2016	Wojewódzka Stacja Pogotowia Ratunkowego w Rzeszowie	666 760,00	0,00			-75 050,77	1 291 541,67	
2017		166 900,00	0,00	1 668 094,68	1 668 094,68		2 896 420,19	
2017-2016		-499 860,00	0,00	1 668 094,68	1 668 094,68	75 050,77	1 604 878,52	
2016	Wojewódzki Ośrodek Medycyny Pracy w Rzeszowie	0,00	0,00			-166 081,20	153 543,35	
2017		0,00	0,00			-341 535,55	10 118,83	
2017-2016		0,00	0,00	0,00	0,00	-175 454,35	-143 424,52	
2016	Wojewódzki Zespół Specjalistyczny w Rzeszowie	0,00	0,00	101 275,32	101 275,32		2 301 145,79	
2017		0,00		98 092,39	98 092,39		1 287 516,91	
2017-2016		0,00	0,00	-3 182,93	-3 182,93	0,00	-1 013 628,88	
2016	Obwód Lecznictwa Kolejowego w Rzeszowie	0,00	0,00	36 691,81	36 691,81		257 336,81	
2017		0,00	157 221,41			-208 298,97	46 487,77	
2017-2016								
2016	Szpital Wojewódzki Obwód Lecznictwa Kolejowego w Rzeszowie	864 204,43	1 820 355,00			-4 660 884,15	-2 887 615,01	
2017								
2017-2016								
2016	Wojewódzki Ośrodek Terapii Uzależnień w Rzeszowie	0,00	0,00	2 864,69	2 864,69		10 769,67	
2017		0,00	0,00	54 843,64	54 843,64		80 048,14	
2017-2016		0,00	0,00	51 978,95	51 978,95	0,00	69 278,47	
2016		0,00	0,00	10 709,30	10 709,30		75 793,02	
2017	Wojewódzki Ośrodek Terapii Uzależnień od Alkoholu i Współuzależnienia w Stalowej Woli	0,00	0,00	11 130,63	11 130,63		84 868,66	
2017-2016		0,00	0,00	421,33	421,33	0,00	9 075,64	

5. Przedstawienie szczegółowej informacji o sytuacji finansowej poszczególnych podmiotów leczniczych za rok 2016 opracowanej na podstawie bilansu, rachunku zysków i strat oraz wskaźników analitycznych.

a) Klinicznego Szpitala Wojewódzkiego Nr 1 im. Fryderyka Chopina w Rzeszowie

1. Na sprawozdanie **Klinicznego Szpitala Wojewódzkiego Nr 1 im. Fryderyka Chopina w Rzeszowie** składa się:

- 1) wprowadzenie do sprawozdania finansowego,
- 2) bilans sporządzony na dzień 31.12.2017 r., który po stronie aktywów i pasywów zamyka się sumą 150.900.715,71 zł.
- 3) rachunek zysków i strat za rok obrotowy od 01.01.2017 do 31.12.2017 wykazujący stratę netto w wysokości 12.666.306,56 zł.
- 4) zestawienie zmian w kapitale (funduszu) własnym za rok obrotowy od 01.01.2017 do 31.12.2017 wykazujące zmniejszenie funduszu własnego o kwotę 31.583.644,45 zł.
- 5) rachunek przepływów pieniężnych za rok obrotowy od 01.01.2017 do 31.12.2017 wykazujący zmniejszenie stanu środków pieniężnych o kwotę 1.762.188,96 zł,
- 6) dodatkowe informacje i objaśnienia:

2. Sprawozdanie finansowe sporządzone zostało przy założeniu kontynuowania działalności przez Szpital przez co najmniej 12 kolejnych miesięcy.

3. Średnioroczne zatrudnienie w roku obrotowym 2017 po przeliczeniu na pełne etaty wynosiło 1.587 osób, a w roku poprzednim wyniosło 1.287 osób. Wzrost osób zatrudnionych wynika z połączenia 3 kwietnia 2017 r. KSW Nr 1 w Rzeszowie z PCCH w Rzeszowie i tym samym przyjęcia pracowników PCCH w struktury KSW Nr 1 w Rzeszowie.

4. Analizę i ocenę sytuacji majątkowej i finansowej jednostki przedstawiają poniższe zestawienia tabelaryczne:

1/ Bilans analityczny za lata 2016 – 2017

2/ Analityczny rachunek zysków i strat za lata 2016– 2017

1. BILANS ANALITYCZNY

Wyszczególnienie	Stan na koniec roku obrotowego				Zmiana stanu	
	2016		2017		2016/2017	
	kwota	% struktura	kwota	% struktura	kwota	%
0	1	2	3	4	5	6
S U M A A K T Y W Ó W	132 631 807,51	100,00	150 900 715,71	100,00	18 268 908,20	113,77
A. ATYWA TRWAŁE	83 695 885,37	63,10	93 585 833,74	62,02	9 889 948,37	111,82
I. Wartości niematerialne i prawne	990 519,27	0,75	494 693,06	0,33	-495 826,21	49,94
II. Rzeczowe aktywa trwałe	82 705 366,10	62,35	93 091 140,68	61,69	10 385 774,58	112,56
1. Środki trwałe	69 477 821,73	52,38	90 548 481,81	60,01	21 070 660,08	130,33
a/ grunty	1 736 256,78	1,31	2 754 055,29	1,83	1 017 798,51	158,62
b/ budynki, lokale i obiekty inżynierii	52 441 087,36	39,54	58 039 016,02	38,46	5 597 928,66	110,67
c/ urządzenia techniczne i maszyny	1 608 478,55	1,21	1 579 268,84	1,05	-29 209,71	98,18
d/ środki transportu	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
e/ inne środki trwałe	13 691 999,04	10,32	28 176 141,66	18,67	14 484 142,62	205,79
2. Środki trwałe w budowie	13 227 544,37	9,97	2 542 658,87	1,68	-10 684 885,50	19,22
III. Należności długoterminowe	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
IV. Inwestycje długoterminowe	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
V. Długoterminowe rozlicz.	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
B. AKTYWA OBROTOWE	48 935 922,14	36,90	57 314 881,97	37,99	8 378 959,83	117,12
I. Zapasy	5 023 964,12	3,79	5 806 255,74	3,85	782 291,62	115,57
II. Należności krótkoterminowe	38 181 816,97	28,79	47 907 103,46	31,75	9 725 286,49	125,47
1. Z tytułu dostaw i usług	37 569 498,82	28,33	47 237 498,89	31,30	9 668 000,07	125,73
2. Z tytułu podatków, ZUS i innych	28 020,00	0,02	9 209,18	0,01	-18 810,82	32,87
3. Inne	584 298,15	0,44	660 395,39	0,44	76 097,24	113,02
III. Inwestycje krótkoterminowe	3 345 810,74	2,52	1 583 621,78	1,05	-1 762 188,96	47,33
IV Krótkoterminowe rozlicz.	2 384 330,31	1,80	2 017 900,99	1,34	-366 429,32	84,63
S U M A P A S Y W Ó W	132 631 807,51	100,00	150 900 715,71	100,00	18 268 908,20	113,77
A. KAPITAŁY (FUNDUSZE)	535 278,17	0,40	-31 048 366,28	-20,57	-31 583 644,45	-5 800,42
I. Kapitał (fundusz) założycielski	43 224 479,26	32,59	50 984 036,63	33,79	7 759 557,37	117,95
II. Kapitał (fundusz) zakładu	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
III. Kapitał (fundusz) z aktualizacji	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
IV. Zysk (strata) z lat ubiegłych	-32 306 932,02	-24,36	-69 366 096,35	-45,97	-37 059 164,33	214,71
V. Zysk (strata) netto	-10 382 269,07	-7,83	-12 666 306,56	-8,39	-2 284 037,49	122,00
B. ZOBOWIĄZANIA I REZERWY NA ZOBOWIĄZANIA	132 096 529,34	99,59	181 949 081,99	120,58	49 852 552,65	137,74
I. Rezerwy na zobowiązania	5 444 171,00	4,10	6 126 288,00	4,06	682 117,00	112,53
1. Rezerwa na świadc. emerytalne i	4 778 588,00	3,60	5 521 801,00	3,66	743 213,00	115,55
2. Pozostałe rezerwy	665 583,00	0,50	604 487,00	0,40	-61 096,00	90,82
II. Zobowiązania długoterminowe	23 500 000,22	17,72	40 157 534,11	26,61	16 657 533,89	170,88
1. Kredyty i pożyczki	23 500 000,22	17,72	40 157 534,11	26,61	16 657 533,89	170,88
2. Inne	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
III. Zobowiązania krótkoterminowe	55 856 845,32	42,11	80 780 293,37	53,54	24 923 448,05	144,62
1. Kredyty i pożyczki	3 660 240,86	2,76	8 249 599,80	5,47	4 589 358,94	225,38
2. Inne zobowiązania finansowe	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
3. Z tytułu dostaw i usług	40 222 353,53	30,33	55 033 678,34	36,47	14 811 324,81	136,82
4. Z tytułu podatków, ZUS i innych	4 925 809,31	3,71	6 343 781,11	4,20	1 417 971,80	128,79
5. Z tytułu wynagrodzeń	4 088 541,50	3,08	5 125 681,23	3,40	1 037 139,73	125,37
6. Inne	2 366 201,03	1,78	5 171 416,89	3,43	2 805 215,86	218,55
7. Fundusze specjalne	593 699,09	0,45	856 136,00	0,57	262 436,91	144,20
IV. Rozliczenia międzyokresowe	47 295 512,80	35,66	54 884 966,51	36,37	7 589 453,71	116,05

Analiza struktury bilansu wykazuje, że wartość netto majątku Szpitala wyrażająca się sumą aktywów w kwocie 150.900.715,71 zł, zwiększyła się w roku 2017 w stosunku do roku poprzedniego o kwotę 18.268.908,20 zł tj. o 13,77 %.

Wartość majątku trwałego wynosi 93.585.833,74 zł i zwiększyła się w 2017 r. o kwotę 9.889.948,37 zł tj. o 11,82 %.

Wartość majątku obrotowego wynosi 57.314.881,97 zł. i zwiększyła się o kwotę 8.378.959,83 zł tj. o 17,12 %.

Stan zobowiązań i rezerw ogółem wynosi 181.949.081,99 zł i zwiększył się o kwotę 49.852.552,65 zł tj. o 37,74 %.

Zobowiązania długoterminowe wynoszą 40.157.534,11 zł, wzrosły o kwotę 16.657.533,89 zł, tj. 70,88 % więcej niż w roku 2016.

Zobowiązania wymagalne na dzień 31.12.2017 r. wyniosły 17.993.887 zł i są wyższe od zobowiązań wymagalnych w roku 2016 wynoszących 4.637.228 zł o kwotę o 13.356.659 zł.

2. ANALITYCZNY RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT

Wyszczególnienie	Stan na koniec roku obrotowego				Zmiana stanu	
	2016		2017		2017/016	
	kwota	%	kwota	%	kwota	%
0	1	2	3	4	5	6
A Przychody ze sprzedaży	185 595 962,86	96,43	230 110 971,80	95,49	44 515 008,94	123,98
I. Przychody netto ze sprzedaży	188 499 270,90	97,94	229 832 407,71	95,37	41 333 136,81	121,93
II. Zmiana stanu produktów	-2 903 308,04	-1,51	278 564,09	0,12	3 181 872,13	-9,59
III. Koszty wytw. prod. na własne	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
IV. Przychody netto ze sprz.towar. i mat.	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
B. Koszty działalności operacyjnej	200 000 518,38	98,59	247 761 091,69	97,68	47 760 573,31	123,88
I. Amortyzacja	10 400 880,33	5,13	12 678 100,40	5,00	2 277 220,07	121,89
II. Zużycie materiałów i energii	74 063 113,63	36,51	89 208 883,47	35,17	15 145 769,84	120,45
III. Usługi obce	40 155 905,99	19,80	50 132 713,03	19,76	9 976 807,04	124,85
IV. Podatki i opłaty	660 720,17	0,33	570 989,47	0,23	-89 730,70	86,42
V. Wynagrodzenia	61 047 135,54	30,09	78 447 645,98	30,93	17 400 510,44	128,50
VI. ZUS i inne świadczenia	12 795 440,54	6,31	16 060 785,91	6,33	3 265 345,37	125,52
VII. Pozostałe koszty rodzajowe	877 322,18	0,43	661 973,43	0,26	-215 348,75	75,45
VIII. Wartość sprzedanych towarów i	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
C. Zysk (strata) na sprzedaży (A-B)	-14 404 555,52	-7,48	-17 650 119,89	-7,32	-3 245 564,37	122,53
D. Pozostałe przychody operacyjne	6 848 617,50	3,56	10 832 185,21	4,49	3 983 567,71	158,17
E. Pozostałe koszty operacyjne	559 389,88	0,28	1 422 286,50	0,56	862 896,62	254,26
F. Zysk (strata) na działalności	-8 115 327,90	-4,22	-8 240 221,18	-3,42	-124 893,28	101,54
G. Przychody finansowe	26 642,87	0,01	48 471,00	0,02	21 828,13	181,93
H. Koszty finansowe	2 293 584,05	1,13	4 351 897,38	1,72	2 058 313,33	189,74
I. Zysk (strata) z działalności	-10 382 269,08	-5,39	-12 543 647,56	-5,21	-2 161 378,48	120,82
J. Wynik zdarzeń nadzwyczajnych	0,00		0,00		0,00	0,00
K. Zysk (strata) brutto (I ± J)	-10 382 269,08	-5,39	-12 543 647,56	-5,21	-2 161 378,48	120,82
L. Podatek dochodowy	0,00	0,00	122 659,00	0,05	122 659,00	0,00
M. Pozost. obowiązkowe zmniejszenia	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
N. Zysk (strata) netto (K - L - M)	-10 382 269,08	-5,39	-12 666 306,56	-5,26	-2 284 037,48	122,00
						0,00
Ogółem przychody	192 471 223,23	100,00	240 991 628,01	100,00	48 520 404,78	125,21
Ogółem koszty	202 853 492,31	100,00	253 657 934,57	100,00	50 804 442,26	125,04

W roku 2017 Szpital zrealizował przychody ogółem w wysokości 240.991.628,01 zł., wyższe niż w roku poprzednim o kwotę 48.520.404,78 zł tj. o 25,21 %.

Koszty ogółem działalności Szpitala za rok 2017 wyniosły 253.657.934,57 zł., są wyższe w stosunku do roku poprzedniego o kwotę 50.804.442,26 zł tj. o 25,04 %.

Ogółem strata do pokrycia na dzień 31.12.2017 r. stanowi kwotę -82.032.402,91 zł, z tego strata z lat poprzednich -69.366.096,35 zł i strata z roku 2017 w kwocie -12.666.306,56 zł.

Dynamika wzrostu przychodów wynosi 125,21 % i jest podobna do dynamiki wzrostu kosztów wynoszącej 125,04 %. Jest to tendencja porównywalna, pomimo to jednostka zamknęła rok obrotowy stratą.

Strata netto za rok 2017 wyniosła -12.666.306,56 zł, w tym koszty amortyzacji 12.678.100,40 zł. W związku z powyższym wynik finansowy pomniejszony o koszty amortyzacji wynosi 11.794,39 zł. Nie zachodzi potrzeba pokrycia ujemnego wyniku finansowego przez organ tworzący.

Biegły rewident nie zgłosił zastrzeżeń do prawidłowości i rzetelności zbadanego sprawozdania finansowego. Swoją uwagę zwrócił na nie pokryte przez szpital straty z lat ubiegłych i roku badanego, które sukcesywnie zmniejszały fundusze własne. Ponoszone od lat straty spowodowały wystąpienie w roku badanym funduszy ujemnych w kwocie 31.048,4 tys. zł. Od dnia 4 kwietnia 2017 r. Kliniczny Szpital Wojewódzki Nr 1 im. Fryderyka Chopina w Rzeszowie przejął Podkarpackie Centrum Chorób Płuc w Rzeszowie posiadające również kapitał własny ujemny. W roku 2017 zauważalne jest pogorszenie wskaźników oceniających sytuację szpitala. Pogorszenie wskaźników oceny wyniku wprost z wygenerowanej w roku obrotowym straty bilansowej w wysokości 12.666,3 tys. zł, która istotnie obniżyła wartość funduszy własnych i pogorszyła możliwości bieżącej spłaty zobowiązań. Na dzień bilansowy występują przeterminowane zobowiązania krótkoterminowe z tytułu dostaw w kwocie 17.784,3 tys. zł, które stanowią 32,3 % sumy tej pozycji bilansowej.

Kliniczny Szpital Wojewódzki Nr 1 im. Fryderyka Chopina w Rzeszowie w miesiącu październiku 2017 r. miał opracowany program naprawczy, który stopniowo jest realizowany.

Uwzględniając wyniki badania sprawozdania finansowego i zdarzeń gospodarczych jakie nastąpiły po dniu bilansowym stwierdza się, że istniały poważne zakłócenia w działalności szpitala wynikające z wysokiego poziomu zadłużenia i ponoszenia wysokich kosztów obsługi tego zadłużenia. Sytuacja szpitala uległa znacznej poprawie w I kwartale 2018 r. z uwagi na to, że grudniu 2017 r. został przyznany kredyt udzielony przez BGK w Warszawie, co w znacznym stopniu polepszyło sytuację finansową w zakresie spłaty kredytów oraz przeterminowanych zobowiązań.

Odnosić należy przy tym fakt, że jednostka poinformowała we wprowadzeniu do sprawozdania finansowego o swej zdolności do kontynuowania działalności w niezmiennym zakresie mimo występujących zagrożeń.

b) Kliniczny Szpital Wojewódzki Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie

1. Na sprawozdanie **Klinicznego Szpitala Wojewódzkiego Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie** składa się:

- 1) wprowadzenie do sprawozdania finansowego,
 - 2) bilans sporządzony na dzień 31.12.2017 r., który po stronie aktywów i pasywów zamyka się sumą bilansową 249.952.929,27 zł.
 - 3) rachunek zysków i strat za rok obrotowy od 01.01.2017 r. do 31.12.2017 r. wykazujący stratę netto w wysokości 16.215.871,27 zł.
 - 4) zestawienie zmian w kapitale (funduszu) własnym za rok obrotowy od 01.01.2017 r. do 31.12.2017 r. wykazujące zmniejszenie ujemnego funduszu własnego o kwotę 14.569.216,36 zł.
 - 5) rachunek przepływów pieniężnych za rok obrotowy od 01.01.2017 r. do 31.12.2017 r. wykazujący zwiększenie stanu środków pieniężnych o kwotę 1.093.825,33 zł.
 - 6) dodatkowe informacje i objaśnienia.
2. Sprawozdanie finansowe sporządzone zostało przy założeniu możliwości dalszego kontynuowania działalności przez jednostkę w okresie nie krótszym niż jeden rok od dnia bilansowego w niezmienionym istotnie zakresie.
3. Średnioroczne zatrudnienie w przeliczeniu na pełne etaty w 2017 r. wynosiło 2123 osób, w roku poprzednim było 2010 osoby.
4. Analizę i ocenę sytuacji majątkowej i finansowej jednostki przedstawiają poniższe zestawienia tabelaryczne:
- 1) Bilans analityczny za lata 2016 – 2017
 - 2) Analityczny rachunek zysków i strat za lata 2016– 2017

2. BILANS ANALITYCZNY

Wyszczególnienie	Stan na koniec roku obrotowego				Zmiana stanu	
	2016		2017		2017/2016	
	kwota	% struktura	kwota	% struktura	kwota	% dynamika
0	1	2	3	4	6	
SUMA AKTYWÓW	257 752 018,74	100,00	249 952 929,27	100,00	-7 799 089,47	96,97
A. ATYWA TRWAŁE	195 164 178,67	77,37	196 875 004,37	80,00	1 710 825,70	100,88
I. Wartości niematerialne i prawne	51 301,17	0,02	14 962,50	0,01	-36 338,67	29,17
II. Rzeczowe aktywa trwałe	195 085 852,86	77,35	196 691 187,70	79,99	1 605 334,84	100,82
1. Środki trwałe	189 219 735,51	75,07	195 813 237,27	79,64	6 593 501,76	103,48
a/ grunty	7 774 665,44	3,02	7 774 607,73	3,11	-57,71	100,00
b/ budynki, lokale i obiekty inżynierii	151 598 896,26	58,82	152 958 721,69	61,20	1 359 825,43	100,90
c/ urządzenia techniczne i maszyny	13 338 535,37	6,83	11 969 354,39	6,08	-1 369 180,98	89,74
d/ środki transportu	832 806,20	0,32	650 635,90	0,26	-182 170,30	78,13
e/ inne środki trwałe	15 674 832,24	6,08	22 459 917,56	8,99	6 785 085,32	143,29
2. Środki trwałe w budowie	5 866 117,35	2,28	877 950,43	0,35	-4 988 166,92	14,97
III. Należności długoterminowe	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
IV. Inwestycje długoterminowe	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

V. Długoterminowe rozlicz. międzyokr.	27 024,64	0,01	168 854,17	0,07	141 829,53	0,00
B. AKTYWA OBROTOWE	62 587 840,07	24,29	53 077 924,90	21,23	-9 509 915,17	84,81
I. Zapasy	7 242 916,62	2,81	6 381 701,57	2,55	-861 215,05	88,11
II. Należności krótkoterminowe	51 161 462,33	19,85	41 747 261,67	16,70	-9 414 200,66	81,60
1. Z tytułu dostaw i usług	49 156 107,77	19,07	40 045 955,33	16,02	-9 110 152,44	81,47
2. Z tytułu podatków, ZUS i innych świadczeń	1 10 802,00	0,04	0,00	0,00	-110 802,00	0,00
3. Inne	1 894 552,56	0,74	1 701 306,34	0,68	-193 246,22	89,80
III. Inwestycje krótkoterminowe	2 334 983,85	0,91	3 428 809,18	1,37	1 093 825,33	146,85
IV Krótkoterminowe rozlicz. międzyokr.	1 848 477,27	0,72	1 520 152,48	0,61	-328 324,79	82,24
S U M A P A S Y W Ó W	257 752 018,74	100,00	249 952 929,27	100,00	-7 799 089,47	96,97
A. KAPITAŁY (FUNDUSZE) WŁASNE	-109 155 261,35	-42,36	-94 586 044,99	-37,85	14 569 216,36	86,65
I. Kapitał (fundusz) założycielski	73 257 223,79	28,42	73 257 223,79	29,31	0,00	100,00
II. Kapitał (fundusz) zakładu	424 384,92	0,16	427 204,79	0,17	2 819,87	100,66
III. Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny	62 207,90	0,02	59 388,03	0,02	-2 819,87	95,47
IV. Zysk (strata) z lat ubiegłych	-137 610 706,10	-53,39	-152 113 990,33	-60,86	-14 503 284,23	110,54
V. Zysk (strata) netto	-45 288 371,86	-17,57	-16 215 871,27	-6,49	29 072 500,59	35,81
B. ZOBOWIĄZANIA I REZERWY NA ZOBOWIĄZANIA	366 907 280,09	142,34	344 538 974,26	137,82	-22 368 305,83	93,90
I. Rezerwy na zobowiązania	14 971 351,00	5,81	14 217 534,00	5,69	-753 817,00	94,96
1. Rezerwa na świadcz. emerytalne i podobne	14 971 351,00	5,81	14 217 534,00	5,69	-753 817,00	94,96
2. Pozostałe rezerwy	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
II. Zobowiązania długoterminowe	44 339 158,89	17,20	58 084 381,03	23,23	13 745 222,14	131,00
1. Kredyty i pożyczki	44 205 641,08	17,15	56 323 008,72	22,53	12 117 367,64	127,41
2. Inne	133 517,81	0,05	1 761 372,31	0,70	1 627 854,50	1 319,20
III. Zobowiązania krótkoterminowe	155 541 162,19	60,34	119 650 032,12	47,85	-35 891 130,07	76,92
1. Kredyty i pożyczki	5 064 347,36	1,96	7 882 632,36	3,15	2 818 285,00	155,65
2. Inne zobowiązania finansowe	195 946,39	0,08	834 085,12	0,33	638 138,73	0,00
3. Z tytułu dostaw i usług	126 856 914,80	49,22	87 565 053,90	35,03	-39 291 860,90	69,03
4. Z tytułu podatków, ZUS i innych świadczeń	10 062 869,34	3,90	9 952 157,67	3,98	-110 711,67	98,90
5. Z tytułu wynagrodzeń	7 397 052,30	2,87	7 979 825,29	3,19	582 772,99	107,88
6. Inne	4 308 011,30	1,67	3 710 544,81	1,48	-597 466,49	86,13
7. Fundusze specjalne	1 656 020,70	0,64	1 725 732,97	0,69	69 712,27	104,21
IV. Rozliczenia międzyokresowe	152 055 608,01	58,99	152 587 027,11	61,05	531 419,10	100,35

Analiza struktury bilansu wykazuje, że majątek Szpitala wyrażający się sumą aktywów na dzień 31.12.2017 r. wyniósł 249.952.929,27 zł i w porównaniu do stanu na koniec poprzedniego roku zmniejszył się o kwotę -7.799.089,47 zł tj. o 3,03 %.

Wartość księgowa majątku trwałego na dzień 31.12.2015 r. wyniosła 196.875.004,37 zł, uległa zwiększeniu o kwotę 1.710.825,70 zł tj. o 0,88 %.

W majątku obrotowym spadek o kwotę -9.509.915,17 zł tj. 15,19 % względem roku 2016. Stan należności krótkoterminowych na dzień 31.12.2017 r. wynosi 41.747.261,67 zł. Zmniejszyły się względem roku poprzedniego o kwotę -9.414.200,66 zł tj. o 18,40 %.

W źródłach finansowania majątku fundusze własne wynoszą -94.586.044,99 zł uległy zmniejszeniu względem roku 2016 o kwotę 14.569.216,36 zł tj. o 13,35 %.

Stan zobowiązań i rezerw ogółem wynosi 344.538.974,26 zł, zmniejszył się względem roku 2016 o kwotę -22.368.305,83 zł tj. o 6,10 %

Zobowiązania wymagalne na 31.12.2017 r. wynoszą 61.641,012 zł, są wyższe od roku 2016 o 5.983.402 zł tj. o 10,75 %.

Zobowiązania długoterminowe wynoszą 58.084.381,03 zł i są wyższe od roku 2016 o kwotę 13.45.222,14 zł tj. o 31,00 %. Z czego w przeważającej części są to kredyty i pożyczki wynoszące na dzień 31.12.2017 r. 56.323.008,72 zł. Uległy zwiększeniu względem roku ubiegłego o 12.117.367,64 zł tj. o 27,41 %.

3. ANALITYCZNY RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT

Wyszczególnienia	Stan na koniec roku obrotowego				Zmiana stanu 2017/2016	
	2016		2017		kwota	% dynamika
	kwota	% struktura	kwota	% struktura		
0	1	2	3	4	5	6
A Przychody ze sprzedaży	296 963 058,56	95,19	330 095 961,13	95,87	33 132 902,57	111,16
I. Przychody netto ze sprzedaży	300 370 803,90	96,28	329 830 018,68	95,79	29 459 214,78	109,81
II. Zmiana stanu produktów	-3 437 023,94	-1,10	255 301,05	0,07	3 692 324,99	-7,43
III. Koszty wytw. prod. na własne	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
IV. Przychody netto ze sprz.towar.	29 278,60	0,01	10 641,40	0,00	-18 637,20	36,35
B. Koszty działalności	347 392 485,33	97,24	350 014 936,85	97,08	2 622 451,52	100,75
I. Amortyzacja	18 029 912,23	5,05	16 759 860,74	4,65	-1 270 051,49	92,96
II. Zużycie materiałów i energii	127 408 253,93	35,66	125 337 595,24	34,76	-2 070 658,69	98,37
III. Usługi obce	49 175 959,96	13,76	50 072 789,16	13,89	896 829,20	101,82
IV. Podatki i opłaty	1 994 642,96	0,56	1 702 133,96	0,47	-292 509,00	85,34
V. Wynagrodzenia	123 856 253,45	34,67	128 281 740,64	35,58	4 425 487,19	103,57
VI. ZUS i inne świadczenia	25 443 975,94	7,12	26 381 077,71	7,32	937 101,77	103,68
VII. Pozostałe koszty rodzajowe	1 483 486,86	0,42	1 479 739,40	0,41	-3 747,46	99,75
VIII. Wartość sprzedanych	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
C. Zysk (strata) na sprzedaży (A- B)	-50 429 426,77	-16,16	-19 918 975,72	-5,79	30 510 451,05	39,50
D. Pozostałe przychody	14 809 271,81	4,75	13 960 756,70	4,05	-848 515,11	94,27
E. Pozostałe koszty operacyjne	3 468 774,90	0,97	1 709 578,48	0,47	-1 759 196,42	49,28
F. Zysk (strata) na działalności	-39 088 929,86	-12,53	-7 667 797,50	-2,23	31 421 132,36	19,62
G. Przychody finansowe	207 087,84	0,07	263 645,64	0,08	56 557,80	127,31
H. Koszty finansowe	6 406 529,84	1,79	8 811 719,41	2,44	2 405 189,57	137,54
I. Zysk (strata) z działalności	-45 288 371,86	-14,52	-16 215 871,27	-4,71	29 072 500,59	35,81
J. Wynik zdarzeń nadzwyczajnych	0,00		0,00		0,00	0,00
K. Zysk (strata) brutto (I ± J)	-45 288 371,86	-14,52	-16 215 871,27	-4,71	29 072 500,59	35,81
L. Podatek dochodowy	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
M. Pozost. obowiązkowe	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
N. Zysk (strata) netto (K - L - M)	-45 288 371,86	-14,52	-16 215 871,27	-4,71	29 072 500,59	35,81
Ogółem przychody	311 979 418,21	100,00	344 320 363,47	100,00	32 340 945,26	110,37
Ogółem koszty	357 267 790,07	100,00	360 536 234,74	100,00	3 268 444,67	100,91

W roku 2017 Szpital zrealizował przychody ogółem w wysokości 344.320.363,47 zł, wyższe niż w roku poprzednim o kwotę 32.340.945,26 zł tj. o 10,37 %.

Koszty ogółem działalności Szpitala za rok 2017 wyniosły 360.536.234,74 zł i są wyższe w stosunku do roku poprzedniego o kwotę 3.268.444,67 zł tj. o 0,91 %.

Dynamika wzrostu przychodów wynosi 10,37 % i jest wyższa od dynamiki wzrostu kosztów wynoszącej 0,91 %. Taki układ wpływa pozytywnie na wyniki szpitala.

Ogółem strata do pokrycia na dzień 31.12.2017 r. stanowi kwotę – 168.329.861,60 zł, z tego strata z lat poprzednich –152.113.990,33 zł i strata z roku 2017 –16.215.871,27 zł.

Kliniczny Szpital Wojewódzki Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie za 2017 r. zanotował stratę netto w kwocie –16.215.871,27 zł, w tym koszty amortyzacji 16.759.860,74 zł. W związku z powyższym wynik finansowy bez kosztów amortyzacji wynosi 543.989,47 zł.

Biegły rewident zwraca uwagę na niepokryte przez szpital straty z lat ubiegłych i roku badanego, które sukcesywnie zmniejszały fundusze własne. Ponoszone od lat straty spowodowały wystąpienie w roku badanym funduszy ujemnych w kwocie 95.856.044,99 zł. W wyniku pokrycia strat w 2017 r. za lata ubiegłe nastąpiło zmniejszenie ujemnych funduszy własnych.

W miesiącu lipcu 2017 r. został opracowany dla szpitala program naprawczy do 2042 roku. Na dzień bilansowy występują przeterminowane zobowiązania krótkoterminowe z tytułu dostaw w kwocie 61.622,6 tys. zł, które stanowią 70 % sumy bilansowej. W grudniu 2017 r. został przyznany dla szpitala kredyt w BGK na kwotę 137 mln. zł, który to kredyt w 2018 r. pokrył wszystkie zobowiązania przeterminowane.

Oceniając wyniki badania sprawozdania finansowego i zdarzeń gospodarczych jakie nastąpiły po dniu bilansowym stwierdza się, że istniały istotne zakłócenia w działalności szpitala wynikające z wysokiego poziomu zadłużenia i ponoszenia wysokich kosztów obsługi tego zadłużenia. Szpital miał poważane problemy z regulowaniem bieżących zobowiązań i był zmuszony do zaciągania kolejnych zobowiązań finansowych na spłatę już istniejących.

Odnosić należy przy tym fakt, że Szpital poinformował we wprowadzeniu do sprawozdania finansowego o swej zdolności do kontynuacji działalności w niezmienionym zakresie mimo występujących zagrożeń.

c) Wojewódzki Szpital im. Św. Ojca Pio w Przemyślu

1. Na sprawozdanie **Wojewódzkiego Szpitala im. Św. Ojca Pio w Przemyślu** składa się:

- 1) wprowadzenie do sprawozdania finansowego,
 - 2) bilans sporządzony na dzień 31.12.2017 r., który po stronie aktywów i pasywów zamyka się sumą 143.954.421,67 zł,
 - 3) rachunek zysków i strat za rok obrotowy od 01.01.2017 r. do 31.12.2017 r. wykazujący stratę netto w wysokości 9.515.383.0 zł,
 - 4) zestawienie zmian w kapitale (funduszu) własnym za rok obrotowy od 01.01.2017 do 31.12.2017 wykazujące zmniejszenie ujemnego kapitału własnego o kwotę 398.226,55 zł,
 - 5) rachunek przepływów pieniężnych za rok obrotowy od 01.01.2017 do 31.12.2016 wykazujący zmniejszenie stanu środków pieniężnych o kwotę 1.246.386,24 zł
 - 6) dodatkowe informacje i objaśnienia,
2. Sprawozdanie finansowe sporządzone zostało przy założeniu kontynuowania działalności przez Szpital przez co najmniej 12 kolejnych miesięcy.
 3. Przeciętne zatrudnienie w Szpitalu w 2017 r. wyniosło 1.458 osób, w roku ubiegłym 1.175 osób po przeliczeniu na pełne etaty.
 4. Analizę i ocenę sytuacji majątkowej i finansowej jednostki przedstawiają poniższe zestawienia tabelaryczne:
 - 1/ Bilans analityczny za lata 2016 – 2017.
 - 2/ Analityczny rachunek zysków i strat za lata 2016 – 2017

1. BILANS ANALITYCZNY

Wyszczególnienie	Stan na koniec roku obrotowego				Zmiana stanu	
	2016		2017		2017/2016	
	kwota	% struktura	kwota	% struktura	kwota	% dynamika
0	1	2	3	4	5	6
S U M A A K T Y W Ó W	121 890 541,84	100,00	143 954 421,67	100,00	22 063 879,83	118,10
A. ATYWA TRWAŁE	93 166 414,91	76,43	117 362 247,85	81,53	24 195 832,94	125,97
I. Wartości niematerialne i prawne	0,00	0,00	662 586,39	0,46	662 586,39	
II. Rzeczowe aktywa trwałe	93 166 414,91	76,43	116 665 219,46	81,07	23 498 804,55	125,22
1. Środki trwałe	93 156 914,91	76,42	115 711 817,54	80,41	22 554 902,63	124,21
a/ grunty	3 398 571,38	2,79	4 607 293,30	3,20	1 208 721,92	135,57
b/ budynki, lokale i obiekty inżynierii	74 632 654,70	61,22	90 131 899,73	62,61	15 499 245,03	120,77
c/ urządzenia techniczne i maszyn	1 737 365,62	1,43	2 927 790,99	2,03	1 190 425,37	168,52
d/ środki transportu	865 954,87	0,71	1 382 436,10	1,00	516 481,23	159,64
e/ inne środki trwałe	12 522 368,34	10,27	16 662 397,42	11,57	4 140 029,08	133,06
2. Środki trwałe w budowie	9 500,00	0,01	953 401,92	0,66	943 901,92	10 035,81

III. Należności długoterminowe	0,00	0,00		0,00	0,00	
IV. Inwestycje długoterminowe	0,00	0,00		0,00	0,00	
V. Długoterminowe rozlicz. międzyokr.	0,00	0,00	34 442,00	0,02	34 442,00	0,00
B. AKTYWA OBROTOWE	28 724 126,93	23,57	26 592 173,82	18,47	-2 131 953,11	92,58
I. Zapasy	2 484 875,89	2,04	3 725 061,63	2,59	1 240 185,74	149,91
II. Należności krótkoterminowe	16 258 132,25	13,34	14 076 507,44	9,78	-2 181 624,81	86,58
1. Z tytułu dostaw i usług	13 343 347,41	10,95	11 207 727,44	7,79	-2 135 619,97	83,99
2. Z tytułu podatków, ZUS i innych świadczeń	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
3. Inne	2 914 784,84	2,39	2 868 780,00	1,99	-46 004,84	98,42
III. Inwestycje krótkoterminowe	9 543 722,45	7,83	8 297 336,21	5,76	-1 246 386,24	86,94
IV. Krótkoterminowe rozlicz. międzyokr.	437 396,34	0,36	493 268,54	0,34	55 872,20	112,77
S U M A P A S Y W O W	121 890 541,84	100,00	143 954 421,67	100,00	22 063 879,83	118,10
A. KAPITAŁY (FUNDUSZE) WŁASNE	-7 927 171,58	-6,50	-7 528 945,03	-5,23	398 226,55	94,98
I. Kapitał (fundusz) założycielski	221 950 006,04	182,09	232 888 600,51	161,78	10 938 594,47	104,93
II. Kapitał (fundusz) zakładu	0,00	0,00	8 581 431,17	5,96	8 581 431,17	
III. Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
IV. Zysk (strata) z lat ubiegłych	-215 882 862,19	-177,11	-239 483 593,11	-166,36	-23 600 730,92	110,93
V. Zysk (strata) netto	-13 994 315,43	-11,48	-9 515 383,60	-6,61	4 478 931,83	67,99
B. ZOBOWIĄZANIA I REZERWY NA ZOBOWIĄZANIA	129 817 713,42	106,50	151 483 366,70	105,23	21 665 653,28	116,69
I. Rezerwy na zobowiązania	26 071 005,58	21,39	28 437 487,86	19,75	2 366 482,28	109,08
1. Rezerwa na świadczenia emerytalne i podobne	15 843 548,00	13,00	19 778 949,00	13,74	3 935 401,00	124,84
2. Pozostałe rezerwy	10 227 457,58	8,39	8 658 538,86	6,01	-1 568 918,72	0,00
II. Zobowiązania długoterminowe	34 367 340,05	28,19	51 492 249,34	35,77	17 124 909,29	149,83
1. Kredyty i pożyczki	30 973 543,68	25,41	50 494 073,93	35,08	19 520 530,25	163,02
2. Inne	3 393 796,37	2,78	998 175,41	0,69	-2 395 620,96	29,41
III. Zobowiązania krótkoterminowe	46 574 824,16	38,21	38 383 102,84	26,67	-8 191 721,32	82,41
1. Kredyty i pożyczki	5 059 019,52	4,15	5 913 367,63	4,11	854 348,11	116,89
2. Inne zobowiązania finansowe	2 395 620,96	1,97	2 395 620,96	1,67	0,00	0,00
3. Z tytułu dostaw i usług	26 499 890,36	21,74	12 145 212,54	8,44	-14 354 677,82	45,83
4. Z tytułu podatków, ZUS i innych świadczeń	4 996 562,09	4,10	6 832 893,63	4,75	1 836 331,54	136,75
5. Z tytułu wynagrodzeń	3 012 053,24	2,47	4 464 231,34	3,10	1 452 178,10	148,21
6. Inne	1 554 952,59	1,27	3 948 201,81	2,74	2 393 249,22	253,91
7. Fundusze specjalne	3 056 725,40	2,51	2 683 574,93	1,86	-373 150,47	87,79
IV. Rozliczenia międzyokresowe	22 804 543,63	18,71	33 170 526,66	23,04	10 365 983,03	145,46

Analiza bilansu wykazuje, że majątek Wojewódzkiego Szpitala im. Św. Ojca Pio w Przemyślu wyrażający się wartością aktywów netto na dzień 31.12.2017 r. wyniósł 143.954.421,67 zł i w porównaniu do stanu na dzień 31.12.2016 r. zwiększył się o kwotę 22.063.879,83 zł tj. o 18,10 %.

Wartość księgową majątku trwałego zwiększyła się o kwotę 23.498.804,55 zł tj. o 25,22 % i na dzień 31.12.2017 r. wynosi 116.665.219,46 zł.

Majątek obrotowy zmniejszył się o kwotę -2.11.953,11 zł tj. o 7,42 % i na dzień 31.12.2017 r. wynosi 26.532.173,82 zł.

Należności z tytułu dostaw i usług na dzień 31.12.2017 r. wynoszą 11.207.727,44 i uległy zmniejszeniu względem roku poprzedniego o kwotę -2.135.619,97 zł tj. o 16,01 %.

Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania na dzień 31.12.2017 r. wynoszą 151.483.366,70 zł wzrosły względem roku poprzedniego o kwotę 21.665.653,28 zł tj. o 16,69 %.

Zobowiązania wymagalne na dzień 31.12.2017 r. nie występują. Zobowiązania długoterminowe wynoszą 51.492.249,34 zł, zwiększyły się względem roku 2016 o kwotę 17.124.909,29 zł tj. o 49,83 %.

2. Analityczny rachunek zysków i strat

Wyszczególnienie	Stan na koniec roku obrotowego				Zmiana stanu	
	2016		2017		2017/2016	
	kwota	% struktur	kwota	% struktura	kwota	% dynamik
0	1	2	3	4	5	6
A Przychody ze sprzedaży	121 804 951,71	95,37	152 067 761,97	95,25	30 262 810	124,85
I. Przychody netto ze sprzedaży	120 997 380,77	94,74	152 149 768,88	95,30	31 152 388	125,75
II. Zmiana stanu produktów	806 159,44	0,63	-86 246,37	-0,05	-892 406	-10,70
III. Koszty wytw. prod. na własne	0,00	0,00	0,00	0,00	0	
IV. Przychody netto ze sprz.towar.	1 411,50	0,00	4 239,46	0,00	2 828	300,35
B. Koszty działalności	132 720 049,79	93,65	163 896 239,07	96,90	31 176 189	123,49
I. Amortyzacja	7 984 505,56	5,63	10 566 352,80	6,25	2 581 847	132,34
II. Zużycie materiałów i energii	30 637 339,90	21,62	36 292 014,14	21,46	5 654 674	118,46
III. Usługi obce	26 287 335,95	18,55	28 927 042,10	17,10	2 639 706	110,04
IV. Podatki i opłaty	994 065,36	0,70	1 140 604,31	0,67	146 539	114,74
V. Wynagrodzenia	55 723 866,05	39,32	71 001 963,79	41,98	15 278 098	127,42
VI. ZUS i inne świadczenia	10 461 063,99	7,38	15 283 012,92	9,04	4 821 949	146,09
VII. Pozostałe koszty rodzajowe	631 502,48	0,45	685 105,01	0,41	53 603	108,49
VIII. Wartość sprzedanych	370,50	0,00	144,00	0,00	-227	38,87
C. Zysk (strata) na sprzedaży (A- D. Pozostałe przychody	-10 915 098,08	-8,55	-11 828 477,10	-7,41	-913 379	108,37
E. Pozostałe koszty operacyjne	5 119 209,01	4,01	6 802 071,51	4,26	1 682 863	132,87
F. Zysk (strata) na działalności	5 478 454,55	3,87	1 175 948,84	0,70	-4 302 506	21,46
G. Przychody finansowe	-11 274 343,62	-8,83	-6 202 354,43	-3,88	5 071 989	55,01
H. Koszty finansowe	797 707,59	0,62	783 723,91	0,49	-13 984	98,25
I. Zysk (strata) z działalności	3 416 145,40	2,41	4 072 164,08	2,41	656 019	119,20
J. Wynik zdarzeń nadzwyczajnych	-13 892 781,43	-10,88	-9 490 794,60	-5,94	4 401 987	68,31
K. Zysk (strata) brutto (I ± J)	0,00		0,00		0	
L. Podatek dochodowy	-13 892 781,43	-10,88	-9 490 794,60	-5,94	4 401 987	68,31
M. Pozost. obowiązkowe	101 534,00	0,07	24 589,00	0,00	-101 534	0,00
N. Zysk (strata) netto (K- L-M)	0,00	0,00	0,00	0,00	0	
	-13 994 315,43	-10,96	-9 515 383,60	-5,94	4 503 521	67,82
Ogółem przychody	127 721 868,31	100,00	159 653 557,39	100,00	31 931 689	125,00
Ogółem koszty	141 716 183,74	100,00	169 144 351,99	100,00	27 428 168	119,35

W roku 2017 Szpital zrealizował przychody ogółem w wysokości 159.653.557,39 zł, wyższe niż w roku poprzednim o kwotę 31.931,689,00 zł tj. o 25,00 %.

Koszty ogółem działalności Szpitala za rok 2017 wyniosły 169.144.351,99 zł., wyższe względem roku poprzedniego o kwotę 27.428,168,00 zł tj. o 19,35 %.

Dynamika wzrostu przychodów wynosi 25,00 % i wyższa od dynamiki wzrostu kosztów wynoszącej 19,35 %. Taki układ wpływa pozytywnie na wyniki szpitala.

Ogółem strata do pokrycia na dzień 31.12.2017 r. stanowi kwotę -248.998.976,71 zł, z tego strata z lat poprzednich wynosi -239.483.593,11 zł i strata z roku 2017 -9.515.383,60 zł.

Wojewódzki Szpital im. Św. Ojca Pio w Przemyślu za 2017 r. zanotował stratę netto w kwocie -9.515.383,60 zł, w tym koszty amortyzacji 10.566.352,80 zł. W związku z powyższym wynik finansowy pomniejszony o koszty amortyzacji wynosi 1.050.969,20 zł. Nie zachodzi potrzeba pokrycia ujemnego wyniku przez organ tworzący.

Uwzględniając wskaźniki dokonanej analizy ekonomicznej - finansowej oraz wyniki badania sprawozdania finansowego i zdarzeń gospodarczych, jakie nastąpiły po dniu bilansowym stwierdza się, że mimo występujących odchyleń - aktualna sytuacja jednostki nie upoważnia do eksponowania poważnego zagrożenia dla kontynuacji jej działalności w roku następnym po roku badanym. Jednakże niezbędna jest kontrola wewnętrzna poziomu podstawowych wskaźników ekonomiczno - finansowych, tj. wskaźników rentowności, struktury finansowania aktywów, dźwigi finansowej oraz płynności finansowej, gdyż skumulowana wartość strat na 31 grudnia 2017 r. stanowi 103,1 % wartości funduszu założycielskiego Szpitala, a poziom zadłużenia stanowi 105,2 % sumy bilansowej.

Ze względu na specyfikę działalności Szpital nie podlega przepisom prawa upadłościowego, a kontynuacja jego działalności wynika z przepisów ustawy.

d) Wojewódzki Szpital Podkarpacki im. Jana Pawła II w Krośnie

1. Na sprawozdanie **Wojewódzkiego Szpitala Podkarpackiego im. Jana Pawła II w Krośnie** składa się:

- 1) wprowadzenie do sprawozdania finansowego,
- 2) bilans sporządzony na dzień 31.12.2017 r., który po stronie aktywów i pasywów zamyka się sumą bilansową 126.579.508,94 zł,
- 3) rachunek zysków i strat za rok obrotowy od 01.01.2017 r. do 31.12.2017 r. wykazujący stratę w wysokości 3.051.257,52 zł,
- 4) zestawienie zmian w kapitale (funduszu) własnym za rok obrotowy od 01.01.2017 r. do 31.12.2017 r. wykazujące zmniejszenie funduszu własnego o kwotę 4.156.928,85 zł.
- 5) rachunek przepływów pieniężnych za rok obrotowy od 01.01.2017 r. do 31.12.2017 r. wykazujący zwiększenie stanu środków pieniężnych o kwotę 6.227.259,76 zł,
- 6) dodatkowe informacje i objaśnienia.

2. Sprawozdanie finansowe sporządzone zostało przy założeniu możliwości dalszego kontynuowania działalności przez jednostkę w okresie nie krótszym niż jeden rok od dnia bilansowego w niezmienionym istotnie zakresie.

3. Średnioroczne zatrudnienie w roku 2017 wyniosło 1.193 osoby, w roku ubiegłym 1.209 osoby.

4. Analizę i ocenę sytuacji finansowej jednostki przedstawiają poniższe zestawienia tabelaryczne:

1/ Bilans analityczny za lata 2016 – 2017

2/ Analityczny rachunek zysków i strat za lata 2016 – 2017

1. BILANS ANALITYCZNY

Wyszczególnienie	Stan na koniec roku obrotowego				Zmiana stanu	
	2016		2017		2017/2016	
	kwota	% struktura	kwota	% struktura	kwota	% dynamika
0	1	2	3	4	5	6
S U M A A K T Y W Ó W	114 186 384,16	100,00	126 579 508,94	100,00	12 393 124,78	110,85
A. ATYWA TRWAŁE	95 413 739,07	83,37	104 534 485,17	82,59	9 120 746,10	109,56
I. Wartości niematerialne i prawa	30 041,78	0,03	50 858,65	0,04	20 816,87	169,29
II. Rzeczowe aktywa trwałe	95 383 697,29	83,54	104 483 626,52	82,55	9 099 929,23	109,54
1. Środki trwałe	95 322 307,99	83,49	94 943 102,55	75,01	-379 205,44	99,60
a/ grunty	3 143 245,00	2,75	2 933 505,00	2,32	-209 740,00	93,33
b/ budynki, lokale i obiekty inżynierii	76 425 317,73	66,94	73 735 949,13	58,25	-2 689 368,60	96,48
c/ urządzenia techniczne i maszyny	7 385 520,52	6,47	6 421 299,22	5,07	-964 221,30	86,94
d/ środki transportu	179 166,59	0,16	526 800,47	0,42	347 633,88	294,03
e/ inne środki trwałe	3 189 058,15	7,17	11 325 548,73	8,95	3 136 490,58	138,30

2. Środki trwałe w budowie	61 389,30	0,05	9 540 523,97	7,54	9 479 134,67	15 541,02
III. Należności długoterminowe		0,00		0,00	0,00	
IV. Inwestycje długoterminowe	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
V. Długoterminowe rozlicz. międzyokr.	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
B. AKTYWA OBROTOWE	18 772 645,09	16,43	22 045 023,77	17,41	3 272 378,68	117,43
I. Zapasy	2 434 725,77	2,13	2 399 886,17	1,90	-34 839,60	98,57
II. Należności krótkoterminowe	15 655 096,45	13,71	12 884 934,99	10,17	-2 770 161,46	82,31
1. Z tytułu dostaw i usług	13 728 440,55	12,02	12 105 868,39	9,56	-1 622 572,16	88,18
2. Z tytułu podatków, ZUS i innych świadczeń	533 556,34	0,47	4 374,62	0,00	-529 181,72	0,82
3. Inne	1 393 099,56	1,22	774 691,98	0,61	-618 407,58	55,61
III. Inwestycje krótkoterminowa	369 786,29	0,32	6 597 146,05	5,21	6 227 359,76	1 784,04
IV Krótkoterminowe rozlicz. międzyokr.	313 036,58	0,27	163 056,56	0,13	-149 980,02	52,09
S U M A P A S Y W Ó W	114 186 384,16	100,00	126 579 508,94	100,00	12 393 124,78	110,85
A. KAPITAŁY (FUNDUSZE) WŁASNE	985 747,81	0,87	-3 171 181,04	-2,51	-4 156 928,85	-321,70
I. Kapitał (fundusz) założycielski	61 929 744,15	54,24	60 824 072,82	48,05	-1 105 671,33	98,21
II. Kapitał (fundusz) zakładu	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
III. Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
IV. Zysk (strata) z lat ubiegłych	-53 978 796,38	-47,27	-60 943 996,34	-48,15	-6 965 199,96	112,90
V. Zysk (strata) netto	-6 965 199,96	-6,10	-3 051 257,52	-2,41	3 913 942,44	43,81
B. ZOBOWIĄZANIA I REZERWY NA ZOBOWIĄZANIA	113 200 636,35	99,13	129 750 689,98	102,51	16 550 053,63	114,62
I. Rezerwy na zobowiązania	12 507 111,03	10,95	13 176 961,80	10,41	669 850,77	105,36
1. Rezerwa na świadczenia emerytalne i podobne	12 436 405,00	10,89	13 175 453,00	10,41	739 048,00	105,94
2. Pozostałe rezerwy	70 706,03	0,06	1 508,80	0,00	-69 197,23	2,13
II. Zobowiązania długoterminowe	21 264 057,73	18,62	21 840 267,37	17,25	576 209,64	102,71
1. Kredyty i pożyczki	21 161 972,87	18,53	21 840 267,37	17,25	678 294,50	103,21
2. Inne	102 084,86	0,09	0,00	0,00	-102 084,86	0,00
III. Zobowiązania krótkoterminowe	36 015 590,76	31,54	35 756 032,20	28,26	-259 558,56	99,28
1. Kredyty i pożyczki	8 270 134,50	7,24	8 711 325,50	6,89	441 191,00	105,33
2. Inne zobowiązania finansowe	203 225,88	0,18	114 530,37	0,09	-88 695,51	56,36
3. Z tytułu dostaw i usług	16 851 899,69	14,76	17 077 769,96	13,49	225 870,27	101,34
4. Z tytułu podatków, ZUS i innych świadczeń	4 922 320,14	4,31	4 555 127,89	3,60	-367 192,25	92,54
5. Z tytułu wynagrodzeń	2 982 925,49	2,61	3 214 393,82	2,54	231 468,33	107,76
6. Inne	1 591 127,87	1,39	771 774,95	0,61	-819 352,92	48,50
7. Fundusze specjalne	1 193 957,19	1,05	1 311 109,71	1,04	117 152,52	109,81
IV. Rozliczenia międzyokresowe	43 413 876,83	38,02	58 977 428,61	46,59	15 563 551,78	135,85

Analiza bilansu wykazuje, że majątek Wojewódzkiego Szpitala Podkarpackiego im. Jana Pawła II w Krośnie wyrażający się wartością aktywów na dzień 31.12.2017 r. wyniósł 126.579.508,94 zł i w porównaniu do stanu na dzień 31.12.2016 r. zwiększył się o kwotę 12.393.124,78 zł tj. o 10,85 %.

Wartość majątku trwałego uległa zwiększeniu o kwotę 9.120.746,10 zł tj. 9,56 %.

Również wartość majątku obrotowego zwiększyła się o kwotę 3.272.378,68 zł tj. o 17,43 % i na dzień 31.12.2017 r. wynosi 22.045.023,77 zł.

Fundusze obce tj. zobowiązania i rezerwy na zobowiązania na dzień 31.12.2017 r. wynoszą 129.750.689,98 zł, uległy zwiększeniu o kwotę 16.550.053,63 zł tj. o 14,62 % względem roku poprzedniego.

Zobowiązania długoterminowe na dzień 31.12.2017 r. wyniosły 21.840.267,37 zł i są wyższe od roku 2016 o 576.209,64 zł tj. o 2,71 %.

Zobowiązania wymagalne na 31.12.2017 r. wynoszą 7.658.481,77 zł, są niższe od roku 2016 o kwotę 1.885.828,55 zł tj. o 19,76 %.

2. ANALITYCZNY RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT

Wyszczególnienie	Stan na koniec roku obrotowego				Zmiana stanu	
	2016		2017		2017/2016	
	kwota	% struktury	kwota	% struktury	kwota	% dynamika
0	1	2	3	4	5	6
A Przychody ze sprzedaży	119 654 561,63	92,31	131 777 331,49	95,46	12 122 769,86	110,13
I. Przychody netto ze sprzedaży produktów	119 336 251,39	92,07	132 599 780,04	96,06	13 263 528,65	111,11
II. Zmiana stanu produktów	213 282,66	0,16	-872 502,02	-0,63	-1 085 784,68	-409,08
III. Koszty wytw. prod. na własne potrzeby	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
IV. Przychody netto ze sprż.towar. i mat.	105 027,58	0,08	50 053,47	0,04	-54 974,11	47,66
B. Koszty działalności operacyjnej	131 916 404,29	96,58	138 095 535,72	97,88	6 179 131,43	104,68
I. Amortyzacja	8 118 464,17	5,94	6 424 259,64	4,55	-1 694 204,53	79,13
II. Zużycie materiałów i energii	33 866 715,14	24,80	36 703 387,46	26,01	2 836 672,32	108,38
III. Usługi obce	23 808 252,33	17,43	25 151 370,03	17,83	1 343 117,70	105,64
IV. Podatki i opłaty	447 279,83	0,33	441 197,80	0,31	-6 082,03	98,64
V. Wynagrodzenia	53 353 695,53	39,06	56 895 315,86	40,33	3 541 620,33	106,64
VI. ZUS i inne świadczenia	11 301 369,20	8,27	11 620 759,93	8,24	319 390,73	102,83
VII. Pozostałe koszty rodzajowe	1 011 014,82	0,74	850 470,90	0,60	-160 543,92	84,12
VIII. Wartość sprzedanych towarów i mater.	9 613,27	0,01	8 774,10	0,01	-839,17	91,27
C. Zysk (strata) na sprzedaży (A-B)	-12 261 842,66	-9,46	-6 318 204,23	-4,58	5 943 638,43	51,53
D. Pozostałe przychody operacyjne	9 922 606,34	7,66	6 118 593,51	4,43	-3 804 012,83	61,66
E. Pozostałe koszty operacyjne	2 887 897,49	2,11	1 141 153,09	0,81	-1 746 744,40	39,52
F. Zysk (strata) na działalności operacyjnej (C-D-E)	-5 227 133,81	-4,03	-1 340 763,81	-0,97	3 886 370,00	25,65
G. Przychody finansowe	44 150,83	0,03	141 640,81	0,10	97 489,98	320,81
H. Koszty finansowe	1 683 365,98	1,23	1 842 548,52	1,31	159 182,54	109,46
I. Zysk (strata) z działalności finansowej (G-H)	-3 866 348,96	-5,30	-3 041 671,52	-2,20	3 824 677,44	44,30
J. Wynik zdarzeń nadzwyczajnych					0,00	
K. Zysk (strata) brutto (I+J)	-3 866 348,96	-5,30	-3 041 671,52	-2,20	3 824 677,44	44,30
L. Podatek dochodowy	98 851,00	0,07	9 586,00	0,01	-89 265,00	9,70
M. Pozost. obowiązkowa zmniejszenia z tytułu		0,00		0,00	0,00	
N. Zysk (strata) netto (K-L-M)	-3 965 499,96	-5,37	-3 051 257,52	-2,21	3 913 942,44	43,81
Ogółem przychody	129 621 318,80	100,00	138 037 565,81	100,00	8 416 247,01	106,49
Ogółem koszty	136 586 518,76	100,00	141 088 823,33	100,00	4 502 304,57	103,30

W roku 2017 Szpital zrealizował przychody ogółem w wysokości 138.037.565,81 zł, wyższe niż w roku poprzednim o kwotę 8.416.247,01 zł tj. o 6,49 %.

Koszty ogółem działalności Szpitala za rok 2017 wyniosły 141.088.823,33 zł i są wyższe w stosunku do roku poprzedniego o kwotę 4.502.304,57 zł tj. o 3,30 %.

Dynamika wzrostu przychodów wynosi 6.49 % i jest wyższa od dynamiki kosztów wynoszącej 3,30 %. Taki układ wpływa pozytywnie na wyniki szpitala.

Ogółem strata do pokrycia na dzień 31.12.2017 r. stanowi kwotę -63.995.253,86 zł, z tego strata z lat poprzednich -60.943.996,34 zł i strata z roku 2017 -3.051.257,52 zł. Przy kosztach amortyzacji w kwocie 6.424.259,64 zł. W związku z powyższym wynik finansowy pomniejszony o koszty amortyzacji wynosi 3.373.002,12 zł. Nie zachodzi potrzeba pokrycia ujemnego wyniku przez organ tworzący.

Biegły rewident nie zgłosił zastrzeżeń do prawidłowości i rzetelności zbadanego sprawozdania finansowego, jednakże zwrócił uwagę na nie pokryte przez szpital straty z lat ubiegłych i roku badanego, które sukcesywnie zmniejszały fundusze własne. Ponoszone od lat straty spowodowały wystąpienie w roku badanym funduszy ujemnych w kwocie 3.171,2 tys. zł. W roku 2017 zauważalne jest w małym stopniu polepszenie wskaźników oceniających sytuację finansową szpitala. Minimalne polepszenie wskaźników oceny wyniku wprost z wygenerowanej w roku obrotowym straty bilansowej w wysokości 3.051,3 tys. zł, która istotnie obniżyła wartość funduszy własnych i pogorszyła możliwości bieżącej spłaty zobowiązań. Na dzień bilansowy występują przeterminowane zobowiązania krótkoterminowe z tytułu dostaw w kwocie 7.437,7 tys. zł, które stanowią 44 % sumy tej pozycji bilansowej.

Uwzględniając wyniki sprawozdania finansowego i zdarzeń gospodarczych jakie nastąpiły po dniu bilansowym stwierdza się, że istnieją istotne zakłócenia w działalności szpitala wynikające z wysokiego poziomu zadłużenia i ponoszenia wysokich kosztów obsługi tego zadłużenia. Szpital ma poważne problemy z regulowaniem bieżących zobowiązań i jest zmuszony do zaciągania kolejnych zobowiązań finansowych na spłatę już istniejących.

e) Wojewódzki Szpital im. Zofii z Zamoyskich Tarnowskiej w Tarnobrzegu

1. Na sprawozdanie Wojewódzkiego Szpitala im. Zofii z Zamoyskich Tarnowskiej w Tarnobrzegu składa się:

- 1) wprowadzenie do sprawozdania finansowego,
 - 2) bilans sporządzony na dzień 31.12.2017 r., który po stronie aktywów i pasywów zamyka się sumą bilansową 121.191.247,57 zł,
 - 3) rachunek zysków i strat za rok obrotowy od 01.01.2017 r. do 31.12.2017 r. wykazujący stratę netto w wysokości 4.111.374,97 zł,
 - 4) zestawienie zmian w kapitale własnym za rok obrotowy od 01.01.2017 r. do 31.12.201 r. wykazujące zwiększenia kapitału własnego o kwotę 646.240,75 zł,
 - 5) rachunek przepływów pieniężnych za rok obrotowy od 01.01.2017 r. do 31.12.2017 r. wykazujący zwiększenie stanu środków pieniężnych o kwotę 2.097.455,63 zł,
 - 6) dodatkowe informacje i objaśnienia.
2. Sprawozdanie finansowe sporządzone zostało przy założeniu kontynuowania działalności przez Szpital przez co najmniej 12 kolejnych miesięcy i dłużej w niezmiennym istotnie zakresie.
3. Średnioroczne zatrudnienie w Szpitalu w 2017 r. wyniosło 823,27 etatów przy 810,03 etatu w roku 2016.
4. Analizę i ocenę sytuacji majątkowej i finansowej jednostki przedstawiają poniższe zestawienia tabelaryczne:
- 1/ Bilans analityczny za lata 2016– 2017
- 2/ Analityczny rachunek zysków i strat za lata 2016 – 2017

1. BILANS

Wyszczególnienie	Stan na koniec roku obrotowego				Zmiana stanu	
	2016		2017		2017/2016	
	kwota	% struktura	kwota	% struktura	kwota	% dynamika
0	1	2	3	4	5	6
S U M A A K T Y W Ó W	119 748 436,50	99,84	121 191 247,57	100,00	1 442 811,07	101,20
A. ATYWA TRWAŁE	108 909 881,66	90,78	108 619 414,73	89,58	-290 466,93	99,73
I. Wartości niematerialne i prawne	62 807,48	0,05	47 761,98	0,04	-15 045,50	76,05
II. Rzeczowe aktywa trwałe	108 660 774,18	90,73	108 509 812,75	89,54	-150 961,43	99,86
1. Środki trwałe	103 207 454,81	86,18	108 292 964,94	89,36	5 085 510,13	104,93
a/ grunty	863 353,00	0,72	863 353,00	0,71	0,00	100,00
b/ budynki, lokale i obiekty inżynierii	95 149 278,85	79,46	95 866 583,84	79,10	717 304,99	100,75
c/ urządzenia techniczne i maszyny	733 317,57	0,61	600 058,98	0,50	-133 258,59	81,83
d/ środki transportu	950 421,60	0,79	772 857,08	0,64	-177 564,52	81,32
e/ inne środki trwałe	5 511 083,79	4,60	10 190 112,04	8,41	4 679 028,25	184,90
2. Środki trwałe w budowie	5 453 319,37	4,55	216 847,81	0,18	-5 236 471,56	3,98
III. Należności długoterminowe		0,00		0,00	0,00	
IV. Inwestycje długoterminowe		0,00		0,00	0,00	
V. Długoterminowe rozlicz. międzyokr.	186 300,00	0,16	61 840,00	0,39	-124 460,00	33,19
B. AKTYWA OBROTOWE	10 838 554,84	9,06	12 571 832,84	10,37	1 733 278,00	115,99

I. Zapasy	1 472 445,91	1,23	1 592 475,20	1,31	120 029,29	108,15
II. Należności krótkoterminowe	8 254 239,18	6,90	8 441 518,44	6,97	187 279,26	102,27
1. Z tytułu dostaw i usług	7 960 287,13	6,65	8 150 864,59	6,73	190 577,46	102,39
2. Z tytułu podatków, ZUS i innych świadczeń	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
3. Inne	293 952,05	0,25	290 653,85	0,24	-3 298,20	98,88
III. Inwestycje krótkoterminowe	194 373,77	0,16	2 291 829,40	1,89	2 097 455,63	1 179,08
IV Krótkoterminowe rozlicz. międzyokr.	917 495,98	0,77	246 009,80	0,20	-671 486,18	26,81
S U M A P A S Y W Ó W	119 748 436,50	100,01	121 191 247,57	100,00	1 442 811,07	101,20
A. KAPITAŁY (FUNDUSZE) WŁASNE	-535 646,51	-0,44	110 594,24	0,00	646 240,75	-20,65
I. Kapitał (fundusz) założycielski	77 376 387,56	64,62	77 376 387,56	0,00	0,00	100,00
II. Kapitał (fundusz) zakładu		0,00	0,00	0,00	0,00	
III Fundusz z aktualizacji wyceny		0,00		0,00	0,00	
IV. Zysk (strata) z lat ubiegłych	-70 964 210,58	-59,26	-73 154 418,35	0,00	-2 190 207,77	103,09
V. Zysk (strata) netto	-6 947 823,49	-5,80	-4 111 374,97	-3,39	2 836 448,52	59,18
B. ZOBOWIĄZANIA I REZERWY NA ZOBOWIĄZANIA	120 284 083,01	100,45	121 080 653,33	99,92	796 570,32	100,66
I. Rezerwy na zobowiązania	8 742 843,99	7,30	7 630 915,64	6,30	-1 111 928,35	87,28
1. Rezerwa na świadczeni. emerytalne i podobne	8 500 361,00	7,10	7 630 915,64	6,30	-869 445,36	89,77
2. Pozostałe rezerwy	242 482,99	0,20	0,00	0,00	-242 482,99	0,00
II. Zobowiązania długoterminowe	12 612 863,29	10,53	25 123 086,68	20,73	12 510 223,39	199,19
1. Kredyty i pożyczki	12 612 863,29	10,53	25 123 086,68	20,73	12 510 223,39	199,19
2. Inne	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
III. Zobowiązania krótkoterminowe	28 432 038,17	23,75	19 591 034,86	16,17	-8 841 003,31	68,90
1. Kredyty i pożyczki	4 217 327,96	3,52	4 506 327,84	3,72	288 999,88	106,85
2. Inne zobowiązania finansowe	0,00	0,00		0,00	0,00	
3. Z tytułu dostaw i usług	18 533 765,64	15,48	8 963 958,67	7,40	-9 569 806,97	48,37
4. Z tytułu podatków, ZUS i innych świadczeń	2 338 660,93	1,95	2 648 649,65	2,19	309 988,72	113,25
5. Z tytułu wynagrodzeń	1 820 186,20	1,52	2 052 372,88	1,69	232 186,68	112,76
6. Inne	353 366,41	0,30	208 489,82	0,17	-144 876,59	59,00
7. Fundusze specjalne	1 168 731,03	0,98	1 211 236,00	1,00	42 504,97	103,64
IV. Rozliczenia międzyokresowe	70 496 337,56	58,87	68 735 616,15	56,72	-1 760 721,41	97,50

Analiza bilansu wykazuje, że majątek Wojewódzkiego Szpitala im. Zofii z Zamoyskich Tarnowskiej w Tarnobrzegu wyrażający się wartością aktywów na dzień 31.12.2017 r. wyniósł 121.191.27,57 zł i w porównaniu do stanu na dzień 31.12.2016 r. zwiększył się o kwotę 1.442.811,07 zł tj. o 1,20 %.

W majątku trwałym nastąpił spadek wartości o kwotę 290.466,93 zł tj. o 0,27 %, które wyniosły 108.619.414,73 zł

W majątku obrotowym nastąpił wzrost o kwotę 1.733.278,00 zł tj. 15,99 % względem roku 2016. Stan należności krótkoterminowych na dzień 31.12.2017 r. wynosi 8.441.518,44 zł. Zwiększyły się względem roku poprzedniego o kwotę 187.279,26 zł tj. 2,27 %. Głównie są to należności z tytułu dostaw i usług.

W źródłach finansowania majątku fundusze własne wynoszą 110.594,24 zł i uległy dalszemu zwiększeniu o kwotę 646.240,75 zł tj. o 79,35 %.

Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania ogółem wynoszą 121.080.653,33 zł., wzrosły w stosunku do roku poprzedniego o kwotę 796.570,32 zł tj. o 0,66 %

Zobowiązania wymagalne na dzień 31.12.2017 r. wynoszą 3.007.905,65 zł, uległy zmniejszeniu w stosunku do roku poprzedniego o kwotę 8.303.737,35 zł.

Zobowiązania długoterminowe wynoszą 25.123.086,68 zł i w porównaniu do roku poprzedniego zwiększyły się o kwotę 12.510.223,39 zł tj. o 99,19 % i są to wyłącznie kredyty i pożyczki.

2. ANALITYCZNY RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT

Wyszczególnienie	Stan na koniec roku obrotowego				Zmiana stanu	
	2016		2017		2017/2016	
	kwota	% struktury	kwota	% struktury	kwota	% dynamik
0	1	2,00	3	4	5	6
A Przychody ze sprzedaży	69 568 885,63	95,35	78 693 906,55	94,86	9 125 020,92	113,12
I. Przychody netto ze sprzedaży produktów	69 766 476,69	95,62	78 522 268,46	94,65	8 755 791,77	112,55
II. Zmiana stanu produktów	-197 591,06	-0,27	171 638,09	0,21	369 229,15	-86,87
III. Koszty wytw. prod. na własne potrzeby		0,00		0,00	0,00	
IV. Przychody netto ze sprz.towar. i mat.	0,00	0,00		0,00	0,00	
B. Koszty działalności operacyjnej	77 429 705,60	96,90	84 978 052,93	97,60	7 548 347,33	109,75
I. Amortyzacja	3 410 445,71	4,27	3 684 543,45	4,23	274 097,74	108,04
II. Zużycie materiałów i energii	19 111 161,01	23,92	22 506 252,32	25,85	3 395 091,31	117,76
III. Usługi obce	15 617 865,03	19,54	17 155 415,82	19,70	1 537 550,79	109,84
IV. Podatki i opłaty	356 205,92	0,45	370 001,68	0,42	13 795,76	103,87
V. Wynagrodzenia	31 929 130,49	39,96	33 891 594,43	38,92	1 962 463,94	106,15
VI. ZUS i inne świadczenia	6 307 078,27	7,89	6 656 471,56	7,65	349 393,29	105,54
VII. Pozostałe koszty rodzajowe	697 819,17	0,87	713 773,67	0,82	15 954,50	102,29
VIII. Wartość sprzedanych towarów i mater.	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
C. Zysk (strata) na sprzedaży (A-B)	-7 860 819,97	-10,77	-6 284 146,38	-7,58	1 576 673,59	79,94
D. Pozostałe przychody operacyjne	3 353 739,31	4,60	4 074 519,23	4,91	720 779,92	121,49
E. Pozostałe koszty operacyjne	942 764,57	1,18	551 798,90	0,63	-390 965,67	58,53
F. Zysk (strata) z działalności operacyjnej (C+D-E)	-5 449 845,23	-7,47	-2 761 426,05	-3,33	2 688 419,18	50,67
G. Przychody finansowe	39 988,67	0,05	189 310,71	0,23	149 322,04	473,41
H. Koszty finansowe	1 537 966,93	1,92	1 539 259,63	1,77	1 292,70	100,08
I. Zysk (strata) z działalności gospodarczej (F+G-H)	-6 947 823,49	-9,52	-4 111 374,97	-4,96	2 836 448,52	59,18
J. Wynik zdarzeń nadzwyczajnych	0,00		0,00		0,00	
K. Zysk (strata) brutto (I+J)	-6 947 823,49	-9,52	-4 111 374,97	-4,96	2 836 448,52	59,18
L. Podatek dochodowy		0,00		0,00	0,00	
M. Pozost. obowiązkowa zmniejszenia zysku	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
N. Zysk (strata) netto (K-L-M)	-6 947 823,49	-9,52	-4 111 374,97	-4,96	2 836 448,52	59,18
Ogółem przychody	72 962 613,61	100,00	82 957 736,49	100,00	9 995 122,88	113,70
Ogółem koszty	79 910 437,10	100,00	87 069 111,46	100,00	7 158 674,36	108,96

W roku 2017 Szpital osiągnął przychody ogółem w wysokości 82.957.736,49 zł, wyższe niż w roku poprzednim o 9.995.122,88 zł tj. o 13,70 %.

Koszty działalności Szpitala ogółem za rok 2017 wynoszą 87.069.111,46 zł i są wyższe w stosunku do roku poprzedniego o kwotę 7.158.674,36 zł tj. o 8,96 %.

Ogółem strata do pokrycia na dzień 31.12.2017 r. stanowi kwotę 77.265.793,32 zł, z tego strata z lat poprzednich -73.154.418,35 zł i strata z roku 2017 -4.111.374,97 zł.

Dynamika wzrostu przychodów wynosi 13,70 % i jest wyższa od dynamiki wzrostu kosztów wynoszącej 8,96 %. Taki układ wpływa pozytywnie na wyniki szpitala.

Strata netto za rok 2017 wyniosła -4.111.374,97 zł, w tym koszty amortyzacji 3.684.543,45 zł. W związku z powyższym ujemny wynik finansowy pomniejszony o koszty amortyzacji wynosi -426.831,52 zł. W przypadku niepokrycia ujemnego wyniku finansowego podmiot tworzący podejmuje uchwałę o likwidacji zakładu.

Biegły rewident nie zgłosił zastrzeżeń do prawidłowości i rzetelności zbadanego rocznego sprawozdania finansowego. Swoją uwagę zwrócił na trudną sytuację finansową badanego Szpitala o czym świadczą n/w dane:

- ✓ Pokrycie aktywów kapitałem własnym na dzień 31 grudnia 2017 r. wynosi 0,00%,
- ✓ Na dzień 31 grudnia 2017 r. występuje niedobór aktywów obrotowych na pokrycie zobowiązań krótkoterminowych w kwocie 7.019.202,02 zł.
- ✓ Zakres badania nie objął zapewnienia co do przyszłej rentowności badanej jednostki, ani efektywności lub skuteczności prowadzenia spraw jednostki przez kierownika obecnie lub w przyszłości.

f) Specjalistyczny Psychiatryczny Zespół Opieki Zdrowotnej w Jarosławiu

1. Na sprawozdanie **Specjalistycznego Psychiatrycznego Zespołu Opieki Zdrowotnej w Jarosławiu** składa się:

- 1) wprowadzenie do sprawozdania finansowego,
 - 2) bilans sporządzony na dzień 31.12.2017 r., który po stronie aktywów i pasywów zamyka się sumą bilansową 41.349.851,76 zł
 - 3) rachunek zysków i strat za rok obrotowy od 01.01.2017 r. do 31.12.2017 r. wykazujący zysk netto w wysokości 88.912,03 zł
 - 4) zestawienie zmian w funduszu własnym za rok obrotowy od 01.01.2017 r. do 31.12.2017 r. wykazujące wzrost funduszu własnego o kwotę 88.912,03 zł
 - 5) rachunek przepływów pieniężnych za rok obrotowy od 01.01.2017 r. do 31.12.2017 r. wykazujący zwiększenie stanu środków pieniężnych o kwotę 911.612,72 zł,
 - 6) dodatkowe informacje i objaśnienia.
2. Sprawozdane finansowe sporządzone zostało przy założeniu możliwości dalszego kontynuowania działalności przez Zespół przez co najmniej 12 kolejnych miesięcy i dłużej w niezmiennym istotnie zakresie.
3. Średnioroczne zatrudnienie w roku 2017 wynosiło 544 osób, a w roku poprzednim 543 osoby (po przeliczeniu na pełne etaty).
4. Analizę i ocenę sytuacji majątkowej i finansowej jednostki przedstawiają poniższe zestawienia tabelaryczne:
- 1/ Bilans analityczny za lata 2016 – 2017
 - 2/ Analityczny rachunek zysków i strat za lata 2016 – 2017

1. BILANS ANALITYCZNY

Wyszczególnienie	Stan na koniec roku obrotowego				Zmiana stanu	
	2016		2017		2017/2016	
	kwota	% struktura	kwota	% struktura	kwota	% dynamika
0	1	2	3	4	5	6
S U M A A K T Y W Ó W	40 249 826,12	100,00	41 349 851,76	100,00	1 100 025,64	102,73
A. ATYWA TRWAŁE	30 829 524,52	76,60	30 718 600,33	74,29	-110 924,19	99,64
I. Wartości niematerialne i prawne	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
II. Rzeczowe aktywa trwałe	30 811 552,96	76,60	30 696 143,37	74,29	-115 409,59	99,63
1. Środki trwałe	30 579 377,36	76,02	30 163 852,77	72,99	-415 524,59	98,64
a/ grunty	815 000,00	2,02	815 000,00	1,97	0,00	100,00
b/ budynki, lokale i obiekty inżynierii	29 301 855,09	72,80	28 632 649,93	69,24	-669 205,16	97,72
c/ urządzenia techniczne i maszyny	88 782,64	0,27	286 489,76	0,69	197 707,12	322,69
d/ środki transportu	20 357,82	0,05	15 814,08	0,09	-4 543,74	77,68
e/ inne środki trwałe	353 381,81	0,88	413 899,00	1,00	60 517,19	117,13
2. Środki trwałe w budowie	232 175,60	0,58	532 290,60	1,30	300 115,00	229,26
III. Należności długoterminowe		0,00		0,00	0,00	
IV. Inwestycje długoterminowe	17 971,56	0,04	22 456,96	0,05	4 485,40	124,96

V. Długoterminowe rozlicz. międzyokr.		0,00		0,00	0,00	
B. AKTYWA OBROTOWE	9 420 301,60	23,40	10 631 251,43	25,71	1 210 949,83	112,85
I. Zapasy	368 231,74	0,91	333 002,49	0,81	-35 229,25	90,43
II. Należności krótkoterminowe	4 634 572,77	11,52	4 959 062,27	11,99	324 489,50	107,00
1. Z tytułu dostaw i usług	2 970 608,05	7,38	3 381 956,24	8,18	411 348,19	113,85
2. Z tytułu podatków, ZUS i innych świadczeń	3 089,07	0,01	2 021,64	0,00	-1 067,43	65,44
3. Inne	1 660 875,65	4,13	1 575 084,39	3,81	-85 791,26	94,83
III. Inwestycje krótkoterminowe	4 355 989,53	10,82	5 251 351,64	12,70	895 362,11	120,55
IV Krótkoterminowe rozlicz. międzyokr.	61 507,56	0,15	87 835,03	0,21	26 327,47	142,80
S U M A P A S Y W Ó W	40 249 826,12	100,00	41 349 851,76	100,00	1 100 025,64	102,73
A. KAPITAŁY (FUNDUSZE) WŁASNE	4 888 895,93	12,15	4 977 807,96	12,05	88 912,03	101,82
I. Kapitał (fundusz) założycielski	7 160 303,65	17,79	7 160 303,65	17,32	0,00	100,00
II. Kapitał (fundusz) zarządu		0,00		0,00	0,00	
III. Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny		0,00		0,00	0,00	
IV. Zysk (strata) z lat ubiegłych	-2 351 771,08	-5,84	-2 271 407,72	-5,49	80 363,36	96,58
V. Zysk (strata) netto	80 363,36	0,20	88 912,03	0,22	8 548,67	110,64
B. ZOBOWIĄZANIA I REZERWY NA ZOBOWIĄZANIA	35 360 930,19	87,85	36 372 043,80	87,95	1 011 113,61	102,86
I. Rezerwy na zobowiązania	3 523 758,00	8,75	4 236 437,00	10,25	712 679,00	120,22
1. Rezerwa na świadczenia emerytalne i podobne	3 523 758,00	8,75	4 236 437,00	10,25	712 679,00	120,22
2. Pozostałe rezerwy	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
II. Zobowiązania długoterminowe	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
1. Kredyty i pożyczki	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
2. Inne	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
III. Zobowiązania krótkoterminowe	6 239 113,97	15,50	6 738 395,97	16,28	499 282,00	108,00
1. Kredyty i pożyczki	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
2. Inne zobowiązania finansowe		0,00		0,00	0,00	
3. Z tytułu dostaw i usług	414 683,74	1,03	513 628,66	1,24	98 944,92	123,86
4. Z tytułu podatków, ZUS i innych świadczeń	1 707 143,69	4,24	1 917 124,62	4,64	209 980,93	112,30
5. Z tytułu wydatków	1 208 695,44	3,00	1 303 170,35	3,14	94 474,91	107,82
6. Inne	1 034 759,95	2,57	1 119 978,74	2,70	85 218,79	108,24
7. Fundusze specjalne	1 873 831,15	4,66	1 884 493,60	4,56	10 662,45	100,57
IV. Rozliczenia międzyokresowe	25 598 058,22	63,60	25 397 210,33	61,42	-200 847,39	99,22

Analiza bilansu wykazuje, że majątek Szpitala wyrażający się wartością aktywów na dzień 31.12.2017 r. wyniósł 41.349.851,76 zł i zwiększył się w stosunku do roku poprzedniego się o kwotę 1.100.025,64 zł tj. o 2,73 %.

Majątek trwały wynosi 30.718.600,33 zł względem roku poprzedniego uległ zmniejszeniu o kwotę -110.924,19 zł tj. o 0,36 %.

Aktywa obrotowe wynoszą 10.631.251,43 zł i zwiększyły się do roku ubiegłego o kwotę 1.210.949,83 zł tj. o 12,85 %.

W pasywach bilansu fundusze własne na dzień 31.12.2017 r. wyniosły 4.977.807,96 zł i są wyższe w stosunku do roku poprzedniego o kwotę 88.912,03 zł tj. o 1,82 %.

Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania na dzień bilansowy wynoszą 36.372.043,80 zł, wyższe niż w roku ubiegłym o kwotę 1.011.113,61 zł tj. o 2,86 %.

Zobowiązania wymagalne i długoterminowe na dzień 31.12.2017 r. nie występują.

2. ANALITYCZNY RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT

(dane w
netnych złotych)
Zmiana stanu

Wyszczególnienie	Stan na koniec roku obrotowego				Zmiana stanu	
	2016		2017		2017/2016	
	kwota	% struktura	kwota	% struktura	kwota	% dynamika
0	1	2	3	4	5	6
A Przychody ze sprzedaży	33 173 296,73	95,09	34 068 365,28	94,10	895 068,55	102,70
I. Przychody netto ze sprzedaży produktów	33 243 581,16	95,29	34 754 716,81	95,99	1 511 135,65	104,55
II. Zmiana stanu produktów	-70 284,43	-0,20	-686 351,53	-1,90	-616 067,10	976,53
III. Koszty wytw. prod. na własne potrzeby		0,00		0,00	0,00	
IV. Przychody netto ze sprz.towar. i mat.	0,00	0,00		0,00	0,00	
B. Koszty działalności operacyjnej	34 794 889,28	99,96	36 105 147,35	99,97	1 310 258,07	103,77
I. Amortyzacja	1 195 913,26	3,44	1 167 131,31	3,23	-28 781,95	97,59
II. Zużycie materiałów i energii	3 850 698,42	11,06	4 104 567,19	11,36	253 868,77	106,59
III. Usługi obce	1 344 121,97	3,86	1 531 589,51	4,24	187 467,54	113,95
IV. Podatki i opłaty	188 249,83	0,54	195 700,85	0,54	7 450,97	103,96
V. Wynagrodzenia	22 922 554,57	65,86	23 542 660,56	65,18	620 105,99	102,71
VI. ZUS i inne świadczenia	5 209 427,88	14,97	5 486 840,29	15,19	277 412,41	105,33
VII. Pozostałe koszty rodzajowe	83 923,30	0,24	76 657,64	0,21	-7 265,66	91,34
VIII. Wartość sprzedanych towarów i mat.	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
C. Zysk (strata) na sprzedaży (A-B)	-1 621 592,55	-4,85	-2 036 782,07	-5,63	-415 189,52	125,60
D. Pozostałe przychody operacyjne	1 696 192,53	4,86	2 080 104,83	5,75	383 912,30	122,63
E. Pozostałe koszty operacyjne	12 180,38	0,03	11 948,27	0,03	-232,11	98,09
F. Zysk (strata) na działalności operacyjnej (C+D-E)	62 419,80	0,18	31 374,49	0,09	-31 045,11	50,26
G. Przychody finansowe	18 001,60	0,05	57 557,54	0,16	39 555,94	319,74
H. Koszty finansowe	57,84	0,00	17,00	0,00	-40,84	29,39
I. Zysk (strata) z działalności gospodarczej (F+G-H)	80 363,36	0,23	88 915,03	0,25	8 551,67	110,64
J. Wynik odsetkowy na inwestycjach					0,00	
K. Zysk (strata) brutto (I+J)	80 363,36	0,23	88 915,03	0,25	8 551,67	110,64
L. Podatek dochodowy		0,00	3,00	0,00	3,00	
M. Pozostałe powiązane zmniejszenia wycen		0,00		0,00	0,00	
N. Zysk (strata) netto (K-L-M)	80 363,36	0,23	88 912,03	0,25	8 548,67	110,64
Ogółem przychody	34 887 490,86	100,00	36 206 027,65	100,00	1 318 536,79	103,78
Ogółem koszty	34 807 127,50	100,00	36 117 116,62	100,00	1 309 988,12	103,76

W roku 2017 Szpital zrealizował przychody ogółem w wysokości 36.206.027,65 zł, wyższe w stosunku do roku poprzedniego o kwotę 1.318.536,79 zł tj. o 3,78 %.

Ogółem koszty za rok 2017 wyniosły 36.117.115,62 zł, wyższe w stosunku do roku poprzedniego o łączną kwotę 1.309.988,12 zł tj. o 3,76 %.

Specjalistyczny Psychiatryczny Zespół Opieki Zdrowotnej im. prof. Antoniego Kępińskiego w Jarosławiu za rok 2017 wypracował zysk netto w kwocie 88.912,03 zł.

Dynamika wzrostu przychodów wynosi 3,78 % i jest wyższa od dynamiki wzrostu kosztów wynoszącej 3,76 %. Taki układ wpływa pozytywnie na wyniki szpitala, co jest zjawiskiem korzystnym.

g) Wojewódzki Podkarpacki Szpital Psychiatryczny im. prof. Eugeniusza Brzezickiego w Żurawicy

1. Na sprawozdanie **Wojewódzkiego Podkarpackiego Szpitala Psychiatrycznego im. prof. Eugeniusza Brzezickiego w Żurawicy** składa się:
 - 1) wprowadzenie do sprawozdania finansowego,
 - 2) bilans sporządzony na dzień 31.12.2017 r., który po stronie aktywów i pasywów zamyka się sumą bilansową 26.433.382,12 zł,
 - 3) rachunek zysków i strat za rok obrotowy od 01.01.2017 r. do 31.12.2017 r. wykazujący zysk netto w wysokości 2.256,64 zł,
 - 4) zestawienie zmian w kapitale własnym za rok obrotowy od 01.01.2017 r. do 31.12.2017 r. wykazujące zwiększenie kapitału własnego o kwotę 2.256,64 zł,
 - 5) rachunek przepływów pieniężnych za rok obrotowy od 01.01.2017 r. do 31.12.2017 r. wykazujący wzrost stanu środków pieniężnych o kwotę 334.344,17 zł.,
 - 6) dodatkowe informacje i objaśnienia.
2. Sprawozdanie finansowe sporządzone zostało przy założeniu możliwości dalszego kontynuowania działalności przez Szpital przez co najmniej 12 kolejnych miesięcy i dłużej w niezmiennym istotnie zakresie.
3. Przeciętne zatrudnienie w roku 2017 wynosiło 227,13 etaty, w roku poprzednim 224,92 po przeliczeniu na pełne etaty.
4. Analizę i ocenę sytuacji majątkowej i finansowej jednostki przedstawiają poniższe zestawienia tabelaryczne:

1/ Bilans analityczny za lata 2016 – 2017

2/ Analityczny rachunek zysków i strat za lata 2016 – 2017

3. BILANS ANALITYCZNY

Wyszczególnienie	Stan na koniec roku obrotowego				Zmiana stanu	
	2016		2017		2017/2016	
	kwota	% struktura	kwota	% struktura	kwota	% dynamika
0	1	2	3	4	5	6
S U M A A K T Y W Ó W	26 670 539,67	100,00	26 433 382,12	100,00	-237 157,55	99,11
A. ATYWA TRWAŁE	23 496 207,20	88,09	22 729 261,07	85,99	-766 946,13	96,74
I. Wartości niematerialne i prawne	0,00	0,00		0,00	0,00	
II. Rzeczowe aktywa trwałe	23 496 207,20	88,09	22 728 851,67	85,99	-767 355,53	96,73
1. Środki trwałe	21 140 953,45	79,26	20 373 298,82	77,08	-767 654,63	96,37
a/ grunty	701 851,00	2,63	701 851,00	2,66	0,00	100,00
b/ budynki, lokale i obiekty inżynieri	19 700 107,32	73,86	19 125 454,94	72,35	-574 652,38	97,08
c/ urządzenia techniczne i maszyny	168 123,12	0,63	121 852,35	0,46	-46 270,77	72,48
d/ środki transportu	102 541,37	0,38	78 135,46	0,30	-24 405,91	76,20
e/ inne środki trwałe	468 330,64	1,76	346 005,07	1,31	-122 325,57	73,88
2. Środki trwałe w budowie	2 355 253,75	8,33	2 355 552,85	8,91	299,10	100,01
III. Należności długoterminowe		0,00		0,00	0,00	

IV. Inwestycje długoterminowe		0,00		0,00	0,00	
V. Długoterminowe rozlicz. międzyokr.		0,00	409,40	0,00	409,40	
B. AKTYWA OBROTOWE	3 174 332,47	11,91	3 704 121,05	14,02	529 788,58	116,69
I. Zapasy	142 114,63	0,53	146 727,83	0,56	4 613,20	103,25
II. Należności krótkoterminowe	1 573 083,15	5,90	1 732 261,21	6,55	159 178,06	110,12
1. Z tytułu dostaw i usług	1 446 689,55	5,42	1 609 870,33	6,09	163 180,78	111,28
2. Z tytułu podatków, ZUS i innych świadczeń	29 017,31	0,11	13 725,00	0,05	-15 292,31	47,30
3. Inne	97 376,29	0,37	108 665,88	0,41	11 289,59	111,59
III. Inwestycje krótkoterminowe	1 444 338,32	5,42	1 778 682,49	6,73	334 344,17	123,15
IV Krótkoterminowe rozlicz. międzyokr.	14 796,37	0,06	46 449,52	0,18	31 653,15	313,93
S U M A P A S Y W Ó W	26 670 539,67	100,00	26 433 382,12	100,00	-237 157,55	99,11
A. KAPITAŁY (FUNDUSZE) WŁASNE	9 852 263,43	36,94	9 854 520,07	37,28	2 256,64	100,02
I. Kapitał (fundusz) założycielski	7 476 497,47	28,03	7 476 497,47	28,28	0,00	100,00
II. Kapitał (fundusz) zakładu	2 357 943,88	8,84	2 375 765,96	8,99	17 822,08	100,76
III. Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny		0,00		0,00	0,00	
IV. Zysk (strata) z lat ubiegłych		0,00		0,00	0,00	
V. Zysk (strata) netto	17 822,08	0,07	2 256,64	0,01	-15 565,44	12,66
B. ZOBOWIĄZANIA I REZERWY	16 818 276,24	63,06	16 578 862,05	62,72	-239 414,19	98,58
I. Rezerwy na zobowiązania	946 851,00	3,55	912 336,00	3,45	-34 515,00	96,35
1. Rezerwa na świadczenia emerytalne i podobne	946 851,00	3,55	912 336,00	3,45	-34 515,00	96,35
2. Pozostałe rezerwy	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
II. Zobowiązania długoterminowe	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
1. Kredyty i pożyczki	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
2. Inne	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
III. Zobowiązania krótkoterminowe	1 699 752,10	6,37	1 969 364,12	7,45	269 612,02	115,86
1. Kredyty i pożyczki	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
2. inne zobowiązania finansowe		0,00		0,00	0,00	
3. Z tytułu dostaw i usług	290 096,93	1,09	401 945,58	1,52	111 848,65	138,56
4. Z tytułu podatków, ZUS i innych świadczeń	666 081,14	2,50	727 026,46	2,75	60 945,32	109,15
5. Z tytułu wynagrodzeń	499 093,15	1,87	562 754,50	2,13	63 661,35	112,76
6. Inne	147 972,30	0,55	185 556,57	0,70	37 584,27	125,40
7. Fundusze specjalne	96 508,58	0,36	92 081,01	0,35	-4 427,57	95,41
IV. Rozliczenia międzyokr.	14 171 673,14	53,14	13 697 161,93	51,82	-474 511,21	96,65

Zgodnie z danymi wynikającymi z bilansu analitycznego, wartość bilansowa majątku Szpitala wg stanu na dzień 31.12.2017 r. wynosi 26.433.382,12 zł, zmniejszyła się w stosunku do roku poprzedniego o kwotę -237.157,55 zł tj. 0,89 % z tego:

Wartość majątku trwałego na dzień 31.12.2017 r. wynosi 22.729.261,07 zł, jest niższa w stosunku do roku poprzedniego o kwotę -766.946,13 zł tj. 3,26 % .

Wartość majątku obrotowego na dzień 31.12.2017 r. wynosi 3.704.121.05 zł, jest wyższa od roku poprzedniego o kwotę 529.788,58 zł tj. 16,69 %.

W pasywach bilansu fundusze własne na dzień 31.12.2017 r. wyniosły 9.854.520,07zł, wzrosły w stosunku do roku poprzedniego o kwotę 2.256,64 zł tj. 0,02 %.

Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania na dzień bilansowy wynoszą 16.578.862,05 zł i są mniejsze niż w roku ubiegłym o kwotę -239.414,19 zł tj. 1,42 %

Zobowiązania długoterminowe w 2017 r., podobnie jak w roku poprzednim nie występują.

ANALITYCZNY RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT

Wyszczególnienie	Stan na koniec roku obrotowego				Zmiana stanu	
	2016		2017		2017/2016	
	kwota	% struktura	kwota	% struktura	kwota	% dynamika
0	1	2	3	4	5	6
A Przychody ze sprzedaży	13 642 626,48	91,87	15 020 666,41	94,51	1 378 039,93	110,10
I. Przychody netto ze sprzedaży produktów	13 654 862,95	91,95	14 954 088,86	94,09	1 299 225,91	109,51
II. Zmiana stanu produktów	-12 236,47	-0,08	66 577,55	0,42	78 814,02	-544,09
III. Koszty wytw. prod. na własne potrzeby		0,00		0,00	0,00	
IV. Przychody netto ze sprzedaży usług		0,00		0,00	0,00	
B. Koszty działalności operacyjnej	14 582 745,95	98,31	15 873 435,41	99,89	1 290 689,46	108,85
I. Amortyzacja	1 023 943,81	6,90	878 541,01	5,53	-145 402,80	85,80
II. Zużycie materiałów i energii	1 735 552,08	11,70	1 886 825,23	11,87	151 273,15	108,72
III. Usługi obce	1 288 671,43	8,69	1 530 719,96	9,63	242 048,53	118,78
IV. Podatki i opłaty	153 237,89	1,03	161 274,63	1,01	8 036,74	105,24
V. Wynagrodzenia	8 435 623,47	56,87	9 260 503,25	58,28	824 879,78	109,78
VI. ZUS i inne świadczenia	1 898 082,37	12,80	2 101 882,73	13,23	203 800,36	110,74
VII. Pozostałe koszty rodzajowe	47 634,90	0,32	53 688,60	0,34	6 053,70	112,71
VIII. Wartość sprzedanych towarów i materiałów		0,00		0,00	0,00	0,00
C. Zysk (strata) na sprzedaży (A-B)	-940 119,47	-6,33	-852 769,00	-5,37	87 350,47	90,71
D. Pozostałe przychody operacyjne	1 197 375,72	8,06	865 502,02	5,45	-331 873,70	72,28
E. Pozostałe koszty operacyjne	246 154,65	1,66	14 554,95	0,09	-231 599,70	5,91
F. Zysk (strata) na działalności operacyjnej	11 101,60	0,07	-1 821,93	-0,01	-12 923,53	-16,41
G. Przychody finansowe	10 713,06	0,07	6 807,07	0,04	-3 905,99	63,54
H. Koszty finansowe	3 958,58	0,03	0,50	0,00	-3 958,08	0,01
I. Zysk (strata) z działalności gospodarczej (E+G-H)	17 856,08	0,12	4 984,64	0,03	-12 871,44	27,92
J. Wynik zdarzeń nadzwyczajnych	0,00		0,00		0,00	0,00
K. Zysk (strata) brutto (I ± J)	17 856,08	0,12	4 984,64	0,03	-12 871,44	27,92
L. Podatek dochodowy	34,00	0,00	2 728,00	0,02	2 694,00	0,00
M. Pozost. obowiązkowa zmniejszenia zysku		0,00		0,00	0,00	0,00
N. Zysk (strata) netto (K-L-M)	17 822,08	0,12	2 256,64	0,01	-15 565,44	12,66
Ogółem przychody	14 850 715,26	100,00	15 892 975,50	100,00	1 042 260,24	107,02
Ogółem koszty	14 832 893,18	100,00	15 890 718,86	100,00	1 057 825,68	107,13

W roku 2017 Szpital zrealizował przychody ogółem w wysokości 15.892,975,50 zł, wyższe niż w roku poprzednim o kwotę 1.042.260,24 tj. o 7,02 %.

Koszty ogółem działalności Szpitala za rok 2017 wyniosły 15.890.718,86 zł, są wyższe w stosunku do roku poprzedniego o kwotę 1.057.825,68 zł tj. o 7,13 %.

Wojewódzki Podkarpacki Szpital Psychiatryczny w Żurawicy za 2017 rok wypracował dodatni wynik finansowy netto w kwocie 2.256,64 zł.

Dynamika wzrostu przychodów wynosi 7,02 % i jest niższa od dynamiki wzrostu kosztów wynoszącej 7,13 %. Taki układ wpływa negatywnie na wyniki szpitala, co jest zjawiskiem niekorzystnym.

h) Wojewódzka Stacja Pogotowia Ratunkowego w Rzeszowie
 Na sprawozdanie **Wojewódzkiej Stacji Pogotowia Ratunkowego w Rzeszowie**
 składa się:

1.
 - 1/ wprowadzenie do sprawozdania finansowego,
 - 2/ bilans sporządzony na dzień 31.12.2017 r., który po stronie aktywów i pasywów zamyka się sumą **18.224.327,79 zł**,
 - 3/ rachunek zysków i strat za rok obrotowy od 01.01.2017 r. do 31.12.2017 r. wykazujący zysk netto w wysokości **1.668.094,68 zł**,
 - 4/ zestawienie zmian w kapitale (funduszu) własnym za rok obrotowy od 01.01.2017 r. do 31.12.2017 r. wykazujące zwiększenie kapitału własnego o kwotę **1 668 094,68 zł**,
 - 5/ rachunek przepływów pieniężnych za rok obrotowy od 01.01.2017 r. do 31.12.2017 r. wykazujący zwiększenie stanu środków pieniężnych o kwotę **1.360.456,20 zł**,
 - 6/ dodatkowe informacje i objaśnienia.
2. Sprawozdanie finansowe sporządzone zostało przy założeniu możliwości dalszego kontynuowania działalności przez jednostkę w okresie nie krótszym niż jeden rok od dnia bilansowego w niezmiennym istotnie zakresie.
3. Przeciętne zatrudnienie w roku 2017 wyniosło 259,81 osób, a w roku poprzednim 262,01 (po przeliczeniu na pełne etaty). Natomiast zatrudnienie lekarzy na umowach zlecenia i kontraktach /w osobach/ w 2017 r. wynosiło 91 osób, a w roku ubiegłym 78 osób.
4. Analizę i ocenę sytuacji majątkowej i finansowej jednostki przedstawiają poniższe zestawienia tabelaryczne:

- 1/ Bilans analityczny za lata 2016 – 2017
- 2/ Analityczny rachunek zysków i strat za lata 2016 – 2017

1. BILANS ANALITYCZNY						
Wyszczególnienie	Stan na koniec roku obrotowego				Zmiana stanu	
	2016		2017		2017/2016	
	kwota	% struktura	kwota	% struktura	kwota	% dynamika
0	1	2	3	4	5	6
S U M A A K T Y W Ó W	13 889 574,84	100,00	18 224 327,79	100,00	4 334 752,95	131,21
A. ATYWA TRWAŁE	8 768 176,49	63,13	11 310 723,36	62,06	2 542 546,87	129,00
I. Wartości niematerialne i prawne	951,75	0,01	9 482,00	0,05	8 530,25	996,27
II. Rzeczowe aktywa trwałe	7 267 224,74	52,32	8 801 241,36	48,29	1 534 016,62	121,11
1. Środki trwałe	7 096 467,07	51,09	8 800 997,36	48,29	1 704 530,29	124,02
a/ grunty	574 761,35	4,14	574 761,35	3,15	0,00	100,00
b/ budynki, lokale i obiekty inżynierii	2 968 148,53	21,37	3 181 010,81	17,45	212 862,28	107,17
c/ urządzenia techniczne i maszyny	284 032,89	2,04	338 067,56	1,86	54 034,67	119,02
d/ środki transportu	2 811 222,76	20,24	3 511 534,27	19,27	700 311,51	124,91
e/ inne środki trwałe	458 301,54	3,30	1 195 623,37	6,56	737 321,83	260,88
2. Środki trwałe w budowie	170 757,67	1,23	244,00	0,00	-170 513,67	0,14
III. Należności długoterminowe	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
IV. Inwestycje długoterminowe	1 500 000,00	10,80	2 500 000,00	13,72	1 000 000,00	166,67
V. Długoterminowa rozlicz. międzyokr.	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	

B. AKTYWA OBROTOWE	5 121 398,35	36,87	6 913 604,43	37,94	1 792 206,08	134,99
I. Zapasy	176 853,09	1,27	235 082,24	1,29	58 229,15	132,93
II. Należności krótkoterminowe	2 255 574,76	16,24	2 744 327,54	15,06	488 752,78	121,67
1. Z tytułu dostaw i usług	1 876 852,48	13,51	2 362 551,03	12,96	485 698,55	125,88
2. Z tytułu podatków, ZUS i innych świadczeń	0,00	0,00	1 069,00	0,01	1 069,00	
3. Inne	378 722,28	2,73	380 707,51	2,09	1 985,23	100,52
III. Inwestycje krótkoterminowe	2 509 705,52	18,07	3 870 161,72	21,24	1 360 456,20	154,21
IV Krótkoterminową rozlicz. międzyokr.	179 264,98	1,29	64 032,93	0,35	-115 232,05	35,72
S U M A P A S Y W Ó W	13 889 574,84	100,00	18 224 327,79	100,00	4 334 752,95	131,21
A. KAPITAŁY (FUNDUSZE) WŁASNE	6 984 389,96	50,29	8 652 484,64	47,47	1 668 094,68	123,88
I. Kapitał (fundusz) założycielski	3 466 626,92	24,96	3 466 626,92	19,02	0,00	100,00
II. Kapitał (fundusz) zakładu	3 592 819,81	25,87	3 517 763,04	19,30	-75 056,77	97,91
III. Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny		0,00	0,00	0,00	0,00	
IV. Zysk (strata) z lat ubiegłych		0,00	0,00	0,00	0,00	
V. Zysk (strata) netto	-75 056,77	-0,54	1 668 094,68	9,15	1 743 151,45	-2 222,44
B. ZOBOWIĄZANIA I REZERWY NA ZOBOWIĄZANIA	8 905 184,88	49,71	9 571 843,15	52,53	2 666 658,27	138,62
I. Rezerwy na zobowiązania	1 735 728,00	12,49	2 743 980,00	15,07	1 008 252,00	158,09
1. Rezerwa na świadczenia emerytalne i podobne	1 735 728,00	12,50	2 743 980,00	15,06	1 008 252,00	158,09
2. Pozostałe rezerwy			0,00	0,00	0,00	
II. Zobowiązania długoterminowe	666 760,00	4,80	166 900,00	0,92	-499 860,00	25,03
1. Kredyty i pożyczki	666 760,00	4,80	166 900,00	0,92	-499 860,00	25,03
2. Inne		0,00	0,00	0,00	0,00	
III. Zobowiązania krótkoterminowe	3 090 113,52	22,25	3 937 897,53	21,60	847 784,01	127,44
1. Kredyty i pożyczki	166 620,00	1,20	361 010,00	1,98	194 390,00	216,67
2. Inne zobowiązania finansowe		0,00	0,00	0,00	0,00	
3. Z tytułu dostaw i usług	699 606,30	5,04	919 549,21	5,05	219 942,91	131,44
4. Z tytułu podatków, ZUS i innych świadczeń	968 904,43	6,98	1 159 968,36	6,36	191 063,93	119,72
5. Z tytułu wyłączeń	704 460,03	5,07	894 656,40	4,91	190 196,37	127,00
6. Inne	72 649,63	0,52	148 048,36	0,81	75 398,73	203,78
7. Fundusze specjalne	477 873,13	3,44	454 665,20	2,49	-23 207,93	95,14
IV. Rozliczenia międzyokresowe	1 412 583,36	10,17	2 723 065,62	14,94	1 310 482,26	192,77

Aktywa bilansu wykazują, że majątek Wojewódzkiej Stacji Pogotowia Ratunkowego w Rzeszowie wyrażający się sumą aktywów na dzień 31.12.2017 r. wyniósł 18.224.327,79 zł i w porównaniu do roku ubiegłego zwiększył się o kwotę 4.334.752,95 zł (31,21 %).

Majątek netto wynosi 11.310.723,36 zł, zwiększył się o kwotę 2.542.546,87 zł (29 %). Aktywa obrotowe wynoszą 6.913.604,43 zł, zwiększyły się w stosunku do roku ubiegłego o kwotę 1.792.206,08 zł (34,99%).

W pasywach bilansu fundusze własne na dzień 31.12.2017 r. wyniosły 8.652.484,64 zł i są większe w stosunku do roku poprzedniego o kwotę 1.668.094,68 zł (23,88%).

Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania na dzień bilansowy wynoszą 9.571.843,15 zł i są wyższe niż w roku ubiegłym o kwotę 2.666.658,27 zł (38,62%).

Zobowiązania długoterminowe w 2017 r. wyniosły 166.900,00 zł, natomiast w 2016 r. wyniosły 333.760,00 zł.

2. ANALITYCZNY RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT						
Wyszczególnienie	Stan na koniec roku obrotowego		Stan na koniec roku obrotowego		Zmiana stanu	
	2016		2017		2017/2016	
	kwota	% struktura	kwota	% struktura	kwota	% dynamika
0	1	2	3	4	5	6
A Przychody ze sprzedaży	23 331 465,58	97,78	26 600 329,10	98,08	3 268 863,52	114,01
I. Przychody netto ze sprzedaży produktów	23 392 610,57	98,04	27 724 103,21	102,23	4 331 492,64	118,52
II. Zmiana stanu produktów	-61 144,99	-0,26	-1 123 774,11	-4,14	-1 062 629,12	1837,88
III. Koszty wytw. prod. na własne potrzeby	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
IV. Przychody netto ze sprz.towar. i mat.	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
B. Koszty działalności operacyjnej	23 882 532,97	99,78	25 363 182,08	99,65	1 480 649,11	106,20
I. Amortyzacja	1 366 598,44	5,71	1 228 325,51	4,83	-138 272,93	89,88
II. Zużycie materiałów i energii	2 788 646,64	11,65	2 911 116,92	11,44	122 470,28	104,39
III. Usługi obce	4 040 192,86	16,88	4 473 059,57	17,57	432 866,71	110,71
IV. Podatki i opłaty	127 319,22	0,53	103 650,06	0,41	-23 669,16	81,41
V. Wynagrodzenia	12 598 131,70	52,63	13 623 079,87	53,52	1 024 948,17	108,14
VI. ZUS i inne świadczenia	2 739 786,90	11,45	2 943 835,31	11,57	204 048,41	107,45
VII. Pozostałe koszty rodzajowe	221 857,21	0,93	80 114,84	0,31	-141 742,37	36,11
VIII. Wartość sprzedanych towarów i mater.	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
C. Zysk (strata) na sprzedaży (A-B)	-551 067,39	-2,31	1 237 147,02	4,56	1 788 214,41	-224,50
D. Pozostałe przychody operacyjne	471 363,40	1,98	412 160,61	1,52	-59 202,79	87,44
E. Pozostałe koszty operacyjne	37 867,54	0,16	51 942,60	0,20	14 075,06	137,17
F. Zysk (strata) na działalności operacyjnej (C+D-E)	-117 571,53	-0,49	1 597 365,03	5,89	1 714 936,56	-1358,63
G. Przychody finansowe	58 393,97	0,24	107 505,13	0,40	49 111,16	184,10
H. Koszty finansowe	15 325,21	0,06	36 300,48	0,14	20 975,27	236,87
I. Zysk (strata) z działalności gospodarczej (F+G-H)	-74 502,77	-0,31	1 668 569,68	6,15	1 743 072,45	-2239,61
J. Wynik zarzeń nadzwyczajnych	0,00		0,00		0,00	
K. Zysk (strata) brutto (I + J)	-74 502,77	-0,31	1 668 569,68	6,15	1 743 072,45	-2239,61
L. Podatek dochodowy	554,00	0,00	475,00	0,00	-79,00	85,74
M. Pozost. obowiązkowe zmniejszenia zysku	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
N. Zysk (strata) netto (K - L - M)	-75 056,77	-0,31	1 668 094,68	6,15	1 743 151,45	-2222,44
					0,00	
Ogółem przychody	23 882 532,95	100,00	27 119 994,84	100,00	3 237 461,89	113,66
Ogółem koszty	23 938 279,72	100,00	25 451 900,16	100,00	1 515 620,44	106,33

Przychody ogółem za 2017 r. wynoszą **27.119.994,84 zł** i są wyższe w stosunku do roku ubiegłego o kwotę **3.237.461,89 zł** (13,66%).

Koszty ogółem wynoszą **25.451.900,16 zł** i są wyższe w stosunku do roku ubiegłego o kwotę **1.515.620,44 zł** (6,33%).

Koszty rosną wolniej od przychodów, co stanowi korzystną tendencję.

W rezultacie jednostka wypracowała zysk netto w wysokości **1.668.094,68 zł**.

i) Wojewódzki Ośrodek Medycyny Pracy w Rzeszowie

1. Na sprawozdanie **Wojewódzkiego Ośrodka Medycyny Pracy w Rzeszowie** składa się:

- 1) wprowadzenie do sprawozdania finansowego,
- 2) bilans sporządzony na dzień 31.12.2017 r., który po stronie aktywów i pasywów wykazuje sumę **1.341.535,72 zł**,
- 3) rachunek zysków i strat za rok obrotowy od 01.01.2017 r. do 31.12.2017 r. zamykający się stratą netto w wysokości (-) **341.535,55 zł**,
- 4) dodatkowe informacje i objaśnienia.

2. Sprawozdanie finansowe sporządzone zostało przy założeniu możliwości dalszego kontynuowania działalności przez Ośrodek w okresie nie krótszym niż jeden rok od dnia bilansowego w niezmienionym istotnie zakresie. Dyrekcja Ośrodka nie zamierza ograniczać realizacji zadań z zakresu medycyny pracy jak również świadczeń zdrowotnych realizowanych w oparciu o kontrakt z Podkarpackim Oddziałem Wojewódzkim Narodowego Funduszu Zdrowia.

3. Przeciętne zatrudnienie w roku 2017 w przeliczeniu na pełne etaty wynosiło – 57,17 a w roku 2016 – 63,75.

4. Analizę i ocenę sytuacji majątkowej i finansowej jednostki przedstawiają poniższe zestawienia tabelaryczne:

1/ Bilans analityczny za lata 2016 – 2017

2/ Analityczny rachunek zysków i strat za lata 2016 – 2017

1. BILANS ANALITYCZNY						
Wyszczególnienie	Stan na koniec roku obrotowego				Zmiana stanu	
	2016		2 017		2017/2016	
	kwota	% struktura	kwota	% struktura	kwota	% dynamika
C	1	2	3	4	5	6
S U M A A K T Y W Ó W	1 691 703,95	100,00	1 341 535,72	100,00	-350 118,27	79,30
A. ATYWA TRWAŁE	699 069,16	41,32	512 941,36	38,23	-186 127,82	73,37
I. Wartości niematerialne i prawne	17 372,76	1,03	70 353,75	5,24	52 980,99	404,97
II. Rzeczowe aktywa trwałe	681 696,42	40,29	442 587,61	32,99	-239 108,81	64,92
1. Środki trwałe	678 735,15	40,11	442 587,61	32,99	-236 147,54	65,21
a/ grunty	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
b/ budynki, lokale i obiekty inżynierii	190 312,64	11,25	50 624,96	3,76	-139 687,68	26,60
c/ urządzenia techniczne i maszyny	215 382,27	12,73	172 070,83	12,83	-43 311,44	79,89
d/ środki transportu	70 164,04	4,15	44 207,32	3,30	-25 956,72	63,01
e/ inne środki trwałe	202 876,20	11,99	175 684,50	13,10	-27 191,70	86,60
2. Środki trwałe w budowie	2 961,27	0,18	0,00	0,00	-2 961,27	0,00
III. Należności długoterminowe	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
IV. Inwestycje długoterminowe	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
V. Długoterminowe rozlicz. międzyokr.	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
B. AKTYWA OBROTOWE	992 634,81	58,68	828 644,36	61,77	-163 990,45	83,48
I. Zapasy	76 539,48	4,52	70 918,14	5,29	-5 621,34	92,66
II. Należności krótkoterminowe	352 141,88	20,82	303 173,17	22,60	-48 968,51	86,09
1. Z tytułu dostaw i usług	287 971,27	17,02	262 683,87	19,58	-25 287,40	91,22
2. Z tytułu podatków, ZUS i innych świadcz.	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
3. Inne	53 044,20	3,14	33 117,29	2,47	-19 926,91	62,43

4. dochodzone na drodze sądowej	11 126,21	0,66	7 372,01	0,55	-3 754,20	66,26
III. Inwestycje krótkoterminowe	534 855,77	31,62	407 567,96	30,38	-127 287,81	76,20
IV Krótkoterminowe rozlicz. międzyokr.	29 097,88	1,72	46 985,09	3,50	17 887,21	161,47
S U M A P A S Y W Ó W	1 691 703,99	100,00	1 341 585,72	100,00	-350 118,27	79,30
A. KAPITAŁY (FUNDUSZE) WŁASNE	1 194 558,25	70,61	853 022,70	63,58	-341 535,55	71,41
I. Kapitał (fundusz) założycielski	1 009 223,14	59,66	858 425,57	63,99	-150 797,57	85,06
II. Kapitał (fundusz) zakładu	351 416,31	20,77	336 132,68	25,05	-15 283,63	95,65
III. Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
IV. Zysk (strata) z lat ubiegłych	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
V. Zysk (strata) netto	-166 081,20	-9,82	-341 535,55	-25,46	-175 454,35	205,64
B. ZOBOWIĄZANIA I REZERWY NA ZOBOWIĄZANIA	497 145,74	29,39	488 563,02	36,42	-8 582,72	98,27
I. Rezerwy na zobowiązania	232 902,00	13,77	210 642,00	15,70	-22 260,00	90,44
1. Rezerwa na świadcz. emerytalne i podobne	232 902,00	13,77	210 642,00	15,70	-22 260,00	90,44
2. Pozostałe rezerwy		0,00	0,00	0,00	0,00	
II. Zobowiązania długoterminowe	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
1. Kredyty i pożyczki		0,00	0,00	0,00	0,00	
2. Inne		0,00	0,00	0,00	0,00	
III. Zobowiązania krótkoterminowe	261 906,42	15,48	262 286,82	19,55	380,40	100,15
1. Kredyty i pożyczki		0,00	0,00	0,00	0,00	
2. Inne zobowiązania finansowe		0,00		0,00	0,00	
3. Z tytułu dostaw i usług	140 221,90	8,29	137 801,62	10,27	-2 420,28	98,27
4. Z tytułu podatków, ZUS i innych świadcz.	26 627,67	1,57	24 142,04	1,80	-2 485,63	90,67
5. Z tytułu wyprzedzeń	17 894,31	1,06	12 430,31	0,93	-5 464,00	69,46
6. Inne	620,63	0,04	22 136,17	1,65	21 515,49	3 566,44
7. Fundusze specjalne	76 541,62	4,52	65 776,68	4,90	-10 764,88	85,94
IV. Rozliczenia międzyokresowe	2 337,32	0,14	15 634,20	1,17	13 296,88	668,89

Analiza struktury bilansu wykazuje, że majątek Wojewódzkiego Ośrodka Medycyny Pracy w Rzeszowie wyrażający się wartością aktywów netto na dzień 31.12.2017 r. wyniósł 1 341 585,72 zł i w porównaniu do stanu na dzień 31.12.2016 r. zmniejszył się o 350 118,27 zł (20,70%).

- a) Wartość majątku trwałego wynosi 512 941,36 zł, zmniejszyła się w stosunku do roku poprzedniego o kwotę 188 127,82 zł (26,63%).
- b) Wartość majątku obrotowego wynosi 828 644,36 zł, zmniejszyła się w stosunku do roku poprzedniego o kwotę 163 990,45 zł (16,52%).

Fundusze własne Ośrodka wynoszą na dzień 31.12.2017 r. ogółem 853 022,70 zł spadły w stosunku do roku poprzedniego o kwotę 341 535,55 zł (28,59%).

Fundusze obce tj. zobowiązania i rezerwy na zobowiązania wynoszą 488 563,02 zł i są niższe niż w roku ubiegłym o kwotę 8 582,72 zł (1,63%).

Jednostka nie posiadała w 2017 r. zobowiązań wymagalnych i długoterminowych.

2. ANALITYCZNY RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT						
Wyszczególnienie	Stan na koniec roku obrotowego		Stan na koniec roku obrotowego		Zmiana stanu	
	2016		2017		2017/2016	
	kwota	% struktura	kwota	% struktura	kwota	% dynamika
0	1	2	3	4	5	6
A Przychody ze sprzedaży	7 339 997,26	99,75	7 220 070,98	99,90	-119 926,28	98,37
I. Przychody netto ze sprzedaży produktów	7 258 140,81	98,64	7 180 213,93	99,34	-77 926,88	98,93
II. Zmiana stanu produktów	81 856,45	1,11	39 857,05	0,55	-41 999,40	48,69
III. Koszty wytw. prod. na własną potrzeby	0,00	0,00		0,00	0,00	
IV. Przychody netto ze sprz.towar. i mat.	0,00	0,00		0,00	0,00	
B. Koszty działalności operacyjnej	7 504 538,99	99,74	7 554 100,33	99,80	49 541,34	100,66
I. Amortyzacja	319 624,55	4,25	351 654,38	4,65	32 029,83	110,02
II. Zużycie materiałów i energii	556 924,65	7,40	505 261,76	6,68	-51 662,89	90,72
III. Usługi obce	2 300 354,79	30,57	2 727 737,15	36,04	427 382,36	118,58
IV. Podatki i opłaty	18 352,58	0,24	38 624,21	0,51	20 271,63	210,46
V. Wynagrodzenia	3 506 151,45	46,60	3 227 877,41	42,65	-278 274,04	92,06
VI. ZUS i inne świadczenia	776 563,09	10,32	654 536,73	8,65	-122 024,36	84,29
VII. Pozostałe koszty rodzajowe	26 587,88	0,35	48 406,69	0,64	21 818,81	182,06
VIII. Wartość sprzedanych towarów i mater.	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
C. Zysk (strata) na sprzedaży (A-B)	-164 561,73	-2,24	-334 029,35	-4,62	-169 467,62	202,98
D. Pozostałe przychody operacyjne	11 226,10	0,15	6 144,43	0,09	-5 081,67	54,73
E. Pozostałe koszty operacyjne	19 271,66	0,26	11 884,47	0,16	-7 387,19	61,67
F. Zysk (strata) na działalności operacyjnej (C+D-E)	-172 607,29	-2,35	-339 769,39	-4,70	-167 162,10	196,85
G. Przychody finansowe	6 941,61	0,09	1 357,85	0,02	-5 483,76	19,85
H. Koszty finansowe	247,52	0,00	55,01	0,00	-192,51	22,22
I. Zysk (strata) z działalności gospodarczej (F+G-H)	-166 013,20	-2,26	-338 466,55	-4,68	-172 453,35	203,88
J. Wynik zdarzeń nadzwyczajnych						
K. Zysk (strata) brutto (I + J)	-166 013,20	-2,26	-338 466,55	-4,68	-172 453,35	203,88
L. Podatek dochodowy	68,00	0,00	3 089,00	0,04	3 001,00	4 513,24
M. Pozost. obowiązkowe zmniejszenia zysku		0,00		0,00	0,00	
N. Zysk (strata) netto (K - L - M)	-166 081,20	-2,26	-341 535,55	-4,73	-175 454,35	205,64
					0,00	
Ogółem przychody	7 353 054,97	100,00	7 227 573,26	100,00	-130 491,71	98,23
Ogółem koszty	7 524 146,17	100,00	7 569 108,81	100,00	44 962,64	100,60

Przychody ogółem w 2017 r. wynoszą 7.227.573,26 zł i są niższe niż w roku poprzednim o kwotę 130.491,71 zł (1,77%).

Koszty ogółem za rok 2017 wyniosły 7.569.108,81 zł i są wyższe o 44.962,64 zł (0,60%).

Rok 2017 zamknął się stratą netto w wysokości (-) 341.535,55 zł.

j) Wojewódzki Zespół Specjalistyczny w Rzeszowie

1. Na sprawozdanie **Wojewódzkiego Zespołu Specjalistycznego w Rzeszowie** składa się:

- 1/ wprowadzenie do sprawozdania finansowego,
- 2/ bilans sporządzony na dzień 31.12.2017 r., który po stronie aktywów i pasywów zamyka się sumą **21.208.956,54 zł**,
- 3/ rachunek zysków i strat za rok obrotowy od 01.01.2017 r. do 31.12.2017 r. wykazujący zysk netto w wysokości **98.092,39 zł**,
- 4/ zestawienie zmian w kapitale (funduszu) własnym za rok obrotowy od 01.01.2017 r. do 31.12.2017 r. wykazujące zwiększenie kapitału własnego o kwotę **61.092,39 zł**,
- 5/ rachunek przepływów pieniężnych za rok obrotowy od 01.01.2017 r. do 31.12.2017 r. wykazujący zwiększenie stanu środków pieniężnych o kwotę **21.099,05 zł**,
- 6/ dodatkowe informacje i objaśnienia.

2. Sprawozdanie finansowe sporządzone zostało przy założeniu możliwości dalszego kontynuowania działalności przez jednostkę w okresie nie krótszym niż jeden rok od dnia bilansowego w niezmiennym istotnie zakresie.

3. Przeciętne zatrudnienie w roku 2017 wyniosło 192,96 osób, a w roku poprzednim 194,90 (po przeliczeniu na pełne etaty).

4. Analizę i ocenę sytuacji majątkowej i finansowej jednostki przedstawiają poniższe zestawienia tabelaryczne:

1/ Bilans analityczny za lata 2016 – 2017

2/ Analityczny rachunek zysków i strat za lata 2016 – 2017

1. BILANS ANALITYCZNY						
Wyszczególnienie	Stan na koniec roku obrotowego				Zmiana stanu	
	2016		2017		2017/2016	
	kwota	% struktura	kwota	% struktura	kwota	% dynamika
	1	2	3	4	5	6
SUMA AKTYWÓW	16 308 804,45	100,00	21 208 956,54	100,00	2 900 152,09	115,84
A. AKTYWA TRWAŁE	12 170 577,40	66,48	14 907 602,93	70,29	2 737 025,53	122,49
I. Wartości niematerialne i prawne		0,00	3 000,00	0,01	3 000,00	
II. Rzeczowe aktywa trwałe	12 170 577,40	66,48	14 904 602,93	70,28	2 734 025,53	122,46
1. Środki trwałe	12 005 198,64	65,58	14 739 224,17	69,50	2 734 025,53	122,77
a/ grunty	651 085,96	3,56	651 085,96	3,07	0,00	100,00
b/ budynki, lokale i obiekty inżynierii	9 686 447,76	52,91	9 976 876,53	47,04	290 428,77	103,00
c/ urządzenia techniczne i maszyny	1 080 110,57	5,90	521 219,38	2,46	-558 891,19	48,26
d/ środki transportu		0,00		0,00	0,00	
e/ inne środki trwałe	667 554,35	3,21	3 590 042,30	16,93	3 002 487,95	611,01
2. Środki trwałe w budowie	165 378,76	0,90	165 378,76	0,78	0,00	100,00
III. Należności długoterminowe		0,00		0,00	0,00	
IV. Inwestycje długoterminowe		0,00		0,00	0,00	
V. Długoterminowe rozlicz. międzyokr.		0,00		0,00	0,00	
B. AKTYWA OBROTOWE	6 138 227,05	33,52	6 301 353,61	29,71	163 126,56	102,66

I. Zapasy	246 204,99	1,34	246 743,93	1,16	538,94	100,22
II. Należności krótkoterminowe	2 858 483,10	15,61	3 023 987,44	14,26	165 504,34	105,79
1. Z tytułu dostaw i usług	2 814 532,90	15,37	2 968 716,22	14,00	154 183,32	105,48
2. Z tytułu podatków, ZUS i innych świadczeń		0,00		0,00	0,00	
3. Inne	43 950,20	0,24	55 271,22	0,26	11 321,02	125,76
III. Inwestycje krótkoterminowe	3 003 014,88	16,40	3 024 113,93	14,26	21 099,05	100,70
IV Krótkoterminowe rozlicz. międzyokr.	30 524,08	0,17	6 508,31	0,03	-24 015,77	21,32
S U M A P A S Y W Ó W	18 308 804,45	100,00	21 208 956,54	100,00	2 900 152,09	115,84
A. KAPITAŁY (FUNDUSZE) WŁASNE	8 443 076,76	46,12	8 504 169,15	40,09	61 092,39	100,72
I. Kapitał (fundusz) wycieczniczy	8 339 982,41	45,56	8 339 982,41	39,32	0,00	100,00
II. Kapitał (fundusz) zakładu		0,00		0,00	0,00	
III. Kapitał (fundusz, z aktualizacji wyceny)	1 019,03	0,01	66 094,35	0,31	64 275,32	3 633,49
IV. Zysk (strata) z lat ubiegłych		0,00		0,00	0,00	
V. Zysk (strata) netto	101 275,32	0,55	98 092,39	0,46	-3 182,93	96,86
B. ZOBOWIĄZANIA I REZERWY NA ZOBOWIĄZANIA	9 865 727,69	53,88	12 704 787,39	59,91	2 839 059,70	128,78
I. Rezerwy na zobowiązania	1 363 959,90	7,45	1 398 176,89	6,60	34 216,99	102,51
1. Rezerwa na świadczenia emerytalne i podobne	1 258 959,90	6,88	1 179 446,70	5,56	-79 513,20	93,68
2. Pozostałe rezerwy	105 000,00	0,57	218 730,19	1,03	113 730,19	208,31
II. Zobowiązania długoterminowe	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
1. Kredyty i pożyczki	0,00	0,00		0,00	0,00	
2. Inne	0,00	0,00		0,00	0,00	
III. Zobowiązania krótkoterminowe	3 036 544,90	16,73	3 036 403,60	14,32	-28 138,30	99,08
1. Kredyty i pożyczki	38 824,22	0,21	0,00	0,00	-98 824,22	0,00
2. Inne zobowiązania finansowe		0,00		0,00	0,00	
3. Z tytułu dostaw i usług	1 664 268,04	9,08	1 573 837,32	7,42	9 569,29	100,61
4. Z tytułu podatków, ZUS i innych świadczeń	691 814,96	3,78	728 404,69	3,43	36 589,73	105,29
5. Z tytułu wyprzedzeń	512 825,42	2,80	590 743,09	2,79	77 916,67	115,19
6. Inne	137 653,40	0,74	99 611,45	0,47	-58 041,95	63,18
7. Fundusze specjalne	39 158,86	0,21	43 814,05	0,21	4 655,19	111,89
IV. Rozliczenia międzyokresowe	5 437 222,89	29,70	8 270 200,90	38,99	2 832 978,01	152,10

Aktywa bilansu wykazują, że majątek Wojewódzkiego Zespołu Specjalistycznego w Rzeszowie wyrażający się sumą aktywów na dzień 31.12.2017 r. wyniósł 21.208.956,54 zł i w porównaniu do roku ubiegłego zwiększył się o kwotę 2.900.152,09 zł (15,84 %).

Majątek trwały wyniósł 14.907.602,93 zł, zwiększył się o kwotę 2.737.025,53 zł (22,49 %).

Aktywa obrotowe wynoszą 8.301.353,61 zł, zwiększyły się w stosunku do roku ubiegłego o kwotę 133 126,56 zł (2,66%).

W pasywach bilansu fundusze własne na dzień 31.12.2017 r. wyniosły 8.504.169,15 zł i są większe w stosunku do roku poprzedniego o kwotę 61 092,39 zł (0,72%).

Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania na dzień bilansowy wynoszą 12.704.787,39 zł i są wyższe niż w roku ubiegłym o kwotę 2.839.059,70 zł (28,78%).

Zobowiązania długoterminowe w 2016 r. i w 2017 r. nie występowały.

2. ANALITYCZNY RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT						
Wyszczególnienie	Stan na koniec roku obrotowego		Stan na koniec roku obrotowego		Zmiana stanu	
	2016		2017		2017/2016	
	kwota	% struktura	kwota	% struktura	kwota	% dynamika
0	1	2	3	4	5	6
A Przychody ze sprzedaży	23 457 563,47	87,37	24 429 832,43	91,86	972 268,96	104,14
I. Przychody netto ze sprzedaży produktów	23 457 563,47	87,37	24 429 832,43	91,86	972 268,96	104,14
II. Zmiana stanu produktów		0,00		0,00	0,00	
III. Koszty wytw. prod. na własne potrzeby	0,00	0,00		0,00	0,00	
IV. Przychody netto ze sprz.towar. i mat.	0,00	0,00		0,00	0,00	
B. Koszty działalności operacyjnej	25 751 300,57	96,27	25 869 516,29	97,63	118 215,72	100,46
I. Amortyzacja	2 199 870,47	8,22	1 189 424,52	4,49	-1 010 445,95	54,07
II. Zużycie materiałów i energii	3 702 606,21	13,84	4 060 163,62	15,32	357 557,41	109,66
III. Usługi obce	9 666 836,89	36,14	9 608 151,62	36,26	-58 685,27	99,39
IV. Podatki i opłaty	124 216,77	0,46	126 825,28	0,48	2 608,51	102,10
V. Wynagrodzenia	8 282 749,92	30,97	8 978 089,58	33,88	695 339,66	108,40
VI. ZUS i inne świadczenia	1 715 635,73	6,41	1 848 931,31	6,98	133 295,58	107,77
VII. Pozostałe koszty rodzajowe	59 384,58	0,22	57 930,36	0,22	-1 454,22	97,55
VIII. Wartość sprzedanych towarów i mater.	0,00	0,00		0,00	0,00	
C. Zysk (strata) na sprzedaży (A-B)	-2 293 737,10	-8,54	-1 439 683,86	-5,41	854 053,24	62,77
D. Pozostałe przychody operacyjne	3 344 529,35	12,46	2 072 438,73	7,79	-1 272 090,62	61,97
E. Pozostałe koszty operacyjne	965 510,55	3,61	613 754,83	2,32	-351 755,72	63,57
F. Zysk (strata) na działalności operacyjnej (C+D-E)	65 281,70	0,32	19 000,04	0,07	-66 281,66	22,28
G. Przychody finansowe	47 928,07	0,18	93 134,27	0,35	45 206,20	194,32
H. Koszty finansowe	31 111,45	0,12	12 679,92	0,05	-18 431,53	40,76
I. Zysk (strata) z działalności gospodarczej (F+G-H)	102 098,32	0,38	99 454,39	0,37	-2 643,93	97,41
J. Wynik zdarzeń nadzwyczajnych					0,00	
K. Zysk (strata) brutto (I+J)	102 098,32	0,38	99 454,39	0,37	-2 643,93	97,41
L. Początek obrotowy	823,00	0,00	1 362,00	0,01	539,00	165,49
M. Pozost. obowiązkowa zmniejszenia zysku		0,00	0,00	0,00	0,00	
N. Zysk (strata) netto (K-L-M)	101 275,32	0,38	98 092,39	0,37	-3 182,93	96,86
					0,00	
Ogółem przychody	26 850 020,89	100,00	26 595 405,43	100,00	-254 615,46	99,05
Ogółem koszty	26 748 745,57	100,00	26 497 313,04	100,00	-251 432,53	99,06

Przychody ogółem za 2017 r. wynoszą **26.595.405,43 zł** i są niższe w stosunku do roku ubiegłego o kwotę **254 615,46 zł** (0,95%).

Koszty ogółem wynoszą **26.497.313,04 zł** i są wyższe w stosunku do roku ubiegłego o kwotę **251 432,53 zł** (0,94%).

Koszty rosną porównywanie do przychodów, co stanowi korzystną tendencję.

W rezultacie jednostka wypracowała zysk netto w wysokości **98.092,39 zł**.

k) Obwód Lecznictwa Kolejowego SP ZOZ w Rzeszowie

1. Na sprawozdanie **Obwodu Lecznictwa Kolejowego SP ZOZ w Rzeszowie** składa się:

1/ wprowadzenie do sprawozdania finansowego,

2/ bilans sporządzony na dzień 31.12.2017 r., który po stronie aktywów i pasywów zamyka się sumą 5.894.333,61 zł,

3/ rachunek zysków i strat za rok obrotowy od 01.01.2017 r. do 31.12.2017 r. wykazujący stratę netto w wysokości 208.298,97 zł,

4/ zestawienie zmian w funduszu własnym za rok obrotowy od 01.01.2017 r. do 31.12.2017 r. wykazujące jego zmniejszenie o kwotę 208.298,97 zł,

5/ rachunek przepływów pieniężnych za rok obrotowy od 01.01.2017 r. do 31.12.2017 r. wykazujący zwiększenie stanu środków pieniężnych o kwotę 52.287,50 zł,

2. Sprawozdania finansowe sporządzone zostało przy założeniu możliwości dalszego kontynuowania działalności przez Obwód Lecznictwa Kolejowego SP ZOZ w Rzeszowie przez co najmniej 12 kolejnych miesięcy i dłużej w niezmiennym istotnie zakresie.

3. Przeciętne zatrudnienie w roku 2017 wynosiło 43 etaty przeliczeniowe, a w roku 2016 - 34 etaty przeliczeniowe.

4. Analizę i ocenę sytuacji majątkowej i finansowej jednostki przedstawiają poniższe zestawienia tabelaryczne:

1/ Bilans analityczny za lata 2016 – 2017

2/ Analityczny rachunek zysków i strat za lata 2016– 2017

1. BILANS ANALITYCZNY						
Wyszczególnienie	Stan na koniec roku obrotowego				Zmiana stanu	
	2016		2017		2017/2016	
	kwota	% struktura	kwota	% struktura	kwota	% dynamika
	1	2	3	4	5	6
SUMA AKTYWÓW	5 126 423,26	100,00	5 894 333,61	100,0	767 965,35	114,98
A. ATYWA TRWAŁE	2 290 345,45	44,70	2 065 145,77	35,04	-225 199,68	90,17
I. Wartości niematerialne i prawne	113 057,82	2,21	62 904,06	1,07	-50 153,76	55,64
II. Rzeczowe aktywa trwałe	1 177 287,63	22,36	1 002 241,71	17,00	-175 045,92	85,13
1. Środki trwałe	1 177 287,63	22,38	1 002 241,71	17,00	-175 045,92	85,13
a/ grunty	148 500,00	2,90	148 500,00	2,52	0,00	100,00
b/ budynki, lokale i obiekty inżynierii	513 756,67	10,12	492 386,02	8,35	-26 370,65	94,92
c/ urządzenia techniczne i maszyny	123 389,32	2,42	94 696,97	1,61	-28 692,35	76,75
d/ środki transportu	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
e/ inne środki trwałe	386 641,64	7,54	266 658,72	4,52	-119 982,92	68,97
2. Środki trwałe w budowie	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
III. Należności długoterminowe	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
IV. Inwestycje długoterminowe	1 000 000,00	19,51	1 000 000,00	16,97	0,00	100,00
V. Długoterminowa rozlicz. międzyokr.	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
B. AKTYWA OBROTOWE	2 836 077,81	55,30	3 829 242,84	64,97	993 165,03	135,02
I. Zapasy	6 509,49	0,13	6 798,99	0,12	289,50	104,45
II. Należności krótkoterminowe	2 312 081,20	45,08	3 252 669,23	55,18	940 588,03	140,68

1. Z tytułu dostaw i usług	2 308 236,61	45,03	3 251 591,72	55,16	943 355,11	140,87
2. Z tytułu podatków, ZUS i innych świadczeń	1 021,59	0,02	967,51	0,02	-54,08	94,71
3. Inne	1 288,00	0,03	110,00	0,00	-1 178,00	8,54
4. dochodzone na drodze sądowej	1 535,00				-1 535,00	0,00
III. Inwestycje krótkoterminowe	517 487,12	10,09	569 774,62	9,67	52 287,50	110,10
IV Krótkoterminowe rozlicz. międzyokr.	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
S U M A P A S Y W Ó W	5 126 423,3	100,00	5 894 388,61	100,0	767 965,35	114,98
A. KAPITAŁY (FUNDUSZE) WŁASNE	2 271 547,20	44,31	2 063 248,23	35,01	-208 298,97	90,83
I. Kapitał (fundusz) założycielski	806 739,97	15,73	806 739,97	13,69	0,00	100,00
II. Kapitał (fundusz) zakładu	1 428 115,42	27,86	1 464 807,23	24,85	36 691,81	102,57
III. Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny		0,00	0,00	0,00	0,00	
IV. Zysk (strata) z lat ubiegłych	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
V. Zysk (strata) netto	36 691,81	0,72	-208 298,97	-3,53	-244 990,78	-567,70
B. ZOBOWIĄZANIA I REZERWY NA ZOBOWIĄZANIA	2 354 876,06	55,69	3 831 140,38	65,00	976 264,32	134,20
I. Rezerwy na zobowiązania	325 115,00	6,34	340 194,00	5,77	15 079,00	104,64
1. Rezerwa na świadczeń emerytalne i podobne	290 115,00	5,56	305 194,00	5,18	15 079,00	105,20
2. Pozostałe rezerwy	35 000,00	0,68	35 000,00	0,59	0,00	100,00
II. Zobowiązania długoterminowe	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
1. Kredyty i pożyczki		0,00		0,00	0,00	
2. Inne		0,00		0,00	0,00	
III. Zobowiązania krótkoterminowe	2 301 364,17	44,89	3 314 417,69	56,24	1 013 053,52	144,02
1. Kredyty i pożyczki	0,00	0,00		0,00	0,00	
2. Inne zobowiązania finansowe		0,00		0,00	0,00	
3. Z tytułu dostaw i usług	1 774 205,88	34,81	2 678 712,95	45,45	904 507,07	150,98
4. Z tytułu podatków, ZUS i innych świadczeń	229 276,08	4,47	258 706,68	4,39	29 430,50	112,84
5. Z tytułu wydatków	198 778,60	3,88	340 562,50	5,78	141 783,90	171,33
6. Inne	91 353,08	1,78	24 280,78	0,41	-67 072,30	26,58
7. Fundusze specjalne	7 750,53	0,15	12 154,78	0,21	4 404,25	156,83
IV. Rozliczenia międzyokresowe	228 396,89	4,46	176 528,69	2,99	-51 868,20	77,29

Analiza struktury bilansu wykazuje, że majątek wyrażający się wartością aktywów na dzień 31.12.2017 r. wynosi **5.894.388,61 zł** i w porównaniu do stanu na dzień 31.12.2016 r. zwiększył się o kwotę **767.965,35 zł** tj. o 14,98%

Wartość majątku trwałego wynosi **2.063.248,23 zł** i zmniejszył się o kwotę **225.199,88 zł** tj. spadek o 9,83%.

Aktywa obrotowe w 2017 r. wynoszą **3.829.242,84 zł**, ich stan zwiększył się w stosunku do roku poprzedniego o kwotę **993.165,03 zł** o 35,02%.

W pasywach fundusze własne wynoszą **2.063.248,23 zł**, niższe w stosunku do roku poprzedniego o kwotę **208.298,97 zł** tj. o 9,13%.

Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania w 2017 r. wynoszą **3.831.140,38 zł**, ich wartość jest wyższa niż w roku poprzednim o kwotę **976.264,32 zł** tj. o 34,20%.

Zobowiązania długoterminowe w 2017 roku nie wystąpiły.

Zobowiązania wymagalne w 2017 r. wyniosły **157.221,41 zł**.

Do chwili obecnej jednostka nie korzysta z kredytów i pożyczek, jak również nie ponosiła żadnych nakładów na inwestycje i badania o charakterze wdrożeniowym.

2. ANALITYCZNY RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT						
Wyszczególnienie	Stan na koniec roku obrotowego				Zmiana stanu	
	2016		2017		2017/2016	
	kwota	% struktura	kwota	% struktura	kwota	% dynamika
0	1	2	3	4	5	6
A. Przychody ze sprzedaży	12 726 869,36	99,18	26 220 105,29	99,56	13 493 236	206,02
I. Przychody netto ze sprzedaży produktów	12 710 508,53	99,05	26 201 105,77	99,49	13 490 597	206,14
II. Zmiana stanu produktów	-17 023,00	-0,13	-15 079,00	-0,06	1 944	88,58
III. Koszty wytw. prod. na własne potrzeby	0,00	0,00	0,00	0,00	0	
IV. Przychody netto ze sprz. towar. i mat.	33 383,83	0,26	34 078,52	0,13	695	102,08
B. Koszty działalności operacyjnej	12 760 159,84	99,72	26 536 925,15	99,98	13 776 765	207,97
I. Amortyzacja	220 645,00	1,72	254 786,74	0,96	34 142	115,47
II. Zużycie materiałów i energii	241 191,81	1,88	259 465,76	0,98	18 274	107,58
III. Usługi obce	9 495 362,26	74,21	22 716 535,62	85,58	13 221 173	239,24
IV. Podatki i opłaty	21 340,00	0,17	20 987,27	0,08	-353	98,35
V. Wynagrodzenia	2 301 436,62	17,99	2 784 854,47	10,49	483 418	121,01
VI. ZUS i inne świadczenia	400 959,56	3,13	429 315,17	1,62	28 356	107,07
VII. Pozostałe koszty rodzajowe	49 937,23	0,39	41 268,84	0,16	-8 668	82,64
VIII. Wartość sprzedanych towarów i mater.	29 287,36	0,23	29 711,28	0,11	424	101,45
C. Zysk (strata) na sprzedaży (A-B)	-33 290,48	-0,26	-316 819,86	-1,20	-283 529	951,68
D. Pozostałe przychody operacyjne	77 433,33	0,60	70 769,71	0,27	-6 664	91,39
E. Pozostałe koszty operacyjne	35 386,07	0,28	6 445,69	0,02	-28 940	18,22
F. Zysk (strata) na działalności operacyjnej (C+D-E)	6 756,73	0,07	-252 495,84	-0,96	-261 253	-2883,43
G. Przychody finansowe	27 960,47	0,22	44 196,87	0,17	16 236	158,07
H. Koszty finansowe	25,44	0,00	0,00	0,00	-25	0,00
I. Zysk (strata) z działalności gospodarczej (F+G-H)	36 691,81	0,29	-208 298,97	-0,79	-244 991	-567,70
J. Wynik zdarzeń nadzwyczajnych					0	#DZIEL/0!
K. Zysk (strata) brutto (I+J)	36 691,81	0,29	-208 298,97	-0,79	-244 991	-567,70
L. Podatek dochodowy	0,00	0,00	0,00	0,00	0	
M. Pozostałe obowiązkowe zmniejszenia zysku		0,00		0,00	0	
N. Zysk (strata) netto (K-L-M)	36 691,81	0,29	-208 298,97	-0,79	-244 991	-567,70
					0	
Ogółem przychody	12 832 263,16	100,00	26 335 071,87	100,00	13 502 809	205,23
Ogółem koszty	12 795 571,35	100,00	26 543 370,84	100,00	13 747 799	207,44

Przychody ogółem w 2017 r. wyniosły 26.335.071,87 zł i w porównaniu z rokiem ubiegłym były wyższe o 13.502.809 zł tj. o 5,23%.

Koszty ogółem w 2017 r. wynoszą 26.543.370,84 zł i są wyższe w porównaniu z rokiem 2016 o 13.747.799 zł tj. 7,44 %.

W roku bieżącym osiągnięto stratę netto w wysokości 208.298,97 zł.

I) Wojewódzki Ośrodek Terapii Uzależnień w Rzeszowie

Na sprawozdanie **Wojewódzkiego Ośrodka Terapii Uzależnień w Rzeszowie** składa się:

1.
 - 1/ wprowadzenie do sprawozdania finansowego,
 - 2/ bilans sporządzony na dzień 31.12.2017 r., który po stronie aktywów i pasywów wykazuje sumę **806.270,43 zł**,
 - 3/ rachunek zysków i strat za rok obrotowy od 01.01.2017 r. do 31.12.2017 r. zamykający się zyskiem netto w wysokości **54.843,64 zł**,
 - 4/ dodatkowe informacje i objaśnienia.
2. Sprawozdania finansowe sporządzone zostało przy założeniu możliwości dalszego kontynuowania działalności przez Ośrodek w okresie nie krótszym niż jeden rok od dnia bilansowego w niezmienionym istotnie zakresie. Dyrekcja Ośrodka nie zamierza ograniczać zakresu realizowanych świadczeń.
3. Stan zatrudnienia w roku 2017 wynosił 22 osoby i zwiększył się w stosunku do roku ubiegłego o 1,6 osobę.
4. Analizę i ocenę sytuacji majątkowej i finansowej jednostki przedstawiają poniższe zestawienia tabelaryczne:
 - 1/ Bilans analityczny za lata 2016 – 2017
 - 2/ Analityczny rachunek zysków i strat za lata 2016 – 2017

I. BILANS ANALITYCZNY						
Wyszczególnienie	Stan na koniec roku obrotowego		Stan na koniec roku obrotowego		Zmiana stanu	
	2016		2017		2017/2016	
	kwota	% struktura	kwota	% struktura	kwota	% dynamika
	1	2	3	4	5	6
S U M A A K T Y W Ó W	666 340,04	100,00	806 270,43	100,00	140 930,39	121,18
A. ATYWA TRWAŁE	65 967,94	9,92	49 177,43	6,10	-16 790,51	74,55
I. Wartości niematerialne i prawne		0,00	0,00	0,00	0,00	
II. Rzeczowe aktywa trwałe	65 967,94	9,92	49 177,43	6,10	-16 790,51	74,55
1. Środki trwałe	65 967,94	9,92	49 177,43	6,10	-16 790,51	74,55
a/ grunty	3 550,37	0,53	3 550,37	0,44	0,00	100,00
b/ budynki, lokale, obiekty inżynierii lądowej i wodnej		0,00	0,00	0,00	0,00	
c/ urządzenia techniczne i wyposażenie	62 417,57	9,39	45 627,06	5,66	-16 790,51	73,10
d/ środki transportu		0,00		0,00	0,00	
e/ inne środki trwałe		0,00		0,00	0,00	
2. Środki trwałe w budowie		0,00		0,00	0,00	
III. Należności długoterminowe		0,00		0,00	0,00	
IV. Inwestycje długoterminowe		0,00		0,00	0,00	
V. Długoterminowe pożyczki i pożyczki		0,00		0,00	0,00	
B. AKTYWA OBROTOWE	599 372,10	90,08	757 093,00	93,90	157 720,90	126,31
I. Zapasy	488,73	0,07	0,00	0,00	-488,73	0,00

II. Należności krótkoterminowe	155 591,80	23,38	287 157,24	35,61	131 565,44	184,56
1. Z tytułu dostaw i usług	155 311,80	23,34	286 974,14	35,59	131 662,34	184,77
2. Z tytułu podatków, ZUS i innych świadczeń	196,00	0,03	11,50	0,00	-184,50	5,87
3. Inne	84,00	0,01	171,60	0,02	87,60	204,29
III. Inwestycje krótkoterminowe	442 036,57	66,44	469 569,76	58,24	27 533,19	106,23
IV Krótkoterminowe rozlicz. międzybankowe	1 255,00	0,19	366,00	0,05	-889,00	29,16
S U M A P A S Y W Ó W	666 340,04	100,00	806 270,43	100,00	140 930,39	121,18
A. KAPITAŁY (FUNDUSZE)	474 016,44	71,24	528 860,08	65,59	54 843,64	111,57
W K A S A N E						
I. Kapitał (fundusz) założycielski	55 705,06	8,37	55 705,06	6,91	0,00	100,00
II. Kapitał (fundusz) zakładowy	415 446,69	62,44	418 311,38	51,88	2 864,69	100,69
III. Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny		0,00	0,00	0,00	0,00	
IV. Zysk (strata) z lat ubiegłych		0,00	0,00	0,00	0,00	
V. Zysk (strata) netto	2 864,69	0,43	54 843,64	6,80	51 978,95	1 914,47
B. ZOBOWIĄZANIA	191 323,60	28,76	277 410,35	34,41	86 086,75	145,00
R E Z E R W Y N A Z O B O W I Ą Z A N I A						
I. Rezerwy na zobowiązania	1 576,36	0,24	1 576,36	0,20	0,00	100,00
1. Rezerwa na świadczeń	1 576,36	0,24	1 576,36	0,20	0,00	100,00
2. Pozostałe rezerwy		0,00		0,00	0,00	
II. Zobowiązania krótkoterminowe	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
1. Kredyty i pożyczki		0,00		0,00	0,00	
2. Inne		0,00		0,00	0,00	
III. Zobowiązania długoterminowe	189 747,24	28,52	275 833,99	34,21	86 086,75	145,37
1. Kredyty i pożyczki		0,00		0,00	0,00	
2. Inne zobowiązania finansowe		0,00		0,00	0,00	
3. Z tytułu dostaw i usług	4 110,02	0,62	12 032,24	1,49	7 922,22	292,75
4. Z tytułu podatków, ZUS i innych świadczeń	98 471,17	14,80	135 871,07	16,85	37 399,90	137,98
5. Z tytułu wyroczeń	84 062,20	12,63	126 544,26	15,70	42 482,06	150,54
6. Inne	196,00	0,03	11,50	0,00	-184,50	5,87
7. Fundusze specjalne	2 907,85	0,44	1 374,92	0,17	-1 532,93	47,28
IV. Rozliczenia międzyokresowe		0,00	0,00	0,00	0,00	

Majątek WOTU w Rzeszowie wyrażający się wartością aktywów netto na dzień 31.12.2017 r. wyniósł 806.270,43 zł w porównaniu do stanu na dzień 31.12.2016 r. zwiększył się o kwotę 140.930,39 zł (21,18%).

Majątek inwenty wynosi 49.177,43 zł, zmniejszył się o 16.790,51 zł (25,45%) w stosunku do roku ubiegłego.

Wartość aktywów obrotowych wynosi 757 093,00 zł, wzrosła w stosunku do roku ubiegłego o kwotę 157.720,80 zł (26,31%).

Fundusze własne na koniec roku obrotowego wynoszą 528 860,08 zł, wyższe w stosunku do roku poprzedniego o kwotę 54 843,64zł (11,57%).

Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania na dzień 31.12.2017 r. wynoszą 277.410,36 zł, wyższe w stosunku do roku poprzedniego o kwotę 86.086,75 zł (45%).

Zobowiązania długoterminowe i wymagalne nie wystąpiły w 2017r.

2. ANALITYCZNY RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT

Wyszczególnienie	Stan na koniec roku obrotowego		Stan na koniec roku obrotowego		Zmiana stanu	
	2016		2017		2017/2016	
	kwota	% struktura	kwota	% struktura	kwota	% dynamika
0	1	2	3	4	5	6
A Przychody ze sprzedaży	1 623 125,40	99,40	1 862 439,37	99,64	234 313,97	114,39
I. Przychody netto ze sprzedaży produktów	1 623 125,40	99,40	1 862 439,37	99,64	234 313,97	114,39
II. Zmiana stanu produktów	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
III. Koszty wytw. prod. na własne potrzeby	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
IV. Przychody netto ze sprz.towar. i mat.		0,00	0,00	0,00	0,00	
B. Koszty działalności operacyjnej	1 634 342,73	99,95	1 805 426,68	99,51	171 083,95	110,47
I. Amortyzacja	7 904,98	0,48	25 204,50	1,39	17 299,52	318,84
II. Zużycie materiałów i energii	51 621,09	3,16	26 935,69	1,48	-24 685,40	52,18
III. Usługi obce	194 033,74	11,87	177 377,52	9,78	-16 656,22	91,42
IV. Podatki i opłaty	1 853,00	0,11	1 840,00	0,10	-13,00	99,30
V. Wynagrodzenia	1 150 102,12	70,34	1 308 169,88	72,11	158 067,76	113,74
VI. ZUS i inne świadczenia	220 082,42	13,48	255 652,26	14,09	35 569,84	116,16
VII. Pozostałe koszty rodzajowe	8 745,38	0,53	10 246,83	0,56	1 501,45	117,17
VIII. Wartość sprzedanych towarów i mater.	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
C. Zysk (strata) na sprzedaży (A-B)	-6 217,33	-0,38	57 012,69	3,05	63 230,02	-917,00
D. Pozostałe przychody operacyjne	8 124,00	0,50	5 387,00	0,29	-2 737,00	66,31
E. Pozostałe koszty operacyjne	793,80	0,05	8 810,85	0,49	8 017,05	1109,96
F. Zysk (strata) na działalności operacyjnej (C+D-E)	1 112,87	0,07	53 586,84	2,87	52 475,97	4815,37
G. Przychody finansowe	1 751,82	0,11	1 254,80	0,07	-497,02	71,63
H. Koszty finansowe	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
I. Zysk (strata) z działalności gospodarczej (F+G-H)	2 864,69	0,17	54 843,64	2,93	51 978,95	1914,47
J. Wynik zarz. nadzwyczajnych					0,00	
K. Zysk (strata) brutto (I ± J)	2 864,69	0,17	54 843,64	2,93	51 978,95	1914,47
L. Podatek dochodowy	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
M. Pozost. obowiązkowe zmniejszenia zysku	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
N. Zysk (strata) netto (K-L-M)	2 864,69	0,17	54 843,64	2,93	51 978,95	1914,47
Ogółem przychody	1 638 601,22	100,00	1 859 081,17	100,00	231 079,95	114,11
Ogółem koszty	1 635 136,53	100,00	1 814 237,53	100,00	179 101,00	110,95

Przychody ogółem w 2017 r. wynoszą **1.869.081,17 zł**, są wyższe niż w roku poprzednim o kwotę **231.079,95 zł (14,11%)**.

Koszty ogółem w 2017 r. wynoszą **1.814.237,53 zł** i są wyższe o kwotę **179.101,00 zł (10,95%)**.

Ośrodek wypracował zysk netto w wysokości **54.843,64 zł**.

m) Wojewódzkiego Ośrodka Terapii Uzależnienia od Alkoholu i Współuzależnienia w Stalowej Woli

1. Na sprawozdanie Wojewódzkiego Ośrodka Terapii Uzależnienia od Alkoholu i Współuzależnienia w Stalowej Woli składa się:

- 1/ wprowadzenie do sprawozdania finansowego,
- 2/ bilans sporządzony na dzień 31.12.2017 r., który po stronie aktywów i pasywów wykazuje sumę **2.661.960,39 zł**,
- 3/ rachunek zysków i strat za rok obrotowy od 01.01.2017 r. do 31.12.2017 r. zamykający się zyskiem netto w wysokości **11.130,63 zł**,
- 4/ zestawienie zmian w kapitale własnym za rok obrotowy od 01.01.2017 r. do 31.12.2017 r. wykazujące zwiększenie kapitału własnego o kwotę **11.130,63 zł**,
- 5/ rachunek przepływów pieniężnych za rok obrotowy od 01.01.2017 r. do 31.12.2017 r. wykazujący zmniejszenie stanu środków pieniężnych netto na koniec roku obrotowego o kwotę **54.131,91 zł**,
- 6/ dodatkowe informacje i objaśnienia.

2. Sprawozdanie finansowe sporządzone zostało przy założeniu możliwości dalszego kontynuowania działalności przez Ośrodek przez co najmniej 12 kolejnych miesięcy i dłużej w niezmiennym istotnie zakresie.

3. Stan zatrudnionych na dzień 31.12.2017 r. wynosił 31 osób. Liczba zatrudnionych w porównaniu z rokiem ubiegłym nie uległa zmianie.

4. Analizę i ocenę sytuacji majątkowej i finansowej jednostki przedstawiają poniższe zestawienia tabelaryczne:

1/ Bilans analityczny za lata 2016 – 2017

2/ Analityczny rachunek zysków i strat za lata 2016 – 2017

1. BILANS ANALITYCZNY						
Wyszczególnienie	Stan na koniec roku obrotowego		Stan na koniec roku obrotowego		Zmiana stanu	
	2016		2017		2017/2016	
	kwota	% struktura	kwota	% struktura	kwota	% dynamika
0	1	2	3	4	5	6
SUMA AKTYWÓW	2 724 259,8	100,00	2 661 960,39	100,00	-62 299,44	97,71
A. AKTYWA TRWAŁE	1 016 362,53	37,30	1 006 049,67	37,79	-10 312,86	98,99
i. Wartości niematerialne i prawne	0,00	0,00	5 707,20	0,21	5 707,20	
II. Rzeczowe aktywa trwałe	1 016 362,53	37,30	1 000 342,47	37,58	-16 020,06	98,42
1. Środki trwałe	987 334,53	36,23	971 314,47	36,49	-16 020,06	98,38
a/ grunty	32 715,90	1,20	32 715,90	1,23	0,00	100,00
b/ budynki, lokale i obiekty inżynierii	883 454,35	32,42	847 960,38	31,85	-35 493,97	95,98
c/ urządzenia techniczne i maszyny	54 511,43	2,00	49 474,23	1,86	-5 037,20	90,76
d/ środki transportu		0,00		0,00	0,00	
e/ inne środki trwałe	16 652,85	0,61	41 163,96	1,55	24 511,11	247,19
2. Środki trwałe w budowie	29 028,00	1,07	29 028,00	1,09	0,00	100,00
III. Należności długoterminowe	0,00	0,00		0,00	0,00	

IV. Inwestycje długoterminowe	0,00	0,00		0,00	0,00	
V. Długoterminowe rozlicz. międzyokr.	0,00	0,00		0,00	0,00	
B. AKTYWA OBROTOWE	1 707 897,30	62,70	1 655 910,72	62,21	-51 986,58	96,96
I. Zapasy	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
II. Należności krótkoterminowe	303 543,40	11,15	307 588,52	11,56	4 045,12	101,33
1. Z tytułu dostaw i usług	300 918,40	11,05	304 963,52	11,46	4 045,12	101,34
2. Z tytułu podatków, ZUS i innych świadczeń		0,00		0,00	0,00	
3. Inne	2 625,00	0,10	2 625,00	0,10	0,00	100,00
III. Inwestycje krótkoterminowe	1 399 517,67	51,37	1 345 385,76	50,54	-54 131,91	96,13
IV. Krótkoterminowe rozlicz. międzyokr.	4 836,23	0,18	2 936,44	0,11	-1 899,79	60,72
S U M A P A S Y W Ó W	2 724 269,8	100,00	2 661 960,39	100,00	-62 299,44	97,71
A. KAPITAŁY (FUNDUSZE) WŁASNE	1 934 034,78	70,99	1 945 165,41	73,08	11 130,63	100,58
I. Kapitał (fundusz) założycielski	797 563,63	29,28	797 563,63	29,96	0,00	100,00
II. Kapitał (fundusz) zakładowy	1 125 761,85	41,32	1 136 471,15	42,70	10 709,30	100,95
III. Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny		0,00		0,00	0,00	
IV. Zysk (strata) z lat ubiegłych		0,00		0,00	0,00	
V. Zysk (strata) netto	10 709,30	0,39	11 130,63	0,42	421,33	103,93
B. ZOBOWIĄZANIA I REZERWY NA ZOBOWIĄZANIA	790 235,05	29,01	716 794,98	26,92	-73 430,07	90,71
I. Rezerwy na zobowiązania	150 922,00	5,54	271 224,60	10,19	120 302,60	179,71
1. Rezerwa na świadczeń emerytalnych i podobnych	85 922,00	3,15	88 688,00	3,33	2 766,00	103,22
2. Pozostałe rezerwy	65 000,00	2,39	182 536,60	6,86	117 536,60	280,83
II. Zobowiązania długoterminowe	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
1. Rezerwy pożyczki		0,00		0,00	0,00	
2. Inne		0,00		0,00	0,00	
III. Zobowiązania krótkoterminowe	549 053,05	20,16	357 895,38	13,43	-357,67	65,15
1. Kredyty i pożyczki		0,00		0,00	0,00	
2. Inne zobowiązania finansowe		0,00		0,00	0,00	
3. Dług z tytułu dostaw i usług	46 364,37	1,70	52 492,34	1,97	6 127,97	113,17
4. Dług z tytułu podatków, ZUS i innych świadczeń	238 828,10	8,77	175 322,34	6,60	-63 005,76	73,62
5. Dług z tytułu wydatków	243 154,88	8,93	118 272,98	4,37	-881,90	47,82
6. Inne	15 270,12	0,56	7 801,15	0,29	-7 468,97	51,09
7. Rezerwa na świadczenia	5 415,58	0,20	5 306,57	0,20	-109,01	97,99
IV. Zobowiązania międzyokresowe	90 250,00	3,31	87 875,00	3,30	-2 375,00	97,37

Struktura bilansu wykazuje, że majątek WOTUAIW w Stalowej Woli wyrażający się wartością aktywów na dzień 31.12.2017 r. wyniósł **2.661.960,39 zł** i w porównaniu do stanu na dzień 31.12.2016 r. zmniejszył się o kwotę **62.299,44 zł**.

Majątek trwały wynosi **1.008.049,67 zł**, zmniejszył się w stosunku do roku poprzedniego o kwotę **10.312,06 zł** (1,01%).

Majątek obrotowy wynosi **1.655.910,72 zł**, zmniejszył się w stosunku do roku poprzedniego o kwotę **51.986,58 zł** (3,04%).

Fundusze własne na dzień 31.12.2017 r. wynoszą **1.945.165,41 zł**, są wyższe w stosunku do roku poprzedniego o kwotę **11.130,63 zł** (0,58%).

Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania wynoszą **716.794,98 zł**, są niższe w stosunku do roku poprzedniego o kwotę **73.430,07 zł** (9,29%).

Zobowiązania długoterminowe i wymagalne nie występują.

2. ANALITYCZNY RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT						
Wyszczególnienie	Stan na koniec roku obrotowego		Stan na koniec roku obrotowego		Zmiana stanu	
	2016		2017		2017/2016	
	kwota	% struktura	kwota	% struktura	kwota	% dynamika
	1	2	3	4	5	6
A Przychody ze sprzedaży	3 055 232,60	90,20	3 002 951,83	93,44	-52 280,77	98,29
I. Przychody netto ze sprzedaży produktów	3 055 232,60	90,20	3 002 951,83	93,44	-52 280,77	98,29
II. Zmiana stanu produktów		0,00		0,00	0,00	
III. Koszty wytw. prod. na własne potrzeby		0,00		0,00	0,00	
IV. Przychody netto ze sprż.towar. i mat.		0,00		0,00	0,00	
B. Koszty działalności operacyjnej	3 028 316,85	89,69	2 933 196,13	91,59	-95 118,93	96,86
I. Amortyzacja	65 083,72	1,93	73 738,03	2,30	8 654,31	113,30
II. Zużycie materiałów i energii	220 131,32	6,52	168 564,94	5,26	-51 566,38	76,57
III. Usługi obce	374 147,16	11,08	484 221,14	15,12	110 073,98	129,42
IV. Podatki i opłaty	6 808,73	0,20	6 875,47	0,21	66,74	100,98
V. Wynagrodzenia	1 906 834,29	56,47	1 780 399,09	55,59	-126 435,20	93,37
VI. ZUS i inne świadczenia	431 884,71	12,79	399 965,07	12,49	-31 919,64	92,61
VII. Pozostałe koszty rodzajowe	23 425,13	0,69	19 432,39	0,61	-3 992,74	82,96
VIII. Wartość sprzedanych towarów i mater.		0,00		0,00	0,00	
C. Zysk (strata) na sprzedaży (A-B)	26 917,54	0,79	69 755,70	2,17	42 838,16	259,15
D. Pozostałe przychody operacyjne	513 824,94	9,35	195 445,70	6,08	-318 379,24	61,69
E. Pozostałe koszty operacyjne	348 167,00	10,31	269 404,50	8,41	-78 762,50	77,38
F. Zysk (strata) na działalności operacyjnej (C+D-E)	-4 424,52	-0,13	-4 203,10	-0,13	221,42	95,00
G. Przychody finansowe	15 133,82	0,45	15 333,73	0,48	199,91	101,32
H. Koszty finansowe	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
I. Zysk (strata) z działalności gospodarczej (F+G-H)	10 709,30	0,32	11 130,63	0,35	421,33	103,93
J. Wynik zdarzeń nierzeczywistych	0,00		0,00		0,00	
K. Zysk (strata) netto (I+J)	10 709,30	0,32	11 130,63	0,35	421,33	103,93
L. Podatek dochodowy	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
M. Pozost. obowiązkowe zmniejszenia zysku	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
N. Zysk (strata) netto (K-L-M)	10 709,30	0,32	11 130,63	0,35	421,33	103,93
					0,00	
Ogółem przychody	3 387 191,36	100,00	3 213 731,26	100,00	-173 460,10	94,88
Ogółem koszty	3 376 482,66	100,00	3 202 600,63	100,00	-173 881,43	94,85

Przychody ogółem w 2017 r. wynoszą 3.213.731,26 zł w stosunku do roku poprzedniego zmalały o 173.460,10 zł (5,12%).

Koszty ogółem w 2017 r. wyniosły 3.202.600,63 zł, niższe niż w roku ubiegłym o kwotę 173.881,43 zł (5,15%).

W rezultacie Córka osiągnęła zysk w wysokości 11.130,63 zł.

6. Dotacje udzielone w roku 2017 podmiotom leczniczym

L.p.	Podmiot otrzymujący dotacje	Przeznaczenie dotacji	Plan wydatków na 2017	Wydatki poniesione
Szpitala ogólne				
1	Kliniczny Szpital Wojewódzki Nr 1 im. Fryderyka Chopina w Rzeszowie	Pokrycie ujemnego wyniku finansowego	2 181 851,00	2 181 850,86
		Wymiana lampy rentgenowskiej w tomografie komputerowym	633 058,00	633 058,00
		Zakup sprzętu medycznego do Pracowni TK	79 552,00	79 552,00
		Doposażenie zakładów radioterapii w Polsce	397 760,00	397 760,00
		Modernizacja, rozbudowa, nadbudowa budynku E i F wraz z zakupem wyposażenia	497 200,00	497 200,00
		Rozbudowa Kliniki Hematologii oraz Kliniki Nefrologii ze Stacją Dializ Klinicznego Szpitala Wojewódzkiego Nr 1 im. F. Chopina w Rzeszowie	149 291,00	142 717,80
		Doposażenie klinik i oddziałów torakochirurgii w sprzęt do leczenia raka płuca na lata 2016-2017	79 118,00	79 118,00
		Razem	4 017 830,00	4 011 256,66
2	Kliniczny Szpital Wojewódzki Nr 2 w Rzeszowie	Programy zdrowotne	31 950,00	31 950,00
		Pokrycie ujemnego wyniku finansowego	30 785 088,00	30 785 087,63
		Przebudowa pionu Położniczo-Ginekologicznego wraz z traktem porodowym w celu utworzenia Ośrodka Perinatologii – Etap III	1 686 230,00	1 684 635,61
		Utworzenie Kliniki Pediatrii, Endokrynologii i Diabetologii Dziecięcej w Klinicznym Szpitalu Wojewódzkim Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie	543 855,00	543 855,00
		Podniesienie jakości i dostępności do świadczeń medycznych poprzez zakup i wymianę aparatury medycznej w Klinicznym Szpitalu Wojewódzkim Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie	2 396 352,00	2 244 664,47
		Dostosowanie Klinicznego Szpitala Wojewódzkiego Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie na potrzeby funkcjonowania centrum urazowego	300 000,00	299 531,21
		Utworzenie ośrodka referencyjnego leczenia niepłodności w Klinicznym Szpitalu Wojewódzkim Nr 2 w Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie	499 662,00	467 141,31
		Razem	36 243 137,00	36 056 865,23
3	Wojewódzki Szpital im. Św. Ojca Pio w Przemyślu	Programy zdrowotne	24 000,00	24 000,00
		Pokrycie ujemnego wyniku finansowego	8 897 425,00	8 897 424,88
		Przebudowa pomieszczeń w budynku warsztatowo – biurowym na pomieszczenia opłukowe wydatek niekwalifikowany w projekcie "Dostosowana opieka kardiologiczna w Szpitalu Wojewódzkim im. Św. Ojca Pio w Przemyślu"	1 106 323,00	1 106 323,00
		Dostosowana opieka kardiologiczna w Szpitalu Wojewódzkim im. Św. Ojca Pio w Przemyślu	61 885,00	61 885,00
		Zakup sprzętu medycznego dla szpitala	185 000,00	185 000,00
		Zakup wysokiej klasy mobilnego aparatu RTG z ramieniem C do badań i zabiegów naczyniowych dla potrzeb Oddziału Chirurgii Naczyniowej	328 372,00	328 372,00
		Restrukturyzacja Wojewódzkiego Szpitala im. Św. Ojca Pio w Przemyślu	3 076 640,00	3 076 640,00
		Dofinansowanie zakupu 2 ambulansów wraz z wyposażeniem dla Wojewódzkiego Szpitala im. Św. Ojca Pio w Przemyślu	1 253 088,00	1 198 576,22
Dofinansowanie zakupu 3 urządzeń do automatycznej kompresji klatki piersiowej dla Wojewódzkiego Szpitala im. Św. Ojca Pio w Przemyślu	176 482,00	156 685,13		
Razem	16 109 215,00	15 034 906,23		
4	Wojewódzki Szpital Podkarpacki im. Jana Pawła II w Krośnie	Naprawa aparatu do ESWL	192 745,00	192 745,00
		Programy zdrowotne	40 000,00	39 997,46
		Przebudowa systemu zasilania Szpitala w energię elektryczną – etap IV	254 904,00	249 332,66
		Przebudowa istniejącej sieci wodociągowej Szpitala przy ul. Korczyńskiej – etap IV	274 512,00	269 812,10
		Wojewódzkie Centrum Południowego Podkarpacia Kobieta i Dziecko – specjalistyczna opieka zdrowotna	1 258 965,00	1 255 175,98
		Dofinansowanie zakupu sprzętu medycznego dla szpitalnego oddziału ambulatoryjnego w Wojewódzkim Szpitalu Podkarpackim im. Jana Pawła II w Krośnie	117 000,00	117 000,00
		Razem	2 138 126,00	2 124 063,20
5	Wojewódzki Szpital im. Zofii z Zamoykich Tarnowskiej w Tarnobrzegu	Pokrycie ujemnego wyniku finansowego	4 757 616,00	4 757 615,72
		Modernizacja pomieszczeń dla potrzeb Rezonansu magnetycznego i pomieszczeń pracowni RTG wraz z pracami projektowymi i dostawą urządzeń med. dz. ych.	623 995,00	623 995,00
		Zakup monitorów i stymulatora jednojamowego do stymulacji czasowej	40 000,00	39 969,00
		Dofinansowanie zakupu pomp infuzyjnych objętościowych	20 000,00	20 000,00
		Razem	5 441 611,00	5 441 579,72
RAZEM SZPITALA OGOLNE			62 949 919,00	62 668 671,04

Lecznictwo Psychiatryczne				
1	Specjalistyczny Psychiatryczny Zespół Opieki Zdrowotnej im. prof. A. Kępińskiego w Jarosławiu	Modernizacja elektrowni zakładowej	316 820,00	316 820,00
		Modernizacja Budynku Nr 1 - wymiana dźwigu towarowo-osobowego	200 000,00	200 000,00
		Razem	516 820,00	516 820,00
2	Wojewódzki Podkarpacki Szpital Psychiatryczny im. prof. E. Brzezickiego w Żurawicy	Programy zdrowotne	15 000,00	15 000,00
		Adaptacja budynku garażowego na pomieszczenie na odpady medyczne	59 976,00	59 976,00
		Razem	74 976,00	74 976,00
RAZEM LECZNICTWO PSYCHIATRYCZNE			591 796,00	591 796,00
Lecznictwo ambulatoryjne				
1	Wojewódzki Zespół Specjalistyczny w Rzeszowie	Modernizacja i przebudowa poziomów i pionów wody zimnej, ciepłej i cyrkulacji w budynku przychodni Wojewódzkiego Zespołu Specjalistycznego w Rzeszowie przy ulicy Hetmańskiej 120	162 840,00	158 600,00
		Zakup Gammakamery wraz z dostosowaniem pomieszczeń do potrzeb jej montażu	3 320 470,00	3 253 556,25
		Zakup aparatu urodynamicznego z wózkiem do Pracowni Urodynamiki	67 694,00	67 690,81
		Zakup defibrylatora klinicznego do Poradni Kardiologicznej	22 204,00	17 444,82
		Zakup aparatu RTG do zdjęć pantomograficznych do Zakładu Diagnostyki Dorazowej - Pracowni RTG	134 810,00	134 793,38
		Razem	3 708 018,00	3 632 085,26
OGÓLEM LECZNICTWO AMBULATORYJNE			3 708 018,00	3 632 085,26
Ratownictwo Medyczne				
1	Wojewódzka Stacja Pogotowia Ratunkowego w Rzeszowie	Dofinansowanie zakupu 3 ambulansów wraz z wyposażeniem dla Wojewódzkiej Stacji Pogotowia Ratunkowego w Rzeszowie	1 350 000,00	1 350 000,00
		Dofinansowanie zakupu 3 urządzeń do automatycznej kompresji klatki piersiowej dla Wojewódzkiej Stacji Pogotowia Ratunkowego w Rzeszowie	150 000,00	147 744,00
		Razem	1 500 000,00	1 497 744,00
RAZEM RATOWNICTWO MEDYCZNE			1 500 000,00	1 497 744,00
MEDYCYNA PRACY				
1	Wojewódzki Ośrodek Medycyny Pracy w Rzeszowie	Podania statystowe	1 071 950,00	1 071 950,00
		Widzenia społeczne	1 407 997,00	1 407 997,00
		Zakup analizatora hematologicznego do Laboratorium Diagnostyki Laboratoryjnej i Toksykologii Wojewódzkiego Ośrodka Medycyny Pracy w Rzeszowie	17 200,00	15 611,40
RAZEM MEDYCYNA PRACY			2 497 147,00	2 495 558,40
PROGRAMY ZDROWOTNE				
1	Województwo Podkarpackie	Wdrażanie planów Regionalnych Programów Polityki Zdrowotnej Województwa Podkarpackiego	80 000,00	76 875,00
RAZEM PROGRAMY ZDROWOTNE			80 000,00	76 875,00
POZOSTAŁA DZIAŁALNOŚĆ				
1	Pozostała działalność	Wynagrodzenia lekarzy wydających orzeczenia o zastosowaniu przymusu do leczenia wobec osób z zaburzeniami psychicznymi BP	28 800,00	28 800,00
		Wynagrodzenia nadzoru na wykonywaniem badań lekarskich i wydawanie orzeczeń lekarskich do kierowania pojazdem BP	25 000,00	2 240,00
		Wynagrodzenia bezosobowe (wydatki na realizację zadań zawartych w Podkarpackim programie ochrony zdrowia psychicznego) UM	7 500,00	1 000,00
		Koszty obszarów obejmujących analizę i ocenę sytuacji finansowej w podległych jednostkach ochrony zdrowia, związanych z wyznaczeniem limitów wydatków UM	324 720,00	324 720,00
		Współpraca postawień sądowych dotyczy przewozu onych do szpitali w woj. BP	13 000,00	8 977,52
RAZEM POZOSTAŁA DZIAŁALNOŚĆ			399 020,00	365 737,52
OGÓLEM			71 735 900,00	71 328 467,22

7. Liczba leczonych pacjentów w podmiotach leczniczych nadzorowanych przez Samorząd Województwa (lecznictwo stacjonarne) na koniec 2017 r.

Lp.	Podmiot leczniczy / Lata	2017 – na koniec 31.12.2017	
		Liczba leczonych	Obłożenie (w %)
1.	Kliniczny Szpital Wojewódzki Nr 1 im. F. Chopina - Rzeszów	78 124	72
2.	Kliniczny Szpital Wojewódzki Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej - Rzeszów	92 675	80
3.	Wojewódzki Szpital im. Św. Ojca Pio - Przemyśl	56 492	71
4.	Wojewódzki Szpital Podkarpacki im. Jana Pawła II - Krosno	57 901	67
5.	Wojewódzki Szpital im. Zofii z Zamoyskich Tarnowskiej - Tarnobrzeg	29 837	64
6.	Specjalistyczny Psychiatryczny Zespół Opieki Zdrowotnej im. prof. A. Kępińskiego - Jarosław	3 042	100
7.	Wojewódzki Podkarpacki Szpital Psychiatryczny im. prof. E. Brzezickiego - Żurawica	2 502	84
8.	Wojewódzka Stacja Pogotowia Ratunkowego - Rzeszów	833	80
9.	Wojewódzki Ośrodek Terapii Uzależnienia od Alkoholu i Współuzależnienia - Stalowa Wola	557	93
R A Z E M		321 963	

W liczbę leczonych pacjentów wliczana jest:

- 1) liczba pacjentów na oddziałach stacjonarnych,
- 2) liczba pacjentów na oddziałach dziennych,
- 3) liczba pacjentów przyjętych na SOR.

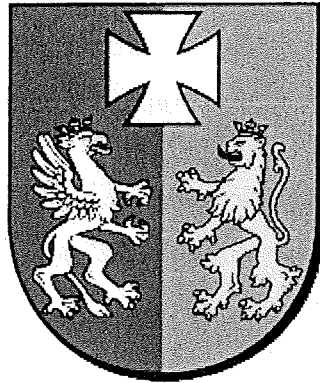
W K.S.W Nr 1 i K.S.W Nr 2 wliczana jest również liczba udzielonych dializ

3. Podsumowanie zatrudnienia i podziałem na grupy zawodowe - grudzień 2017/grudzień 2016

Lp.	Grupa zawodowa	K.O.W.S. Nr 1 - Rzeczów			K.O.W. Nr 2 - Rzeczów			W. S. Przemysł			W. S. P. Krosno		
		Utworzo pracę X.I. 2016	Zmiana X.I. 2016	Utworzo pracę X.II.2017	Zmiana 2017-2016	Utworzo pracę X.II.2017	Zmiana 2017-2016	Utworzo pracę X.II.2017	Zmiana 2017-2016	Utworzo pracę X.I.2017	Zmiana 2017-2016	Utworzo pracę X.I.2016	Zmiana 2017-2016
	Lekarze, w tym:	103,00	0,85	179,52	192,14	-16,62	140,85	153,11	46,38	107,46	108,37	-0,91	
1	a) Bez specjalizacji	5,80	1,10	1,00	6,00	-5,00	24,92	25,69	-0,77	4,00	1,00	3,00	
	b) I stopień specjalizacji	1,65	0,00	1,00	1,00	0,00	11,69	13,80	-2,11	2,00	2,00	0,00	
	c) II stopień specjalizacji	31,30	-62,50	33,03	183,14	-130,11	49,00	113,62	-64,62	50,25	105,37	-55,12	
	d) Pozostali specjaliści	62,25	62,25	118,49	0,00	118,49	55,24	0,00	55,24	51,21	0,00	51,21	
2	Lekarze ratownicy	22,00	-9,00	27,00	30,00	-3,00	1,00	6,00	-5,00	4,00	4,00	0,00	
3	Lekarze rezydentni	109,00	13,50	131,00	131,00	0,00	24,00	25,00	-1,00	12,00	40,00	2,00	
4	Farmaceutki (mgr)	9,60	-0,10	6,00	6,00	0,00	4,00	4,00	0,00	3,00	2,00	1,00	
5	Inny personel medyczny z wyz. wykształceniem	56,72	-3,90	139,06	147,52	-8,46	70,00	65,66	4,34	42,40	45,65	-3,25	
	Średni personel medyczny, w tym:	1 055,32	-0,82	1 288,75	1 338,25	-49,50	941,23	962,92	-21,69	692,17	695,67	-3,50	
	a) Pielęgniarki	629,95	-3,75	874,12	905,62	-31,50	596,30	626,83	-30,53	475,67	482,17	-6,50	
	b) Położne	155,60	1,60	115,00	117,50	-2,50	65,43	64,93	0,50	69,00	71,00	-2,00	
	c) Dietetyczki	11,00	0,00	7,00	8,00	-1,00	4,00	4,00	0,00	5,00	6,00	-1,00	
	d) Technicy medyczni	133,87	-0,67	117,97	122,49	-4,52	116,00	111,55	4,45	71,00	74,00	-3,00	
	e) Ratownicy medyczni	9,50	9,50	66,00	0,00	66,00	80,00	6,00	74,00	24,00	0,00	24,00	
	f) Pozostali personel średni medyczny	115,40	-7,50	108,66	184,64	-75,98	79,50	149,61	-70,11	47,50	62,50	-15,00	
	Personel niższy medyczny, w tym:	15,00	-1,00	29,38	33,38	-4,00	78,00	76,00	2,00	17,00	15,30	1,70	
	a) Sanitariusze	0,00	0,00	4,00	5,00	-1,00	5,00	4,00	1,00	0,00	0,00	0,00	
	b) Salowe	0,00	0,00	1,00	1,00	0,00	37,00	39,00	-2,00	0,00	0,00	0,00	
	c) Inny	15,00	-1,00	24,38	27,38	-3,00	36,00	33,00	3,00	17,00	15,30	1,70	
8	Pracownicy administracyjni i biurowi	122,20	-11,10	95,97	101,97	-6,00	111,76	113,09	-1,33	66,00	64,18	1,82	
	Pracownicy gosp. i obsługi technicznej, w tym:	70,00	-3,00	304,00	104,00	200,00	236,88	238,25	-1,37	203,00	214,70	-11,70	
	a) Prac. gospodarczy i obsługi	3,00	0,00	245,00	43,00	202,00	48,88	62,00	-13,12	51,00	52,50	-1,50	
	b) Sprzątaczkі	0,00	-4,00	0,00	0,00	0,00	121,00	133,25	-12,25	87,00	92,70	-5,70	
	c) Kuchnia	23,00	3,00	25,00	25,00	0,00	42,00	11,00	31,00	16,00	17,00	-1,00	
	d) Pralnia	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	15,00	14,50	0,50	
	e) Pracownicy zaplecza technicznego	36,00	0,00	34,00	36,00	-2,00	25,00	32,00	-7,00	34,00	38,00	-4,00	
	f) Palacze	8,00	-2,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
10	RAZEM	1 563,84	-14,57	2 196,68	2 084,26	112,42	1 607,72	1 644,03	-36,31	1 177,03	1 189,87	-12,84	
	Kontrakt	101,49	96,50	111,00	101,00	10,00	45,10	94,47	25 os.	25 os.	23,00	2,00	

Lp.	Grupa zawodowa	WS Techniczne		SP ZOZ Jarosław		W.P.S.P. Żurawca		R A Z E M	
		Utworzo	Zmiana	Utworzo	Zmiana	Utworzo	Zmiana	Utworzo	Zmiana
1	Lekarze, w tym: a) Bez specjalizacji b) I stopień specjalizacji c) II stopień specjalizacji d) Pozostali specjaliści	63,21 4,00 0,00 25,34 23,88	54,58 6,00 0,00 25,50 23,08	30,50 7,00 3,00 20,50 0,00	-1,37 -2,00 0,00 -0,17 0,80	10,90 1,00 0,00 6,90 3,00	10,00 2,00 0,00 8,00 0,00	622,44 47,72 19,34 241,31 314,07	-31,41 -4,67 -3,11 -314,62 290,99
2	Lekarze ratownicy	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	74,00	-14,00
3	Lekarze rezydenci	1,00	1,00	0,00	0,00	1,00	0,00	529,00	16,50
4	Farmaceuta (mgr)	3,00	3,00	1,00	0,00	1,00	0,00	27,60	0,90
5	Inny personel medyczny z wyz. średni personel medyczny, w tym: a) pielęgniarki b) położne c) dietetyczki d) Technicy medycyny e) Ratownicy medyczni f) Pracownicy personelu średni medyczny	15,92 631,24 361,58 41,00 3,00 32,16 27,00 66,50 109,00	13,58 513,94 350,95 41,00 3,00 29,49 27,00 62,50 106,50	29,60 232,42 153,60 0,00 1,00 17,57 0,00 45,25 126,00	2,34 17,30 10,63 0,00 0,00 2,67 0,00 4,00 2,50	23,54 106,50 80,00 0,00 0,00 2,00 0,00 0,00 16,00	20,04 103,00 78,00 0,00 0,00 2,00 0,00 0,00 48,75	597,24 4 377,63 3 186,22 446,03 31,00 490,57 206,50 517,31 390,38	404,87 -7,63 -27,81 -64,65 -2,40 -2,00 -0,17 173,50 -132,09
6	Personel inżynierów medycznych, w tym: a) Sanitarusze b) Salowe c) Inny	21,00 86,00 2,00	21,00 83,50 2,00	90,00 36,00 0,00	0,00 2,50 0,00	0,00 0,00 0,00	0,00 0,00 0,00	130,00 198,50 94,43	-10,00 -38,50 15,95
7	Pracownicy administracji i biurowi Pracownicy gosp. i obsługi technicznej, w a) Prac. gospodarczy i obsługi b) Sprzątaacze c) Kuchnia d) Pralnia e) Pracownicy zaplecza technicznego f) Palacze	50,75 59,25 7,00 11,00 20,00 0,00 21,25	52,00 62,25 10,00 13,00 20,00 0,00 19,25	38,37 58,00 18,00 8,00 21,00 0,00 7,00	-1,25 -3,00 -3,00 -2,00 0,00 0,00 2,00	24,90 23,00 2,00 2,00 9,00 0,00 10,00	24,40 23,75 2,00 2,75 9,00 0,00 10,00	509,95 954,13 374,88 229,00 156,00 15,00 167,25	-17,61 181,18 185,38 -24,70 33,00 0,50 -11,00
8	RAZEM	840,37	822,85	543,89	17,52	236,84	230,94	8 166,37	8 098,80
9	Kontrakt	21,21	18,87	0,00	0,00	2,10	2,08		67,57

**URZĄD MARSZAŁKOWSKI
WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO
DEPARTAMENT OCHRONY ZDROWIA I POLITYKI SPOŁECZNEJ**



**INFORMACJA
O WYNIKACH FINANSOWYCH PODMIOTÓW
LECZNICZYCH NADZOROWANYCH PRZEZ SAMORZĄD
WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO
W PORÓWNANIU
CZERWIEC 2018 r. DO CZERWCA 2017 r.**

DYREKTOR DEPARTAMENTU Ochrony Zdrowia i Polityki Społecznej CZŁONEK ZARZĄDU

Damian Brud

Stanisław Kruczek

Spis treści

1. ZEGARY DŁUGU DLA SZPITALI NADZOROWANYCH PRZEZ SAMORZĄD WOJEWÓDZTWA	3
Tabela Nr 1. Zegary długu dla 5 szpitali.	3
Tabela Nr 2. Zegary długu dla Klinicznego Szpitala Wojewódzkiego Nr 1 im. F. Chopina w Rzeszowie	3
Tabela nr 3. Zegary długu dla Klinicznego Szpitala Wojewódzkiego Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie	4
Tabela Nr 4. Zegary długu dla Wojewódzkiego Szpitala im. Św. Ojca Pio w Przemyślu.....	5
Tabela Nr 5. Zegary długu dla Wojewódzkiego Szpitala Podkarpackiego w Krośnie	5
Tabela nr 6 Zegary długu dla Wojewódzkiego Szpitala w Tarnobrzegu.....	6
Tabela Nr 7. Porównanie kosztów i przychodów VI 2018 r. do VI 2017 r.	7
Tabela Nr 8. Porównanie zobowiązań VI 2018 r. do VI 2017 r.	9
Tabela Nr 9. Porównanie wyników VI 2018 r. do VI 2017 r.	10
Tabela Nr 10 Porównanie zatrudnienia z podziałem na grupy zawodowe - czerwiec2018/czerwiec2017	12
Tabela Nr 11 Zestawienie zadłużenia w bankach i instytucjach publicznych	14
Wnioski ogólne dla szpitali:	15

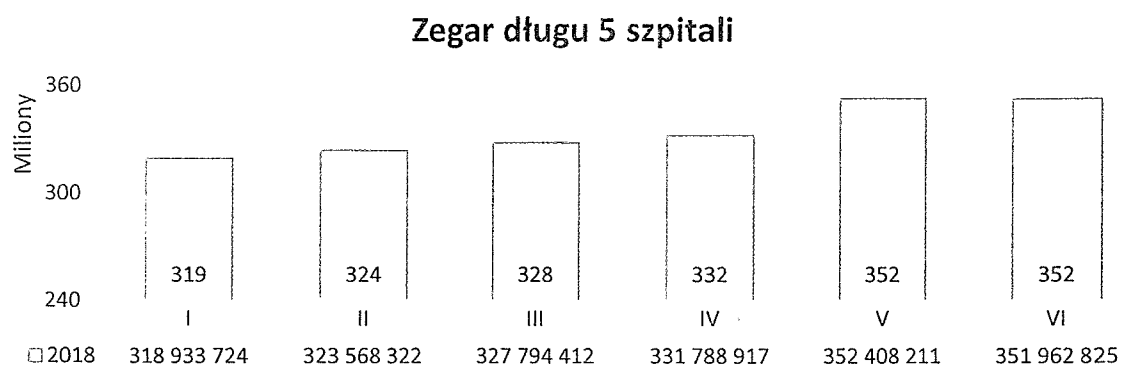
1. ZEGARY DŁUGU DLA SZPITALI NADZOROWANYCH PRZEZ
SAMORZĄD WOJEWÓDZTWA

Zegary długu zawierają sumę zobowiązań długoterminowych i wymagalnych.

Tabela Nr 1. Zegary długu dla 5 szpitali.

2018	Suma zobowiązań długoterminowych i wymagalnych
I	318 933 724
II	323 568 322
III	327 794 412
IV	331 788 917
V	352 408 211
VI	351 962 825

Wykres Nr 1

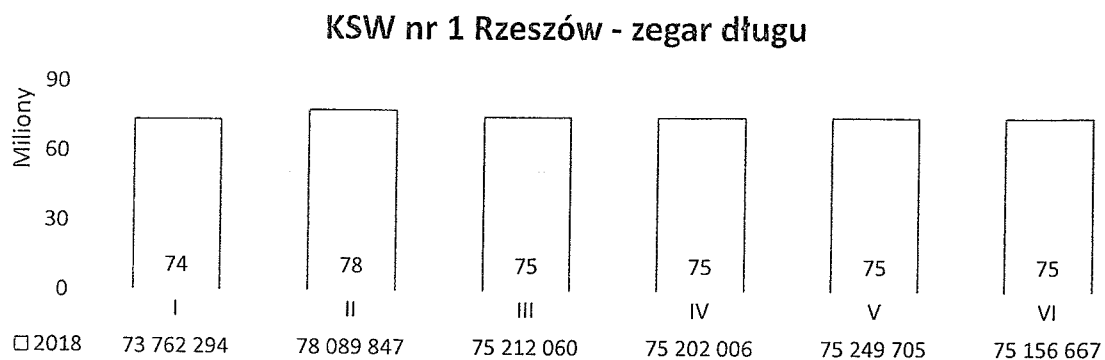


KLINICZNY SZPITAL WOJEWÓDZKI NR 1 IM. F. CHOPINA W RZESZOWIE

Tabela Nr 2. Zegary długu dla Klinicznego Szpitala Wojewódzkiego Nr 1 im. F. Chopina w Rzeszowie

2018	Suma zobowiązań długoterminowych i wymagalnych
I	73 762 294
II	78 089 847
III	75 212 060
IV	75 202 006
V	75 249 705
VI	75 156 667

Wykres Nr 2.

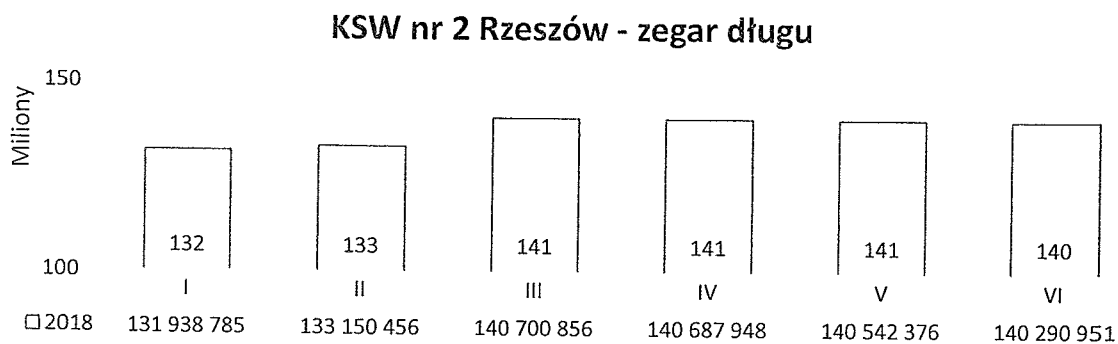


KLINICZNY SZPITAL WOJEWÓDZKI NR 2 IM.ŚW. JADWIGI KRÓLOWEJ W RZESZOWIE

Tabela nr 3. Zegary długu dla Klinicznego Szpitala Wojewódzkiego Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie

2018	Suma zobowiązań długoterminowych i wymagalnych
I	131 938 785
II	133 150 456
III	140 700 856
IV	140 687 948
V	140 542 376
VI	140 290 951

Wykres 3



WOJEWÓDZKI SZPITAL IM. ŚW. OJCA PIO W PRZEMYŚLU

Tabela Nr 4. Zegary długu da Wojewódzkiego Szpitala im. Św. Ojca Pio w Przemyślu

2018	Suma zobowiązań długoterminowych i wymagalnych
I	55 066 203
II	55 067 298
III	54 992 249
IV	54 992 249
V	73 192 249
VI	73 192 249

Wykres Nr 4

WS Przemyśl - zegar długu

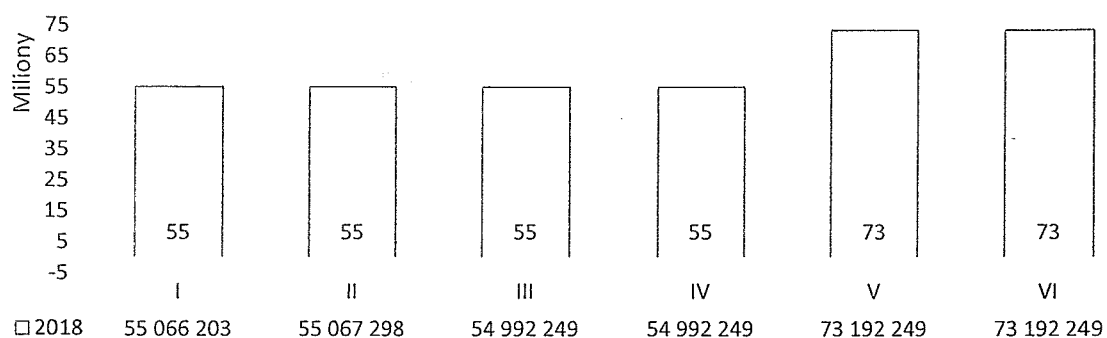


Tabela Nr 5. Zegary długu dla Wojewódzkiego Szpitala Podkarpackiego w Krośnie

2018	Suma zobowiązań długoterminowych i wymagalnych
I	30 468 388
II	31 646 882
III	31 161 986
IV	31 701 176
V	33 024 083
VI	32 566 131

Wykres nr 5

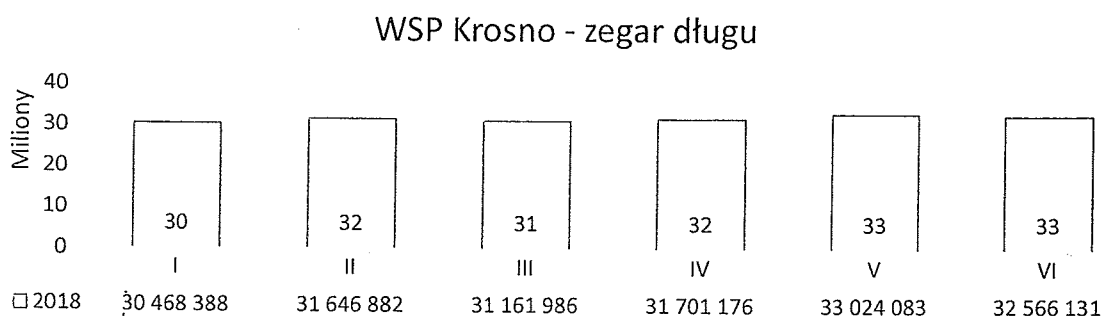


Tabela nr 6 Zegary długu dla Wojewódzkiego Szpitala w Tarnobrzegu

2018	Suma zobowiązań długoterminowych i wymagalnych
I	27 698 054
II	25 613 840
III	25 727 261
IV	29 205 537
V	30 399 798
VI	30 756 827

Wykres nr 6

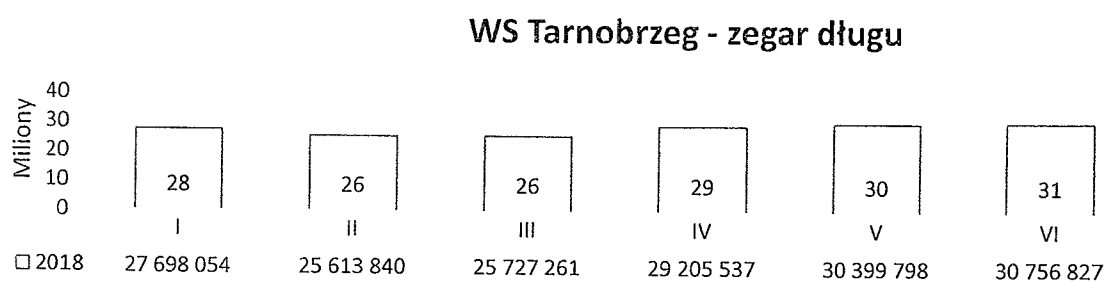
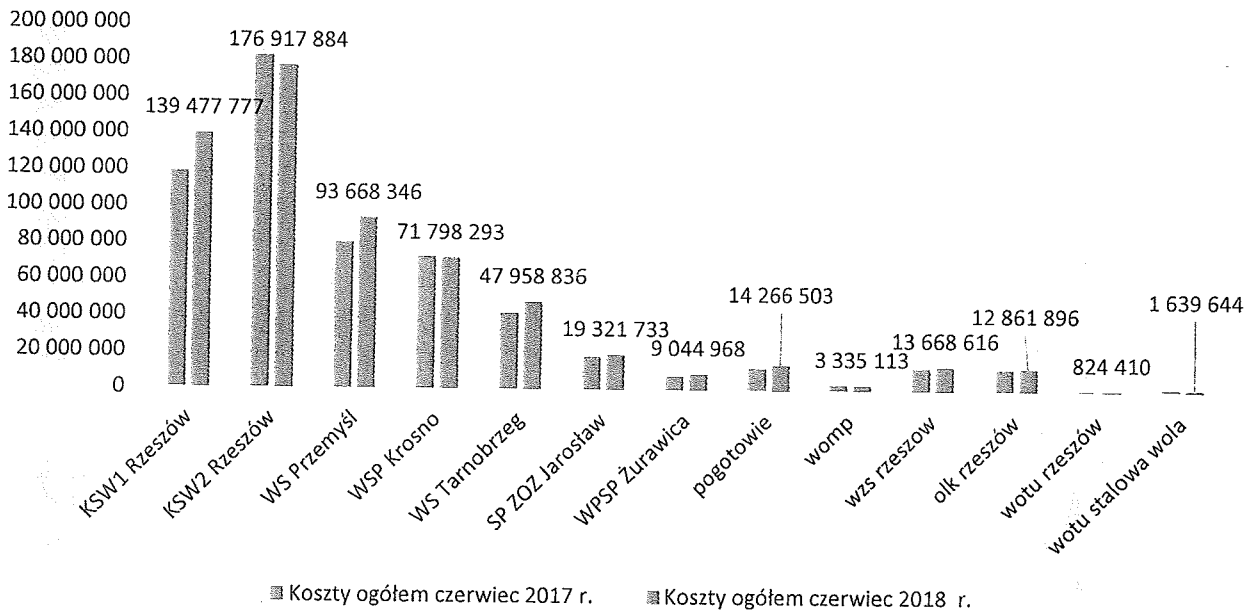


Tabela Nr 7. Porównanie kosztów i przychodów VI 2018 r. do VI 2017 r.

Nazwa jednostki	Koszty ogółem czerwiec 2017 r.	Koszty ogółem czerwiec 2018 r.	różnica	% zmiana kosztów	Przychody ogółem czerwiec 2017 r.	Przychody ogółem czerwiec 2018 r.	różnica	% zmiana przychodów
KSW1 Rzeszów	118 487 926	139 477 777	20 989 851	18%	106 476 073	136 176 280	29 700 206	28%
KSW2 Rzeszów	182 536 313	176 917 884	-5 618 429	-3%	145 654 520	172 106 407	26 451 887	18%
WS Przemyśl	80 008 473	93 668 346	13 659 872	17%	69 108 327	91 701 472	22 593 145	33%
WSP Krosno	72 521 780	71 798 293	-723 488	-1%	68 703 478	71 479 924	2 776 446	4%
WS Tarnobrzeg	41 985 192	47 958 836	5 973 644	14%	37 109 788	43 531 241	6 421 453	17%
SP ZOZ Jarosław	18 181 586	19 321 733	1 140 147	6%	18 042 912	19 035 600	992 688	6%
WPSP Żurawica	7 960 045	9 044 968	1 084 923	14%	7 708 865	8 857 997	1 149 132	15%
WSPR Rzeszów	12 303 772	14 266 503	1 962 731	16%	13 846 748	14 798 316	951 568	7%
WOMP Rzeszów	3 512 309	3 335 113	-177 196	-5%	3 375 335	3 120 710	-254 625	-8%
WZS Rzeszów	12 573 841	13 668 616	1 094 775	9%	13 046 081	13 783 550	737 470	6%
OLK Rzeszów	12 282 265	12 861 896	579 631	5%	12 250 480	12 820 769	570 289	5%
WOTU Rzeszów	854 338	824 410	-29 928	-4%	848 311	883 236	34 925	4%
WOTUIA Stalowa Wola	1 492 102	1 639 644	147 541	10%	1 510 353	1 655 785	145 432	10%
	564 699 943	604 784 018	40 084 075	7%	497 681 270	589 951 286	92 270 016	19%

Wykres Nr 7. Porównanie kosztów ogółem czerwiec 2018 r. do czerwca 2017 r.



Wykres Nr 8. Porównanie przychodów ogółem czerwiec 2018 r. do czerwca 2017 r.

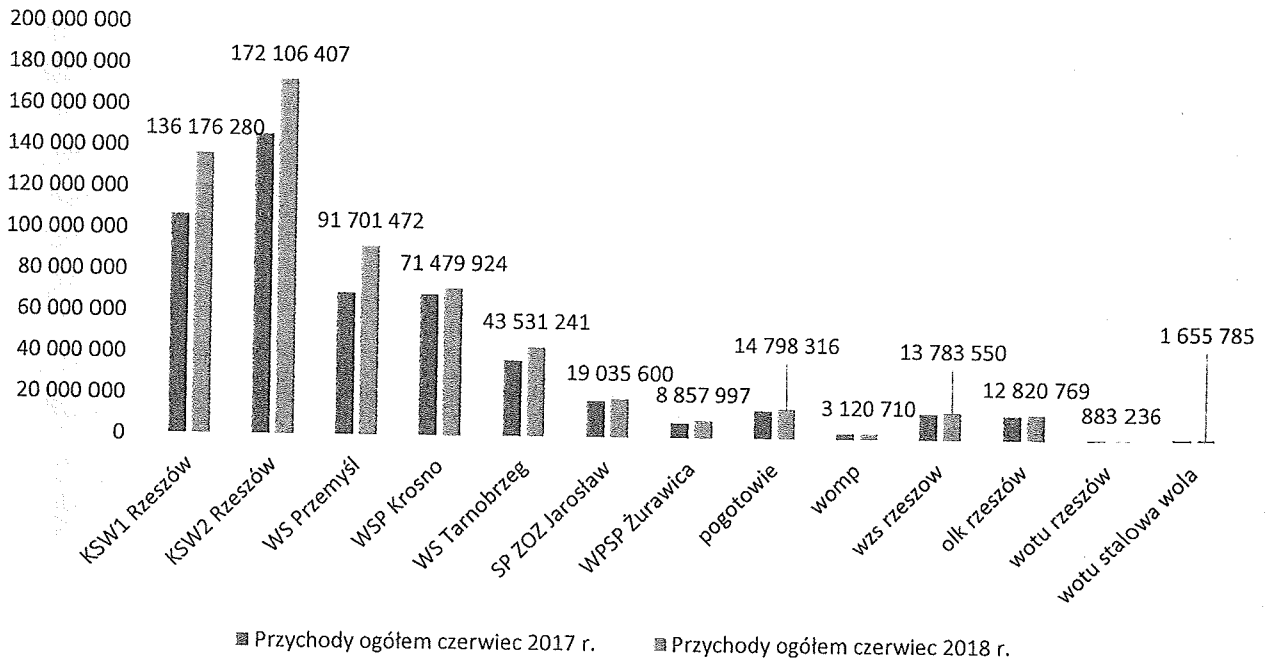


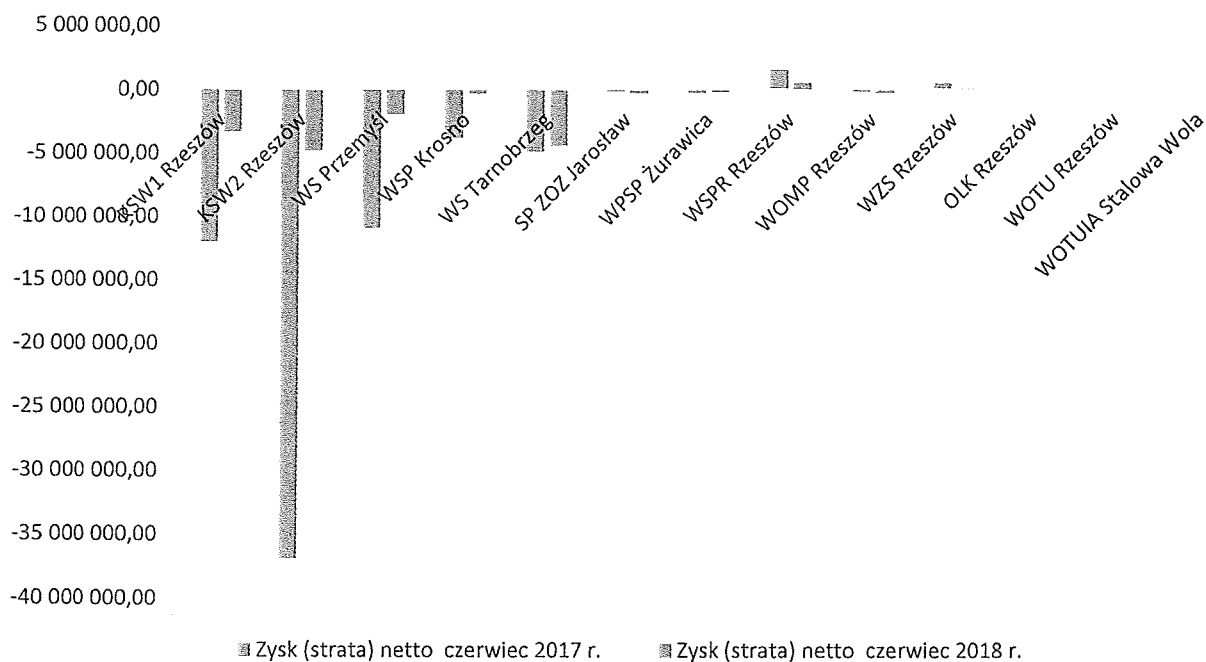
Tabela Nr 8. Porównanie zobowiązań VI 2018 r. do VI 2017 r.

L.p.	Podmiot leczniczy	Zobowiązania długoterminowe czerwiec 2017 r.	Zobowiązania długoterminowe czerwiec 2018 r.	Różnica	% zmiana zob. dług.	Zobowiązania wymagalne czerwiec 2017 r.	Zobowiązania wymagalne czerwiec 2018 r.	Różnica	% zmiana zob. wymagalnych
1	KSW1 Rzeszów	48 157 233,91	75 156 667,00	26 999 433,09	56,07%	28 823 054,23	0,00	-28 823 054,23	-100,00%
2	KSW2 Rzeszów	62 529 448,81	140 290 951,42	77 761 502,61	124,36%	86 344 757,62	0,00	-86 344 757,62	-100,00%
3	WS Przemyśl	35 023 239,72	73 192 249,34	38 169 009,62	108,98%	20 263 590,61	0,00	-20 263 590,61	-100,00%
4	WSP Krosno	26 078 211,27	18 010 108,75	-8 068 102,52	-30,94%	4 323 910,92	14 556 021,90	10 232 110,98	236,64%
5	WS Tamobrzeg	26 391 699,37	23 897 755,68	-2 493 943,69	-9,45%	1 348 070,10	6 859 071,24	5 511 001,14	408,81%
6	SP ZOZ Jarosław	0,00	0,00	0,00		0,00	0,00	0,00	
7	WPSP Żurawica	0,00	0,00	0,00		0,00	0,00	0,00	
8	WSPR Rzeszów	500 140,00	166 900,00	-333 240,00	-66,63%	0,00	0,00	0,00	
9	WOMP Rzeszów	0,00	0,00	0,00		0,00	0,00	0,00	
10	WZS Rzeszów		0,00	0,00			0,00	0,00	
11	OLK Rzeszów	0,00	0,00	0,00		29 848,44	57 725,57	27 877,13	93,40%
12	WOTU Rzeszów					0,00	0,00	0,00	
13	WOTUIA Stalowa Wola	0,00	0,00	0,00		0,00	0,00	0,00	
	Razem	198 679 973,08	330 714 632,19	132 034 659,11	66,46%	141 133 231,92	21 472 818,71	-119 660 413,21	-84,79%

Tabela Nr 9. Porównanie wyników VI 2018 r. do VI 2017 r.

L.p.	Podmiot leczniczy	Zysk (strata) netto czerwiec 2017 r.	Zysk (strata) netto czerwiec 2018 r.	Różnica	Wynik finansowy skorygowany o amortyzację czerwiec 2017 r.	Wynik finansowy skorygowany o amortyzację czerwiec 2018 r.	Różnica
1	KSW1 Rzeszów	-12 011 852,98	-3 301 497,70	8 710 355,28	-6 253 346,19	3 707 739,26	9 961 085,45
2	KSW2 Rzeszów	-36 881 793,72	-4 811 477,61	32 070 316,11	-27 929 469,80	3 076 656,13	31 006 125,93
3	WS Przemysł	-10 900 146,86	-1 966 873,82	8 933 273,04	-5 955 341,53	3 907 037,65	9 862 379,18
4	WSP Krosno	-3 818 302,65	-318 368,63	3 499 934,02	-380 871,99	3 138 291,72	3 519 163,71
5	WS Tarnobrzeg	-4 875 403,41	-4 427 594,83	447 808,58	-3 207 169,46	-2 346 770,17	860 399,29
6	SP ZOZ Jarosław	-138 673,51	-286 132,72	-147 459,21	433 899,41	338 261,26	-95 638,15
7	WPSP Żurawica	-251 179,33	-186 970,89	64 208,44	186 670,17	264 073,43	77 403,26
8	WSPR Rzeszów	1 542 976,00	531 813,00	-1 011 163,00	2 134 339,00	1 310 836,00	-823 503,00
9	WOMP Rzeszów	-136 974,26	-214 403,03	-77 428,77	35 443,18	-93 705,09	-129 148,27
10	WZS Rzeszów	472 239,80	114 934,27	-357 305,53	1 060 167,23	1 023 510,72	-36 656,51
11	OLK Rzeszów	-31 785,36	-41 127,05	-9 341,69	90 587,61	94 605,31	4 017,70
12	WOTU Rzeszów	-6 027,00	58 826,00	64 853,00	-4 947,00	58 047,00	62 994,00
13	WOTUIA Stalowa Wola	18 250,67	16 141,42	-2 109,25	59 221,71	51 463,12	-7 758,59
	Razem	-67 018 672,61	-14 832 731,59	52 185 941,02	-39 730 817,66	14 530 046,34	54 260 864,00

Wykres nr 9 Porównanie wyników finansowych czerwiec 2018 r. do czerwca 2017r.



Wykres 10 Porównanie sumy wyników finansowych czerwiec 2018 r. do czerwca 2017

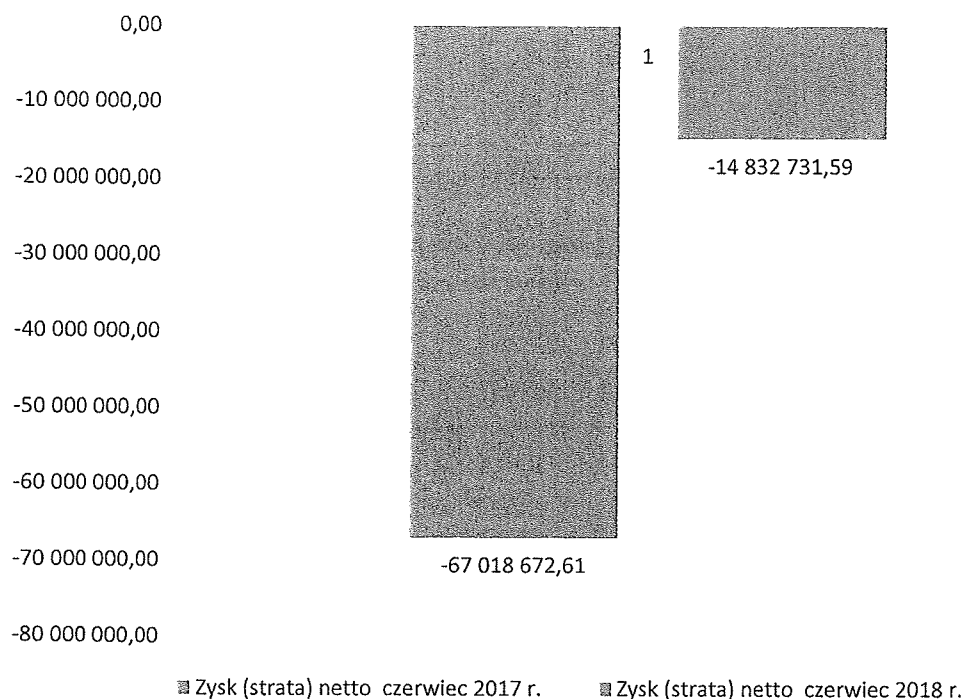


Tabela Nr 10 Porównanie zatrudnienia z podziałem na grupy zawodowe - czerwiec2018/czerwiec2017

Lp	Grupa zawodowa	K.S.W.S Nr 1 - Rzeszów			K.S.W Nr 2 - Rzeszów			W.S - Przemyski			WS P Krosno			WS Tarnobrzeg			R A Z E M		
		Umowa o pracę VI.2018	Umowa o pracę VI.2017	RÓŻNIC A 2018-2017	Umowa o pracę VI.2018	Umowa o pracę VI.2017	RÓŻNIC A 2018-2017	Umowa o pracę VI.2018	Umowa o pracę VI.2017	RÓŻNIC A 2018-2017	Umowa o pracę VI.2018	Umowa o pracę VI.2017	RÓŻNIC A 2018-2017	Umowa o pracę VI.2018	Umowa o pracę VI.2017	RÓŻNIC A 2018-2017	Umowa o pracę VI.2018	Umowa o pracę VI.2017	RÓŻNIC A 2018-2017
1	Lekarze, w tym:	103,80	99,90	3,90	166,64	183,21	-16,57	123,83	141,98	-18,15	105,06	104,38	0,68	53,15	54,79	-1,64	552,48	584,26	-31,78
	a) Bez specjalizacji	6,90	4,10	2,80	1,00	2,00	-1,00	23,79	22,92	0,87	4,60	1,00	3,60	5,00	4,00	1,00	41,29	34,02	7,27
	b) I stopień specjalizacji	0,65	1,65	-1,00	1,00	1,00	0,00	10,05	12,18	-2,13	2,00	2,00	0,00	0,00	0,00	0,00	13,70	16,83	-3,13
	c) II stopień specjalizacji	33,00	35,50	-2,50	50,37	180,21	-129,84	40,10	106,88	-66,78	47,55	51,35	-3,80	24,31	25,71	-1,40	195,33	399,65	-204,32
	d) Pozostali specjaliści	63,25	58,65	4,60	114,27	0,00	114,27	49,89	0,00	49,89	50,91	0,88	23,84	25,08	-1,24	302,16	133,76	168,40	
	Lekarze stażyści	28,00	31,00	-3,00	26,00	30,00	-4,00	3,00	6,00	-3,00	6,00	4,00	2,00	2,00	2,00	0,00	65,00	73,00	-8,00
2	Lekarze rezydenci	109,50	99,00	10,50	132,00	141,00	-9,00	24,00	23,00	1,00	46,00	45,00	1,00	16,00	15,00	1,00	327,50	323,00	4,50
	Farmaceuci (mgr)	9,60	9,60	0,00	6,00	6,00	0,00	3,00	4,00	-1,00	2,00	3,00	-1,00	3,00	3,00	0,00	23,60	25,60	-2,00
3	Inny personel medyczny z wyz. wykształcenie m	54,72	57,72	-3,00	140,06	147,42	-7,36	71,00	67,00	4,00	45,20	44,15	1,05	16,08	14,59	1,49	327,06	330,88	-3,82
	Średni personel medyczny, w tym:	1 046,32	1 060,72	-14,40	1 298,12	1 319,69	-21,57	933,80	960,87	-27,07	705,67	694,67	11,00	532,75	519,18	13,57	4 516,66	4 555,13	-38,47
	a) Pielęgniarki	623,95	637,95	-14,00	869,12	894,52	-25,40	587,30	618,83	-31,53	481,67	483,17	-1,50	363,58	353,33	10,25	2 925,62	2 987,80	-62,18
	b) Położne	150,60	156,00	-5,40	114,00	118,50	-4,50	66,00	64,93	1,07	69,00	69,00	0,00	40,00	42,00	-2,00	439,60	450,43	-10,83
	c) Dietetyczki	11,00	12,00	-1,00	7,00	8,00	-1,00	4,00	3,00	1,00	5,00	6,00	-1,00	3,00	3,00	0,00	30,00	32,00	-2,00
	d) Technicy medyczni	133,87	133,87	0,00	128,34	120,17	8,17	115,00	117,00	-2,00	73,00	73,00	0,00	33,50	30,85	2,65	483,71	474,89	8,82
4	e) Ratownicy medyczni	9,50	11,50	-2,00	63,00	69,00	-6,00	82,00	0,00	82,00	23,00	3,00	27,00	28,00	-1,00	204,50	128,50	76,00	
	f) Pozostali personel średni medyczny	117,40	119,40	-2,00	116,66	109,50	7,16	79,50	157,11	-77,61	54,00	43,50	10,50	65,67	62,00	3,67	433,23	491,51	-58,28

7	Personel niższy medyczny, w tym:	15,00	15,00	0,00	29,38	-3,00	76,00	78,00	-2,00	15,00	15,30	-0,30	105,00	108,00	-3,00	240,38	248,68	-8,30
	a) Sanitarusze	0,00	0,00	0,00	4,00	-1,00	5,00	4,00	1,00	0,00	0,00	0,00	20,00	21,00	-1,00	29,00	30,00	-1,00
	b) Salowe	0,00	0,00	0,00	1,00	0,00	34,00	40,00	-6,00	0,00	0,00	0,00	83,00	85,00	-2,00	118,00	126,00	-8,00
	c) Inny	15,00	15,00	0,00	24,38	-2,00	37,00	34,00	3,00	15,00	15,30	-0,30	2,00	2,00	0,00	93,38	92,68	0,70
8	Pracownicy administracyjni i biurowi	123,20	130,20	-7,00	89,06	-9,91	111,75	116,89	-5,14	73,00	68,18	4,82	50,75	51,00	-0,25	447,76	465,24	-17,48
	Pracownicy gosp. i obsługi technicznej, w tym:	71,00	72,00	-1,00	301,00	197,00	222,00	217,00	5,00	248,00	211,70	36,30	60,25	61,25	-1,00	902,25	665,95	236,30
9	a) Prac. Gospo.i obsługi	3,00	3,00	0,00	245,00	203,00	49,00	55,00	-6,00	61,00	51,50	9,50	7,00	9,00	-2,00	365,00	160,50	204,50
	b) Sprzątaczk	0,00	1,00	-1,00	0,00	0,00	113,00	124,00	-11,00	114,00	91,70	22,30	12,00	13,00	-1,00	239,00	229,70	9,30
	c) Kuchnia	24,00	23,00	1,00	24,00	-2,00	39,00	11,00	28,00	20,00	16,00	4,00	20,00	20,00	0,00	127,00	96,00	31,00
	d) Pralnia	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	16,00	14,50	1,50	0,00	0,00	0,00	16,00	14,50	1,50
	e) Pracownicy zaplecza technicznego	36,00	36,00	0,00	32,00	-4,00	21,00	27,00	-6,00	37,00	38,00	-1,00	21,25	19,25	2,00	147,25	156,25	-9,00
	f) Palacze	8,00	9,00	-1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	8,00	9,00	-1,00
10	RAZEM	1 561,14	1 575,14	-14,00	2 188,26	1 255,59	1 568,38	1 614,74	-46,36	1 245,93	1 190,38	55,55	838,98	828,81	10,17	7 402,69	7 271,74	130,95
	Kontrakt	98,69	110,33		119,00			48,20		250s.	250s.		21,61	20,21				

**Tabela Nr 11 Zestawienie zadłużenia w bankach i instytucjach publicznych
Zbiorcze zestawienie zaciągniętych kredytów i pożyczek w rozbiu na podmiot udzielający**

Nazwa jednostki	Zobowiązania w bankach, Funduszu Ochrony Środowiska, Urzędzie Marszałkowskim										
	Zobowiązania w instytucjach pozabankowych					Zobowiązania w instytucjach bankowych					
	Razem zaciągnięte zobowiązanie		Istniejące na 30.06.2018 r. zobowiązanie		Razem zaciągnięte zobowiązanie		Istniejące na 30.06.2018 r. zobowiązanie		Razem zaciągnięte zobowiązanie		Istniejące na 30.06.2018 r. zobowiązanie
Kwota zaciągniętego zobowiązania (należność główna)	Kwota prowizji, odsetek (dotyczy całego okresu kredytowania)	Razem zaciągnięte zobowiązanie	Kwota należności pozostałej do spłaty na 30.06.2018 r.	Kwota odsetek pozostałych do spłaty do końca okresu kredytowania (ew. szacunkowo)	Razem	Kwota zaciągniętego zobowiązania (należność główna)	Kwota prowizji, odsetek (dotyczy całego okresu kredytowania)	Razem zaciągnięte zobowiązanie	Kwota należności pozostałej do spłaty na 30.06.2018 r.	Kwota odsetek pozostałych do spłaty do końca okresu kredytowania (ew. szacunkowo)	Razem
Kliniczny Szpital Wojewódzki Nr 1 im. Fryderyka Chopina w Rzeszowie	30 164 778	106 664 778	75 786 667	29 440 523	105 227 190						
Kliniczny Szpital Wojewódzki Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie	62 096 354	205 674 374	140 869 648	60 101 310	200 970 958	143 578 020	42 205	262 586	109 733	11 643	121 376
Wojewódzki Szpital Podkarpacki im. Jana Pawła II w Krośnie	8 969 289	39 124 144	10 812 764	266 918	11 079 682	30 154 854	3 173 742	27 105 464	15 258 551	1 444 021	16 702 573
Wojewódzki Szpital im. Św. Ojca Pio w Przemyślu	20 656 816	75 656 816	27 377 118	9 032 922	36 410 040	55 000 000	9 502 401	79 463 158	50 180 586	14 012 885	64 193 472
Wojewódzki Szpital im. Zofii z Zamojskich Tarnowskiej w Tarnobrzegu	172 376	1 003 329	0	54 602	470 079	830 953	7 969 965	43 029 965	26 990 833	5 252 766	32 243 600
Wojewódzka Stacja Pogotowia Ratunkowego w Rzeszowie	44 036	1 044 036	333 520	2 556	336 076	1 000 000					
OGÓLEM	122 103 650	429 167 477	255 179 717	98 898 830	354 078 548	307 063 827	20 688 313	149 861 173	92 539 704	20 721 317	113 261 020

Wnioski ogólne dla szpitali:

Departament Ochrony Zdrowia i Polityki Społecznej dokonał analizy finansowej podmiotów leczniczych nadzorowanych przez Samorząd Województwa Podkarpackiego porównując czerwiec 2018 r. do czerwca 2017 r.

Zegary długu, które zawierają sumy zobowiązań długoterminowych i wymagalnych obrazują efekty działań restrukturyzacyjnych na rzecz poprawy sytuacji finansowej. Zauważyć można że:

Zegary długu dla 5 szpitali od stycznia do maja 2018 r. mają tendencję wzrostową, a od VI tendencję spadkową.

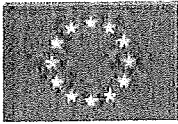
We wszystkich szpitalach dług wzrasta z miesiąca na miesiąc, jedynie w czerwcu dług zmalał w dwóch szpitalach.

Szczegółowe dane prezentują tab.1 - tab.6 oraz wykresy od 1 do 6.

- koszty ogółem wzrosły o **40.084.075,21 zł** i wynoszą **604.784.017,93 zł** (tab. Nr 7),
Najwięcej wzrosły wśród szpitali w Klinicznym Szpitalu Wojewódzkim Nr 1 im. F. Chopina w Rzeszowie o **20.989.850,84 zł**.
- przychody ogółem wzrosły o **92.270.016,23 zł** i wynoszą **589.951.286,34 zł** (tab. Nr 7),
Najwięcej wśród szpitali wzrosły w Klinicznym Szpitalu Wojewódzkim Nr 1 im. F. Chopina w Rzeszowie **29.700.206,12 zł**.
- zobowiązania długoterminowe wzrosły o **132.034.659,11 zł** i wynoszą **330.714.632,19 zł** (tab. Nr 8). Najwięcej wzrosły zob. w Klinicznym Szpitalu Wojewódzkim Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie o **77.761.502,61 zł**
- zobowiązania wymagalne zmalały o **119.660.413,21 zł** i wynoszą **21.472.818,71 zł** (tab. Nr 8). Najbardziej zmniejszyły się w Klinicznym Szpitalu Wojewódzkim Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie o kwotę **86.344.757,62 zł**, a najwięcej wzrosły Wojewódzkim Szpitalu Podkarpackim im. Jana Pawła II w Krośnie tj. o **10.232.110,98 zł**.
- ujemny wynik finansowy na koniec czerwca 2018 r. uzyskało 9 jednostek. Strata zmniejszyła o **52.185.941,02 zł**. Największą poprawę odnotował Kliniczny Szpital Wojewódzki Nr 2 w Rzeszowie, który zmniejszył stratę o **32.070.316,11 zł**, (tab. Nr 9)
- wynik ogółem bez kosztów amortyzacji w VI 2018 r. wyniósł **14.530.046,34 zł** (tab. Nr 9).
- Dwie jednostki uzyskały ujemny wynik finansowy (po skorygowaniu o amortyzację). WS Tarnobrzegu (**-2 346 770,17 zł**) oraz WOMP Rzeszówo (**93.705,09 zł**).
- Porównując stan zatrudnienia - czerwiec 2018 r. do czerwca 2017 r. (szczegółową informacje o zmianie stanu zatrudnienia przedstawia tabela Nr 10) należy stwierdzić, że największy spadek zatrudnienia nastąpił w połączonym Wojewódzkim Szpitalu im. Św. Ojca Pio w Przemyślu z Szpitalem Wojewódzkim OLK w Przemyślu o **46,36 etaty** przeliczeniowych,

natomiast największy wzrost zatrudnienia nastąpił w Klinicznym Szpitalu Wojewódzkim Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie o **125,59 etaty** przeliczeniowe.

Wysokość zobowiązań z tytułu zaciągniętych kredytów i pożyczek wobec banków na dzień 30.06.2018 r. wynosi **255,2 mln zł** (tab. Nr 11) oraz w instytucjach pozabankowych ok. **92,5 mln zł** (tab. Nr 11). Największe zobowiązania kredytowe ma KSW Nr 2 w Rzeszowie na kwotę ok **140,9 mln zł** (tab. Nr 11).



Informacja

**dotycząca stanu wdrażania tzw. działań samorządowych realizowanych
w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020**

(Stan na koniec II kwartału 2018 r.)

I. Rola Samorządu Województwa

Samorząd Województwa Podkarpackiego przy pomocy Departamentu Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich realizuje zadania delegowane w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Samorząd Województwa pełni rolę podmiotu wdrażającego lub Instytucji Pośredniczącej w oparciu o:

- ustawę z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Dz.U. 2018 poz. 627),
- ustawę z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz.U. 2015 poz. 378 z późn. zm.),
- umowę, podpisaną w dniu 28 maja 2016 r. pomiędzy Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Agencja Płatnicza) a Samorządem Województwa Podkarpackiego.

II. Działania wdrażane przez Samorząd Województwa Podkarpackiego

Samorząd Województwa w zakresie działań delegowanych wdraża poszczególne poddziałania/typy operacji w ramach trzech działań, tj.:

1. Wsparcie na inwestycje związane z rozwojem, modernizacją i dostosowywaniem rolnictwa i leśnictwa:
 - scalanie gruntów
2. Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich:

- a) wsparcie inwestycji związanych z tworzeniem, ulepszaniem lub rozbudową wszystkich rodzajów małej infrastruktury, w tym inwestycji w energię odnawialną i w oszczędzanie energii:
 - gospodarka wodno-ściekowa,
 - budowa lub modernizacja dróg lokalnych,
 - b) wsparcie inwestycji w tworzenie, ulepszanie i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji, kultury i powiązanej infrastruktury:
 - inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne,
 - kształtowanie przestrzeni publicznej,
 - inwestycje w targowiska lub obiekty budowlane przeznaczone na cele promocji lokalnych produktów,
 - c) wsparcie badań i inwestycji związanych z utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi, krajobrazu wiejskiego i miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej, w tym dotyczące powiązanych aspektów społeczno-gospodarczych oraz środków w zakresie świadomości środowiskowej:
 - ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego,
3. Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER:
- wsparcie przygotowawcze,
 - wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność,
 - przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania
 - wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji.

III. Limit środków dla województwa podkarpackiego

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 12 października 2015 r. w sprawie wysokości limitów środków dostępnych w poszczególnych województwach lub latach w ramach określonych działań lub poddziałań Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz.U. 2015 poz. 1755 z późn. zm.) limity środków przyznanych dla województwa podkarpackiego w ramach poszczególnych działań, poddziałań, typów operacji przedstawiają się następująco:

1. Wsparcie na inwestycje związane z rozwojem, modernizacją i dostosowywaniem rolnictwa i leśnictwa:

- scalanie gruntów - **77 522 435,00 euro**

2. Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich – 47 046 025 euro, w tym:

- a) wsparcie inwestycji związanych z tworzeniem, ulepszaniem lub rozbudową wszystkich rodzajów małej infrastruktury, w tym inwestycji w energię odnawialną i w oszczędzanie energii:
 - gospodarka wodno-ściekowa – **23 731 421 euro**,
 - budowa lub modernizacja dróg lokalnych – **16 755 214 euro**,
- b) wsparcie inwestycji w tworzenie, ulepszanie i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji, kultury i powiązanej infrastruktury :
 - inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne – **907 339 euro**
 - kształtowanie przestrzeni publicznej – **1 361 010 euro**,
 - inwestycje w targowiska lub obiekty budowlane przeznaczone na cele promocji lokalnych produktów – **2 022 692 euro**,
- c) wsparcie badań i inwestycji związanych z utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi, krajobrazu wiejskiego i miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej, w tym dotyczące powiązanych aspektów społeczno-gospodarczych oraz środków w zakresie świadomości środowiskowej:
 - ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego – **2 268 349 euro**.

3. Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER – 226 041 521,48 zł, w tym:

- wsparcie przygotowawcze – **3 102 000,00 zł**,
- wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność – **177 846 079,92 zł**,
- przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania – **3 511 921,60 zł**,
- wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji – **41 581 519,96 zł**.

Łączny limit środków dla województwa podkarpackiego wynosi ponad **763 mln zł.***

*wg kursu euro 4,3135 zł. O przeliczeniu limitu wyrażonego w euro na zł decyduje kurs euro Europejskiego Banku Centralnego podany w przedostatnim dniu roboczym miesiąca poprzedzającego miesiąc, w którym zawierana jest umowa.

IV. Opis działań dla których rozpoczęto proces wdrażania:

1. „Wsparcie na inwestycje związane z rozwojem, modernizacją i dostosowywaniem rolnictwa i leśnictwa” typ operacji „Scalanie gruntów”

Pomoc przyznawana jest na operacje w zakresie prac scaleniowych oraz zagospodarowania poscaleniowego.

Beneficjent - starosta.

W województwach dolnośląskim, lubelskim, małopolskim, podkarpackim, śląskim i świętokrzyskim wysokość pomocy udzielanej na 1 ha gruntów objętych postępowaniem scaleniowym wynosi maksymalnie 800 euro, natomiast dla prac poscaleniowych 2000 euro. W pozostałych województwach wysokość pomocy udzielanej na 1 ha gruntów objętych postępowaniem scaleniowym wynosi maksymalnie 650 euro i 1900 euro na wykonanie prac poscaleniowych.

I nabór wniosków trwał od 31 marca 2016 r. do 27 maja 2016 r.

W ramach naboru złożonych zostało 14 wniosków o przyznanie pomocy. O pomoc ubiegało się 7 powiatów.

Weryfikacja złożonych wniosków o przyznanie pomocy odbywała się zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 10 grudnia 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej na operacje typu „Scalanie gruntów” w ramach poddziałania „Wsparcie na inwestycje związane z rozwojem, modernizacją i dostosowywaniem rolnictwa i leśnictwa” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich (Dz. U. 2015 poz. 2180).

2 wnioski zostały odrzucone ze względu na niespełnienie warunków formalnych.

20 września 2016 r. Zarząd Województwa Podkarpackiego podjął Uchwałę Nr 216/4361/16 w sprawie zatwierdzenia listy operacji typu „Scalanie gruntów” w ramach poddziałania „Wsparcie na inwestycje związane z rozwojem, modernizacją i dostosowywaniem rolnictwa i leśnictwa” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020”.

Dofinansowaniem zostało objętych 12 operacji (wszystkie znajdujące się na zatwierdzonej liście rankingowej).

Na przełomie września/października 2016 r. zostały zawarte umowy pomiędzy Województwem Podkarpackim, a Wnioskodawcami ubiegającymi się o przyznanie pomocy. Pomoc trafiła do 6 powiatów (przeworski, jarosławski, przemyski, leżajski, rzeszowski, mielecki).

Zgodnie z informacjami zawartymi we wnioskach zaplanowano scalenia w 14 miejscowościach.

Łączna powierzchnia scalanych gruntów to obszar **13 338,73 ha**.

Całkowity koszt realizacji wszystkich 12 operacji wynosi **137 434 927,72 zł**, z czego wartość dofinansowania to **137 434 927,72 zł** (w tym EFRROW **87 449 834,00 zł**).

Obecnie trwa realizacja inwestycji w ramach zawartych umów.

Rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 11 października 2017 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie wysokości limitów środków dostępnych w poszczególnych województwach lub latach w ramach określonych działań lub poddziałań Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (Dz.U.2017 poz. 1936) zwiększony został dostępny limit środków dla województwa podkarpackiego dla operacji typu „Scalanie gruntów” o **42 468 895 euro** i obecnie w okresie trwania programu wynosi 77 522 435 euro, który w przeliczeniu wg. kursu euro opublikowanego przez Europejski Bank Centralny z dnia 30 maja 2018 r. stanowi kwotę 334 393 023,37 zł. i wynosi **ponad 27 % limitu krajowego**.

II nabór wniosków trwał od 2 stycznia 2018 r. do 19 stycznia 2018 r.

W ramach naboru złożonych zostało 5 wniosków o przyznanie pomocy. O pomoc ubiegało się 3 powiaty.

23 maja 2018 r. Zarząd Województwa Podkarpackiego podjął Uchwałę Nr 433/9308/18 w sprawie zatwierdzenia listy operacji typu „Scalanie gruntów” w ramach poddziałania „Wsparcie na inwestycje związane z rozwojem, modernizacją i dostosowywaniem rolnictwa leśnictwa” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020”.

W dniu 7 czerwca 2018 r. zostało podpisanych **5 umów o dofinansowanie** (wszystkie znajdujące się na zatwierdzonej liście rankingowej). Całkowity koszt realizacji wszystkich operacji wynosi **27 104 251,91 zł**, z czego wartość dofinansowania to **27 104 251,91 zł** (w tym EFRROW **17 246 431,00**).

Pomoc trafiła do 3 powiatów (jarosławski, przemyski, rzeszowski).

Łączna powierzchnia scalanych gruntów wyniesie ponad 2 323,27 ha, a scalenia zostaną przeprowadzone w 5 miejscowościach.

Obecnie trwa realizacja inwestycji w ramach zawartych umów.

Większy limit środków na operacje typu „Scalanie gruntów” sprawił, że już w tym momencie liczba gospodarstw uczestniczących w scalaniu jest wyższa o 1 194 gospodarstw i będzie też więcej o ponad 100 km wybudowanych lub przebudowanych dróg.

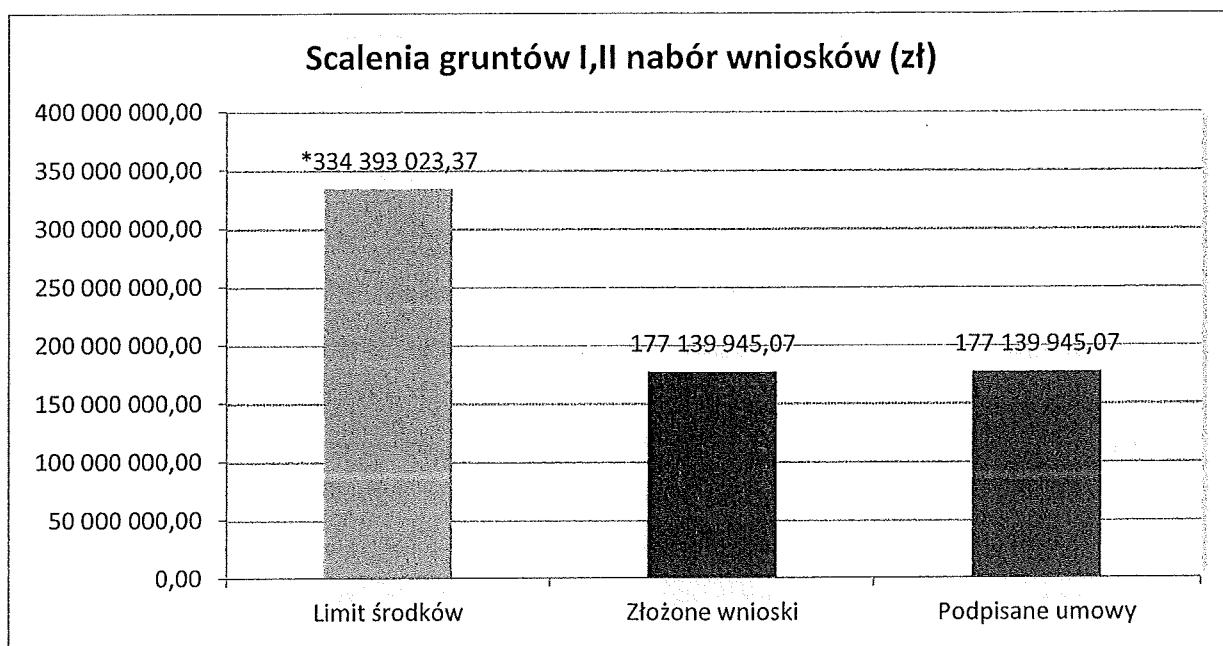
Po przeprowadzonych dwóch naborach zakontraktowane środki wynoszą ponad 164 mln zł. Łączny obszar scalonych gruntów wyniesie ponad 15 tys. 600 ha. Po tych dwóch naborach pozostały limit środków do wykorzystania wynosi ponad 162 mln zł, co pozwoli na objęcie scalaniem około 13 tys. 800 ha gruntów.

Planuje się, że w ramach PROW 2014-2020 łącznie scalaniem objętych zostanie ok. 30 tys. ha

Zwiększenie limitu środków umożliwiło ogłoszenie kolejnego - trzeciego naboru wniosków o przyznanie pomocy.

Tabela monitorującą nabory wniosków dla operacji typu „Scalanie gruntów”

L.p.	I nabór wniosków 31.03 – 27.05.2016	II nabór wniosków 02.01 - 19.01.2018 r.	Beneficjent	Powierzchnia scalanych gruntów	Szacunkowa wartość inwestycji
1	I nabór		Powiat przeworski	3 500 ha	36 mln. zł.
2	I nabór		Powiat jarosławski	3 200 ha	34 mln. zł.
3	I nabór		Powiat leżajski	2 600 ha	27 mln. zł.
4	I nabór		Powiat przemyski	1 800 ha	19 mln. zł.
5	I nabór		Powiat rzeszowski	1 500 ha	15 mln. zł.
6	I nabór		Powiat mielecki	700 ha	7 mln. zł.
7		II nabór	Powiat jarosławski	1 800 ha	20 mln. zł.
8		II nabór	Powiat przemyski	360 ha	4 mln. zł.
9		II nabór	Powiat rzeszowski	190 ha	2 mln. zł.
razem				15 650 ha	164 mln. zł.



* Limit obliczono w oparciu o średni kurs euro z dnia 30 maja 2018 r.

2. „Wsparcie inwestycji związanych z tworzeniem, ulepszaniem lub rozbudową wszystkich rodzajów małej infrastruktury, w tym inwestycji w energię odnawialną i w oszczędzanie energii” na operacje typu „Budowa lub modernizacja dróg lokalnych”.

Pomoc przyznawana jest na operacje w zakresie budowy, przebudowy lub zmiany nawierzchni dróg gminnych, powiatowych lub wewnętrznych.

Beneficjentem jest - gmina, związek międzygminny, powiat, związek powiatów.

Nabór wniosków trwał od 14 grudnia 2015 r. do 29 stycznia 2016 r.

W ramach naboru złożonych zostało 267 wniosków o przyznanie pomocy.

O pomoc ubiegało się 111 gmin oraz 17 powiatów.

Łączna wartość złożonych wniosków wynosiła **263 651 086,26 zł**, z czego wnioskowana kwota pomocy to **165 599 627,00 zł**.

W wyniku weryfikacji odrzucono/wycofano – 31 wniosków.

W dniu 7 czerwca 2016 r. Zarząd Województwa Podkarpackiego Uchwałą Nr 184/3722/16 zatwierdził listę operacji w ramach poddziałania „Wsparcie inwestycji związanych z tworzeniem, ulepszaniem lub rozbudową wszystkich rodzajów małej infrastruktury, w tym inwestycji w energię odnawialną i w oszczędzanie energii” na operacje typu „Budowa lub modernizacja dróg lokalnych” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020.

W wyniku pozytywnej weryfikacji wniosków na zatwierdzonej liście operacji znalazło się 237 beneficjentów.

Ostatecznie, według stanu na dzień 30 czerwca 2018 r., dofinansowaniem objętych zostało 138 operacji, które uzyskały największą liczbę punktów i mieściły się w dostępnym limicie środków tj. 16 755 214,00 euro (72 273 615,59 *).

Łączna wartość **138 zawartych umów** to **107 695 730,12 zł**, z czego poziom pomocy ze środków EFRROW w formie refundacji wynosi **67 599 313,41 zł**.

Na inwestycje związane z budową, przebudową lub zmianą nawierzchni dróg gminnych, powiatowych lub wewnętrznych otrzymało dofinansowanie 12 powiatów oraz 58 gmin.

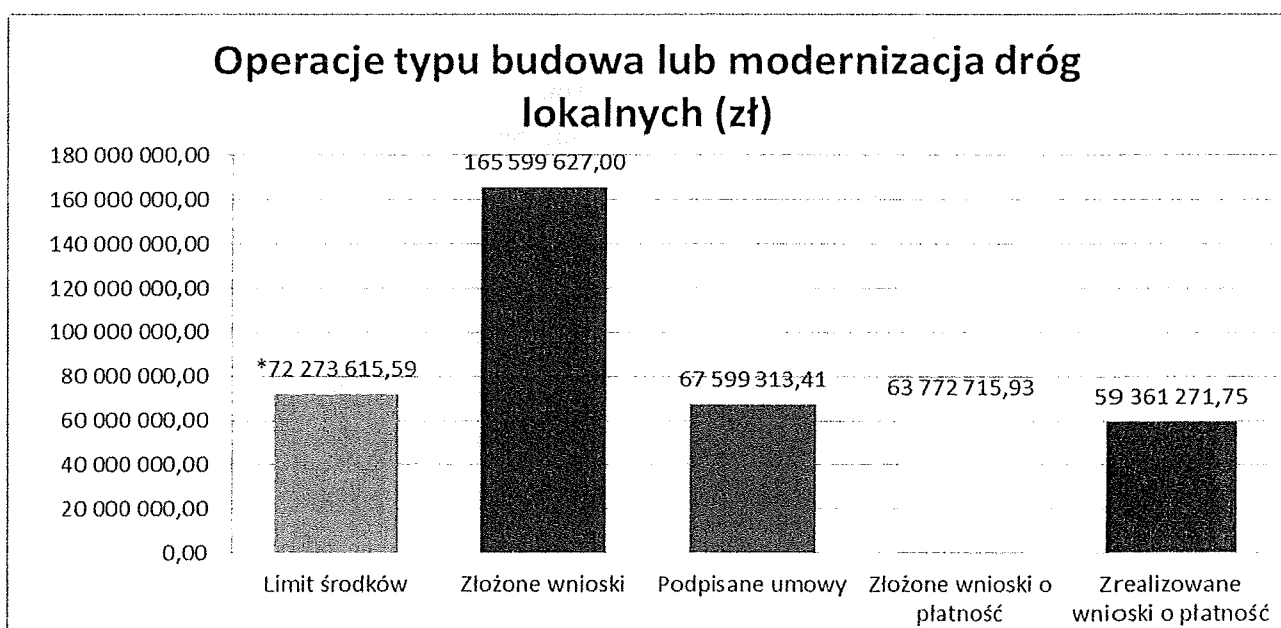
Oceny operacji dokonano zgodnie z przepisami Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 4 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty finansowej na operacje typu „Budowa lub modernizacja dróg lokalnych” w ramach poddziałania „Wsparcie inwestycji związanych z tworzeniem, ulepszaniem lub rozbudową wszystkich rodzajów małej infrastruktury, w tym inwestycji w energię odnawialną i w oszczędzanie energii” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (Dz.U. 2015 poz. 1414 z późn. zm.).

Obecnie trwa realizacja inwestycji w ramach zawartych umów oraz rozliczanie wniosków o płatność.

Do 30 czerwca br. zostało **144 wniosków o płatność** o wartości całkowitej **102 194 104,11 zł**, z czego dofinansowanie ze środków EFRROW wynosi **63 772 715,93 zł**.

W ramach procedur zrealizowano **137 płatności** na kwotę **95 245 956,24 zł**, kwota refundacji ze środków EFRROW wynosi **59 361 271,75 zł**.

Całkowicie zakończonych zostało **126 operacji** o wartości całkowitej **94 017 499,79 zł**, z czego dofinansowanie ze środków EFRROW wynosi **58 586 362,79 zł**.



*Limit obliczono w oparciu o średni kurs euro z dnia 30 maja 2018 r.

3. Wsparcie inwestycji związanych z tworzeniem, ulepszaniem lub rozbudową wszystkich rodzajów małej infrastruktury, w tym inwestycji w energię odnawialną i w oszczędzanie energii na operacje typu „gospodarka wodno-ściekowa”.

Pomoc przyznawana jest na operacje w zakresie dotyczącym budowy, przebudowy lub wyposażenia obiektów budowlanych służących do zaopatrzenia w wodę lub odprowadzania ścieków.

Beneficjent - gmina, związek międzygminny, spółka, w której jedynym udziałowcem jest jednostka samorządu terytorialnego

Nabór wniosków trwał od 2 stycznia 2017 r. do 28 lutego 2017 r.

W ramach naboru złożonych zostało 78 wniosków o przyznanie pomocy.

Łączna wartość złożonych wniosków wyniosła **250 752 419,08 zł**, z czego wnioskowana kwota pomocy to **122 408 327,00 zł**.

W dniu 11 kwietnia 2017 r. Zarząd Województwa Podkarpackiego podjął uchwałę Nr 293/5873/17 w sprawie zatwierdzenia listy operacji informującej o kolejności przysługiwania pomocy na operacje typu: „Gospodarka wodno-ściekowa” w ramach działania „Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich”, poddziałania „Wsparcie inwestycji związanych z tworzeniem, ulepszaniem lub rozbudową wszystkich rodzajów małej infrastruktury, w tym inwestycji w energię odnawialną i w oszczędzanie energii” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Na przedmiotową listę operacji zostało wpisanych 71 operacji na łączną kwotę pomocy 116 778 545,00 zł. Pozostałe wnioski podczas oceny punktowej nie uzyskały 12 punktów tj. wymaganej minimalnej liczby punktów.

Oceny operacji dokonano zgodnie z przepisami Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 14 lipca 2016 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej na operacje typu „Gospodarka wodno-ściekowa” w ramach poddziałania „Wsparcie inwestycji związanych z tworzeniem, ulepszaniem lub rozbudową wszystkich rodzajów małej infrastruktury, w tym inwestycje w energię odnawialną i oszczędzanie energii” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (Dz. U. z 2016 r. poz. 1182 z późn. zm.).

Zarząd Województwa Podkarpackiego w dniu 19 września 2017 r. podjął uchwałę Nr 340/7347/17 w sprawie zatwierdzenia zaktualizowanej listy operacji informującej o kolejności przysługiwania pomocy na operacje typu: „Gospodarka wodno-ściekowa” w ramach działania „Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich”, poddziałania „Wsparcie inwestycji związanych z tworzeniem, ulepszaniem lub rozbudową wszystkich rodzajów małej infrastruktury, w tym inwestycji w energię odnawialną

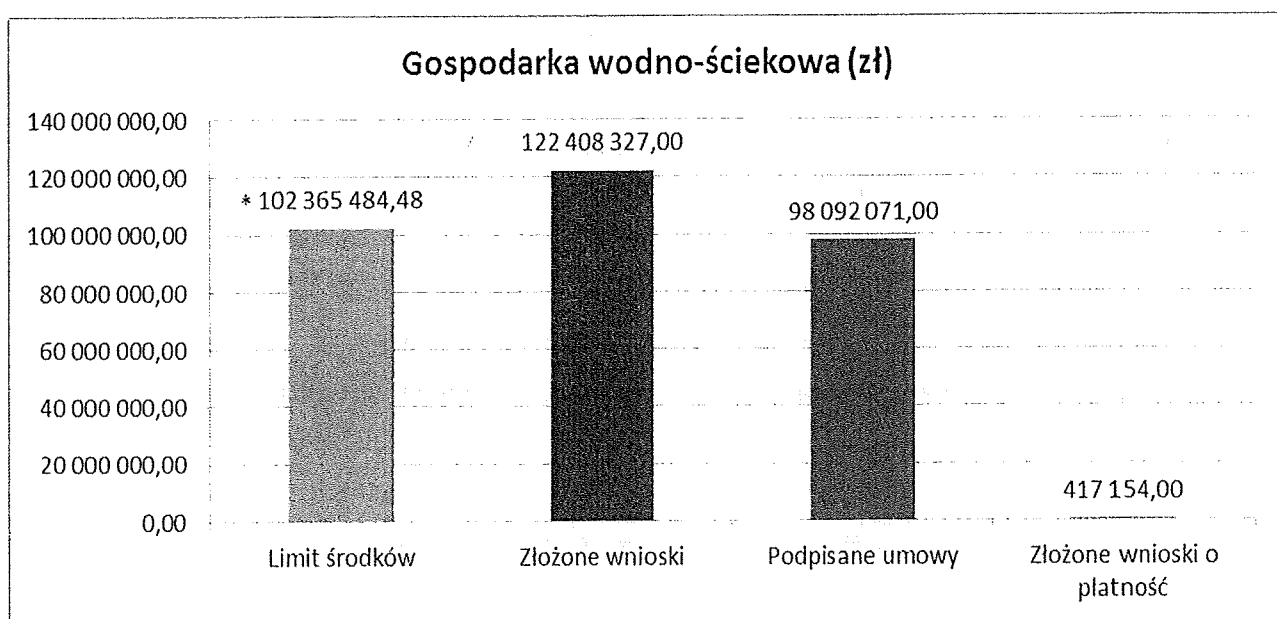
i w oszczędzanie energii” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 dla naboru przeprowadzonego w dniach od 2 stycznia do 28 lutego 2017 roku.

Na zaktualizowanej liście operacji informującej o kolejności przysługiwania pomocy znalazło się 66 wnioskodawców.

Do 30 czerwca 2018 r. łącznie zostało zawartych **65 umów** na wartość **199 267 264,20 zł**, z czego poziom pomocy ze środków EFRROW w formie refundacji wynosi **98 092 071,00 zł**.

Jeden z beneficjentów rozwiązał umowę o przyznanie pomocy.

Do końca drugiego kwartału 2018 r. zostało złożonych 3 wnioski o płatność o wartości całkowitej **1 030 718,44 zł**, z czego dofinansowanie ze środków EFRROW wynosi **417 154,00 zł**.



*Limit obliczono w oparciu o średni kurs euro z dnia 30 maja 2018 r.

4. „Wsparcie inwestycji w tworzenie, ulepszanie i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji, kultury i powiązanej infrastruktury” na operacje typu „Inwestycje w targowiska lub obiekty budowlane przeznaczone na cele promocji lokalnych produktów”.

Pomoc na tego typu operacje obejmuje budowę lub przebudowę targowisk lub obiektów budowlanych przeznaczonych na cele promocji lokalnych produktów. W dniu 9 stycznia 2017 r. Zarząd Województwa Podkarpackiego ogłosił nabór wniosków o przyznanie pomocy w ramach przedmiotowego działania.

Beneficjent - gmina, związek międzygminny, powiat, związek powiatów

Nabór wniosków trwał od 1 lutego 2017 r. do 31 marca 2017 r.

W ramach naboru złożonych zostało **9 wniosków** o przyznanie pomocy. Łączna wartość złożonych wniosków wynosi **14 757 205,88 zł**, z czego wnioskowana kwota pomocy to **8 090 766,00 zł**.

Weryfikacja przedłożonych aplikacji odbywała się w oparciu o Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 20 lipca 2016 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej na operacje typu „Inwestycje w targowiska lub obiekty budowlane przeznaczone na cele promocji lokalnych produktów” w ramach poddziałania „Wsparcie inwestycji w tworzenie, ulepszanie i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji, kultury i powiązanej infrastruktury” objętych Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. 2016 poz. 1230 z późn. zm.).

Kolejnym krokiem w realizacji procedur było przygotowanie i zatwierdzenie listy operacji zakwalifikowanych do współfinansowania.

W dniu 17 października 2017 r. Zarząd Województwa Podkarpackiego podjął uchwałę Nr 353/7500/17 w sprawie zatwierdzenia listy operacji informującej o kolejności przysługiwania pomocy na operacje typu: „Inwestycje w targowiska lub obiekty budowlane przeznaczone na cele promocji lokalnych produktów” w ramach działania „Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich”, poddziałania „Wsparcie inwestycji w tworzenie, ulepszanie i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji, kultury i powiązanej infrastruktury” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 dla naboru przeprowadzonego w dniach od 1 lutego do 31 marca 2017 roku.

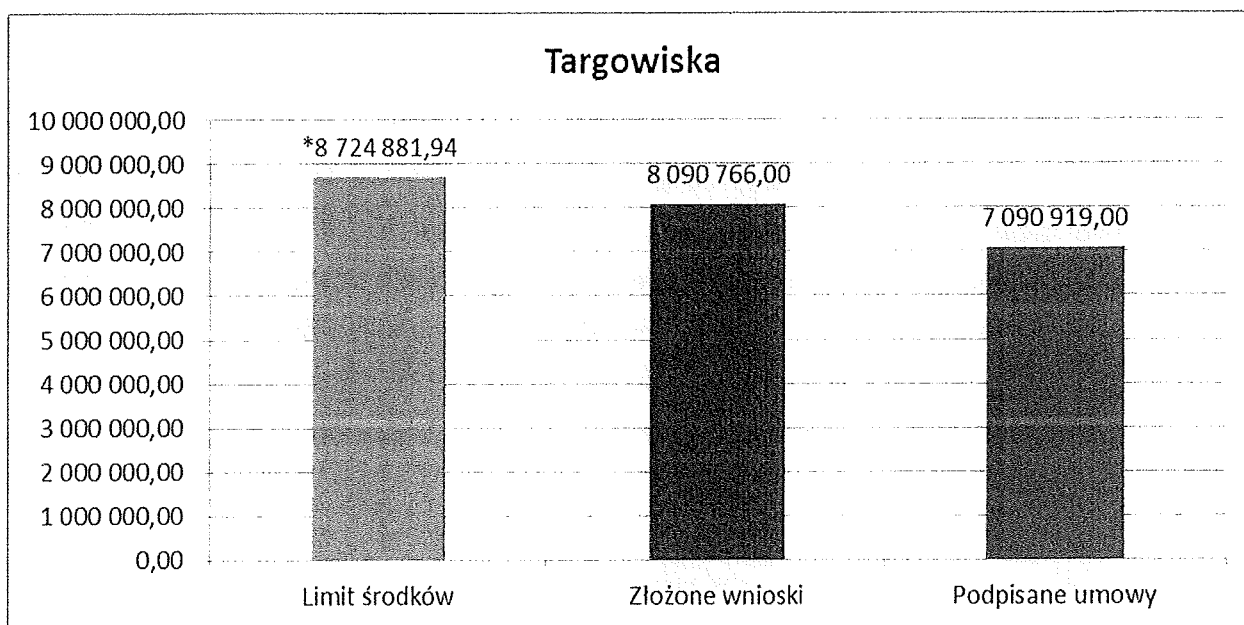
Na liście operacji informującej o kolejności przysługiwania pomocy znalazło się 9 wnioskodawców.

Zawartych zostało **8 umów** z Wnioskodawcami.

Łączna wartość zawartych umów to **12 824 449,39 zł**, z czego poziom pomocy ze środków EFRROW w formie refundacji wynosi **7 090 919,00 zł**.

Rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 29 czerwca 2018 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie wysokości limitów środków dostępnych w poszczególnych województwach lub latach w ramach określonych działań lub poddziałań Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (Dz.U.2017 poz. 1936) zwiększony został dostępny limit środków dla województwa podkarpackiego dla operacji typu „Inwestycje w targowiska lub obiekty budowlane przeznaczone na cele promocji lokalnych produktów”.

Zawarcie kolejnej umowy będzie możliwe, nie później niż w terminie 18 miesięcy od dnia, w którym upłynął termin składania wniosków o przyznanie pomocy tj. do 31 września 2018 r.



*Limit obliczono w oparciu o średni kurs euro z dnia 30 maja 2018 r.

6. Wsparcie inwestycji w tworzenie, ulepszanie i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji, kultury i powiązanej infrastruktury na operacje typu „Inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne”.

Wsparcie w ramach tego typu operacji obejmuje budowę, przebudowę lub wyposażanie budynków pełniących funkcje kulturalne, w tym świetlic i domów kultury.

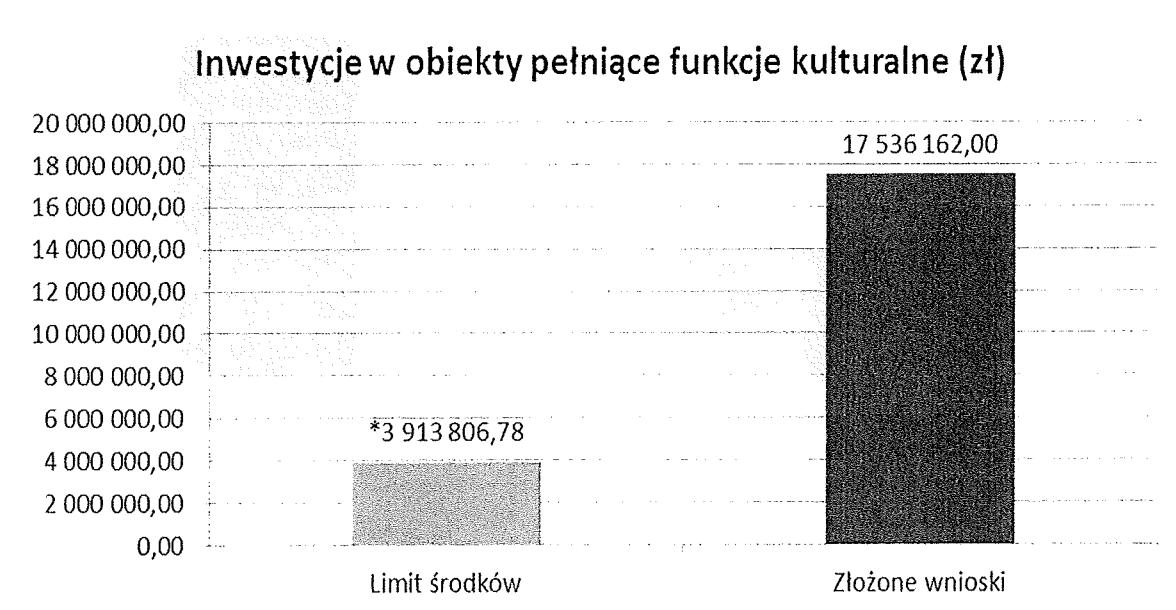
Beneficjent - gmina, instytucja kultury, dla której organizatorem jest jednostka samorządu terytorialnego.

Nabór wniosków o przyznanie pomocy oraz weryfikacja formalna i merytoryczna złożonych wniosków nastąpi w oparciu o kryteria określone na rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej na operacje typu „Inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne”, operacje typu „Kształtowanie przestrzeni publicznej” oraz operacje typu „Ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego” w ramach działania „Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (Dz.U. z 2017 r. poz. 1737, z późn. zm.).

Termin składania wniosków obejmował okres od 2 maja 2018 r. do 22 czerwca 2018 r.

W wyniku zakończonego naboru zostało złożonych **55 wniosków** o przyznanie pomocy. Łączna wartość przedłożonych aplikacji wynosi **31 157 385,55 zł**, z czego wnioskowana

kwota pomocy to **17 536 162,00 zł**. Następnym etapem będzie ocena przedłożonych wniosków zgodnie z obowiązującymi procedurami.



*Limit obliczono w oparciu o średni kurs euro z dnia 30 maja 2018 r.

7. Wsparcie inwestycji w tworzenie, ulepszanie i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji, kultury i powiązanej infrastruktury na operacje typu „Kształtowanie przestrzeni publicznej”.

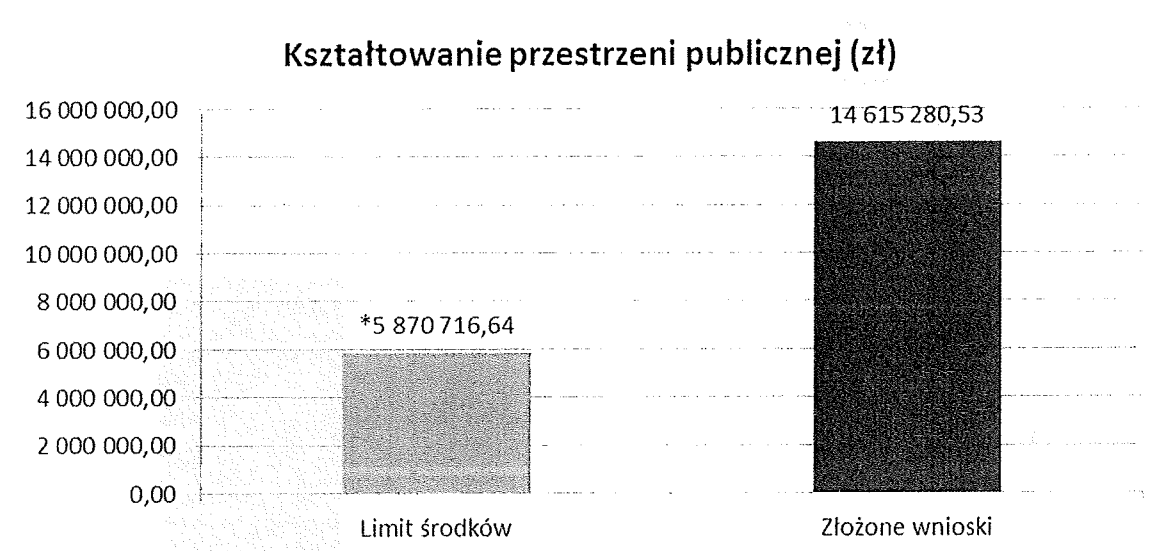
Pomoc przyznawana jest na operacje z zakresu kształtowania przestrzeni publicznej zgodnie z wymaganiami ładu przestrzennego.

Beneficjent – gmina.

Nabór wniosków o przyznanie pomocy oraz weryfikacja formalna i merytoryczna nastąpi w oparciu o kryteria określone w Rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej na operacje typu „Inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne”, operacje typu „Kształtowanie przestrzeni publicznej” oraz operacje typu „Ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego” w ramach działania „Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (Dz.U. z 2017 r. poz. 1737, z późn. zm.).

Termin składania wniosków obejmował okres od 2 maja 2018 r. do 22 czerwca 2018 r.

W wyniku zakończonego naboru zostało złożonych **41 wniosków** o przyznanie pomocy. Łączna wartość przedłożonych aplikacji wynosi **24 569 101,53 zł**, z czego wnioskowana kwota pomocy to **14 615 280,53 zł**. Następnym etapem będzie ocena przedłożonych wniosków zgodnie z obowiązującymi procedurami.



*Limit obliczono w oparciu o średni kurs euro z dnia 30 maja 2018 r.

8. Wsparcie badań i inwestycji związanych z utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi, krajobrazu wiejskiego i miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej, w tym dotyczące powiązanych aspektów społeczno-gospodarczych oraz środków w zakresie świadomości środowiskowej na operacje typu „Ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego”.

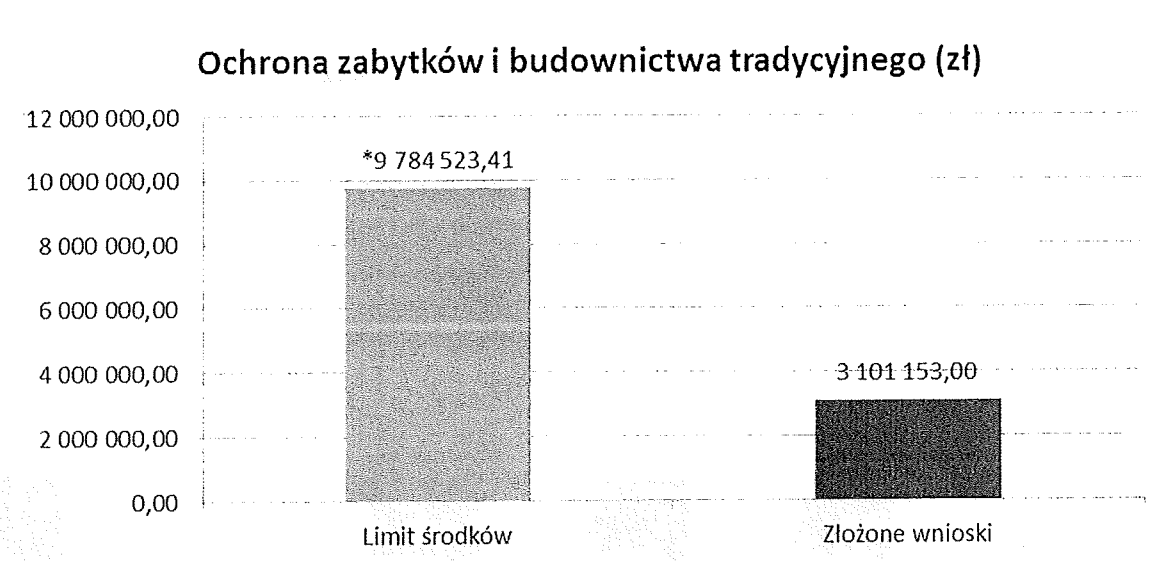
Pomoc jest przyznawana w zakresie badań i inwestycji związanych z utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi, krajobrazu wiejskiego i miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej, w tym dotyczące powiązanych aspektów społeczno-gospodarczych oraz środków w zakresie świadomości środowiskowej. Beneficjent - gmina lub instytucja kultury, dla której organizatorem jest jednostka samorządu terytorialnego.

Nabór wniosków o przyznanie pomocy oraz weryfikacja formalna i merytoryczna nastąpi w oparciu o kryteria określone w Rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej na operacje typu „Inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne”, operacje typu „Kształtowanie przestrzeni publicznej” oraz operacje typu „Ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego” w ramach działania „Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz.U. poz. 1737, z późn. zm.).

Termin składania wniosków obejmował okres od 2 maja 2018 r. do 22 czerwca 2018 r.

W wyniku zakończonego naboru zostało złożonych **9 wniosków** o przyznanie pomocy. Łączna wartość przedłożonych aplikacji wynosi **5 548 002,79 zł**, z czego wnioskowana

kwota pomocy to **3 101 153,00 zł**. Następnym etapem będzie ocena przedłożonych wniosków zgodnie z obowiązującymi procedurami.



*Limit obliczono w oparciu o średni kurs euro z dnia 30 maja 2018 r.

9. Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER

- wsparcie przygotowawcze

Poddziałanie „Wsparcie przygotowawcze” miało za zadanie posłużyć wypracowaniu mechanizmów współpracy i włączania lokalnych społeczności w celu przygotowania i opracowania projektu Lokalnej Strategii Rozwoju (LSR).

W dniu 29 czerwca 2015 r. Zarząd Województwa Podkarpackiego ogłosił nabór wniosków o przyznanie pomocy.

Nabór wniosków trwał od 15 lipca 2015 r. do 29 lipca 2015 r.

W ramach naboru złożonych zostało **26** wniosków o przyznanie pomocy przez Lokalne Grupy Działania mające siedzibę na terenie województwa podkarpackiego.

Łączna wartość złożonych wniosków wyniosła **3 102 000,00 zł**.

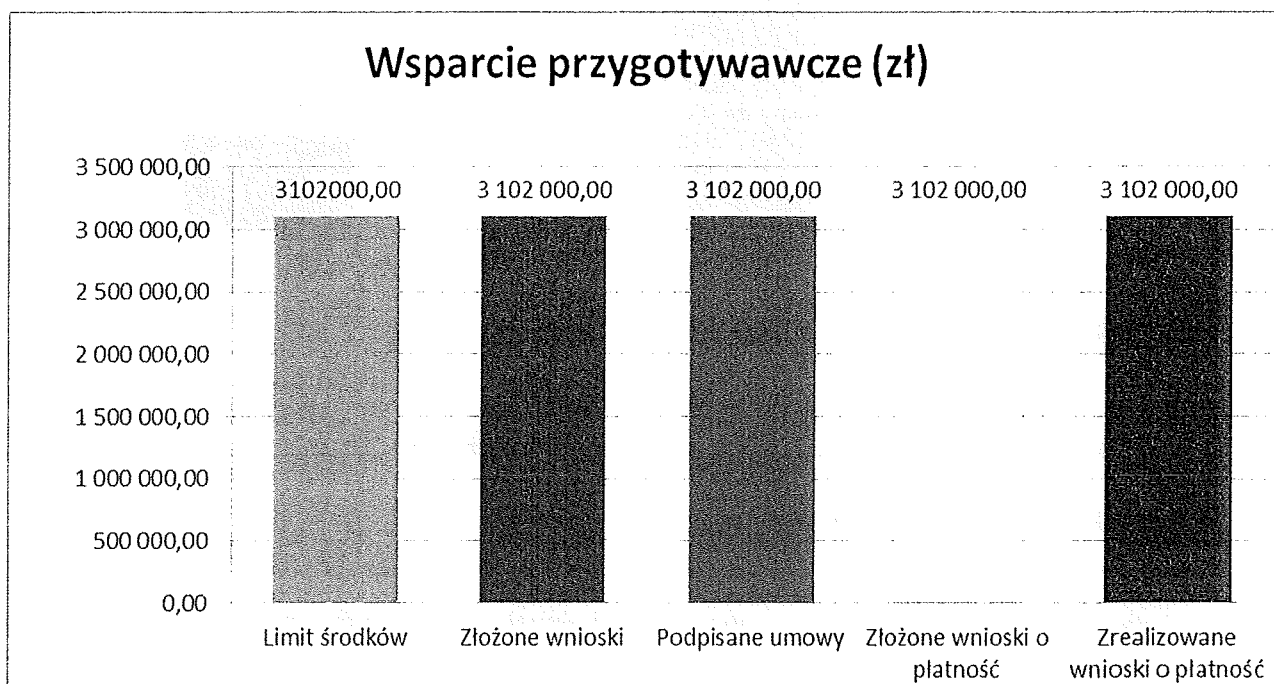
W wyniku weryfikacji wniosków z wszystkimi Lokalnymi Grupami Działania, które złożyły wnioski, zawarte zostały umowy o przyznaniu pomocy finansowej.

Oceny wniosków dokonano zgodnie z przepisami Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 3 czerwca 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie przygotowawcze” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (Dz.U. 2015 poz. 851).

W ramach działania przyznawana pomoc miała formę płatności ryczałtowej. Łącznie do Departamentu Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich 26 LGD przedłożyło 52 wnioski o płatność (o dofinansowanie ubiegano się w dwóch transzach).

Pomoc została wypłacona wszystkim LGD w kwocie 3 102 000,00 zł, z czego wartość dofinansowania to 3 102 000,00 zł (w tym EFRROW 1 973 802, 60 zł).

Wsparcie przygotowawcze jest podziałaniem zakończonym i rozliczonym.



- wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność

W wyniku przeprowadzonego konkursu na wybór Strategii Rozwoju Lokalnego kierowanego przez społeczność, o którym mowa w punkcie V niniejszego sprawozdania zostały zawarte umowy o warunkach i sposobie realizacji rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.

Zawarcie powyższych umów umożliwiło LGD ogłoszenie naborów wniosków o przyznanie pomocy realizujących zapisy zawarte w Lokalnej Strategii Rozwoju.

Lokalne Grupy Działania ogłosiły nabór wniosków o przyznanie pomocy w zakresach i kwotach wskazanych w poniższej tabeli:

Lp.	Zakres	Ilość naborów	Kwota ogłoszonych naborów (zł)
1.	Podejmowanie działalności gospodarczej	47	26 310 000,00
2.	Rozwój działalności gospodarczej	44	37 240 808,18
3.	Wzmocnienie kapitału społecznego	22	2 519 500,00
4.	Budowa lub przebudowa publicznych dróg gminnych i powiatowych	7	7 152 351,81
5.	Tworzenie lub rozwój inkubatorów	10	5 266 000,00
6.	Budowy lub przebudowy ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej lub kulturalnej	47	43 232 271,22
7.	Zachowania dziedzictwa lokalnego	39	7 472 000,00
8.	Promowanie obszaru objętego LSR	24	2 931 230,95
9.	Wspieranie współpracy w zakresie rozwijania rynków zbytu	1	100 000,00
10.	Inne	11	2 914 500,00
	RAZEM	252	135 138 662,16

Do dnia 30 czerwca 2018 r. lokalne grupy działania w ramach swoich budżetów przedłożyły do Departamentu Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich **1 145 wniosków** o przyznanie pomocy na operacje w zakresie określonym Rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz.U. 2017 poz. 772 z późn.zm.).

Łączna wartość złożonych wniosków wynosi **233 728 078,37 zł**, z czego wartość dofinansowania to **152 887 281,96 zł** (w tym EFRROW **97 282 174,90 zł**).

Przedłożone wnioski o przyznanie pomocy dotyczą następujących zakresów:

Lp.	Zakres	Ilość wniosków
1.	Podejmowanie działalności gospodarczej	454
2.	Rozwój działalności gospodarczej	313
3.	Wzmocnienie kapitału społecznego	15
4.	Budowa lub przebudowa publicznych dróg gminnych i powiatowych	27
5.	Tworzenie lub rozwój inkubatorów	6
6.	Budowy lub przebudowy ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej, lub kulturalnej	219
7.	Zachowanie dziedzictwa lokalnego	74
8.	Promowanie obszaru objętego LSR, w tym produktów lub usług lokalnych	17
9.	Inne	20
	RAZEM	1145

Tabela monitorująca przebieg realizacji podziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” dla operacji w zakresie „Podejmowanie działalności gospodarczej”, „Rozwój działalności gospodarczej” oraz pozostałych zakresów określonych w Rozporządzeniu.

Zakres	Liczba złożonych wniosków	Wartość złożonych wniosków (zł)	Liczba odrzuconych/ wycofanych wniosków	Wartość odrzuconych/ wycofanych wniosków (zł)
Podejmowanie działalności gospodarczej	454	30 950 000,00	137	9 320 000,00
Rozwój działalności gospodarczej	313	59 571 723,16	163	30 093 989,49
Pozostałe zakresy	378	62 365 558,80	58	7 202 150,34
Razem:	1145	152 887 281,96	358	46 616 139,83

Zakres	Liczba podpisanych umów	Wartość podpisanych umów (zł)	Liczba wniosków będących w weryfikacji mieszczących się w limicie środków	Wartość wniosków będących w weryfikacji mieszczących się w limicie środków (zł)
Podejmowanie działalności gospodarczej	206	14 010 000,00	40	2 720 000,00
Rozwój działalności gospodarczej	82	17 059 915,00	42	6 993 681,67
Pozostałe	126	23 377 730,66	139	21 122 806,60
Razem:	414	54 447 645,66	221	30 836 488,27

Zakres	Liczba złożonych wniosków o płatność	Wartość złożonych wniosków o płatność (zł)	Liczba zrealizowanych wniosków o płatność	Wartość zrealizowanych wniosków o płatność (zł)
Podejmowanie działalności gospodarczej	264	11 138 000,00	219	9 532 000,00
Rozwój działalności gospodarczej	21	3 842 338,96	6	838 404,00
Pozostałe	24	3 072 678,30	2	391 280,32
Razem:	309	18 053 017,26	227	10 761 684,32

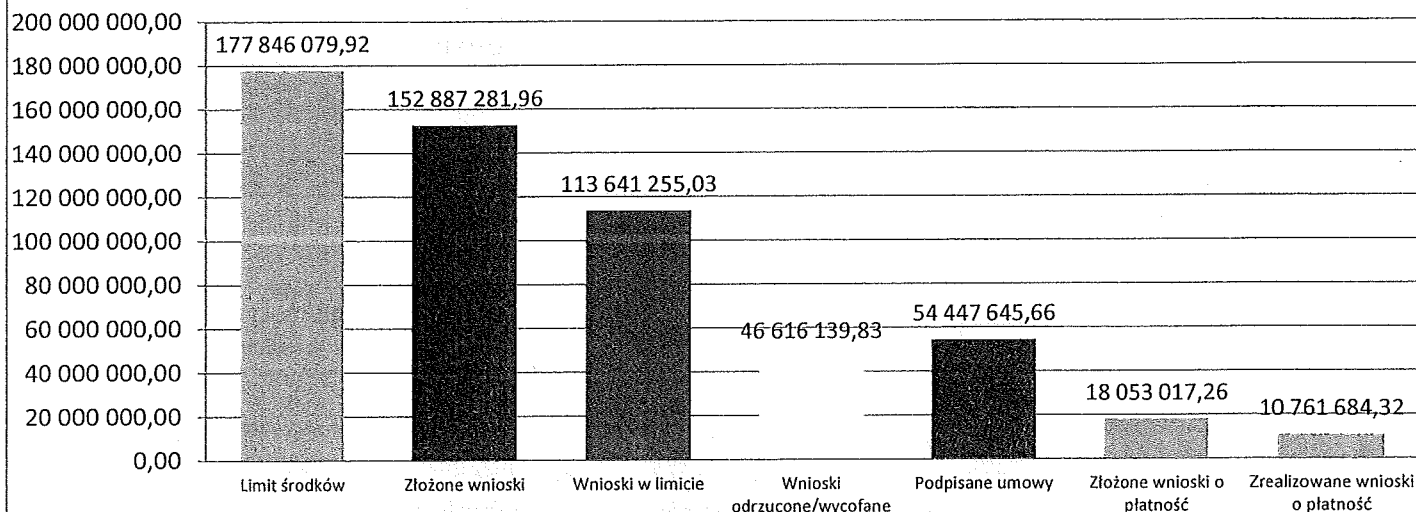
Obecnie w Departamencie trwa proces związany z oceną przeprowadzonych naborów w ramach przedłożonych do Samorządu Województwa przez Lokalne Grupy Działania wniosków o przyznanie pomocy, a złożone wnioski, po ocenie naboru poddawane są weryfikacji formalnej i merytorycznej.

W wyniku pozytywnej oceny przedłożonych wniosków do dnia 30 czerwca 2018 r. zostało podpisanych **414 umów** na kwotę **75 497 239,45 zł**, z czego wartość dofinansowania to **54 447 645,66** (w tym EFRROW **34 645 036,27 zł**).

W tym okresie wpłynęło **309 wniosków o płatność** na kwotę **21 880 137,14 zł**, z czego wartość dofinansowania do przedłożonych wniosków to **18 053 017,26 zł** (w tym EFRROW **11 610 736,70 zł**).

W ramach procedur zrealizowano **227 płatności** w wysokości **11 952 499,99 zł**, z czego wartość dofinansowania to **10 761 684,32 zł** (w tym EFRROW **6 847 659,71 zł**).

Wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (zł)



- wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji

Zawarcie umowy ramowej umożliwi lokalnym grupom działania wsparcie bieżącego funkcjonowania Lokalnych Grup Działania i ich biur zapewniające sprawną i efektywną pracę oraz doskonalenie zawodowe osób uczestniczących w realizacji Lokalnych Strategii Rozwoju.

O pomoc mogą ubiegać się LGD, których LSR zostały wybrane do realizacji i finansowania ze środków PROW 2014-2020.

W ramach podziałania Lokalne Grupy Działania, które zawarły 26 umów ramowych z Samorządem Województwa Podkarpackiego, przedłożyły wnioski o przyznanie pomocy na pokrycie kosztów związanych z bieżącym funkcjonowaniem oraz wsparciem procesu aktywizacji związanej z realizacją LSR.

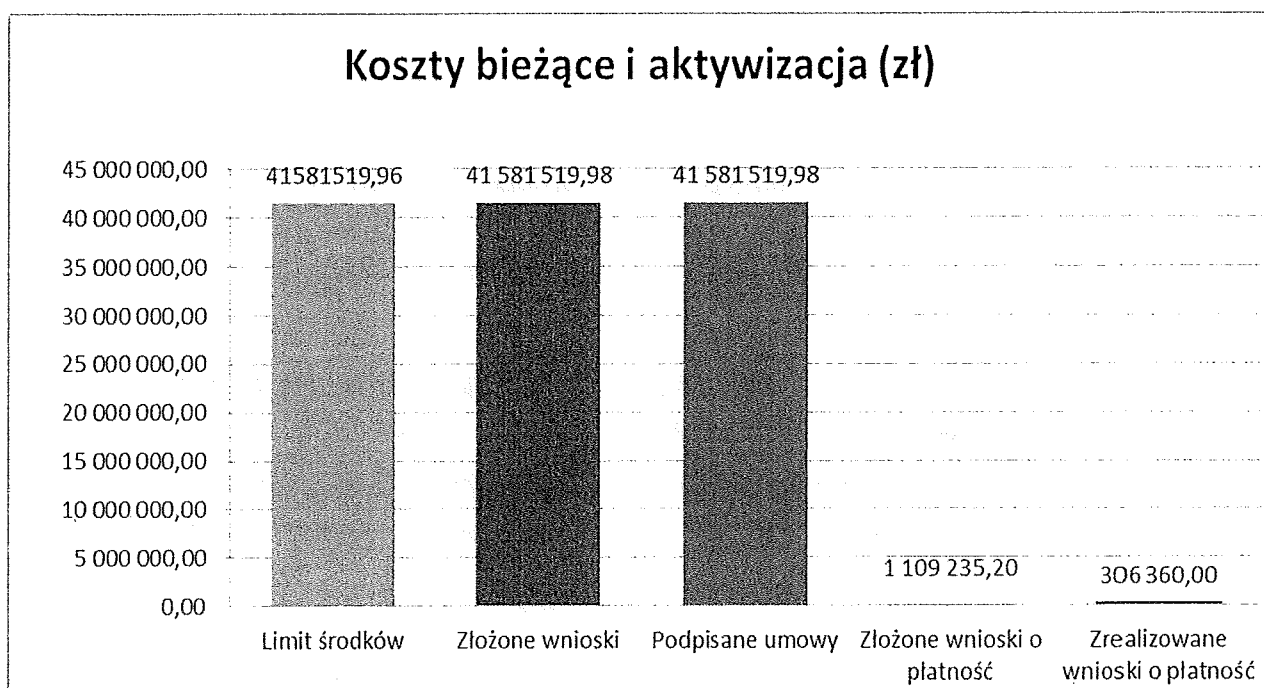
Łączna wartość **26 wniosków** o przyznanie pomocy wynosi **41 581 519,98 zł**, z czego wartość dofinansowania to **41 581 519,98 zł** (w tym EFRROW **26 458 321,16 zł**).

Ze wszystkimi LGD zostały zawarte umowy o dofinansowanie w ramach działania.

Pomoc dla LGD jest wypłacana jeżeli realizuje ona zobowiązania określone w umowie oraz w umowie ramowej, a także zgodnie z warunkami określonymi w Rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 23 października 2015 r. w sprawie szczegółowych

warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 –2020 (Dz. U. 2015 poz. 1822).

Lokalne Grupy działania w danym roku mogą złożyć nie więcej niż 4 wnioski o płatność. Obecnie zostało złożonych 7 wniosków o płatność o wartości całkowitej **1 109 235,20 zł**, wartość dofinansowania to **1 109 235,20** (w tym EFRROW **705 806,34 zł**), 2 wnioski o płatność zostało zrealizowanych o wartości całkowitej **306 360,00 zł**, wartość dofinansowania to **306 360,00** (w tym EFRROW **194 936,86 zł**).



V. Konkurs na wybór strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.

Celem konkursu był wybór Lokalnych Strategii Rozwoju (LSR), które będą realizowane przez Lokalne Grupy Działania (LGD) w perspektywie finansowej 2014-2020.

W dniu 8 października 2016 r. Zarząd Województwa Podkarpackiego ogłosił konkurs na wybór strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.

Nabór trwał od 9 listopada 2015 r. do 30 grudnia 2015 r.

W konkursie zostało złożonych **26 LSR** współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Oceny złożonych LSR dokonała Komisja powołana uchwałą Zarządu Województwa Podkarpackiego, składająca się z 13 członków, w tym 8 pracowników Departamentu Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich i 5 ekspertów.

Komisja dokonała wyboru wszystkich złożonych w ramach konkursu LSR.

W dniu 23 maja 2016 r. zostały zawarte umowy o warunkach i sposobie realizacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (tzw. umowy ramowe) pomiędzy Samorządem Województwa Podkarpackiego, a 26 Lokalnymi Grupami Działania.

Łączna wartość zawartych umów wynosi 222 939 521,49 zł.

LSR obejmują swoim zasięgiem obszar niemal całego województwa podkarpackiego i trzech gmin województwa małopolskiego.

Skupiają łącznie 1 524 661 mieszkańców.

Budżet poszczególnych LGD jest zróżnicowany i zależy od wielkości obszaru objętego LSR. Kwota pomocy wynosi od 5 688 000 zł w przypadku LGD, której liczba ludności jest najmniejsza i wynosi 36 028 mieszkańców i proporcjonalnie wzrasta do kwoty 14 145 500 zł, której liczba ludności zamieszkałej na obszarze LSR jest największa i wynosi 109 767 mieszkańców.

Zawarcie umowy ramowej umożliwia lokalnym grupom działania ogłaszanie naborów wniosków na realizację operacji w ramach LSR oraz wybór operacji do dofinansowania, zgodnie z przyjętymi procedurami oraz kryteriami wyboru i oceny w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju kierowanego przez społeczność”.

Wybór LSR dokonany został zgodnie z przepisami ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. z 2015 r., poz. 378 z póź. zm.).

VI. Planowane nabory

L.p.	Poddziałanie/Typ operacji	Planowany termin naboru:
1.	Wsparcie na inwestycje związane z rozwojem, modernizacją i dostosowywaniem rolnictwa i leśnictwa poprzez scalanie gruntów	od 25 lipca 2018 r. do 31 sierpnia 2018 r.

KIEROWNIK ODDZIAŁU
Organizacji i ewaluacji oraz realizacji
wojewódzkich programów w sferze obszarów wiejskich

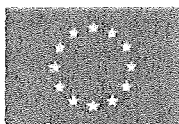
Waldemar Patys

DYREKTOR DEPARTAMENTU
Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich

Magdalena Sobina

CZŁONEK ZARZĄDU

Piotr Pilch



Informacja

**dotycząca stanu wdrażania tzw. działań samorządowych realizowanych
w ramach Programu „Rybactwo i Morze” 2014-2020**

(Stan na koniec II kwartału 2018 r.)

Program Operacyjny „Rybactwo i Morze” 2014-2020

I. Rola Samorządu Województwa

Samorząd Województwa Podkarpackiego przy pomocy Departamentu Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich realizuje zadania delegowane w ramach Programu Operacyjnego „Rybactwo i Morze” 2014-2020:

Samorząd Województwa realizuje zadania Instytucji Zarządzającej jako Instytucja pośrednicząca w oparciu o:

- Program Operacyjny „Rybactwo i Morze” 2014-2020,
- ustawę z dnia 10 lipca 2015 r. o wspieraniu zrównoważonego rozwoju sektora rybackiego z udziałem Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego,
- ustawę z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności,

II. Działania wdrażane przez Samorząd Województwa Podkarpackiego

Samorząd Województwa wdraża poszczególne działania objęte Programem Operacyjnym „Rybactwo i Morze” 2014-2020 w ramach realizacji Priorytetu 4 „Zwiększenie zatrudnienia i spójności terytorialnej”. Wsparcie będą mogły uzyskać operacje mające na celu:

1. Wsparcie przygotowawcze.
2. Realizacja lokalnych strategii rozwoju kierowanych przez społeczność w tym koszty bieżące i aktywizacja:
3. Działania prowadzone w ramach współpracy LGR.

III. Limit środków dla województwa podkarpackiego

Limit dla województwa został określony w tzw. kopercie regionalnej przez Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej - pierwotnie w wysokości 3 mln euro. Z uwagi na to, iż kwota ta nie pozwoliłaby na sfinansowanie więcej niż 1 strategii, zostały podjęte działania przez Marszałka Województwa Podkarpackiego umożliwiające zwiększenie przyznanego limitu środków. Wynikiem

tych starań było zwiększenie kwoty o 1 mln euro. Ostateczny limit środków dla Województwa Podkarpackiego wynosi **4 mln euro**.

1. Wsparcie przygotowawcze **5 000 euro**.
2. Realizacja lokalnych strategii rozwoju kierowanych przez społeczność w tym koszty bieżące i aktywizacja **3 795 000 euro**.
3. Działania prowadzone w ramach współpracy LGR **200 000 euro**.



Rys.1 Limit środków dla województwa podkarpackiego

IV. Konkurs na wybór strategii rozwoju lokalnego

Zarząd Województwa Podkarpackiego ogłosił **konkurs na wybór strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność** w ramach Programu Operacyjnego „Rybacko i Morze” 2014-2020. Nabór trwał od 9 listopada 2015 r. do 30 grudnia 2015 r.

W konkursie zostały złożone 2 LSR, których realizacja ma uwzględniać współfinansowanie ze środków Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego (EFMR) w ramach Programu Operacyjnego „Rybacko i Morze” 2014-2020. Oceny złożonych LSR dokonała Komisja powołana uchwałą Zarządu Województwa Podkarpackiego, składająca się z 13 członków, w tym 8 pracowników Departamentu Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich i 5 ekspertów.

Komisja dokonała wyboru wszystkich złożonych w ramach konkursu LSR.

W dniu 23 maja 2016 r. zostały zawarte umowy o warunkach i sposobie realizacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (tzw. umowy ramowe) pomiędzy Samorządem Województwa Podkarpackiego, a **2 Lokalnymi Grupami Rybackimi (LGR)**.

Umowy podpisały stowarzyszenia: „Lokalna Grupa Rybacka Puszczy Sandomierskiej” oraz Rybacka Lokalna Grupa Działania „Roztocze”, każda grupa na kwotę 2 000 000,00 EUR czyli łącznie (ok. 16 000 000,00 PLN). Obydwie Lokalne Strategie Rozwoju mają zasięg międzywojewódzki, gdyż

obejmują część województw podkarpackiego (19 gmin) i lubelskiego (8 gmin). Skupiają łącznie 251 240 mieszkańców.

Tereny objęte planowanym wsparciem:

- a) **Stowarzyszenie „Lokalna Grupa Rybacka Puszczy Sandomierskiej”**: liczba mieszkańców na obszarze objętym Lokalną Strategią Rozwoju: 148 133.

Gminy należące do LGR z terenu **województwa podkarpackiego**: Kolbuszowa, Dzikowiec, Bojanów, Baranów Sandomierski, Nowa Dęba, Grębów, Gorzyce, Zaleszany, Radomyśl nad Sanem oraz Zaklików.

Gminy należące do LGR z terenu **województwa lubelskiego**: Modliborzyce, Janów Lubelski i Potok Wielki

- b) **Rybacka Lokalna Grupa Działania „Roztocze”**: liczba mieszkańców na obszarze objętym Lokalną Strategią Rozwoju: 103 107.

Gminy należące do LGR z terenu **województwa podkarpackiego**: Medyka, Stubno, Radymno, Laszki, Wiązownica, Stary Dzików, Lubaczów, Cieszanów oraz Narol. Gminy należące do LGR z terenu **województwa lubelskiego**: Adamów, Bełżec, Krasnobród, Lubycza Królewska i Tomaszów Lubelski.

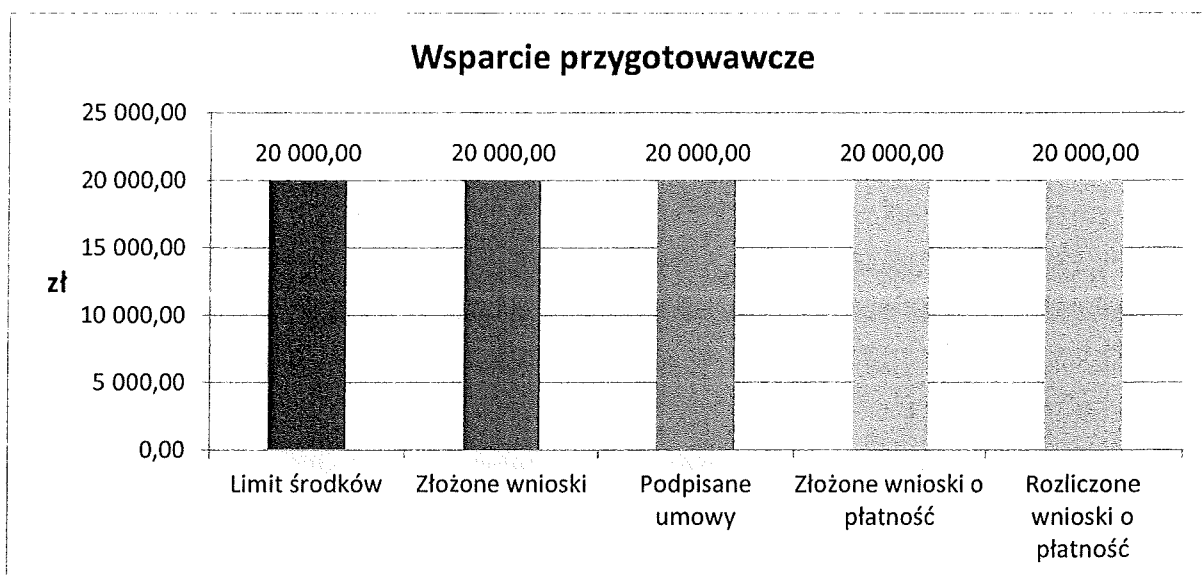
Zawarcie umowy ramowej umożliwi lokalnym grupom działania ogłaszanie naborów wniosków na realizację operacji w ramach LSR.

V. Opis działań dla których rozpoczęto proces wdrażania.

1. Wsparcie przygotowawcze

Działanie „Wsparcie przygotowawcze” miało za zadanie posłużyć wypracowaniu mechanizmów współpracy i włączania lokalnych społeczności w celu przygotowania i opracowania projektu Lokalnej Strategii Rozwoju (LSR).

W roku 2016 został złożony 1 wniosek przez Rybacką Lokalną Grupę Działania „Roztocze” na kwotę **20 000,00 zł**. Jego weryfikacja zakończyła się pozytywnie. W styczniu 2017 r. została podpisana umowa o dofinansowanie. Strona umowy złożyła wniosek o płatność, którego weryfikacja została zakończona. Wypłacono środki finansowe w formie refundacji kosztów.



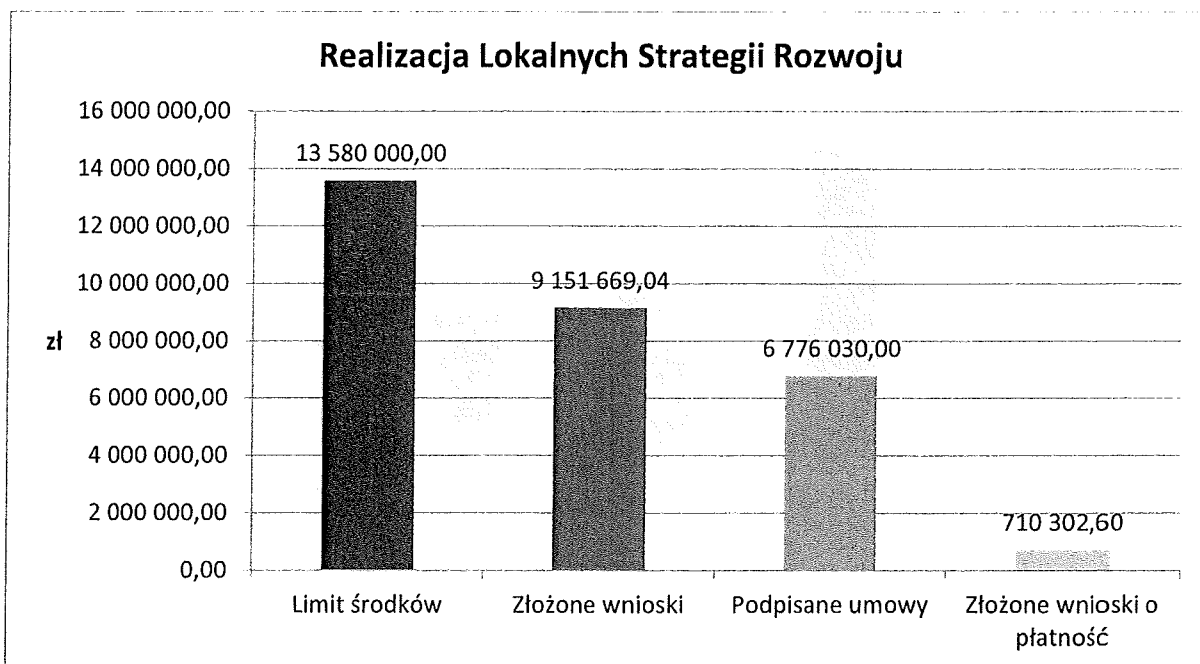
Rys.2 Wsparcie przygotowawcze

2. Realizacja lokalnych strategii rozwoju kierowanych przez społeczność.

Pomoc finansowa na realizację operacji w ramach wyżej wymienionego działania jest przyznawana na realizację następujących celów:

- a) Podnoszenie wartości produktów, tworzenie miejsc pracy, zachęcanie młodych ludzi i propagowanie innowacji na wszystkich etapach łańcucha dostaw produktów w sektorze rybołówstwa i akwakultury.
- b) Wspieranie zróżnicowania działalności w ramach rybołówstwa przemysłowego i poza nim, wspieranie uczenia się przez całe życie i tworzenie miejsc pracy na obszarach rybackich;
- c) Wspieranie i wykorzystywanie atutów środowiska na obszarach rybackich i akwakultury, w tym działania na rzecz łagodzenia zmian klimatu
- d) Propagowanie dobrostanu społecznego i dziedzictwa kulturowego na obszarach rybackich i obszarach akwakultury w tym dziedzictwa kulturowego rybołówstwa i akwakultury oraz morskiego dziedzictwa kulturowego
- e) Powierzenie społecznościom rybackim ważniejszej roli w rozwoju lokalnym oraz zarządzaniu lokalnymi zasobami rybołówstwa i działalnością morską;

W wyniku przeprowadzonych w 2017 i 2018 roku naborów wniosków o przyznanie pomocy przez Lokalne Grupy Rybackie (LGR) realizujące zapisy zawarte w Lokalnych Strategiach Rozwoju (LSR) do Samorządu Województwa Podkarpackiego do dnia 30.06.2018 roku wpłynęło **52 wnioski o przyznanie pomocy na kwotę 9 151 669,04 zł** w ramach ww. działań. W wyniku oceny złożonych wniosków podpisano **35 umów o dofinansowanie na kwotę 6 776 030,00 zł**. Ponadto do Samorządu Województwa wpłynęły **3 wnioski o płatność na kwotę 710 302,60 zł**.



Rys.3 Realizacja Lokalnych Strategii Rozwoju

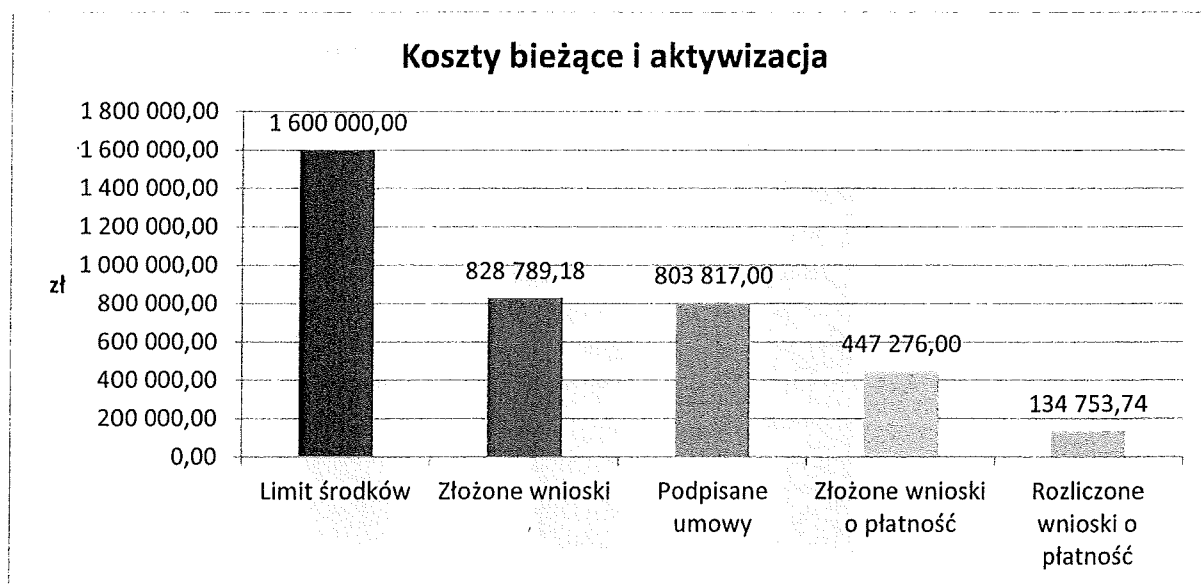
3. Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji.

Zawarcie umowy ramowej umożliwia LGR wsparcie bieżącego funkcjonowania Lokalnych Grup Rybackich i ich biur zapewniając sprawną i efektywną pracę oraz doskonalenie zawodowe osób uczestniczących w realizacji Lokalnych Strategii Rozwoju. LGR-y złożyły **6 wniosków** o dofinansowanie na łączną kwotę **828 789,18 zł**, w tym na rok 2016 - **139 819,52 zł**, na rok 2017 - **392 106,66 zł** oraz na rok 2018 - **296 863,00 zł**.

Po zakończonej weryfikacji wniosków w styczniu i lutym 2017 r. zostały podpisane 4 umowy na łączną kwotę **507 060,00 zł** w tym na rok 2016 kwota **134 028,00 zł** oraz na rok 2017 kwota **372 232,00 zł**. W ramach umów dotyczących roku 2017 wypłacono zaliczki w wysokości **323 531,00 zł**.

Natomiast w ramach umów dotyczących roku 2016 zostały złożone 2 wnioski o płatność na kwotę **134 828,00 zł**. Weryfikacja ww. wniosków o płatność została zakończona, wystawiono zlecenia płatności, wypłacono środki w kwocie **134 753,74 zł**.

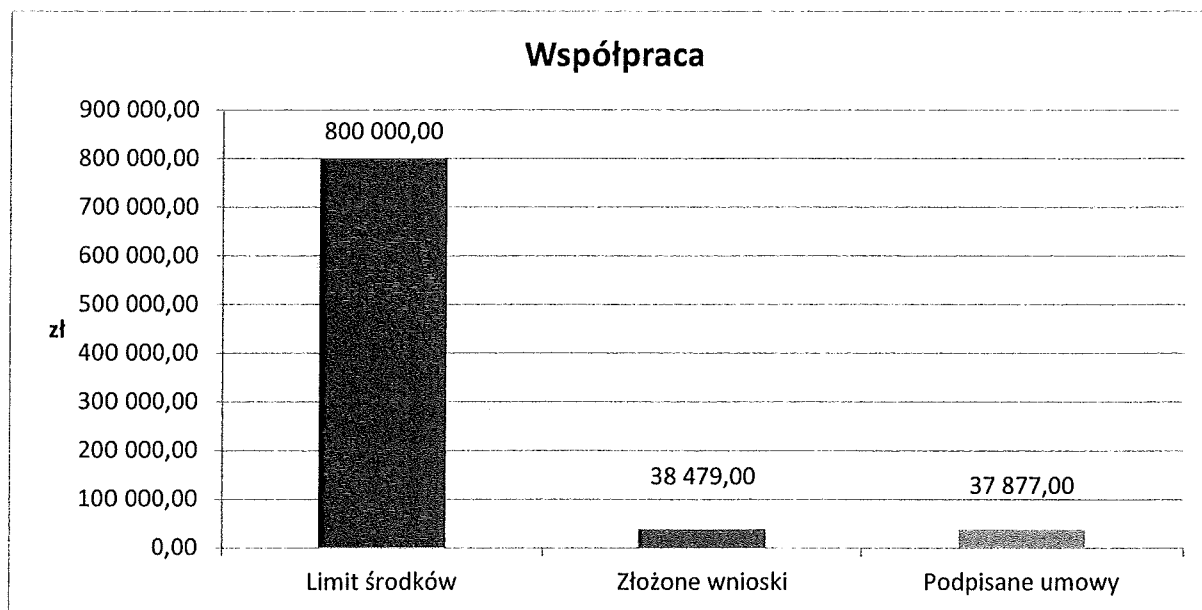
Weryfikacja 2 wniosków o dofinansowanie złożonych na wsparcie Kosztów bieżących i aktywizacji na 2018 rok została zakończona, w miesiącach marzec i kwiecień bieżącego roku podpisano umowy na kwotę **296 757,00 zł**.



Rys.4 Koszty bieżące i aktywizacja

4. Działania prowadzone w ramach współpracy Lokalnych Grup Rybackich

Końcem 2017 roku do SW Podkarpackiego wpłynęły 2 wnioski o przyznanie pomocy w ramach Współpracy LGR na kwotę 38 479,00 zł. Zakończono weryfikację tych wniosków, podpisano umowy na kwotę 38 479,00 zł.



Rys.5 Działania prowadzone w ramach współpracy lokalnych grup rybackich

VI. Planowane nabory:

Rybacka Lokalna Grupa Działania „Roztocze” w II półroczu 2018 roku nie planuje ogłaszać naborów wniosków.

Stowarzyszenie „Lokalna Grupa Rybacka Puszczy Sandomierskiej” w II półroczu 2018 roku nie planuje ogłaszać naborów wniosków.

Informacja o stanie realizacji projektów przewidzianych do finansowania ze środków Banku Światowego w ramach Projektu ochrony przeciwpowodziowej w dorzeczu Odry i Wisły.



Fot. Zmodernizowany odcinek – początek inwestycji km 5-950 granica z województw podkarpackiego i świętokrzyskiego

Sierpień 2018 r.

I. Stan zaawansowania zadania wg stanu na koniec sierpnia 2018 r.

Podkomponent 3.B.3. Ochrona przeciwpowodziowa Tarnobrzegu – zadanie 1 (Wisła etap 1)

„*Wisła - etap 1 - rozbudowa prawego wału rzeki Wisły w km 5+950 - 15+819 na odcinku od Tarnobrzega (Skalna Góra) do Koćmierzowa (granica woj. podkarpackiego i świętokrzyskiego)*”. Szacunkowa wartość robót budowlanych 42 mln zł.

Marzec 2011 r.

- Zapewnienie finansowania ze środków budżetu państwa na opracowanie dokumentacji projektowej
- Sporządzenie specyfikacji istotnych warunków zamówienia na wyłonienie wykonawcy prac projektowych

Kwiecień 2011 r. - wszczęcie postępowania przetargowego na wyłonienie wykonawcy prac projektowych

Czerwiec 2011 r.

- Udzielenie Dyrektorowi PZMiUW w Rzeszowie upoważnienia do zaciągnięcia zobowiązań
- Wyłonienie wykonawcy prac projektowych

Lipiec 2011 – podpisanie umowy na opracowanie dokumentacji projektowej z firmą firma DERING z Gdyni

Październik - Grudzień 2011 r.

- Wykonanie prac przedprojektowych
- Złożenie do RDOS wniosku o wydanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach zgody na realizację inwestycji

Grudzień 2012 r. - wykonanie prac projektowych (w tym . min Projektu budowlanego i wykonawczego, operatu wodnoprawnego)

Wrzesień 2013 r. – uzyskanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach zgody na realizację przedsięwzięcia

Październik 2013 r. – złożenie wniosku o wydanie pozwolenia wodnoprawnego

Luty 2014 r. – uzyskanie pozwolenia wodnoprawnego

Sierpień 2014 r. złożenie wniosku o wydanie pozwolenia na realizację inwestycji

Styczeń 2015 r. – uzyskanie prawomocnego pozwolenia na realizację inwestycji

Czerwiec 2015 r. – zabezpieczenie części środków finansowych na wypłatę odszkodowań za zajęte grunty pod inwestycję.

Sierpień 2015 r. – listopad 2015 r. – przeprowadzenie I etapu procedury dokonywania wypłat odszkodowań za zajęte grunty pod inwestycję (dla nieruchomości o uregulowanych stanach prawnych)

Wrzesień 2015 r. – Uzyskanie przez Województwo Podkarpackie pozytywnej opinii dotyczącej możliwości finansowania zadania ze środków banku Światowego

Październik 2015 r. - Zlecenie przez Biuro Koordynacji Projektu (BKP) firmie konsultingowej Grontmij wykonania opracowania pn: Plan Zarządzania Środowiskiem.

Listopad 2015 r. – Wystąpienie z wnioskiem o zapewnienie finansowania do Ministra Finansów

Grudzień 2015 r.

- Uzyskanie odpowiedzi na wniosek j/w w sprawie niemożności uzyskania stosownego zapewnienia finansowania z uwagi na brak ostatecznego montażu finansowego dla całego Projektu oraz nieuchwalenie ustawy budżetowej na 2016 rok (pismo znak: DUSKŻiZK-WPRZS.863.114.2015 z dnia 23.12.2015 r.)
- Skierowanie wniosku do Wojewody Podkarpackiego o ustalenie wysokości odszkodowań dla II etapu procedury wypłat za nieruchomości o nieuregulowanych stanach prawnych
- Sporządzenie specyfikacji istotnych warunków zamówienia na wyłonienie wykonawcy robót budowlano-montażowych

Styczeń 2016 r. - wystąpienie z prośbą o zapewnienie w latach 2016-2017 środków finansowych z NFOŚiGW lub rezerwy celowej budżetu państwa w kwocie 42 mln zł z uwagi na pilną konieczność rozpoczęcia robót budowlano – montażowych.

Marzec 2016 r.

- Przekazanie do BKP przez firmę konsultingową Grontmij Planu Zarządzania Środowiskiem celem uzyskania akceptacji Banku Światowego (tzw. No Objection – NO).

W związku z faktem, że przedmiotowy PZŚ jest zlecony przez BKP Wrocław Tut. Zarząd nie ma wpływu na terminowość wykonania tego zamówienia. PZMIUW oczekuje na NO dla PZŚ, a po uzyskaniu tej akceptacji rozpocznie się proces upublicznienia zakończony debatą. Po wskazanych czynnościach koniecznym jest uzyskanie ponownie NO Banku Światowego.

- Przesłanie do BKP specyfikacji istotnych warunków zamówienia na wyłonienie wykonawcy robót budowlano-montażowych
- Odpowiedź Ministra Środowiska, na pismo w sprawie zabezpieczenia środków finansowych w wysokości 42 mln zł w latach 2016-2017 wskazujące na konieczność sporządzenia jednostkowych montażu finansowych w ramach *Projektu ochrony przeciwpowodziowej w dorzeczu Odry i Wisły*, co będzie możliwe dopiero po podpisaniu umowy z Bankiem Rozwoju Rady Europy oraz ustaleniu i akceptacji zasad finansowania zadań przez Ministerstwo Finansów.
- Spotkanie w siedzibie MSWiA Skarbników Województw poświęcone kwestii zapewnienia finansowania. Na spotkaniu podniesiono konieczność jak najszybszego wypracowania wzoru porozumienia, które regulowałoby kwestie przekazywania środków finansowych na realizację zadań z zakresu administracji rządowej przez samorządy w ramach *Projektu*.

Kwiecień 2016 r.

- Trwały prace nad wprowadzeniem kolejnych zmian do treści Specyfikacji Istotnych Warunków Zamówienia niezbędnych zmian wynikających z rządowego projektu Ustawy o zmianie Ustawy Prawo Zamówień Publicznych, mającego na celu implementację przepisów Dyrektyw Parlamentu Europejskiego i Rady (nr. 2014/24/UE z dnia 26 lutego 2014 oraz 2014/25/UE z dnia 26 lutego 2014). Wprowadzenie przedmiotowych modyfikacji jest konieczne ponieważ biorąc pod uwagę zaawansowany stan prac legislacyjnych dotyczących przedmiotowego projektu ustawy oraz nieodległego terminu wejścia w życie w/w ustawy można przypuszczać, (w związku z brakiem Planu Zarządzania Środowiskiem oraz decyzji o zapewnieniu finansowania), że wszczęcie postępowania nastąpi pod rządami nowych przepisów ustawy Prawo Zamówień Publicznych.
- Zgodnie z prośbą Dyrektora Projektu ochrony przeciwpowodziowej w dorzeczu Odry i Wisły skierowaną pismem z dnia 25 kwietnia 2016 r. PZMIUW w Rzeszowie w dniu 28 kwietnia opracował i przesłał do BKP we Wrocławiu propozycję *Planu wydatków Projektu ochrony przeciwpowodziowej w dorzeczu Odry i Wisły* na lata 2017-2022 w zakresie komponentów, w których ujęte są projekty planowane do realizacji przez tut.. Zarząd.

Maj 2016 r.

- Skierowanie przez PZMIUW wniosku do Urzędu Marszałkowskiego o udzielenie przez Zarząd Województwa Podkarpackiego Dyrektorowi Jednostki upoważnienia do zaciągania zobowiązań obciążających przyszłe lata budżetowe. Upoważnienie to niezbędne będzie dla przeprowadzenia postępowań przetargowych w celu wyłonienia Konsultanta Wsparcia Technicznego oraz wykonawcy robót budowlano – montażowych dla projektu *Wisła – etap 1*, dla których zawarcie kontraktów ma nastąpić jeszcze w IV kwartale b.r.
- Prowadzenie wypłaty odszkodowań za zajęte grunty pod inwestycję
- PZMIUW w Rzeszowie w dniu 16.05.2016 r. zakończył (dla zadania Wisła I) prace nad specyfikacją istotnych warunków zamówienia (SIWZ) z uwzględnieniem uchwalonej przez Sejm RP w dniu 13.05.2016 r. ustawy o zmianie ustawy – Prawo zamówień publicznych (Pzp). Przedmiotowa specyfikacja została przesłana do BKP w dniu 16.05.2016 r. Równocześnie z przesłaniem SIWZ zastrzeżono możliwość ewentualnej modyfikacji zapisów w przypadku wniesienia poprawek na dalszym etapie procesu legislacyjnego.
- Plan Zarządzania Środowiskiem (PZŚ) został zaakceptowany i przesłany do BKP przez JRP w dniu 30.05.2016 r., natomiast w dniu 31.05.2016 r. przedmiotowy dokument został przesłany przez BKP do Banku Światowego celem uzyskania NO. Aktualnie JRP oczekuje na pierwsze NO dla PZŚ.

Czerwiec 2016 r.

- Na podstawie decyzji wydawanych przez Wojewodę Podkarpackiego PZMIUW prowadzi wypłatę odszkodowań w przypadkach, dla których uregulowano stan prawny nieruchomości, dla

pozostałych przypadków są składane wnioski do depozytu sądowego. Od momentu uzyskania prawomocnej decyzji o pozwoleniu na realizację inwestycji dokonano wypłaty odszkodowań dla ok. 72% działek.

- W dniu 14.06.2016 r. JRP zaakceptowała opracowany przez firmę Sweco (przed zmianą firma Grontmij) Plan pozyskania nieruchomości i przesiedleń tzw. RAP dla przedmiotowego zadania.
- W dniu 09.06.2016 r. Senat RP wprowadził 120 poprawek do ustawy o zmianie ustawy Prawo Zamówień Publicznych. PZMiUW przeprowadził analizę uchwalonych przez Senat poprawek oraz zakresu ich zastosowania do SIWZ. W dniu 24.06.2016 r. JRP przesłała do BKP finalną wersję SIWZ celem uzyskania NO „no objection” BŚ
- W dniu 24.06.2016 r. JRP otrzymała informację, że PZŚ dla zadania Wisła etap 1 uzyskał klauzulę NO. Wobec tego z dniem 28.06.2016 r. rozpoczęto proces podania dokumentu do publicznej wiadomości. Okres upublicznienia dokumentu to 28.06.2016-12.07.2016r.

Lipiec 2016 r.

- Publikacja draftu PZŚ zakończyła się w dniu 12.07.2016 r., w tym dniu również zorganizowano debatę podsumowującą przedmiotową publikację. Debatę odbyła się w siedzibie Urzędu Miasta Tarnobrzeg, a zgłoszone wnioski i pytania zainteresowanych stron zostały zamieszczone w raporcie finalizującym proces upublicznienia.
- Po zakończonym procesie upublicznienia PZŚ został ponownie przekazany do BŚ celem uzyskania ostatecznej klauzuli NO.
- W dalszym ciągu trwa proces wypłaty odszkodowań oraz składania wniosków do sądu na podstawie decyzji Wojewody Podkarpackiego.
- Procedury Banku Światowego zakładają, że dla wszystkich przetargów planowanych do realizacji w ramach Projektu w trybie NCB (krajowy przetarg nieograniczony) stosowane będą jednolite standardowe dokumenty przetargowe. Wobec powyższego zaistniała konieczność dokonania uzgodnień treści dokumentów przetargowych z innymi Jednostkami Realizującymi Projekt.
- W dniu 19 lipca 2016 r. draft Planu pozyskania nieruchomości i przesiedleń (RAP) został przesłany do Banku Światowego celem uzyskania No Objection

Sierpień 2016 r.

- W dniu 03 sierpnia JRP otrzymała informację, że PZŚ uzyskał ponownie NO
- Uzgodniona z innymi Jednostkami Realizującymi Projekt dokumentacja przetargowa została przesłana do BKP celem weryfikacji i uzyskania akceptacji co jej treści. W dniu 12.08.2016 r. przedmiotowa dokumentacja została przesłana przez BKP do BŚ celem uzyskania NO.
- W dniu 19 sierpnia JRP otrzymała informację, że dokumentacja przetargowa uzyskała NO
- W dalszym ciągu trwa proces wypłaty odszkodowań oraz składania wniosków do sądu na podstawie decyzji Wojewody Podkarpackiego. Do dnia 31 sierpnia 2016 r. Urząd Wojewódzki wydał decyzje dla wszystkich działek (64 decyzje, 84 działki)

Wrzesień 2016 r.

- 02.09.2016 r. wszczęcie postępowania przetargowego na wyłonienie wykonawcy robót budowlanych
- W dalszym ciągu trwa proces wypłaty odszkodowań oraz składania wniosków do sądu na podstawie decyzji Wojewody Podkarpackiego.
- W związku z dużym zainteresowaniem przetargiem na wyłonienie wykonawcy robót trwają prace związane z udzielaniem odpowiedzi na pytania oferentów
- W dniu 26.09.2016 r. draft dokumentu RAP (Plan przesiedleń) został wstępnie zaakceptowany przez BŚ, w związku z tym w dniu 30.09.2016 r. rozpoczęto publikację dokumentu

Październik 2016 r.

- Okres upublicznienia draftu dokumentu RAP to 30.09-21.10.2016 r. W dniu 24.10.2016 r. w Urzędzie Miasta Tarnobrzeg odbyła się debata podsumowująca publikację przedmiotowego dokumentu.
- Publikacja odpowiedzi na zapytania oferentów w związku z przetargiem na wyłonienie Wykonawcy robót budowlano – montażowych nastąpiła kolejno w dniach: 04.10.2016 r., 11.10.2016 r., oraz 21.10.2016 r.

Listopad 2016 r.

- 02.11.2016 r. - publikacja ostatniej tury odpowiedzi na zapytania oferentów w związku z przetargiem na wyłonienie Wykonawcy robót budowlano – montażowych oraz przesunięcie terminu otwarcia ofert na dzień 16.11.2016 r.
- Trwa przygotowanie raportu z konsultacji społecznych, podsumowujących publikację draftu dokumentu RAP. Raport w dwóch wersjach językowych wraz z ostateczną wersją dokumentu RAP zostanie przesłany do BŚ celem uzyskania NO (No objection)
- W dniu 16.11.2016 r. nastąpiło otwarcie ofert w toczącym się postępowaniu przetargowym na wyłonienie wykonawcy robót budowlanych
- 21.11.2016 r. dokument RAP uzyskał klauzulę NO oraz został opublikowany na stronie internetowej PZMIUW w Rzeszowie
- Trwa faza końcowa wypłat odszkodowań dla byłych właścicieli nieruchomości, które zostały przejęte na rzecz Skarbu Państwa w związku z planowaną realizacją przedmiotowej inwestycji.

Grudzień 2016 r.

- Proces wypłaty rekompensat dla byłych właścicieli nieruchomości został zakończony
- W dniu 07.12.2016 r. odbyło się spotkanie z przedstawicielami Banku Światowego z zakresu pozyskiwania nieruchomości na cele inwestycyjne oraz planu przesiedleń. Na spotkaniu JRP wspólnie z Konsultantem (firma SWECO) omówiła zgodność podjętych działań z polityką OP 4.12 oraz zaleceniami RAP.
- W dniu 14.12.2016 r. został rozstrzygnięty przetarg na wyłonienie wykonawcy robót budowlanych
- Z dniem 28.12.2016 r. decyzja o wyborze wykonawcy robót stała się prawomocna, zatem w dniu 29.12.2016 r. PZMIUW podpisał umowę z wykonawcą kontraktu 3B.3. Przedsięwzięcie realizować będzie konsorcjum firm: Lider: Zakład Usług Wodno-Melioracyjnych i Rekultywacji Sp.j. Mieczysław Siemaszek i Antoni Gancarz z siedzibą w Sandomierzu, Partner: DABI SM Budny Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością Sp.k., z siedzibą w Ligocie, Zakład Zadrzewień Zieleni i Rekultywacji Sp. z o.o. z siedzibą w Tarnobrzegu.
- W dniu 29.12.2016 r. PZMIUW wystąpił do BKP z wnioskiem o uruchomienie środków przeznaczonych na wypłatę zaliczki oraz uregulowanie płatności na I kwartał 2017 r.

Styczeń 2017 r.

- W dniu 20.01.2017 r. PZMIUW przekazał wyłonionemu Wykonawcy Plac Budowy. Roboty budowlane zostały rozpoczęte.

Luty 2017 r.

- Trwają roboty budowlane, które zostały rozpoczęte jednocześnie na dwóch frontach robót. Planowany termin zakończenia robót, w przypadku sprzyjających warunków pogodowych, to grudzień 2017 r.

Marzec 2017r.

- W dniu 14.03.2017 r. została zawarta Umowa Nr ŚR/3111/4/2/2017 pomiędzy Wojewodą Podkarpackim, a Województwem Podkarpackim o udzielenie dotacji celowej na kwotę 3 407 378 zł na realizację zadania "Wisła - etap 1...".
- W dniu 15 marca 2017 r. został zawarty Aneks nr 1 do Umowy z Wykonawcą robót budowlanych NR 162.JRP.2016 z dnia 29 grudnia 2016r. Przedmiotowy aneks dotyczy min.: zamiany Przedstawiciela Wykonawcy, aktualizacji danych Zamawiającego, zmiany harmonogramu realizacji inwestycji i harmonogramu płatności.
- W dniu 15.03.2017 r. PZMiUW w Rzeszowie wystąpił do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego z wnioskiem nr 1 o przekazanie dotacji celowej na kwotę 1 928 480,28 zł, z tego: 1 574 177,98 zł – zaliczka, 354 302,30 zł – zapłata za roboty wykonane w miesiącu styczniu b.r. uwzględniająca rozliczenie udzielonej zaliczki.
- W dniu 20.03.2017 r. na konto PZMiUW w Rzeszowie wpłynęła kwota w wysokości 1 928 480,28 zł, która jeszcze w tym samym dniu została przekazana na konto Wykonawcy robót.

- W dniu 31.03.2017 r. PZMiUW w Rzeszowie wystąpił do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego z wnioskiem nr 2 o przekazanie dotacji celowej na kwotę 538 687,21 zł jako zapłatę za roboty wykonane w miesiącu lutym b.r. uwzględniającą rozliczenie udzielonej zaliczki.

Kwiecień 2017r.

- W dniu 11.04.2017r. PZMiUW w Rzeszowie wystąpił do Biura Koordynacji Projektu o uruchomienie środków w kwocie 10 316 599,00 zł na II kwartał 2017r. dla wykonawcy robót.

Maj 2017r.

- W dniu 19.05.2017r. Minister Rozwoju i Finansów uruchomił drugą transzę środków w kwocie 10 316 599,00 zł pożyczki Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju - Decyzja znak: MF/WM4.4143.3.34.2017.MF.1228 z dnia 19.05.2017r.

Czerwiec 2017r.

- W dniu 22.06.2017r. PZMiUW w Rzeszowie wystąpił do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego z wnioskiem nr 4 o przekazanie dotacji celowej na kwotę 3 163 582,38 zł jako zapłatę za roboty wykonane w miesiącu kwietniu b.r. uwzględniającą rozliczenie udzielonej zaliczki.
- W dniu 24.06.2017 r. został zawarty Aneks nr 2 do umowy Nr ŚR/3111/4/2017 z dnia 14 marca 2017 r. o udzielenie dotacji celowej na realizację zadania Wisła – etap 1.
- W dniu 28.06.2017r. został zawarty Aneks nr 2 z dnia 28.06.2017r. do Umowy z Wykonawcą robót budowlanych NR 162.JRP.2016 z dnia 29.12.2016r. Przedmiotowy aneks dotyczy min.: wprowadzenia robót zamiennych, zmiana wstępnego wynagrodzenia Wykonawcy, zmiany harmonogramu realizacji inwestycji i harmonogramu płatności.

Lipiec 2017r.

- W dniu 12.07.2017r. PZMiUW w Rzeszowie wystąpił do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego z wnioskiem w sprawie wprowadzenia zmian w Umowie Nr ŚR/3111/4/2017 z dnia 14 marca 2017 r. o udzielenie dotacji celowej na realizację zadania Wisła – etap 1.
- W dniu 18.07.2017r. PZMiUW w Rzeszowie wystąpił do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego z wnioskiem nr 5 o przekazanie dotacji celowej na kwotę 2 901 918,91 zł jako zapłatę za roboty wykonane w miesiącu maju b.r. uwzględniającą rozliczenie udzielonej zaliczki.
- W dniu 27.07.2017r. PZMiUW w Rzeszowie przekazał do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego 2 egz. zaparafowanego Aneksu nr 3 umowy Nr ŚR/3111/4/2017 z dnia 14 marca 2017 r. o udzielenie dotacji celowej na realizację zadania Wisła – etap 1 oraz przekazano wnioski nr 6 o przekazanie dotacji celowej na kwotę 3 684 868,41 zł jako zapłatę za roboty wykonane w miesiącu czerwcu b.r.
- W dniu 31.07.2017r. PZMiUW w Rzeszowie wystąpił do Biura Koordynacji Projektów z wnioskiem o uruchomienie środków finansowych na III kwartał 2017r. z Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju.
- W dniu 31.07.2017r. został zawarty Aneks nr 3 do umowy Nr ŚR/3111/4/2017 z dnia 14 marca 2017r. o udzielenie dotacji celowej na realizację zadania Wisła – etap 1.

Sierpień 2017r.

- W dniu 17.08.2017r. Minister Rozwoju i Finansów uruchomił trzecią transzę środków w kwocie 10 955 098,00 zł pożyczki Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju - Decyzja znak: MF/WM4.4143.3.47.2017.MF.2412 z dnia 17.08.2017r.
- W dniu 21.08.2017r. PZMiUW w Rzeszowie wystąpił do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego z wnioskiem w sprawie wprowadzenia zmian w Umowie Nr ŚR/3111/4/2017 z dnia 14 marca 2017 r. o udzielenie dotacji celowej na realizację zadania Wisła – etap 1.

Wrzesień 2017 r.

- 6 września 2017 r. PZMiUW w Rzeszowie wystąpił do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego z wnioskiem nr 7 o przekazanie dotacji celowej na kwotę 4 025 742,33 zł jako zapłatę za roboty wykonane w miesiącu lipcu b.r.
- 15 września 2017 r. zawarto Aneks nr 4 do Nr ŚR/3111/4/2017 z dnia 14 marca 2017 r. u udzielenie dotacji celowej na realizację zadania Wisła – etap 1.

- Zaawansowanie rzeczowe kontraktu na koniec miesiąca września (na podstawie zatwierdzonego PŚP) **60,80%**

Październik 2017 r.

- 11 października 2017 r. został zawarty Aneks nr 3 do Umowy z Wykonawcą robót budowlanych NR 162.JRP.2016 z dnia 29.12.2016r. Przedmiotowy aneks dotyczy min.: zmiany szczegółowego harmonogramu realizacji i harmonogramu płatności, aktualizacja kosztorysu, zmiana kwoty kontraktowej. Wartość całkowita ulega zmianie: z kwoty: 25 578 071,24 zł netto, 31 461 027,62 zł brutto, na kwotę: 24 613 716,35 zł netto, 30 274 871,11 zł brutto.
- 12 października 2017 r. PZMiUW w Rzeszowie wystąpił do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego z wnioskiem nr 8 o przekazanie dotacji celowej na kwotę 2 236 088,67 zł jako zapłatę za roboty wykonane w miesiącu sierpniu b.r.
- 25 października 2017 r. nastąpiła zapłata dla Wykonawcy za roboty zrealizowane w miesiącu sierpniu 2017 r.
- Zaawansowanie rzeczowe kontraktu na koniec miesiąca października (na podstawie zatwierdzonego PŚP) **71,17%**

Listopad 2017 r.

- 3 listopada 2017 r. PZMiUW w Rzeszowie wystąpił do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego z wnioskiem w sprawie wprowadzenia zmian w Umowie Nr ŚR/3111/4/2017 z dnia 14 marca 2017 r. o udzielenie dotacji celowej na realizację zadania Wisła – etap 1.
- 21 listopada 2017 r. PZMiUW w Rzeszowie wystąpił do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego z wnioskiem nr 9 o przekazanie dotacji celowej na kwotę 2 420 637,66 zł jako zapłatę za roboty wykonane w miesiącu wrześniu b.r.
- 23 listopada 2017 r. PZMiUW w Rzeszowie przekazał do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego 2 egz. zaparafowanego Aneksu nr 5 do umowy Nr ŚR/3111/4/2017 z dnia 14 marca 2017 r. o udzielenie dotacji celowej na realizację zadania Wisła – etap 1.
- 24 listopada 2017 r. PZMiUW w Rzeszowie wystąpił do Biura Koordynacji Projektu z wnioskiem o korektę decyzji Ministra Rozwoju i Finansów nr MF/WM4.4143.3.47.2017.MF.2412 z dnia 17.08.2017 r. z kwoty 10 955 098,00 zł na kwotę 10 764 474,00 zł (tj. zmniejszenie o kwotę 190 624,00 zł).
- 29 listopada 2017 r. nastąpiła zapłata dla Wykonawcy za roboty zrealizowane w miesiącu wrześniu 2017 r.
- Zaawansowanie rzeczowe kontraktu na koniec miesiąca listopada (na podstawie zatwierdzonego PŚP) **80,78%**

Grudzień 2017 r.

- 6 grudnia 2017 r. PZMiUW w Rzeszowie wystąpił do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego z wnioskiem nr 10 o przekazanie dotacji celowej na kwotę 526 799,76 zł jako zapłatę za roboty wykonane w miesiącu październiku b.r.
- 8 grudnia 2017 r. został zawarty Aneks nr 4 do Umowy z Wykonawcą robót budowlanych NR 162.JRP.2016 z dnia 29.12.2016r. Przedmiotowy aneks dotyczy min.: wydłużenia terminu zakończenia realizacji kontraktu – do 28.02.2018 r., zmiany szczegółowego harmonogramu realizacji i harmonogramu płatności, aktualizacja kosztorysu, zmiana kwoty kontraktowej. Wartość całkowita ulega zmianie: z kwoty: 24 613 716,35 zł netto, 30 274 871,11 zł brutto na kwotę: 24 645 195,41 zł netto 30 313 590,35 zł brutto.
- 20 grudnia 2017 r. został zawarty Aneks nr 6 do Umowy Nr ŚR/3111/4/2017 o udzielenie dotacji celowej pomiędzy Wojewodą Podkarpackim, a Województwem Podkarpackim.
- 13 grudnia 2017 r. PZMiUW w Rzeszowie wystąpił do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego z wnioskiem nr 11 o przekazanie dotacji celowej na kwotę 2 413 829,59 zł jako zapłatę za roboty wykonane w miesiącu listopadzie b.r.
- 15 grudnia 2017 r. nastąpiła zapłata dla Wykonawcy za roboty zrealizowane w miesiącu październiku 2017 r.

- 21 grudnia 2017 r. Minister Rozwoju i Finansów wydał korektę decyzji nr F/WM4.4143.3.47.2017.MF.2412.K01 na kwotę 190 624,00 zł.
- 22 grudnia 2017 r. nastąpiła zapłata dla Wykonawcy za roboty zrealizowane w miesiącu listopadzie 2017 r.
- Zaawansowanie rzeczowe kontraktu na koniec miesiąca grudnia (na podstawie zatwierdzonego PŚP) **80,78%**

Styczeń 2018 r.

- W dniu 29.01.2018 r. Wykonawca robót budowlanych wystąpił z wnioskiem o wydłużenie terminu realizacji zadania z 28.02.2018 r. na 30.05.2018 r. oraz zmianę wartości kontraktowej z kwoty: 30 313 590,35 zł brutto na kwotę: 24 646 551,28 zł netto, 30 315 258,07 zł brutto. Aneks nr 5 został podpisany w dniu 27.02.2018 r.
- Zaawansowanie rzeczowe kontraktu na koniec miesiąca stycznia (na podstawie zatwierdzonego PŚP) **82,60%**

Luty 2018 r.

- Zaawansowanie rzeczowe kontraktu na koniec miesiąca lutego: **86,70%**

Marzec 2018 r.

- Wykonanie robót budowlanych na zadaniu „Wisła - etap 1” w końcowej fazie realizacji. Zaawansowanie rzeczowe kontraktu na koniec marca: **90,02%**

Kwiecień 2018 r.

- Wykonanie robót budowlanych na zadaniu „Wisła - etap 1” w końcowej fazie realizacji. Zaawansowanie rzeczowe kontraktu na koniec kwietnia: **95,65%**

Maj 2018 r.

- **W dniu 30 maja 2018 r. Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie - Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Rzeszowie dokonał odbioru technicznego zadania „Wisła - etap 1” (kontrakt 3B.3). Zadanie „Wisła - etap 1” jest pierwszym kontraktem na roboty budowlane zrealizowanym w ramach Projektu ochrony przeciwpowodziowej w dorzeczu Odry i Wisły.** Przedmiotowa inwestycja jest jedną z najważniejszych inwestycji na terenie miasta Tarnobrzega, która została zrealizowana przy udziale instytucji współfinansujących m.in. Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju (Bank Światowy), Bank Rozwoju Rady Europy oraz Budżet Państwa. Roboty budowlane trwały **od stycznia 2017 r. do końca maja 2018 r.** Ostatecznie wartość kontraktu robót budowlanych wyniosła **30 118 394,37 zł.**
- Trwające około 71 tygodni roboty budowlane związane z rozbudową około 10 km prawego wału rzeki Wisły zostały wykonane z uwzględnieniem okresów ochronnych wynikających z decyzji środowiskowej. W ramach inwestycji wykonano przede wszystkim podwyższenie i poszerzenie, uszczelnienie korpusu i podłoża prawego wału rzeki Wisły w km 5+950 - 15+819 oraz przebudowa przejazdów wałowych, zabezpieczenie śluz wałowych, wylotów pompowni wód deszczowych i oczyszczalni ścieków, a także budowa drogi eksploatacyjnej na brakujących odcinkach i naprawa istniejących dróg przywałowych.
- Zrealizowana inwestycja podwyższa standard jakościowy systemu ochrony przeciwpowodziowej województwa podkarpackiego i zwiększa bezpieczeństwo powodziowe na terenie miasta Tarnobrzeg dla ok. **7 800** mieszkańców zamieszkujących obszar ok. **4 846** ha.

II. Stan zaawansowania zadania wg stanu na koniec sierpnia 2018 r.

Podkomponent 3.B.2. Ochrona przeciwpowodziowa Tarnobrzegu

„Wisła Etap 2 - Rozbudowa prawego wału rzeki Wisły na dł. 13,959 km, prawego wału rzeki San na dł. 2,193 km oraz lewego wału rzeki Łęg na dł. 0,112 km, na terenie gm. Gorzyce i gm. Radomyśl nad Sanem, woj. podkarpackie” Szacunkowa wartość zadania 89,2 mln zł.

Marzec 2012 r. – zapewnienie finansowania ze środków budżetu państwa w ramach *Programu ochrony przed powodzią w dorzeczu Górnej Wisły* na opracowanie dokumentacji projektowej;

Maj 2012 r. – udzielenie Dyrektorowi PZMiUW w Rzeszowie upoważnienia do zaciągnięcia zobowiązań.

Sierpień 2012 r. sporządzenie specyfikacji istotnych warunków zamówienia na wyłonienie wykonawcy prac projektowych

Wrzesień 2012 r. - wszczęcie postępowania przetargowego na wyłonienie wykonawcy prac projektowych

Październik 2012 r. wyłonienie wykonawcy prac projektowych

Listopad 2012 – podpisanie umowy na opracowanie dokumentacji projektowej z firmą KV Projekty Inżynieryjne i Architektoniczne z Warszawy

Grudzień 2012 r. – wykonanie prac przedprojektowych

Kwiecień 2013 r.– złożenie do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Rzeszowie (RDOŚ) wniosku o wydanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach zgody na realizację inwestycji

Maj 2013 r. – nałożenie przez RDOŚ obowiązku sporządzenia Raportu o oddziaływaniu na środowisko i niezwłoczne przystąpienie do prac nad w/w dokumentem.

Sierpień - październik 2014 r. – wykonanie prac projektowych (w tym . min Projektu budowlanego i wykonawczego, operatu wodnoprawnego)

Lipiec 2014 r. – złożenie do RDOŚ opracowanego Raportu o oddziaływaniu na środowisko (po trwającej 1 rok inwentaryzacji przyrodniczej)

Luty 2015 r. – kwiecień 2016 r. – składanie wyjaśnień do RDOŚ w związku z uwagami do Raportu o oddziaływaniu na środowisko (m.in. uwagi organizacji ekologicznych)

Wrzesień 2015 r. – zawarcie umowy pożyczki pomiędzy Rzeczpospolitą Polską z Międzynarodowym Bankiem Odbudowy i Rozwoju na realizację *Projektu ochrony przeciwpowodziowej w dorzeczu Odry i Wisły*. W grupie zadań przewidzianych do sfinansowania w ramach *Projektu* zostało ujęte zadanie *Wisła Etap 2*

Kwiecień 2016 r.

- Opracowano i przesłano do BKP we Wrocławiu propozycję *Planu wydatków Projektu ochrony przeciwpowodziowej w dorzeczu Odry i Wisły* na lata 2016-2017 dla przedmiotowego zadania
- PZMiUW w Rzeszowie w dniu 28.04.2016 r. opracował i przesłał do BKP we Wrocławiu propozycję *Planu wydatków w Projektu ochrony przeciwpowodziowej w dorzeczu Odry i Wisły* na lata 2017-2022 w zakresie komponentów, w których ujęte są projekty planowane do realizacji przez tut. Zarząd.

W związku z dużym zainteresowaniem pozarządowych organizacji przyrodniczych, oraz z uwagi na spodziewane odwołania od treści decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach PZMiUW podjął n/w czynności:

- zorganizowano spotkanie z przedstawicielami RDOŚ w Rzeszowie w celu uzgodnienia ostatecznych wymagań przyrodników oraz sposobu rozwiązania mogących pojawić się w tym obszarze konfliktów
- podjęto rozmowy z przedstawicielem Klubu Gaja (organizacji która przystąpiła na prawach strony do prowadzonego postępowania o wydanie decyzji środowiskowej), podczas których uzgodniono wspólne stanowisko w zakresie wszystkich uwag wniesionych przez w/w Stowarzyszenie
- zorganizowano spotkanie z przedstawicielem Towarzystwa Ochrony Przyrody, podczas którego zostały uzgodnione wszystkie uwagi wniesione przez w/w Towarzystwo, jak również wypracowane zostało wspólne stanowisko dotyczące zakresu dodatkowych uwag, które miały stać się przedmiotem odwołania od decyzji środowiskowej.

Powyższe uzgodnienia z organizacjami przyrodniczymi wymagają wniesienia dodatkowych rozwiązań projektowych do opracowanej dokumentacji technicznej, które zostaną przekazane do Jednostki Projektowej. Natomiast uzgodnione rozwiązania w obszarze treści decyzji środowiskowej zostaną zgłoszone do RDOŚ.

Maj 2016 r.

- Dokonanie przez PZMiUW zgłoszenia do RDOŚ wypracowanego, z organizacjami przyrodniczymi, wspólnego stanowiska w zakresie treści decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach. Zgodnie z

informacjami uzyskanymi z RDOŚ termin rozpoczęcia procedury podania do publicznej wiadomości informacji o wydaniu decyzji oraz udziale społeczeństwa planowany jest do 31.05.2016r.

Czerwiec 2016 r.

- RDOŚ obwieszczeniem z dnia 6 czerwca 2016 r., poinformował o uruchomieniu udziału społeczeństwa w dniach 14 czerwca – 4 lipca 2016 r., w ramach trwającego postępowania o wydanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach.
- Jednocześnie w dniu 06.06.2016 r., RDOŚ przekazał zgromadzoną w toku postępowania dokumentację do Państwowego Inspektora Sanitarnego w celu wydania opinii dotyczącej warunków realizacji ww. przedsięwzięcia.
- JRP przygotowała zakres zmian rozwiązań technicznych, na podstawie których należy zaktualizować projekt budowlany, a które wynikają z przeprowadzonych w miesiącu maju 2016 negocjacji z organizacjami przyrodniczymi.
- JRP w dniu 15.06.2016r. wystąpiła do hiszpańskiej firmy KV (autora projektu) z informacją o potrzebie dokonania ww. zmian

Lipiec 2016 r.

- W okresie 12.07.2016-02.08.2016 r. trwała publikacja obwieszczenia RDOŚ o zgromadzeniu materiału niezbędnego do wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach,
- Przygotowanie przetargu w związku z aktualizacją projektu budowlanego i wykonawczego

Sierpień 2016 r.

- W okresie 12.07.2016-02.08.2016 r. trwała publikacja obwieszczenia RDOŚ
- Przeprowadzenie postępowania przetargowego na wyłonienie Jednostki Projektowej dla aktualizacji dokumentacji technicznej, wyłonienie Jednostki Projektowej

Wrzesień 2016 r.

- RDOŚ wydał decyzję o środowiskowych uwarunkowaniach przedsięwzięcia
- Przygotowanie wniosku o wydanie decyzji o pozwoleniu wodnoprawnym (niezbędnym załącznikiem do złożenia przedmiotowego wniosku jest prawomocna decyzja o środowiskowych uwarunkowaniach)

Październik 2016 r.

- Zakończenie prac związanych z aktualizacją dokumentacji projektowej
- W dniu 12.10.2016 r. decyzja o środowiskowych uwarunkowaniach stała się ostateczna

Listopad 2016 r.

- W dniu 04.11.2016 r. złożono wniosek o wydanie decyzji o pozwoleniu wodnoprawnym
- Trwa weryfikacja przekazanej zaktualizowanej dokumentacji projektowej

Grudzień 2016 r.

- RDOŚ 28 grudnia 2016 r. wydał postanowienie o sprostowaniu oczywistej omyłki pisarskiej w decyzji środowiskowej wydanej 7 września 2016 r (omyłka dotyczyła pominięcia 3 numerów działek)

Styczeń 2017 r.

- Dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Krakowie w dniu 26 stycznia 2017 r. wydał decyzję o pozwoleniu wodnoprawnym.

Marzec 2017r.

- Decyzja udzielająca pozwolenia wodnoprawnego z dnia 26 stycznia 2017r. znak: ZU-430-38/16 stała się ostateczna w dniu 1 marca 2017 r.
- W dniu 17 marca 2017 r. PZMiUW w Rzeszowie zawarł Umowę Nr 9.JRP.2017 na wykonanie opracowania Planu Zarządzania Środowiskiem. Planowany termin uzyskania „No objection” Banku Światowego do 22 września 2017 r.
- W dniu 17 marca 2017 r. PZMiUW w Rzeszowie zawarł Umowę Nr 10.JRP.2017 na wykonanie opracowania Planu pozyskania nieruchomości i przesiedleń. Planowany termin uzyskania „No objection” Banku Światowego do 31 sierpnia 2017 r.

Kwiecień 2017r.

- W dniu 21.04.2017r. PZMiUW w Rzeszowie złożył do Wojewody Podkarpackiego wniosek o wydanie decyzji o pozwoleniu na realizację inwestycji dla Sekcji II - prawego wału rzeki Wisły w km 278+750 - 273+650 na odcinku 0+000 – 4+889, Gmina Gorzyce, powiat tarnobrzeski

Maj 2017r.

- W dniu 31.05.2017r. PZMiUW w Rzeszowie złożył do Wojewody Podkarpackiego wniosek o wydanie decyzji o pozwoleniu na realizację inwestycji dla Sekcji I – prawy wał rzeki Wisły w km 286+816 - 279+416 na odcinku 0+000 - 7+205, Gmina Radomyśl nad Sanem, powiat Stalowowolski oraz Sekcji SAN – prawy wał rzeki San na odcinku 0+000 – 2+193, rzeki San w km 0+239 – 2+276, Gmina Radomyśl nad Sanem.
- W dniu 31.05.2017r. PZMiUW w Rzeszowie złożył do Wojewody Podkarpackiego wniosek o wydanie decyzji o pozwoleniu na realizację inwestycji dla Sekcji III: - prawy wał rzeki Wisły w km 273+783 - 271+806, na odcinku 0+000 – 1+865, Gmina Gorzyce, - lewy wał rzeki Łęg w km 0+770 - 0+900 rzeki Łęg, na odcinku 0+000 – 0+112, Gmina Gorzyce.

Czerwiec 2017r.

- W dniu 29.06.2017r. został zawarty Aneks nr 1 do Umowy Nr 9.JRP.2017 na wykonanie opracowania Planu Zarządzania Środowiskiem. Aneks dotyczył zmiany terminów realizacji przedmiotu umowy.
- W dniu 29.06.2017r. został zawarty Aneks nr 1 do Umowy Nr 10.JRP.2017 na wykonanie opracowania Planu Zarządzania Środowiskiem. Aneks dotyczył zmiany terminów realizacji przedmiotu umowy.

Lipiec 2017r.

- W dniu 10.07.2017r. Wojewoda Podkarpacki wydał Zawiadomienie o wszczęciu postępowania administracyjnego w sprawie wydania pozwolenia na realizację inwestycji dla Sekcji III: - prawy wał rzeki Wisły w km 273+783 - 271+806, na odcinku 0+000 – 1+865, Gmina Gorzyce, - lewy wał rzeki Łęg w km 0+770 - 0+900 rzeki Łęg, na odcinku 0+000 – 0+112, Gmina Gorzyce.
- W dniu 25.07.2017r. Wojewoda Podkarpacki wydał Zawiadomienie o wszczęciu postępowania administracyjnego w sprawie wydania pozwolenia na realizację inwestycji dla Sekcji II - prawego wału rzeki Wisły w km 278+750 - 273+650 na odcinku 0+000 – 4+889, Gmina Gorzyce, powiat tarnobrzeski.

Sierpień 2017r.

- W dniu 03.08.2017r. Wojewoda Podkarpacki wydał Zawiadomienie o wszczęciu postępowania administracyjnego w sprawie wydania pozwolenia na realizację inwestycji dla Sekcji I – prawy wał rzeki Wisły w km 286+816 - 279+416 na odcinku 0+000 - 7+205, Gmina Radomyśl nad Sanem, powiat Stalowowolski oraz Sekcji SAN – prawy wał rzeki San na odcinku 0+000 – 2+193, rzeki San w km 0+239 – 2+276, Gmina Radomyśl nad Sanem.
- W dniu 07.08.2017r. projekt dokumentu „Plan pozyskania nieruchomości i przesiedleń” uzyskał wstępną akceptację Banku Światowego.
- W dniu 17.08.2017r. PZMiUW w Rzeszowie rozpoczął publikację dokumentu „Plan pozyskania nieruchomości i przesiedleń”, która zakończy się debatą zaplanowaną na dzień 08.09.2017r.

Wrzesień 2017 r.

- Konsultacje społeczne draftu dokumentu Plan pozyskania nieruchomości i przesiedleń trwały w okresie 17 sierpnia – 7 września 2017 r.
- 5 września 2017 r. Wojewoda Podkarpacki wydał Decyzję Nr 2/2017 o pozwoleniu na realizację inwestycji w zakresie budowli przeciwpowodziowych znak: I-V.7820.1.2.2017 z dnia 05.09.2017 r. dla Sekcji II
- 8 września 2017 r. odbyło się otwarte dla społeczeństwa spotkanie w sprawie konsultacji społecznych dotyczących dokumentu Plan pozyskania nieruchomości i przesiedleń.
- 29 września 2017 r. Bank Światowy wyraził „No objection” dla dokumentu Plan pozyskania nieruchomości i przesiedleń.

- 29 września 2017 r. Bank Światowy wyraził „No objection” dla dokumentu Plan pozyskania nieruchomości i przesiedleń.

Październik 2017 r.

- 10 października 2017 r. PZMiUW w Rzeszowie wystąpił do Biura Koordynacji Projektów z wnioskiem o uruchomienie środków finansowych na IV kwartał 2017r. z Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju na wypłatę odszkodowań za grunty przejęte pod inwestycję na rzecz Skarbu Państwa.
- 11 października 2017 r. Decyzja Nr 2/2017 o pozwoleniu na realizację inwestycji w zakresie budowy przeciwpowodziowych znak: I-V.7820.1.2.2017 z dnia 05.09.2017 r. dla Sekcji II stała się ostateczna.
- 2 listopada 2017 r. Decyzja Nr 3/2017 o pozwoleniu na realizację inwestycji w zakresie budowy przeciwpowodziowych znak: I-V.7820.1.4.2017 z dnia 25.09.2017 r. dla Sekcji III stała się ostateczna.
- Na podstawie ww. decyzji PNRI rozpoczęto uzgadnianie z byłymi właścicielami nieruchomości wysokości odszkodowań.

Listopad 2017 r.

- 10 listopada 2017 r. Wojewoda Podkarpacki wydał Decyzję Nr 4/2017 o pozwoleniu na realizację inwestycji w zakresie budowy przeciwpowodziowych znak: I-V.7820.1.5.2017 z dnia 10.11.2017 r. dla Sekcji I i Sekcji San.
- 10 listopada 2017 r. Minister Rozwoju i Finansów uruchomił środki w kwocie 2 080 000,00 zł z pożyczki Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju - Decyzja znak: MF/WM4.4143.3.68.2017.MF.4572
- 13 listopada 2017 r. Bank Światowy przekazał uwagi do projektu Planu Zarządzania Środowiskiem, dokument został uzupełniony oraz odesłany do BKP w dniu 17.11.2017 r.
- 23 listopada 2017 r. PZMiUW w Rzeszowie przekazał do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego 2 egz. zaparafowanej Umowy Nr ŚR/3111/4/7/2017 o udzielenie dotacji celowej na realizację zadania Wisła Etap 2.
- 24 listopada 2017 r. PZMiUW w Rzeszowie wystąpił do Biura Koordynacji Projektu z wnioskiem o korektę decyzji Ministra Rozwoju i Finansów nr MF/WM4.4143.3.68.2017.MF.4572 z dnia 10.11.2017 r. z kwoty 2 080 000,00 zł na kwotę 1 160 769,00 zł (tj. zmniejszenie o kwotę 919 231,00 zł).
- 29 listopada 2017 r. Bank Światowy wdał No Objection, dla draftu Planu Zarządzania Środowiskiem.

Grudzień 2017 r.

- 5 grudnia 2017 r. została zawarta Umowa Nr ŚR/3111/4/7/2017 o udzielenie dotacji celowej pomiędzy Wojewodą Podkarpackim, a Województwem Podkarpackim.
- 15 grudnia 2017 r. PZMiUW w Rzeszowie wystąpił do Biura Koordynacji Projektu z wnioskiem o dodatkową korektę decyzji Ministra Rozwoju i Finansów nr MF/WM4.4143.3.68.2017.MF.4572 z dnia 10.11.2017 r. z kwoty 2 080 000,00 zł na kwotę 738 385,00 zł (tj. zmniejszenie o kwotę 1 341 615,00 zł).
- 22 grudnia 2017 r. Minister Rozwoju i Finansów wydał korektę decyzji nr MF/WM4.4143.3.68.2017.MF.4572.K01 r. na kwotę 1 341 615,00 zł.
- 22 grudnia 2017 r. Decyzja Nr 4/2017 o pozwoleniu na realizację inwestycji w zakresie budowy przeciwpowodziowych znak: I-V.7820.1.5.2017 z dnia 10.11.2017 r. stała się ostateczna. Na podstawie ww. decyzji rozpoczęto uzgadnianie z byłymi właścicielami nieruchomości wysokości odszkodowań.
- Publikacja Planu Zarządzania Środowiskiem trwała od 06-19.12.2017 r
- W dniu 20 grudnia odbyła się debata podsumowująca publikację draftu dokumentu Plan Zarządzania Środowiskiem. Z debaty sporządzono raport
- Do końca grudnia 2017 r. wypłacono odszkodowania dla 40% z wszystkich działek (dotyczy Sekcji II oraz Sekcji III)
- 28 grudnia przekazano do Urzędu Wojewódzkiego wnioski o ustalenie wysokości odszkodowania w przypadkach, w których nie udało się Inwestorowi ustalić jej wysokości

Styczeń 2018r r.

- W miesiącu styczniu 2018 r. trwały uzgodnienia w kwestii ostatecznej wersji dokumentu Plan Zarządzania Środowiskiem z Biurem Koordynacji Projektu, Bankiem Światowym oraz JRP.
- W styczniu trwały negocjacje wysokości odszkodowania z byłymi właścicielami nieruchomości objętymi inwestycją (Sekcja I i San)

Luty 2018 r.

- 12 lutego JRP przesłała ostateczną wersję dokumentu PZŚ do Biura Koordynacji Projektu.
- Do dnia 22 lutego trwały negocjacje wysokości odszkodowania z byłymi właścicielami nieruchomości objętymi inwestycją (Sekcja I i San)
- Płatności nastąpią po przekazaniu przez instytucje finansującą środków przeznaczonych na ten cel

Marzec 2018 r.

- W dniu 19 marca 2018 r. Jednostka Realizująca Projekt działająca w Państwowym Gospodarstwie Wodnym Wody Polskie – Regionalnym Zarządzie Gospodarki Wodnej w Rzeszowie przesłała do Biura Koordynacji Projektu dokumentację przetargową dotyczącą realizacji robót budowlanych na zadaniu „Wisła Etap 2” (kontrakcie 3B.2) w celu przekazania jej do akceptacji do Banku Światowego

Kwiecień 2018 r.

- W dniu 27 kwietnia 2018 r. Bank Światowy wyraził No objection dla dokumentacji przetargowej

Maj 2018 r.

- W dniu 23 maja 2018 r. przez Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie – Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Rzeszowie zostało wszczęte postępowanie przetargowe. Przedmiotem zamówienia w trybie krajowego przetargu nieograniczonego (NCB) jest wykonanie robót budowlanych związanych z rozbudową prawego wału rzeki Wisły na dł. 13,959 km, prawego wału rzeki San na dł. 2,193 km oraz lewego wału rzeki Łęg na dł. 0,112 km, na terenie gm. Gorzyce i gm. Radomyśl nad Sanem, woj. podkarpackie.

Czerwiec – Lipiec 2018 r.

- W okresie czerwiec – lipiec br. trwało postępowanie przetargowe, w tym czasie udzielano odpowiedzi na pytania oferentów (zgłoszono ok. 50 pytań)

Sierpień 2018 r.

- 24 sierpnia 2018 r. nastąpiło otwarcie ofert, aktualnie trwa weryfikacja złożonych 5 ofert.

III Stan zaawansowania zadania wg stanu na koniec sierpnia 2018 r.

Podkomponent 3.D.1. „Program dla Sanu. Bierna ochrona przeciwpowodziowa w zlewni Sanu”. Szacunkowa wartość robót budowlanych wynosi 26,37 mln zł.

Podczas ostatniej Misji Banku Światowego, która odbyła się w marcu 2016r. oraz w związku z udzieloną przez Ministra Środowiska możliwością hierarchizacji zadań, PZMIUW zgłosił do realizacji w ramach niniejszego podkomponentu nowe zadanie pn.: „**San III - rozbudowa lewego wału rzeki San w km 0+000-4+445, gm. Gorzyce woj. podkarpackie**”. Opracowano dokumentację projektową, uzyskano decyzję o środowiskowych uwarunkowaniach, aktualnie trwa uzyskiwanie pozwolenia wodno prawnego. Planowany termin uzyskania decyzji o pozwoleniu na realizację inwestycji to wrzesień 2017r.

Kwiecień 2016 r.

- PZMIUW w Rzeszowie w dniu 28.04.2016 r. opracował i przesłał do BKP we Wrocławiu propozycję Planu wydatków w Projekcie ochrony przeciwpowodziowej w dorzeczu Odry i Wisły na lata 2017-2022 w zakresie komponentów, w których ujęte są projekty planowane do realizacji przez tut. Zarząd.

Maj 2016 r.

- W ramach podkomponentu 3.D.1. zgłoszono do realizacji zadanie projektowe pn.: *"Uszczelnienie, podwyższenie modernizacja korpusu wału lewego rzeki San w km rzeki 9+500 - 27+000 na terenie gminy Stalowa Wola i gminy Zaleszany"*- dokumentację opracuje wyłoniony w odrębnym postępowaniu przetargowym Konsultant Wsparcia Technicznego.

Czerwiec 2016 r.

- W dniu 14.06.2016 r., odbyło się posiedzenie Rady Technicznej
- Złożono uzupełnienia do Raportu do RDOŚ

Lipiec 2016 r.

- RDOŚ dokonał analizy złożonych przez PZMIUW uzupełnień do Raportu

Sierpień 2016 r.

- RDOŚ wystąpił do Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego o wydanie opinii dla ww. zadania
- Dyrektor RDOŚ obwieszczeniem publikowanym w dniach 9- 30 sierpnia zawiadamia o możliwości zapoznania się ze zgromadzonym materiałem dowodowym.

Wrzesień 2016 r.

- Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Tarnobrzegu wydał opinię sanitarną w związku z przeprowadzoną oceną oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko.
- Zgodnie z Umową w dniu 30.09.2016 r. Jednostka Projektowa przekazała opracowaną dokumentację techniczną

Październik 2016 r.

- Weryfikacja opracowanej dokumentacji technicznej
- Pismem z dnia 28.10.2016 r. RDOŚ poinformował o zgromadzeniu materiału dowodowego niezbędnego do wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach. Przedmiotowe obwieszczenie zostało wywieszane w pobliżu miejsca realizacji przedsięwzięcia oraz umieszczone na tablicy ogłoszeń i stronie internetowej w okresie od 3 do 18 listopada 2016 r.

Listopad 2016 r.

- Wystąpiono o uzgodnienie dokumentacji projektowej z właściwymi zarządcami dróg tj. Zarządem Dróg Powiatowych w Tarnobrzegu i Stalowej Woli
- Jednostka Projektowa uzgodniła dokumentację z właściwymi zarządcami dróg.

Grudzień 2016 r.

- W dniu 15.12.2016 r. zgodnie z umową Jednostka Projektowa przekazała opracowany projekt podziału nieruchomości oraz projekt zagospodarowania terenu – inwentaryzacja drzew i krzewów

Styczeń 2017 r.

- RDOŚ w dniu 02.01.2017 r. wydał decyzję o środowiskowych uwarunkowaniach dla zadania San III (decyzja jest nieprawomocna)

Luty 2017 r.

- Decyzja środowiskowa z dniem 08.02.2017 r. stała się prawomocna

Marzec 2017r.

- W dniu 28.03.2017r. PZMiUW w Rzeszowie złożył wniosek o wydanie pozwolenia wodnoprawnego

Kwiecień 2017r.

- W dniu 18.04.2017r. Prezes Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej w Krakowie wydał Postanowienie nr 77/2017 wyznaczając Marszałka Województwa Świętokrzyskiego do rozpatrzenia wniosku o wydanie pozwolenia wodnoprawnego

Lipiec 2017r.

- W dniu 24.07.2017r. PZMiUW w Rzeszowie uzyskał decyzję pozwolenia wodnoprawnego znak: OWS-VII.7322.28.2017r. z dnia 27.07.2017r. wydaną przez Marszałka Województwa Świętokrzyskiego.

Październik 2017 r.

- 18 października 2017 r. PZMiUW w Rzeszowie złożył do Wojewody Podkarpackiego wniosek o wydanie pozwolenia na realizację inwestycji.

Listopad 2017 r.

- 3 listopada 2017 r. Wojewoda Podkarpacki wydał Postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania w sprawie wydania decyzji o pozwoleniu na realizację inwestycji.

Grudzień 2017 r.

- 6 grudnia 2017 r. został zawarty Aneks nr 6 do umowy z Jednostką Projektową wydłużający termin uzyskania decyzji o pozwoleniu na realizację inwestycji do 31.05.2018 r.

Luty 2018 r.

- W dniu 27 lutego Plan Zarządzania Środowiskiem sporządzony przez Konsultanta Wsparcia Technicznego został przesłany do Biura Koordynacji Projektu
- Plan pozyskania nieruchomości i przesiedleń dla przedmiotowego zadania został sporządzony przez Konsultanta Wsparcia Technicznego – trwa weryfikacja w Jednostce Realizującej Projekt

Marzec 2018 r.

- W dniu 27 marca 2018 r. przez Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie – Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Rzeszowie został złożony do Wojewody Podkarpackiego wniosek o wydanie decyzji o pozwoleniu na realizację inwestycji.

Kwiecień i Maj 2018 r.

- Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie – Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Rzeszowie przygotowuje kolejne dokumenty wymagane politykami Banku Światowego tj. Plan Zarządzania Środowiskiem oraz Plan pozyskania nieruchomości i przesiedleń. Trwa weryfikacja ww. dokumentów przez Jednostkę Realizującą Projekt, uzupełnianie przez Konsultanta Wsparcia Technicznego.

Czerwiec 2018 r. – Sierpień 2018 r.

- W okresie od czerwca do sierpnia br. trwały uzgodnienia pomiędzy Konsultantem, Biurem Koordynacji Projektu oraz JRP w zakresie przygotowania niezbędnych do wszczęcia postępowania przetargowego na wyłonienie wykonawcy robót dokumentów takich jak: *Plan Pozyskania Nieruchomości i Przesiedleń* oraz *Plan Zarządzania Środowiskiem*. Postępowanie administracyjne w sprawie wydania decyzji o pozwoleniu na realizację inwestycji – w trakcie procedowania (wniosek RZGW w Rzeszowie został złożony do Wojewody Podkarpackiego w marcu br.). Dokumentacja przetargowa dla przedmiotowego zadania jest w trakcie dostosowywania do wytycznych Banku Światowego. Planowany termin przekazania dokumentów do weryfikacji BKP to I połowa września 2018r.

IV. Stan zaawansowania zadania wg stanu na koniec sierpnia 2018 r.

Podkomponent 5.2. Nadzór projektowo-konstrukcyjny. Zarządzanie Projektem, pomoc techniczna oraz wsparcie jednostek wdrażania projektu w zakresie wdrażania Projektu Ochrony Przeciwpowodziowej Dorzecza Odry i Wisły. Szacunkowa wartość usług konsultingowych zgodnie z podpisanym Porozumieniem pomiędzy trzema województwami (świętokrzyskim, małopolskim i podkarpackim) przypisana dla PZMIUW to 34,653 mln zł.

Przetarg na wyłonienie Konsultanta Wsparcia Technicznego, który jest prowadzony w trybie międzynarodowego przetargu nieograniczonego zgodnie z procedurą jakość i cena (procedura QCBS), jest w trakcie procedowania. Koordynatorem odpowiedzialnym za realizację poszczególnych faz postępowania przetargowego, pod kierownictwem którego działa PZMIUW, jest Świętokrzyski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Kielcach. Zgodnie z informacją przesłaną od Lidera postępowania pierwsza faza tzw. prekwalfikacja jest praktycznie na ukończeniu, następnie rozpocznie się druga faza postępowania przetargowego, która kończyć się będzie podpisaniem 3 osobnych kontraktów na usługi konsultingowe.

Kwiecień 2016 r.

- PZMiUW w Rzeszowie w dniu 28.04.2016 r. opracował i przesłał do BKP we Wrocławiu propozycję *Planu wydatków w Projekcie ochrony przeciwpowodziowej w dorzeczu Odry i Wisły* na lata 2017-2022 w zakresie komponentów, w których ujęte są projekty planowane do realizacji przez Tut. Zarząd.

Maj 2016 r.

- Skierowanie przez PZMiUW wniosku do Urzędu Marszałkowskiego o udzielenie przez Zarząd Województwa Podkarpackiego Dyrektorowi Jednostki upoważnienia do zaciągania zobowiązań obciążających przyszłe lata budżetowe. Upoważnienie to niezbędne będzie dla przeprowadzenia postępowań przetargowych w celu wyłonienia Konsultanta Wsparcia Technicznego.

Czerwiec 2016 r

- Trwa zakończenie I etapu postępowania przetargowego na wyłonienie Konsultanta Wsparcia Technicznego

Lipiec 2016 r

- Rozpoczęto II etap postępowania przetargowego, który zakończy się wybraniem Konsultanta Wsparcia Technicznego.
- W miesiącu lipcu MSWiA przekazało do weryfikacji pierwszą wersję projektu porozumienia pomiędzy Wojewodą i Marszałkiem w zakresie finansowania zadań realizowanych w ramach Projektu ochrony przeciwpowodziowej w dorzeczu Odry i Wisły. Projekt przedmiotowego porozumienia MSWiA przekazało do zaopiniowania przez każde województwo na obszarze którego realizowany będzie Projekt.

Sierpień 2016 r

- MSWiA po dokonaniu analizy zgłoszonych uwag, ponownie rozesało projekt porozumienia do powtórnej weryfikacji przez poszczególne województwa.
- W dniu 19 sierpnia JRP otrzymała informację że zaktualizowany Plan Zamówień (Procurement Plan) uzyskał klauzulę NO

Wrzesień 2016 r

- Trwały uzgodnienia w zakresie projektu porozumienia pomiędzy Wojewodą i Marszałkiem w zakresie finansowania zadań realizowanych w ramach Projektu
- W dniu 28.09.2016 r. w Krakowie odbyło się spotkanie przedstawicieli BŚ (Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju) oraz BREE (Banku Rozwoju Rady Europy) tzw. Misja BŚ , która weryfikuje postęp we wdrażaniu Projektu

Październik 2016 r.

- Przetarg na wyłonienie Konsultanta Wsparcia Technicznego – w trakcie

Listopad 2016 r.

- Podpisanie porozumienia pomiędzy Wojewodą i Marszałkiem w zakresie finansowania zadań realizowanych w ramach Projektu ochrony przeciwpowodziowej w dorzeczu Odry i Wisły.
- Przetarg na wyłonienie Konsultanta Wsparcia Technicznego – w trakcie

Kwiecień 2017r.

Przetarg na wyłonienie Konsultanta Wsparcia Technicznego – w trakcie

Maj 2016r.

Ocena przeprowadzona w oparciu o procedury QCBS (wybór oparty na jakości i kosztach) została zakończona. Negocjacje z wybranym Konsultantem Wsparcia Technicznego rozpoczęto w dniu 16.05.2017r.

Czerwiec 2017r.

- W dniu 14.06.2017r. miała miejsce ostatnia tura negocjacyjna z wybranym Konsultantem Wsparcia Technicznego.
- W dniu 30.06.2017r. został wysłany do Biura Koordynacji Projektów raport końcowy z negocjacji wraz z załącznikami w dwóch wersjach językowych z prośbą o przekazanie do Banku Światowego w celu uzyskania klauzuli NO.

Lipiec 2017r.

- W dniu 11.07.2017r. Bank Światowy wydał „No Objection” na zawarcie kontraktu na usługi konsultingowe.

- W dniu 11.07.2017r. PZMiUW w Rzeszowie wystąpił do Biura Koordynacji Projektów z wnioskiem o uruchomienie środków finansowych na III kwartał 2017r. z Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju.
- W dniu 18.07.2017r. Biuro Koordynacji Projektu przekazało informację o uzyskaniu „No objection” na zawarcie kontraktu z wyłonionym Konsultantem Wsparcia Technicznego.
- W dniu 20.07.2017r. został zawarty przez PZMiUW w Rzeszowie kontrakt na usługi konsultingowe pn.: *„Nadzór projektowo – konstrukcyjny. Zarządzanie projektem, pomoc techniczna oraz wsparcie jednostek wdrażania projektu w zakresie wdrażania Projektu ochrony przeciwpowodziowej w dorzeczu Odry i Wisły”* z wyłonionym Konsultantem Wsparcia Technicznego tj. firmą AECOM POLSKA Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie. Wartość kontraktu: Kwota maksymalna: 12 761 710,00 zł, krajowe wydatki pośrednie: 2 935 193,30 zł.
- W dniu 20.07.2017r. PZMiUW w Rzeszowie polecił rozpoczęcie świadczenia Usług Konsultantowi.

Sierpień 2017 r. – Luty 2018 r.

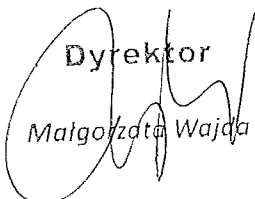
- Konsultant Wsparcia Technicznego świadczy usługi od dnia 26 lipca 2017 r. Podstawą płatności na rzecz Konsultanta są prawidłowo sporządzone Raporty Miesięczne, które winny być zaakceptowane przez Jednostkę Realizującą Projekt. Do końca lutego żaden z Raportów Miesięcznych nie został zaakceptowany.

Marzec 2018 r. – Maj 2018 r.

- Od początku świadczenia usług przez Konsultanta RZGW w Rzeszowie (a wcześniej PZMiUW) wskazywał na zastrzeżenia względem jakości świadczonych usług np. nieterminowość przedkładanych dokumentów, nierzetelność, błędy merytoryczne. Uwagi ze strony JRP były przekazywane Konsultantowi na bieżąco pisemnie oraz podczas licznych spotkań.
- W związku z niezadowoleniem z świadczonych przez Konsultanta Wsparcia Technicznego usług, Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie – Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Rzeszowie podejmował o stosowne działania.
- W dniu 24.05.2018 r. w siedzibie RZGW w Rzeszowie odbyło się kolejne spotkanie z udziałem Przedstawiciela firmy Aecom podczas którego omówione zostały m.in. kwestie:
 - zmiany ekspertów kluczowych i wspierających (w tym również Kierownika Projektu),
 - uwagi do Raportu Wstępnego
 - problemów występujących w trakcie realizacji Projektu (dotychczasowe niezadowolenie z świadczonych usług).
- Stosowny wniosek od Konsultanta w tej sprawie wpłynął do RZGW w Rzeszowie w dniu 06.06.2018 r.
- W dniu 25 maja 2018 r. Konsultant przedłożył Raport Wstępny, który po weryfikacji w RZGW w Rzeszowie został zaakceptowany. Aktualnie trwa weryfikacja Raportów Miesięcznych Konsultanta, które po zaakceptowaniu przez JRP będą stanowić podstawę do płatności.

Czerwiec – Sierpień 2018 r.

- Raporty Miesięczne Konsultanta za okres realizacji lipiec – październik 2017 r. zostały zaakceptowane przez JRP i Dyrektora RZGW w Rzeszowie w dniu 30.07.2018 r. W okresie od czerwca trwało procedowanie w zakresie Aneksu nr 3 do Umowy na usługi konsultingowe. Przedmiotowy Aneks dotyczył m.in. zmiany na stanowisku Kierownika Projektu po stronie Konsultanta oraz akceptacji formalnej Raportu Wstępnego. Aneks uzyskał akceptację Banku Światowego. Pozostałe Raporty Miesięczne są uzupełniane i poprawiane na bieżąco, a następnie weryfikowane przez JRP.

Dyrektor

 Małgorzata Wajda

Informacja na posiedzenie Sejmiku Województwa Podkarpackiego

I. Informacja na temat przygotowania realizacji inwestycji przeciwpowodziowych po nowelizacji Prawa wodnego:

Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Rzeszowie przedstawia analizę zadań inwestycyjnych realizowanych w 2018 roku, planowanych do realizacji w roku bieżącym oraz zadań będących w przygotowaniu.

Zadania inwestycyjne realizowane w 2018 roku:

1. „Ropa – Etap 1 – budowa lewego obwałowania rzeki Ropy na odcinku od drogi powiatowej w Trzcinicy do mostu kolejowego w Siedliskach Sławęcińskich na terenie miejscowości Trzcinica, gm. Jasło oraz Przysieki, Siedliska Sławęcińskie, Pusta Wola, gm. Skotyszyn, woj. podkarpackie”.

Wartość ogółem: 10 054 530 zł,

Wartość robót budowlano-montażowych: 8 365 192 zł,

Źródło finansowania: zadanie finansowane ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020.

Od momentu przekazania placu budowy (17.02.2017 r.) Wykonawca Przedsiębiorstwo Budownictwa Wodno-Inżynierskiego w Krakowie Sp. z o.o. zrealizował prace o łącznej wartości 8 365 191,76 zł, co stanowi 100 % przewidywanego do wykonania zakresu rzeczowego. W dniu 31.07.2018 r. dokonano odbioru robót. Trwa etap końcowy wpłaty odszkodowań do depozytów sądowych.

Osiągnięte efekty rzeczowe: budowa wałów przeciwpowodziowych o łącznej długości 6 222 m. zaś obszar chroniony wynosi ok. 260 ha.

2. Zabezpieczenie przeciwpowodziowe obszarów zalewowych położonych na prawym brzegu rzeki Wisłoki w km 50+500-57+800 na terenie miejscowości Dębica i Kędzierz, woj. podkarpackie”.

Wartość ogółem: 14 259 527 zł

Wartość robót budowlano-montażowych: 12 232 211 zł

Źródło finansowania: zadanie finansowane ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020.

Od momentu przekazania placu budowy (14 lipiec 2016 r.) Wykonawca Kelly Spółka z o.o. zrealizował prace o łącznej wartości 10 157 501,53 zł, co stanowi 83,08 % przewidywanego do wykonania zakresu rzeczowego. Trwają uzgodnienia z administratorami dróg tj. Powiatowym Zarządem Dróg w Dębicy,

Miastem Dębica oraz Gminą Dębica, mające na celu ustalenie zakresu napraw dróg dojazdowych do inwestycji. Planowany termin zakończenia robót to wrzesień 2018 r.

Planowane do osiągnięcia efekty rzeczowe: budowa wałów przeciwpowodziowych o łącznej długości 2 079 m oraz rozbudowa istniejącego wału przeciwpowodziowego na długości 2 339 m. Obszar chroniony ok. 151 ha.

3. Trześniówka V - rozbudowa lewego wału rzeki Trześniówki w km 3+646-7+626 na terenie os. Sobów i Wielowieś miasto Tarnobrzeg wraz z budową przepompowni w m: Trześć, gm. Gorzyce woj. podkarpackie”.

Wartość ogółem: 11 260 447 zł,

Wartość robót budowlano-montażowych: 10 298 716 zł,

Źródło finansowania: zadanie finansowane ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020.

W dniu 30.01.2018 r. przekazano plac budowy. Do 31.08.2018r. wykonawca Konsorcjum firm w składzie:

1. Lider Konsorcjum: Zarząd Usług Wodno-Melioracyjnych i Rekultywacji Sp. J.;

2. Partner Konsorcjum: Robson Sp. z o.o.

zrealizowało prace o łącznej wartości 6 422 663,64 zł, co stanowi 62,33 % przewidywanego do wykonania zakresu rzeczowego. Planowany termin zakończenia robót to 15 listopad 2018r. W 2018 r. kontynuowana jest wypłata odszkodowań.

Planowane do osiągnięcia efekty rzeczowe: rozbudowa lewego wału Trześniówki na długości 3980 m. Obszar chroniony ok. 721 ha.

3. Budowa wałów przeciwpowodziowych na rzece Wisłoce w km od 27+100 do 31+400 i potoku Kiełkowskim w km od 0+150 do 2+008 - dla ochrony przeciwpowodziowej miejscowości Boża Woła, Kiełków na terenie gm. Mielec i gm. Przecław, woj. podkarpackie.

Wartość ogółem: 33 837 450 zł,

Wartość kosztorysowa robót: 27 550 000 zł,

Źródło finansowania: zadanie finansowane jest ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020.

Uzyskano decyzję o pozwoleniu na realizację inwestycji. Aktualnie trwa wypłata odszkodowań oraz wykupy nieruchomości siedliskowych zlokalizowanych w planowanym międzywalu, których zakończenie warunkuje rozpoczęcie robót budowlano-montażowych.

Planowane do osiągnięcia efekty rzeczowe: budowa wałów przeciwpowodziowych rzeki Wisłoki i potoku Kiełkowskiego o łącznej długości 5 928 m, zaś obszar chroniony wyniesie ok. 666 ha.

Zadania inwestycyjne planowane do realizacji w 2018 roku:

1. „Odcinkowa przebudowa koryta ciekłu nr ew. 473 wraz z przepustami w km 0+000 – 0+465 na terenie miejscowości Pisarowce, gm. Sanok, woj. podkarpackie”.

Uzyskano decyzje pozwolenia na budowę.

Wartość ogółem: 648 000 zł,

Wartość kosztorysowa robót: 470 000 zł,

Źródło finansowania: zadanie planowane do sfinansowania ze środków Budżetu Państwa.

W dniu 17.08.2018 r. dokonano otwarcia złożonych ofert w przetargu nieograniczonym na wykonanie robót budowlanych przedmiotowej inwestycji. Trwa przygotowanie dokumentów niezbędnych do podpisania umowy z wykonawcą robót budowlanych.

Planowane do osiągnięcia efekty rzeczowe: umocnienie dna i brzegów ciekłu na długości 400 m, przebudowa 2 przepustów.

2. „Budowa kanału ulgi o długości 366 m wraz z obiektami towarzyszącymi na potoku Husówka w km 3+949 – 4+401 na terenie miejscowości Husów, gmina Markowa, woj. podkarpackie”

Wartość ogółem: 800 000 zł,

Wartość kosztorysowa robót: 800 000 zł,

Źródło finansowania: zadanie planowane do sfinansowania ze środków Budżetu Państwa.

Uzyskano decyzje pozwolenia wodnoprawnego, planowany termin uzyskania decyzji o pozwoleniu na realizację to III kw.2018 r.

Aktualnie trwa przygotowanie dokumentów niezbędnych do wszczęcia postępowania przetargowego w celu wyłonienia wykonawcy robót dla etapu 1.

Planowane do osiągnięcia efekty rzeczowe: zabezpieczenie drogi powiatowej przed podmywaniem, osuwaniem się skarp oraz zniszczeniem znajdujących się na niej budowli komunikacyjnych.

Zadania (13) posiadające dokumentację projektową, dla których trwają procedury zmierzające do uzyskania niezbędnych decyzji administracyjnych oraz zadania (5) dla których dokumentacja jest opracowywana:

1. „Łęg IV- rozbudowa lewego wału rzeki w km 0+000-5+000 na terenie gm. Gorzyce oraz prawego wału w km 0+000-5+200 na terenie gm. Gorzyce”.

Uzyskano decyzję o środowiskowych uwarunkowaniach, pozwolenie wodnoprawne. W miesiącu lipcu br. został złożony wniosek do Wojewody Podkarpackiego o wydanie pozwolenia na realizację inwestycji w zakresie budowli przeciwpowodziowych i obecnie trwa procedura w przedmiotowej sprawie.

2. Opracowanie projektu budowlanego i wykonawczego pn.: „Trześniówka VII - rozbudowa prawego wału rzeki Trześniówka w km 0+000-7+678 na terenie m. Trześć i Gorzyce” wraz z uzyskaniem decyzji o pozwoleniu na realizację inwestycji.

Uzyskano decyzję o środowiskowych uwarunkowaniach oraz pozwolenie wodnoprawne. W miesiącu kwietniu br. został złożony wniosek do Wojewody Podkarpackiego o wydanie decyzji o pozwoleniu na realizację inwestycji. Obecnie toczy się procedowanie wspomnianego wniosku.

3. Opracowanie projektu budowlanego i wykonawczego dla zadania pn.: „Zabezpieczenie przeciwfiltracyjne korpusu lokalnie i podłoża na całej długości na prawym wale rzeki Wisłoki w km rzeki 21+300-27+900 w msc. Mielec” wraz z uzyskaniem decyzji o pozwoleniu na realizację inwestycji.

Wykonawca opracował dokumentację budowlaną – wykonawczą, do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Rzeszowie zostało dokonane Zgłoszenie prowadzenia działań, obecnie toczy się w Ministerstwie Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej postępowanie o uzyskanie decyzji pozwolenia wodnoprawnego.

4. Opracowanie projektu budowlanego i wykonawczego dla zadania pn.: „Budowa lewostronnego obwałowania rzeki Ropy w km 5+050 – 7+170 w miejscowości Osobnica” wraz z uzyskaniem decyzji o pozwoleniu na realizację inwestycji.

Uzyskano decyzję o środowiskowych uwarunkowaniach. Kontynuowane są prace projektowe i przygotowany jest wniosek o wydanie decyzji wodnoprawnej, który zostanie złożony w miesiącu wrześniu do Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej.

5. Opracowanie projektu budowlanego i wykonawczego rozbudowy prawego wału rzeki Osa w km od 0+000 - 1+291 w miejscowości Kępie Zaleszańskie, gm. Zaleszany w ramach zadania: "Ochrona przed powodzią obszarów zalewowych położonych wzdłuż rzeki Osa w km 0+000 - 10+900 na terenie miejscowości: Kępie Zaleszańskie, Kotowa Wola, Obojna gmina Zaleszany, Jamnica gm. Grębów woj. podkarpackie" wraz z uzyskaniem decyzji o pozwoleniu na realizację inwestycji.

Wykonawca dokumentacji technicznej, firma „ZENERIS” z Poznania uzyskał prawomocną decyzję o środowiskowych uwarunkowaniach, opracował operat wodnoprawny. W miesiącu maju został złożony wniosek do Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej o wydanie decyzji pozwolenia wodnoprawnego dla tej inwestycji. W lipcu br. zostało wszczęte postępowanie w tej sprawie przez Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej.

6. Opracowanie projektu budowlanego i wykonawczego pn.: „Ochrona przed powodzią obszarów zalewowych położonych wzdłuż rzeki Osa w km 0+000 – 10+900 na terenie miejscowości: Kępie Zaleszańskie, Kotowa Wola, Obojna gmina Zaleszany, Jamnica gm. Grębów woj. podkarpackie” wraz z uzyskaniem decyzji o pozwoleniu na realizację inwestycji.

Uzyskano prawomocną decyzję o środowiskowych uwarunkowaniach. Obecnie w Ministerstwie Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej toczy się postępowanie w sprawie wydania decyzji pozwolenia wodnoprawnego .

7. Opracowanie projektu budowlanego i wykonawczego pn.: „Zabezpieczenie przed powodzią miasta Rzeszowa i gm. Tyczyn poprzez kształtowanie koryta rzeki Strug”

Uzyskano decyzję o środowiskowych uwarunkowaniach, decyzję o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego i decyzję pozwolenia wodnoprawnego na wykonanie kanału ulgi. Trwa postępowanie o wydanie decyzji pozwolenia wodnoprawnego na kształtowanie koryta rzeki Strug.

8. „Budowa suchego zbiornika przeciwpowodziowego „**Góra Ropczycka**” na rzece Budzisz, na terenie m. Sędziszów Małopolski, Góra Ropczycka, Zagorzyce, gm. Sędziszów Małopolski woj. podkarpackie”-

Uzyskano decyzję o środowiskowych uwarunkowaniach, decyzję pozwolenia wodnoprawnego od której odwołała się strona. Prezes Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie utrzymał w mocy zaskarżoną decyzję. Strona złożyła skargę na decyzję Prezesa Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie. Na dzień składania informacji, tutaj, Zarząd nie posiada wyroku sądu.

9. Opracowanie projektu budowlanego i wykonawczego pn.: „Zabezpieczenie przed powodzią terenów zlokalizowanych w zlewni potoku **Młynówka** na terenie gminy Miasto Rzeszów oraz Gminy Krasne, woj. podkarpackie” wraz z uzyskaniem decyzji o pozwoleniu na realizację inwestycji.

Aktualnie trwają prace projektowe oraz procedura uzyskiwania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach.

10. Opracowanie projektu budowlanego i wykonawczego pn.: „**Babulówka** – rozbudowa obwałowań: lewy w km 2+200 – 6+600, prawy w km 2+000 – 6+584 na terenie miejscowości Dymitrów Duży, gm. Baranów Sandomierski” wraz z uzyskaniem decyzji o pozwoleniu na realizację inwestycji.

Wykonawca ww. dokumentacji technicznej, firma AdEko z Krakowa wykonał prace przedprojektowe i projektowe, uzyskał prawomocną decyzję środowiskową, opracował operat wodnoprawny i przygotował wniosek o wydanie decyzji wodnoprawnej. W miesiącu wrześniu zostanie złożony wniosek do Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej w powyższej sprawie.

11. „Zabezpieczenie przed powodzią obszarów położonych w km rzeki Wisłoki 113+350- 119+000 na terenie miasta **Jasło**, gm. Jasło oraz gm. Dębowiec, woj. podkarpackie – **Etap I i II**”:

Uzyskano decyzję o środowiskowych uwarunkowaniach, od której złożone zostały odwołania przez organizacje ekologiczne. Akta sprawy zostały przekazane do Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie.

12. Opracowanie projektów budowlanych i wykonawczych dla zadania pn.: „Budowa lewego wału o długości 2163 m na cieku **Głęboka** (km modelu 3+080-5+040” wraz z uzyskaniem decyzji o pozwoleniu na realizację inwestycji i pozwolenia na budowę.

Aktualnie trwają prace projektowe oraz postępowanie w/s wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach.

13. Opracowanie projektu budowlanego i wykonawczego pn.: „Zabezpieczenie przed powodzią terenu m. Jarosławia poprzez zmianę parametrów hydraulicznych koryta pot. **Szewnia – Miłka** w km od 16+115 do 16+761”

Aktualnie trwają prace przedprojektowe oraz prowadzona jest procedura uzyskiwania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach.

14. Opracowanie projektów budowlanych i wykonawczych dla zadania pn.: „Budowa suchego zbiornika przeciwpowodziowego „Glinik” na rzece Wielopolce na terenie m. Glinik gm. Wielopole Skrzyńskie, m. Niedźwiada, gm. Ropczyce woj. podkarpackie” oraz zadania pn.: „Budowa suchego zbiornika przeciwpowodziowego „Broniszów” na rzece Wielopolce na terenie m. Łączki Kucharskie, Niedźwiada, gm. Ropczyce, m. Broniszów, Glinik, gm. Wielopole Skrzyńskie woj. podkarpackie” wraz z uzyskaniem decyzji o pozwoleniu na realizację inwestycji dla obu w/w zadań.

Wykonawca opracowania, Naczelna Organizacja Techniczna Federacja Stowarzyszeń Naukowych z Rzeszowa zrealizował prace przedprojektowe, obecnie przeprowadza inwentaryzację przyrodniczą.

15. Opracowanie projektów budowlanych i wykonawczych pn.: „Budowa zbiornika nr 1 na lewym dopływie Budziska o ujściu w km 17+310” oraz „Budowa zbiornika nr 2 na prawym dopływie Budziska o ujściu w km 18+310” w ramach zadania pn. „Budowa trzech suchych zbiorników w Zagorzycach: na Dopływie z Bud, na lewym dopływie Budziska o ujściu w km 17+310, na prawym dopływie Budziska o ujściu w km 18+310” wraz z uzyskaniem decyzji o pozwoleniu na realizację inwestycji.

Aktualnie trwają prace przedprojektowe.

16. Opracowanie projektu budowlanego i wykonawczego dla zadania pn.: „Przebudowa lewego wału rzeki Łęg w km 7+580 – 21+076, gm. Grębów, pow. tarnobrzeski” wraz z uzyskaniem decyzji o pozwoleniu na realizację inwestycji.

Wykonawca ww. dokumentacji technicznej, firma AdEko z Krakowa, wykonał prace przedprojektowe wraz z wnioskiem o wydanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach tego przedsięwzięcia. Aktualnie prowadzona jest inwentaryzacja przyrodnicza.

17. Opracowanie projektu budowlanego i wykonawczego pn.: „Budowa suchego zbiornika na rzece Skodzińska w km 5+900” wraz z uzyskaniem decyzji o pozwoleniu na realizację inwestycji.

Aktualnie trwają prace przedprojektowe.

18. Opracowanie projektu budowlanego i wykonawczego dla zadania pn.: „Wzmocnienie wałów w rejonie starorzeczy poprzez zabezpieczenie przeciwfiltracyjne korpusu i podłoża na całej długości wału lewego rzeki Stary Breń w km rzeki 8+456-15+863 i wału prawego rzeki Stary Breń w km rzeki 8+132-15+863 w miejscowościach Gliny Małe, Sadkowa Góra, Borowa, Łysakówek, Łysaków, Czermin” wraz z uzyskaniem decyzji o pozwoleniu na realizację inwestycji.

Aktualnie trwają prace przedprojektowe.

19. „Odtworzenie pierwotnej pojemności zbiornika przystopniowego w Rzeszowie na rzece Wisłok”.

Zadanie inwestycyjne o wartości ponad 49,7 mln zł będzie finansowane z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko w ramach działania 2.5 oś priorytetowa II. oraz z środków krajowych. W dniu 25 maja została podpisana umowa o dofinansowanie ww. projektu pomiędzy Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej z siedzibą w Warszawie, a Państwowym Gospodarstwem Wodnym Wody Polskie z siedzibą w Warszawie, w ramach wykonywania zadań Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Rzeszowie.

Aktualnie trwają prace związane z opracowaniem studium wykonalności.

Informacja na temat stanu prac związanych z planowaną budową a zbiornika retencyjnego „Kąty-Myscowa”.

RZGW w Rzeszowie przygotowuje się do realizacji zadania inwestycyjnego w zlewni rzeki Wisłoki, na terenie powiatu jasielskiego pn.: „ Budowa zbiornika Kąty Myscowa” po przejęciu od RZGW w Krakowie.

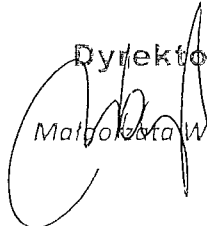
Wstępny planowany okres realizacji tej inwestycji to:

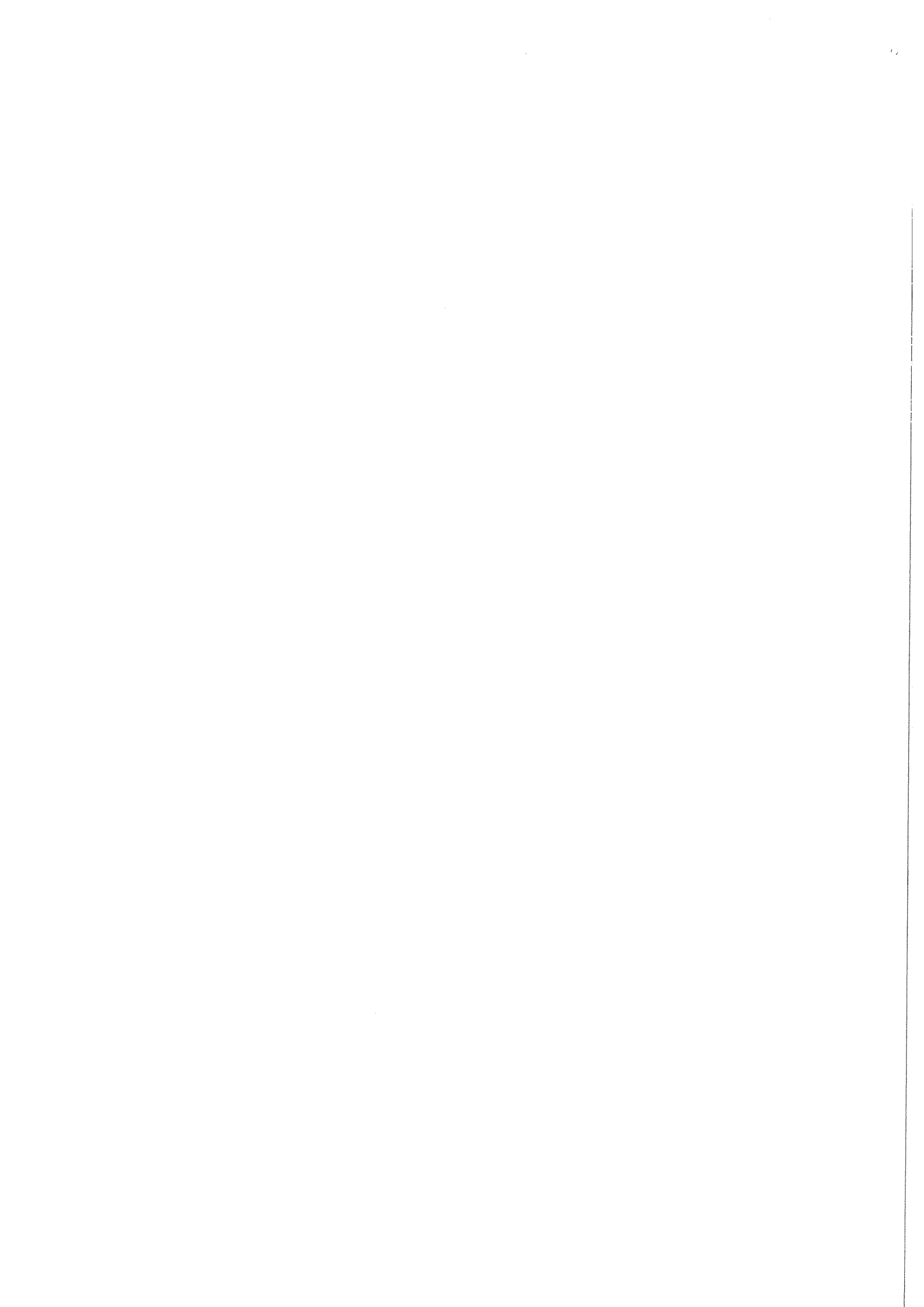
- opracowanie dokumentacji przyrodniczej i technicznej z uzyskaniem wszystkich decyzji wszystkich decyzji administracyjnych w latach 2018 – 2024
- realizacja robót budowlano-montażowych w latach 2024 – 2030

W miesiącu lipcu b.r. zostało wszczęte postępowanie przetargowe na wyłonienie wykonawcy opracowania pn.: „Uzupełnienie i aktualizacja wg obowiązujących aktów prawnych raportu o oddziaływaniu na środowisko zbiornika wodnego Kąty-Myscowa na rzece Wisłoce na terenie gm. Krempna oraz Nowy Żmigród zawierającego wariantowe rozwiązanie realizacyjne przedsięwzięcia”.

Otwarcie złożonych ofert planowane jest na 13 września 2018r. Powyższe opracowanie będzie stanowić podstawę do wystąpienia do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Rzeszowie o wydanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach tego przedsięwzięcia w odniesieniu do elementów środowiska przyrodniczego.

Po uzyskaniu ww. decyzji zlecone zostanie opracowanie dokumentacji technicznej pn.: „Budowa zbiornika Kąty - Myscowa,, wraz z uzyskaniem wszystkich niezbędnych decyzji administracyjnych umożliwiających rozpoczęcie robót budowlano-montażowych.

Dyrektor

Małgorzata Wajda





Wojewódzki
Urząd Pracy
w Rzeszowie

WOJEWÓDZKI URZĄD PRACY W RZESZOWIE

INFORMACJA O SYTUACJI NA RYNKU PRACY

ORAZ

**DZIAŁANIACH NA RZECZ ŁAGODZENIA
NEGATYWNYCH SKUTKÓW BEZROBOCIA**

**W CELU ZAPOBIEGANIA
PATOLOGIOM SPOŁECZNYM**

RZESZÓW, SIERPIEŃ 2018 rok

I. SYTUACJA NA REGIONALNYM RYNKU PRACY

Na podstawie Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności w I kwartale 2018 roku liczba ludności w wieku 15 lat i więcej wynosiła 1 630 tys., z czego aktywni zawodowo stanowili 54,7 %, a osoby bierne zawodowo 45,3%. W porównaniu do analogicznego okresu 2017 roku liczba aktywnych zawodowo spadła o 0,3 %, a liczba osób biernych zawodowo wzrosła o 2,8 %.

Liczba osób pracujących w województwie podkarpackim w I kwartale 2018 roku wynosiła 829 tys. osób i w porównaniu do I kwartału 2017 roku pozostała biorąc pod uwagę zaokrąglenia stosowane w BAEL na tym samym poziomie. Wśród kobiet wzrosła o 1,4 %, a wśród mężczyzn spadła o 0,9 %. W miastach spadła o 0,9 %, a na wsi wzrosła o 0,6 %. Liczba osób bezrobotnych w województwie podkarpackim w I kwartale 2018 roku wynosiła 63 tys. osób i w porównaniu do I kwartału 2017 roku spadła o 30,8 %. Znaczny spadek liczby bezrobotnych warunkowany był zmniejszeniem się liczby bezrobotnych kobiet (o 15 tys.) i mężczyzn (o 13 tys.). Biorąc pod uwagę miejsce zamieszkania – liczba bezrobotnych zmniejszyła się wśród mieszkańców wsi o 19 tys. i miast o 9 tys. ¹.

Charakterystycznym wskaźnikiem aktywności ekonomicznej jest **współczynnik aktywności zawodowej**, który to w pierwszym kwartale 2018 roku wynosił 54,7 %. W populacji mężczyzn wskaźnik ten był na poziomie 62,5 %, a wśród kobiet 47,4 %. W porównaniu do I kwartału 2017 roku wartość tego wskaźnika w grupie mężczyzn spadła o 1,8 %, a wśród kobiet o 1,1 %. Biorąc pod uwagę zróżnicowanie przestrzenne, większą aktywność zawodową odnotowano na wsi 54,8 % i była ona o 1,4 % niższa niż w analogicznym okresie ubiegłego roku. Dla miast wskaźnik ten przyjął wartość 54,6 % tj. był o 1,5 % niższy niż w I kwartale 2017 roku ².

WSKAŹNIK ZATRUDNIENIA LUDNOŚCI W WIEKU 15 LAT I POWYŻEJ (w %)

Wyszczególnienie	I kwartał 2017	I kwartał 2018	wzrost/spadek (w pkt. proc.)
Ogółem	50,6	50,9	+0,3
wg płci			
Mężczyźni	58,1	57,9	-0,2
Kobiety	43,4	44,2	+0,8
wg miejsca zamieszkania			
Miasta	51,4	51,4	0,0
Wieś	50,0	50,5	+0,5
wg wieku			
15-24 lata	24,8	24,2	-0,6
25-34 lata	73,6	76,0	+2,4
35-44 lata	78,0	80,6	+2,6
45-54 lata	78,5	77,6	-0,9
55 lat i więcej	24,6	23,5	-1,1
wg wykształcenia			
wyższe	78,9	77,6	-1,3
policealne i średnie zawodowe	57,8	58,8	+1,0
średnie ogólnokształcące	44,7	49,7	+5,0
zasadnicze zawodowe	52,6	51,0	-1,6
gimnazjalne, podstawowe i niepełne podstawowe*	10,6	10,6	0,0

¹ Dane z badania BAEL powstają w oparciu o inne definicje osoby bezrobotnej niż stosowane w rejestrze powiatowych urzędów pracy. Warunki rejestracji osoby bezrobotnej stosowane w PUP wynikają z zapisów ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Natomiast definicje przyjęte w badaniu BAEL wynikają z przyjęcia jednolitej metody obliczania podstawowych kategorii rynku pracy zalecanych przez EUROSTAT i stosowanych do porównywania danych pomiędzy krajami członkowskimi UE.

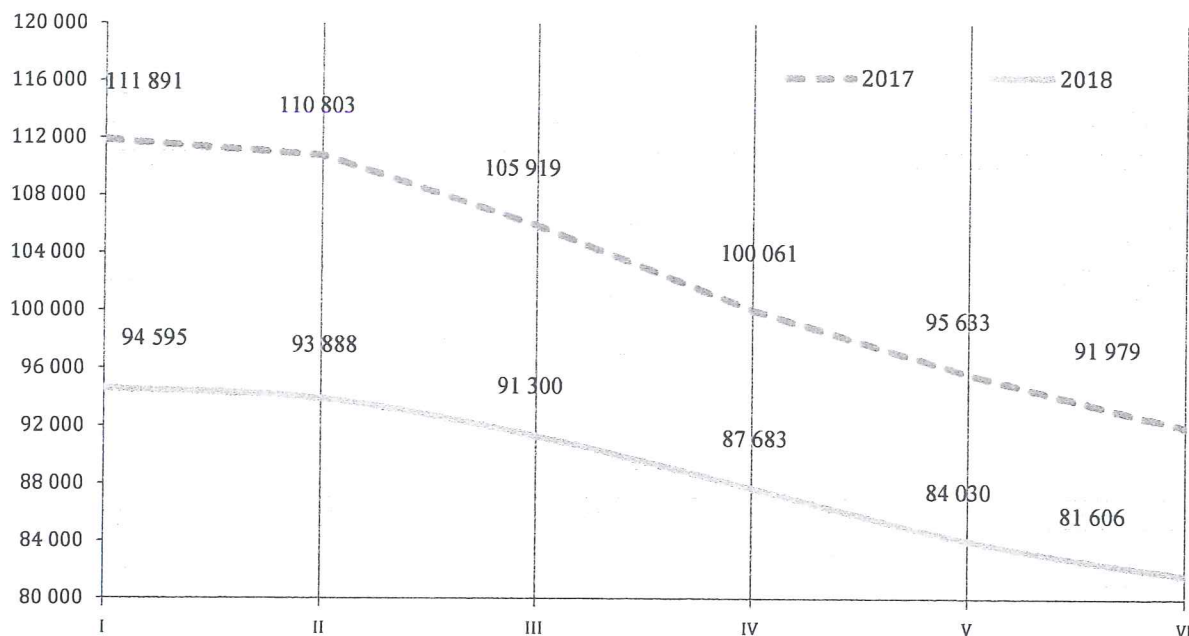
² Współczynnik aktywności zawodowej obrazuje odsetek ludności aktywnej zawodowo, czyli osób pracujących i bezrobotnych łącznie w stosunku do ogólnej liczby ludności będącej w wieku 15 lat i więcej na terenie województwa podkarpackiego w badanym okresie.

Kolejnym miernikiem opisującym poziom aktywności ekonomicznej ludności na krajowym i lokalnych rynkach pracy jest **wskaźnik zatrudnienia**³. W I kwartale 2018 roku wyniósł dla województwa podkarpackiego ogółem 50,9 %. W porównaniu do analogicznego okresu roku poprzedniego wartość tego wskaźnika wzrosła o 0,3 %, przy czym wśród mężczyzn spadła o 0,2 %, a wśród kobiet wzrosła o 0,8 %. Ze względu na miejsce zamieszkania, większą wartość omawiany wskaźnik przyjmował dla mieszkańców miast (51,4 %) niż dla wsi (50,5 %). Wysoki wskaźnik zatrudnienia odnotowywany jest cyklicznie w wieku produkcyjnym, a niski w wieku przed i poprodukcyjnym. Wykazuje tym samym rozkład zgodny z logicznym podziałem na kategorie ekonomicznych grup wieku.

Biorąc pod uwagę poziom wykształcenia, najwyższy wskaźnik zatrudnienia odnotowano wśród osób z wykształceniem wyższym (77,6 %). Najniższy wśród osób z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym, niepełnym podstawowym i wśród osób bez wykształcenia szkolnego (10,6 %). Na stosunkowo niskim poziomie kształtowała się również wartość tego wskaźnika wśród osób o wykształceniu średnim ogólnokształcącym (49,7 %).

Porównując poziom bezrobocia rejestrowanego w okresie poszczególnych miesięcy I półrocza 2018 roku w stosunku do analogicznego okresu ubiegłego roku, zaobserwowano niższy jego poziom w każdym z sześciu miesięcy analizowanego półrocza, w porównaniu do analogicznych stanów z roku ubiegłego. W styczniu 2018 roku poziom ten był niższy o 17 296 osób bezrobotnych, w lutym o 16 915, w marcu o 14 619, w kwietniu o 12 378, w maju o 11 603, a w czerwcu o 10 373.

ZMIANY LICZBY BEZROBOTNYCH W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM W OKRESIE I PÓLROCZA 2018 ROKU



Źródło: MPiPS-01

W województwie podkarpackim w okresie I półrocza 2018 roku odnotowano **spadek** liczby osób bezrobotnych o **9 366 osób**, a stopy bezrobocia o **1 pkt. proc**

³ Wskaźnik zatrudnienia oznacza udział pracujących w liczbie ludności w wieku 15 lat i więcej.

**BEZROBOTNI W PUP ORAZ STOPA BEZROBOCIA WG POWIATÓW,
stan w końcu okresu**

powiaty	liczba bezrobotnych			stopa bezrobocia rejestrowanego		
	31 XII 2017	30 VI 2018	wzrost/ spadek (liczba)	31 XII 2017 *	30 VI 2018	wzrost/ spadek (pkt. proc.)
bieszczadzki	1 323	1 128	- 195	15,3	13,3	-2,0
brzozowski	4 773	4 145	- 628	16,7	14,8	-1,9
dębicki	4 138	3 652	- 486	6,9	6,1	-0,8
jarosławski	7 025	6 394	- 631	13,3	12,1	-1,2
jasielski	5 748	5 063	- 685	10,9	9,7	-1,2
kolbuszowski	2 324	1 937	- 387	9,8	8,2	-1,6
krośnieński	2 608	2 109	- 499	7,3	5,9	-1,4
leski	2 026	1 666	- 360	17,6	14,9	-2,7
leżajski	3 993	3 657	- 336	14,4	13,3	-1,1
lubaczowski	2 402	1 996	- 406	10,0	8,4	-1,6
łańcucki	3 580	3 212	- 368	11,5	10,4	-1,1
mielecki	3 618	3 220	- 398	5,6	4,9	-0,7
niżański	4 068	3 687	- 381	17,6	16,1	-1,5
przemyski	4 068	3 734	- 334	14,8	13,6	-1,2
przeworski	4 663	3 897	- 766	13,9	11,8	-2,1
ropczycko-sędziszowski	3 535	3 393	- 142	12,4	11,9	-0,5
rzeszowski	6 604	6 125	- 479	9,5	8,8	-0,7
sanocki	3 003	2 748	- 255	7,2	6,6	-0,6
stalowowolski	2 668	2 354	- 314	6,0	5,2	-0,8
strzyżowski	4 021	3 672	- 349	15,2	14,0	-1,2
tarnobrzeski	1 803	1 528	- 275	7,9	6,7	-1,2
m. Krosno	1 003	820	- 183	3,4	2,7	-0,7
m. Przemyśl	3 439	3 237	- 202	12,4	11,6	-0,8
m. Rzeszów	6 834	6 714	- 120	5,6	5,5	-0,1
m. Tarnobrzeg	1 705	1 518	- 187	9,6	8,6	-1,0
województwo	90 972	81 606	- 9 366	9,6	8,6	-1,0

MRPiPS-01, stopa bezrobocia: GUS w Warszawie, w stosunku do osób aktywnych zawodowo.

Spadek nastąpił we wszystkich 21 powiatach i 4 miastach na prawach powiatów, przy czym największy w powiecie przeworskim (spadek o 766) i jasielskim (spadek o 685 osób).

Stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie podkarpackim wynosiła w końcu czerwca 2018 roku 8,6 %. W porównaniu do stanu z końca ub. r. była niższa o 1,0 pkt. proc. W stosunku do stanu na 31 XII 2017 r. spadek wartości tego wskaźnika odnotowano we wszystkich powiatach. Rozpiętość pomiędzy najwyższą a najniższą stopą bezrobocia wyniosła na koniec czerwca br. – 13,4 %. Najwyższą wartość opisywanego wskaźnika odnotowano w powiatach niżańskim – 16,1 %, leskim – 14,9 %, brzozowskim – 14,8 %, strzyżowskim – 14,0 %, przemyskim – 13,6 %, bieszczadzkim i leżajskim – po 13,3 %.

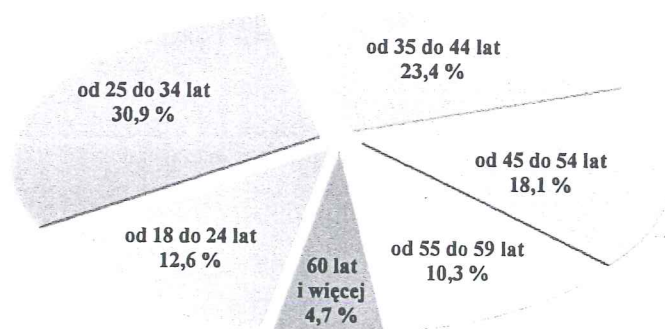
Niska wartość stopy bezrobocia została odnotowana w regionach przygranicznych tj. w m. Krośnie – 2,7 % lub w powiatach gdzie zlokalizowane są znaczne inwestycje w ramach specjalnych stref ekonomicznych tj. powiat mielecki 4,9 % i stalowowolski 5,2 %. Na 4 miejscu licząc od najniższej wartości uplasowało się m. Rzeszów z 5,5 % stopą. Relatywnie niski poziom opisywanego wskaźnika nastąpił w powiecie krośnieńskim (5,9 %), dębickim (6,1 %) i sanockim (6,6 %).

Stopa bezrobocia rejestrowanego pozostaje jednym z kluczowych wskaźników rynku pracy, a jej wartość wyrażona w postaci odsetek zależy od szacunków ludności aktywnej zawodowo. Stopa jest obliczana przez Główny Urząd Statystyczny w Warszawie dla porównań między jednostkami o znacznym obszarze tj. województwa i powiaty.

W I półroczu 2018 roku obserwowano utrzymujące pewne niekorzystne tendencje na regionalnym rynku pracy, które mogą przyczynić się do powstawania negatywnych zjawisk w postaci m. in. zwiększenia rozmiaru ubóstwa i powstawania patologii społecznych. Największe problemy rynku pracy województwa podkarpackiego to:

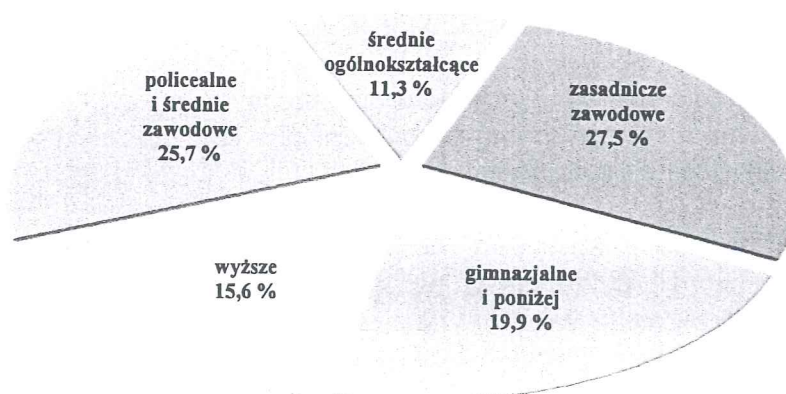
- utrzymujący się w strukturze bezrobotnych bardzo wysoki udział osób młodych, którzy są jednocześnie w wieku związanym z największą aktywnością zawodową. Od dłuższego czasu głównym problemem aktywnej polityki rynku pracy jest wysoki poziom bezrobocia odnotowany wśród ludzi młodych. Na koniec czerwca br. bezrobotni w wieku 18 – 34 lat stanowili 43,5 % - gdzie 30,9 % to osoby w wieku od 25 do 34 lat, a 12,6 % - od 18 do 24 lat,

BEZROBOTNI WG WIEKU. STAN NA 30 CZERWCA 2018 roku



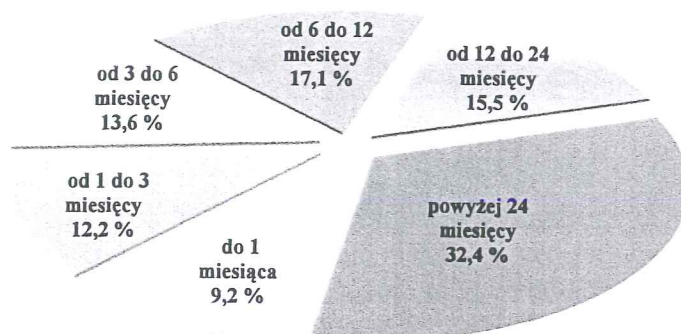
- wysoki odsetek bezrobotnych o niskim poziomie wykształcenia (gimnazjalne lub niższe) – w ogólnej liczbie bezrobotnych stanowili prawie 20 %. Osoby z omawianym wykształceniem nie znajdują zatrudnienia, a gdy już je uzyskują rzadko dochodzi do nawiązania trwałego stosunku pracy. Umowa o pracę ma z reguły czasowy charakter. Osoby te często podejmują się wykonania prac prostych tj. czynności nie wymagających znacznej wiedzy ani doświadczenia zawodowego w zawodach zaliczanych do grupy prostych prac sezonowych,

BEZROBOTNI WEDŁUG WYKSZTAŁCENIA. STAN NA 30 CZERWCA 2018 roku



- niskie kwalifikacje zawodowe bezrobotnych. Brak pożądanych uprawnień. Umiejętności niedostosowane do oczekiwań pracodawców. Osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz gimnazjalnym i poniżej stanowią prawie ½ bezrobotnych w PUP tj. 47,4 % ogółu. Wysoki jest również udział osób o wykształceniu średnim zawodowym i ogólnokształcącym, policealnym i wyższym. Powodem tego są zaniedbania edukacyjne (brak lub nieaktualna wiedza ogólna i zawodowa), niemożność podjęcia dalszej nauki oraz często występujące niskie aspiracje edukacyjne i zawodowe. Przewaga kształcenia teoretycznego na studiach wyższych i znikomy wymiar praktyk stanowi niejednokrotnie barierę uniemożliwiającą uzyskanie zatrudnienia bezpośrednio po złożeniu egzaminu magisterskiego, a umożliwia rejestrację w PUP. Uprawnienia niezbędne do wykonywania zawodu absolwent uzyskuje z założenia niejednokrotnie przez kilkuletni okres – już po ukończeniu uczelni wyższej.
- bezrobocie długotrwałe tj. osoby pozostające w rejestrach urzędów pracy powyżej 12 miesięcy stanowiły 47,9 % ogółu bezrobotnych, w tym większość wśród bezrobotnych długotrwałe pozostaje bez pracy powyżej 24 miesiące (32,4 %). Osoby te przechodzą w sferę dezaktywacji i mogą stanowić grupy wysokiego ryzyka tj. osób mało mobilnych, zagrożonych biedą czy w konsekwencji wykluczeniem społecznym,

BEZROBOTNI WG CZASU POZOSTAWANIA BEZ PRACY. STAN NA 30 CZERWCA 2018 roku



- utrzymujący się na wysokim poziomie napływ do ewidencji osób rejestrujących się po raz kolejny, czyli już uprzednio będących bezrobotnymi, co obejmowało 85,5 % nowych rejestracji w okresie I półrocza 2018 roku (przy 85,0 % w I półroczu 2017 roku). Większość nowo zarejestrowanych bezrobotnych po okresie ponownego zatrudnienia, często subsydiowanego ze środków publicznych – nie znajdując możliwości przedłużenia stosunku pracy, powtórnie rejestruje się w PUP,
- duży udział bezrobotnych – 23,5 %, którzy nie posiadają doświadczenia zawodowego wymaganego przez pracodawców, co dodatkowo wpływa na zwiększenie trudności w uzyskaniu zatrudnienia. Są to głównie osoby młode, szczególnie narażone na negatywne wpływy otoczenia i powstawanie różnorodnych form patologii, gdzie w dłuższym okresie czasu może następować proces socjalizacji do dysfunkcji,
- utrzymujący się duży udział osób bez kwalifikacji zawodowych w ogólnej liczbie bezrobotnych – 26,9 % bezrobotnych nie posiada kwalifikacji zawodowych, co podobnie jak brak doświadczenia zawodowego, w znacznym stopniu utrudnia uzyskanie zatrudnienia i może być przyczyną powstawania niekorzystnych zjawisk.

II. DZIAŁANIA SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA, SAMORZĄDÓW POWIATOWYCH ORAZ PARTNERÓW RYNKU PRACY NA RZECZ AKTYWIZACJI ZAWODOWEJ OSÓB W SZCZEGÓLNEJ SYTUACJI NA RYNKU PRACY W 2017 ROKU

Samorządy powiatowe województwa podkarpackiego w 2017 roku otrzymały od Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w ramach algorytmu podziału środków Funduszu Pracy kwotę **234 636 800** zł, w tym kwotę **113 865 500** zł. ze środków będących w dyspozycji Samorządu Województwa Podkarpackiego na realizację projektów pozakonkursowych w ramach Programu Operacyjnego Wiedza – Edukacja - Rozwój oraz Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego 2014-2020 Wykorzystane zostały również możliwości, jakie w zakresie pozyskania dodatkowych środków stwarzała rezerwa Funduszu Pracy będąca w dyspozycji Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, które to środki pozyskiwane były przez samorządy powiatowe za pośrednictwem Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Rzeszowie.

Na aktywizację różnych grup osób bezrobotnych powiatowe urzędy pracy z województwa podkarpackiego pozyskały dodatkowo **36 744 700** zł. Na realizację programów skierowanych do osób bezrobotnych zamieszkałych na wsi powiatowe urzędy pracy pozyskały **14 034 500** zł, a na wsparcie osób bezrobotnych zamieszkałych w regionach wysokiego bezrobocia **9 269 700** zł. Na aktywizację osób długotrwale bezrobotnych pozyskano **5 795 800** zł, a na realizację programów wynikających z diagnozy potrzeb lokalnych rynków pracy **2 235 000** zł. Na wsparcie osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia pozyskano **1 874 500** zł, a na program aktywizacji zawodowej bezrobotnych, którego celem była likwidacja widocznych na rynku pracy luk kompetencyjnych, związanych z brakiem specjalistów m.in. przemysłu: spożywczego, maszynowego, motoryzacyjnego, IT oraz medycyny i opieki długoterminowej **539 100** zł.

STRUKTURA WYDATKÓW w 2017 roku poniesionych przez powiatowe urzędy pracy województwa podkarpackiego na poszczególne aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu

kwota w tys. zł	aktywna forma przeciwdziałania bezrobociu	Liczba korzystających bezrobotnych
85 578,1	stypendia i składki na ubezpieczenia za okres stażu	15 704
56 559,0	dotacje na podjęcie działalności gospodarczej	2 671
49 407,3	refundacja pracodawcom kosztów wyposażenia, doposażenia stanowiska pracy dla osoby bezrobotnej	2 345
27 327,2	roboty publiczne	2 745
22 905,3	prace interwencyjne	5 426
6 171,5	koszty szkoleń	3 990
2 418,9	dofinansowanie wynagrodzenia osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia,	438
1 029,6	prace społecznie użyteczne	1 111
763,5	studia podyplomowe	308

W wyniku dokonanych przesunięć środków Funduszu Pracy przyznanych na finansowanie wydatków fakultatywnych na realizację programów aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych powiatowe urzędy pracy pozyskały **598 000 zł**. Dodatkowo na realizację programu „Praca dla młodych” w ramach którego powiatowe urzędy pracy refundują pracodawcom i przedsiębiorcom przez okres 12 miesięcy część kosztów poniesionych na wynagrodzenia, nagrody oraz składki na ubezpieczenia społeczne za zatrudnionych bezrobotnych do 30 roku życia samorządy powiatowe z województwa podkarpackiego otrzymały od Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w 2017 roku **78 950 900 zł**. Tym samym, kwota środków Funduszu Pracy, które zostały przeznaczone na aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu w województwie podkarpackim w 2017 roku wyniosła **350 930 400 zł**.

Według danych na koniec 2017 roku w ramach projektów pozakonkursowych Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój realizowanych przez powiatowe urzędy pracy województwa podkarpackiego wsparciem objęto ogółem 28 717 osób bezrobotnych do 29 roku życia, w tym: 11 759 osób długotrwale bezrobotnych.

AKTYWIZACJA OSÓB BEZROBOTNYCH DO 30 ROKU ŻYCIA przez powiatowe urzędy pracy województwa podkarpackiego

kwota w tys. zł	aktywizacja osób bezrobotnych do 30 roku życia	liczba korzystających bezrobotnych
214 410,6	ogółem, a w tym formy wymienione poniżej	25 079
10 364,6	bon na zasiedlenie	1 387
1 208,9	bon szkoleniowy	335
183,0	bon stażowy	197
1 218,2	bon zatrudnieniowy	253
75 116,4	refundacja pracodawcom i przedsiębiorcom przez okres 12 miesięcy część kosztów poniesionych na wynagrodzenia, nagrody oraz składki na ubezpieczenia społeczne w programie „Praca dla młodych”	7 105

W ramach projektów konkursowych realizowanych przez projektodawców w Działaniu 1.2 „Wsparcie osób młodych na regionalnym rynku pracy”, Poddziałaniu 1.2.2 „Wsparcie udzielane z Inicjatywy na rzecz zatrudnienia ludzi młodych” Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój różnymi formami aktywizacji do końca 2017 roku objęto ogółem 479 osób bezrobotnych do 29 roku życia, w tym: 225 osób długotrwale bezrobotnych i 205 osób biernych zawodowo.

AKTYWIZACJA OSÓB BEZROBOTNYCH POWYŻEJ 50 ROKU ŻYCIA przez powiatowe urzędy pracy województwa podkarpackiego

kwota w tys. zł	aktywizacja bezrobotnych powyżej 50 roku życia	liczba korzystających bezrobotnych
30 630,4	ogółem	4 102

W wyniku realizacji projektów pozakonkursowych powiatowych urzędów pracy województwa podkarpackiego oraz projektów konkursowych w ramach Regionalnego Programu Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 na koniec 2017 roku wsparciem

objęto 15 791 osób bezrobotnych, w tym 8 171 osób długotrwale bezrobotnych powyżej 29 roku życia.

W 2017 roku powiatowe urzędy pracy z województwa podkarpackiego wyłączyły z ewidencji osób bezrobotnych z powodu podjęcia pracy 38 013 osób bezrobotnych do 30 roku życia, 9 984 osób bezrobotnych po 50 roku życia, 24 028 osób długotrwale bezrobotnych.

WYŁĄCZENIE Z EWIDENCJI OSÓB BEZROBOTNYCH w 2017 r. na skutek podjęcia zatrudnienia

grupa bezrobotnych	liczba osób wyłączonych z ewidencji bezrobotnych na skutek podjęcia zatrudnienia
do 30 roku życia	38 013
powyżej 50 roku życia	9 984
długotrwale bezrobotni	24 028

Podkarpacka Wojewódzka Komenda ochotniczych Hufców Pracy w Rzeszowie w ramach projektu „Obudź swój potencjał -YEI” wsparciem objęła 200 osób - młodzież nieuczącą się i niepracującą w wieku 18-24 lata. Wsparcie obejmowało indywidualną i grupową pomoc psychologiczną, kursy językowe, kursy komputerowe, szkolenia z zakresu przedsiębiorczości, kursy prawa jazdy, kursy zawodowe oraz warsztaty kreowania wizerunku. Realizowano również projekt „Akcja aktywizacja – YEI”, w ramach, którego wsparciem objęto 200 osób – młodzież w wieku 15 - 24 lat. Uczestnicy projektu skorzystali z indywidualnego i grupowego wsparcia psychologicznego, kursów językowych, komputerowych oraz warsztatów wyrównawczych z przedmiotów szkolnych. Z różnych form wsparcia oferowanych przez Centra Edukacji i Pracy Młodzieży OHP, Mobilne Centra Informacji Zawodowej i Młodzieżowe Centra Kariery w 2017 roku skorzystało łącznie 43 979 osób, w tym z usług poradnictwa zawodowego i informacji zawodowej w Młodzieżowych Centrach Kariery skorzystało 25 480 osób. W szkoleniach organizowanych przez Ośrodki Szkolenia Zawodowego uczestniczyło 888 osób. W ewidencji Młodzieżowych Biur Pracy zarejestrowanych było 6 123 osoby, natomiast 1 767 osób podjęło za pośrednictwem tych biur pracę w 2017 roku.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie dofinansował w 2017 roku działalność 13 Zakładów Aktywności Zawodowej w Rymanowie Zdroju, Nowej Sarzynie, Jarosławiu, Woli Dalszej, Woli Rafałowskiej, Maliniu, Woli Żyrakowskiej, Starych Oleszycach, Jaśle oraz w Krośnie i Rzeszowie, gdzie funkcjonują po dwa Zakłady Aktywności Zawodowej. W 2017 roku dofinansowanie ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych wyniosło **8 639 499** zł, natomiast zwiększono dofinansowanie z budżetu Województwa Podkarpackiego do kwoty **959 942** zł z uwagi na zwiększenie zatrudnienia osób niepełnosprawnych. Łącznie w 2017 roku na dofinansowanie Zakładów Aktywności Zawodowej, które zatrudniały 467 osób niepełnosprawnych ze znacznym oraz umiarkowanym stopniem niepełnosprawności wydatkowano kwotę **9 587 110** zł.

W 2017 roku z indywidualnych porad zawodowych w Centrum Informacji i Planowania Kariery Zawodowej Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Rzeszowie skorzystało 1 108 osób. Usługami poradnictwa grupowego objęto 1 033 osoby, badaniami testowymi 198 osób, Łącznie w powiatowych urzędach pracy województwa podkarpackiego i w Centrum

Informacji i Planowania Kariery Zawodowej Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Rzeszowie z indywidualnych porad zawodowych skorzystały 9 482 osoby, usługami poradnictwa grupowego objęto 3251 osób, natomiast z indywidualnej i grupowej informacji zawodowej skorzystało 26 546 osób.

Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie w drodze przetargu nieograniczonego wybrał realizatorów zlecenia działań aktywizacyjnych (ZDA) wspólnie ubiegających się o udzielenie zamówienia – firmy WYG International Sp. z o.o. oraz WYG HR International Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie, z którymi w dniu 2 sierpnia 2016 roku podpisano umowę. Do zlecenia działań aktywizacyjnych zostały wybrane Powiatowe Urzędy Pracy w Stalowej Woli, Leżajsku, Strzyżowie oraz Ropczycach. 1200 osób długotrwale bezrobotnych skorzystało z działań aktywizacyjnych. Umowa była zawarta na okres 21 miesięcy od 2 sierpnia 2016 roku, a realizator był zobowiązany do uzyskania wskaźnika skuteczności zatrudnieniowej na poziomie 50% oraz wskaźnika utrzymania w zatrudnieniu przez okres co najmniej 90 dni na poziomie 40%. Na finansowanie tego zadania przeznaczona została kwota **13 753 000 zł** z rezerwy Funduszu Pracy.

Rekrutacja osób długotrwale bezrobotnych do uczestnictwa w ZDA rozpoczęła się we wrześniu 2016 roku. Zgodnie z umową zawartą z Wykonawcą działania aktywizacyjne miały objąć 1200 osób długotrwale bezrobotnych, po 300 osób z każdego z powiatowych urzędów pracy, które objęte zostały ZDA. W wyniku odmowy, rezygnacji i przerwania udziału w działaniach aktywizacyjnych przeprowadzono rekrutację uzupełniającą w wyniku czego skierowano dodatkowo 496 osób. Tak więc do udziału w działaniach aktywizacyjnych skierowanych zostało łącznie 1 696 osób, które na różny okres zostały wyłączone z ewidencji osób bezrobotnych. Pomimo, że w okresie realizacji działań aktywizacyjnych liczba osób długotrwale bezrobotnych w województwie podkarpackim zmniejszyła się o 16 926 osób, odsetek tych osób w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych zmniejszył się o 2,0 %. Natomiast w powiatowych urzędach pracy objętych ZDA sytuacja ta przedstawiona jest w tabeli:

SYTUACJA W POWIATACH OBJĘTYCH ZLECENIAMI DZIAŁANAMI AKTYWIZACYJNYMI

Powiatowy Urząd Pracy w miejscowości	liczba osób długotrwale bezrobotnych zmniejszyła się o	odsetek osób długotrwale bezrobotnych zmniejszył się o
Leżajsk	469	4,6%,
Ropczyce	821	6,2%,
Stalowa Wola	744	8,8%,
Strzyżów	642	4,1%.

Podczas realizacji działań aktywizacyjnych uczestnikom przedstawiono łącznie 2893 oferty pracy, co daje średnio 1,71 oferty pracy przypadającą na jednego uczestnika. W trakcie trwania usługi zatrudnienie podjęło 669 osób: 224 osoby zostały zatrudnione na umowę o pracę, 429 osób podjęło zatrudnienie na umowę cywilno-prawną, a 16 osób założyło własną działalność gospodarczą.

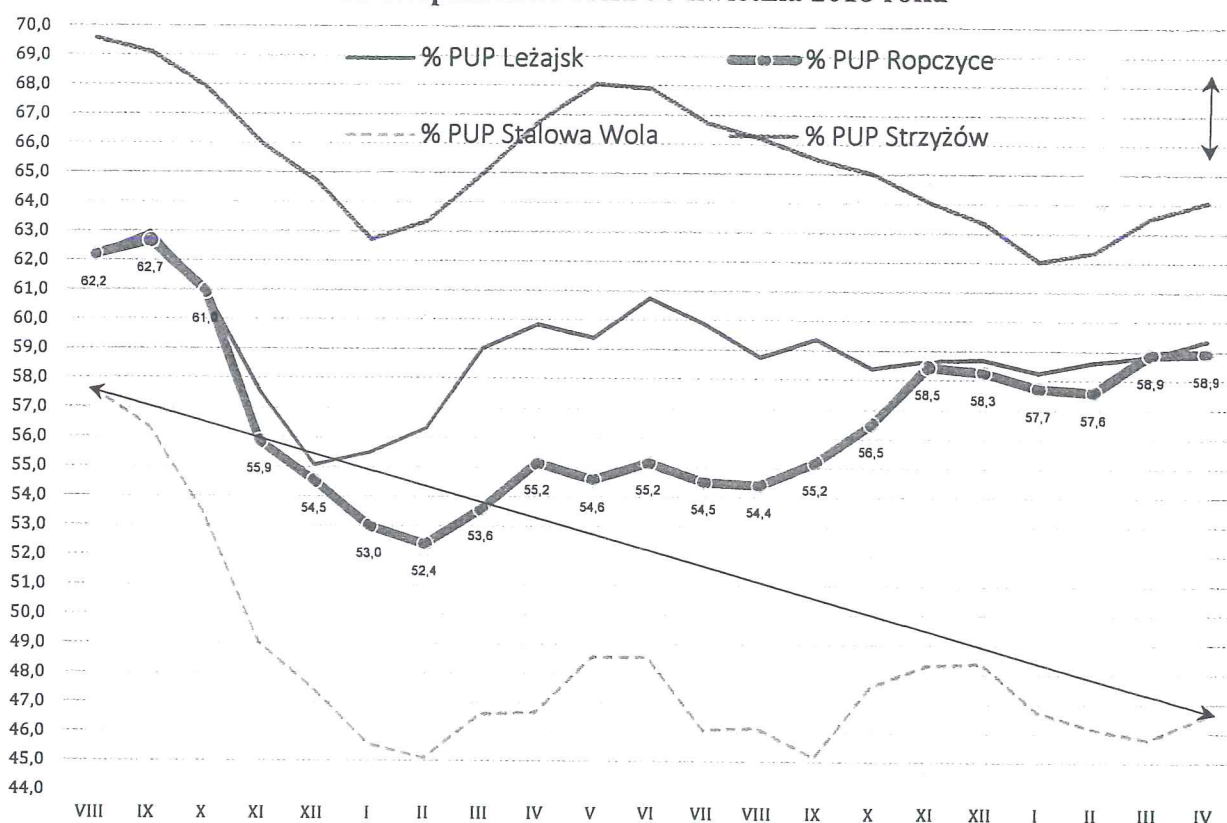
Na spadek liczby osób długotrwale bezrobotnych w województwie podkarpackim miała wpływ poprawa sytuacji na rynku pracy przekładająca się na wzrost liczby ofert pracy zgłaszanych przez pracodawców oraz działania aktywizujące realizowane przez powiatowe urzędy pracy. Niemniej jednak w powiatach objętych ZDA odnotowano spadek liczby osób długotrwale bezrobotnych większy niż w innych powiatach województwa podkarpackiego, na

co miało wpływ również kierowanie osób długotrwale bezrobotnych do działań aktywizacyjnych.

Pomimo podejmowanych działań sytuacja osób długotrwale bezrobotnych w powiatach objętych ZDA zmieniła się w nieznacznym stopniu, jak pokazuje wykres obejmujący okres od sierpnia 2016 roku do kwietnia 2018 roku. Większość osób uczestniczących w działaniach aktywizacyjnych powróciła do ewidencji osób bezrobotnych. Dlatego też najbardziej efektywne dla ograniczenia bezrobocia długoterminowego jest tworzenie nowych trwałych miejsc pracy, między innymi poprzez subsydiowane zatrudnienie oraz wspieranie podejmowania własnej działalności gospodarczej, co wpływa również na rozwój gospodarczy na terenie lokalnych rynków pracy.

Istotnym problemem regionalnego rynku pracy jest brak kwalifikacji, umiejętności czy doświadczenia zawodowego wśród osób bezrobotnych, poszukujących pracy oraz pracowników podejmujących pracę po raz pierwszy. Niedostosowanie posiadanych kwalifikacji zawodowych w stosunku do potrzeb lokalnych przedsiębiorców jest jednym z głównych problemów utrudniających efektywne zatrudnienie i mobilność w kontekście rozwoju zasobów ludzkich w województwie.

**LICZBA OSÓB DŁUGOTRWALE BEZROBOTNYCH W POWIATACH
OBJĘTYCH DZIAŁANAMI AKTYWIZACYJNYMI - ZDA
od sierpnia 2016 roku do kwietnia 2018 roku**



W latach 2014–2020 z dostępnych środków mają szansę korzystać również grupy do tej pory znacznie marginalizowane na rynku pracy. Istotne są inicjatywy z zakresu integracji społecznej. Podnoszą szansę na uzyskanie pracy przez grupy społeczne, których potencjał do tej pory pozostawał niewykorzystany. Nowe formy wsparcia obszaru polityki zatrudnienia w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020

oraz wybór grup zmarginalizowanych jako preferowanych beneficjentów wsparcia środkami unijnymi z Europejskiego Funduszu Społecznego mają służyć zwiększeniu spójności społecznej regionu i polepszeniu życiowej sytuacji osób dotkniętych lub zagrożonych ubóstwem bądź wykluczeniem społecznym. Specyficzne problemy regionu zostały zdiagnozowane na podstawie kompleksowych analiz, a proponowane w RPO WP 2014-2020 typy projektów mające je rozwiązywać, wynikały z rekomendacji ekspertów specjalizujących się w rozwiązywaniu problemów w dziedzinie pomocy społecznej.

Poziom zagrożenia ubóstwem i izolacją społeczną w województwie podkarpackim na tle innych województw wskazuje na konieczność interwencji ze strony instytucji i organizacji działających w obszarze aktywizacji zawodowej. Bezrobocie mieszkańców Podkarpacia w największym stopniu dotyka osoby, które pracowały lub pracują w rolnictwie i nie posiadają kwalifikacji zawodowych umożliwiających zdobycie zatrudnienia w innej branży. Wpływa to negatywnie na tempo rozwoju regionu. Wsparcie adresowane do tej grupy osób w ramach programów operacyjnych w latach 2014-2020 współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego ma pomóc w rozwiązaniu tego problemu.

Logika interwencji finansowanych ze środków unijnych wskazuje, że należy koncentrować się również na wspieraniu innych defaworyzowanych grup, np. długotrwale bezrobotnych, opiekujących się osobami zależnymi, osób młodych, nie posiadających doświadczenia zawodowego czy biernych zawodowo. Realizowane projekty w znacznym stopniu przyczyniają się do pozytywnych zmian na rynku pracy w województwie podkarpackim

III. DZIAŁANIA AKTYWIZUJĄCE SKIEROWANE DO OSÓB W SZCZEGÓLNEJ SYTUACJI NA RYNKU PRACY REALIZOWANE W 2018 ROKU

Regionalny Plan Działań na rzecz Zatrudnienia na 2018 rok przyjęty przez Zarząd Województwa Podkarpackiego uchwałą Nr 452/9438/18 z dnia 10 lipca 2018 roku wskazuje priorytetowe grupy bezrobotnych i osób wymagających wsparcia na regionalnym rynku pracy. Realizowane są projekty skierowane do osób młodych do 29 roku życia pozostających bez pracy, w tym w szczególności osób, które przedwcześnie opuszczają system edukacji, nie uczestniczą w kształceniu i szkoleniu (tzw. młodzież NEET). Obejmują one następujące instrumenty i usługi rynku pracy :

- służące indywidualizacji wsparcia oraz pomocy w zakresie określenia ścieżki zawodowej,
- skierowane do osób, u których zidentyfikowano potrzebę uzupełnienia lub zdobycia nowych umiejętności i kompetencji,
- służące zdobyciu doświadczenia zawodowego wymaganego przez pracodawców,
- służące wsparciu mobilności międzysektorowej i geograficznej (uwzględniając mobilność zawodową na europejskim rynku pracy za pośrednictwem sieci EURES),
- skierowane do osób niepełnosprawnych,
- służące rozwojowi przedsiębiorczości i samozatrudnienia.

Zadanie to wdrażane jest poprzez projekty pozakonkursowe powiatowych urzędów pracy województwa podkarpackiego ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój: Działanie 1.1 „Wsparcie osób młodych pozostających bez pracy na regionalnym rynku pracy - projekty pozakonkursowe”, Poddziałanie 1.1.2 „Wsparcie udzielane z Inicjatywy na rzecz zatrudnienia ludzi młodych” oraz projekty konkursowe w Działaniu 1.2 „Wsparcie osób młodych na regionalnym rynku pracy - projekty konkursowe”, Poddziałanie 1.2.2 „Wsparcie udzielane z Inicjatywy na rzecz zatrudnienia ludzi młodych” wdrażanego przez Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie.

Na realizację projektów pozakonkursowych w 2018 roku zaplanowana została kwota **37 655 896** zł, natomiast na realizację projektów w ramach konkursu ogłoszonego w 2018 roku kwota w wysokości **9 082 291** zł.

Takie same instrumenty i usługi rynku pracy, jakie skierowane są do osób młodych, wykorzystywane są również przy realizacji projektów skierowanych do osób w średnim wieku i starszych w celu zwiększenia możliwości zatrudnienia osób bezrobotnych, biernych zawodowo oraz poszukujących pracy, jak również w celu zwiększenia szans na zatrudnienie osób odchodzących z rolnictwa. Wsparciem są objęte osoby powyżej 29 roku życia, zarejestrowane w powiatowych urzędach pracy jako bezrobotne, należące co najmniej do jednej z następujących grup:

- osoby powyżej 50 roku życia,
- osoby długotrwale bezrobotne,
- kobiety,
- osoby niepełnosprawne,
- osoby o niskich kwalifikacjach zawodowych,
- rolnicy i członkowie ich rodzin, prowadzący indywidualne gospodarstwa rolne o wielkości do 2 ha, zamierzający odejść z rolnictwa, należący do wyżej wymienionych grup.

Zadanie to jest realizowane poprzez projekty pozakonkursowe powiatowych urzędów pracy województwa podkarpackiego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 – Działanie 7.2 „Poprawa sytuacji osób bezrobotnych na rynku pracy” oraz projekty konkursowe – Działanie 7.1 „Poprawa sytuacji osób bezrobotnych na rynku pracy” wdrażanego przez Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie. Na realizację projektów pozakonkursowych została zaplanowana kwota **33 718 507** zł natomiast na realizację projektów w ramach konkursu ogłoszonego w 2018 roku została zaplanowana kwota dofinansowania projektów w wysokości **90 000 000** zł.

Powiatowe urzędy pracy województwa podkarpackiego realizują również działania aktywizujące skierowane do różnych grup osób bezrobotnych z wykorzystaniem usług i instrumentów rynku pracy określonych w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Na realizację tych działań otrzymały w 2018 roku z Funduszu Pracy kwotę **59 800 000** zł.

Pracodawcy i przedsiębiorcy otrzymywali od powiatowych urzędów pracy refundację części kosztów poniesionych na wynagrodzenia, nagrody oraz składki na ubezpieczenia społeczne za zatrudnionych bezrobotnych do 30 roku życia przez okres 12 miesięcy. Pracodawcy są zobowiązani do utrzymania w zatrudnieniu w pełnym wymiarze czasu pracy skierowanego bezrobotnego przez okres, za który dokonywana jest refundacja oraz przez

12 miesięcy po jej zakończeniu. Umowy zawierane w okresie od 1 stycznia 2016 roku do 31 grudnia 2017 roku są finansowane ze środków Funduszu Pracy. Na finansowanie tych umów województwo podkarpackie otrzymało na rok 2018 kwotę **59 688 300 zł**.

W województwie podkarpackim problemem na rynku pracy jest wysoki poziom bezrobocia długoterminowego, pomimo tendencji spadkowej następującej w bezrobociu rejestrowanym. Dlatego też najbardziej efektywne dla ograniczenia bezrobocia długoterminowego jest tworzenie nowych trwałych miejsc pracy poprzez subsydiowane zatrudnienie oraz wspieranie podejmowania własnej działalności gospodarczej, co wpływa na rozwój gospodarczy na obszarach funkcjonowania lokalnych rynków pracy. Dlatego też w ramach programu regionalnego „Powrót na rynek pracy” wsparciem objęte są osoby długotrwale bezrobotne w wieku od 30 do 50 lat. Program realizowany jest ze środków pozyskanych z rezerwy Funduszu Pracy w kwocie **16 860 000 zł**.

W 2018 roku Podkarpacka Wojewódzka Komenda Ochotniczych Hufców Pracy realizuje projekt „Od szkolenia do zatrudnienia YEI”, w którym wsparciem objęta jest młodzież nie ucząca się i nie pracująca w wieku od 18 do 24 lat. W ramach projektu uczestnicy otrzymują wsparcie psychologiczne, są objęci doradztwem zawodowym, które umożliwia diagnozę ich potrzeb i predyspozycji zawodowych, a następnie szkoleniami zawodowymi, językowymi, komputerowymi oraz odbywają staże zawodowe. W projekcie bierze udział 290 osób. Na finansowanie projektu „Od szkolenia do zatrudnienia YEI” przeznaczono w skali kraju kwotę **52 829 693 zł**.

Działania ukierunkowane na wspieranie młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym obejmują również:

- pośrednictwo pracy dla młodzieży w ramach Młodzieżowych Biur Pracy i Punktów Pośrednictwa Pracy,
- poradnictwo i informację zawodową dla młodzieży realizowane przez Mobilne Centra Informacji Zawodowej, Młodzieżowe Centra Kariery,
- usługi świadczone przez Rejonowy Ośrodek Szkolenia Zawodowego Młodzieży w Przemyślu i jego oddziały w Rzeszowie, Krośnie, Tarnobrzegu i Iwoniczu
- szkolenia prowadzone przez Ośrodki Szkolenia Zawodowego Ochotniczych Hufców Pracy.

Integracja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych jest wspierana poprzez dofinansowanie kosztów działalności obsługowo-rehabilitacyjnej 12 Zakładów Aktywności Zawodowej w Rymanowie Zdroju, Nowej Sarzynie, Jarosławiu, Woli Dalszej, Woli Rafałowskiej, Maliniu, Woli Żyrakowskiej, Starych Oleszycach, oraz w Krośnie i Rzeszowie, gdzie funkcjonują po dwa Zakłady Aktywności Zawodowej.

Dofinansowanie działalności obsługowo-rehabilitacyjnej Zakładów Aktywności Zawodowej odbywa się w oparciu o środki pochodzące z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz budżetu Województwa Podkarpackiego. Zadanie to jest wykonywane przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie, a na jego realizację przeznaczona została kwota **9 891 675 zł** ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz budżetu Województwa Podkarpackiego.

Projekty skierowane do osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym zawierają następujące instrumenty:

- pracę socjalną,
- poradnictwo i wsparcie indywidualne oraz grupowe w zakresie podniesienia kompetencji życiowych i umiejętności społeczno-zawodowych umożliwiających docelowo powrót do życia społecznego, w tym powrót na rynek pracy i aktywizację zawodową,
- poradnictwo specjalistyczne, w tym: poradnictwo prawne w zakresie prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów,
- poradnictwo rodzinne obejmującego wsparcie rodziny naturalnej i zastępczej, opiekę nad osobami niepełnosprawnymi, a także terapię rodzinną,
- uczestnictwo w zajęciach Centrów lub Klubów Integracji Społecznej,
- zajęcia w ramach podnoszenia kluczowych kompetencji o charakterze zawodowym
- zdobywanie nowych kompetencji i umiejętności zawodowych umożliwiających aktywizację zawodową,
- działania diagnostyczne i terapeutyczne dla dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym z rodzin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, z zaburzeniami komunikacyjnymi, dysleksją i dyskalkulią.

W ramach projektów finansowane są zajęcia na rzecz aktywizacji zawodowej, realizowane w Warsztatach Terapii Zajęciowej oraz działania na rzecz aktywnej integracji stanowiące poszerzenie oferty warsztatów. Wspierane są również działania w zakresie reintegracji zawodowej i społecznej, w tym upowszechnianie zatrudnienia wspieranego, w szczególności te, które są prowadzone przez Zakłady Aktywności Zawodowej, Kluby oraz Centra Integracji Społecznej.

Zadanie to realizowane jest poprzez projekty konkursowe w Działaniu 8.1 „Aktywna integracja osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym” Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 wdrażanego przez Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie. Na realizację projektów tego typu zaplanowana została kwota dofinansowania w wysokości **10 526 315 zł**.

Udzielane jest również wsparcie ukierunkowane na rozwiązywanie problemów zawodowych różnych grup odbiorców poprzez pomoc związaną z projektowaniem przyszłości zawodowej, diagnozowaniem sytuacji klientów oraz stymulowaniem do aktywnych postaw na rynku pracy. Prowadzone są zajęcia mające na celu nabycie umiejętności poszukiwania i uzyskiwania zatrudnienia oraz ukierunkowane na wsparcie rozwoju przedsiębiorczości.

Zadania te są realizowane przez Centrum Informacji i Planowania Kariery Zawodowej Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Rzeszowie oraz powiatowe urzędy pracy. Finansowane są z Funduszu Pracy oraz ze środków pochodzących z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój i Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020.

KIEROWNIK
Wydziału Rynek Pracy

Antoni Urban

WICEMARZAŁEK WOJEWÓDZTWA

Małgorzata Kurowska

15

DYREKTOR
Wojewódzkiego Urzędu Pracy

Tomasz Czop

DYREKTOR
Departamentu Rozwoju Regionalnego

Danuta Cichoń

Informacja
z działalności Zarządu Województwa Podkarpackiego V kadencji
w okresie od 1 sierpnia 2018 r. do 4 września 2018 r.

W okresie objętym niniejszą informacją Zarząd Województwa Podkarpackiego obradował na posiedzeniach:

- nr 458 w dniu 1 sierpnia 2018 r.,
- nr 459 w dniu 7 sierpnia 2018 r.,
- nr 460 w dniu 14 sierpnia 2018 r.,
- nr 461 w dniu 16 sierpnia 2018 r.,
- nr 462 w dniu 17 sierpnia 2018 r.,
- nr 463 w dniu 20 sierpnia 2018 r.,
- nr 464 w dniu 22 sierpnia 2018 r.,
- nr 465 w dniu 28 sierpnia 2018 r.,
- nr 466 w dniu 30 sierpnia 2018 r.,
- nr 467 w dniu 3 września 2018 r.,
- nr 468 w dniu 4 września 2018 r.

Przedmiotem 458. posiedzenia Zarządu Województwa Podkarpackiego w dniu 1 sierpnia 2018 r. był następujący temat:

1. Podjęcie uchwały Zarządu Województwa Podkarpackiego w sprawie:

- reprezentowania Województwa Podkarpackiego na Nadzwyczajnym Zgromadzeniu Wspólników Podkarpackiego Centrum Innowacji Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością.

Przedmiotem 459. posiedzenia Zarządu Województwa Podkarpackiego w dniu 7 sierpnia 2018 r. były następujące tematy:

1. Podjęcie uchwał Zarządu Województwa Podkarpackiego w sprawie:

- zmiany: Uchwały Nr 438/9160/18 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 12 czerwca 2018 r. w sprawie zatwierdzenia zaktualizowanego wzoru Decyzji w sprawie dofinansowania Projektu rozliczanego w oparciu o uproszczone metody rozliczeń, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, Uchwały Nr 438/9159/18 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 12 czerwca 2018 r. w sprawie zatwierdzenia zaktualizowanego wzoru Decyzji w sprawie dofinansowania Projektu współfinansowanego ze środków Europejskiego

Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, Uchwały Nr 438/9158/18 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 12 czerwca 2018 r. w sprawie zatwierdzenia zaktualizowanego wzoru Umowy o dofinansowanie Projektu rozliczanego w oparciu o uproszczone metody rozliczeń, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego z udziałem środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, Uchwały Nr 438/9157/18 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 12 czerwca 2018 r. w sprawie zatwierdzenia zaktualizowanego wzoru Umowy o dofinansowanie Projektu współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego z udziałem środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, Uchwały Nr 438/9156/18 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 12 czerwca 2018 r. w sprawie zatwierdzenia zaktualizowanego wzoru Umowy o dofinansowanie Projektu rozliczanego w oparciu o uproszczone metody rozliczeń, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, Uchwały Nr 438/9155/2018 Zarządu Województwa Podkarpackiego

w Rzeszowie z dnia 12 czerwca 2018 r., w sprawie zatwierdzenia zaktualizowanego wzoru Umowy o dofinansowanie Projektu współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, Uchwały Nr 441/9242/18 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 19 czerwca 2018 r. w sprawie zatwierdzenia zaktualizowanego wzoru Umowy o dofinansowanie Projektu współfinansowanego w ramach Działania 7.2 Poprawa sytuacji osób bezrobotnych na rynku pracy - projekty pozakonkursowe Powiatowych Urzędów Pracy ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020,

- zmiany uchwały nr 422/8807/18 z dnia 24 kwietnia 2018 r. w sprawie zatwierdzenia Listy ocenionych projektów oraz wyboru projektów do dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach działania 3.1 Rozwój OZE - konkurs ogólny RPO WP 2014-2020 zmienionej uchwałą nr 422/8808/18 z dnia 24 kwietnia 2018 r.,
- wydłużenia terminu realizacji projektu nr RPPK.02.01.00-18-0020/16 pn. „Gmina bliżej obywateli – rozwój e-usług Gminy Oleszyce” realizowanego przez Gminę Oleszyce w ramach osi priorytetowej II „Cyfrowe Podkarpackie” działanie 2.1 „Podniesienie efektywności i dostępności e-usług” Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020,
- wydłużenia terminu realizacji projektu własnego nr RPPK.02.01.00-18-0025/16 pn. „Portal Muzeum Dziedzictwa Kresów Dawnej Rzeczypospolitej” realizowanego w ramach osi priorytetowych I – VI Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020,

- wydłużenia terminu realizacji projektu nr RPPK.03.01.00-18-0010/17 realizowanego przez Gminę Nowa Sarzyna w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020,
- wydłużenia terminu zakończenia realizacji projektu pn. „Mobilny MOF Stalowej Woli” nr RPPK.05.04.00-18-0004/16 realizowanego przez Gminę Stalowa Wola w ramach RPO WP na lata 2014-2020,
- wydłużenia terminu realizacji projektu nr RPPK.06.02.02-18-0039/16 pn. „Adaptacja budynku w miejscowości Knapy z przeznaczeniem na Środowiskowy Dom Samopomocy” realizowanego przez Gminę Baranów Sandomierski w ramach osi priorytetowej VI Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020,
- wydłużenia terminu zakończenia realizacji projektu nr RPPK.06.04.01-18-0045/16 pn. „Zwiększenie dostępności do edukacji przedszkolnej poprzez budowę niepublicznego przedszkola w miejscowości Krasne” realizowanego przez Pana Mateusza Łukasza Hałajko prowadzącego działalność oświatową pod nazwą: Niepubliczna Placówka Oświatowo-Wychowawcza „Klub Juniora” w Rzeszowie w ramach osi priorytetowej VI Spójność przestrzenna i społeczna działanie 6.4 Infrastruktura edukacyjna, poddziałanie 6.4.1 Przedszkola RPO WP na lata 2014-2020,
- zatwierdzenia Listy rankingowej ocenionych projektów w ramach osi priorytetowej I Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka, działanie 1.1 Wsparcie infrastruktury B+R jednostek naukowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014 – 2020 (nabór nr RPPK.01.01.00-IZ-00-18-001/17),
- wyboru projektów do dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach osi priorytetowej I Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka, działanie 1.1 Wsparcie infrastruktury B+R jednostek naukowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014 – 2020 (nabór nr RPPK.01.01.00-IZ-00-18-001/17),
- wydłużenia terminu zakończenia realizacji projektu nr RPPK.01.02.00-18-0052/17 realizowanego przez „TRANSSYSTEM SPÓŁKA AKCYJNA SPÓŁKA KOMANDYTOWA”, w ramach osi priorytetowej I Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020,
- wydłużenia terminu zakończenia realizacji projektu nr RPPK.01.04.01-18-0479/16 realizowanego przez Sipeko Sp. z o. o. w ramach osi priorytetowej I Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020,
- ogłoszenia drugiego naboru Miejsc Przyjaznych Rowerzystom na Wschodnim Szlaku Rowerowym Green Velo w 2018 r.,
- reprezentowania Województwa Podkarpackiego na Nadzwyczajnym Zgromadzeniu Wspólników Spółki Podkarpacki Fundusz Poręczeń Kredytowych Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- reprezentowania Województwa Podkarpackiego na Nadzwyczajnym Zgromadzeniu Wspólników Spółki Podkarpacki Fundusz Rozwoju Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- przyznania stypendiów dla słuchaczy uczących się w szkołach prowadzonych przez Województwo Podkarpackie,
- udzielenia pełnomocnictwa dyrektorowi Zespołu Szkół przy Klinicznym Szpitalu Wojewódzkim Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie,

- powołania komisji egzaminacyjnej dla nauczyciela ubiegającego się o awans na stopień nauczyciela mianowanego,
- powołania komisji egzaminacyjnej dla nauczyciela ubiegającego się o awans na stopień nauczyciela mianowanego,
- powołania komisji egzaminacyjnej dla nauczyciela ubiegającego się o awans na stopień nauczyciela mianowanego,
- powołania komisji egzaminacyjnej dla nauczyciela ubiegającego się o awans na stopień nauczyciela mianowanego,
- powołania komisji egzaminacyjnej dla nauczyciela ubiegającego się o awans na stopień nauczyciela mianowanego,
- powołania komisji egzaminacyjnej dla nauczyciela ubiegającego się o awans na stopień nauczyciela mianowanego,
- powołania komisji egzaminacyjnej dla nauczyciela ubiegającego się o awans na stopień nauczyciela mianowanego,
- powołania komisji egzaminacyjnej dla nauczyciela ubiegającego się o awans na stopień nauczyciela mianowanego,
- powołania komisji egzaminacyjnej dla nauczyciela ubiegającego się o awans na stopień nauczyciela mianowanego,
- powołania komisji egzaminacyjnej dla nauczyciela ubiegającego się o awans na stopień nauczyciela mianowanego,
- powołania komisji egzaminacyjnej dla nauczyciela ubiegającego się o awans na stopień nauczyciela mianowanego,
- powołania komisji egzaminacyjnej dla nauczyciela ubiegającego się o awans na stopień nauczyciela mianowanego,
- powołania komisji egzaminacyjnej dla nauczyciela ubiegającego się o awans na stopień nauczyciela mianowanego,
- powołania komisji egzaminacyjnej dla nauczyciela ubiegającego się o awans na stopień nauczyciela mianowanego,
- zmiany treści umowy użytkowania nieruchomości przez Wojewódzką Stację Pogotowia Ratunkowego w Rzeszowie,
- zatwierdzenia listy operacji informującej o kolejności przysługiwania pomocy na operacje typu: „Inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne” w ramach działania „Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020,
- zatwierdzenia listy operacji informującej o kolejności przysługiwania pomocy na operacje typu: „Kształtowanie przestrzeni publicznej” w ramach działania „Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020,
- zmiany do Regulaminu organizacyjnego Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Rzeszowie,
- wyrażenia zgody na finansowanie w części ze środków Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie na realizację projektu konkursowego z Osi priorytetowej II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji Działania 2.8 Rozwój usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym pt. „Blżej rodziny – szkolenia dla kadr systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej” numer umowy: POWR.02.08.00-00-0010/16-00,
- powołania komisji konkursowej do oceny ofert złożonych w ramach otwartego konkursu ofert na realizację w 2018 roku szkoleń dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie,
- uchylenia Uchwały Nr 440/9239/18 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 15 czerwca 2018 r. dotyczącej wniesienia pod obrady Sejmiku Województwa Podkarpackiego projektu uchwały Sejmiku w sprawie udzielenia pomocy finansowej z budżetu Województwa Podkarpackiego Gminie Miastu Dębica,

- uchylenia uchwały Zarządu Województwa Podkarpackiego Nr 456/9551/18 z dnia 24 lipca w sprawie przyjęcia Planu Działań nr 3/2018 w sektorze zdrowia na rok 2018 dla Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 i przyjęcia Planu Działań nr 3/2018 w sektorze zdrowia na rok 2018 dla Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020,
- zatwierdzenia rocznego sprawozdania finansowego za 2017 r. Klinicznego Szpitala Wojewódzkiego Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie,
- zmiany uchwały Nr 433/9030/18 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 23 maja 2018 r. w sprawie wyrażenia zgody na finansowanie w całości ze środków budżetu Województwa Podkarpackiego wydatków związanych z realizacją zadania pn.: „Budowa DW nr 858 Zarzecze – granica województwa na odcinku Dąbrowica – Sieraków + budowa mostu na rzece Tanew i mostu na rzece Borowina”,
- przyjęcia treści umowy określającej warunki organizacyjno-finansowe działalności Teatru im. Wandy Siemaszkowej w Rzeszowie oraz program jego działania,
- zmiany Uchwały Nr 396/8312/18 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 6 lutego 2018 r. w sprawie przyjęcia planu przebudów dróg wojewódzkich w 2018 roku wraz z informacją dotyczącą wykorzystania subwencji na przebudowy dróg wojewódzkich,
- aktualizacji załączników do Regulaminu konkursu „Dziedzictwo i Rozwój Podkarpacia” na najlepszą pracę dyplomową dotyczącą historii, oblicza i przyszłości województwa podkarpackiego,
- zmian w budżecie Województwa Podkarpackiego na 2018 r.,
- powołania dyrektora Wojewódzkiego Szpitala Podkarpackiego im. Jana Pawła II w Krośnie,
- powołania dyrektora Obwodu Lecznictwa Kolejowego w Rzeszowie Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej,
- przyjęcia projektu zmiany Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020,
- zmiany zakresu rzeczowo - finansowego zadań realizowanych przez Departament Promocji i Współpracy Gospodarczej w ramach budżetu Województwa Podkarpackiego na 2018 r.

2. Przyjęcie projektów uchwał Sejmiku Województwa Podkarpackiego w sprawie:

- zmiany Uchwały Nr LV/908/18 Sejmiku Województwa Podkarpackiego w sprawie wyrażenia zgody na ustanowienie hipoteki,
- wyrażenia zgody na oddanie w drodze bezprzetargowej nieruchomości w użytkowanie wieczyste i udzielenie bonifikaty,
- zmian w Statucie Wojewódzkiego Szpitala im. Św. Ojca Pio w Przemyślu,
- przyjęcia treści umowy w sprawie prowadzenia jako wspólnej instytucji kultury Muzeum Historycznego w Sanoku.

3. Wydanie postanowień Zarządu Województwa Podkarpackiego w sprawie:

- uzgodnienia projektu II zmiany Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego miasta Sokołów Małopolski „Osiedle Piaski”,

- uzgodnienia projektu Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Nr 274/11/2015 w rejonie al. Armii Krajowej w Rzeszowie w cz. I.

4. Wydanie decyzji Zarządu Województwa Podkarpackiego w sprawie:

- ustanowienia trwałego zarządu na rzecz Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie,
- ustanowienia trwałego zarządu na rzecz Podkarpackiego Zarządu Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie,
- wygaszenia trwałego zarządu na działce 3671/2 położonej w Dydni gm. Dydnia, powstałej w wyniku podziału działki 3671, dla której trwały zarząd ustanowiono decyzją Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 04.06.2013 roku, znak GG-II.2501.16.94.2013.UZ.

5. Pozostałe tematy:

- 1) Informacja w sprawie zamykania Regionalnych Programów Operacyjnych na lata 2007-2013.
- 2) Informacja w sprawie rozstrzygnięcia możliwości realizacji indywidualnych projektów przez spółki będące własnością Gmin Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF) w ramach Działania 3.4 Rozwój OZE – ZIT.
- 3) Wniosek o podjęcie decyzji kierunkowej, w związku z otwarciem przez Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie ofert złożonych do przetargu na wykonanie w systemie „projektuj i buduj” zadań:
 - Przebudowa/rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 865 na odcinku od miejscowości Zapałów do miejscowości Oleszyce,
 - Przebudowa/rozbudowa DW 895 na odcinku Solina - Myczków i DW 894 na odcinku Hoczew – Polańczyk,
 - Przebudowa/rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 881 na odcinku Kańczuga – Pruchnik.
- 4) Informacja na temat kampanii poświęconej promocji gospodarczej województwa podkarpackiego.
- 5) Tabelaryczne zestawienie wniosków o dokonanie zmian w budżecie Województwa Podkarpackiego na 2018 r. złożonych przez Departamenty Urzędu – na sesję Sejmiku w miesiącu sierpniu 2018 r.
- 6) Tabelaryczne zestawienie wniosków o dokonanie zmian limitu wydatków w WPF – na sesję Sejmiku w miesiącu sierpniu 2018 r.
- 7) Informacja o wykonaniu budżetu Województwa Podkarpackiego za I półrocze 2018 r.

Przedmiotem 460. posiedzenia Zarządu Województwa Podkarpackiego w dniu 14 sierpnia 2018 r. były następujące tematy:

1. Podjęcie uchwał Zarządu Województwa Podkarpackiego w sprawie:

- udzielenia pełnomocnictwa,
- przyjęcia zaktualizowanej Instrukcji Wykonawczej Instytucji Zarządzającej Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020,

- zatwierdzenia Wykazu kandydatów na ekspertów Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020,
- wpisania programów rewitalizacji do Wykazu programów rewitalizacji gmin województwa podkarpackiego,
- zatwierdzenia listy projektów, które otrzymują dotację w III edycji Konkursu dotacji na działania wspierające gminy w zakresie przygotowania programów rewitalizacji na terenie województwa podkarpackiego,
- wydłużenia terminu realizacji projektu RPPK.04.03.01-18-0022/17 pn. „Uporządkowanie gospodarki ściekowej w Aglomeracji Krzeszów poprzez budowę kanalizacji sanitarnej i rozbudowę oczyszczalni ścieków”, realizowanego przez Gminę Krzeszów w ramach osi priorytetowej IV Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego działania 4.3 Gospodarka wodno-ściekowa poddziałania 4.3.1 Gospodarka ściekowa Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020,
- wydłużenia terminu zakończenia realizacji projektu nr RPPK.04.03.01-18-0026/16 pn. „Poprawa infrastruktury ściekowej w Gminie Miejskiej Dynów-budowa kanalizacji sanitarnej – etap III wraz z budową, przebudową i rozbudową miejskiej oczyszczalni ścieków w Dynowie” realizowanego przez Gminę Miejską Dynów w ramach osi priorytetowej IV Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020,
- wydłużenia terminu realizacji projektu nr RPPK.04.04.00-18-0034/16 pn. „Podniesienie atrakcyjności i zwiększenie dostępności do infrastruktury instytucji kultury poprzez przebudowę i wyposażenie Miejskiego Ośrodka Kultury w Radymnie”, realizowanego przez Miasto Radymno, w ramach osi priorytetowej IV Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020,
- wydłużenia terminu realizacji projektu nr RPPK.04.04.00-18-00105/16 pn. „Rewitalizacja Oficyny dworskiej w zespole parkowo-dworskim i folwarcznym w Wiśniowej w celu zastosowania nowoczesnych form uczestnictwa w kulturze”, realizowanego przez Powiat Strzyżowski, w ramach osi priorytetowej IV Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020,
- wydłużenia terminu zakończenia realizacji projektu pn. „Ograniczenie niskiej emisji w Dębicko Ropczyckim Obszarze Funkcjonalnym poprzez zakup nowoczesnych autobusów oraz poprawę infrastruktury drogowej związanej z obsługą transportu drogowego” nr RPPK.05.04.00-18-0005/16 realizowanego przez Gminę Miasta Dębica w ramach RPO WP na lata 2014-2020,
- wydłużenia terminu zakończenia realizacji projektu pn. „Poprawa jakości funkcjonowania systemu transportu publicznego dla MOF Mielec” nr RPPK.05.04.00-18-0006/16 realizowanego przez Gminę Miejską Mielec w ramach RPO WP na lata 2014-2020,
- wydłużenia terminu zakończenia realizacji projektu nr RPPK.01.04.01-18-0131/17 realizowanego przez Zakład Usługowo Handlowy RUR BUD Adam Szurlej w ramach osi priorytetowej I Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020,
- wydłużenia terminu zakończenia realizacji projektu nr RPPK.01.04.01-18-0343/17 realizowanego przez NoveltyUNIT – Krzysztof Ciepluch w ramach osi

- priorytetowej I Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020,
- rozwiązania umowy o dofinansowanie projektu oraz zmiany Uchwały Nr 373/7837/17 z dnia 30 listopada 2017 r. w sprawie wyboru projektów do dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach osi priorytetowej I Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka, działanie 1.4 Wsparcie MŚP, poddziałanie 1.4.1 Dotacje bezpośrednie, typ projektu TIK Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014 – 2020 (nabór 2017),
 - rozwiązania umowy o dofinansowanie projektu oraz zmiany Uchwały nr 330/7085/17 z dnia 17 sierpnia 2017 r. w sprawie wyboru projektów do dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach osi priorytetowej I Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka, działanie 1.4 Wsparcie MŚP, poddziałanie 1.4.1 Dotacje bezpośrednie, typ projektu Rozwój MŚP Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014 – 2020 (nabór 2016),
 - udzielenia pełnomocnictwa,
 - zatwierdzenia zmian w Regulaminie Organizacyjnym Podkarpackiego Zarządu Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie,
 - zmiany Uchwały Nr 396/8311/18 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 6 lutego 2018 r. w sprawie przyjęcia planu odnow dróg wojewódzkich w 2018 roku,
 - przyjęcia pomocy rzeczowej Miasta i Gminy Ropczyce,
 - stanowiska Zarządu Województwa Podkarpackiego dotyczącego pozbawienia kategorii odcinka drogi powiatowej Nr 1891R Tarnowiec - Brzeźówka na terenie powiatu jasielskiego, celem zaliczenia go do kategorii dróg gminnych,
 - zmiany Uchwały Nr 396/8310/18 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 6 lutego 2018r. w sprawie przyjęcia planu realizacji budów chodników w ciągach dróg wojewódzkich w 2018 roku,
 - przeprowadzenia kontroli w Wojewódzkim Szpitalu im. Św. Ojca Pio w Przemyślu,
 - przeprowadzenia kontroli pozaplanowej w Medyczno-Społecznym Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Łańcucie,
 - zmiany zakresu rzeczowo - finansowego zadań realizowanych przez Kancelarię Zarządu w ramach budżetu Województwa Podkarpackiego na 2018 r.,
 - wyboru laureatów Nagrody Marszałka Województwa Podkarpackiego pn. „NGO Wysokich Lotów”,
 - zmiany zakresu rzeczowo - finansowego zadań realizowanych przez Departament Promocji i Współpracy Gospodarczej w ramach budżetu Województwa Podkarpackiego na 2018 r.,
 - reprezentowania Województwa Podkarpackiego na Nadzwyczajnym Zgromadzeniu Wspólników Podkarpackiego Centrum Innowacji Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
 - opinii odnośnie zmian w Regulaminie organizacyjnym Wojewódzkiego Domu Kultury w Rzeszowie,
 - przesunięcia terminu rozpoczęcia komisyjnej kontroli zgodności zapisów dokumentacji ewidencyjnej ze stanem faktycznym zbiorów muzealnych Muzeum Kultury Ludowej w Kolbuszowej,
 - przyjęcia protokołu z wyników konsultacji projektu uchwały w sprawie zmiany uchwały Nr XLVIII/992/14 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 23 czerwca 2014 r. w sprawie Jaśliskiego Parku Krajobrazowego,

- przeznaczenia do sprzedaży w drodze bezprzetargowej nieruchomości na rzecz Wojewódzkiego Ośrodka Ruchu Drogowego w Rzeszowie,
- zmiany Uchwały Zarządu Województwa Podkarpackiego Nr 315/6621/17 z dnia 13 czerwca 2017r. w sprawie udzielenia upoważnienia,
- zrzeczenia się odszkodowania za nieruchomość gruntową zajęta pod drogę publiczną,
- powołania Rady Społecznej przy Wojewódzkim Zespole Specjalistycznym w Rzeszowie,
- zmian w budżecie Województwa Podkarpackiego na 2018 r.,
- zmiany Uchwały Nr 396/8323/18 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 6 lutego 2018 r. w sprawie planu wydatków na zakup środków żywności i usług cateringowo – gastronomicznych ujętych w budżecie Województwa Podkarpackiego na 2018 r.

2. Przyjęcie projektów uchwał Sejmiku Województwa Podkarpackiego w sprawie:

- wyrażenia zgody na zbycie udziału Województwa Podkarpackiego w Spółce Stimo Net. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- zmian w Statucie Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Rzeszowie,
- przyjęcia projektu Statutu Muzeum Okręgowego w Rzeszowie i przekazania do uzgodnienia z Ministrem Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- zmiany uchwały w sprawie udzielenia dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze województwa podkarpackiego,
- wyrażenia woli dofinansowania budowy strażnicy JRG nr 3 dla Komendy Miejskiej Państwowej Straży pożarnej w Rzeszowie,
- zmian w budżecie Województwa Podkarpackiego na 2018 r.,
- zmian w Wieloletniej Prognozie Finansowej Województwa Podkarpackiego na lata 2018 – 2042,
- zaciągnięcia długoterminowej pożyczki z Banku Rozwoju Rady Europy (CEB) na sfinansowanie planowanego deficytu budżetu Województwa Podkarpackiego w latach 2018 – 2020.

3. Wydanie postanowień Zarządu Województwa Podkarpackiego w sprawie:

- uzgodnienia projektu Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego terenu w Cmolasie,
- uzgodnienia projektu Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Nr 188/15/2009 przy ul. Załęskiej w Rzeszowie,
- uzgodnienia projektu Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Czarna „Grabiny – złoża”,
- uzgodnienia projektu Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego „ZALESIE 2” w gminie Miejsce Piastowe,
- uzgodnienia projektu zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Czarna.

4. Pozostałe tematy:

- 1) Informacja o zleceniach płatności ze środków EFRR i EFS przekazanych do Banku Gospodarstwa Krajowego oraz o płatnościach dokonanych na rzecz beneficjentów przez Instytucję Zarządzającą oraz Instytucję Pośredniczącą – Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie w ramach RPO WP 2014 – 2020 w miesiącu lipcu 2018 r.
- 2) Informacja o zwrotach środków otrzymanych z Banku Gospodarstwa Krajowego w miesiącu lipcu 2018 r. w ramach RPO WP 2007-2013.
- 3) Sprawozdanie z przeprowadzonych czynności likwidacyjnych Podkarpackiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych w Rzeszowie za okres od 1 lipca do 31 lipca 2018 r.
- 4) Sprawozdanie z wyjazdów zagranicznych członków Zarządu Województwa Podkarpackiego oraz pracowników Urzędu Marszałkowskiego i przyjmowanych osób i delegacji przez Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego - II kwartał 2018 r.
- 5) Informacja o bieżącej sytuacji w szpitalach wojewódzkich w związku z zawarciem porozumienia w Klinicznym Szpitalu Wojewódzkim Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie.

Przedmiotem 461. posiedzenia Zarządu Województwa Podkarpackiego w dniu 16 sierpnia 2018 r. były następujące tematy:

1. Przyjęcie projektów uchwał Sejmiku Województwa Podkarpackiego w sprawie:

- udzielenia pomocy finansowej z budżetu Województwa Podkarpackiego dla Gminy Kolbuszowa,
- udzielenia pomocy finansowej ze środków budżetu Województwa Podkarpackiego na realizację zadania pn. „Budowa kładki pieszo – jezdnej na rzece Oślawa w miejscowości Morochów, Gmina Zagórz” dla Gminy Zagórz,
- udzielenia pomocy finansowej dla Powiatu Rzeszowskiego z budżetu Województwa Podkarpackiego w roku 2018.

2. Pozostałe tematy.

- 1) Informacja na temat inicjatywy pn. Podkarpacki Dzwon Niepodległości.

Przedmiotem 462. posiedzenia Zarządu Województwa Podkarpackiego w dniu 17 sierpnia 2018 r. był następujący temat:

1. Informacja dotycząca wystąpienia pokontrolnego Najwyższej Izby Kontroli Delegatura w Rzeszowie znak: LRZ.410.005.01.2018, P/18/095 z dnia 26 lipca 2018 r. wystosowanego po przeprowadzonej w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie kontroli pn. Realizacja wojewódzkich programów strategicznych „Bieszczady” i „Błękitny San”.

Przedmiotem 463. posiedzenia Zarządu Województwa Podkarpackiego w dniu 20 sierpnia 2018 r. były następujące tematy:

1. Podjęcie uchwał Zarządu Województwa Podkarpackiego w sprawie:

- przyjęcia autopoprawek do projektu Uchwały Sejmiku Województwa Podkarpackiego w sprawie zmian w budżecie Województwa Podkarpackiego na 2018 r.,
- przyjęcia autopoprawek do projektu Uchwały Sejmiku Województwa Podkarpackiego w sprawie zmian w Wieloletniej Prognozie Finansowej Województwa Podkarpackiego na lata 2018 – 2042.

Przedmiotem 464. posiedzenia Zarządu Województwa Podkarpackiego w dniu 22 sierpnia 2018 r. były następujące tematy:

1. Podjęcie uchwał Zarządu Województwa Podkarpackiego w sprawie:

- sposobu wynagradzania ekspertów biorących udział w wyborze do dofinansowania projektu pn. „Rewitalizacja linii kolejowej nr 25 na odcinku Padew – Mielec – Dębica, Etap I” realizowanego w ramach Osi Priorytetowej V Infrastruktura komunikacyjna, Działania 5.3 Infrastruktura kolejowa Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014 – 2020,
- wpisania programu rewitalizacji do Wykazu programów rewitalizacji gmin województwa podkarpackiego,
- zatwierdzenia listy projektów, które otrzymują dotację w III edycji Konkursu dotacji na działania wspierające gminy w zakresie przygotowania programów rewitalizacji na terenie województwa podkarpackiego,
- opinii do wniosku o wydanie decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej (pn. Rozbudowa ul. Św. Floriana w Rzeszowie),
- wyrażenia zgody na finansowanie ze środków budżetu Województwa Podkarpackiego wydatków związanych z realizacją zadania pn. „Budowa i rozbudowa DW Nr 869 na odcinku od węzła S-19 Jasionka do węzła DK 9 w Rudnej Małej”,
- określenia Regulaminu przyznawania stypendiów w ramach projektu pn. „Wsparcie stypendialne uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych prowadzących kształcenie ogólne – rok szkolny 2018/2019”,
- określenia Regulaminu przyznawania stypendiów w ramach projektu pn. „Wsparcie stypendialne uczniów ponadgimnazjalnych szkół zawodowych – rok szkolny 2018/2019”,
- ogłoszenia otwartego konkursu ofert na realizację zadań publicznych Województwa Podkarpackiego w dziedzinie nauki w 2018 r. pn. „Organizacja wydarzeń popularyzujących naukę”,
- przedstawienia informacji o przebiegu wykonania za I półrocze 2018 r. planów finansowych instytucji kultury podległych Samorządowi Województwa,
- realizacji operacji EKOGALA – międzynarodowe targi produktów i żywności wysokiej jakości,
- udzielenia pełnomocnictwa,

- zmiany zakresu rzeczowo – finansowego zadań realizowanych przez Departament Rolnictwa, Geodezji i Gospodarki Mieniem w ramach budżetu Województwa Podkarpackiego na 2018 r.,
- wyrażenia zgody na przeprowadzenie promocji Programu Podkarpacki Naturalny Wypas II w ramach Kampanii informacyjno - promocyjnej oraz szkoleniowo - informacyjnej (promocja produktów pochodzenia zwierzęcego z uwzględnieniem ich walorów smakowych i zdrowotnych oraz sposobu ich wytwarzania) ukierunkowana na edukację konsumenta,
- przekazania na rzecz Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Rzeszowie dokumentacji dotyczącej windy wraz z poniesionymi nakładami w kwocie 6 150,00 zł,
- zmian w budżecie Województwa Podkarpackiego na 2018 r.,
- zmiany Uchwały Nr 396/8323/18 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 6 lutego 2018 r. w sprawie planu wydatków na zakup środków żywności i usług cateringowo - gastronomicznych ujętych w budżecie Województwa Podkarpackiego na 2018 r.

2. Wydanie decyzji Zarządu Województwa Podkarpackiego w sprawie:

- wygaszenia trwałego zarządu sprawowanego przez Podkarpackie Biuro Geodezji i Terenów Rolnych w Rzeszowie na nieruchomości przy ul. Kasprowicza w Jarosławiu,
- wygaszenia trwałego zarządu na nieruchomości położonej w obrębie Basznia Dolna gm. Lubaczów, dla której ustanowiono trwały zarząd decyzją Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 27.11.2012 r. znak GG-II.2501.16.399.2012.AD,
- ustanowienia trwałego zarządu na rzecz Podkarpackiego Zarządu Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie,
- ustanowienia trwałego zarządu na rzecz Podkarpackiego Zarządu Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie,
- ustanowienia trwałego zarządu na rzecz Podkarpackiego Zarządu Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie,
- ustanowienia trwałego zarządu na rzecz Podkarpackiego Zarządu Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie.

3. Wydanie postanowień Zarządu Województwa Podkarpackiego w sprawie:

- stwierdzenia uchybienia terminu do wniesienia odwołania,
- wskazania nowego terminu na rozpoznanie odwołania Pana Arkadiusza Kuca, prowadzącego działalność gospodarczą pod nazwą AREL Arkadiusz Kuc, od decyzji Zarządu Województwa Podkarpackiego Nr RPPK.IZ.UMWPK_-O0569/14/02 z dnia 4 lipca 2018 r. odmawiającej udzielenia ulgi poprzez rozłożenie na raty spłaty należności wynikającej z decyzji Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 10 maja 2016 r., Nr RPPK.IZ.UMWPK_-O0569/14/01 do dnia 26 września 2018 r.,
- uzgodnienia projektu Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego „BUDOWNICTWO MIESZKANIOWE II” w Rozborzu, Gmina Przeworsk,
- uzgodnienia projektu Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego dla dwutorowej linii elektroenergetycznej 110 kV,

- uzgodnienia projektu Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego dla dwutorowej linii elektroenergetycznej 110 kV oraz stacji elektroenergetycznej 110/15/kV Frysztak,
- uzgodnienia projektu Zmiany nr 1/2017 Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Terenów Złoża Piaskowców Cergowskich Komańcza – Jawornik Gmina Komańcza Województwo Podkarpackie,
- uzgodnienia projektu Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego o nazwie „Jawornik 1/2017”,
- uzgodnienia projektu Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego nr 6/17 na osiedlu Niwa w Głogowie Małopolskim,
- uzgodnienia projektu zmiany Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Mielca „Smoczka A”,
- uzgodnienia projektu VI i VII zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Korczyn,
- uzgodnienia projektu II-giej częściowej zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Łańcut.

4. Pozostałe tematy.

- 1) Informacja dotycząca zagospodarowania zmieszanych odpadów komunalnych.
- 2) Informacja ustna dotycząca propozycji głosowania uchwał na Nadzwyczajnym Zgromadzeniu Wspólników Spółki Podkarpackie Centrum Innowacji Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością.
- 3) Informacja nt. zadań realizowanych przez Samorząd Województwa Podkarpackiego w zakresie rolnictwa i obszarów wiejskich.

Przedmiotem 465. posiedzenia Zarządu Województwa Podkarpackiego w dniu 28 sierpnia 2018 r. były następujące tematy:

1. Podjęcie uchwał Zarządu Województwa Podkarpackiego w sprawie:

- przyjęcia projektu zmiany Szczegółowego Opisu Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020,
- udzielenia pełnomocnictwa,
- zmiany Uchwały Nr 241/4854/16 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 29 listopada 2016 r. w sprawie przyjęcia wzoru Umowy o Finansowanie Projektu współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach I Osi Priorytetowej – Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka, Działanie 1.4 – Wsparcie MŚP, Poddziałanie 1.4.2 – Instrumenty Finansowe Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020,
- zmiany Uchwały Nr 372/7798/17 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 28 listopada 2017 r. w sprawie przyjęcia Harmonogramu naborów wniosków o dofinansowanie w trybie konkursowym dla Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 na 2018 rok,
- zatwierdzenia listu zamknięcia Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013 przekazanego przez Komisję Europejską w dniu 27 lipca 2018 r.,

- zatwierdzenia listy projektów, które otrzymują dotację w III edycji Konkursu dotacji na działania wspierające gminy w zakresie przygotowania programów rewitalizacji na terenie województwa podkarpackiego,
- wpisania programów rewitalizacji do Wykazu programów rewitalizacji gmin województwa podkarpackiego,
- wyznaczenia ostatecznego terminu złożenia wniosku o dofinansowanie w trybie pozakonkursowym projektu Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Jana Grodka w Sanoku pn. Budowa Centrum Symulacji medycznej dla kierunków: pielęgniarstwo i ratownictwo medyczne oraz wyposażenie pracowni i laboratoriów dla kierunku mechanika i budowa maszyn w PWSZ im. Jana Grodka w Sanoku, w ramach osi priorytetowej VI Spójność przestrzenna i społeczna, działania 6.4 Infrastruktura edukacyjna, poddziałania 6.4.2 Kształcenie zawodowe i ustawiczne oraz PWSZ, Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014 – 2020 nabór nr RPPK.06.04.02-IZ.00-18-006/18, zmiany Uchwały Nr 413/8635/18 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 27 marca 2018 r. oraz zmiany Uchwały Nr 413/8636/18 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 27 marca 2018 r.,
- zatwierdzenia Listy ocenionych projektów oraz wyboru projektu do dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach osi priorytetowej V Infrastruktura komunikacyjna, działania 5.2 Infrastruktura terminali przeładunkowych RPO WP na lata 2014-2020 nabór nr RPPK.05.02.00-IZ.00-18-003/18,
- zatwierdzenia Listy ocenionych projektów oraz wyboru projektów do dofinansowania w trybie konkursowym z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach osi priorytetowej IV Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego, działania 4.5 Różnorodność biologiczna RPO WP na lata 2014-2020,
- wydłużenia terminu realizacji projektu pn. „Poprawa infrastruktury edukacyjnej na terenie Gminy Pilzno” realizowanego przez Gminę Pilzno w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020,
- rozwiązania umowy o dofinansowanie projektu oraz zmiany Uchwały Nr 373/7837/17 z dnia 30 listopada 2017 r. w sprawie wyboru projektów do dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach osi priorytetowej I Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka, działanie 1.4 Wsparcie MŚP, poddziałanie 1.4.1 Dotacje bezpośrednie, typ projektu TIK Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014 – 2020 (nabór 2017),
- określenia sposobu dokonywania przesunięć pomiędzy wydatkami w projektach badawczych dofinansowanych ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014–2020 w ramach osi priorytetowej I Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka, Działanie 1.2 Badania przemysłowe, prace rozwojowe oraz ich wdrożenia, Typ projektu: Prace B+R,
- przyjęcia Regulaminu konkursu zamkniętego dla naboru wniosków o dofinansowanie projektów ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach I Osi priorytetowej, Działanie 1.3 *Promowanie przedsiębiorczości*, Typ projektu: *Inkubatory przedsiębiorczości* Regionalnego

Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014–2020 – Numer RPPK.01.03.00-IZ-00-18-008/18,

- ogłoszenia naboru wniosków o dofinansowanie projektów ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w trybie konkursowym w ramach I Osi priorytetowej, Działanie 1.3 *Promowanie przedsiębiorczości*, Typ projektu: *Inkubatory przedsiębiorczości* Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014–2020 – Numer RPPK.01.03.00-IZ-00-18-008/18,
- przedstawienia informacji o przebiegu wykonania planów finansowych wojewódzkich jednostek organizacyjnych będących osobami prawnymi za I półrocze 2018 roku,
- zmiany Uchwały Nr 396/8310/18 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 6 lutego 2018 r. w sprawie przyjęcia planu realizacji budów chodników w ciągach dróg wojewódzkich w 2018 roku,
- opinii do wniosku o wydanie decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej,
- zamiaru powierzenia stanowiska dyrektora Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Rzeszowie,
- opinii dotyczącej Regulaminu Organizacyjnego Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II wojny światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej,
- wydania opinii do „Projektu założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe na lata 2013 – 2028”,
- zmiany zakresu rzeczowo – finansowego zadań realizowanych przez Podkarpackie Biuro Geodezji i Terenów Rolnych w Rzeszowie w ramach budżetu Województwa Podkarpackiego na 2018 r.,
- zmiany Regulaminu Organizacyjnego Podkarpackiego Biura Geodezji i Terenów Rolnych w Rzeszowie ustalonej Zarządzeniem Nr 9/2018 Dyrektora Podkarpackiego Biura Geodezji i Terenów Rolnych w Rzeszowie,
- zmian Regulaminu Organizacyjnego Wojewódzkiego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Rzeszowie ustalonych Zarządzeniem Nr 07/2018 Dyrektora Wojewódzkiego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Rzeszowie,
- zmiany Uchwały Nr 395/8275/18 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie dofinansowania ze środków Województwa kosztów działalności obsługowo-rehabilitacyjnej zakładów aktywności zawodowej w 2018 roku,
- przedstawienia informacji z wykonania planów finansowych samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej za I półrocze 2018 roku,
- zmian w budżecie Województwa Podkarpackiego na 2018 r.,
- zmian w budżecie Województwa Podkarpackiego na 2018 r.,
- upoważnienia do zaciągnięcia zobowiązań,
- planu finansowego zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych Województwu Podkarpackiemu ustawami na 2018 r.,
- negocjacji dotyczących przystąpienia Gminy Miasta Rzeszów do Spółki Port Lotniczy „Rzeszów - Jasionka” Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- zmiany uchwały nr 372/7810/17 z dnia 28 listopada 2017 r. w sprawie decyzji o realizacji projektu własnego w ramach osi priorytetowych I – VI Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020,

- wyboru wariantu trasy drogi wojewódzkiej Nr 984 Lisia Góra – Radomyśl Wielki – Mielec na nowoprojektowanym odcinku pomiędzy miejscowościami Piątkowiec i Rzędzianowice,
- powierzenia pełnienia obowiązków dyrektora Medyczno-Społecznego Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Stalowej Woli,
- powołania dyrektora Teatru im. Wandy Siemaszkowej w Rzeszowie,

2. Przyjęcie projektów uchwał Sejmiku Województwa Podkarpackiego w sprawie:

- zmiany Statutu Wojewódzkiego Ośrodka Ruchu Drogowego w Tarnobrzegu,
- zmiany Statutu Wojewódzkiego Ośrodka Ruchu Drogowego w Rzeszowie,
- zmiany Statutu Wojewódzkiego Ośrodka Ruchu Drogowego w Krośnie,
- zmiany Statutu Wojewódzkiego Ośrodka Ruchu Drogowego w Przemyślu,
- przyjęcia Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w województwie podkarpackim na lata 2018-2021,
- przekazania do dalszych uzgodnień projektu uchwały w sprawie zmiany uchwały Nr XLVIII/992/14 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 23 czerwca 2014 r. w sprawie Jaśliskiego Parku Krajobrazowego.

3. Wydanie postanowień Zarządu Województwa Podkarpackiego w sprawie:

- uzgodnienia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru o powierzchni ok. 14 ha położonego przy ul. Pod Rozborzem w Przeworsku,
- uzgodnienia projektu zmiany nr 3/2015 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Świlcza.

4. Pozostałe tematy:

- 1) Informacja w sprawie Uchwały Nr LX/419/2018 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 19 czerwca 2018 r. w sprawie przyjęcia apelu do Marszałka Województwa Podkarpackiego o wybudowanie regionalnej instytucji popularyzującej naukę i innowacje na terenie Miasta Rzeszowa wraz z propozycją odpowiedzi na apel.
- 2) Informacja o sytuacji na rynku pracy oraz działaniach na rzecz łagodzenia negatywnych skutków bezrobocia w celu zapobiegania patologiom społecznym.
- 3) Wniosek o podjęcie decyzji kierunkowej w sprawie akcji „Dzień bez samochodu” poprzez rozszerzenie ilości przejazdów kolejowych na Podstawie Biletów Turystycznych i Mini Biletów Turystycznych w okresie Europejskiego Tygodnia Zrównoważonego Transportu tj. w dniach 16-22 września br.

Przedmiotem 466. posiedzenia Zarządu Województwa Podkarpackiego w dniu 30 sierpnia 2018 r. były następujące tematy:

1. Informacje dla Zarządu Województwa Podkarpackiego.

- 1) Informacja dotycząca wyników procedury odwoławczej wniosków złożonych do dofinansowania w ramach naboru nr RPPK.03.01.00-IZ-00-18-002/16 dla Osi priorytetowej III Czysta energia, Działania 3.1 Rozwój OZE – konkurs ogólny

Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014–2020 (etap oceny formalnej).

- 2) Informacja dotycząca wyników procedury odwoławczej wniosków złożonych do dofinansowania w ramach naboru nr RPPK.03.01.00-IZ-00-18-002/16 dla Osi priorytetowej III Czysta energia, Działania 3.1 Rozwój OZE – konkurs ogólny Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014–2020 (etap oceny merytorycznej).

2. Podjęcie uchwał Zarządu Wojewódzkiego Podkarpackiego w sprawie:

- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Jana Chrzciciela w Brzozie Królewskiej spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętej Marii Magdaleny w Przemyślu spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny w Baligródzie Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Najświętszego Serca Pana Jezusa w Sanoku-Posadzie spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Niepokalanego Serca Najświętszej Maryi Panny w Dubiecku spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Józefa i Świętych Piotra i Pawła w Skołyszynie spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Najświętszego Serca Pana Jezusa w Łobozewie spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny w Żurawicy spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Trójcy Przenajświętszej w Makowisku spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Mikołaja Biskupa w Harcie spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Dzierążni spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Najświętszego Serca Pana Jezusa w Szówsku spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Torkach spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Matki Bożej Częstochowskiej w Lublicy spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,

- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Matki Bożej Wspomożenia Wiernych w Kolbuszowej Górnej spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Wszystkich Świętych w Dudyńcach spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Józefa w Wysokiej Strzyżowskiej spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętej Jadwigi Śląskiej w Hurku spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętych Piotra i Pawła w Cieplicach-Rudce spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Stanisława Biskupa w Dobrzechowie spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Matki Bożej Niepokalanej w Desznicy spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w Rączynie spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Mikołaja Biskupa i Matki Bożej Nieustającej Pomocy w Domaradzu spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Węglówce spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny w Lesznie spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Najświętszego Serca Pana Jezusa w Brzozie Stadnickiej spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Mikołaja Biskupa w Urzejowicach spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętej Katarzyny w Wesolej spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Ofiarowania Najświętszej Maryi Panny w Górnicy spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Stanisława Biskupa w Humniskach spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Przemienienia Pańskiego i Świętej Doroty w Trzciny spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Matki Bożej Częstochowskiej w Myczkowcach spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,

- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Najświętszego Serca Pana Jezusa w Białobrzegach spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Franciszka z Asyżu w Bystrzycy spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Matki Bożej Częstochowskiej w Jabłonce spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętej Jadwigi Królowej w Długiem spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Matki Bożej Królowej Polski w Domostawie spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Matki Bożej Pocieszenia w Komborni spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Matki Bożej Królowej i Świętego Judy Tadeusza Apostoła w Łączkach Brzeskich spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Najświętszej Maryi Panny Królowej Polski w Łukowem spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Jana Chrzciciela w Przemyślu-Archikatedrze spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Zgromadzenia Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego w Jańskich spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Matki Bożej Częstochowskiej w Miększu Starym spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Matki Bożej Królowej Polski w Wólce Niedźwiedzkiej spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Olszanach spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Matki Bożej Bolesnej w Wólce Panieńskiej spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Marcina w Przysietnicy spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Marcina w Krościenku Wyżnym spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Matki Bożej Nieustającej Pomocy w Gorlicach-Gliniku Mariampolskim spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Michała Archanioła w Łańcucie spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Miłosierdzia Bożego w Turzym Polu spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,

- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Matki Bożej Szkaplerznej i Świętego Michała Archanioła w Ujkowicach spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Wniebowstąpienia Pańskiego w Lipie spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Matki Bożej Pocieszenia w Gwizdowie spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Sędziszowie Małopolskim spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Stanisława Biskupa w Lubatowej spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Błogosławionej Karoliny w Rzeszowie spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętych Piotra i Pawła w Nowym Łupkowie spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Józefa w Komańczy spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Błogosławionego Księdza Jerzego Popiełuszki w Rzeszowie spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Lokalny Park Energii Słonecznej w Błędowej Tyczyńskiej spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Matki Bożej Różańcowej w Brzegach Dolnych spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Podwyższenia Krzyża Świętego w Ziempiowie spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Najświętszej Maryi Panny Wniebowziętej w Wielopolu Skrzyńskim spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętej Barbary w Golcowej spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętych Piotra i Pawła w Medyce spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Zgromadzenia Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego we Frysztaku spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Rudna Wielka Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Zgromadzenia Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego w Rzeszowie Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Jaksmanicach spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,

- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny w Horyńcu-Zdroju spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Wszystkich Świętych w Kolbuszowej spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Józefa w Zmysłówce spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Zwiastowania Najświętszej Maryi Panny w Jabłownicy Polskiej spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Matki Bożej Nieustającej Pomocy w Krzątce spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Józefa w Tarnawcu spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Mikołaja Biskupa w Zaleszanach spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Maksymiliana w Weryni spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętej Jadwigi Królowej w Cyganach spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Klemensa w Kramarzówce spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Imienia Najświętszej Maryi Panny w Czarnej koło Łańcuta spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętej Anny w Radawie spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Matki Bożej Nieustającej Pomocy w Myczkowie spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Marcina w Krasieczynie spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Mikołaja Biskupa w Kraczkowej spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Mikołaja Biskupa i Świętego Józefa w Grabownicy spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Mikołaja Biskupa w Niebieszczanach spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Matki Bożej Bolesnej w Grzegorzówce-Wólce spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Jana Kantego w Żołyni spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Michała Archanioła w Surochowie spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,

- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętej Trójcy w Leżajsku-Farze spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Mikołaja w Lubli spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętych Stanisława i Wojciecha w Porębach Dymarskich spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Najświętszego Serca Pana Jezusa w Jarosławiu spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Tylawie spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Najświętszego Serca Pana Jezusa w Kosowach spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny w Wielkich Oczach spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętej Katarzyny w Starym Żmigrodzie spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Najświętszej Maryi Panny Nieustającej Pomocy w Przemyślu-Błoniach spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Andrzeja Apostoła w Lipsku spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Jana Apostoła w Przemyślu-Przekopanej spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny w Jasienicy Rosielnej spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Najświętszej Maryi Panny Matki Kościoła w Rakszawie Górnej spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Niepokalanego Serca Najświętszej Maryi Panny w Dylągówce spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętej Katarzyny w Tyczynie spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Matki Bożej Łaskawej w Chmielniku spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Niepokalanego Serca Najświętszej Maryi Panny w Budach Łańcuckich spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Podwyższenia Krzyża Świętego w Kamionce spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Jana Chrzciciela w Kupnie spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,

- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Berezce spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Najświętszego Serca Pana Jezusa w Pikulicach spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Mikołaja Biskupa w Tyrawie Wołoskiej spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Antoniego Padewskiego w Sieteszy spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w Grochowcach spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętej Katarzyny w Sławęcinie spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętych Aniołów w Tarnawcach spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Matki Bożej Pocieszenia w Jodłówce spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- Uchwała Zarządu w sprawie rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Maksymiliana Kolbego w Wołkowie spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Stanisława Biskupa w Osobnicy spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Trójcy Przenajświętszej w Potoku Jaworowskim spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Jana Chrzciciela w Bratkowicach spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Wszystkich Świętych w Chorzelowie spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Matki Bożej Częstochowskiej w Piwodzie spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Stanisława Biskupa w Czarnej Sędziszowskiej spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Rektoratu Świętego Ducha w Jarosławiu spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Stanisława Kostki w Tywoni spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Najświętszej Maryi Panny Królowej Polski w Ustrzykach Dolnych spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Stanisława Biskupa w Trześniowie spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,

- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Najświętszej Maryi Panny Królowej Polski w Łopuszce Wielkiej spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Matki Bożej Częstochowskiej w Trzebusce spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Wojciecha w Woli Raniżowskiej spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętych Piotra i Pawła w Siedleczce spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętej Katarzyny Aleksandryjskiej w Jaśliskach spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Średniej Wsi spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Jana Chrzciciela w Iwli spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętych Szymona i Judy Tadeusza w Łubienku spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Błogosławionego Władysława Findysza Kapłana i Męczennika w Rzeszowie spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Jana z Dukli w Przemyślu spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Kormanicach spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Michała Archanioła w Dwerniku spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Jana Kantego w Tarnawce spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Matki Bożej Częstochowskiej w Podhorcach spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Mikołaja w Nowotańcu spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Michała Archanioła w Cieklinie spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Mikołaja Biskupa w Dzikowcu spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Matki Bożej Pocieszenia w Olszanicy spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Podkarpackiego Stowarzyszenia Przeciwdziałania Uzależnieniom spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,

- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Wniebowstąpienia Pańskiego w Kielnarowej spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Podwyższenia Krzyża Świętego w Łękach Strzyżowskich spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Andrzeja Apostoła w Jaworniku Polskim spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Bartłomieja Apostoła w Łączkach Kucharskich spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Matki Bożej Pocieszenia w Ujeznej spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Matki Bożej Królowej Nieba i Ziemi w Ujazdach spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Matki Bożej Częstochowskiej w Polanach spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętych Kosmy i Damiana w Wujaskiem spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Św. Stanisława Biskupa Męczennika w Boguchwale spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej św. Jakuba Starszego Apostoła w Górze Ropczyckiej spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu - Park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Matki Bożej Ostrobramskiej w Szufnarowej spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu – SUN ENERGY spółka z ograniczoną odpowiedzialnością.
- rozpatrzenia protestu – SUN ECO spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu – Polska Grupa Żywniowa Neopasz spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu – Zakład Mięsny Smak – Górnio spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu – ROLKOMPLEX spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu – BIODEFOL spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu – Siarkopol Tarnobrzeg spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu – Splast Sp. z o.o., Sp.k. spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu – GALAAUTO spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu – Bioenergia Dzikowiec spółka z ograniczoną odpowiedzialnością.
- rozpatrzenia protestu – Merkurion spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu – Centrum Medyczne w Łańcucie spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu – Splast spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- rozpatrzenia protestu – Spółdzielnia Mieszkaniowa w Łańcucie,
- rozpatrzenia protestu – Sunriegel spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,

- rozpatrzenia protestu – Solar Carpatia spółka z ograniczoną odpowiedzialnością.
- przedstawienia informacji o przebiegu wykonania budżetu Województwa Podkarpackiego za I półrocze 2018 roku,
- przedstawienia informacji o kształtowaniu się wieloletniej prognozy finansowej Województwa Podkarpackiego,
- powierzenia stanowiska dyrektora Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Rzeszowie,
- wyrażenia woli współorganizacji II Międzynarodowego Kongresu Ruchu „Europa Christi”.

Przedmiotem 467. posiedzenia Zarządu Województwa Podkarpackiego w dniu 3 września 2018 r. był następujący temat:

1. Zaopiniowanie projektu uchwały Sejmiku Województwa Podkarpackiego w sprawie:

- zmiany Uchwałę Nr XXXI/552/17 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 5 stycznia 2017 r. w sprawie wykonania Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Podkarpackiego 2022.

Przedmiotem 468. posiedzenia Zarządu Województwa Podkarpackiego w dniu 4 września 2018 r. były następujące tematy:

1. Podjęcie uchwał Zarządu Województwa Podkarpackiego w sprawie:

- wpisania programu rewitalizacji do Wykazu programów rewitalizacji gmin województwa podkarpackiego,
- zatwierdzenia listy projektów, które otrzymują dotację w III edycji Konkursu dotacji na działania wspierające gminy w zakresie przygotowania programów rewitalizacji na terenie województwa podkarpackiego,
- promocji Województwa Podkarpackiego oraz Regionalnej Strategii Innowacji,
- zmiany decyzji o realizacji projektu własnego nr RPPK.02.01.00-18-0025/16 pn. „Portal Muzeum Dziedzictwa Kresów Dawnej Rzeczypospolitej” w ramach osi priorytetowych I – VI Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020,
- wydłużenia terminu zakończenia realizacji projektu pn. „Rozwój transportu niskoemisyjnego na obszarze Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno” nr RPPK.05.04.00-18-0002/16 realizowanego przez Gminę Miasto Krosno w ramach RPO WP na lata 2014-2020,
- wydłużenia terminu realizacji projektu nr RPPK.06.02.02-18-0049/16 pn. „Rozbudowa z przebudową i zmianą sposobu użytkowania budynku OSP na Środowiskowy Dom Samopomocy na działkach 926/8, 724/5, 820/1 w miejscowości Parkosz” realizowanego przez Gminę Pilzno w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020,
- zmiany Uchwały Nr 227/4598/16 z dnia 25 października 2016 r. w sprawie zatwierdzenia Listy rankingowej ocenionych projektów w ramach osi priorytetowej I Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka, działanie 1.4 Wsparcie MŚP,

- poddziałanie 1.4.1 Dotacje bezpośrednie, typ projektu Rozwój MŚP Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014 – 2020 (nabór 2015),
- zmiany Uchwały Nr 228/4627/16 z dnia 25 października 2016 r. w sprawie wyboru projektów do dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach osi priorytetowej I Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka, działanie 1.4 Wsparcie MŚP, poddziałanie 1.4.1 Dotacje bezpośrednie, typ projektu Rozwój MŚP Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014 – 2020 (nabór 2015),
 - wydłużenia terminu zakończenia realizacji projektu nr RPPK.01.04.01-18-0050/17 realizowanego przez Dom Weselny "Biały Dwór" Dariusz Sito, Agata Wiszniowska-Sito s.c. w ramach osi priorytetowej I Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020,
 - wydłużenia terminu zakończenia realizacji projektu nr RPPK.01.04.01-18-0293/17 realizowanego przez Specjalistyczny Zakład Robót Budowlano - Wiertniczych "EURO-WIERT" Sp. z o.o. w ramach osi priorytetowej I Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020,
 - wydłużenia terminu zakończenia realizacji projektu nr RPPK.01.02.00-18-0035/17 realizowanego przez „Stowarzyszenie B-4”, w ramach osi priorytetowej I Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020,
 - wyrażenia zgody Dyrektorowi Podkarpackiego Zarządu Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie na dokonanie czynności przekraczających zakres pełnomocnictwa,
 - stanowiska Zarządu Województwa Podkarpackiego dotyczącego pozbawienia kategorii odcinka drogi powiatowej Nr 1296R Dębica - Wielopole Skrzyńskie na terenie powiatu ropczycko - sędziszowskiego, celem zaliczenia go do kategorii dróg gminnych,
 - zmieniająca Uchwałę Nr 141/2994/16 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 2 lutego 2016 r. w sprawie ustalenia „Procedury prowadzenia przez Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie zadań z zakresu infrastruktury drogowej finansowanych przez Województwo Podkarpackie z udziałem pomocy innych jednostek samorządu terytorialnego”,
 - zmiany Uchwały Nr 396/8312/18 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 6 lutego 2018 r. w sprawie przyjęcia planu przebudów dróg wojewódzkich w 2018 roku,
 - zmieniająca Uchwałę Nr 428/8931/18 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 9 maja 2018 r. w sprawie wyboru Zgłoszeń w ramach Programu „Podkarpackie – przestrzeń otwarta”,
 - reprezentowania Województwa Podkarpackiego na Nadzwyczajnym Zgromadzeniu Wspólników Spółki „Uzdrowisko Horyniec” Sp. z o.o.,
 - reprezentowania Województwa Podkarpackiego na Nadzwyczajnym Zgromadzeniu Wspólników Spółki Podkarpacki Fundusz Rozwoju Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
 - wyrażenia woli zawarcia umowy zbycia udziału w Spółce Stimo. Net Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
 - ogłoszenia o naborze wniosków o przyznanie stypendium dla uczniów i uczennic szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych prowadzących kształcenie ogólne

- w ramach projektu pn. Wsparcie stypendialne uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych prowadzących kształcenie ogólne – rok szkolny 2018/2019,
- ogłoszenia o naborze wniosków o przyznanie stypendium dla uczniów i uczennic ponadgimnazjalnych szkół zawodowych w ramach projektu pn. Wsparcie stypendialne uczniów ponadgimnazjalnych szkół zawodowych – rok szkolny 2018/2019,
 - zmieniająca uchwałę w sprawie ogłoszenia otwartego konkursu ofert na realizację zadań publicznych Województwa Podkarpackiego w dziedzinie nauki w 2018 r. pn. Organizacja wydarzeń popularyzujących naukę,
 - udzielenia pełnomocnictwa dyrektorowi Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Rzeszowie,
 - udzielenia pełnomocnictwa do realizacji projektu „Podkarpackie e-biblioteki pedagogiczne”,
 - wyrażenia opinii odnośnie zmian w Regulaminie organizacyjnym Centrum Kulturalnego w Przemyślu,
 - oddania w drodze bezprzetargowej nieruchomości w użytkowanie wieczyste i udzielenia bonifikaty,
 - zmiany Uchwały Nr 417/8724/18 z dnia 11 kwietnia 2018 r. o podziale środków budżetu Województwa stanowiących dochód z tytułu wyłączenia gruntów z produkcji rolniczej w roku 2018,
 - udzielenia dotacji z budżetu Województwa Podkarpackiego Caritas Archidiecezji Przemyskiej – instytucji tworzącej Centrum Integracji Społecznej we wsi Przychojec z przeznaczeniem na pierwsze wyposażenie Centrum,
 - udzielenia dotacji z budżetu Województwa Podkarpackiego Caritas Archidiecezji Przemyskiej – instytucji tworzącej Centrum Integracji Społecznej z siedzibą we wsi Tryńcza z przeznaczeniem na pierwsze wyposażenie Centrum,
 - udzielenia dotacji z budżetu Województwa Podkarpackiego Caritas Archidiecezji Przemyskiej – instytucji tworzącej Centrum Integracji Społecznej z siedzibą w Woli Zarczyckiej z przeznaczeniem na pierwsze wyposażenie Centrum,
 - wyboru ofert i podziału środków finansowych z budżetu Województwa Podkarpackiego na realizację w 2018 roku szkoleń dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie,
 - udzielenia poręczenia kredytu dla Wojewódzkiego Szpitala im. Zofii z Zamoyskich Tarnowskiej w Tarnobrzegu,
 - zmiany zakresu rzeczowo-finansowego zadań realizowanych przez Kancelarię Sejmiku w ramach budżetu Województwa Podkarpackiego na 2018 r.,
 - zmian w budżecie Województwa Podkarpackiego na 2018 r.,
 - przyjęcia założeń i zasad oraz trybu prac nad opracowaniem projektu budżetu Województwa Podkarpackiego na 2019 rok.

2. Przyjęcie projektów uchwał Sejmiku Województwa Podkarpackiego w sprawie:

- nadania Panu Mateuszowi Szpytmie Odznaki Honorowej „Zasłużony dla Województwa Podkarpackiego”,
- nadania Pani Elżbiecie Rączy Odznaki Honorowej „Zasłużony dla Województwa Podkarpackiego”,
- nadania śp. Księdzu Prałatowi Stanisławowi Lei Odznaki Honorowej „Zasłużony dla Województwa Podkarpackiego”,

- zasad rozliczania tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć nauczycieli, dla których ustalony plan zajęć jest różny w poszczególnych okresach roku szkolnego, zasad udzielania i rozmiaru zniżek tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć nauczycieli zajmujących stanowiska kierownicze oraz tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć niektórych nauczycieli,
- uchylene Uchwały Nr LIII/901/18 oraz Uchwały Nr LIII/900/18 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 28 maja 2018 roku.

3. Postanowienia Zarządu Województwa Podkarpackiego w sprawie:

- uzgodnienia projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu wsi Hucisko – etap I,
- uzgodnienia projektu VII zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Nowa Sarzyna.

4. Pozostałe tematy:

1. Informacja nt. wniosków o zmiany planu dotacji z budżetu województwa na 2018 r. oraz limitów wydatków ustalonych w WPF WP dotycząca następujących zadań:
 - Rewaloryzacja i modernizacja zabytkowych budynków Muzeum Podkarpackiego w Krośnie dla zachowania i prezentacji unikatowego dziedzictwa kulturowego regionu,
 - Opracowanie dokumentacji projektowej dla Zespołu Pałacowo Parkowego w Julinie dla pozostałych obiektów wchodzących w skład zabytkowego założenia pałacowo parkowego (tj. Budynku Kuchni, Budynku Dyrektorówki, Budynku Lodowni) oraz otaczającego je zabytkowego parku.
2. Ocena efektów wdrożenia programu naprawczego dla Klinicznego Szpitala Wojewódzkiego Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie na koniec czerwca 2018 r. (w zakresie wyników finansowych i działań kadrowych).
3. Ocena efektów wdrożenia programu naprawczego dla Klinicznego Szpitala Wojewódzkiego Nr 1 im. F. Chopina w Rzeszowie na koniec czerwca 2018 r. (w zakresie wyników finansowych i działań kadrowych).
4. Ocena efektów wdrożenia programu naprawczego dla Wojewódzkiego Szpitala im. Zofii z Zamoyskich Tarnowskiej na koniec czerwca 2018 r. (w zakresie wyników finansowych i działań kadrowych).
5. Ocena efektów wdrożenia programu naprawczego dla Wojewódzkiego Szpitala Podkarpackiego im. Jana Pawła II w Krośnie na koniec czerwca 2018 r. (w zakresie wyników finansowych i działań kadrowych).
6. Ocena efektów wdrożenia programu naprawczego dla Wojewódzkiego Szpitala im. Św. Ojca Pio w Przemyślu na koniec czerwca 2018 r. (w zakresie wyników finansowych i działań kadrowych).
7. Informację dot. podjęcia decyzji kierunkowej w sprawie uruchomienia codziennych połączeń w relacji Gorlice - Rzeszów i Rzeszów – Gorlice.
8. Oświadczenie Zarządu Województwa Podkarpackiego w sprawie aktualnej sytuacji szpitali, dla których organem tworzącym jest Samorząd Województwa Podkarpackiego ze szczególnym uwzględnieniem Szpitala w Przemyślu.
9. Informacja dotycząca stanu wdrażania tzw. działań samorządowych realizowanych w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (Stan na koniec II kwartału 2018 r.).

10. Informacja dotycząca stanu wdrażania tzw. działań samorządowych realizowanych w ramach Programu „Rybacktwo i Morze” 2014-2020 (Stan na koniec II kwartału 2018 r.).
11. Informacja o wynikach finansowych i działalności leczniczej za 2017 r. podmiotów leczniczych, dla których Samorząd Województwa Podkarpackiego jest organem tworzącym.
12. Informacja o wynikach finansowych podmiotów leczniczych nadzorowanych przez Samorząd Województwa Podkarpackiego w porównaniu czerwiec 2018 r. do czerwca 2017 r.

**Informacja Zarządu Województwa Podkarpackiego o realizacji
uchwał Sejmiku Województwa Podkarpackiego
podjętych na LIX sesji w dniu 27 sierpnia 2018 r.
oraz na LX sesji w dniu 4 września 2018 r.**

Wszystkie uchwały zostały w ustawowym terminie przekazane do legalizacji organom nadzoru. Uchwały wymagające publikacji zostały przekazane do Redakcji Dziennika Urzędowego Województwa Podkarpackiego.

1) Uchwały realizowane w Departamencie Dróg i Publicznego Transportu Zbiorowego:

- LIX/922/18 w sprawie udzielenia pomocy finansowej z budżetu Województwa Podkarpackiego dla Gminy Kolbuszowa – na podstawie przedmiotowej uchwały tutaj departament przygotowuje umowę dotacyjną celem przekazania środków pomocy finansowej;
- LIX/923/18 w sprawie udzielenia pomocy finansowej ze środków budżetu Województwa Podkarpackiego na realizację zadania pn.: „Budowa kładki pieszo – jezdnej na rzece Osława w miejscowości Morochów, Gmina Zagórz” dla Gminy Zagórz – informację przekazano do Gminy Zagórz;
- LIX/935/18 w sprawie nadania Statutu Podkarpackiemu Zarządowi Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie – przekazano PZDW celem służbowego wykorzystania;
- LIX/949/18 w sprawie pozbawienia kategorii odcinka drogi wojewódzkiej i zaliczenia dróg do kategorii dróg wojewódzkich na terenie województwa podkarpackiego – została zmieniona kategoria odcinków dróg, o czym poinformowano Zarządcę tych dróg.

2) Uchwały realizowane w Departamencie Kultury i Ochrony Dziedzictwa Narodowego:

- LIX/921/18 w sprawie zmiany uchwały w sprawie udzielenia dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze województwa podkarpackiego – w toku realizacji, sporządzono umowy, które przekazano do zaopiniowania formalnoprawnego, kontrasygnaty Skarbnika i podpisu Marszałków przed wysyłką do Beneficjentów;
- LIX/925/18 w sprawie udzielenia pomocy finansowej dla Powiatu Rzeszowskiego z budżetu Województwa Podkarpackiego w roku 2018 – przesłano do Starosty Powiatu Rzeszowskiego kopię uchwały wraz z informacją o konieczności złożenia wniosku o przyznanie dotacji na realizację przedsięwzięcia patriotycznego w ramach 100 – lecia Odzyskania przez Polskę Niepodległości;
- LIX/931/18 w sprawie przyjęcia projektu Statutu Muzeum Kultury Ludowej w Kolbuszowej i przekazania do uzgodnienia z Ministrem Kultury i Dziedzictwa

Narodowego oraz Ministrem Rolnictwa i Rozwoju Wsi – w trakcie realizacji. Obecnie trwa przygotowywanie stosownej dokumentacji, która zostanie wysłana do ww. Ministrów;

- LIX/932/18 w sprawie przyjęcia projektu Statutu Muzeum Okręgowego w Rzeszowie i przekazania do uzgodnienia z Ministrem Kultury i Dziedzictwa Narodowego – w trakcie realizacji. Trwa przygotowywanie stosownej dokumentacji dla ww. Ministrów;
- LIX/933/18 w sprawie przyjęcia treści umowy w sprawie prowadzenia jako wspólnej instytucji kultury Muzeum Historycznego w Sanoku – w trakcie realizacji. Treść umowy, która została przyjęta przez Sejmik Województwa Podkarpackiego została przekazana do Starostwa Powiatowego w Sanoku. Formalne podpisanie umowy nastąpi po wspólnym uzgodnieniu terminu;
- LIX/934/18 w sprawie zmian w Statucie Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Rzeszowie – realizacja uchwały zakończona. Przedmiotowy Statut został ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego w dniu 6 września 2018 r. pod pozycją 3792, jeden egzemplarz uchwały został przekazany do Dyrektora WiMBP w Rzeszowie, drugi egzemplarz został przekazany do Rejestru Instytucji Kultury;

3) Uchwały realizowane w Departamencie Ochrony Zdrowia i Polityki Społecznej:

- Uchwała Nr LIX/938/18 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 27 sierpnia 2018 r. w sprawie zmian w Statucie Klinicznego Szpitala Wojewódzkiego Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie - uchwała została przekazana dyrektorowi podmiotu leczniczego,
- Uchwała Nr LIX/939/18 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 27 sierpnia 2018 r. w sprawie zmian w Statucie Wojewódzkiego Szpitala Podkarpackiego im. Jana Pawła II w Krośnie - uchwała została przekazana dyrektorowi podmiotu leczniczego,
- Uchwała Nr LIX/940/18 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 27 sierpnia 2018 r. w sprawie zmian w Statucie Wojewódzkiego Szpitala im. Zofii z Zamoyskich Tarnowskiej w Tarnobrzegu - uchwała została przekazana dyrektorowi podmiotu leczniczego,
- Uchwała Nr LIX/941/18 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 27 sierpnia 2018 r. w sprawie zmian w Statucie Wojewódzkiego Podkarpackiego Szpitala Psychiatrycznego im. prof. Eugeniusza Brzezickiego w Żurawicy - uchwała została przekazana dyrektorowi podmiotu leczniczego,
- Uchwała Nr LIX/942/18 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 27 sierpnia 2018 r. w sprawie zmian w Statucie Wojewódzkiego Ośrodka Medycyny Pracy w Rzeszowie - uchwała została przekazana dyrektorowi podmiotu leczniczego, - -
- Uchwała Nr LIX/943/18 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 27 sierpnia 2018 r. w sprawie wyboru przez Sejmik Województwa Podkarpackiego przedstawicieli do składu Rady Społecznej przy Wojewódzkim Szpitalu Podkarpackim im. Jana Pawła II w Krośnie - uchwała jest w trakcie realizacji.

4) Uchwały realizowane w Biurze Nadzoru Właścicielskiego i Analiz Ekonomicznych:

- LIX/947/18 w sprawie wyrażenia zgody na zbycie udziału Województwa Podkarpackiego w Spółce Stimo Net. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością – Zarząd Województwa Podkarpackiego dnia 4 września 2018 roku podjął uchwałę w sprawie wyrażenia woli zawarcia umowy zbycia udziału w Spółce Stimo. Net Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Nastęstwem podjęcia tej uchwały będzie zawarcie umowy sprzedaży tego udziału.

5) Uchwały realizowane w Departamencie Rozwoju Regionalnego:

- LIX/930/18 zmieniająca uchwałę w sprawie uchwalenia planu zagospodarowania przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Projekt *Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030* został przedstawiony Sejmikowi Województwa Podkarpackiego do drugiego czytania w dniu 27 sierpnia 2018r. Po analizie dokumentu Sejmik zatwierdził przedmiotowy projekt. Zgodnie z przepisami ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uchwała przyjęta przez sejmik województwa została wraz z dokumentacją planistyczną przekazana do Wojewody Podkarpackiego w celu oceny zgodności z przepisami prawa oraz ogłoszenia w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Uchwała została zrealizowana.

6) Uchwały realizowane w Departamencie Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich:

- LIX/926/18 w sprawie zmiany Uchwały Nr LIII/878/18 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 28 maja 2018 r. w sprawie udzielenia pomocy finansowej w 2018 r. w ramach „Podkarpackiego Programu Odnowy Wsi na lata 2017-2020” – do końca września br. zawarte zostaną dwie umowy o dofinansowanie z budżetu województwa podkarpackiego z Miastem i Gminą Kańczuga oraz Gminą Dębowiec.

7) Uchwały realizowane w Departamencie Rolnictwa, Geodezji i Gospodarki Mieniem:

- LIX/936/18 w sprawie zmiany w Statucie Podkarpackiego Biura Geodezji i Terenów Rolnych w Rzeszowie – przekazana do realizacji Dyrektorowi PBGiTR;
- LIX/937/18 w sprawie nadania Statutu Wojewódzkiemu Ośrodkowi Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Rzeszowie – przekazana do realizacji Dyrektorowi WODGiK;
- LIX/944/18 w sprawie zmiany Uchwały Nr LV/908/18 Sejmiku Województwa Podkarpackiego w sprawie wyrażenia zgody na ustanowienie hipoteki – uchwała zrealizowana. Bank Gospodarstwa Krajowego został poinformowany o zmianie nazwy budynku CWK;
- LIX/945/18 w sprawie wyrażenia zgody na dokonanie darowizny na rzecz Gminy Sieniawa – uchwała w trakcie realizacji, na etapie podania do publicznej wiadomości

wykazu o przeznaczeniu nieruchomości do oddania w drodze darowizny na rzecz Gminy Sieniawa;

- LIX/946/18 w sprawie wyrażenia zgody na oddanie w drodze bezprzetargowej nieruchomości w użytkowanie wieczyste i udzielenie bonifikaty – uchwała w trakcie realizacji, na etapie podania do publicznej wiadomości wykazu o oddaniu nieruchomości w użytkowanie wieczyste na rzecz WDK w Rzeszowie;

- LIX/950/18 w sprawie określenia terminów zakończenia zbiorów roślin uprawnych na terenie województwa podkarpackiego – uchwała przekazana do publikacji w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego;

- LIX/951/18 w sprawie wyrażenia zgody na użyczenie pomieszczeń o łącznej powierzchni 60,66 m² przez Wojewódzki Szpital Podkarpacki im. Jana Pawła II w Krośnie – uchwała zrealizowana, przesłana do Wojewódzkiego Szpitala Podkarpackiego im. Jana Pawła II w Krośnie celem podpisania umowy użyczenia.

8) Uchwały realizowane w Departamencie Organizacyjno - Prawnym:

- LIX/924/18 w sprawie wyrażenia woli dofinansowania budowy strażnicy JRG nr 3 dla Komendy Miejskiej Państwowej Straży Pożarnej w Rzeszowie – Kserokopia Uchwały Sejmiku Województwa Podkarpackiego Nr LIX/924/18 w sprawie wyrażenia woli dofinansowania budowy strażnicy JRG nr 3 dla Komendy Miejskiej Państwowej Straży Pożarnej w Rzeszowie przesłana została Podkarpackiemu Komendantowi Wojewódzkiemu Państwowej Straży Pożarnej przy piśmie znak: OR-II.631.13.2018.IN.

9) Uchwały realizowane w Departamencie Budżetu i Finansów:

- LIX/927/18 w sprawie zmian w budżecie Województwa Podkarpackiego na 2018 r.- o kwotach dochodów i wydatków wynikających ze zmian zawiadomiono wg właściwości dyrektorów departamentów Urzędu oraz dyrektorów jednostek organizacyjnych,

- LIX/928/18 w sprawie zmian w Wieloletniej Prognozie Finansowej Województwa Podkarpackiego na lata 2018 – 2042 – o zmianach w WPF wynikających z uchwały zawiadomiono wg właściwości dyrektorów departamentów Urzędu oraz dyrektorów jednostek organizacyjnych,

- LIX/929/18 w sprawie zaciągnięcia długoterminowej pożyczki z Banku Rozwoju Rady Europy (CEB) na sfinansowanie planowanego deficytu budżetu Województwa Podkarpackiego w latach 2018 – 2020 – prowadzona jest procedura pozyskania pożyczki. Uchwała będzie podstawą zawarcia umowy ramowej.

10) Uchwała realizowana w Kancelarii Zarządu:

- LIX/948/18 w sprawie podjęcia inicjatywy zagranicznej i podpisania Listu Intencyjnego pomiędzy Województwem Podkarpackim (Rzeczpospolita Polska) a Zakarpacką Obwodową Administracją Państwową (Ukraina) – uchwała jest w trakcie realizacji. List intencyjny zostanie podpisany w dniu 14 września br. podczas wydarzenia „Karpackie Dni Dobrosąsiedztwa - spotkania na granicy”.

LX sesji Sejmiku Województwa Podkarpackiego - 4 września 2018 r

11) Uchwała realizowana w Departamencie Ochrony Środowiska:

- LX/952/18 zmieniającej Uchwałę Nr XXXI/552/17 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 5 stycznia 2017 r. w sprawie wykonania Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Podkarpackiego 2022 - uchwała została przekazana do publikacji w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego.

Rzeszów, 2018-09-

Dokument przygotowano na podstawie informacji uzyskanych z poszczególnych Departamentów Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego.